ERDÉLYI

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

TIZENNYOLCZADIK KÖTET.

(1683—1686)

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

HARMADIK OSZTÁLY.

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

BUDAPEST, 1895.
A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.
(Az Akadémia épületében,)

8/43 xx

MONUMENTA COMITIALIA REGNI TRANSYLVANIAE.

ERDÉLYI
ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

TÖRTÉNETI BEVEZETÉSEKKEL.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SZILÁGYI SÁNDOR
RENDES TAG.

TIZENNYOLCZADIK KÖTET.

1683—1686.

BUDAPEST, 1895.
A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.
(Az Akadémia épületében.)

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA
8°/28.

Budapest. 1895. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

XXXII. FEJEZET.

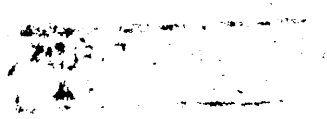

I.

A hír, hogy 1683-ban újra táborba kell szállania, Apafit s a tanácsurakat kellemetlenül érintette. Valószinű, hogy tartottak attól, de elkerülhetőnek hitték. Legalább az állandó kapitihának adott utasításban még czélzást sem tettek arra:[1]) mert az, hogy az »ártalmas igyekezeteket« törekedjék az országról elfordítani, rendes pont az orátorok utasításában. A megelőző két évi hadjárat sok költségbe került és sem dicsőséget, sem hasznot nem hozott az országra. A kormány azzal volt elfoglalva, hogy a kiürült kincstárt megtöltse s a szokásos módhoz folyamodott: azoknak perbe idézéséhez, kik a hadjárat alól kivonták magukat[2]) s most, midőn bizonyossá lett, hogy a hadjáratot ebben az esztendőben sem fogják kikerülhetni, ujabb rendszabályokról kellett gondoskodni, hogy annak terheit elviselhetővé tegyék.

A fejedelem január 1-én Fejérvárról elindult[3]) s e hó 10-éről Ebesfalváról febr. 10-ére Segesvárra egyetemes országgyűlést hirdetett, egyik főtárgyúl az adóhátralékok behajtását, a pénztárnokok számadásának megvizsgálását s az adólajstromok átvizsgálását tűzvén ki, intézkedvén egyszersmind, hogy a székelységre hirdetett generalis mustra elmaradjon.[4])

Mire az országgyűlés megnyitásának határideje elkövetkezett, a fermánnal — melyről a kapitiha jó eleve tudo-

[1]) Lásd Törvények s Okiratok I.
[2]) Lásd u. o. II.
[3]) Lásd u. o. III.
[4]) Lásd u. o. IV.

sítá a fejedelmet — megérkezett a kapucsi basa, magával hozva az ebben említett két kaftánt. A gyűlés febr. 11-én nyilt meg névsorolvasással, a fejedelem üdvözlésével s a fejedelmi propositiók felolvasásával. Még ez nap bemutattatott a rendeknek a szultán fermánja s a fővezér levele: »kiben parancsolja, hogy Szent-György napjára Lándorfejérvárhoz menjen a mi kegyelmes urunk minden hadával.« [1])

Febr. 12-én fejedelmi tanács tartatott, s másnap a vármegyék és székelyek s febr. 15-én a szászok postulátumait letárgyalták. Ez nap a kapucsi basa is visszautazott. A következő napon a tábla a peres ügyeket tárgyalta. De a szultán parancsa ügyében gyorsan kelle intézkedni. Sárosy Jánost Drinápolyba küldték azzal a megbízással, hogy igyekezzék a nagyvezért a rendelet visszavonására bírni. Nem bízván azonban annak sikerében, elrendelék, hogy a hadak készen legyenek az elindulásra egy ujabb felkelési parancs kiállítása esetében.[2]) Minthogy pedig a pénzverde nem tudott pénzt kellő mennyiségben előállítani, február 17-én megadták Brassó városának, a szokott feltételek mellett, a pénzverési jogot.[3])

Február 25-ére elkészültek a törvények.

Az adót a mult évi arányban vetették ki (I. art.), minthogy pedig ez a jelen körülmények közt nem látszott elegendőnek, minden kapura új két forintnyi rendkívüli adót vetettek ki. (II. art.) Az adóbeszedésnél főfelügyelőnek Rhédey Ferenczet és Naláczyt, főadószedőnek Ugron Ferenczet nevezték ki. (III. art.) Szigoru rendszabályokat hoztak az adó behajtását illetőleg. (IV. art.)

Tophaeus Mihály enyedi házát adómentessé tették. (V. art.)

A szászok panaszait illetőleg megtiltották, hogy szász területen az ő beleegyezésök nélkül korcsmát senki se nyit-

---

[1]) Wass György naplója Nagy Gyula kiadásában. A fermán megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár 304. l. A kapitiha levele jan. 24-ről u. o. 306.

[2]) L. Törvények és Okiratok V. *b)*.

[3]) Wass György naplója. U. o.

hasson. (VI. art.) Az ingyen gazdálkodásra vonatkozó törvényeket megujították. (VII. art.)

A vármegyék sérelmeit illetőleg: minthogy a parasztoknál a fényűzés és fegyverviselés nagyon elharapódzott, az ezek megakadályozására vonatkozó régibb törvényeket nemcsak megujították, hanem szigorubbakká is tették. (VIII.) Megujították a gyilkosságra s paráznaságra vonatkozó régibb törvényeket. (IX. art.)

Elrendelték, hogy az egész országban a kolosvári mértékekkel éljenek. (X. art.)

Megujították a dohány-tilalomra vonatkozó törvényt. (XI. art.)

Az áruk limitatiójára bizottságot küldtek ki. (XII. art.)

A vármegyék a küszöbön álló táborozásra a kapuszám után kiállítandó gyalogokért három hó-pénzt fizessenek 4—4 frt összegben. (XIII. art.)

A kéneső- arany- és sóbányák közelében tartózkodó latrok megfékezésére vonatkozik a XIV. art., megujíttatván erre vonatkozólag a régi törvények.

A Serédy Benedeknek adott ezer kő-só szolgáltassék ki. (XV. art.)

Kemény János özvegye, Lónyay Anna a kövesdi jószág egy részét férje végrendelete megsértésével eladván, a vevő a jószágot adja át az örökösöknek. (XVI.)

Az oláh papok fizessék meg földes uroknak azt a mivel tartoznak. (XVII.)

A határvillongások elintézésére bizottságok küldetnek ki. (XVIII.) [1])

Az 1678-ban fogságba vetett Rozsnyay Dávid török diáknak a fejedelem 1682. okt. 25-én megkegyelmezett, oly feltétel alatt, hogy ezer aranyig kezeseket állítson magáért; a kezeslevél ezen országgyűlés alatt állíttatott ki.[2])

A törvényeket a fejedelem február 25-én erősítette meg.

Ez időben történt Barcsay Mihály tanácsúr s a fejedelem

---

[1]) Lásd Törvények és Okiratok. V. *a).*

[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár. VI. 309. l.

egyik bizalmas emberének letartóztatása. Azzal volt vádolva, hogy a mult évi hadjáratban összejátszott Theökölyvel. A fejedelem Görgénybe vitette [1]) s az ő ügyében megindított per még azután is sokáig foglalkoztatta a törvényhozást.

A törcsvári harminczadot 14,000 forintért, a máramarosi, dézsi, kolozsvári és láposi harminczadokat 9,600 forintért Apor István vette bérbe.[2])

II.

A Sárosy követségére vonatkozó iratok lappanganak, csak a végeredményt tudjuk. A felkelésre s az élelemszállításra nézve haladékot nyertek, de nagy összeg pénz lefizetése mellett.[3]) Ellenben az ifjú fejedelem megerősítése még mindég késett, hírt hallottak arról, hogy a tatár Erdélyen keresztűl fogja venni útját, hogy a török sereghez csatlakozzék s a tanácsurak nem is késtek ajánlani a fejedelemnek, hogy igyekezzék a khánt ajándékokkal a maga részére nyerni.[4]) S amint Sárossy Drinápolyból a szultántól haza érkezett, tekintve, hogy »a bemenő summának rövid terminusát tötték fel,« a fejedelem ápr. 24-ére Fogarasba összehívta a rendeket.[5])

A portától tervezett hadjárat előkészítésében nem Apafinak, hanem Theökölynek volt része. A két fejedelem közt meglehetős hideg volt az érintkezés, mondhatni csak a legközömbösebb dolgokra terjedt ki.[6]) Némán kellett tűrni Apafinak, hogy az ő kitartó hűségének a porta mellett az a jutalma, hogy azt a befolyást, melyet az ő elődjei a portai ügyekre gyakoroltak, most a magyarországi fejedelem vette

---

[1]) Törvények és Okiratok VI. V. ö. Cserey 145. l.

[2]) Ugyanott VII.

[3]) Ugyanott X.

[4]) Ugyanott VIII.

[5]) Ugyanott IX. Rhédey ápr. 9-iki levele Török-Magyarkori Államokmánytár, VI. 320.

[6]) L. Török-Magyarkori Államokmánytár Theököly levelét. VI. k. 318. l. s Törv. és Okiratok. XII.

át, pedig a felső-magyarországi s erdélyi érdekeknek ez a szembeállítása nemsokára a portán boszulta meg magát.

Ezt az érdeköszeütközést a két magyar fejedelemség közt a fenforgó viszonyok még súlyosabbá tették. Amely nap a fejedelem kihirdette az országgyűlést, az nap érkezett Tatár-Bunárból, útközből, levél a tatár khántól, tudatva elindulását s »illendő becses ajándék küldését sürgetve« annak fejében, hogy a tatárok Erdélyben semmi kárt sem fognak tenni.[1]) A fejedelem tanácsurainak votumait kérte ki, kik mindnyájan a kivánt ajándék megadását ajánlották.[2])

Az országgyűlés ápr. 26-án vette kezdetét. »Az én Istenem oltalmazza a szegény hazát több ily gyűléstől!« sóhajt fel Wass György Naplójában.[3]) S valóban nem ok nélkül. Mert két dologról volt szó. Negyven nap alatt összeteremteni azt a tiz ezer aranyat, melynek kifizetése esetére igérte meg Sárossy által a nagyvezér, hogy nem kivánja a fejedelemnek s az ország hadainak rögtöni csatlakozását táborához, s megtenni a szükséges intézkedéseket, hogy a tatár hadak kár nélkül vonuljanak át az országon, amit hasonlóképen csak jelentékeny áldozatok mellett lehetett kieszközölni.

De honnan szerezni pénzt? A segesvári országgyűlés már megszavazta az évi adót, s ez a két kiadás ebben nem talált fedezetet: ez a pénz pedig rögtön kellett. Többször volt eset rá, hogy a vagyonosabb urak önkéntes kölcsönnel segítettek magukon — ehez a módhoz kellett folyamodni. Hanem most ennek egy új nemét találták ki: maga az országgyűlés rótta meg a városokat s a föllbirtokosokat bizonyos, ott helyben megállapított összeggel — ezertől ötven aranyig — hogy azt május 10-ig tartoznak letenni, megszabván, hogy, ha valaki nem tenné le, a helyett fizesse le más, aki aztán annak ökreiből vagy más birtokából elégítse ki magát. (1. art.) Ezen önkéntes kölcsön fedezésére rend-

[1]) Török-Magyarkori Államokmánytár, VI. k. 319. l.
[2]) Törv. és Okiratok, XI.
[3]) Nagy Gyula kiadásában.

kivüli adót vetettek az országra, portánként 18 frtot s az egyes városokra ennek megfelelő összeget. (art. II)

A tatárok átvonulásáról több törvényczikket hoztak. Senki se merje az átvonuló hadat fegyverrel vagy másként megtámadni (III.)

Elhatározták, hogy commissariust küldenek a khánhoz, biztossá Kabos Gábort nevezték ki, ellátták kellő utasítással s megyék és székek szerint segédbiztosokat rendeltek mellé, utasítván őket, hogy azonnal elinduljanak. (IV.) A tatár had számára kellő mennyiségű élelmi szert rendeltek. (V.)

A havasalföldi vajdának eltiltották, hogy útját Erdélyen át vegye s Nemes János háromszéki főkapitánynak meghagyták, hogy ezt erővel is gátolja meg. (VI.)

Az 1682-ik évi novemberi országgyűlés második czikkét eltörülték. Ezen czikk a Szegedi Györgytől kölcsön adott 5000 frtnak kifizetéséről intézkedik oly módon, hogy a tartozás sófuvarozással fizettessék le. E helyett 17,000 kősót rendeltek neki a pörtusi raktárban levő sóból, de egyuttal élrendelték, hogy többé senki se merjen a raktárban levő sóból valamit kérni. (VII.)

Végül a rendek kiállították a térítvényt az I. articulusban feljegyzett összegek megtérítéséről s kiadták a három nemzet pecsétjével ellátva. Magokat a megalkotott törvényczikkeket is eltérőleg a rendes szokástól maga az országgyűlés erősítette és pecsételte meg április 30-án.[1])

Ez napon, az országgyűlés utolsó napján, a maros-váradjai és dévai portusokat s az erdélyi sóaknákat 38,000 tallérért, továbbá a maros-váradjai hid vámját 6000 tallérért Páter Jánosnak és Szegedi Györgynek,[2]) valójában pedig saját maguknak, adták arendába a tanácsurak.[3])

Bethlen Miklós ez országgyűlésnek még egy határozatáról tesz említést, melynek azonban a végzések közt semmi nyoma, hogy t. i. Mikes elnöksége alatt elhatározták,

[1]) Törvények és Okiratok. XIII.

[2]) Törvények és Okiratok, XIII. *c), d).*

[3]) Ugyanott *e).* V. ö. Bethlen Miklós, I. 551. l.

hogy »a tatártól salva guardiát senki se vegyen sub nota infidelitatis.« [1]) Talán nem egészen így volt, legalább a törvényekben semmi nyoma, melyek élésről s ajándékokról bőven gondoskodtak. Még a gyűlés előtt tárgyaltak már a khánnal az ajándékok ügyében s Bojér Zsigmondot küldék hozzá, gyűlés után pedig Kabos Gábort azonnal útnak indították a rend fentartása érdekében.[2]) Gondoskodtak arról is, hogy az oláhok átvonulásának meggátlására hozott törvénynek érvényt szerezzenek s magától a khántól is kértek oltalmat, az esetre ha a vajdák Erdélyen akarnának átvonulni.

A tatár had máj. 8-án már útban volt Tatros felé s a khán a kért segítséget megigérte a fejedelemnek.[3]) Erdélyi területre máj. 26-án érkezett a had — itt már meg volt téve minden intézkedés, parancsolat ment mindenfelé, hogy a tatárokat senki se bántsa, ellenkezőleg gazdálkodjanak nekik,[4]) hogy a hadak készen legyenek ugyan, de helyeikről meg ne mozduljanak, s a tatárok megszálló helyein élést hordjanak össze. Mind ennek daczára azonban a fegyelmezetlen hordát nem lehetett a rablástól visszatartani, s a fejedelemtől küldött újabb ajándéknak nem lett semmi eredménye. A megrémült nép szétszaladt s ez még nevelte a zavart. A fejedelem Ebesfalvára ment, a khán pedig Fogaras felé nyomult, sürgetve a fejedelmet, hogy csatlakozzék hozzá. De amint közeledtek a tatár hadak a mezőség felé, nem találván sehol ellenállásra, elszéledtek, szerteszét portyáztak. A khán a derék haddal jun. 6-án Kolozsvártt volt, innen Váradra ment, hova jun. 11-én érkezett. Azonnal irt a fejedelemnek, megdicsérte Kabost, hogy útközben hasznos szolgálatokat tett neki, sergét a szükséges élelemmel ellátta s vissza is bocsátá. Ellenben vezére arról panaszkodott, hogy a tatárok közül Erdélyben sokat megölettek.[5])

---

[1]) Bethlen Miklós I. 536.

[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 322.

[3]) Levele máj. 13-án érkezett Fogarasba. U. o. VI. 325.

[4]) Teleki jun. 6-iki levele. U. o. VI. k. 332.

[5]) Törvények és Okiratok XIV. Wass György Naplója Nagy Gyula kiadásában. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 336. l.

III.

Az 1683-iki táborozásban. csak úgy mint a múlt évben, Apafi kénytelen kedvetlen vett részt. Nem mintha szívén nem viselte volna, hogy Magyarország »a német iga« alól felszabadíttassék — hiszen évek hosszú sora óta ezért küzdött ő is. De nem tudott belenyugodni, hogy Felső-Magyarország ne Erdélyhez csatoltassék, hanem hogy mint egy harmadik fejedelemség szilárdíttassék meg s hogy abban a műveletben, melynek ez a végczélja, ő legyen az egyik tényező. Érezte, hogy a mostani és régi felszabadító háborúk közt nagy a különbség. Bethlen és Rákóczy alatt a török csak segédhadakat adott, most maga a török kezd meg egy nagy hódító háborut — s ebben és a netalán megkötendő békében az ő szavának semmi súlya, ő csak oda van rendelve. Biztos adatai voltak, hogy nem tart az egész ország Theökölyvel, s ezt jó volt tudnia, mert ő benne csak versenytársat és ellenséget látott, kinek diadala az ő bukása volna — s ennek elfordítására mindent el akart követni. Ezért elhatározta, hogy Vajda Lászlót a nádorhoz és császárhoz küldi, egyikét legmegbizhatóbb embereinek. Kerülő úton, Lengyelországon át, kelle a nádorhoz és császárhoz mennie, mert veszélyes lett volna, ha akár Theököly, akár a török kezébe kerül. Mert küldetése egészen Theököly ellen volt intézve: mind arról, amit csak törekvéseiről megtudott, hogyan akar magyar királylyá lenni török segélylyel, hogyan tör legkivált a nádor ellen, jelentést kelle Vajdának tennie Esterházynál, s bizalmas közléseivel odahatni, hogy a császár bizza meg őt, hogy a béke közvetítésére ajánlatot tehessen a töröknek.[1]) Még akkor nem volt tudomása arról, hogy a török támadásával mennyire magára zudítja az europai közvéleményt, pedig Vajda útja sikertelenségének ez volt az egyik oka. Az a mi Lengyelországban történt, világosan mutatta ezt. Sobiesky márcz. 31-én szövetséget kötött Leopolddal s épen ezért nem mutatkozott

[1]) Törvények és Okiratok XV. Bujdosók Levéltára 211. l.

hajlandónak Theökölyt nyilvánosan fejedelemnek elismerni, bár gondosan kerülte a szakítást is ezzel.[1])

Bár kelletlenül is, a tatárok elvonulása után nem lehetett halasztani a táborba szállást. A szultán a nagyvezérrel Konstantinápolyból márcziusban Drinápolyba s innen Belgrádba ment, honnan azonban visszafordult, míg a nagyvezér Kara Musztafa Eszéknek vette útját. Ide volt rendelve Theököly is a maga hadaival. Ellenben Apafinak a Bécs alatt leendő csatlakozás volt meghagyva, ki e czélból jul. 1-ére Apahidára rendelte a táborba szállást.

Már gyülekezni kezdtek a hadak, míg a fejedelem jul. 2-án érkezett meg Apahidára,[2]) s a hadi edictumot a szokottnál is szigorubb formában, jul. 3-án, kiadta.[3]) Négy napot töltöttek Apahidán, várva a hadak összegyülését, s az ötödiken (jul. 7.) tábori országgyülést tartottak, mely azonban még az nap véget ért.

Minthogy a tatárok átvonulása miatt az adót nem lehetett beszolgáltatni, elrendelték, hogy a hátralékban levők aug. 1-ig befizessék. (I. art.)

A mostani tatárjárás alatt megszökött jobbágyok földesuraiknak adassanak vissza haladéktalanúl, szigorú büntetés terhe alatt. (II. art.)

A III-ik articulus a hatalmaskodások ügyében intézkedett.

Elrendelték Polyik János kolosvári fizetőmester számadásai megvizsgálát. (IV.)

Ezeket a törvényeket nem a fejedelem, hanem a rendek erősítették meg.[4])

A fejedelem elindulása előtt újra átirta egy korábbi, sajátkezű levelét, melylyel nejét teljhatalommal látta el az ország ügyeinek intézésére s megbízta a fiára való felügye-

---

[1]) V. ö. Angyal Theökölyje II. k. 10. l.

[2]) Wass György Naplója.

[3]) Törvények és Okiratok XVI.

[4]) Törvények és Okiratok XVII.

lettel.[1]) Aug. 8-án indult el a tábor s a fejedelem, az nap az újfalvi, másnap az almási rétre s 10-én Karikához szállottak, hol egy napi pihenőt tartottak. Innen a kiséret visszafordult, míg a tábor Hidvég felé folytatta útját.[2]) A nagyvezér már ekkor Győrnél volt, s ismételve sürgette csatlakozását, mert szerette volna, hogy »magyar nemzet is legyen mellette.« [3]) A fejedelem sietett is a mennyire lehetett. Jul. 20-án s 21-én megpihent Bakonyszegnél, jul. 28-án átkeltek a szolnoki hídon s aug. 3-án Visegrádnál táborozott. Már ekkor tudta, hogy Bécs alá kell mennie, de a lengyel király készülődéseiről is vett híreket. A tábor Párkány és Esztergom közt aug. 7-én kelt át a Dunán, 13-án Nagy-Győr-Szent-Márton alatt szállottak táborba, 18-án átmentek a Kis-Lajtán.[4])

Már csak napok választották el a csatlakozástól a nagyvezérrel — de mennél jobban közeledtek, annál inkább nevekedtek aggodalmaik. Mi lesz a török diadalának vége? mi lesz Erdély sorsa Theököly nagyralátó terveivel szemben? A mit Apafi legjobban óhajtott s amitől pozitiója megerősítését remélte, az a mediatorság volt. Vajda Lászlóról kit még tavaszszal elküldött a nádorhoz,[5]) minthogy ez csak kerülő útakon juthatott el oda, sokáig hírt sem hallott, s hogy legalább a törökökről tudjon meg valamit, Sárossy Jánost a nagyvezérhez küldte.[6]) Végre Maurocordatustól még is értesült annyiról, hogy az ő »megtisztelő megbizatása fog lenni a győri híd őrizése.« [7]) Aug. 18-án átment a Lajtán, másnap Brucknál volt, honnan Inczédyt és Székely Lászlót a nagy vezérhez küldé Bécs alá, hová táborától elválva

[1]) Ugyanott XVII. *b*). V. ö. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 337.

[2]) Wass György Naplója.

[3]) Kovács Zs. levele Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 338. l.

[4]) L. Törv. és Okiratok XVIII., XIX. Török Ferencz Naplóját Erd. Orsz. Eml. XVII. 340.

[5]) Bujdosók Levéltára: Apafi máj. 27-iki levele 211. l. V. ö. Kluczycki Act. Regis Joannis III. ad res a. 1683. 288.

[6]) Törvények és Okiratok XXVI.

[7]) Ugyanott XX.

maga is elindult a nagyvezér meghivására aug. 21-én, hogy ott vele csatlakozzék. A találkozás aug. 22-én megtörtént s a nagyvezér »igen böcsülettel« fogadta, de egyszersmind tudtára adta, hogy csakugyan a győri híd őrizésével bizatott meg, oly utasítással, hogy »a szilistriai basa is a török táborral a fejedelemtől függjön« a budai basa helyett, ki »in degradationem« Bécs alá a főtáborhoz rendeltetett.[1]) E megbizás következtében Apafi visszament táborához s megindult Győr alá, hova amint megérkezett, figyelmeztette Vajda Lászlót (sept. 4.), hogy ajánlja fel a császárnak közbenjárását a béke megkötése ügyében.[2])

De ki gondolt volna akkor az erdélyi fejedelem közvetítésére? Hogy Vajda Lászlóval tárgyaltak, hogy szóba jött az erdélyi fejedelemnek adandó válasz — az bizonyos,[3]) ügye a lengyel király előtt is fenforgott, de kémnek tartották[4]) s a mediatorsági ajánlatot nem vették komolyan. Bécs felmentése már csak idő kérdése volt. Augusztus utolsó napjaiban a lengyel király és a lotharingiai herczeg találkoztak Hollabrunnban a lengyel táborban. Egész estig együtt maradtak megbeszélve Bécs felszabadításának minden részletét, mely jul. 16-ika óta a törökök által teljesen körül volt zárva.

Szerencséje volt a fejedelemnek s az erdélyi tábornak, hogy Bécs alúl elég korán, a nagyobb mérvű műveletek megkezdése előtt, elmehetett. Sept. 2-án érkeztek Győr alá, hol a fejedelem vette át a főparancsnokságot s két hétig maradtak ott helyben. Csak tiz nap telt attól fogva s Bécs felmentetett az ostrom alól. »Az Isten így szégyenítette meg ezt a felfuvalkodott kegyetlen népet, egész tábori

---

[1]) Inczédy Pál Naplója 8. l.

[2]) L. Törvények és Okiratok XXIV. Sobiesky sept. 9-éről irja nejének, hogy a fejedelem, valószinűleg a nagyvezér meghagyásából ajánlotta fel a közvetítést. Kluczycki Acta 362. l. V. ö. 347. l. a sept. 4-iki levéllel s Leopoldnak 1684. ápr. 11-iki levelével Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 409. l.

[3]) Kluczycki Acta regis Joannis III. ad res anno 1683 288. l.

[4]) Ugyanott 316. és 327. l.

sátorit, minden munitióit, számtalan tevéit ott hagyván, oly sebes futással voltanak, hogy sok ezeret magok tapostak el magok közűl, 12 mérföldet egy éjszaka és félnap elfutott.« [1]) De a töröknek is hasznára vált, hogy Győr alatt az erdélyi haddal találkozott, legalább kapott élelmet s össze is szedhette magát. Sept. 14-én a fővezér is megérkezett. A fejedelem elibe ment s ez előzékenység neki láthatólag jól esett, de »mind ábrázatjából, mind beszédéből nagy elmebeli bódulása tetszett ki.« A nem várt fordulat egészen megtörte.

Három napot töltött ott — elindulása előtt az erdélyiek nagy elégtételére Ibrahim budai vezért megfojtatta. Budának vette útját, az erdélyiek képezték az utóhadat. Maga a nagyvezér Buda várába ment, míg Apafi Biánál szállott táborba. (Oct. 4.) Kenyér hiján és rosz viz miatt nyomoruságos napjai voltak itt az erdélyi hadnak, de azért még tiz napot kellett itt pihenniök. Úgy látszik, a nagyvezér nem merte ezt a hadat nyilt csatába küldeni — s Theököly, kire pedig számított, cserben hagyta. Ujabb csapás volt rá nézve az oct. 9-iki párkányi veszteség s most oct. 13-án haza bocsátá az erdélyi hadat. Szemben volt a fejedelemmel, ki őt igen szomorú állapotban találta. Megkövette a fejedelmet, »hogy amint akarta volna nem úgy lett a dolog« s azzal bocsátá el, hogy »imádkozzék Istenének, hogy a császár ellenségeit rontsa meg.« Ez nap Budánál átkeltek a Dunán s 19-én Szolnoknál a tiszai hídon.[2])

Ezalatt Erdélyben aggodalmas napokat éltek. Nemcsak a fejedelemasszony betegeskedése okozta ezt, melyről azt hitték, hogy azt Béldy Pálné kuruzsolása okozta,[3]) hanem a helyzet bizonytalansága, a Várad környékéről érkező hírek, s a félelem, hogy Lengyelország nem tervez-e ellenséges beütést? Aug. végén levél jött a lengyel királytól. Aggódtak, hogy ez csak ürügy az ország kikémlésére, mert már ott is tudva volt, hogy János király a császár meg-

[1]) Inczédy Naplója 9. l.
[2]) Ugyanott 10. l.
[3]) Törvények és Okiratok XXI.

segélésére elindúlt. Tartottak a tökéletlen, hamis, pogánynál is rosszabb moldvaiaktól, s magától Theökölytől is. Annyi bizonyos, hogy Szathmár körül és Várad körül is mozgalmas idők jártak, itt sírtak és készülődtek, amott örömet lőttek,[1]) s az udvar kedélyére egészen megnyugtatólag hatott a hír, hogy a fejedelmet táborával együtt a nagyvezér haza bocsátotta. Oct. 30-án átkeltek Lippánál a Maroson s nov. 2-án Dobráról értesítette Teleki a fejedelemasszonyt, hogy a férje elhagyja szekereit hada nagyobb rézsével s beindúl hozzá.[2]) A tábor nov. 4-én Dévára érkezett.[3])

Mire Apafi haza érkezett, már Esztergom is visszafoglaltatott (oct. 21.) s ezzel az ez évi hadjárat véget ért — de a mi ennek folytatása volt, a hadak elhelyezése téli szállásaikra, nagyon közelről érdekelte Erdélyt. A császáriak terve az volt, hogy a lengyel király a Tiszántúl Erdély szomszédságában szállásolja el hadait, ez úton akarván Apafira nyomást gyakorolni, hogy szakadjon el a töröktől — de Sobieskit nem lehetett erre rá venni. Attól fogva, hogy a császár már az első találkozásnál éreztette vele, hogy ő csak választott s nem született uralkodó, maradt némi keserűség szívében, azután Apafi iránt őszinte vonzalommal viseltetett. »Ez az egyetlen becsületes ember ezek közt a keresztyének közt« (kik t. i. a törökkel összeköttetésben vannak), irta nejének[4]) s miután ő a magyar ügy igazságosságáról meg volt győződve, nem akart részese lenni az az ellen intézett támadásnak. Apafival azóta is, hogy felmentő sergeit Bécs alá hozta, folytonos levelezésben állott, ez több izben küldött követeket hozzá.[5]) S ha fogadott is tőle ajándékot, ez nem volt befolyással elhatározására. Végre is ő rajta mult, hogy Erdély nem jutott már ekkor válságos helyzetbe.[6])

[1]) Ugyanott XXV.

[2]) Ugyanott XXVII.

[3]) Török István Naplója.

[4]) Oct. 7-iki levele nejének Kluczycki Acta 445. l.

[5]) Sobiesky sept. 28., oct. 7-iki és oct. 20-iki levelei. U. o. 428., 444., 484. l. V. ö. a 269-ik számú levéllel.

[6]) Az elszállásolásra vonatkozó dolgokat összeállította Angyal: Theököly II. k. 79—84. l.

Apafi hálás is volt a lengyel király iránt. Nem sokkal hazaérkezése után megjött Vajda László is, ki csak a lengyel király segélyével juthatott a nádorhoz, s Apafi azonnal (nov. 9.) megköszönte közvetítését.[1]) A jó szomszédság fentartása vele annyival inkább érdekében állott, mert viszonya Theökölyvel mind feszültebbé vált. Vett hirt, hogy Theököly hajlandó volna a keresztyénség mellé állani.[2]) hogy Kenézlőnél »cselédestől társzekerestől« átkelt a Tiszán. Debreczenbe szállott nyilvános czáfolatául annak, hogy a töröktől elszakadna.[3]) Más felől a hazatérő tatár és oláh hadak egyes csapatai is fenyegették országát — úgy, hogy neki annál inkább állandó vigyázásban kellett lennie, mert a török a határszélek őrizésére és szemmel tartására is felszólította.[4]) Ez ügyben tartott is a fejedelem, Dévára érkezése után, értekezletet tanácsuraival, de annak határozatai lappanganak.[5]) Tartalmukat azonban az események folyamából ismerjük: a bujdosóknak az Erdélybe jövetel részben megnehezíttetett, részben egészen eltiltatott. A Máramarosba vagy Somlyó felől Erdélybe menni akarók a határról visszaküldettek. Az a folyton megujuló hir, hogy Theököly a lengyel király közvetítésével a császárhoz akar átállani, magyarázza meg ezt az intézkedést, s azt mint szükséges védelmet tűnteti fel az ellen a törekvés ellen, hogy az ellenséges hadak téli szállásává tétessék Erdély.[6])

A hazájokba visszatérő segélyhadakkal különben is volt baja Erdélynek.[7]) Egy csapatjuk Duka vajda vezérlete alatt Belgrádtól Erdélynek vette útját s engedélyt kért (nov. 18.) a fejedelemtől, hogy országán átvonulhasson.

---

[1]) Törvények és Okiratok XXIX.

[2]) Ugyanott XXVIII., XXXII.

[3]) Ugyanott XXXIII., XXXVII.

[4]) Ugyanott XXX., XXXVI.

[5]) Lásd Apafinak nov. 14-iki levelét, hol a dévai conclusumok fel vannak említve. Bujdosók Levéltára 211.

[6]) Törvények és Okiratok XLIV. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 371.

[7]) Törvények és Okiratok XXXVI., XXXIX. *b*).

A fejedelem — nem tehetett mást — nov. 29. megadta az engedélyt, hogy átvonulhasson, azon feltétel alatt, hogy a szegénységnek terhére ne legyen.[1]) E terhes napokban nevelte a fejedelem aggodalmát nejének betegeskedése s az a vád, hogy ezt Béldyné kuruzsolása okozta, hitelre talált az udvarban,[2]) s csakugyan vallatások rendeltettek el, melyek Béldynére nézve nagyon terhelően hangzottak.[3])

Az év vége felé vette Apafi a hirt, hogy Theököly követet küldött a fővezérhez oly megbizással, hogy eszközöljön ki parancsot, hogy ő nejével és hadaival Erdélyben kaphasson téli szállást.[4]) Nagy baj volt Apafira nézve, hogy kapitihája a portán meghalt s Boér Zsigmond, kit ennek helyébe kinevezett, nem foglalhatta el helyét.[5]) Mind amellett megtette az intézkedéseket a fővezérnél, megelőzni Theökölynek eme szándékát. Maga Theököly másfelől a fejedelemhez küldött követet, Bancsi Ádámot, hogy szép szerével igyekezzék az ellentéteket kiegyenlítni: »nem tartván ő még magát Erdély ellenségének lenni.«[6]) De a nagyvezér mielőtt ez ügyben valamit tehetett volna, dec. 25-én a szultán rendeletére megfojtatott.

Theököly követe — minden arra mutat — semmit sem érhetett el a fejedelemnél, kinek a kvártélyba szállani akaró katonák ellen határait állandóan védelmezni kellett, s ki 1684. január és februárban ez ügyben Pócsay Mártont kétszer elküldé a szathmári parancsnokhoz,[7]) míg másfelől a várak megerősítéséről s az őrségek újabb felesketéséről gondoskodott,[8]) mi annyival szükségesebb volt, mert az apróbb csapatok átvonulása az országon még 1684 elején sem szűnt meg.[9])

[1]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 362. és 364. l.
[2]) Törvények és Okiratok XXXIV. *b).*
[3]) Ugyanott XXXVIII.
[4]) Ugyanott XXXIX.
[5]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 358.
[6]) Törvények és Okiratok XL.
[7]) Törvények és Okiratok XLV.
[8]) Ugyanott XLII.
[9]) Ugyanott XLIII.

E nehéz viszonyok közt Apafi, ki meglehetősen tájékozva volt, hogy Theököly s a lengyel király közt megszűnt a szivélyes viszony, újabb kisérletet akart tenni, hogy a háborus felek közt békét hozzon létre, s a lengyel király eddigi jó indulatát minden eshetőséggel szemben biztosítsa magának. Inczédy Mihályt küldte hozzá, utasításba adva, hogy ajánlja fel jó szolgálatait a mediatorságra, kérje fel, hogyha béke köttetnék, hasson oda, hogy ő ki ne zárassék abból, ha pedig folytatnák a háborút, gondolják meg, hogy az ő országa a hatalmas nemzet torkában van, s lehetetlent ne kivánjanak tőle.[1]) De még mielőtt Inczédy odaért volna, már jött levél a lengyel királytól, melyből kiolvashatta, hogy a béke helyre állítására gondolni sem lehet, más oldalról pedig kapott hireket a törökök nagymérvű készülődéseiről. A fejedelem az évi adót és ajándékokat febr. 28-án küldötte be a portára.[2])

IV.

A fejedelem febr. 8-áról márcz. 8-ikára egyetemes országgyűlést hirdetett Fogarasba.[3])

Az első napokat a rendek gyülekezése vette igénybe, a fejedelem üdvözlése s az országgyűlés megalakulása. Márcz. 13-án követ érkezett meg a nagyvezértől »de semmi oly rossz követséggel nem jött.«[4]) A következő napokat a fejedelmi propositióknak, a lakság, székelyek és szászok postulatumainak tárgyalása s ezek alapján az egyes törvényczikkek megalkotása, a rendek és a fejedelem közti izenetváltások vették igénybe, mi alatt márcz. 23-án a temesvári basától érkezett követ a fejedelemhez.[5])

Ez alatt a fejedelem előkészítette az egy év előtt

---

[1]) Ugyanott XLII.

[2]) Ugyanott XLIV., XLVII., XLVIII. Jakab E. Az utolsó Apafi 15. l.

[3]) Ugyanott XLVI.

[4]) Wass György Naplója.

[5]) Megbizó levelét lásd Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 407. l.

letartóztatott Barcsay Mihály perét. Barcsay — Ákos fejedelemnek testvére volt, utolsó ideig kedves és megbizott embere a fejedelemnek, tanácsúr, udvari kapitány s fejérvármegyei főispán. Mint Bethlen irja, »csintalan, tréfás és borozó, de másként igen értelmes, activus ember vala.«

De túloz Bethlen, ha azt irja, hogy »esze, kedvessége és Teleki« akarták vesztét. Buknia kellett, mert a hite szerint lehúnyó naptól, Apafitól, a felkelőhöz, Theökölyhez fordúlt — ez volt az ő tragoediája. Sok gyanú merült fel ellene, hogy a fejedelem versenytársával bensőbb összeköttetése van, mint a mennyit az udvarhoz való viszonya mellett el lehetett volna nézni. Ilyen összeköttetést egy tanácsúrnál nem lehetett megszenvedni; mert ennek módjában állott a politikai titkokat barátjának bizalmasan megsugni. Bármennyire mentik is Cserey és Bethlen, de még az ő előadásokból is kitűnik, hogy Theököly és Barcsay jó barátok voltak. Hogy ezt a jó barátságot mi módon értékesítette Theököly, az kitűnik abból a vallatásból, melyet a fejedelem a megindítandó nótaper alapjául ellene elrendelt, s 1684 elején, épen egy évvel elfogatása és Görgénybe záratása után, foganatosított. A vád két pontban foglaltatott össze, melyek részint a Theökölyvel való viszonyának felderítésére, tanácsúri méltóságával való visszaélésre — azaz rosz tanácsok adására — s az »articulusok bontogatására« vonatkoztak.

Négy szava bevehető embernek — lehetett több is, — vallomását ismerjük, Vajda László postamesterét, Inczédy Pálét, Inczédy György titkos pecsétőrét és conservatorét és Alvinczy Péter itélőmesterét. A fővád az volt, hogy midőn (1682. aug. 19.) Pásztóról Fülek alá küldte a fejedelem, hijába hivatta vissza, mégis fölkereste Theökölyt s hogy azt a reversalist, melyet Theököly a fejedelemnek kiállított,[1]) sokkal enyhébbel cserélte ki. Ennek a négy tanúnak vallomása terhelő s annyit minden esetre bizonyít, hogy az ellene emelt vádaknak van alapja.[2]) A Theökölyvel való viszony

[1]) Közölte Jakab Elek Történelmi Tár XX. kötet 98. l.

[2]) Törvények és Okiratok XLII.

a beszállásolások miatt nagyon élessé lett, hogyan lehetett volna szabadlábon hagyni olyan embert, ki ostentatióval éltette ugyan Apafit a lakomákon, de titkon kezére játszott versenytársának? Apafi ügyét már ezen a gyűlésen el akarta ugyan intéztetni s intézkedett, hogy Görgényből behozzák, s bár márcz. 24-én »fogva« meg is érkezett,[1]) de a nótapert nem intéztette el. Újra visszavitette Görgénybe. E helyett más csapást mért rá: fejedelmi előterjesztést küldött a rendek közé, hogy Barcsai Ákos donatióit, privilegiumait töröljék el. Bethlen Miklós, mint Emlékirataiban irja, ellene szavazott, abból indulva ki, hogy a dolog már elévült,[2]) de szavazatával maga maradt, a propositió törvénynyé emeltetett.

A segesváriak ezen a gyűlésen is folyamodtak régi restantiájuk elengedése végett, de kérelmök teljesítése jobb időkre halasztatott.

Ezalatt elkészültek a törvények.

A folyó évi adót a mult évi összegben állapították meg. (I. art.)

Kinevezték a főadófelügyelőket s a főpénztárnokot. (II. art.)

A somlyai őrség múlt évi zsoldhátralékja fejében 3000 frtot utalványoztak. (III.)

A végre nem hajtott törvényczikkek végrehajtása elrendeltetett. (IV. art.)

A fiscalis jószágokat illető 1670-iki törvény hajtassék végre, az 1657 előtti foglalások ügyében a közügyigazgató törvényesen járjon el. (V. art.)

Azok ellen, kik földes uraktól jobbágyakat szöktettek el, járjanak el törvényesen. (VI. art.)

Vármegyéken, székelységnél tartsanak törvényszékeket. (VII. art.)

Hunyadvármegyében nagyon elharapódzván az útonállás nemesek és parasztok részéről, kik a kereskedőket

---

[1]) Wass György Naplója.

[2]) Bethlen Miklós I. 546.

fosztogatták, miután a tanácsi rend intézkedéseinek semmi sikere sem lett, az elharapódzott baj megszüntetésére szigorú szabályokat léptettek életbe. (VIII. art.)

Megtörténvén, hogy összeveszett emberek tolvajt kiáltottak s a harangokat félreverték, mint latrok kergetése alkalmával, elrendelik az ilyenek megbüntetését. (IX.)

Törvényszékek alkalmával a megidézett alpereseket nem szabad várakoztatni. (X.)

A XI-ik t.-cz. a postálkodással visszaélők ellen hozatott. A XII-ik pedig a fizetett hadak visszaéléseit tiltotta el.

A XIII-ik czikk a portára járó posták és portai követek ügyét szabályozta.

A székelyek sérelmeinek orvoslására kiküldték Teleki Mihályt és Mikes Kelement, kik az ügyet a Rákóczy-féle complanatió alapján intézzék el. (XIV.)

A Bánffi György ellen hozatott törvényt eltörölték. (XV.)

A XVI-ik cz. a Kemény-féle gerendi jószág ügyében intézkedett.

A XVII-ik czikk Barcsay Ákos donatióit érvénytelenekneк jelentette ki.

A törvényeket a fejedelem márcz. 29-én erősítette meg.[1])

Két nappal az országgyűlés bezárása után a fejedelem a törcsvári harminczadosságot Apor Istvánra ruházta egy év tartamára, s azonnal fel is esketék. Nem sokkal utóbb a sóaknák és portusok bérbeadásáról is intézkedett.[2])

A két török követ — a nagyvezéré s a temesvári basáé — kik a gyűlés alatt Fogarasban megfordultak, nem hoztak rossz hireket. Már ekkor fia athnaméjának megsürgetése ügyében tőle is, mint főkövet, Drinápolyba Naláczy István s még elébb Nagy Pál ment, de bár hírt egyiktől sem hallott,[3]) abban legalább meg volt nyugodva, hogy táborba szállását

[1]) Törvények és Okiratok XLIX.

[2]) Ugyanott L., LVI.

[3]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 405. és 409. l.

nem fogja kívánni a porta, ellenkezőleg már arról is kapott értesítést, hogy fiának fejedelemmé erősítése nem fog késni.[1]) Pedig amint az idő enyhült s a hadak elhagyhatták a téli szállást, megkezdődött a táborozás is.[2])

Ily körülmények közt érkezett a fejedelem udvarába leirat a császártól (ápr. 11-ről), mely valójában válasz volt múlt évi sept. 4-iki levelére. A császár bizott a jövőben, a török bűnhődni fog büszke békeszegéseért — szövetsége a lengyel királylyal már szorosabbá fűződött, Velencze s több keresztyén fejedelmek is a frigyhez hozzá járultak. Csatolja ő is fegyvereit a keresztyénekéhez, eljött az idő, hogy a gőgös Theököly megaláztassék.[3]) Theököly megalázásán a fejedelem sem búsult volna, mert a portán már nyiltan panaszt is tett ellene, hogy vitézei már megkezdték az ellenségeskedést s be is ütöttek erdélyi területre,[4]) de ez a levél mégis sok aggodalmat okozott neki: vajjon nem fogja-e a császári seregeknek diadalmas előnyomulása Erdély megszállását maga után vonni?

Inczédy Pál a lengyel királytól ezekben a napokban érkezett haza. Szivélyes fogadtatásra talált nála, de végre tőle is azt a felhivást hozta magával, hogy csatlakozzék a keresztyén sergekhez. Ez pedig ez idő szerint még nagy veszedelemmel járt volna. Fődolog volt azonban megtartani a lengyel király jó akaratát, de megértetni vele, hogy e kivánat teljesítése Erdélyre nézve nemcsak koczkázattal járna, hanem lételét is veszélyeztetné. Elhatározták, hogy Vajda Lászlót küldik hozzá követül, s utasítást neki a fejedelem és tanácsurak adtak. Bár mennyire örülnek is ők a keresztyén fegyverek diadalának, de idő-nap előtt nyiltan nem léphetnek fel a török ellen, mert, míg Belgrád el nem esett, a török mindig elárasztathatja Erdélyt s a két Oláhországot. Aztán kérik a lengyel királyt fontolja meg azt is, mennyit szenvedett Erdély a némettől, s ha most

[1]) Mikó votuma Törv. és Okiratok LIII.

[2]) Törv. és Okiratok LI.

[3]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 418. l.

[4]) Ugyanott 449. l. Székely Mózes jun. 2-iki levele.

elfoglalná, vége lenne a magyar szabadságnak. Amit ők kérnek, az, hogy ne kivánja, hogy Erdély időnap előtt elszakadjon a töröktől, s ha a német még is el akarná foglalni, vegye ő oltalmába.[1])

E pillanatban a kurucz hadak meg-megújuló csatározásai, beütései miatt komoly veszélytől tartottak. Valamely nagyobbmérvű beütéstől félvén, tanácsülésből felszólították a szebenieket, hogy, ha »oly veszedelmes hírek lennének, melyek futásra adnának alkalmatosságot,« fogadják be a fejedelmet s főurakat a város falai közé[2]) s egyúttal kiadták a rendeletet, hogy a hadak készletben legyenek s az első felhívásra felüljenek.[3])

Hírek jöttek azután is, de nem oly veszedelmesek, hogy a felülést szükségessé tették volna. Saponára a szathmári, a kuruczok máramarosi becsapásairól, a somlyai kapitány a Debreczen ellen tervezett merényletekről, a magyarországi fejedelem hadműveleteiről, a székely kapitányok a moldvaiak és tatárok mozgalmairól tudósították Apafit,[4]) de Erdély ellen támadást sehonnan sem intéztek. S jöttek folytonosan hírek a német hadak diadalairól, a törökök vereségéről, Visegrád, Vácz bukásáról, Buda ostrom alá fogásáról, »mostani táborunkat — irá a váradi basa tolmácsa feleségének — annyira megverték, hogy az Bécs alatt esett veszedelmünk semmi ehez képest.« [5]) S valóban Váradon nagy volt a kétségbeesés.

V.

Naláczy, a portai követ, kit a fejedelem azzal bizott meg, hogy fia fejedelemmé erősítését sürgesse, május végén érkezett haza.[6]) Minthogy ő csak biztatásokat hozott magával, a fejedelem jun. 20-án Vizaknai Nagy Istvánt a portára

---

[1]) L. Törvények és Okiratok LIV.
[2]) L. Törvények és Okiratok LVI.
[3]) L. Ugyanott LVII.
[4]) Ugyanott LVIII—LXIII.
[5]) Ugyanott LXI. *c)* melléklete.
[6]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 449.

küldötte, hogy a megkezdett tárgyalásokat folytassa, de igyekezzék az athnamét mennél olcsóbban megszerezni, s az adóból is, amennyit lehet, lealkudni, már csak eddigi rendkivüli költségei, jelesül három évi táborozása tekintetéből is.«[1])

De mikor az ország körül volt véve »ellenséggel« s a »német párton levők« apróbb beütései ismétlődtek, a fejedelem jul. 24-éről aug. 19-ére Radnóthra országgyűlést hirdetett.[2]) A fejedelmi hadak egy része már készen volt az elindulásra s a fölkelés elkerülhetlennek látszott. Ekkor Teleki Mihály a főgeneralis kéréssel fordult a fejedelemhez, hogy háromszori táborozása tekintetbevételével mentse fel őt a fejedelem a generalisságtól. »Nem akarunk ellenni abbeli szolgálatja nélkül,« hangzott a fejedelmi válasz (jul. 25.) s Telekinek maradnia kellett.[3])

Aug. 21-én megnyilt az országgyűlés. De tanácskozásaikat meg sem kezdték, midőn hirt vett a fejedelem, hogy az ifjú fejedelemnek a botot és zászlót hozzák a portáról. Ennek következtében az országgyűlést elhalasztották.[4])

Valóban úgy volt. Jul. 22-én Drinápolyban a nagyvezér kihallgatáson fogadta a főkövetet s Székely Mózes kapitihát. A nagyvezérrel rendbe hozván a dolgot, jul. 27. fogadta a szultán a főkövetet s megkaftányoztatta. Más nap már az ajándékokat is megmutatta a nagyvezér a főkövetnek, ki jul. 31-én kiállította a kötelezvényt, hogy a még Naláczy által megigért 25,000 tallért ki fogják fizetni.[5])

VI.

A császár »confirmationalis levele« aug. derekán kiállíttatott s »a császári donatio és egyéb szükséges eszközök« Erdélybe vitelével s átszolgáltatásával Ozmán kapucsi basa bízatott meg. A hirrel a kapitiha Balog Istvánt azon-

[1]) Ugyanott 462. l.

[2]) Törvények és Okiratok LXIV.

[3]) A lemondó levél a Teleki család marosvásárhelyi levéltárában 3199. sz. a.

[4]) Wass György Naplója.

[5]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 471. és 473. l.

nal útnak indítá, s amint a fejedelemnek erről tudomása lett, aug. 26-áról sept. 16-ára Fejérvárra egyetemes országgyűlést hirdetett.

Sept. 17-én isteni tisztelet volt a fejérvári nagy templomban, melyen a fejedelem s fia is részt vettek. Másnap vették kezdetüket az ünnepélyek.

Ez napon sept. 18-án — egy hétfői napon — a rendek 9 óra tájban összegyültek az országházában s küldöttséget küldtek a fejedelemhez, hogy bocsássa az ifjú fejedelmet »az ország közé«. A belépőt az országgyűlés elnöke üdvözölte, melyet »vivat princeps« szavakkal fejezett be. A rendek háromszor ismételték a vivat princeps-et, kinek eltávozása után ők is szétmentek. De 10 órakor ismét összejöttek a székesegyházban, hol a fejedelem udvari papja Nagyari tartott egyházi beszédet.

Elvégződvén az isteni tisztelet, az ifjú fejedelem atyjánál és anyjánál látogatást tett, megindult az egész országgyűlés, a kirendelt hadak, az apródok fényes menetben, összesen mintegy tizenkétezer ember a Fejérvár előtti térre, hol az ifjú fejedelem számára díszes sátor volt felállítva. Itt várták be a kapucsi basát, ki hasonlóképen díszes — magyar és törökből álló — kisérettel érkezett meg. Mikor a kapucsi kocsijából leszállott, megszólalt a dob, trombita és török sip. Azután szembe jött az ifjú fejedelemmel, kezet nyujtott neki, megölelte s a császár nevében üdvözölte, oldalára köté a szultántól hozott kardot, kezébe adta a botot, a tollas süveget fejébe tette, a zászlót kezébe adta, s a lovat felmutatta. Ezután megdördültek az ágyuk.

S most megkezdődött a visszavonulás a várba.

A kapucsi most »szembe lett a fejedelemmel,« s az ifjú fejedelem is a főrendektől kisérve hozzá ment. A kapucsi üdvözölte a fejedelmet, átadta az athnamét, megkaftányozta az ifjú fejedelmet, a tanácsurakat s néhány perczig tartó beszélgetés után lakására tért.

Sept. 19-én a fejedelem a kapucsi basát s másnap a rendeket vendégelte meg.

A szertartás végeztével véget ért az országgyűlés is, melynek ez egyetlen tárgya volt.[1])

Sept. 18-án Szebenben is fényes ünnepélyt tartottak a beigtatás örömeire.[2])

Míg az ünnepélyek tartottak, annak fényét semmi sem zavarta. Valójában pedig nem ugy volt mint a megelőző hasonló ünnepélyeknél szokott lenni: a porta fösvénykedett az ajándékokkal s most még az athname sem felelt meg a követelményeknek, az ifjú fejedelem neve hibásan volt abba beigtatva. Azután a kaftányokat sem szolgáltatták ki kellő mennyiségben. Az ünnepélyek lezajlása után azonban megtették a szükséges lépéseket, hogy az ifjú fejedelem számára új athname állíttassék ki s a kaftányokat is kellő mennyiségben küldjék meg. De Ozmán aga még egy ideig Erdélyben maradt s csak később indult vissza Belgrád felé.

VII.

Nov. derekán, szultáni rendelettel, Budáról új kapucsi érkezett a fejedelemhez. Meghozta a hirt, hogy Buda felmentetett az ostrom alól, »a próféta csodatevő segedelme által a pokolra való hitetlenek a támadást ki nem állhatván kétségbe esve futásnak eredtek,« s a parancsot, hogy 20 ezer kila buzát 40 ezer kila árpát s tizezer kila kölest szállíttasson gyorsan kellő fedezet mellett Budára.[3]) Nem volt könnyű feladat. Nem csak Magyarországon, de Erdélyben is ez évben nagyon rosz volt a termés — itt is éhségtől tartottak.[4]) Aztán Magyarországnak Erdélyhez tartozó részeit Theököly hadai rettenetesen zsarolták s buza és élelmi szerek adására kényszerítették,[5]) a mi csak nevelte az inséget. Maga a biztos kiszállítás is lehetetlen volt — a rendeletnek tehát nem lehetett eleget tenni.

---

[1]) Wass György Naplója, hol a beigtatás igen részletesen s rendkivül érdekesen van leirva.

[2]) Gunesch Trauschnál II. 214.

[3]) Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 487. l.

[4]) Wass György Naplója.

[5]) Törvények és Okiratok LXXI—LXXII. sz. a.

Az adó beszolgáltatásának ideje is már elmult, de épen a nagy szükség miatt nem lehetett könnyen előteremteni. De utoljára is be kellett a portára küldeni s a fejedelem nov. 7-ről dec. 6-ára Gyulafejérvárra országgyűlést hirdetett.[1]) Törvények ezen a gyűlésen sem hozattak, hanem az adó beszolgáltatása iránt megtörtént az intézkedés. Kapitihává a visszahivott Székely Mózes helyett Gyárfás Pál neveztetett ki,[2]) ki aztán január közepén el is indult a fökövetséggel, mely bizonnyal, mint rendesen, az országgyűlésen választatott meg.

De egy sürgős ügyben, a Budára beszolgáltatandó élés ügyében, dec. 13-áról Fogarassi Sándor a portára küldetett, hogy »az élésnek nem adhatása« ügyében számlálja elé a fejedelem mentségeit — melyek ezuttal elfogadtattak.[3]) A következő évi január derekán az ifjú fejedelemnek az új kiigazított athnamét is kiszolgáltatták.[4]) Hanem az adónak a rendes forgalomban levő tallérok helyett oroszlános tallérokban való beszolgáltatása még azután is nehézségekbe ütközött, azt a szóval tett igéretet, hogy így is el fogják fogadni, kötelezőnek épen nem ismerték el[5].) Ez ügyekben dec. 5-ike óta ismét Maurocordatus volt a közvetítő, ki a bécsi kudarcz után fogságba vettetett s most kiszabadulása után első gondjai közé tartozott megköszönni a fejedelemnek közbenjárását s felajánlani továbbra szolgálatait.[6])

VIII.

A fejedelem 1685. jan. 25-éről febr. 22-re egyetemes országgyűlést hirdetett.[7])

A magyar fejedelem s az erdélyi fejedelem közt Barcsay Mihály küldetése óta tényleg megvolt a szaka-

[1]) Ugyanott LXXIII.
[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár 499. l.
[3]) Ugyanott 497. és 510. l.
[4]) Ugyanott 502. s köv. l.
[5]) Ugyanott 523. s köv. l.
[6]) Törvények és Okiratok LXXV., LXXX.
[7]) Törv. és Okiratok LXXVIII.

dás — azt hivatalos alakban is dokumentálni ez az országgyűlés volt hivatva. Azelőtt még Apafi Máramaros vármegyét biztosítani akarta magának s Husztba székely őrséget helyezett el.[1]) Inczédy Mihályt elküldötte jan. 20-án Lengyelországba s Bécsbe,[2]) nemcsak kedvencz terve a mediatorság, hanem a Theököly-féle zaklatások ügyében is. Nem ismerjük ugyan a portai főkövetnek Mikó Istvánnak — ki január végén indúlt el — adott utasítást, de biztosra vehetjük, hogy a Theököly-féle conflictusról szó volt benne.[3])

Ki fogná tagadni, hogy a magyar alkotmánynak s magyar szabadságnak küzdő bajnoka volt Theököly — de az volt Erdély is másfél század óta. Kétségtelen, hogy mint hadvezér és diplomata magasan felette állt a magyar fejedelem az erdélyi fejedelemnek; de nem érthető dolog-e az, hogy Apafi trónját meg akarta védelmezni? Három év tapasztalata megmutatta, hogy, ha egy czélra törekedett is a két fejedelem, de egy úton nem haladhatott: a dolgok fejlődésére nézve ebben rejlett a válság. S most Apafi elérkezettnek látta az időt, hogy Theököly hatalmának Erdélyben levő gyökereit elvágja, mi annyival indokoltabbnak és halaszthatatlanabbnak látszott, mert még az országgyűlés megnyitása után is kapott értesítéseket a kurucz hadak garázdálkodásairól.[4])

Alig hogy megnyilt az országgyűlés, közügyigazgatóvá — eddig Albisi Barabás Péter volt — Hegyessy Istvánt nevezte ki. Három főbenjáró perben kellett neki az ezen gyűléssel kapcsolatos törvényszéken a tárgyalásokat vezetni:

a) Theököly Imre ellen, ki a fejedelemnek 1679-ben adott térítvényét megszegte s ki ellen jószágvesztési pert indított;

b) Barcsay Mihály ellen, ki vele összejátszott;

c) s a boszorkányok ellen, kik nejét megigézték.

Az első pert még Barabás kezdette, ki 1685. jan.

---

[1]) Törv. és Okiratok LXXIX.

[2]) Ugyanott LXXXIII.

[3]) Ugyanott LXXXI. és LXXXII.

[4]) Ugyanott LXXXIII. és LXXXIV.

29-én megidézte Theökölyt, de Hegyessy fejezte be. A per a törvényes formák szigorú megtartásával tárgyaltatott végig. Theökölyt jószágigazgatója Baranovszky s ügyvédje Csengery képviselték. Az ügyvéd halasztási kisérleteit nem vették figyelembe, térítvénye s más felmutatott levelek alapján összes erdélyi jószágai elvesztésére itélték. Politikai per volt, nem az jött tekintetbe, hogy két egyenrangú fejedelem áll egymással szemben — hanem az, hogy Theököly kezéből, ki a múlt évben Magyarországon is sok jószágot vesztett, kivegyék a fegyvert.[1])

Kapcsolatban tárgyaltatott ezzel a Barcsay-féle per is. Az egész országban mindenfelé a legnagyobb kiterjedésben tettek vallatásokat, de komoly vádat nem tudtak felhozni — hacsak azt nem, hogy olyan otromba ostentatióval hirdette mindenfelé a maga hűségét, hogy ez maga feltünő volt. Több vádat, mint a múlt évi vallatások,[2]) és terhelőbbeket ezek sem hoztak napfényre, sem egyenes árulást, sem szökési szándékot nem lehetett rá bizonyítani. De szabadon bocsátani őt, épen a Theököly-ügy miatt, nem lehetett. A fejedelem maga döntötte el a kényes kérdést: »Mikor a törvénye állott — irja Bethlen — Teleki a fejedelem házából hozá a fejedelem maga kezével irt czéduláját: azzal az hittel irom, amelylyel a fejedelemség conditióira megesküdtem, hogy Barcsay Mihály sokszor olyan ártalmas tanácsokat adott nekünk, hogy, ha fogadtam volna, az országnak is el kellett volna vesznie miatta. Szóval addálá Teleki: a fejedelem azt mondja s izeni az országnak, hogy ha nem igaz amit maga irt ő nagysága, fogja az ország magát ő nagyságát és a fogarasi palotának ablakán hajtsák le a főmeredeken.« [3])

Ezzel a dolog el volt döntve. Hogy Theökölyvel colludált, hogy a tanácsi rend határozatait elbontatta, az be

[1]) Századok 1869. évf. 209. s köv. l. hol Szabó Károly tüzetesen leirta a pert s annak okmányait oly kitünően dolgozta fel, hogy annak lefolyásáról tájékozást nyerünk.

[2]) Törvények és Okiratok XLIX. *a*).

[3]) Bethlen I. 549. l.

volt bizonyítva — ehez járult a fejedelem vádja, mely bár formában szokatlan volt, de az ellen fellebbezni nem lehetett, s a törvényszék nótán maraszfalta Barcsayt.

Tárgyalták továbbá azon boszorkányoknak ügyét is, kik a fejedelemasszonyt megigézték s ezért most Görgényben fogva tartatnak — de ennek törvénybe igtatását is elhalasztották.

A hosszú, egy hónapnál tovább tartó országgyűlésnek ezek a politikai perek képezték főtárgyát, s amíg azokkal nem végeztek, a rendeknek együtt kellett maradniok. A fejedelmi propositiók febr. 24-én olvastattak fel, azok hat pontból állottak.

Az első pont az adó megszavazását ajánlotta.

A második pontban a fejedelem kárpótlást kért rendkivüli kiadásaiért.

Azután kivánta, küldjenek biztosokat a szászok közé, annak megvizsgálására, hogy mi okozza a szászok nagymérvű pusztulását?

A székelyek sérelmei ügyében később tesz propositiót.

Az 5-ik pont a szászföldi halastavakról intézkedik.

Az utolsó pont a fiscalis várak kijavítását ajánlja.

Szokás szerint letárgyalták a fejedelmi propositiókat, azután a három nemzet sérelmeit s kölcsönös megalkuvás után meghozták a törvényeket.

Az adót a rossz termés daczára a múlt évi összegben állapították meg. (I. art.)

Kinevezték az adószedőket, a generalis receptort. (II. art.)

A vármegyék pontosan állapítsák meg a kapu számokat. (III. art.)

A IV-ik art. három egyén honfiusitásáról szól.

Az V-ik art. a szüreti dézsma szedésről intézkedett.

A VI-ik art. a csaló kereskedők megbüntetéséről intézkedett. A VII-ik a külföldi kereskedők ügyét szabályozta.

Alvinczy Péter demeterlaki portióját a fiscalis jószágok közül kivették. (VIII.)

Határvillongások elintézésére bizottságokat neveztek ki. (IX. art.)

A végvidékiek posztó és pénz illetménye kiszolgáltatandó. (X.)

A szászok közé küldendő bizottság megválasztása a jövő országgyűlésre halasztatott. (XI.)

A székelyek közt fenforgó ügyek elintézéséről intézkedtek. (XII.)

A szász halastavak s a fiscalis várak közmunkával hozassanak rendbe. (XIII.)

A törvénykezést a hadi készületek se zavarják. (XIV.)

Egyik. következményeiben igen fontossá lett elhatározása volt ennek a gyűlésnek, hogy — mint már megelőzőleg is többször történt — felhatalmazta a fejedelmet és tanácsot, hogy rendkivüli szükség esetében országgyűlés helyett a három nemzetből álló delegatiót hívjon össze, s annak tagjait megválasztotta.[1])

A fejedelem e törvényeket márcz. 24-én erősítette meg.[2])

Amint a gyűlésnek vége volt, Apafi bizalmas levelet irt portai követének, utasítva őt. hogy mihez tartsa magát, ha a portán Theököly jószágainak lefoglalása szóba kerülne. De egyúttal intézkedett arról is, hogy ennek jószágai mindenfelé zár alá vétessenek.[3]) Theökölyt Apafi eljárása mélyen sértette: bizonyos, hogy mindkét oldalról történtek visszaélések, s mint Apafi ő ellene, ő is vallatásokat eszközölt Apafi ellen, melyben az ez által elkövetett visszaélések s összejátszás a német pártiakkal soroltattak fel.[4])

---

[1]) A Gyulafihoz irott meghivóban irja a fejedelem: »az közelebb elmult nemes országgyűlésnek alkalmatosságával Fogarasban kiváltképpen való oly dolgok végett kelletvén a nemes országnak Hűségét is delegálni . . .« Alvinczy III. 7. l.

[2]) L. Törvények és Okiratok LXXXV. és Wass György Naplóját.

[3]) L. Törvények és Okiratok LXXXVI. V. ö. Szabó Károly értekezésével.

[4]) Két ilyen érdekes vallomást tesz közzé Thaly Kálmán a Századok 1869. évfolyam 266. l. s 1872. évf. 123. l. Theököly a portán is panaszt emelt; l. Gyárfás máj. 25-iki jelentését Török-Magyarkori Államokmánytár VII. k. 45. l.

IX.

Inczédy Lászlót a fejedelem jan. 20-án látta el megbizó levéllel. Nemcsak azért, hogy Theökölyt s a magyarországiakat kikerűlhesse, hanem hogy Sobieskit is megnyerje a mediatorságnak, kelle útját Lengyelországnak vennie: az alatt míg ő felkerűlt, a rendes úton egy jezsuita Dunod Antidius haladt Erdély felé, kinek teljhatalommal ellátott megbizó levele febr. 5-én kelt.[1]) Ez a két egymást keresztező út a helyzet signaturáját mutatta. Inczédy azért ment, hogy felajánlja a fejedelem mediatorságát, melyre a nagyvezértől is nyert megbizatást s hogy némely hiveitől elfoglalt javak visszaadását sürgesse, ide értve a Theökölyféle zaklatásokat is. Hogy majd Dunoddal másféle dolgokról fognak beszélni, arról még sejtelmök sem volt, s Inczédy is anélkűl tette meg lengyelországi s bécsi útját, hogy a készülő változásokról tudomást szerzett volna.

Inczédy febr. derekán volt Lengyelországban, a hónap vége felé fogadta is a lengyel király, ki Apafi iránt jóindulattal viseltetett, márcz. végén már Bécsben volt, ápr. 5-én előterjesztéseire megkapta a császár válaszát. ki minden kegyelmességével biztatta, azután ápr. derekán megkapta a válaszokat a kormány azon tagjaitól, kiket felkeresett s május derekán ismét Lengyelországban volt.[2])

Azok után a sikerek után, melyeket a szövetséges hadak már eddigelé elértek, Schultznak 1684-iki diadalai után természetesnek látszik, hogy a hadviselő felek nem akartak félúton megállani. Dunodnak az volt a megbizatása, hogy Erdély s az oláh fejedelemség közt szövetséget hozzon létre, hogy a törökök ellen, a hadviselő felek szövetségében, nyiltan lépjenek actióba.

Dunod megjelenése Fogarason kétségtelenűl nagy meglepetés volt — de még nagyobb az, a miért jött. Ez a pap egészen kidolgozott terveket hozott magával, melyek Erdély egész eddigi közjogát, államszervezetét új alapokra voltak

[1]) Alvinczy Péter Okmánytára I. k. 1. l.

[2]) L. Törvények és Okiratok LXXXIII.

fektetendők, de nem olyan természetűeket, hogy a fejedelem s a tanácsurak határozhattak volna felette. Ő maga akarta egy katona, egy puskalövés nélkül meghódítani Erdélyt: 1. mondja fel a török hűbért, 2. fogadja fel a német hűbért s 3. nyissa meg területét a német hadaknak.

Apafi a februári országgyűlés felhatalmazása alapján, ezen halasztást nem szenvedő ügyek elintézésére összehivta a delegatiót Fogarasba.

Április elején folytak a tárgyalások: 1. az erdélyi-oláh szövetség pontozatai, melynek fővédnöke a magyar király lenne, 2. a magyar király és Apafi közti szövetség, mely Erdélyt a császár hűbérévé tenné, 3. a pontozatok, melyek mellett Erdély a császár és lengyel király közti frigybe felvétetnék.[1]) Hát ez mind a jövő zenéje volt. Erdély még nem volt meghódított tartomány, s minthogy a Dunod-féle pontok elfogadása azzá tette volna, a delegatio is felállította a maga pontozatait, melyek lényeges dolgokban ellentétét képezték a császári követ pontozatainak s elhatározták, hogy tárgyalást indítnak a császári udvarral és Vajda Lászlót mint követet Dunoddal Bécsbe küldik, de egyúttal, hogy készületlenül ne találtassanak, elrendelték a hadfölkelést is.[2])

Hogy ennek a papnak nem fog mindjárt az első szavára meghódolni Erdély, azt Bécsben úgy is tudták. Már magában a tárgyalásba bocsátkozás is eredmény volt előttük — de volt annak egy más gyakorlati czélja is. Bécsben azt határozták, hogy ez évben Temesvárt vegyék ostrom alá. E czélból Schultznak tizezer emberrel Debreczen alá kellett volna sietnie s innen Temesvár alá — ehez volt szükségök Erdély s Oláhország támogatására.[3]) Ezt a dolgot pedig csak egy emberrel lehetett rendbe hozni, Telekivel.

Amint Dunod elvégezte a tárgyalást a delegatióval s ott elhatározták, hogy Vajda vele együtt menjen Bécsbe a delegatio pontozataival, Dunod visszaindult s apr. 14-én Kercse-

[1]) Alvinczy Péter Okmánytár I. k. 1—14. l. közölve a pontozatok.
[2]) Törvények és Okiratok LXXXVIII., Alvinczy I. k. 14. l.
[3]) Ugyanott LXXXIX. *b*).

során Telekivel elvégezte azt, amit a delegatióval nem lehetett volna elvégezni. Igy jött létre köztük a titkos szerződés — bizonnyal kényszerűség műve, de Teleki diplomacziai eszének és éles belátásának emléke. Mert már eljött az ideje megmenteni a hajótöréstől azt, amit lehet. Dunod Lengyelországnak vette útját — de Vajda elmaradt tőle s a fejedelem ennek következtében visszahivatta.[1])

Természetesen mind ennek a legnagyobb titokban kelle történnie, hogy ne csak a török, hanem hogy a beavatottakon kivül más se tudjon felőle. Legkevésbbé természetesen a porta, mely újabb lépést tett a fejedelemnél, hogy ez ismételve tegyen kisérletet a császárt békealkudozásokra birni,[2]) s melynek erejétől és hatalmától még mindig volt Erdélynek oka tartani. A hadfelkelés ügyében kiadott rendeletet a szász egyetem magára nézve sérelmesnek tartotta s ez ügyben felterjesztést is intézett a fejedelemhez,[3]) ki máj. 15-re összehivta a delegátusokat.[4])

Ez alatt — máj. 31-én — a fővezértől tudosítás érkezett, hogy Duka vajda meghalt, megtoldva azzal a rendelettel, hogy annak Beszterczén őrzött kincseit küldje a portára.[5]) Jött levél kapitihájától és a lengyel királytól is, ki hasonlag jogot formált a hagyatékhoz.[6]) E két követelő közül kinek tegyen a fejedelem eleget? Legjobbnak tartotta a dolgot a már összeült delegatusok elé terjeszteni.

Erre a delegatióra megérkeztek az oláh vajda küldöttei is teljes felhatalmazással, kik Erdély és Havasalfölde közt véd- és daczszövetséget kötöttek s annak pontozatait megállapították. Lehet, hogy a Dunod-féle követeléseket is megbeszélték, de a megállapított pontok közt a császárral kötendő frigyről s a törökök ellen való állásfoglalásról még szó sem volt. De a Dunod-féle dolog mégis fontosabb

[1]) Ugyanott LXXXVIII és LXXXIX.
[2]) Törvények és Okiratok XC.
[3]) Ugyanott XCII.
[4]) Ugyanott XCIII.
[5]) Török-Magyarkori Államokmánytár VII. 55. l.
[6]) Törv. és Okiratok XCIII.

volt. hogysem azt hallgatással mellőzhették volna. Elhatározták tehát, hogy Balogh Lászlót a császárhoz küldik, hogy egy Bécsbe küldendő ünnepélyes követség számára eszközöljön ki menedékleveleket. Baloghnak egyúttal meghagyták, hogy menet térjen be Beszterczére, hova a birónak és tanácsnak is irtak, hogy Duka hagyatékát jól őrizzék meg és »semmi szín és praetextus alatt« senkinek se adják ki.[1]) Erre a nagyvezérnek is felszámlálták az okokat, hogy kívánatának miért nem tehetnek eleget? [2])

A harcztérről ez alatt érkezett hirek, valamint a Bécsből jan. elején visszatérő Inczédynek — kit ott elég szívélyesen fogadtak — jelentései is mutatták, hogy Erdélynek közvetlen veszélytől nincs oka tartani s ennek következtében a derék hadakat leszállították, oly móddal azonban, hogy újabb parancs esetére ismét felüljenek.[3])

X.

A fejedelem, jul. 1-éről jul. 18-ra összehivta a delegatiót Fejérvárra.[4])

A delegatiónak ez évben ez harmadik ülése volt. Nem volt az Erdélyben ismeretlen intézvény, Apafi előtt is küldöttek ki delegatiókat, pl. a deési complanatiót is delegatió hozta létre. De ez évben ez intézmény állandóvá lett, az országgyűlés permanentiáját helyettesítette. A két első még csak ad hoc természetű, diplomacziai tárgyakat intézett el, ez már conclusumokat hozott, melyek csak abban különböztek az articulusoktól, hogy érvényök nem szólott örök időre. De a halasztást nem türő diplomacziai ügyek mellett felölelték a közigazgatási-, pénz- és hadügyi intézkedéseket is.

Országra terjedő investigatiót rendeltek a »sodomiai vétekben élők ellen« (I.), szabályozták a hódoltság adóját (IV.), megyénként gyalog hadakat szólítottak fegyverbe

[1]) Ugyanott XCV.

[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár VII. 57.

[3]) Törvények és Okiratok XCVI., XCVIII., XCIX. Történelmi Tár 1888. I. k. 168. s köv. l.

[4]) Törvények és Okiratok. XCVII.

(VI.), a szászoknak 3000 gyalog fegyverbe állítását rendelték el (VII.), elrendelék, hogy a dévavári építkezésekre felügyeljenek (XIII.), elzárátták az ál utakat. (XVI.)

Elrendelik, hogy a beszterczeiek a Duka vajda kincsére jól vigyázzanak. (VIII.)

Csáky Lászlónét, mert férjének, Apafi régi árulójának hireket küldött az országból, száműzték (XV.) s Wesselényi Pált megintették, hogy a végbelieket ne háborgassa.

A Vallis által elfogott Kende Klára szabadlábra helyezését sürgették (II.) a szathmári kapitánynál.

Intézkedtek magánosok és egyes hatóságok ügyeiben is.[1])

Ez a Csáky Lászlóné ellen hozott rendelet volt a delegatiónak legfontosabb tárgya. Még a Dunodnak általadott pontokban is benne volt, hogy ha ő felsége a fejedelem árulóját Csáky Lászlót nem adja is kézhez, de tanácsával ne éljen — s ime a boszút lihegő Csáky László most ott van Szathmártt Erdély szomszédságában s minden pillanatban irruptióval fenyeget. A német, ki pártfogást igért, Csáky Lászlót küldi a nyakukra, s szemben ezzel attól is tartottak, hogy a török Theököly jószágai elfoglalásáért neheztel. Elhatározták tehát, hogy Daczó Jánost Ibrahim szerdárhoz küldik Budára kérni őt, hogy ha Csáky s a szathmáriak Erdélyt fenyegetnék, küldjön azonnal segítséget nekik, másfelől pedig értesse meg a szerdárral, hogy mik okozták Theököly jószágai elfoglalását?[2]) Daczó hozott magával igéreteket, s azt az óhajtást, hogy a porta az ő mediatorságát szivesen venné.[3])

A dolgok azonban még sem fejlődtek olyan gyorsan mint az Bécsben remélték. Érsekujvár jelentékeny hadat kötött le, s ennek elfoglalása aug. 22-ig húzódott. Theökölynek is, bár mulólag, kezdett mosolyogni a szerencse, de attól fogva, hogy Schultzot megszalasztotta a tavaszszal, elfordult tőle a szerencse. Tulajdonkép Erdélynek mindegy volt, hogy kuruczok vagy labanczok emésztik-e a végeket, már kezdte

[1]) L. Törvények és Okiratok. C.

[2]) Alvinczy I. 29. l.

[3]) Törvények és Okiratok CIV.

egy ellenségtől megszállott tartomány szenvedéseit érezni.[1]) Mind ez Erdély jövő existentiájára nézve új problemákat állított fel.

XI.

Leopold császár, s később a lengyel király is megadták a menedéklevelet az erdélyi követeknek.[2]) A tanácsurak a függő kérdések elintézésére az országgyűlés, vagy legalább a delegatió összehívását ajánlották.[3])

A fejedelem az elsőre határozta el magát: sept. 24-ről oct. 24-ére egyetemes országgyűlést hirdetett Gyulafejérvárra.[4]) De mire a rendek összejöttek volna, már nagyot változott a világ. Még Inczédynek a kihallgatás alkalmával (márcz. végén) azt mondta a császár cancellárja: »most a fejedelem eleibe tett ő felsége fekete táblát s krétát adott kezében, hogy amit akar, irja azt, s ő felsége subscribálja«. S hogy mit akar a fejedelem, azt felvitte Dunod ... de az már meghaladott álláspontta lett. Amit most ő hozott magával — közelgetéséről már oct. 21-én ir Wallis[5]) — az másforma fekete tábla volt. Olasz Ferencz a somlyai kapitány egymásután irta a fejedelemnek a hireket Theököly dolgai megnehezedéséről[6]) s ez nemcsak tőle, de Wallistól is értesült elfogatásáról:[7]) ennél nagyobb csapást a keresztyén fegyverek sem mértek a törökre, mert Theököly egész hada szétszaladt, s nagy része a császár táborába menekült. Ilyen sikerek után már nemcsak azt kivánták a fejedelemtől, hogy renuntiáljon a török uralomnak — ezzel már nem érték be.

Még a tárgyalások előtt megkezdetett Erdélynek ha nem is egyenes elfoglalása, de legalább a részeknek megszállása. »Ezen őszön — irja Wass György naplójában —

[1]) Törv. és Okiratok CI. V. ö. a Török-Magyarkori Államokmánytárban levő jelentésekkel.

[2]) Törvények és Okiratok CVII. sz. a.

[3]) Ugyanott CV. és CVI.

[4]) Ugyanott CIX.

[5]) Ugyanott CXI.

[6]) Ugyanott CX.

[7]) Ugyanott CXI.

szállottak Kővár vidékén és Mármarosban kvártélyban az németek, mely az szegénységen igen nagy huzást-vonást cselekszik«. Magyarország a több év óta tartó hadjárat által nagyon ki volt élve, s a hadsereg élelmezéséről a téli szállásra vonulás előtt gondoskodni kellett. A tavaszi tárgyalásoknak ez volt egyik czélja s most már — a seregparancsnokok úgy hitték — eljött annak az ideje. A fejedelem még sept. 29-én felküldötte Bécsbe Jeddi Pétert, de ez biztatásoknál egyebet nem hozott magával.[1])

Erre a megszállásra még csak az előkészületek voltak megtéve, mikor pater Dunod az országgyűlés megnyitására megérkezett Fejérvárra. A gyűlés oct. 26-án kezdte meg tanácskozásait, s másnap elitélték Daczó Jánost, kin »az úr Teleki uram rút dolgot tőte el« (tétetett).[2]) Cserey szerint azért, mert a hivatalos mustra alkalmával kitűnt, hogy székelyeket »jobbágyságra állított«.[3])

»Oct. 27-én — irja Wass — az országházában begyűlvén, az egész országot megesküték, hogy az dolgot ki nem mondja senkinek egy is közülünk, mert a német császártól jött egy követ, pater Dund, (Dunod) ily kivánsággal, meg fenyegetőzéssel, hogy az töröktől mindjárt elpártoljunk és az némethez holdoljunk, az adót az portára be ne küldjük, tizenöt ezer embernek az télen élést adjunk; de az ország között ezeket nem mondták meg, hanem csak hogy azt kivánja, hogy az töröktől elpártoljunk és ő hozzá hódoljunk, melyről voxot is kivántak hogy irjunk.« [4]) A szavazatok beadása más napra halasztatott.

A hangulat nem volt kedvező arra, hogy a töröktől elszakadjanak.[5]) de nem minden aggodalom nélkül hallották Dunodtól: »vagy kell, vagy nem kell, ő felsége pártfogásába

---

[1]) Jeddi küldetésére vonatkozólag l. Alvinczy Péter I. k. 37 és III. k. 35—38. l.

[2]) Wass György Naplója.

[3]) Cserey 152. l.

[4]) Wass György Naplója. L. a pontokat Alvinczy I. k. 24-ik l.

[5]) Wass György beirta Naplójába egész votumát, mely valószinűleg sok embernek volt a véleménye.

vesz benneteket — ti csak szövetkezzetek a két Oláhországgal s kérjétek ki ő felsége pártfogását.« [1]) Oct. 29-én a rendek a szavazatokat olvasták fel, de úgy látszik, megállapodásra nem jutottak, mert a tanácskozások a következő két napon is folytak a fejedelmi palotában. Utoljára is koczkáztatott dolognak tartották az elszakadást nyiltan kimondani a töröktől s elhatározták ünnepélyes követség útján magával a császárral kezdeni tárgyalásokat. E közben jött egy török posta (oct. 31.) Nov. 1-én a paterrel s 2-án a törökkel tárgyaltak, de még 3-án sem végeztek semmit.[2])

Nov. 4-én Nemes János ügye került szőnyegre, ki Telekit és Mikest »diffamálta« s kit ezért »ad tertium az ország elibe certificáltak,« [3]) hol aztán el is ítélték.[4]) Még egy másik nóta-pert is tárgyaltak: a Barcsayét, melyben az ítélet a múlt gyűlésen meghozatott ugyan, de törvénybe nem igtattatott.

Nov. 7-én megerősítette a fejedelem a törvényeket.

Megválasztották a Bécsbe küldendő követség tagjait. Haller Jánost, Pernyeszy Zsigmondot, Miles Mátyást s Inczédy Mihályt. (I. art.)

A fontosabb ügyek tárgyalására delegatiót küldtek ki s annak tagjait a három nemzetből megválasztották s számukra assecuratoriát állítottak ki. (II. art.)

Elhatározták, hogy a végházak élelemmel láttassanak el. (III. art.)

A kutyfalvi egyházi ügyek elintézésére újabb bizottságot küldtek ki. (IV. art.)

Szabályozták a tábori kereskedést. (V. art.)

Szigoru büntetéseket szabtak a tolvajok, gyilkosok, boszorkányok s más czégéres vétkekben élők ellen. (VI. art.)

A hadköteles szökevény székelyek lakó helyeikre térjenek vissza. (VIII. art.)

Barcsay Mihály nótáját törvénybe igtatták. (IX.)

A Görgényben fogva levő boszorkányok ügyének meg-

[1]) Bethlen Miklós I. 531.

[2]) Wass György Naplója.

[3]) Ugyanott.

[4]) Cserey 153. l.

vizsgálására bizottságot küldtek ki, mely ez ügyben itéletet is hozhasson. (X.)

S ezzel az országgyűlés eloszlott.[1])

Amint az országgyűlés megválasztotta a Bécsbe menendő követeket, a tanács hozzá fogott az expeditió előkészítéséhez, azonban csak jóval az országgyűlés eloszlása után készültek el teljesen. A magyar tanács tagjainak, a minisztereknek, a kiválóbb vezéreknek s még a spanyol követnek is melegen ajánlották ügyöket. Az utasítás csak nov. 15-én készült el, a fejedelem még nem engedett abból az álláspontból, melyet a télen foglalt el. Ne kivánja a császár a végleges szakítást a törökkel, míg azt ő országa veszélyeztetése nélkül nem teheti. A fejedelemség maradjon meg abban az állapotban mint van, a császár soha sem teszi coloniájává, fejedelmi czímét nem használja, az erődökbe nem rak hadakat, kvártélyadásra nem kényszeríti, régi határait (Várad Jenő) visszaállítja, jus patronatust nem állít fel Erdélyben, a secularisált jószágokat vissza nem veszi, a fennálló viszonyt az erdélyiek s magyarországiak közt fentartja, a kötendő békébe Erdélyt befoglalja.[2])

A követek elindultak s már nov. 21-ről Szász-Régenből tettek jelentést. De ekkorra utasításuknak egyik lényeges pontja elévült. Alig hogy ők elindultak, egy Marchisio nevű főstrázsamester Fejérvárra érkezett. Veterani general küldte a császár sept. 17-iki levelével, melyben a császár tudatja a fejedelemmel, hogy hadai egy része télire erdélyi területen fog bekvártélyozatni.[3]) Mármaros és Kővárvidéke volt téli kvártélynak kiszemelne. A dolog nem kis réműletet okozott s nov. 14-éről Büdöskútit felküldték a császárhoz, Veteranihoz, Carafához azzal a kéréssel, hogy ezen Erdélyre nézve sérelmes intézkedést változtassák meg, bevárván a Dunoddal folyó tárgyalások befejezését.[4])

---

[1]) Lásd Törv. és Okiratok CXIII.

[2]) Ugyanott CV.

[3]) A levél megjelent Alvinczy Okmánytár III. 9. l. Marchisio (vagy Margisio) fogadására vonatkozólag l. Bethlen II. 552.

[4]) Törvények és Okiratok CXVI-ik szám.

Amint Büdöskútyt elindítá a fejedelem, Fejérvárról Ebesfalvára ment s a Dunoddal kezdett tárgyalásokat ott folytatta, s nov. 27-én megkötötte vele a szerződést, hogy öt hónap alatt 80,000 tallért fizet a császári hadak fentartására s tizezer köböl gabonát szolgáltat oda a hova kivánják — de ennek fejében a császári hadaknak a meghatározott területet túllépni nem szabad.[1])

Magában ez is nagy áldozat volt, de pár nap mulva már vettek hirt, hogy Csáky László közeledik Erdély felé, egyenesen Hunyadnak tart, hova öt-hat ezer »elegy belegy horváttal« beszállott.[2]) Már ennél, hogy Csáky, a fejedelem árulója, közeledik, roszabb hir nem is jöhetett volna, s a fejedelem tanácsuraival Ebesfalváról Szebenbe szaladt mint biztos helyre, attól tartva, hogy Csáky Bánffy-Hunyadnál még beljebb fog nyomulni. Nov. 30-án érkezett meg.[3])

XII.

A fejedelem, a tanácsurak s a delegatio, a mint Szebenbe érkeztek, azonnal megkezdték a tanácskozásokat. Első dolguk volt dec. 3-án értesítni a bécsi követeket Bálintith és követtársa Nagy Pál elindulásáról, kiknek utasításba volt adva, hogy őket utolérjék. De mielőtt a rendeletet kaphatták volna, már találkoztak velük Szatmárban, hol volt is kihallgatások Caraffánál — de ez nem sok jóval biztatta őket.[4])

Dunod sem ment vele többre. Dec. 11-én kereste fel s csak annyit tudott kieszközölni, hogy kilátásba helyezte Csáky visszahivását.[5]) A páter személyes érintkezései következtében jó indulattal volt az erdélyiekhez s minthogy Carafával szemben ezt nem titkolta, ez előtt a zord katona előtt minden hitelét elvesztette, mert azt hitte, hogy az erdélyiek rászedték.

---

[1]) Alvinczy I. 34-ik l.

[2]) Törvények és Okiratok CXX. Wass György Naplója.

[3]) Irrtll Naplója Deutsche Fundgruben III-ik kötet 359. l.

[4]) Törvények és Okiratok CXV.

[5]) Törvények és Okiratok CXIX.

Ez alatt Gyulay Ferencz is felérkezett Carafához, kit a fejedelem s a delegatusok dec. 3-áról külön utasításokkal láttak el,[1]) hogy a hadak visszahivását s a Dunoddal kötött szerződés megtartását sürgesse, s e napról külön levelet is intéztek hozzá. Erre azonnal válaszolt: már a viszonyok nem olyanok, hogy a Dunoddal kötött szerződést figyelembe lehetne venni, s kéri is a fejedelmet, tekintsen el attól. Csak Csákyra nézve igérte, hogy őt vissza fogja hivni.[2]) Gyulayval dec. 18-án értekezett hosszan s nagyon őszintén beszélt: ne gondolják az erdélyiek, hogy őt is úgy megcsalhatják mint Dunodot. Ne is irogassanak Bécsbe, mert a míg a követ oda jár, az alatt elpusztul Erdély. Adják meg magukat s teljesítsék követeléseit. Jobb önként adni, mint kényszerítve, mert így még elismerésre is számíthatnak.[3])

Az ilyen nyilatkozat nem volt szokatlan tőle. Hiszen a debreczenieket is azzal biztatta, hogy akár a felfeszített Jézus Krisztushoz, akár az ördögökhöz mennek, véghez viszi a mit akar. Ennek a nyilatkozatnak megvolt a maga oka. Bethlen Miklósból tudjuk, hogy Csáky »csinálta, igazán-e, hamisan-e, azt a hirt, hogy a török Erdélyt a lengyelnek cedálta certis conditionibus«[4]) Carafa azt hitte, hogy a dologban Apafinak is benne van a keze. Tudom, mondá a követelések miatt panaszkodó Gyulaynak, a lengyelnek többet is szivesen adnátok. Még világosabban szólott január elején Nagy Pálnak, az utóbb hozzá küldött követnek: ha én előbb meg nem szállom a részeket »az lengyel bizonynyal lejött volna, sőt igen hiteles lengyel követ is jött volna tractára, ha ő tőlök jöhetett volna.«[5])

Csakugyan úgy folyt a megszállás, mintha ellenséges had lepte volna el a részeket s az északi és nyugoti megyé-

---

[1]) Alvinczy Péter Okmánytár III. 45. l. a fejedelem s ugyanott 46. köv. l. a delegatusok utasítása.

[2]) Ugyanott Caraffa dec. 14. és dec. 18-iki levelei 56. és 58. l.

[3]) Gyulay jelentése megjelent Történelmi Tár 1882. évf. 481. l.

[4]) Bethlen II. 5. l.

[5]) Nagy Pál jelentése Alvinczy III. 113. l. V. ö. Történelmi Tár 1882. évf. 352. l. Teleki bizalmas közlését.

ket. Amilyen vad dühvel pusztította Caraffa Debreczent, olyan kiméletlenül szállták meg s élték ki a kezökbe eső falvakat. Egymást érték Somlyóról Olasz Ferencz s Kolozsvárról az oda küldött biztos Székely László jelentései,[1] a delegatusok pedig intézkedéseikkel semmit sem tudtak elérni — mert megtorolni a garázdálkodást nem volt erejük.

Annyi bizonyos: Caraffának igaza volt. A császár messze van, akár mennyit próbáltak neki irni, az nem jutott el hozzá oly gyorsan, hogy meg is orvosolhatta volna. Hijában irtak a Kalotaszegen levő hadaknak, hogy várják meg a császár resolutióját,[2] a megszállást csak folytatták. A delegatusok Tholdalaghy Jánost Szamosujvárra, Székely Lászlót Kolosvárra küldték s ez utóbbit dec. 12. felhatalmazták, hogy Csákyval tárgyaljon.[3] Végre is fizetni kellett. Dec. 16-án tartott üléséből a delegatio önkéntes kölcsönt vetett fel az »uri fő, nemesi és városi rendü atyafiakra« kinek-kinek vagyoni viszonyaihoz mérten 500 frttól kezdve, s minthogy ez sem volt elég, a papokra, iskolamesterekre, házas szolgákra, mesteremberekre, jobbágyakra, ráczokra, örményekre, görögökre, zsidókra, kereskedőkre fejénként egy-egy forintot, a székely jobbágyokra 50 donárt. Szóval Caraffának mindenki adózott.[4]

Ennek a terhes adónak nagy része a Dunod által kikötött nyolczvanezer, utóbb százezerre felemelt tallérra volt szánva, egy részéből a portai adót is akarták fedezni, mert még nem látták eljöttnek az időt, hogy a portával szakíthassanak. Állandó összeköttetést tartottak fen vele s folytonosan értesítették a német hadak előnyomulásáról s insolentiáiról,[5] sőt az 1686. januári delegatio egyik ülésében el is határozták az adónak beküldését.[6] De a mi őket

[1] Törv. és Okiratok CXXI. és CXXVI. sz. a.

[2] A delegatusok dec. 8-iki levele.

[3] Alvinczy I. 40. s a delegatusok dec. 12-iki válasza Székelynek Törv. és Okiratok CXXI. *d).*

[4] Alvinczy I. 43. Törv. és Okiratok CXXV.

[5] Törvények és Okiratok CXXVII. Török-Magyarkori Államokmánytár VII. k. 116—119. l. Alvinczy Okmánytár III. 50. s köv. l.

[6] Alvinczy I. 46. l.

jobban égette, az mégis Carafa volt. Gyulay, követsége alkalmával, ajándék nélkül járult hozzá, mert, mint mentegette magát, miután a debreczeniek ajándékát megvetette, a fejedelem nem akarta magát a visszautasítás esélyének kitenni. »Mentsen Isten, válaszolá Carafa, hogy a fejedelem ő nagyságát a debreczeni bíróval hasonlítnám össze — ez egészen más dolog.« Ebből aztán érthetett Gyulay Ferencz.

A delegatio az ügyet 1686. január derekán, Gyulay haza érkezése után, tárgyalásba vette. Carafa azt kivánta, hogy az ügyek elintézésére ünnepélyes követség küldessék hozzá. Hogyan tehessék azt, felelék a delegatusok, mikor ő felségénél ünnepélyes követeik vannak? Elhatározták, hogy Gyulayt visszaküldik hozzá az első utasítással és ajándékokkal: 2000 aranynyal neki s egy paripával szerszámostól és száz aranynyal secretariusának.[1]) De ez inkább csak időnyerésre számított expediens volt. Nem akarták ügyöket erre az egy követségre bizni. Jan. 16-án a fejedelem s a delegatio kimerítő emlékiratot küldött fel a bécsi követekhez, részletesen ecsetelve Carafa insolentiáit, s megbizva őt, hogy az udvarnál azok megorvoslását sürgessék, mert ebben bizva ők még eddig semmi megtorlásról sem gondoskodtak.[2])

Ez időtájban a nagyvezértől követ érkezett Szebenbe, ki úgy látszik az erdélyi viszonyokról tájékozást akart szerezni, s azt is megtudni, hogy van-e már sikere a békealkudozások ügyében megkezdett tárgyalásoknak? A követtől a fejedelem üdvözlő levelet küldött a nagyvezérnek,[3]) a delegatio pedig felhasználta az alkalmat, hogy a portát Erdély szorongatott helyzetéről értesítse. Másnap dec. 17-én Vizaknai Nagy Istvánt kinevezték portai követté, tegyen jelentést, hogy a béketárgyalások megkezdése ügyében már fenn van az ország követsége Bécsben, s hogy daczára ennek, a német hadak elözönlötték Erdély egy részét — kiknek garazdálkodása annyira elpusztította a megszállott területet, hogy, ha az még sokáig így tart, nem lesznek képesek az

[1]) Alvinczy I. 44—45. l.

[2]) Törvények és Okiratok CXXXI.

[3]) Ugyanott CXXXIII. V. ö. a Nagy Istvánnak adott utasítással.

adót megfizetni.[1]) Dec. 17-én pedig Ahmed szerdárhoz Balogh Lászlót küldék. Ezt már biztatták az adó beküldésével, s Baloghot azzal bizták meg, hogy a szerdárt úgy informálja, hogy a német a megszállott terület egy részéről kivonult — mindkettőjüknek pedig az volt a feladatuk, hogy a készülő félben levő tatár invasiót fordítsák el az országról.[2]) Végre jan. 22-én megindították Macskásy Boldizsárt, mint követet a portai adóval és ajándékokkal s a sérelmek hosszú lajstromával.[3])

Ezek a sok ügyes-bajos portai követek egymás után s e közben Gyulay Ferencz is második útjára, elindultak. Közben jöttek hírek Bécsből, melyekben volt elég igéret, irt Dunod is, meglehetős felháborodással Carafa zaklatásai miatt,[4]) de Drinápoly messze volt s még messzebb Bécs és Carafa tekintet nélkül arra, hogy a császár mit igérhet, folytatta a megszállásokat úgy mint megmondta. Igaz, hogy Csáky László, »a fejedelem s az ország árulója« elment. de csak Lengyelországba,[5]) s azért az erőszakoskodások nem szüntek, minden nap újabb-újabb jelentések érkeztek az udvarba. Már úgy látszott, hogy a delegatio nem képes az ország sérelmeit orvosolni s a fejedelem febr. 23-áról márcz. 23-ára egyetemes országgyűlést hirdetett.[6]) Annyival szükségesebbnek látszott ez, mert a fogságából kiszabadult Theököly febr. elején Nagyváradról Sebesvárnak tartott s azt kivánta, hogy az erdélyi hadak csatlakozzanak hozzá. A delegatio Székely Lászlót bizta meg, »hogy a Theököly uram mellett való török hadak principalisával« érintkezzék.[7])

Gyulay már febr. elsején Szathmárt volt Carafánál. Egy pompás lovat vitt neki, 500 aranyat igért s tárgyalt

---

[1]) Törvények és Okiratok CXXXIV.

[2]) Ugyanott CXXXV.

[3]) Ugyanott CXXXVI. A delegatiónak erre vonatkozó határozatát l. Alvinczy I. 48. l.

[4]) Ugyanott CXXXVIII.

[5]) Ugyanott CXXX. *g)*.

[6]) Ugyanott CXLIII.

[7]) Alvinczy I. 49. l.

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA

is vele. Megigérte a már kiélt erdélyi vármegyék kiürítését Mármaroson kivül, ha új szerződést kötnek, mert azóta hogy Dunoddal szerződtek, nagyot változott a világ. Ő kénytelen úgy eljárni, mint ahogy teszi, mert a császár sem zsoldot nem fizet, sem élelmet nem ad, ő tehát onnan veszi a hol talál. Szeretné ha Teleki s néhányan kijönnének a tárgyalásra. Különben neki már Theököly miatt is vigyáznia kell, ki Erdélyt fenyegeti.[1]) Innnen megirván eljárása eredményét a fejedelemnek s Jaksit felküldvén Bécsbe a követekhez, ő maga Kassára folytatta utját Caprarához, a főhadi vezérhez, de a febr. 12-én ettől nyert resolutio sem biztatta egyébbel, mint puszta igéretekkel.[2])

Gyulay sietett haza, s felvilágosította a delegatiót, hogy a Dunoddal kötött szerződés egy olyan darab papiros, mely már értékét elvesztette. A febr. 22-én tartott ülésben elhatározták, hogy Carafával folytatják a tárgyalást s követekül Gyulayt, a székely Daniel Istvánt s a szász Wallendorfot küldték hozzá, felhatalmazván őket, hogy megigérjék a százezer tallért, de sürgessék az ország kiürítését s kérjenek biztositékot, hogy az országot többé nem zaklatják. Ezenkivül a delegatio egy részét, Telekit, Bethlen Gergelyt és Eleket s Székely Lászlót a tanácsurak, s 20-at a bizottság tagjai közül Kolosvárra rendelték, hogy a követekkel érintkezzenek[3]) s kiállították számukra a felhatalmazást.[4])

Már ekkor Bécsből is kaptak hireket a követektől, hogy ott hogy fogadták a Carafa garázdálkodásairól tett jelentéseket. A követek jan. 9-én érkeztek fel Bécsbe, jan. 16-án fogadtattak a császár által.[5]) Tiz nap mulva, jan. 26. felhivattak az udvarhoz, hogy a választ megkapják:[6])

[1]) Gyulay 1686. febr. 2-án Szathmárt irt levele. Alvinczy III. 81. s köv. l.

[2]) Alvinczy III. 87. s köv. l.

[3]) A határozatok kelet nélkül Alvinczy I. 49—50. l. Az instructio egész terjedelmében Alvinczy III. k. 116. s köv. l.

[4]) Törvények és Okiratok CXLIV.

[5]) A beszédet. melyet Haller tartott a császár előtt, l. Alvinczy III. 77.

[6]) Ugyanott 78. l.

de abban csak általános biztatások voltak. Febr. 12-ére ujabb kihallgatást nyertek: a leleplezések, [1]) melyeket Carafa garázdálkodásairól tettek, láthatólag erős benyomást tettek a badeni herczegre, ki megigérte, hogy szigorú vizsgálatokat fog tartatni, s esetleg a generált meg is fogja büntettetni, ha úgy találják, hogy ő is hibázott. [2])

A kolosvári deputatio kiküldése, Gyulay utja Carafához, az inquisitio, mindez csak pillanatnyi segélyt nyujthatott volna. Tényleg itt arról volt szó, hogy a német foglalás Erdélyben kezdetét vette. A kolosvári deputatusok ezt őszintén megírták a bécsi követeknek: »a török igája alatt szabadosan élhetvén mi minden törvényünkkel, szokásunkkal, nem szólván igazgatásunk rendihez, most már isten jó voltából a keresztyénség fegyvere által jobbat remélvén, hogy jobbágyság alá adjuk magunkat, azt senki sem kivánhatja: nem is cselekeszszük, inkább megöletjük magunkat.« »Még mi — mondák egy más levélben — ő felsége hadakozásának semmi hasznát nem éreztük, sőt eddig való actusuk oppressiónkra czéloznak.« [3]) S ez úgy volt. Carafa úgy találta, hogy Szeben nagyon messze van hozzá: ő azt akarta, »hogy, ha szintén hozzája commissariusok küldetnének is, de feles számmal való becsületes hazafiai jönnének közelebb, kiknek némelyikével szemben is kivánna lenni,« hogy ily módon a tárgyalások súlypontja ne Bécsben, hanem Szathmárt legyen. Utoljára is Erdély egy részét, épen magát a partiumot, már megszállotta, a hatalom az ő kezében volt, s engedni kellett. Fontos volt bizonnyal a kártétel kérdése is — de az országra nézve fontosabb volt állami önállóságából a mennyit lehet megmenteni: mert Carafa a megszállott Partiumot Magyarországnak tekintette s az ott felszedett adóból semmit sem akart bele tudni az erdélyi contributióba. [4])

A bécsi kormány által megigért vizsgáló bizottságot csakugyan kinevezték. Tagjai voltak: Csáky István kassai

[1]) Az ekkor beadott előterjesztést, lásd Alvinczy III. 90. l.

[2]) A jelentéseket lásd Törvények és Okiratok CXXXI.

[3]) Alvinczy III. 105. és 108. l.

[4]) Törvények és Okiratok CL. *e)*.

generális, Szentiványi László és Kinczink Jakab hadbiztos. A szebeni delegatio maga részéről marcz. 10-én Dobokamegyére nézve Rhédey Jánost nevezte ki biztossá [1]) s számára a menedék levelet marcz. 13-án kiállították; [2]) marcz. 14. a kolosvári bizottság kinevezéséről értesítette [3]) a császári biztosokat s Máramarosra nézve Bethlen Miklóst nevezték ki biztossá. Minthogy pedig a szebeni delegatio a kolosvári bizottság kinevezése által csonkán maradt. elhalasztották a marcz. 23-ára hirdetett országgyűlést s apr. 20-ára Szebenbe új határidőt tűztek ki az összejövetelre. [4])

A delegatiot még egy fontos pénzügyi kérdés foglalkoztatta: Pater János nem tudta fizetni az arendát s elfogatott, kezességre szabadon bocsátották. [5])

Alighogy Gyulayék (Wallendorf helyett Deli Mihály ment), a kolosvári biztosok, Rhédey, Bethlen Miklós elindultak, Bécsből aggasztó hirek érkeztek, melyekből azt olvasták ki, hogy a bécsi követek már megalkudtak s Dunod jön. Teleki nem akart »olyan suspecta personával« tárgyalni s ugy találta, hogy »szép dolog lenne, hogy a török jobbággyá nem csinált bennünket s a keresztyének tegyenek azzá.« [6]) Az ettől való félelem jellemzi a tárgyalások egész menetét. A szebeni delegatio azt adta utasitásba a kolosvári delegatiónak, hogy, ha a német megszálló had át akarná lépni a Szamost, »erővel is resistáljanak« [7]) s valóban a kolosvári bizottság, mely marcz. 18. érkezett Kolosvárra, feles haddal a megyék, a szebeni delegatio a székelyek felüléséről intézkedtek. [8]) Minden azon fordult meg, hogy Carafával mit végezhetnek.

---

[1]) L. Törv. és Irományok CXLVIII.

[2]) Alvinczy III. 97.

[3]) Ugyanott III. 98—99. l.

[4]) Törvények és Okiratok CXLIX.

[5]) Ugyanott CXLIV. *d).* V. ö. Alvinczy I. 52. a delegatio határozatát.

[6]) Alvinczy III. 100.

[7]) Törv. és Okiratok CXLIV. *f).*

[8]) Ugyanott CXLIV. *b).* Alvinczy I. 92. Wass György Naplója.

Carafa pedig tisztán, félre nem érthetőleg körvonalozta a maga álláspontját, Gyulayéknak két alternativát állítván fel: vagy vessenek fátyolt az eddigi zsarolásokra, s a mi »consumptum est fiat consumptum és adjanak pénzt a császárnak, a mivel fizethessen« s ez esetben kihozza a németeket, horvátokat mindenünnen; vagy, hangzott a második alternativa, előbb tartsák meg az inquisitiót s azután legyen complanatio — de ez esetben a hadakat nem hozhatja ki, mert a császár katonáit széllel nem tarthatja. Az elsőre vonatkozólag 50,000 tallért kivánt.[1]) Néhány nap mulva már megmondta Carafa nekik, hogy »az mely veszedelmet száz esztendő alatt elkerültek, azt vonják magokra«;[2]) határozzák el hát magukat, hogy a némettel tartanak-e vagy törökkel? ha »az elsővel, hűségükből adjanak, ha a másodikkal, erővel vesznek.«[3])

Fizetni kellett bőven, de azért a pusztítás Erdélyben rendszeresen folyt, s folyt azután is, hogy a vizsgálat megkezdetett Máramaros vármegyében s a részekben. Nem sok köszönet volt benne: az erdélyiek vallomásait semmibe sem vették, hijában protestáltak Bethlen és Rhédey: hanem épen azoknak a katonáknak, kik ellen az investigatio elrendeltetett, vallomásainak érvényességét nem engedték megtámadni.[4]) A fejedelem végre is kénytelen volt 50,000 forintot s 2000 ökröt igérni, ha kitakarodnak;[5]) de eredménytelenül.

XIII.

Az erdélyi részek ezen megszállásának egyik oka az volt, hogy a bécsi kormány az ez évi operatio egyik basisául Erdélyt szemelte ki. Bármennyi van is háboruban megengedve, Erdély ezt méltán a nemzetközi jog megsérté-

[1]) Gyulay márcz. 19-iki jelentése. Alvinczy III. 102.

[2]) A márcz. 26-iki jelentés. Alvinczy III. 120. l.

[3]) Törvények és Okiratok CXLIV. *e)*.

[4]) Bethlen Miklós Önéletirása II. 19. V. ö. Törv. és Okiratok CLII—CLVI.

[5]) Törvények és Okiratok CLVII.

sének tekintette: s úgy védekezett ellene, a hogy tudott, Apafinak, de főként Telekinek állandó összeköttetése volt a lengyel királylyal, kinek a mult évben is jelentékeny szolgálatokat tett.[1])

Hátha e szorongattatásokban segíthetne valamit János király? Hiszen a török, kinek váltig panaszolták szorongattatásaikat, magával is tehetetlen. Fordultak a németországi protestans fejedelmekhez is, de csak udvarias válaszokat nyertek.[2]) De a lengyel király még mindig jóindulatot mutatott hozzájok: marcz. 12-én maga a király küldött sajátkezü levelet, melyben teljes titoktartásról biztosítá őtet. E mellett a fejedelem kapott bizalmas értesítést, hogy Moldva már aláadta magát a lengyel királynak s Kimpulung befogadta a lengyel őrséget, s hogy Lengyelország támogatni fogja azon törekvésében, hogy szövetkezzék a keresztyénekkel s ne vállalja el a német igát.[3])

Ez alatt elközelgetett az apr. 20-ára hirdetett országgyűlés határideje s a rendek már együtt ültek, midőn meghozták Bécsből a febr. 5-én kiállított és aláirt diplomát[4]) ratificálás végett; de a rendekben erre nem volt nagy hajlandóság, annyival kevésbbé, mert a diplomához az a kivánság volt mellékelve, hogy két erődbe: Dévába és Kolosvárba német őrséget fogadjanak be. Ugy látták a helyzetet, hogy ez a diploma a török igánál is nagyobbat hozna nyakukra, mert a német eddigelé még csak a Partiumot tartja megszállva, ez úton pedig magába Erdélybe is betenné a lábát; s most első és főfeladatuknak ennek meggátlását tekintették. Apr. 30-án határozatba ment, hogy első sorban a lengyel királyhoz fordulnak. Már 1684-ben májusban Vajda László utján azzal a kéréssel fordultak a lengyel királyhoz, hogy ha a német el akarná foglalni, vegye ő oltalmába, most hasonló kéréssel Macskássy Boldizsárt küldték hozzá,

[1]) Szádeczky Lajos, Sobieski és Teleki levelezése. Történelmi Tár 1887. 544. s köv. l. Ugyanott 1888. 160. s köv. l.

[2]) Törvények és Okiratok CXLII.

[3]) Ugyanott CL.

[4]) Alvinczy I. 100. l.

azt is hozzátevén, hogy igyekezzék a franczia király jóakaratát is megszerezni.[1])

Azután elkészítették a Bécsből lehozott diploma pontjaira észrevételeiket[2]) levél alakban és kimerítő utasítást adva a bécsi követeknek, s maj. 7-én elhatározták, hogy ez irományokkal Nagy Pált küldik Bécsbe, kinek azt is meghagyták, hogy ha már mindenből kifogyott, a legvégső szükség esetében s akkor is protestatióval, jelentsék ki, hogy elfogadják ugyan a diplomát, de nem szünnek meg azon munkálni, hogy azt módosítsák.[3])

Tanácskozásuknak másik fontos tárgya volt Theököly követsége, ki a szegedi vereség után Jenőhöz sietett s onnan ismételve sürgette, hogy erdélyi területen keresztül mehessen át Magyarországba, Munkács védelmére. A rendek ezt nem találták megengedhetőnek s máj. 5-én mentségeik felsorolására a három nemzet pecséteivel ellátott levelekkel s utasítással Kabos Gábort küldték hozzá.[4]) Nehogy pedig ezt a tagadó választ a portán a fejedelem és ország ellenséges indulatának magyarázzák, maj. 7-én Sárossy Jánost a portára küldték, hogy ott adja meg a szükséges felvilágosításokat, s még adományokkal is fordítsa el, ha azt kivánnák, hogy az ország részt vegyen a hadjáratban.[5])

Ez alatt meghozták a törvényeket s azokat a fejedelem maj. 9-én erősítette meg.

Megszabták a folyó évi adót, még pedig oly nagy összegben, mely a rendes évi adót jóval fölülmulta: portánként 60 frtban, s ennek arányában egyes városokra s mind azokra, kik adót szoktak fizetni (I. art.)

Meghatározták az adófizetés idejét s fő adószedővé Ugron Ferenczet nevezték ki (II.)

---

[1]) Törvények és Okiratok CL.

[2]) Alvinczy I. 103.

[3]) Ugyanott 108., 109. és 119. l. s Törvények és Okiratok CLX.

[4]) Angyal Theököly II. 185. Alvinczy I. 89. s köv. l. Törvények és Okiratok. CLXII.

[5]) Alvinczy I. 53. és 125. l.

A görgényi foglyok ügyének megvizsgálására kiküldött bizottságba az elhalt tagok helyett ujakat neveztek ki. (III.)

A delegatusoknak eddigi működéseért köszönetet szavaznak, eddigi conclusumaikat megerősítik, s számukat nehány új taggal szaporítván, megbizzák, hogy az eddigi hatáskörrel tovább folytassák működésöket. (IV. art.)

Határvillongási ügyekben bizottságokat küldenek ki. (V. art.)

A nehány főurtól kölcsön vett összegeket térítse meg Pater János. (VI.)

Végül az egyházi személyekre jelentékeny kényszerkölcsönt vetettek ki.[1])

A delegatio még marcz. 25-én elrendelvén a táborba szállást s az ennek módozataira vonatkozó szabályzatot megalkotván[2]), az országgyülés bezárását követő napon csakugyan megtörtént a táborba szállás, Teleki ez uttal is, újabban le akart mondani a generalisságról, de a fejedelem most sem fogadta el:[3]) egyik oldalon Theököly, másik oldalon a németek beütésétől tartván.

XIV.

Az országgyűlés eloszlása után is Szebenben együtt maradt a delegatio s folytatta tárgyalásait: mert Erdély vitális érdekei voltak koczkára téve. Minden arra mutatott, hogy ez ország az elmult két évben megőrzött semlegességét nem fogja sokáig megtarthatni, — szemben a két oldalról készülő támadással, mert egy felől a német kormány Erdélyből akarta élelmezni hadait s ez ország által megfizettetni ezek zsoldját, másfelül Theököly is innen akart új erőt meritni a támadásra.

Maj. 10-én levelet kaptak Szathmárról maj. 1-éről Scherffenberg tábornoktól, hogy ő Erdélybe jön hadaival, s a fejedelem nemcsak ezek élelmezéséről gondoskodjék, hanem

[1]) Törvények és Okiratok CLXI. sz.

[2]) Alvinczy I. 53. l. A hadi insurrectio constitutióit. U. o. I. 92. l.

[3]) Mikó János Naplójegyzetei, kiadta Torma Károly 16-ik l.

maga is csatlakozzék hozzájok.[1]) Azonnal követeket küldtek hozzá, Daniel Mihályt és Bálintith Zsigmondot, hogy a császárral megkezdett tárgyalásokról értesítsék s óva intsék Erdély megtámadásától, Jósika Istvánt pedig a szerdarhoz küldék, hogy segélyt kérjen tőlök.[2]) De a német had már akkor Czikónál volt a sülelmedi mezőn, 12-én pedig Bonczhidánál Kolosvártól nem messze.[3])

Ekkor tájban érkezett haza Kabós Gábor is Theökölytől, kit ez máj. 9-éről Dobráról küldött vissza tagadó válaszszal.[4]) Azonnal értesítették, hogy Scherffenberg már Bonczhidánál van; Theököly válasza erre az volt, hogy mindketten a török császártól kapták a fejedelemséget s ezért egyesülniök kell, szükség esetére adjanak neki menhelyet az országban, most pedig kétezer embert a maga fizetésére.[5]) De a delegatio tiltakozott Theököly beütése ellen egy a három nemzet nevében kiadott nyilatkozattal,[6]) a fejedelem pedig föltételeit elfogadhatatlanoknak találta.[7])

Világosabban a delegatio, a töröktől féltében, nem akart szólani, de Theököly már ebből is megérthette volna, hogy Erdélyben nem fog támogatásra találni. Ő azonban előbb-előbb nyomult s máj. 18-án már Illyén volt utban Hunyad felé.[8]) De a delegatio elhatározta, hogy beljebb nyomulásának utját állja. Máj. 18-án Bethlen Eleket a hadak élére állítá,[9]) s másnap Daczó Jánost a szerdárhoz küldé, hogy sürgesse a Jósika által kért segélyt. De utasította, hogy utközben térjen be Theökölyhez, kérjen tőle fedezetet, hogy utját biztosan folytathassa s vegye rá, hogy

---

[1]) Alvinczy I. 88.

[2]) Ugyanott I. 134., 137. s 138. l.

[3]) A szilágycsehi udvarbíró levele. U. o. 133. s u. o. 150. l. Wass György Naplója és Inczédy Pál naplója. 11. l.

[4]) Törvények és Okiratok CLXII.

[5]) Alvinczy I. 150. és 176. l. Theököly máj. 22-iki utasítása követei Kende Gábor és Banczi Ádám számára.

[6]) Alvinczy I. 179—180. l.

[7]) Máj. 24-iki levele. U. o. I. 187. l.

[8]) Ugyanott 158. l.

[9]) Ugyanott 157. l. Törvények és Okiratok CLXVIII., CLXXI.

ne nyomuljon tovább az országba, hanem Scherffenbergnek szerezzen distractiót.[1]) Egyuttal a delegatio Szebenben való tartózkodásának biztosítására a szebeniekkel új szerződésre lépett, szerződésre lépett a beszterczeiekkel is, hogy a Scherffenberg által fenyegetett nemességnek biztos menedéket szerezzen, s végre Kolosvár védelméről és megerősítéséről is kellően intézkedett.[2])

Már ekkor el volt határozva, hogy Theökölyt utjában feltartóztatják s Daczó azt a rá nézve végzetessé vált hibát követte el, hogy ezt a tervet Theökölynek elárulta.[3]) Jun. 2-án Szeben alól Bethlen Gergely alatt elindult az erdélyi had, mely jun. 5-én megütötte Hunyadot. Theököly már akkor nem volt ott, Daczótól megtudva a támadási tervet, egy órával elébb elszaladt »a vele való szines rendekkel, vezetékivel; de öszvérit, sátorit, hintaját, társzekereit mind elnyerték.«[4]) Csak így tudta elkerülni, hogy Hunyadnál maga nem lett a fejedelem foglyává.

Sokkal komolyabb és fenyegetőbb volt Erdélyre nézve Scherffenberg előnyomulása, kivel a delegatio folyton folytatta a tárgyalásokat. Lehetetlennek tartották azt a perfidiát, hogy egy időben tárgyaljanak követeikkel Bécsben s fegyveres erővel kényszerítsék őket Erdélyben a német uralom elfogadására, és ebben a meggyőződésben el is határozták tudatni Scherffenberggel, hogy »a hadak insolentiáit compescálja, alioquin már követni kezdett insolentiájok hostilitásnak reputáltatik.«[5]) Pedig ugy volt. Maj. 17-én ultimatumot küldött Scherffenberg, hogy leveleire adjanak választ, vagy azt fogja tenni, a mit ő felsége érdekében szükségesnek

---

[1]) Ugyanott 162. l.

[2]) Ugyanott 152—155. l. A kolosváriak Instructioja 181. l. Törvények és Okiratok CLXIII. és CLXIV.

[3]) Mikó (16. l.) irja, hogy Th. »az árultatás miatt elindult volt« s az ellene hozott itélet is ezzel vádolja.

[4]) Mikó Naplója kiadva Torma Károly által 16-ik t. Irrthill naplója 360. l. L. Törvények és Okiratok CLXXIII.

[5]) Alvinczy I. 56. közölve a határozat, mely máj. 17-én — a Scherffenberg ultimatumának napján — kelt.

tart.[1]) Daniel által pedig megizente, hogy hadait a fejedelem csatolja az övéhez — mert ő semmit sem tud a bécsi tárgyalásokról.[2]) Erre (maj. 22.) a delegatio Bethlen Miklóst és Bálintith Zsigmondot küldte hozzá, hogy értessék meg a generállal, hogy ők az ország koczkáztatása nélkül nem léphetnek fel támadólag a török ellen, annyival kevésbbé, mert Bécsből ő felségétől még nem kaptak resolutiót.[3]) A választ erre gróf Jörger vitte meg maj. 25-ről Kolosvárról s pontozatait a delegatio máj. 28-án vette tárgyalásba. Scherffenberg megmaradt két fő kivánsága mellett: szakadjanak el a töröktől azonnal, s két várba fogadjanak be német hadakat. De erről a delegatio hallani sem akart s máj. 30-án ujra Bethlen Miklóst küldte hozzá, most már Mikessel, hogy a németek beljebb nyomulását gátolják meg.[4]) Scherffenberg jun. 2-án most már Árpástótól visszaküldte Bethlent Szebenbe, nemcsak a két erőd átadását, hanem 12,000 köböl lisztet is követelve. Bethlen jun. 6-án érkezett meg, s másnap megtörtént a szavazás a delegatióban, mint fontos dolgoknál szokott lenni, irásban. Mindnyájan egyhangulag arra szavaztak, hogy a két várba (Déva és Kolosvár) nem fogadnak be német őrséget.[5]) Gabonaadásba azonban már beleegyeztek s Bethlen mellé Gyulait, Maksait, mint biztosokat a generálhoz küldék.[6]) Scherffenberget bosszantotta ez az állhatatosság. Nem látta be annak jogosultságát, csak makacsságot látott benne s nem volt hajlandó engedni. Bethlenéket ujra visszaküldte, s jun. 19-én a delegatio ismét visszaküldte Bethlen Miklóst és Daniel Mihályt hozzá.[7]) Most már újabb másféle követelésekkel: liszt, gabonaadás, pénz s több effélékkel sulyosította a feltételeket, a mellett beba-

[1]) Alvinczy I. 157.

[2]) Ugyanott I. 161.

[3]) Ugyanott I. 171.

[4]) Ugyanott I. 186., 188. köv. l. és 203. l. Bethlennek adott utasítás.

[5]) Ugyanott 210. és 212. l.

[6]) Ugyanott 231. l.

[7]) Ugyanott 260. Törvények és Okiratok CLXXIV., CLXXVIII., CLXXIX.

rangolta az országot, mintha ellenséges földön lett volna, azzal fenyegetőzve, hogy még több hadat is hoz az országba.[1])

Természetesen az erdélyi hadak is felültek. Bethlen Gergely Tatárlakánál, Gyulaffi László és Thoroczkay István a mezei hadakkal s néhány város őrségével Szeben alatt táboroztak. De ez a had nem támadásra, csak védelemre volt felültetve részben azért, hogy a portyázó németeknek ellentálljanak Jun. 22-én a delegatio kiadta a hadi edictumokat.[2]) Végre talán, hogy egy csapással véget vessen a dolognak, jul. 8-án »az német haddal Scherffenberg generál és a labancz magyarokkal Csáky László hadai egy néhány ezer labancz és német jul. 8-án hajnal előtt, körül vévén Gyulafi uram hadát, megpuskázta és levágta; az tisztviselők ugyan elszaladtak, de a vitézlő renden több veszett ötszáznál.«[3])

A Scherffenberggel folytatott tárgyalásokkal egyidőben, sőt épen azok hatása alatt, a delegatio más irányban is folytatott tárgyalásokat, az erdélyi diplomáczia minden fegyverét felhasználva, hogy a generál ellen megvédhesse magát.

Maj. 22-én, Bethlen Miklós első küldetése alkalmával, az oláh vajdához is irt a delegatio, segély hadakat sürgetve tőle, s Naláczyt küldve követül hozzá.[4])

Maj. 28-án, midőn gróf Jörger küldetését tárgyalták, Nagy Istvánt küldték a portára, hogy ott panaszt emeljen Theököly ellen beütése miatt, fesse le a német hadak garázdálkodásait, kérjen pénzt a hadak fentartására s török hadakat. Ugyan az nap hasonló kivánatokkal Jósikát a szerdárhoz küldék.[5]) Miután pedig Thököly hadainak szétverése megtörtént, jelentés tétel végett Donáthot a szerdárhoz küldék s a dolgot megirták a havasalföldi vajdának.[6])

---

[1]) Ugyanott 243. s köv. l. közölve vannak e hosszadalmas tárgyalások irományai.

[2]) Ugyanott 267. l.

[3]) Mikó Naplója 17. Törvények és Irományok CLXXVI.

[4]) Alvinczy I. 178. l. V. ö. Törv. és Irományok CLXVII.

[5]) Alvinczy I. 193. és 199. l. Törv. és Irományok CLXXX.

[6]) Ugyanott 224. és 234. l.

A portáról e közben jött válasz, mely a segély hadak megérkezését kilátásba helyezte, de oly kifejezésekkel, melyeket a delegatio sérelmeseknek talált s a mellett egész szokatlanúl a három nemzet közül mindenikhez külön levelet irtak. Erre jun. 18-án válaszolt a delegatio, kérve a sérelem orvoslását.[1]) Midőn pedig hirt vették, hogy Scherffenberg beljebb nyomúl az országba, azonnal irtak a szerdárnak, hogy ők magokban nem képesek ellenállani, mert hadaik nagy részét a városokban kellett elhelyezni, küldjön hát a szerdár segélyt, hogy így együttesen közbefogva a német hadat, megnyomhassák. Midőn pedig jul. 1-én hirt vettek, hogy Scherffenberg már Fejérvár alatt van s hogy Szebennek vagy Kajánnak veszi-e útját, még nem tudják, megsürgették a szerdárnál a segélyt.[2])

Daczára a sokszori sürgetésnek, recriminatiónak a delegatio aligha tekintett vérmes reménynyel a török segély felé: ezekkel bizonyos pontig fedezni akarta magát, hogy a török hűtlenséget ne vethessen szemére. Többet vártak a császártól s állandóan sürgették a sérelmek orvoslását, melyek közt nem utolsó volt az, hogy míg Bécsben elvben elfogadták, hogy Csákyt nem alkalmazzák Erdély ellen, épen ez az áruló Csáky állott a Szeben ellen menő had élén. Különben ez jellemezte legjobban a helyzetet, hogy a császár mennyire nem vette komolyan az erdélyi követekkel folytatott tárgyalásokat.

Többet várt a delegatio a lengyelek segélyétől. A fejedelem s különösen Teleki állandó összeköttetésben állottak a lengyel királylyal. Ez utóbbi folytonosan éltette portai hirekkel, s viszonzásul ő is elmondott egyet-mást a szövetségesek dolgairól. A tavaszszal hirt adott a királynak, hogy egyik alattvalója el akarja láb alól tenni,[3]) mi azonban portai pletykának bizonyult be. A német invasióról s a pusztításokról és zsarolásokról is küldött jelentéseket, kérve

[1]) U. o. 239. és 250—260. l.

[2]) U. o. 282. és 307. Törv. és Okiratok CLXIX., CLXXII.

[3]) Történelmi Tár 1888. évf. 352. l.

a királytól, hogy szövetségeseinél azok orvoslását sürgesse.[1]) Jul. 2-án érkezett egy lengyel követ Visnycki Konstantin 400 főnyi kisérettel Szeben alá, de a szászok mozgalma miatt csak a követet eresztették be.[2]) Sajnálatát fejezte ki a lengyel király nevében Scherffenberg pusztításai miatt s megigérte, hogy a császár s a velenczei republica követeinél s az apostoli nuntiusnál szóba hozza a dolgot, mert a császár nem a keresztyének ellen fogott fegyvert, hanem, hogy azokat a török járom alól felszabadítsa. Azt tanácsolja, hogy csatlakozzék ő is, szabadsága megőrzése mellett, a keresztyénekhez.[3]) A válaszban, melyet a fejedelem a lengyel királynak irt, élénk színekkel festi a németek kegyetlenségeit, kik haragusznak rá azért, hogy a lengyel király jóindulattal viseltetik hozzá s azzal vádolják, hogy a törökkel tart, míg a törökök épen ellenkezőleg azzal gyanusítják, hogy a németek által meg hagyták magokat vesztegettetni.[4])

Csáky László támadása Gyulaffy hada ellen az eddigi diplomácziai tárgyalásokat halomra döntötte. Ha eddig a német-labancz had csak pusztított és rabolt, ennek meg volt a maga mentsége: a hadsereget táplálni kell. De a jul. 8-iki csetepaté után a dolog más színben tűnt fel, most mint hódító, erővel akarja a feltételek elfogadására kényszeríteni az országot. Ehez mérten terjeszté feltételeit a generál jul. 9-én, másnap az összeütközés után, a delegatio elé gróf Csáky László által: 1. a zálogul kivánt várak számát háromra emelte, Kolosvár, Déva, Fejérvár; 2. addig is két kezes, Teleki és Székely, menjenek táborába kezesekül a 3. s következő pontok szerint adjanak gabonát, assecuratiót stb. Most már Csáky közvetítésével kellett tárgyalni: a két első pontot semmi körülmények közt sem fogadják el, a többire nézve tárgyalásba bocsátkoznak. Erre Scherffenberg 11-én kiadta ultimatumát: a kezesekről lemondott, s abba is bele-

[1]) Igen érdekes adatokat foglal magában Szádeczky közleménye. Sobieski és Teleki Történelmi Tár 1887. és 1888. évfolyamaiban.

[2]) Irrthill Naplója 360. l.

[3]) Alvinczy I. 311.

[4]) A fejedelem jul. 5-iki levele Történelmi Tár 1888. évf. 360. l.

egyezett, hogy nem a korábban kivánt, hanem más városokat is elfogad, s a kiegyezést Csákyra bízza. Ezzel hát Szász-Sebes átadásában állapodtak meg. De Scherffenberg nem akarta ratificálni a szerződést. Szász-Sebes mellé még egy várost követelt: Beszterczét. Minthogy a delegatio a Csákyval történt megállapodástól nem akart elállani, tovább is leveleztek Scherffenberggel,[1]) ki könnyű, de nem valami dicsőséges diadala után jul. 12-én Kis-Toronyi (Neppendorf) melletti hadával megindult Balásfalva és Megyer felé.[2])

Gyulaffy hada, a szenvedett vereség napján, jul. 8-án estve megindult s 9-én Désfalvához, 10-én Nagy-Csergedhez szállott.[3]) Azután Libócz, Petele felé, a szakadáti erdőnek vették útjokat s »igen megkevesedve« a sófalvi határra szállottak. Ez a megkevesedett had is lázongott, haza akart menni. Bethlen Gergely Macskásy Boldizsárt küldé a lázongó székelyekhez, hogy maradjanak együtt, de ezek hallani sem akartak róla, a csikiek jobbára éjjel megszöktek s csak a háromszékiek maradtak, de azon kijelentéssel, hogy nem mennek tovább. Erre a mezei hadak »hozzájok kezdének lőni a háromszékiekhez«, mire a székelyek is engedni kezdtek. Visszamentek Kőhérdhez, honnan — jul. 20. — elbocsátták a székely tábort.[4])

Scherffenberg elindulása előtt a delegatio által jul. 11-én hozzá terjesztett pontokra kijelenté, hogy nem nyugszik belé, hogy egyedül csak Szász-Sebesbe tehessen őrséget,[5]) a mellé még Szamosújvárt kivánta. Ez új fordulat volt, hijában kérte a delegatio, hogy ne reputálja őket ellenségül s ne vesztegesse az országot égetéssel és szertelen pusztítással,[6]) Scherffenberg most arra vette útját, mely még nem volt felprédálva. Jul. 18-án Szász-Sároson volt, s onnan Marosvásárhely-

---

[1]) Alvinczy I. 332—337. l. s a következő lapokon Gyulay levelei. Törvények és Okiratok CLXXXI—V. Irrthill naplója 361-ik l.

[2]) Irrthill 361. Inczédy 81. l.

[3]) Wass György Naplója. Inczédy 11-ik l.

[4]) Mikó János Naplója 18—19. l.

[5]) Alvinczy I. 340. l.

[6]) Ugyanott I. 347. l.

nek indult. A delegatio ekkor arra kérte, hogy ne nyomuljon tovább hadaival, állapodjék meg a Szamos vagy Maros mellett, ekkor ők is visszahívják a lakosságot az elhagyott falvakba, s a kikötött gabonát beszállítják. Minthogy pedig a delegatio az ő követelései felett nem határozhat, a dolog végső eldöntésére a fejedelem országgyűlést hirdet.[1])

Egyúttal pedig, hogy a sok rablásnak véget vethessenek, a német hadak sustentatiójára a már kivetett 12,000 kis köböl buzán kivül, melynek fele a vármegyékre, fele a szászságra esett, ezer öreg marhát és ezer juhot vetett ki a delegatió oly módon, hogy ez jul. 28-ig beszolgáltassék. A vármegyékre vetett buzát mint kölcsönt a birtokosságra rótták ki, s kinevezték a beszedéssel megbizott inspectorokat. A kolosvári őrség számára pedig kölcsön-buzát vetettek ki.[2])

A keresztyén hadak ekkor már erősen ostromolták Budát s Scherffenberg makacsságának, melylyel a várak átadásához ragaszkodott, az volt a fő oka, hogy ő a keletről jöhető török támadással szemben Erdélyt biztosítani akarta a császárnak, még azon esetre is, ha neki hadaival ez országból távoznia kellene. »Csak időt akar vontatni s vele is időt vesztetni« — izente a delegatiónak — hiszen már a diploma is megjött, ha nem concludálnak »pusztításhoz kezd.«[3])

Valóban a diploma megjött, jun. 28-án kelt s Bécsből jul. 19-én érkezett meg azzal Inczédy Szebenbe. De a diplomának egy pontja, épen úgy, mint kezdetben Scherffenberg, két várnak, Kolosvárnak és Dévának átadását követelte. Ez csak bonyolította az ügyet, mert egy hozzá csatolt leirat kijelenté, hogy Scherffenberg a diplomát csak a két vár átadása után fogja kiadni, melyekben két-harmad erdélyi s egy-harmad német őrség lesz.[4])

A delegatiónak méltán feltűnhetett, hogy a Scherffen-

[1]) Ugyanott I. 363. l.

[2]) A delegatio határozatait lásd Alvinczy I. 59—60. l.

[3]) Alvinczy I. 371. l. Törvények és Okiratok CLXXXVII.

[4]) Szász Sylloge 18.

berg-féle követelést a két vár átadásáról a császár magáévá tette. Ennek titkos oka abban keresendő, hogy Scherffenberg, eziránti követelésének Bécsben is támaszt keresendő, úgy állította elé a dolgot, hogy ha a generalis kimenne Erdélyből, a lengyel király tüstént benyomulna oda seregeivel.[1]) De akármi volt is az oka, a delegatio kényszerhelyzettel állott szemben, s jul. 25-én megbizta Gyulayt és Inczédyt, hogy bírják rá a tábornokot a diploma eredetijének megmutatására s adjon időt, hogy annak ratificálását az országgyűlésen eszközölhessék. A követeket Scherffenberg jul. 30-án Maros-Vásárhely alatti táborából egy kapitánynyal küldte vissza: kivánt százezer tallért, melynek fele azonnal fizetendő, három kezest a három nemzetből, s assecuratoriát.[2])

Ha csak az ország pusztitását felidézni nem akarták, engedni kellett. Aug. 2-án a fejedelem aug. 12-ére egyetemes országgyűlést hirdetett.[3])

Aug. 3-án visszaküldték Inczédyt egyetértve a Scherffenberg mellett levő követtel Gyulayval, jelenteni, hogy az országgyűlés már ki van hirdetve s ha a general a diploma sérelmes föltételeinek enyhítésében Bécsben közbenjár s hadait kiviszi az országból, készek neki kedveskedni. Most már beletörődnek a »Csáky uram szolgálatjába is.« [3]) Erre aztán Scherffenberg Apahidán aug. 9-én kiadta újabb módositott pontozatait, mely a követekkel való megállapodását tartalmazta: a fejedelem tiz nap múlva ötvenezer tallért fizet Scherffenbergnek, mint a császár évi honorariumát, s azután Csáky kézbesíti a diplomát a fejedelem megbizottjának; a rendek hűségi nyilatkozatot adnak; a Csáky-családot sem javaiban, sem személyében nem fogják háborgatni,[4])

Inczédy ezekkel a pontokkal aug. 9-én érkezett meg Szebenbe, három nappal az országgyűlés megnyitása előtt.

---

[1]) Alvinczy I. 372. s köv. l.

[2]) L. Törvények és Okiratok CLXXXIX.

[3]) Alvinczy I. 386.

[4]) Ugyanott I. 388. Bethlen Miklós II. 33. l. azt irja, hogy Apahidánál ő is ott volt.

XV.

Most hát mindenek előtt az 50,000 tallér összeszerzéséről kellett gondoskodni. Nagy összeg volt ez egy felében kiélt, kifosztott országra nézve, de nagyobb baj elkerülése végett gyorsan kellett cselekedni, minden áron előteremteni azt, s egyúttal befejezni a Scherffenberggel kezdett tárgyalásokat. Aug. 12-én a fejedelem s a rendek (azaz a delegatio) kiállították az assecuratoriát a császárral kötött szövetségről, az 50,000 tallér kifizetéséről, biztosították a császárt hűségökről s Csákyt, hogy bántása nem lesz. Elkészítették az utasítást Csáky és Gyulay számára, a pénz lefizetésére sept. 1-ig kérve haladékot. De tárgyalták a Haller-féle diplomát is, melynek több pontját sérelmesnek tartották.[1]) Azután az 50,000 tallért, mint kényszer-kölcsönt kivetették a főurakra, a nemesekre, a birtokosokra, városokra, özvegyekre 1000—100 frtig váltakozó összegben, oly módon, hogy azt aug. 20-ig tartoznak Apor István kezéhez letenni.[2]) Hogy pedig azt visszafizethessék, az országgyűlés, mely tanácskozásait csak aug. 18-án kezdte meg érdemlegesen, az áprilisi országgyűlésen kivetett s rendkívüli magasra srófolt adó felett portánként 40 frt rendkívüli adót vetett ki s ebben az arányban azokra a helységekre, melyek az adót egy összegben szokták megfizetni. (I. art.) Egyúttal intézkedtek, hogy a kölcsön vett pénzek ebből visszafizettessenek. (II. art.)

Elrendelték, hogy a német pénz az országban mindenütt elfogadtassék. (III. art.)

Elrendelték a fellázadt székely-hadak megbüntetését. (IV. art.)

Pekry Lőrinczet a Theökölyvel való egyetértésért nótázták. (V. art.)

Az a gyanú merült fel, hogy a szászok Theökölyvel

---

[1]) Alvinczy I. 402. Bethlen Miklós (II. 33.) leirja a tárgyalást, de színezve a maga módja szerint.

[2]) Alvinczy I. 396.

egyetértettek.[1]) Minthogy a gyanú alaptalannak bizonyult, a szászokat a gyanú alól felmentették. (VI. art.)

Daczó Jánost a Theökölyvel való egyetértésért nótázták. (VII. art.)

A sodomia ellen hozott törvényt megújitották. (VIII.)

Elrendelték a kolosvári fizető mesterek számadásra vonását. (IX. art.)

Elhatározták, hogy a delegatio továbbra is fentartassék s a delegatusok számát új tagokkal szaporították, a gyűlésen meg nem jelenőkre 100 frt büntetést szabván. (X. art.)

A kereskedők tartsák magukat az árszabályhoz. (XI.)

A szász városok adjanak újabb assecuratoriát, hogy a fejedelmet s hiveit újabb szorongattatások esetében befogadják. Ezzel szemben megigérték az eddigi visszaélések megorvoslását. (XII.)

A gyűlés határozatait a fejedelem aug. 21-én erősítette meg.[2])

A Scherffenberggel folytatott tárgyalások ez idő szerint véget értek. Ő már hadaival csakugyan elhagyta az országot, s a Budát ostromló sereghez sietett: az assecuratoriát a fejedelem s a rendek számára Szolnokon aug. 26-án állította ki.[3]) A véletlen úgy hozta magával, hogy a fejedelem s a szebeniek is ez nap állították ki a XII-ik articulusban megállapított assecuratoriát.[4])

A delegatio még egy pár napig folytatta tárgyalásait.

Aug. 22-én elhatározták, hogy a vármegyék a mezei hadak helyett állítsanak »fegyveres paripás szolgálatra alkalmas« zsoldosokat. A szász egyetem 1500 zsoldost állítson s azokból 400-at azonnal. A zsoldosok »előtte járó«-jává Bánffy Farkas és Rácz István rendeltettek. (Aug. 23.) »Az németeknek való pénzeknek elvitelére« Keresztessy

---

[1]) Az erre vonatkozó vallatás pontozatait l. Alvinczy I. 411. l.

[2]) Törvények és Okiratok CXC. Wass György Naplója.

[3]) Alvinczy I. 416. l.

[4]) Ugyanott I. 412. l.

Sámuel rendeltetett ki. A végvárak bejárásával Teleki főgenerálissal együtt Bánffy György, Gyulaffy László, Macskássy Boldizsár és Apor István bizattak meg.[1])

Aug. 25-én Áron deák beiktattatott a vajdahunyadi porkolábságba.[2])

Közvetlenül a gyűlés után elrendeltetett a Pekry és Daczó jószágainak elkobzása.[3]) De Daczót, ő maga »reversalist, az asszony pedig és fia Daczó Pál uram obligatoriát adván«, a tanácsurak és delegatio közbenjárására a fejedelem szabadlábra helyezte.[4]) Két hónappal utóbb, nov. 14-én hasonló térítvény kiállítása mellett Pekrynek is megbocsátott a fejedelem.[5])

Scherffenberg távozásával a németektől, horvátoktól megtisztúlt Erdély. »Ekkor aztán — irja Inczédy — aug. 27-én a fejedelem és a magyarság Szebenből kijöttenek a és németek által elpusztított honjokba haza mentek, a sok kártételeket tapasztalván.« [6]) Múlt évi nov. 30-ika óta három nap híján kilencz teljes hónapot töltött e városban a fejedelem és delegatio, mely utóbbi ezen egész idő alatt állandóan ülésezett. De e kilencz hónap élményei nem voltak kecsegtetők a jövőre nézve s ha eddig Erdély önállóságának legalább külszínét meg tudták őrizni, méltán aggódhattak, ha vajjon sikerülni fog-e ez a jövőben is? El voltak határozva tovább folytatni a megkezdett harczot.

XVI.

Egy hét sem telt el azóta, hogy a fejedelem és urak Szebenből távozhattak s Buda sept. 2-án a töröktől ostrommal bevétetett. Buda volt a hódoltság fővárosa s a benne székelő basa a szultán helytartója. Ez naptól fogva csak idő kérdése volt, hogy a török uralkodás Magyarországon

[1]) Ugyanott 60—62. l. közölve vannak a határozatok.
[2]) Törvények és Okiratok CXCII.
[3]) Törv. és Okiratok CXCIII.
[4]) Alvinczy I. 62. l.
[5]) Alvinczy II. 16. s köv. l.
[6]) Inczédy Naplója 12. l. Irrthill i. h. 361. l.

teljesen megszünjék s előre lehetett látni, hogy ennek az eseménynek Erdély közjogi helyzetére is döntő befolyása leend. Az erdélyi államférfiak ezzel az eshetőséggel már korábban is számítottak s minden igyekezettel azon voltak, hogy hacsak lehet, Erdély önállóságát biztosítsák. De minden ujabb siker, a mit a szövetséges sergek a hódoltságban elértek, ujabb akadályt gördített törekvéseik elé; ha Bécs felszabadítása a Dunod-féle diplomát elfútta, Buda visszavétele már a Haller-féle diplomát tette kérdésessé. Nem a párisi szél fútta azt el lengyel János trombitája által, mint Bethlen hiszi, hanem Buda bukása.

Scherffenberg, ki Szeben alól felment Buda alá, honnan Csáky Lászlóval már sept. 4-éről különfutárral tudatták e várnak elestét a fejedelemmel.[1]) E hírt, a magyar fővárosnak másfél századig tartó elfoglaltatása után felszabadítását örömmel fogadták Erdélyben is, — de nem minden aggodalom nélkül a jövőre. Rettenetesen féltek a németek téli beszállásolásától s az ország ujabb elpusztításától.[2]) Aztán egymást érték a sürgetések az 50,000 tallér befizetéséről,[3]) a német hadak ujabb pusztításairól Máramaros vármegyében, mely ellen eredménytelenül emeltek panaszt a szathmári parancsnoknál.[4])

De ott volt a legfontosabb dolog: a Haller-féle diploma sérelmes pontjainak kiigazítása, mely lehető gyors intézkedést kivánt. Ennek következtében a fejedelem összehítta a delegatiót sept. 27-ére Fogarasba.

A delegatio első gondja volt: a mennyire lehet, gondoskodni az ország biztosságáról. A császár egyik mezei kapitánya: Kis Balázs fenyegette a szüretet: elhatározták, hogy ha másként nem lehet, katonai erővel is megvédelmezzék.

Ha kóborló katonákat fognak el, azokat ne küldjék Szathmárra, hanem ügyüket az országban intézzék el.

Főtárgya ennek a delegatiónak a Haller-féle diploma[5])

---

[1]) Alvinczy II. 3. l.

[2]) Törvények és Okiratok CCI.

[3]) Ugyanott CXOIV., CXCVI.

[4]) Ugyanott CXCVII—IX.

[5]) Közölve Szász Sylloge Tractatuum 11, l.

ügyében adandó válasz volt. A diploma alap felfogásában Erdélyre nézve előnyös volt, mely az ország önállóságából sokat megmentett. Erdély a régi jogalapon megy át a császár védelmébe, ki a fejedelmet s a fiát megerősíti: a visszafoglalandó földből a mi régen Erdélyé volt. Erdélyhez csatoltatik; a vallásszabadság érvényben marad s a császár nem hoz be jus patronatust; még szövetséget is köthet a fejedelem ezen diploma hátránya nélkül. Téli szállásokkal az ország szükség esetében köteles szolgálni a császár seregének. A védelemért az ország 25,000 aranyat fizet. Még arra is ráállt a császár, hogy Csáky nem fog Erdély közelébe jönni: — Csáky pedig még a diploma aláírása után is Erdélyben maradt. De a mi még ennél is sulyosabb volt, az, hogy Déva és Kolosvár rakassék meg két-harmad német őrséggel; mert a rendek úgy voltak meggyőződve, hogy ez Erdély függetlenségét veszélyeztetni fogná.

A delegatio sept. 27-én elhatározta, hogy a sérelmes pontok kiigazításának eszközlésére deputatiót küld Bécsbe, s annak tagjaivá Gyulay Ferenczet, Bagotay Ferenczet s Donáth Mihályt nevezte ki, s sept. 29-én elkészítették utasítását, két pontnak kihagyását kérték: hagyjanak fel Kolosvár és Déva követelésével s ne terheljék őket beszállásolásokkal — hiszen a török úgy is azzal vádolja őket, hogy ha Erdélyből a had ki nem jön, Budát nem vették volna be. Csákynak különben, ha alkalmaztatja magát, megkegyelmeznek.

Még egy határozatot hozott a delegatio: hogy oct. 20-án ujabb delegationalis ülés s ugyanakkor országgyülés is fog tartatni.[1])

Gyulay és követtársai nem sokára elindultak s a pénzt megvitték Nagy-Bányára s átszolgáltatták a hadi biztosnak.[2])

---

[1]) Alvinczy I. 63—8. l. közölve vannak a delegatio határozatai s ezek közé van igtatva a Gyulaynak adott utasítás.

[2]) Alvinczy II. k. 9. l. Törv. és Okiratok CCIII.

XVII.

Az országgyűlés megnyitását, minthogy a rendek csak lassan gyülekeztek, pár napig el kellett halasztani. Oct. 22-én már együtt voltak. Összegyűlvén az ország házában, a névsor felolvasása után a fejedelem üdvözlésére követeket küldtek. A fejedelmi propositiókat Teleki és Bethlen Elek vitték a rendek közé, mely következő pontokból állt:

1. A fejedelem tudatja, hogy a nagyvezértől levelek érkeztek, a török táborból kapitiha jött, s a németektől is vannak követségek.

2. Kérdi, hogy e követségeket a delegatio vagy az országgyűlés veszi tárgyalásba?

3. Az utolsó két országgyűlésen kivetett adók behajtása körül némi nehézségek merültek fel: határozzanak ez ügyben a rendek.

A pontokat elébb mindenik nemzet külön tárgyalta.

Oct. 23-án tartott ülésben már együttesen kezdték tárgyalni, s kérték a tanács-urakat, hogy jőjjenek közéjük s az adó-hátralék behajtásáról határoztak.

Oct. 24-én a török leveleket olvasták fel, »a melyekből az látszik, hogy valóban gyanus mind a porta, mind a vezér felőlünk, s fenyegetőzik is.« [1])

Attól fogva oct. 29-ig nem volt érdemleges ülés. Ez nap üzenet jött a fejedelemtől Naláczy és Bethlen Gergely által, hogy a németek beütése által okozott károk felett határozzanak. Ez nap fogadták a váradi basa követeit is. Ezek arról panaszkodtak, hogy az adót a hódoltság nem fizeti. A németek beütése miatt történt, ezt magyarázták a rendek, mert a nép szétszaladt. Most a törökök kérdezték, hogy ők hajtsák-e be az adót, vagy megteszi a fejedelem? Ez utóbbit határozták.

Oct. 30-án izenet jött a fejedelemtől, hogy Sárossy fog mint követ a portára menni, s ennek költségeire a rendek hatezer forintot szavaztak meg.

Oct. 31-én a három Inczédyt s Hegyesy Istvánt

[1]) Wass György Naplója oct. 25-re teszi.

alvinczi és berboreki birtokaikban megerősítették. Ez napon Vay Mihály és Keszey János a fejedelem közbenjárására honfiusíttattak.

Nov. 1-én a fejedelem izenetét tárgyalták, hogy azok, kik javaikat e zavaros időben a városokba viszik, ne zsaroltassanak. Még a következő napon is ezt a kérdést tárgyalták.

Nov. 2-án megengedték, hogy Kolosvár városába bort lehessen szállítani. Ugyan ez napon Theököly elkobzott jószágait az ifju fejedelemnek adományozták.

Az országgyűlés utolsó napján felolvasták és hitelesítették a törvényeket.[1])

Ezalatt Sárossynak, a portai követnek elkészítették az utasításokat. Kétségtelenül az országgyűlésnek ez volt legkényesebb, ha nem is legfontosabb tárgya. Nagy-Várad, Eger, Arad, Jenő birtokában a török még dominálta Erdélyt s akármikor támadást intézhetett volna ellene, mely aztán a német hadakkal összeütközést vont volna maga után s így ez ország is harcztérré lett volna. Pedig a németek beütése óta ennek elhárítása lett volna az erdélyi diplomatiának egyik főtörekvése, s a tárgyalás a portával, hol Baló a kipitiha, hol külön követek által egész éven át folyton tartott, mert a nagyvezér különösnek tartotta, hogy miért tűrik az országban azt a csekély hadat?

Még april derekán történt, hogy egy kihallgatáson azt kérdé a nagyvezér a Balótól: mennyi hadatok van? van vagy 20—25 ezer, mondá ez. No én, viszonozá a nagyvezér, azt hallottam, van 80 ezer is. Hogy türtek hát meg a németeket országtokban? oltalmazza magát, mig én segítségére megyek.[2]) De már jul. 24-én az eszéki hidnál tudatta a kapitiha, hogy költöznek a törökök a Dunán át s a nagyvezér Buda felmentésére siet.[2]) Épen két hónap mulva »szaladó utában« ismét az eszéki hid mellett fogadta Balót a nagyvezér. Volt beszédében szemrehányás és fenyetés is. Hogy van az, hogy azt a kevés ellenséget nem űzte ki

[1]) L. Törvények és Okiratok CCII. *a)*.

[2]) Török-Magyarkori Államokmánytár VII. 266—7. l.

[3]) Törv. és Okiratok CLXXXVI.

országából urad fegyverrel? lám, a régi fejedelmek nagy hadakat tudtak a német ellen viselni! Baló megmagyarázta neki, »hogy most régi bünök boszulják meg magukat: azok a régi fejedelmek birták Váradot a hajdúsággal, Jenőt, Lugost, Karánsebest, Magyarország favorizált a fejedelmeknek s a császár is akkor alig kapott segélyt a birodalomból.« Erre aztán nem szóla semmit. Kis vártatva tudatta vele, hogy Galga szultánt Tömösvárra rendelte, hadai Lippán, Jenőn, Lugoson fognak telelni s onnan vigyázni Erdélyre, mig Moldva felől a tatár khán fog ügyelni: »azért meglássa urad, hogy a német bebocsátásával tatárt ne vonjon a nyakára.« [1])

Ezt a levelet oct. 6-án kapta meg Teleki, s ez is az oct. 24-iki ülésben felolvasott levelek közt volt. S ez volt fő oka Sárosy küldetésének. Sárossynak is — mint rendesen — két utasítást adtak: egy nyilvánost és egy titkost. Az első a fejedelem mentségeit sorolta fel, hogy miért nem támadhatott ő fel a németek ellen, hiszen nem kapott segélyt, s ha ő magában áll ellent, egy nap alatt elveszett volna az ország. Hozza fel, hogy Bécsbe követeket az ő kivánságára küldött, magyarázza meg az okokat, melyek arra birták a lengyel királyt, hogy követet küldjön hozzá. S különösen emelje ki, hogy mennyire sajnálja ő a porta bizalmatlanságát. A titkos utasitás vádakat foglalt magában Sorbán vajda ellen, ki Csákyval szövetkezve, hozta a németeket Erdély nyakára, s kinek elmozdítását követelte. Ő most is »kalugyerjeivel jártatja az ráczságot, hogy némethez álljanak,« s neki is azt izente, hogy a porta a fejedelemséget Theökölynek adta. Azon esetre, ha a fejedelemnek a német elől menekülnie kellene, adjanak neki menhelyet Törökországban, mint hajdan Székely Mózesnek. Ez az idő nem alkalmas arra, hogy ő most Magyarországon valamit kezdhessen, mert a magyarországi athnámé is Theököly kezénél van.[2])

Nov. 6-án kihirdették a törvényeket.

---

[1]) Török-Magyarkori Államokmánytár VII. 194—7. l, L. Törv. és Okiratok CXCV.

[2]) Törv. és Okiratok CC.

Az I. art. elrendelte, hogy azok, kik ez évben a két izben kivetett kényszer-kölcsönt nem fizették be, nyolcz nap alatt tegyék le, különben az végrehajtással fog felvétetni:

Hasonlóan azok is, kik a két rendben kivetett portai adót nem fizették be, decz. 1-éig illetőleg 15-ig fizessék le, különben kétszeresen fog rajtuk exequáltatni. (II.)

Fő adóinspectorokká Bethlen Gergelyt s Székely Lászlót választották. (III.)

A kik a német hadak által elkövetett rablásokban részt vettek, szigoruan büntettessenek meg, az általuk okozott kár térítessék meg s az okozott kárt térítsék meg. Azok is tartoznak kártérítéssel, kiknél ilyen rablott jószágok találtatnak, habár azokat jóhiszemüleg szerezték is meg. (IV.)

Vay Mihály és Keszey János honfiusíttattak. (V. art.)

A VI. articulus szabályozta a városok kötelezettségét azokkal szemben, kik e felháborodott időben azokban menedéket kerestek. (VI. art.)

Főgenerális Telekinek szabad Kolosvárra bármikor is bort szállítani. (VII.)

A Theököly Imrétől elfoglalt jószágok az ifju fejedelemnek adatnak. (VIII.)

A dohány-termelés ellen hozott törvények megujíttatnak. (IX.)

Az ország szükségére kölcsön vett buza megfizetése körül felmerült egyenetlenségeket a delegatio intézze el. (X.)

A török buza termesztése korlátoztatott. (XI. art.)

A törvények kihirdetése után [1]) a rendek szétoszlottak, de csak azok, kik nem voltak a delegatiónak tagjai: többiek még együtt maradtak, mert attól tartottak, hogy a részeket, épen ugy, mint a mult évben, az idén is meg fogják a császári hadak szállani.

Minden arra mutatott, hogy a múlt évben történtek ismétlődni fognak.

---

[1]) L. Törvények és Okiratok CCII.

TÖRVÉNYEK ÉS OKIRATOK.

I.

1682. okt. 16.

Apafi utasítása portai állandó követének Kovács Zsigmondnak.

Instructio pro generoso Sigismundo Kovács de Székely-Keresztur, ad fulgidam portam Otthomanicam expedito oratore nostro continuo, in T. loco data, die T. Mense T. Anno Domini 1682.

Minthogy az nemes Erdélyországának régi jó szokása és rendtartása szerint közönséges hasznokra és megmaradásokra nézve az előttünk való praedecessor fejedelmeknek is immár számos esztendőktől fogva az fényes portán continuus oratorokat kivántatott tartaniok esztendőnkint, az kik által szegény hazánknak közönséges javára és meg marasztására vigyázván, minden következhető károkat és ártalmas dolgokat serény vigyázásokkal el szoktanak fordétani. Mi is akarván azért országunkra való gondviselésünkben emlékezetes jó példájokat elkövetnünk, ez hivatalban mostan ottben lévő oratorunknak helyében ő kglmét választottuk, kinek noha nem kételkedünk hazájához való hűségében és igazán való szeretetében, mindazáltal hogy ez ide alább meg irt dolgokat és módokat figyelmetesen observáljon ez hivatalban, kegyelmesen megkévánjuk.

Illik azért mindenek felett tökéletesen és jól meggondolni, és igen előtte is viselni, minemű hivatal és állapot légyen egy hatalmas török császár udvarában ilyen országnak és méltóságos fejedelmének tökéletes *oratorának* lenni! és minémü gondviselést, serénységet, hűséget és vigyázást kivánjon elkövetésére tisztinek is megfelelni. Melyhez képest szükség magát ugy viselni, hogy se vigyázatlansága miatt, se gondviseletlenségével kárt nékünk és hazánknak is alkalmatlanságot ne szerezzen.

Isten peniglen hivataljában béállítván, legelsőben is azon ügyekezzék, hogy az onnan kijövő kapitihától szorgalmatosan végére menjen, mi karban kezdje observálni az odabé való dolgokat, kapukat és minden állapatokat is, hogy tudhassa magát is mihez szabni, miglen módját veheti jobban is mindeneknek.

Az kapukot peniglen szorgalmatosan járja naponként; de igen józanon és tisztességes mértékletességgel, vigyázván reánk és az szegény hazára nézendő dolgokban fáradhatatlanul, nem kedvezvén maga nyugodalmának is ez iránt.

Az vezéri bennlévő nagy emberekkel és egyebekkel is, az kikkel szükségesnek itili, üsmerkedni ögyekezzék, és arra legyen Isten után nagyubb gondja, hogy mindeneknek jó akaratjokat és legfőképpen azoknak, az kik felsőbb állapotban és tisztekben vadnak, magához kapcsolhassa, és személyét is előttök kedvessé tehesse.

Az minémű dolgaink occurrálnak és az portán forogni fognak, azoknak promotiójokban minden hasznos utokat és módokat felkeresvén, főképpen azon ügyekezzék, hogy nékünk mindeneket jóakaróinkká csináljon, senkit penig mi tőlünk illetlen magaviselésével el ne idegenítsen.

Ha mi dolog felől parancsolatunkat vészi, abban igen szorgalmatosan fáradozzon és azoknak végbenvitelében fáradhatatlanul minden hasznos mediumokat keressen, és tökéletesen el is kövessen. Azon is légyen, mennél hamarébb azokat véghez vivén, késedelmet és fogyatkozást parancsolatunkban ne tégyen.

Minden elméjét és instructióját arra fordétsa, hogyha mi ártalmas dolgok, vagy valakiknek igyekezetek ellenünk és országunk ellen találkoznának lenni: azoknak idején végére mehessen s azokrúl minket in tempore tudósítson és szorgalmatosságával, rólunk elfordítani is ügyekezzék. Országunk szabadságát penig és törvényét, ha mikor kivántatik, oltalmazni teljes tehetségével munkálkodjék.

Ottbenn való állapotok: földön és tengeren való hirek és minden egyéb dolgok felől, melyeket szükségeseknek itél lenni, bennünköt gyakorta és igen igazán tudósítson: ezt mindazáltal jól eszében vegye, hogy az mely hirek bizontalanok, vagy csak közönséges folyó hirek, azokat csak azoknak: az melyek penig bizonyosak, azokat bizonyosoknak irja, hogy igy mindazokban választást tudhassunk tenni s mind az mint az dolgok magokban vadnak, azokat úgy érthessük. Ha mikor császárnak, vagy fővezérnek, vagy császár nevezetes embereinek valamely felé haddal való indulások hallatnék lenni, arról is bennünköt éjjel-nappal tudósítani serénykedjék.

Az hátra lévő árulóknak is állapatjok miben legyen: mint magunk s hazánk ellenséginek romlásokat ólálkodó feleknek gonosz ügyekezetek tudva lévén immár: kiknek is ujításokat ha csak mi munkában is tapasztalná, mindenekben elleneállani ügyekezzék. Azokhoz kik járnak bé, kik favorizálnak az nagy rendek közül, kik által folytatják dolgokat, kicsodák promotorok az erdélyi rendek közül is s Havasalföldében is kik által irogatnak, üzengetnek és kicsodák azok, az kik irnak vagy üzennek innen belől? mind ezekre szorgalmatos vigyázása légyen, értekezzék alattomban és tudakozzék, sőt ha költséggel lehet is, ezeknek az dolgoknak végére menvén, minket éjjel nappal s valósággal tudósítson.

Minden dolgokban az mi méltóságunkat és existimatiónkat s országunknak is böcsületit igen előtte viselje; ugy hogy azzal is maga hivataljának s kötelességének valóságosan megfelelhessen, és abból semmi kedvet, se magának hasznot, se egyéb semmi tekintetet ne nézzen, hanem csak egyedől az nékünk kötelezett hűségére és hazájához tartozó kötelességére vigyázzon.

Ha mi titkos dolgok occurrálnak, melyeket véle communicálnak és általa ott benn tractálnak: azokat igen figyelmetesen meghallgassa, és jól meg is lássa, hogy igen titokban tartsa, senkinek üdőnap előtt ki ne jelentse, és azokat mindgyárást értésünkre adni maturálja. Ha mi oly titkos dolgot irásban nékie béküldünk, az melyeket tractálni megbizunk; hagyásunk kivül semmit is irásunkban bé ne adjon, hanem maga az vezér előtt csak szóval számlálja elő, vagy penig deákul fordéttassa és ugy adja bé is, ha ugyan az szükség ugy kivánja.

Az vezérek és egyéb nagy rendek közül az kiket nékünk igaz jóakarónknak üsmér lenni, azokkal gyakran conversálkodjék, őket látogassa, magunk és országunk jóakaratját nékiek offerálja és hasonlóképpen azok jóakaratjokkal is minden szükséges dolgokban élni ügyekezzék.

Mind az császár divánját, mind az vezérét, avagy annak hon nem létében is az kajmekámét, ha szintén valami dolga nem láttatnék is lenni, igen frequentálja: hanem ha valami betegsége következnék, de semmi egyéb dolga miatt feljárni el ne mulassa, ugy hogy annál nagyobb üsmeretséget vévén, minden dolgainkra inkább vigyázni tudhasson.

Ezt is igen eszében tartsa, az ott való állapatokhoz képest, hogyha az vezérnek, vagy valami nagy renden lévő tisztviselők közül is valakinek változtatása történnék lenni, az mellől könnyen mindjárást el ne állván, jövendőre nézzen.

hogy annak az után, ha miképpen helyben menne állapotja, annál kedvesebb jóakaratját várhassa; csakhogy ez dologban ezt is igen szemesen eszében vegye, oly módjával cselekedje, hogy az olyanok successorának injuriájára ne légyen, melyben is mit kellessék cselekedni, casu quo, az maga okossága, és jó industriája Isten után megtanétja.

Az kik az erdélyi házhoz való szokott szolgák, csauszok és egyéb rendbeli emberek is eddég találkoztak lenni, senkit azok közül el ne idegenitsen, inkább ügyekezzék azon, hogy az gonosz akarókból is ha kik találkoznának lenni, jóakarókot szerezzen és minden rendeket magunkhoz és országunkhoz kedveskedő magaviselésével szerezzen és édesítsen, és magát minden rendbeliekkel szerettesse. Az gyűlölködésre, veszekedésre senkinek okot adni ne attentáljon, az erdélyi szolgákhoz és csauzokhoz aprólék gazdálkodást ne kíméljen, hanem illendő szeretetet és kedvességet mutasson hozzájok.

Mivel úgy hisszük, hogy az régi szokás szerint való gazdálkodásokat illendőképpen kiszolgáltatják; azért az praebendával úgy éljen, asztalát is úgy tartsa: hogy mind az mi méltóságunknak s mind az haza becsületinek illendőképpen megfelelhessen; illetlen fösvénysége miatt csak maga hasznára ne fordétsa: annál is inkább jövedőre kárt ne szerezzen, hanem haza javára, hasznos ismerőkre illendő módon és becsülettel költsön, hogy efféle eladogatás miatt az mint az előtt is némely sovány orátorok miatt történt, országunkra valamiképpen kedvetlenséget ne hozzon, hanem látván az idegeny nemzetek is becsületes maga jó alkalmaztatását, kedveket nyerhesse és tehessenek is jó emlékezetet felőle.

Minémű veszedelmes és káros dolog légyen peniglen gyakorta efféle állapotban lévő embereknek magok tulajdon hasznok keresése, sok példákból nyilván vagyon, azt azért minden uton elkerülje, hogy illetlen maga haszna keresésével nékünk és az országnak búsulást és gondot, magának is gyalázatot és veszedelmet ne hozzon. Egyébaránt is maga viselésével megmutassa, hogy hivataljának és tisztinek megfeleljen és magunk országunk tekintetit is oly igen szeme előtt és becsületben viselje, hogy akármennyiszer is fő helyeken és mely dolgokban is illetlen maga viselésétől magát megoltalmazza, és hozzá nem illendő dolgokban magát teljességgel ne is elegyítse.

Az ország ott való házára, ha mi tovább való épület kivántatik, abból tőlünk az minémű parancsolatot és instructiót vészen, az után abban szorgalmatosan ügyekezzék

eljárni és arra gondot is viselni, úgy hogy az mint ezelőtt való némely oratorok idejekben országunk sok költséggel építtetett háza ne pusztuljon, hanem inkább naponkint épüljön és abból is ott mind nékünk s mind penig magának jövendőre jó emlékezetet hagyhasson, ganéjt és egyéb rútságot kihordasson, és az menedékeket tisztán tartsa. Ha miben fogyatkozás lészen, arrul is bennünköt tudósítson, tudhassunk idején korán provideálni is róla.

Az ott való keresztyén oratorokkal és követekkel való dolgokban mint kellessék magát viselni, az üdő és állapat megmutatja; melyre bőséges informatiót is vehet. Mindazonáltal illendő becsületeket megadván, szabja az üdőhöz is magát, az mint a dolog és állapat magokkal hozzák, az mi hasznunkra s becsületünkre vigyázván mindenekben.

Az szomszédságbéli két vajdáknak ott benn lévő kapichiháival miképpen viseljen correspondentiát és azokhoz is mi formában accommodálja magát, az üdő s az állapat hasonlóképpen megmutatja, és azok is miképpen viseljék hozzánk magokat, melyben is azt observálja, hogy parancsolatunktól várjon és magának abból, az mint az előtt is némelyek cselekedtek, kereskedést ne indítson. Ha látja módját és biztathatja véle magát, az szükséghez képest, az havasalföldi vajda embere által is tudósítson, de igen reá is vigyázzon, hogy az hátramaradt ott benn lévő árulóknak dolgok iránt semmit is az vajda emberei által ne küldözzön. Egyéb dolgokban is mint kelljen magát viselni, az ott való üdők és állapatok alkalmatossági fogják megmutatni, kire szorgalmatoson is vigyázzon. Minket is ottan ottan igazán tudósítson, hogy mi is mindeneket jó tanusággal érthessünk. Ezt is hátra nem hagyván, hogyha valami oly dolog occurrálna, az mely igiretet hozna magával, azt igen eszében tartsa, hogy senkinek is semmit hírünk nélkül, sem magunk, sem ország képében igérni ne merészeljen semmiképpen, hanem abból teljességgel csak az mi parancsolatunktól és informatiónktól várjon mindenekben.

Mivel peniglen az váradiaknak ellenünk és országunk ellen szüntelen való vádlások és helytelen panaszok szoktak származni untalan az portán, arra oly vigyázással légyen, hogy azoknak tökéletlen vádjoknak mindenütt az kapukon ellene állani ügyekezzék és azoknak meghamisításokban telies tehetsége szerint munkálódjék. Feleleteket peniglen ellenek, kivált az kétséges dolgokban (ha fővezér eleiben kelne is az dolog) úgy tégyen, hogy mindenkor conditionaliter legyenek mindazok, és inkább reánk halaszszon az derék dolgokban, hogy tudósit felőle: ne is mulassa peniglen póstán is

tudósítani mindjárást bennünket, mintsem hertelen feleletivel, avagy kétséges dolgokban faggató kérdésekre feleljen vétkesen. Sokat használván némelykor az nem tudom, nincs hiremmel, nem hallottam és nem bizattatott reám, ha az szükség úgy hozza peniglen, az uramnak értésére adom.

Az tolmács Maurocordatus urammal jó correspondentiát tartson, gyakorta látogassa minden jó dolgokban jó tanácsával éljen mind addég, mig ellenkező indulatot hozzánk s ez szegény hazához benne nem tapasztal, melyet nem remélünk ugyan. Ha pedig történnék s eszében venné valamiképpen, igen okosan cselekedjék ugyis, és az mi titokban valók, tartsa magánál, másokkal ne közölje, és úgy tetesse magát, mint ha semmit eszében nem venne (bennünköt peniglen éjjel nappal az dologrúl voltaképpen tudósítani serénykedvén) megadja úgy is becsületit mindenekben, választ várván tőlünk, tovább miképpen kellessék magát az iránt is moderálni.

Végezetre peniglen ha mi ujabb occurrentiák lésznek, melyekről instructiót kivánna, azt is annak idejében elkövetjük, csak szintén viselje magát mindenekben oly véggel nékünk adott reversalisa szerint, hogy Istennek áldását, az mi kegyelmességünköt, és édes hazája jóakaratját is várhassa mind magára, maradékira is foganatosan, és hagyhassa jövendőre dicsiretes emlékezetit is örökösen. Datum. Anno. Die locoque in praenotatis etc.

(Az okmány hátulsó lapján, ugyanazon kézzel:)

Én Udvarhely Széken Székely Kereszt-Urban lakó Kovács Sigmond; mivel az erdélyi méltóságos fejedelem Apafi Mihály kegyelmes uram ő nga, Magyarország részeinek ura, és székelyek ispánja, az hatalmas török császár fényes portájára kapichihának választván, azon tisztnek végbe vitelére béküldeni méltóztatott: az hová Istent hiván segitségül mentől hamarébb meg is indulok. Esküszöm azért az élő Isten előtt, ki Atya, Fiu, Szent Lélek és teljes Szentháromság, hogy az mint egyéb dolgokban, ugy azon portán lévő minden reám bizatandó, és azon hivatalt illető dolgokban megemlitett kglmes uramnak és méltóságos szerelmese Bornemisza Anna asszonynak és választott fejedelmünk méltóságos ifjabbik Apafi Mihály uramnak ő ngoknak, és az nemes Erdély országának is igazán és tökéletesen szolgáló, igaz és tökéletes hivek és szolgájok lészek. Ellenségeknek ellenségek, jóakarójoknak jóakarójok lészek és ő ngok s hazám ellen sem titkon sem nyilván, semmi kigondolható és irható szinek és praetextusok alatt, senkivel, sem adományért, sem jövendő reménségért, sem igéretért,

sem félelemért, senki irására, izenetire, igéretire nem tractálok, hanem mindenekben ugy viselem magamat, mint ő ngoknak s hazámnak is igaz szolgájok s hivek mindenekben. Ha valami ő ngok ártalmára s méltóságoknak sérelmére való dolgokat és az nemes országnak is kárára, veszedelmére valókat értenék, ő ngoknak is jó idején értésekre adni s az fényes portán is ellene állani ügyekezem fejem fennállásáig, teljes tehetségem szerint, sőt peniglen minden ott hallandó ártalmas hireket ő ngoknak tökéletes igazsággal megirom, és bosszuból, vagy mások kénszergetésekre az én kegyelmes uramra, kegyelmes asszonyomra, választott fejedelem méltóságos szerelmesekre és az nemes Erdély országára annak az hatalmas nemzetnek haragját nem gerjesztem, sőt minden tőlem kitelhető utak, módok és okok alatt, az mikor mi nehézségeket vehetném eszemben, tiszta lélekből és teljes tehetségem szerint lecsendesiteni, és affélékről ő ngokat éjjel nappal tudósitani nem halasztom. Ha mi pénzt ő ngok számára való vásárlásra adnak kezemben, vagy küldenek mások által is, azzal igazán és tisztán vásárlani ügyekezem, és ki is küldeni tökéletesen. Az mint hogy ezeknek állhatatosképpen való megállására és szentül való elkövetésére kötelezem még is magamat: *Isten ugy segéljen,* és ugy adja lelkemnek üdvösségét. Datum loco, die mense annoque 1682

Idem qui supra.

A lap szélén: Kapikiha instructiója és reversalissa.

(Másolat orsz. levéltár E. F. L. XVI. 113.)

II.

1682. d e c. 7.

Vitéz Ferencz törvénybe idéztetése a miatt, mert a táborozásban nem vett részt.

Ilme ac Celsme princeps, et dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis fideliumque ac perpetuorum servitiorum nostrorum in gratiam Ilmae Celnis Vrae humilimam debitamque semper oblationem.

Vra clementer noverit Ilma Celdo, nos literas ejusdem Ilmae Cels. Vrae praeceptorias ammonitorias pariter et certificatorias pro parte et in persona grosi dni Petri Barabás de Albis, causarum Cels. Vrae fiscalium in Tran-

sylvania directoris, ratione praescripti officii sui directoratus confectas et legitime emanatas, nobisque inter alios Celnis Vrae humiles, fideles perpetuosque servitores nominanter literis in eisdem conscriptis praeceptorie sonantes et directas summo quo decuit honore et obedientia recepisse in haec verba:

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc. Fidelibus nostris egregiis et nobilibus vicecomitibus, judicibus vicejudliumque, juratis assessoribus et notariis sedriarum, comitatuum Thordensis et Colociensis, item Joanni Balpataki, Georgio Sárosi, Michaeli Buday, Petro Püspöki, Gregorio Gálfalvi, Beniamino Telegdi, Georgio Pásztohi, Andreae Szentkereszti, Joanni Endes, Aloysio Demjén, Joanni et Petro Dobai, Danieli Beszterczei, Valentino Benkő, Laurentio Lécz, Joanni Kengyel, Georgio Jármi, Paulo Farkas, Joanni Bároczi, Sigismundo Szaniszló, Francisco Pálfi et Georgio Maróthi, tabulae nostrae judiciariae scribis et juratis notariis, e curia nostra per nos ad id specialiter exmissis, nobis dilectis, salutem et gratiam nostram. Exponitur nobis in persona grosi Petri Barabás de Albis, causarum nostrarum fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui directoratus, qualiter nos anno hoc praesenti millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo immutabilibus fulgidissimae portae ottomanicae mandatis impulsi, generalem in regno nostro Transylvaniae ex unanimi dnorum regnicolarum consensu indixissemus bellicam insurrectionem, eamque evitare neutiquam valentes personaliter etiam susceperimus, ac cum universis regni nostri statibus (quibusdam singulariter ex clemente principalis authoritatis nostrae dispositione vel exceptis, vel pro securitate patriae excubiis dispositis) in succursum Hungarorum pro deo et patria militantium castra metati fuerimus generalia, atque etiam extra regnum praedictae Transylvaniae intra aliquot mensium revolutionem, temporis et rerum necessitatibus id exigentibus, militaribus fuerimus occupati exercitiis, grosus Franciscus Vitéz de Bikkalja, licet in eisdem castris nostris tempus infra praemissum, nobiscum dictisque statibus et ordinibus praedicti regni nostri Transylvaniae adfuerit, nihilominus tamen, quibus ad id inductus respectibus, ipse norit, dum in hoc regnum Transylvaniae divina succurrente providentia reversi fuissemus, priusquam in arcem nostram condescendissemus, se se subtraxisset, absentassetque, neque nos et vexillum regni iuxta consuetudinem, alias in huiusmodi causis observare solitis, concomitatus fuisset, in vili-

pendium et contemptum authoritatis nostrae principalis manifestum, poenam super hujusmodi delinquentia articularem et decretalem non reformidando: ob hoc vellet director noster ratione praescripti officii sui directoralis, praefatum Franciscum Vitéz ratione praevia coram latius declaranda juxta brevium judiciorum processum in hujusmodi causis observare solitum, ad octavum diem in curiam nostram, nostram scilicet in praesentiam in causam convenire, et ex parte ejusdem judicium et justitiam recipere, jure regni admittente. Proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus acceptis praesentibus, statim vos simul vel duo vestrum, sub onere alias in talibus observare solito, erga praefatum Franciscum Vitéz cum praesentibus accedendo, si personaliter reperiri poterit, eum ibidem personaliter, alioquin et domo habitationis, sive solita sua residentia, vel de bonis juribusque et portionibus suis possessionariis, unde videlicet praesens haec ammonitio nostra ad scitum suum commode devenire poterit, ammoneatis eundem ibidem, dicatisque et committatis eidem verbo nostro principali, ut ipse ratione praevia coram latius declaranda ad octavum diem a die hujusdem ammonitionis vestrae per vos ipsi ex hinc fideliter computandum juxta brevium judiciorum processum, in hujusmodi causis observare solitum, personaliter vel per procuratorem suum legitimum in curia nostra, nostra scilicet in praesentia ad actionem et acquisitionem dicti directoris nostri, de jure responsurus, ac exinde a nobis judicium et justitiam recepturus, comparere debeat et teneatur. Certificantes nihilominus eum ibidem, quod sive ipse termino in praescripto modo praedeclarato coram nobis compareat sive non, nos tamen partis ad comparentis instantiam id faciemus in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Et posthaec vos seriem hujusmodi ammonitionis et certificationis Vrae, uti per vos fuerit expedita et peracta, nobis suo modo termino cum praescripto fide vestra mediante referre vel rescribere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Alba-Julia die septima mensis Decembris anno dni millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo. Et subscriptum erat: Lecta correcta. Erantque sigillo Celsnis Vrae judiciali et authentico super cera rubra ductili in medio in inferiori earum margine, loco videlicet solito impressive communitae et patenter confectae.

Quibus receptis, nos mandatis ejusdem Ilmae Celnis Vrae in omnibus uti tenemur et par est, obedire, satisfacere-

que volentes, in hoc anno praesenti 1682, die vero undecima mensis Decembris, in possessione Koppán, domoque sive curia nobilitari grosi Francisci Vitéz de Bikkalja, ibidem et comitatu dicti Thordensi existente habita et extructa, erga eundem dnum Franciscum Vitéz cum praeinsertis literis Celnis Vrae praeceptoriis, ammonitoriis, pariter et certificatoriis accessisse, eundemque ibi personaliter non repertum, medio tamen providi Theodori Koszta, jobbagionis ac pronunc clavigeri ejusdem ibidem reperti ac in portione ipsius possessionaria in praefata possessione Koppán, dictoque comitatu Thordensi existente habita residentis et commorantis ammonuisse eundem dnum Franciscum Vitéz in omnibus juxta tenorem et continentiam praeinsertarum literarum Celsnis Vrae ammonitoriarum pariter et certificatoriarum, dixisseque et commisisse eidem medio praedicti Theodori Koszta, ut ipse ratione praevia, in eisdem literis ammonitoriis expressa, ac coram latius declaranda, ad octavum diem a die hujusmodi ammonitionis nostrae ipsi per nos extunc factae computandum, in curia Cels. Vrae, Vrae scilicet Celsnis in praesentiam, juxta brevium judiciorum processum in hujusmodi causis observare solitum personaliter, vel per procuratorem suum legitimum ad actionem et acquisitionem dicti dni directoris Celnis Vrae de jure responsurus, ac exinde a Celsne Vra judicium et justitiam recepturus comparere debeat et teneatur. Certificasseque eundem ibidem medio ejusdem, quod sive ipse termino in praescripto modo praedeclarato coram Cels. Vra compareat sive non, Ilma tamen Cels. Vra partis ad comparentis instantiam id faciet in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Et tandem nos hujusmodi ammonitionis et certificationis nostrae seriem, uti per nos fuit expedita et peracta, eidem Ilmae Celsni Vrae terminum ad praescriptum fide nostra mediante modis omnibus rescripsisse, sigillique nostri consueti et chirographi munimine roborasse. Eandem de caetero Ilmam Cels. Vram in beato faustoque sui principatus regimine longaevam diuque superstitem vivere, valere, regnareque desiderantes. Datum anno, die locoque in praenotatis.

Correcta per nos.

Ejusdem Ilmae Celsnis Vrae
humiles, fideles, perpetuique servitores
Georgius Sárosi mp. et Joannes Baróczi mp. Tabulae judiciariae ejusdem Ilmae Celsnis Vrae scribae et jurati notarii e curia ejusdem per eandem ad praemissa fideliter peragenda specialiter exmissi.

Külczím: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc. dno dno nobis naturaliter clementissimo.

Más kéz: Anno 1683. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotarium mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

III.

1683. jan. 1.

Pernyeszy Zsigmond híreket ír Teleki Mihálynak.

Kglmednek mint uramnak ajánlom alázatos szolgálatomat. Ez új esztendőnek minden folyását hogy Isten uramnak Kglmednek áldottá és kivánatossá tegye szerelmesivel együtt. szívemből kivánom.

Isten engedelméből uram, urunk ő nga innét jó reggel megindula Balásfalva felé. Isten Kglmedet hozza jó egészségben s az urfiakot is gyógyítsa. Az Tökölyi uram követeinek Kglmedhez való menetelek felől uram én semmit nem izenek mig Kglmeddel nem beszéllek. Isten Klemedet is oda hozván, a mint Kglmednek tetszeni fog, az szerint légyen. Fejérvári nevő urunk étekfogója lészen mellettek, commissariusok is az lészen ő kiemeknek. Az Haller János uram udvarhoz való jöveteli uram, ha Kglmednek is úgy tetszik, hadd haladjon, mert bizony (az én csekély itiletem szerint) most nem illendő ő ngának udvarhoz jűni; s annál is inkább Kglmeddel ne jűjjön ő nga. Itt lenn valóban hordja az halál az gyermek-szülő s egyéb állapotban levő asszonyokat; egy néhány holt immár kevés napok alatt meg. Kubinyi uram is hirtelen megszomorodott felesége iránt. mert tegnapelőttől fogva békája ereszkedvén az asszonynak. igen nehezen vagyon, mely miatt hogy urunkkal eljöhessen, alig hiszem, mindazáltal könnyen el nem marad ugyan ő kieme. Semmi új occurrentiák tudtomra uram most nem jöttenek udvarhoz. Daczó uram az estve érkezett, más kivül való ember udvarnál senki nincs. Isten uram hozza Kglmedet udvarhoz jó egészségben. Albae. 1. Januarii 1683.

Kegyelmed alázatos szolgája
Pernyeszy Sigmond mp.

Külczím: Az tekintetes és méltóságos urnak, Teleki Mihály uramnak (pleno honore tituli) bizodalmas uramnak ő kglmének adassék.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában Nro 3781,)

IV.

1683. jan. 10.

Meghivók a febr. 10-iki országgyülésre.

a)

Gávai Miklós meghivója.

Michael Apafi de gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram! Látván a nemes ország adajának mindeddig elhaladott kiváltképpen való szinek alatt fenforgó sok rendbéli káros difficultásit, melyek iránt is tovább gondolkodván, tetszett szegénységinknek is könnyebbítésekre becsületes meghitt tanácsúr hiveinkkel megegyezett értelemből, isten azt engedvén érnünk, újobban is országos gyüléseket ez jelen való új esztendőbéli februáriusnak 10. napjára segesvári városunkban indicáltatnunk Kglteknek, folytatni akarván az eddig diaeták alatt celebráltatni szokott törvényes processusokat és remélvén egyszersmind a fényes portáról és egyebünnét is érkezhető tudósításokat. Hogy azért a mindennapi nevekedő megemlített adózásbéli tereh viselések és fogyatkozások, sokaknak penig külömb külömb praetextusok alatt azoktól is magokat elvonások, here módon családsággal való élődések, vagy tartozó számadások foganatosabban is véghez mehessenek: ez okáért e közelebb elmúlt esztendőbéli utólszori országos végezésekben foglalt harmadik articulusok tartása szerént parancsoljuk Kglteknek kegyelmesen és igen serio, a megemlitett terminusra, és helyre megjelenni el ne mulaszsza. Ez alkalmatossággal valakiknél akár ordinaria, akár extraordinaria ország adói forgottanak légyen, különben is oly perceptorságot viseltenek, kiváltképpen a kiknek számadások még függőben maradtanak légyen, tudva légyen egészen oly számadásra való készséggel létek, és oly idején koránt is megjelenések, hogy előbb is mindenek előtt az ő dolgok vétetődhessenek elő az ország előtt okvetetlen. Azonban egyebeknek praejudiciumokra az emlitett articulus iránt exorbitáló minden rendeket, úgy az puszta fundusoknak alkalmatosságit, az egyéb adózásbéli

difficultásokat, sőt a combusták és egyéb defalcatiók iránt is ezekről iratott articulusok szerént ut supra megírt vicetisztek kötelességek szerént szorgalmatosan felczirkálván és felirván hiteles regestumban, reportálni el ne mulaszszák fogyatkozás nélkül ezen diaetára, ha kárt nem akarnak vallani. Secus sub poena in generali decreto et articulis regni expresssa minime facturus. Datum in castro nostro Ebesfalviena die 10. Januarii anno 1683.

M. Apafi mp.

Külczím: Generoso Nicolao Gávai de Sófalva etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije Gyulafehérvártt Batthyány könyvtár Cod. Autent. Nro 5. IV. 5.)

b)

1683. jan. 10.

Teleki Mihály meghivója.

Michael Apafi *stb.*

Spectabilis *stb.* Salutem *stb. (Mint az előbbi, csak a 82. lapon alulról a 10-dik sorban:* »megjelenni« *szó helyett* »compareálni és vármegyéjében főtisztsége alatt meghirdettetni« *szavak olvashatók.)*

Secus sub poena *stb.* Datum in castro nostro Ebesfalva die 10. mensis Januarii 1683.

M. Apafi mp.

Külczím: Spect. ac gen. Michael Teleki de Szék *stb.*

(Eredetije a mvhelyi gr. Teleki ltárban.)

c)

1683. jan. 10.

Udvarhelyszék meghivója.

Michael Apafi dei gratia *stb.*

Spect. gener. egr. et nles, agiles, fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Látván az nemes ország adajának mind eddig is elhaladott kiváltképen való színek alatt fenforgó sok rendbéli káros difficultásit, melyek iránt is tovább gondolkozván, tetszett szegénységinknek könnyebbítésekre becsületes meghitt tanácsúr híveinkkel megegyezett értelemből, isten azt engedvén érnünk, újabban is országos

gyűlésekre ez jelenvaló új esztendőbéli február havának 10-dik napjára Segesvári városunkban indicáltatnunk Kglmeteknek, folytatni akarván az eddig is dieták alatt celebráltatni szokott törvényes processusokat és remélvén egyszersmind a fényes portáról és egyebünnet is érkezhető tudósításokat. Hogy azért az minden napi nevekedő megemlített adózásbéli terehviselések és fogyatkozások, sokaknak penig különb-különb praetextusok alatt azokról is magok elvonások, here módon, csalárdsággal való élődések, vagy tartozó számadások foganatosabban is véghezvihessék, ezokáért az közelebb elmúlt esztendőbéli országos utólszori végezésekben foglalt harmadik articulusok tartása szerint parancsoljuk Kglmeteknek kglmesen és igen serio, az megemlített terminusra és helyre bizonyos becsületes atyjokfiai által megjelenni székekből el ne mulassák, és meghirdetni, valakiknél akár ordinaria, akár extraordinaria ország adói forgottak legyen, különben is oly perceptorságot viseltek, kiváltképen az kiknek számadások még függőben maradtak volna, tudva légyen egész számadásra való oly készséggel létek és oly idejénkorán is megjelenések, hogy elsőbben is mindenekelőtt az ő dolguk vétetődhessék elő az ország előtt okvetetlen. Azonban egyebeknek praejudiciumokra az említett articulus iránt exorbitáló minden rendeket, úgy az puszta fundusoknak alkalmatosságit, az egyéb adózásbéli difficultásokat, sőt az szerint, ut supra megírt székekbéli vicetisztek kötelességek szerént szorgalmatosan felczirkálván és felirván hiteles regestrumban, reportálni el ne mulassák fogyatkozás nélkül ezen dietára, ha kárt nem akarnak vallani. Secus sub poena in grli decreto et articulis regni expressa non facturi. Datum in castro nro Ebesfalva, die 10. mensis Januarii Ao. d. 1683.

M. Apafi mp.

Külczím: A rendes Udvarhelyszékhez.

Udvarhelyszék 1683. jan. 26-án tartott gyűlésében követekké megválasztja Jakabházi Pált, Zolya Istvánt, Gálfi Kristófot és Angyalosi Istvánt.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

d)

1683. jan. 18.

A székelységre hirdetett generális-mustra elhalasztása.

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii, nobiles et agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nram. Előttünk lévő méltóságos fejedelmek dicséretes példájokat akarván követni, Kglmetek között lévő különb-különbféle nehézségeknek eligazítására, generális-mustránk is végben vitelére parancsoltunk volt becsületes meghitt belső tanácsúr híveinknek, tekintetes nemzetes Széki Teleki Mihály uramnak, az mi és nemes ország minden hadainak főgenerálisának, Máramaros és Torda vármegyéknek főispánjának, huszti és kővári városainknak praesidiumunknak főkapitányának s fiscalis dézmáink főarendátorának, és Zabolai Mikes Kelemen uramnak, Fejérmegyék főispánjának, és az nemes ország előtt személyünkben való praesidensünknek és egyik itélőmesterünknek, kiknek ugyan innét kell vala megindulniok, de betegségekre nézve el kellett haladni. Mely rendelésünket ezen haladással elmulatni nem akarjuk; sőt megparancsoltuk ő kglmeknek, mihelyen mostani akadályoktól menekedhetnek, Kglmetek köziben bémenjenek, az generális-mustrát is végbenvigyék s minden köztök levő nehézségeket complanálják, az vitézlő rend dolgát is mindenképen s az többi között az szolgaság színe alatt való mesterségeket sopiálják; hogy annyival is jobban vihessék az mi és az haza szolgálatját végben, minden rendeknek parancsolván ki-ki legyen oly készen, a kiknek kiváltképen méltó panaszok lehet, hogy ő kglmök beérkezvén, késedelem nélkül követhessék parancsolatunkat. Parancsoljuk azt is, valaki nemesi szabadsággal élni kíván, jó lovat s fegyvert tartson; lovát senki el ne adja, jól is tartsa, fél mélyföldnyire se fáraszsza. Ezen parancsolatunkat penig minden haladék nélkül promulgáltassa Kglmetek, convocáltatván az egész alattok levő vitézlő rendeket. Secus nec facturi. Datum in castro nro Ebesfalva, 18. Januarii A. 1683.

M. Apafi mp.

Külczím: Spectabilibus magnificis generosis *stb.* A rendes Udvarhelyszékhez.

A. 1683. die 26. Januarii in Oppido Udvarhely, tempore grlis congregationis praesentatae et publicatae per Paulum Sándor.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

V.

1683. febr. 10—25.

A segesvári országgyülés törvényei s irományai.

a)

1683. febr. 10.

A törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes *etc.* Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles ceterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 10. mensis Februarii anni praesentis 1683. in civitatem nostram Segesvár ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare (quam) per alios omnes, quorum interest observari (facere) dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem 10. mensis Februarii anni praesentis 1683. in civitatem nostram Segesvár ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Art. I.

Az ország adajáról.

Jóllehet az adózásbéli sok difficultások jó rendben való hozattatásában is becsületes atyánkfiai az perceptoroktól való számvételnek alkalmatosságával fáradoztanak ugyan

Kegmes urunk, de az hadi készületnek szoros volta miatt isten kegyelméből következhető jobb alkalmatosságira halasztottuk Nsgod kegyelmes tetszéséből; ez jelenvaló esztendőre penig az adózásnak rendit mind az kapuszámok, mind penig egyéb minden helyek és rendek iránt az tavalyi mód szerint lenni rendeltük, administratiójának is terminussit helybenhagyván.

Art. II.

Egy extraordinaria contributió vettetik fel.

Jóllehet Kegmes urunk ez szegény országnak terehviselési felette sokak és terhesek legyenek, sőt az csakhamar következendők is szomoruan forognak elménkben, mindazáltal tudván a Nsgod számos expensáit és az következendő táborozásnak szoros alkalmatosságit is előttünk viselvén, nagyobb inconvenientiáknak eltávoztatására nézve kételenítetvén, kapuszám után vetettünk fel hét-hét forintokat ilyen modalitással, hogy azon pínzt az vármegyék és székek perceptori post exspirationem praesentis diaetae mindjárást szedni kezdjék és ad 20. Martii administrálják szebeni polgármester atyánkfia kezéhez, melyet ő kigyelmek egész universitásúl jó pínzzé tévén, ad 10. mensis Aprilis Nsgod méltóságos tárházában tízezer tallérokat megírt polgármester atyánkfia administráljon fogyatkozás nélkül, egy aranyat in flor. 4 den. 50, imperialis tallért in florenis 2 den. 25, oroszlános tallért pedig in florenis 2 computálván. Ha mi maradna penig azon summából, megírt polgármester atyánkfia az ország generalis perceptora kezéhez administrálni el ne mulassa.

Art. III.

Az adó inspectori, generalis perceptor és az adó perceptiójának helye determináltatik.

Nsgod kegyelmes tetszéséből Kegmes urunk ez jelenvaló esztendőre tartozó ország adaja főinspectorinak Rédei Ferencz és Naláczi István uraimékat rendeltük, generalis perceptornak penig Ugron Ferencz atyánkfiát helybenhagytuk, úgy, hogy az adót annak már szokott terminusin Szeben városában percipiálja; szebeni főtiszt atyánkfiai szállásáról és illendő gazdálkodásáról prospiciáljanak, a pínz megválogatására is ötvös mesterembereket rendelvén melléje fogyatkozás nélkül.

Art. IV.

Az adó administratióját akadályoztató difficultásokról.

Az időnek szoros voltához képest Kegmes urunk Nsgod kegyelmes tetszéséből végeztük, ha ki része szerint való articularis adaját ad terminum competentem meg nem adná, admoneáltassék róla, és ha osztán más terminusra is meg nem adná, cum duplo exequálják rajta az perceptorok hiteles requisitiójára az székek és vármegyék tisztei; ha penig szegény vagy puszta volna az jószág s nem lenne honnan megadni az adót, tehát az olyan jószágnak ura praemoneáltassék felőle, ki is ha letenni nem akarná, ha lészen, más jószágán exequálják, ha nem lészen penig, az nem adózható portiót adják el a tisztek az adó summájáig és birja intra anniversarium az creditor, azután deposita summa, de facto tartozzék remittálni az haeresnek, alioquin cum gente comitatus restituálják a tisztek sub poena articulari; az perceptorok és tisztek részéről penig ha valami fraus vagy abusus vagy negligentia comperiáltatik az adó perceptiója s administratiója iránt, eo facto főinspector uramék az articularis poenát, facientem florenos 200, exequáltassák az olyan exorbitáns vagy negligens félen, eltávoztatván mindazáltal mindenik részről az rendeletlenséget.

Art. V.

Tophaeus Mihály uram enyedi háza immuniáltatik.

Tiszteletes Tophaeus Mihály, erdélyországi református püspök uram ő kegyelme nagyenyedi házát, Nsgod kegyelmes tetszése is accedálván, azon Enyed városában lévő régi nemes házaknak száma közé incorporálván, azoknak szabadságával s minden immunitásival, a modo in posterum, successivis temporibus élni s éltetni concludáltuk, sőt minden adózások s tereh viselések alól is eximáltuk és immunitáljuk vigore praesentis articuli.

Art. VI.

Szász városokon kezdődött rendeletlen korcsomákról.

Hogy a szász városokon contra avita eorum privilegia a modo in posterum indifferenter senki korcsomát erigálni ne attentáljon magok libera dispositiójok ellen, Nsgod kegyelmes consensussából communi voto concludáltuk, alioquin ha ki abban comperiáltatik, de facto hordajának feneke kivá-

gattassék toties quoties, azonkivül propter violationem hujusmodi articuli regni in poena articulari floren. 200 faciente incurráljon, ha szintén vitézlő rendből álló lészen is.

Art. VII.

A rendkívül postálkodók, quártélyozók és vecturák alkalmatosságiról.

Bőséges articulusok extálnak ugyan Kegmes urunk mind az rendeletlenül quártélyozókról, mind az postálkodásról, mind penig az vecturákról azoknak alkalmatosságival occurálható difficultásokkal együtt, de mivel azoknak gyümölcse nem comperiáltatik, Nsgod kegyelmes consensusából mind azokat az articulusokat indifferenter vigore praesentium confirmáljuk és roboráljuk, és ha kik azok ellen comperiáltatnak, az universitas ő kegyelmek tisztei director atyánkfiát requirálván felőle, hiteles informatióval comperta rei veriate tartozzék az articularis poenat flor. 200 facientem tanquam per violatores hujusmodi articulorum rajtok exequáltatni sine dilatione et respectu personarum, kik ha repellálnának csak ország közönséges gyűlése alatt is, az olyan materiát revideálja a tábla, vétetődhessék executióban, hoc tamen non praetermisso: a szász atyafiak is az arról írott articulusok tartása szerint hospitalitatis officia el ne mulassák és kit-kit az ország rendei közül illendő existimatióban tartani ne praetermittálják.

Art. VIII.

Paraszt népekről.

Ennek előtte való időkben is Kegmes urunk rendeletlen dolognak tetszvén, articulusban iratott volt in Approb. Const. Edict. 44. et 47., hogy a paraszt népek és béres szolgák fegyvert és posztóruhát ne viseljenek bizonyos circumscriptióval, de azon articulusokat egyéb dolgok folyási feledékenységben hozván, felette igen eláradott az jobbágyok és parasztrendü szolgák között mind az fegyver, mind penig az posztóruha, annyira, hogy a béres szolgák rendi a gazdájok' sorsát többire felülhaladja, az gazdák is penig kevés értékeket többire magokra és szolgájokra tékozolják, magok alacson rendit meg nem gondolván. Hogy azért ezek nagyobb praejudiciumunkra ne terjedjenek, a közjónak consulálni akarván, Nsgod kegyelmes tetszéséből végeztük: a modo in posterum az udvarbéli jobbágyszolgákon és tiszttartókon,

szabadosokon s puskásokon kivűl indifferenter az paraszt népek és béres szolgák semminémű vasból álló vagy vasas fegyvert (az pakulároknak a lándzsa megengedtetvén), nestes, nestfarkas és rókás süvegeket, gyolcs vagy egyéb varrott ingeket, csizmát és posztóruhát fejér abán kivűl semmiképen ne viseljenek, hanem az vármegyék, székek és városok tisztei consensussokból az lakosok intézzék el fizetéseket a béres szolgáknak, egyéb jobbágyrendek penig magok sorsok szerint való közönséges köntösöket viseljenek, melyekre minden székeken, vármegyéken és városokon főtiszt atyánkfiai jó dispositiójokból az vicetiszteknek légyen szorgalmatos gondjok és a hol s kiket ezen articulus ellen inpingálni tapasztalnak, minden kedvezés és személyválogatás nélkűl az megtiltott fegyvert és köntöst is tőlök vétessék el, felét az olyan jóknak azon helybéli ecclesiák és scholák számára fordítván hitelesen.

Art. IX.

Az gyilkosságról.

Jóllehet Kegmes urunk az gyilkosságról külömb-külömb írott törvények extálnak ugyan in Approb. Const. part. 3. tit. 46. articulo 20. Item part. 4. tit. 1. articulo 25. Item Comp. Const. part. 3. tit. 14. articulo 4. Item Tripart. Decret. Part. 1. tit. 9. et part. 3. tit. 5., 21., 32., mindazáltal mégis az természetet követő okoskodások menedéket keresvén, azon vétekben tapasztaltattaknak akadályoztatik rendes büntetések. Hogy azért az afféle személyek, sőt az erőszakos fertelmes paráznák is érdemes büntetéseket haladék nélkűl megszenvedjék, Nsgod kegyelmes tetszése is accedálván, végeztük, ennekutána az gyilkosságról írott articulusok az szántszándékos gyilkosok ellen, kivált ha egyéb gonoszságokban is comperiáltatnak, minden időben indifferenter observáltassanak és szabadságában álljon az patiens feleknek, akár vármegyéken, akár octavális vagy diaetális táblán prosequálják őket, holott juxta approb. const. part. 4. tit. 1. articulo 25. brevi judicio dijudicáltatván, executióban vétessék dolgok, az compilatában meghatározott tisztek authoritása is fenmaradván.

Art. X.

Az mértékkel való egyenlőség determináltatik.

Az eddig sok károkkal terjedett confusio az mértékek iránt hogy nagyobb incomoditásokkal ne terjedjen kegmes

urunk, tehát mindenütt ez országban, ide értetvén a partium és székeshelyek is, az vékák, ejtelek, sing és fontok is az kolozsvári igaz mértékekhez conformáltassanak és ki-ki indifferenter azokkal éljen sub poena amissionis mercium venalium, felét az olyan bonumoknak is azon helybeli ecclesiák és scholák számára fordíttatván, melyekre is az vármegyék, székek és városbéli tisztek keresztyéni kötelességgel prospiciáljanak, communi voto concludáltuk.

Art. XI.

Az tobák proscribáltatik.

Ennek előtte is nagy kárunkkal tapasztalván kegmes urunk az tubákkal való élést, írtunk volt articulust ez hazából való kiirtatása felől articulo 13. Constitut. anni 1670, de effectumát nem tapasztaltuk. Hogy azért ennekutánna mint olyan nemcsak haszontalan, hanem káros és veszedelmes materia ez hazából exstirpáltassék, Nsgod kegyelmes tetszéséből concludáltuk, a modo in posterum ez hazában senki bé ne hozza se levelenként, se összetekerve, sőt e hazában is senki sohult indifferenter ne colálja és se porúl, se pipa által véle ne éljen paraszt és jobbágyrend sub poena flor. 6, vitézlő rend similiter, nemes és egyházi emberek penig és minden rendek úgy az urak is, annál inkább az asszonyi rendek indifferenter sub poena flor. 12 toties quoties exequenda; a ki ez hazában béhozni comperiáltatik penig, minden akkor véle lévő áruját amittálja, és itt ben ez hazában levők is colálását sub poena amissionis omnium bonorum suorum mobilium távoztassák, melyre az vármegyéken és székeken főtiszt atyánkfiai, az harminczadokon az harminczadosok, városokon penig és falukon a bírák, úgy a vitézlő rend előttök járói és gazdák is kötelességek szerint prospiciáljanak; ezt penig ab expiratione praesentis diaetae mindenütt főtiszt atyánkfiai solemniter promulgáltassák és post bis quindenam executióban is vétetni kezdjék.

Art. XII.

Az árrosmívek és bonumok circumscriptiójáról.

Jóllehet kegmes urunk az idő mindeneknek rendit és árát meg szokta határozni a mint a búzának, gabonának, bornak és mindenféle lábas marháknak is, melyek is nagy gondviseléssel és költséges fáradsággal szereztetnek s tartatnak, illendő árát panasz nélkűl hordozza, de az mester-

emberek és egyéb kereskedő rendek semmit azzal és az pénznek is szűk voltával nem gondolván, árújokat az magok tetszések szerint limitálják és adják, és noha sok rendbéli panaszinkra töttek ugyan igíretet az árúknak illendő limitatiója felől, de semmi gyümölcsét nem érezhetjük: hogy azért már valaha ezfélék iránt forgó méltó panaszok csendesedhessenek, Nsgod kegyelmességéből Rédei Ferencz, Teleki Mihály, Mikes Kelemen, Bethlen Gergely, Bethlen Elek, Székely László és szebeni királybíró uramékat, ő kegyelmek mellé Alvinczi Péter itílőmester atyánkfiát rendeltük, hogy ő kegyelmek, isten arra való időt s alkalmatosságot engedvén, az hol ő kegyelmek alkalmatosbbnak itílik, confluálván, mindenekről tegyenek istenes limitatiót és az ország előtt reportálják.

Art. XIII.

Az kapuszámok gyalogi pénzzel váltatnak meg ezúttal.

Hogy Nsgod, kegyelmes urunk, az vármegyékből táborozás idején kapuszám után sistálandó gyalogokért az előttünk álló kételen táborozásnak alkalmatosságával három hópénzzel contentus lenni méltóztatott: Nsgodnak mint kegmes urunknak alázatosan megszolgáljuk, mi is az Nsgod kegyelmes resolutiója szerént azon három hópínzt cum floren. 4 : 4 fogyatkozás nélkűl Nsgod tárházában beszolgáltatni igyekezzük ad diem 10. mensis Aprilis, a fiscus és tanácsi rend jószágin s egyéb rendes exemptusokén kivül.

Art. XIV.

Az kéneső, arany- és sóbányák circumscribáltatnak.

Jóllehet kegmes urunk bizonyos articulusok extálnak ugyan a kéneső, arany- és sóbányák alkalmatosságiról, mindazonáltal holmi mesterséges színek alatt ezek iránt is sok csalárdságok tapasztaltatnak, melyeknek eltávoztatására végeztük Nsgod kegyelmességéből: az mely falu határán idegen várra találtatik, ad requisitionem camerarii fiscalis azon vármegye vicetisztei kimenni tartozzanak és azon falut cogálják vagy az latrokat adják ki, kik ellen az approb. szerint procedálhat az fiscális tiszt, vagy 12 esztendősön felűl eskedjék meg azon faluban minden, hogy nem odavaló a lator, sem ők nem tudják, kicsoda légyen, alioquin de facto floren. 100 exequáltasson azon falun toties quoties sine remissione, és magának az executor flor. 12 kivévén

belőle, a többi fordíttassék fiscus számára. Az arany- és sóbányákról írott articulusokat penig serio observálják és a kiket illet, observáltassák sub poena articulari mindenütt indifferenter.

Art. XV.

Serédi Benedek uramnak conferáltatott sórul.

Serédi Benedek atyánkfia az Szilágyban levő vámjai tolláltatván, Nsgod kegyelmes tetszéséből az deési és kolosi sóaknákról conferáltunk volt ő kegyelmének annuatim ezer kősókat cum superfluis solitis, de mivel ő kegyelmének sok injuriáltatásával szokták megadni, Nsgod kegyelmes consensussából végeztük, hogy ennekutána megadatván ő kegyelme az rend szerint való cisurát, az megírt kamarák tiszteinek semmi egyéb azon aknákon forogható contributiót ne kívánjanak, annál inkább arra ne erőltessék embereit, hanem minden injuriáltatás, taxa és panasz nélkül az megírt ezer kősókat cum superfluis megadatni el ne mulassák, úgy mindazáltal, hogy ő kegyelme is az hídakra kivántató jó módon prospiciáljon.

Art. XVI.

Az kövesdi Kemény jószágról.

Innotescálván kegmes urunk ez bizonyoson, hogy méltóságos Kemény János néhai erdélyi fejedelem testamentaria dispositiójában oly conditio alatt hadta légyen az kövesdi jószágot méltóságos Lónyai Anna ő nsga szerelmes házastársának, hogy senkinek el ne adhassa, de ő nsga azon conditióját violálván, azon jószágnak egy részét eladta és azt az emptortúl via legitima az haeresek elfoglalván, megint más azon rész jószágot adott ő nsga az emptornak, nem kevés praejudiciumára az verus haeresnek; hogy azért ennek utána az megírt jószágnak állapatja az testamentaria és ország deliberatiója ellen, sőt az igaz haeresnek is abbéli jussa ne periclitáljon, Nsgod kegyelmes tetszéséből concludáltuk: azon eladott jószágot az emptor vagy mostani possessor restituálni tartozzék simpliciter, alioquin azon vármegye tisztei cum gente comitatus restituáltassák post expirationem praesentis diaetae ad quindenam az verus haeresnek.

Art. XVII.

Az oláh papokról.

Decernáltatott ugyan articulariter kegmes urunk, hogy az oláh papok bizonyos honorariummal tartozzanak földes-

uroknak ratione praetensionis ipsorum, de sokak nemes atyánkfiai közűl az iránt való jussokban hol egy, hol más úton akadályoztatván, Nsgod kegyelmes consensussából végeztük, hogy azon oláh papok dolgáról in approb. const. part. 1. tit. 8. articulo 3. írott articulus indifferenter mindenütt observáltassék és senki az ellen sub poena articulari a verus praetendens nemes atyánkfiai jussoknak sem repulsióval, sem penig egyéb úton is ne praejudicálhasson s ne is obviálhasson, ide értetvén az oláh deákok is, kik is földesuroknak illendő honorariumot adni tartozzanak.

Art. XVIII.

Holmi helyekre deputált commissariusokról.

Az időnek ellenkezési miatt az deputált commissariusok ha hol nem procedálhattak kegmes urunk, isten időt adván rá, hogy ezután procedálhassanak, iuxta articulos super iisdem emanatos, az bábolnai controversiának igazíttatására Teleki Mihály uramat néhai Bethlen Farkas uram helyében rendelvén, mások részéről penig az commissariusokban ha mi fogyatkozás vagyon, Nsgod kegyelmes urunk másokat rendelni helyekben méltóztassék.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus, offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus, et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Segesvár die vigesima quinta mensis Februarii, ultima videlicet die praemissae congregationis regni Transylvaniae. Anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio.

(Eredeti nyomtatvány a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1683. febr. 23.

A fejedelem elrendeli a hadfölkelést.

Michael Apafi dei gratia *stb.*

Spectabiles, generosi, egregii et nobiles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Nyilván lehet Klmeteknél ez esztendőben is a fényes portának tábori készületünkről való kemény parancsolatjának érkezése, még penig igen rövid időre kivánván egész országostúl való indulásunkat: Klmeteknek azért klmesen és igen serio parancsoljuk, az nemes országnak ez iránt iratott articulusi szerint egész székestől viritim, mind lovas és gyalog, nemesi szabadsággal élő és hadban szolgáló rendek legyenek oly kész hadi apparatussal, jó köntösösön, jó fegyveresen, paripáson (nem úgy mint tavaly s annak előtte far-kengyelesen s bocskorosan, mivel fővezér urunkkal ő ngával szemben kell lennünk), hogy mihelyest második parancsolatunk érkezik, viritim indúlhassanak és szállhassanak oda, az hová parancsoljuk. Meglássák penig az tisztek hozzánk tartozó igaz kötelességek alatt, hogy semminemű respectusra, szombati szolgaságnak színe alatt magát senki is ne absentálja, mert egyáltaljában magok sem gondolnák meg, mi követi az olyanokat. Secus sub poena in generali decreto et articulis regni expressa minime facturi. Datum in civitate nra Segesvár die 23. Februarii 1683.

M. Apafi mp.

Külczím: A rendes Udvarhelyszékhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

VI.

1683. márcz. 3.

Zöldi Demeter jelentést tesz Barcsay Mihály letartóztatásáról.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak.

Kgyelmes uram! A Nagyságod parancsolatja szerént Barcsai Mihály uramat ide hozván, kezemhez vettem, nem lévén más arravaló alkalmatos ház, a magam szállására

szállattam (s magam más egy hitvány pusztaházba mentem). Én mindenben a Nagyságod parancsolatjához tartom magamat, a szolgáit is a Nagyságtok hűségére megesküdtöttem; azonban kegyelmes uram efelől is parancsoljon Nagyságod, ha mikor felesége vagy szolgái hozzá jönnek, hozzá felmenni megengedjem-e, ne-e; és ha valaki valami gazdálkodással lenne, ami kevés élést hozatott, házamhoz szállíttatta, nem találván szállást a faluban, ha Nagyságodnak nehézségére nem leszen, tovább is várom a Nagyságod kegyelmes parancsolatját, attévő leszek, amit Nagyságod parancsol felőle. Éltesse isten jó egészségben Nagyságodat.

In arce Görgény, die 3. Martii anno 1683.

Nagyságod alázatos szolgája

Zöldi Demeter mp.

P. S. Bástyára való menését, házból való kijövését is néha megengedjem-e, ne-e, kegyelmes uram effelől is tudósítson Nagyságod.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak alázatosan írám.

(Eredetije a M. T. Akadémia könyvtárában.)

VII.

1683. márcz. 31.

Apor István hitlevele a törcsvári harminczadosságról.

Én Háromszéken, Kézdi széken, Alsó-Torján lakó Apor István, adom emlékezetűl, a kiknek illik, ez levelemnek rendiben, hogy ez jelen való 1683. esztendőben, die 31. Martii az mi kgls urunk s kgls asszonyunk ő ngok kegyelmességekből, az ő ngok becsületes hívei tek. Bethlen Gergely és Mikes Kelemen uraimék ő kglmek alkalmatosságával szabad jó akaratom szerint vállaltam magamra az Fejérvármegyebeli törcsvári harminczadosságnak tisztit, hozzátartozandó tömösi, brassai, bozzai és bereczki filiálisokkal együtt tizennégyezer forint árendában, az máramarosi, dési, kolosvári és láposi harminczadokat penig hozzájok tartozó filialisokkal együtt kilenczezer és hatszáz forintokban, ez ide alább megírt punctumok szerint.

Esküszöm azért az élő istenre, ki atya, fiú, szent lélek, teljes szent háromság egy bizony örök isten, engemet úgy segéljen az én hitemben, s úgy adja lelkem üdvességét, hogy én az mlgos erdélyi fejedelem, mlgos Apaffi Mihály kgls

urunkhoz, és mlgos Bornemisza Anna kgls asszonyunkhoz, sőt az ő ngok mlgos szerelmesihez is igaz, tökéletes és hív, ellenségeknek ellensége és jóakarójoknak jóakarója leszek; az ő ngok méltóságok, birodalmok és károkra való dolgokban soha nem practicálok és senkivel efféle dolgokban meg nem egyezek, semminemű színek és reménségek alatt nem colludálok, sőt ha mit affélét valakiben, vagy valaki felől érthetek, vagy tapasztalok, ellenek állani igyekezem és minél hamarébb és hitelesebben lehet, ő ngoknak értésére adni jó lelkiismerettel el nem mulatom; az megírt harminczadokra penig igaz és szorgalmatos hűséggel viselek és viseltetek gondot, mindenekben az ő ngok méltóságos háza boldog javát előttem viselvén, tehetségem szerint az ő ngok proventusát nem fogyatom, sőt rendes útakon szaporítom, a melynek ideje kezdetik anno praesenti 1683. 31. Martii, s terminálódik anno proxime sequenti 1684. die vero itidem 31. Martii.

A megírt hivatalhoz punctumok ezek:

1. Minden holnapnak első napján az ő ngok tárházában ezer forint készpénzt administrálok minden fogyatkozás és késedelem nélkül, az négy kántorra penig harmadfél-fél ezer forintot.

2. Ha mikor mi újságnak szerit tehetem, melyek az ő ngok szükségére kivántatnak, avagy azonkivül, ha mikor és minemű vásárlást parancsolnak ő ngok vásároltatnom, mennél ócsóbban és jobban lehet, szerzek s vásárlok, és minden magam hasznom és nyereségem kivül az ő ngok méltóságos udvarában kár és fogyatkozás nélkül administrálom vagy administráltatom.

3. Ha mikor vagy készpénzt, vagy vásárlást az ő ngok tárházában administrálok vagy administráltatok, azokról igaz quietantiát vévén, számadásomat megtartom, és az esztendőnek utolsó hónapjának utolsó napján az harminczadok arenda administratióval való számadásomat is eligazítom; ha mi az megírt harminczadok s arenda proventusban hátra lészen, az ő nagok tárházában nyolczadnap alatt administrálom.

4. Senkinek az ő ngok specialis commissiója nélkül a megírt harminczadok arendájából semmit nem erogálok, sem erogáltatok, hanem kolosvári és szamosújvári főkapitányoknak, kolosvári és sebesvári praesidiarius tiszteknek, kolosvári ecclesiai személyeknek, az kiknek tudniillik eddig is azon harminczadokból szoktanak fizetni, ennek felette az brassai magyar praedicator és scholamesternek az ő ngok

collatiója szerint, az mivel tartozom, megadom; ennek felette az kolosvári s brassai és bereczki házak bérit is, minél alább szállíthatván, azon árenda summából megfizetem; ezt is hozzá tévén, hogy ha török követre hirtelen az ő ngok méltóságokhoz képest ha mit kelletik erogáltatnom, hitelesen elkövetem, el is követtetem; mindazáltal affélékre is ha az idő engedi, az ő ngok kegyelmes dispositióját várom. Ezeken kivűl penig semminemű expensákat az ő ngok kegyelmes dispositiójok és speciális commissiójok nélkűl nem tétetek, sem magam nem cselekszem, hanem ha mi proventus a feljebb megírt rendes expensákon kivűl megmarad, az ő ngok tárházában a feljebb megírt mód szerint administrálom, ha mi defectusok esnek, a feljebb és alább megírt módok szerint a feljebb megírt árendák summáiban kipótolván.

5. Rationistákat és egyéb harminczadokhoz való szolgákat magam fizetésemben tartok ugyan, de mindazokat az hivatalhoz képest alkalmatos, elégséges residentiás haza fiát állítok, kötelezvén azokat az ő ngok méltóságok és szerelmesiknek, kiket ha miben az ő ngok méltóságok ellen véteni ha megérthetek, az ő ngok kegyelmes dispositiójok szerint való büntetésre elő is állítok.

6. Senkit a kereskedő rendek közűl sem útjában nem akadályoztatok, sem munkájokban törvénytelenűl meg nem károsítok, sem az igaz vectigálon kivűl való harminczadlásra nem erőltetem; a kiket az articulusok immunitáltak, harminczadlásra azokat sem kénszeríttetem, sem kénszerítem, sem penig más harminczadoknak (minemű a zajkáni) vagy vámok jövedelme fogyatkozására okot nem szolgáltatok; kit-kit igaz útjában járni s rendes alkalmatosságával igazán élni bántódás nélkűl megengedek.

7. Az szomszéd országokbéli vagy más akármely nemzetbéli semminemű rendekkel, az haza, a mi kgls urunk s asszonyunk ő ngok méltóságok ellen s károkra való dolgokban semmi színek és módok alatt, bosszúságból vagy valami akármely reménség és tekintetre nézve nem practikálok, vagy legkisebb alkalmatosságot is affélére nem adok, sem magam, sem mások által is nem követek; sőt ha kiket affélékben igyekezni, vagy csak alkalmatosságot is keresni eszemben vehetek, sub poena notae infidelitatis késedelem nélkűl ő ngoknak értésére adom a dolognak valósága szerint.

8. Az időnek forgási és alkalmatosságokhoz képest ha mi híreket idegen országokbúl hallok, vagy valami új követeket jönni megérthetek, éjjel-nappal azokrúl is ő ngo-

kat tudósítani el nem mulatom, ez hazából penig az mi kgls urunk ő nga híre s kegyelmes dispositiója nélkül semmi oly nevezetes, sőt csak közönséges embert is, jobbágyokat penig, vagy valami uratlan embereket, urak vagy penig más oly ő ngok hiteles embere levele nélkül ki nem bocsátok, sőt (melyet isten távoztasson) ha kinek gonosz szándékát venném eszemben ez haza és a mi kgls urunk s kgls asszonyunk ártalmára, megfogatván, küldöm azon ő ngok méltóságos udvarában és személyek eleiben, azont követvén el, ha kiknek titkos árultatást szerző leveleire találnék is. Az kezem alatt való plajokra [1]) is vigyázván szorgalmatos hűséggel; ha mi harminczadra czédulák kezemben akadnak penig, azokat hitelesen praefectus uram kezében küldöm. Ha penig a fenn megírt punctumok szerint a megírt harminczadok arenda summáját az ő ngok tárházában be nem szolgáltatnám, vagy a kereskedő rendeket, vagy penig másokat is törvény nélkül megbántanék, vagy a mi kgls urunk, asszonyunk ő ngok szerelmesinek méltóságok, életök, birodalmok ellen akármiben is practikálnék, vagy az országnak megháborodására czélozó dolgokban akárkivel és akármi úton módon, magam vagy mások által köteles hűségem ellen elegyíteném magamat, vagy affélét mások felől is értvén, eltitkolnám, tehát a fenn megírt harminczadok arendájában igért proventust, restantiát vagy proventust akármi névvel nevezendő javaimból mox et de facto, mindennemű törvénybeli remediumokat, executiókat megtartóztatható akármi respectusokat kirekesztvén, exequálhassák ő ngok. Melyről így is contentatiót nem akarván vagy nem lehetvén tennem (?) magam személyemhez is vigore praesentium hozzám nyúlhassanak ő ngok; és míg plenaria satisfactiót nem teszek, arestumban tartathassanak ő ngok. Az törvénytelen megbántódott személyek penig praefectus uram székin kereshessenek suis modis, és ha miben convincáltatom, megírt praefectus uram executiót is tétethessen az convincált poenárúl. Ha penig az ő ngok méltóságok, birodalmok ellen, avagy ez haza megháborítására czélozó dolgokban való magam elegyítése megbizonyosodnék, ez haza törvényében írott s vétségemmel érdemlett büntetést minél rövidebb processussal ő ngok ellenem elkövettethessék, és a dolgot executióban vetethessék, akik által akarják. Melynek nagyubb valóságárúl adom ez hitem szerint adott kezem irásával írt, szokott pecsétem(mel) megerősíttetett reversalisomat. Datum in arce Fogaras, die anno ut supra.

Apor István mp.

[1]) *így*, plajások *helyett*.

Az kolosvári szolgák fizetését penig nem mívelem az mostani számadásom szerint való fizetésnél feljebb, sem penig az brassai szolgákat ide nem értem.

(Gr. Kemény József Erdély Tört. Ered. Lev. XXVII. kötetben levő eredetiről.)

VIII.

1683. április 4.

Tanácsurak votuma a tatár hadak közeledése ügyében.

Mélgos fejedelem, nékünk jó kgls urunk, fejedelmünk!

Ngod méltóságos parancsolatját alázatos engedelmességgel vettük. Hogy Ngod (noha bár elébb lett volna, míg az két vajdák nem corrumpáltak) a tatár chámhoz elküldjön, nekünk kgls urunk alázatosan tetszik, és hogy Ngod az fővezér néki szóló levelét azon alkalmatossággal megküldje tisztességes honorarium mellett, instructiójában iratván kegyelmesen az elküldendőnek: tanúlja ki voltaképen, merre szándékozik, ha nem erre, úgy a fővezér levelét ne praesentálja. Vevén Ngod kegyelmesen az urak ő kglmek ezen materia iránt való tetszéseket is.

Isten Ngodat sok esztendőkig szerencsésen éltesse, s juttassa boldogúl az jövő szent husvéti ünnepekre s sok azok után következendőkre. Sorostélyben 4. Aprilis 1683.

Ngod alázatosan méltatlan szolgái
Teleki Mihály mp.
Naláczi István mp.

P. S. Ha az tatár chám errejövetelét bizonyosan kitanúlja és a fővezér levelét praesentálja, instáljon igen mellette, hogy effectuálja, és ez hazán által ne engedjen kárt tenni, mert az más úttal a tatár chám fia erre menvén, kimondhatatlan károkat tett. Másként Ngod s a haza nem okoztathatik, ha miattok az adóban fogyatkozás és hatalmas császár mostani hadi parancsolatjában hátramaradás lészen, az ország népét el nem viheti Ngod.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának, minekünk jó kgls urunknak, fejedelmünknek adassék alázatosan.

(A Magyar Nemz. Múzeumban őrzött eredetiről.)

IX.

1683. április 8.

Meghívó az április 24-iki országgyülésre.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram! Az nemes ország tetszéséből az élés leengedése végett portára expediált követünk megérkezése és bizonyos summa nélkül (melyet igen rövid időn administrálni kelletik) az dolognak nem promoveáltathatása (becsületes meghitt tanácsúr híveink ő kegyelmek tetszése is járulván): kivánják, hogy közönséges gyűlést indicálnánk az nemes ország statussinak; parancsolván Kegyelmednek is kegyelmesen és serio, ad diem 24 praesentis mensis Aprilis okvetetlen Fogarasi városunkban compareálni el ne mulassa. Secus non facturus sub poena in generali decreto et articulis expressa. Datum in arce nostra Fogaras, die 8. mensis Aprilis, anno 1683.

M. Apafi mp.

Külczím: Generoso Georgio Gyerőfi de Gyerővásárhely etc., supremo comiti comitatus Dobocensis etc., fideli nobis dilecto etc.

(Eredetije Torma K. gyűjteményében.)

X.

1683. április 8.

Teleki a fejedelemhez: a portáról érkezett levelek ügyében.

Méltóságos fejedelem.
Nekem jó kegyelmes uram, fejedelmem.

Nagyságod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem; az portai leveleknek velem közleni méltóztattatását alázatosan mint kegyelmes uramnak megszolgálom. Áldassék istennek szent neve a jó hírért, jobbakkal is ő felsége Nagyságod fejedelmi méltóságos személyét örvendeztesse. Pedig hogy nem némelyek vélekedése, jövendölése szerint lett az dolog, minthogy Nagyságod kegyelmes uram, méltóságos praedecessori hűségek felett alkalmaztatta ennyi esztendők alatt a fényes portához magát, kétségem nem volt benne, hogy Nagyságodnak jó válasza ne legyen,

mert az erdélyi fejedelmek akármikor is keményked-hettek (úgy értettem), kívánságok mellett, csak magokat alkalmaztatták legyen híven az fényes portához. Megáldja ezután is az úristen Nagyságodat s példátlan hűségéért gonosz akarói, irigyi boszujokra fejedelmi méltóságos székit boldogítja, virágoztatja. Én úgy hiszem kegyelmes uram, nem lészen fogyatkozás ifjú urunk confirmátiójában is, csak kívánságok szerint legyen meg a honorarium. Igen alkalmatosan lészen kegyelmes uram, a nemes országot ad 24-ik összehivatni. Nagyságodat mint kegyelmes uramat alázatosan követem, hogy sok boldogtalanságim miatt ennyi időtől fogva Nagyságodnak nem udvarolhattam: csak Szebenig mentem vala, mégis recidivába estem. Tudnám szolgai kötelességemet, de az lehetetlenségen erőt nem tehetek. Isten Nagyságodat az következő husvéti szent innepekre és azok után sokakra boldogúl s szomorúság nélkűl juttassa és éltesse sok esztendőkig jó egészségben.

Sorostély 8. Aprilis 1683.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája
Teleki Mihály.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nékem jó kegyelmes uramnak fejedelmemnek adassék alázatoson.

(Eredetije a M. T. Akadémia könyvtárában.)

XI.

1683. április 11—13.

Tanácsurak votuma a tatárok Erdélyen átvonulása ügyében.

a)

1683. április 11.

Székely László votuma.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint kgls uramnak, kívánom, isten Ngdat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Ngod méltóságos levelét nagy alázatossággal vettem, mit írjon az chám Ngodnak, és követje által mi legyen kívánsága, azt is kglmes uram megértettem; mivel nem tíz, sem húsz erszény pénz kárt vallana az ország általmenetelin az tatár chámnak, az tíz erszíny pínzt kgls uram meg kell

igírni nekie, csakhogy lenne olyan conditióval, hogy visszajövet se jönne erre, mert én kgls uram kettőtül tartok, vagy az, hogy ez a tatár chám, az porta végzése mi legyen felőlök, hogy merre menjenek, még nem tudja, de elérkezvén az portától az kapucsi, a merre parancsolják, nem mer másfelé menni, ha penig másfelé parancsolnák, ugyan eltenné az pénzt; vagy az, hogy az havasalföldi vajdával így végezett, hogy inkább most megyen által az ő országán, mintsem őszszel arra jőjjön; de ha az Sárosi János uram szava igaz, hogy az vezér azt mondta, másfelé nem mennek: meglátja Ngod, hogy erre jönnek; mindazáltal Ngod maga emberit igen is elküldje az követtel, mert ha egyebet nem vihetne is végben, legalább azt véghez viheti, hogy megtudja Ngod jó idején, mikor indúl meg és merre jő s dispositiót tehetni felőlek; az chám vezére és atyjafia ajándékát is azon kellene lenni Ngod követinek, csinálná belé az tíz erszény pénzben, ha penig nem lehetne, feljebb is lépjen, azokat nem sokkal beéri. Ezzel isten tartsa és éltesse Ngodat szerencsésen.

Datum ex Pócstelke die 11. Aprilis, anno 1683.

Ngod

alázatos híve és szolgája
Székely László mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának, nékem kgls uramnak adassék.

(A Magyar Nemz. Múzeumban őrzött eredetiről.)

b)

1683. á p r i l. 13.

Rhédey Ferencz votuma.

Keglmes uram!

Az úristen Nsgodat minden áldásival megáldja és minden dolgaiban boldogítsa!

10. praesentis Fogarasból iratott Nsgod méltóságos levelét most estve vettem igen alázatoson keglmes uram, istennek nagy áldásának tartom, ha a szegény haza attól a nagy terhétől is megmenekedhetnék és mindennyi fogyatkozási s romlási között is keglmes uram a hazának az én vékony itéletem szerént nem tíz erszény, de tíz ezer tallérért sem bocsátanám az hazán által őket. Az pedig a modalitás is keglmes uram igen jó, hogy az pénzt csak a táboron felvenné, mert másképpen én félnék keglmes uram az pénzt

oda küldeni. Az fővezér irásához képest, a ki lehetetlennek irja Nsgodnak, hogy a tatár erre ne menjen által, nem is kicsin dolognak tartom, hogy ezt meg meri próbálni az tatár chám. Az tatár chám fővezére és atyafia Girai Szadet szultánnak keglmes uram talám egy-egy erszény pénz elég lenne, mindazáltal keglmes uram hogy semmint az dolgot azok is bontanák és hogy Nsgodnak vélek egy táborra kelletik menni s meggondolván az előtti példát is az budai hidon is mit cseleküttek volt Nsgoddal: én keglmes uram, megvallom, contentálni javallanám inkább őket, mintsem offendálni, és ha az uraknak is tetszések keglmes uram ahhoz járulna, két-két erszény pénzt is igirnék voxommal, sőt ha abban is akadályoskodnék, valamivel többet is, nézvén az visszajöveteleket is benne. Ez előtti méltsgos levelében parancsolta vala Nsgod keglmes uram, Nsgodat alázatoson tudósítanám, micsoda legyen az törököknek a salétrum pénzért való büntetések, mely keglmes uram az, hogy az mely szegény ember beviszi nekiek a salétrum pénzt (noha már igen be is hordották keglmes uram, igen kevés vagyon, ha vagyon is hátra) a szegény embert megfogják, addig verik, sanyargatják, kiken 20. 25. 30. s némelyeken 40. s több forintokat is elvésznek, miért hogy az passának annyi rendbeli parancsolatira engedetlenkedtek, ha kiket pedig keglmes uram bekaphatnak, adajokat is feljebb verik, kezesség s erős kötés alatt bocsátják is ki az szegény embereket.

Hunyadról is keglmes uram még el nem tudhatták az törököket, rettenetes fenyegetődzéssel vadnak az tár-szekerek és tábor pénz nem adása miatt; az én passának irt leveleimet beküldvén keglmes uram a passának, úgy hiszem, attól várnak s abban nem tudhatják el őket, azon is esküsznek keglmes uram, valamit csinálunk vélek, de egyátaljában kioszolnak falujokra és megveszik, úgy is értem keglmes uram, a szegénység a téli példától megijetkezvén, alattomban némely falubeliek meg is alkuttak vélek. Mi keglmes uram eléggé keménykedünk, csak abból is valami alkalmatlanság ne következnék. Isten Nsgodat sok esztendőkig boldogúl éltesse. Gyéres 13. Aprilis anno 1683.

Nsgod alázatos szolgája

méltatlan hive
Rhédei Ferencz mp.

Külczím: Az erdélyi méltsgos fejedelemnek nekem jó keglmes uramnak ő Nsgának alázatoson.

(Máskéz). Anno 1683. 16. Aprilis Fogarasba jött Rhédei Ferencz uram censurája.

(Eredetije Nemz. Muzeum Tunyogi-gyüjtemény.)

c)

Bethlen Elek votuma.

(Megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 321. l.)

XII.

1683. márcz. 31.

Klobusiczky Apafi Mihálynak jelentést tesz Theökölyhez tett útjáról.

Celsme princeps, dne dne mihi clementissime.

Humillima servitiorum meorum in gratiam Cels. Vrae oblatione praemissa. Isten Ngodat kivánt sok jókkal s szerencsés boldog országlással áldja meg.

Erdélyből kijövő utamban Hosszúmezőn vevén nagy alázatosan Nsgod méltóságos levelét és ide az én kgls uram ő nga udvarlására feljövén, azon Ngod nekem irt kegyelmes parancsolatját ő ngának detegáltam. Az mi kgls uram elsőben is az ő nga Erdély széliben levő hadainak insolentiáinak megzabolázását illeti, arra ő nga igy resolvált: nem kevéssé búsúl rajta, hogy azon hadak magok visetlenségekkel s excessusokkal Ngod búsitására alkalmatosságot s okot adtanak, mely nemhogy ő nga akaratjából lett volna, sőt már egynéhányszor parancsolt Semsey Pál uramnak ő kglmének, kire azon hadak inspectióját bizta, hogy legkisebb alkalmatlanságot se engedjen Ngod birodalmában tenni, s azt is megparancsolta ő nga ő kglmének, az kik azokat az excessusokat, melyeket Ngod méltóságos udvarában létemben nekem előmben adni méltóztatott, cselekedték, mindjárt megfogassa és kővári vicekapitány Katona Mihály uramnak ő kglmének hírt adván felőle, ő kglme, vagy bizonyos embere előtt törvényt láttatván reájok, érdemek szerint megbüntesse, vagy az munkácsi tömlöczben küldje; úgy ez újabb insolentiák felől is mindjárt inquiráljon és az kik okai találtatnak lenni, megbüntettesse érdemek szerént, s kényen vigyázzon arra, hogy legkisebb alkalmatlanságot is Ngod hiveinek tenni ne engedjen. Az mi kgls uram az Macskási Boldizsár, Gyulai Ferencz és Toroczkai István uramék ő kglmek dolgát s magyarországi jószágok iránt való megbántódását illeti, törvény nélkül ő

kglme Sulyok uram ő kglmét sem háborgathatja, hanem ha ő kglmek vagy magok kijönnek vagy bizonyos embereket küldik ki magok jussának keresésére, ő nga az igazság kiszolgáltatásátúl magát meg nem vonsza, melyre nézve mindenikének ő kglmek közűl passust iratott ő nga, melyet én ő kglknek megküldöttem. Az Szathmárt raboskodó székelyek kiszabaditására kijövendő Ngod hiveinek dolgát az mi nézi, ő nga mindjárt azoknak is passust küldött; mivel penig nem tudtam kgls uram, Ngod maga méltóságos neve alatt fogja-e jártatni azon nyavalyás rabok szabadulását, vagy az úr Kornis Gáspár uram ő nga neve alatt, én két féle passust irattam, melyeket Ngodnak alázatosan megküldöttem, sőt az én kgls uram ő nga igérte az iránt is Ngodhoz való devotióját, ha Ngod ő ngát requirálja, kész maga is szabadulásokat munkálódni, az minthogy most is Trencsinből szabaditott székely rabokat is, kiket éppen felvittek volt; egyéb dolgokban is, valamiben tud, tiszta szivvel igyekszik ő nga Ngodnak szolgálni, az minthogy az közönséges dolog iránt az Ngod én követségemre tett méltóságos válaszára mint resolvált ő nga, úgy tudom, eddig Ngodnak vagyon értésére, kész levén ő nga az jó egyességre, csak Ngod is kgls uram és az nemes erdélyi haza hasonlót kövessen el.

Azonban mlgos gróf Csáki Istvánné asszonyomnak ő ngának micsoda alázatos instantiája lészen Ngod méltóságos személye előtt, ő nga maga emberétűl meg fogja kegyelmesen érteni Ngod, kéreti azon az én kgls uram Ngodat, az jó egyességnek megbizonyitásáért oly méltó igazságában méltóztassék Ngod Csákiné asszonyomhoz ő ngához kegyelmességét mutatni.

Én nekem penig, Ngod alázatos legkisebbik szolgájának parancsolni méltóztatván, valamiben tudok, igyekezem nagy alázatoson kgls uramnak szolgálni, Ngodnak ajánlván fejedelmi kegyelmes gratiájában magamat. De reliquo Celdnem Vram diutissime feliciter regnantem valere desidero. Leuchoviae, 31. Martii, 1683.

Celdnis Vrae

humillimus servus
Paulus Klobusiczki mp.

Külczim: Celsmo principi ac dno dno Michaeli Apafii dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno clementissimo.

(Gróf Kemény József Erdély Története Eredeti Levelekben XXVII. kötet.)

XIII.

1683. apr. 24—30.

a)

A fogarasi országgyülés törvényei.

Constitutiones universorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generali nostra congregatione in oppido nostro Fogaras ex edicto suae celsnis principalis ad diem vigesimum quartum mensis Aprilis anni praesentis 1683. indicta celebratae, consensuque eiusdem celsitudinis principalis conclusae.

Egy elkerülhetetlen extraordinaria contributiónak kölcsen felkéréséről.

Art. I. Az győzhetetlen török császár ez esztendei táborozásnak alkalmatosságával szegény hazánkra szállott elmulhatatlan és szegény hazánknak veszedelmes kára nélkül nem is haladható szüksége kénszerítvén bennünket kegmes urunk s ez haza becsületes rendeitől kénszeríttettünk bizonyos summa aranyakat felkérni hamar üdő alatt való refusiónak teljes reménysége alatt; úgymint Hallér Pál atyánkfiától nro 200 ft. Rhédei Ferencz atyánkfiától nro 200 ft. Teleki Mihály atyánkfiától nro 500 ft. Naláczi István atyánkfiától nro 300 ft. Bethlen Gergely atyánkfiától nro 150 ft. Nemes János atyánkfiától 200 ft. Bethlen Elek atyánkfiától nro 500 ft. Székely László atyánkfiától nro 300 ft. Mikes Kelemen atyánkfiától nro 200 ft. Arumprister György atyánkfiától nro 200 ft. Ditricius Simon atyánkfiától nro 50 ft. Szeben várossától nro 1000 ft. Brassó várossától nro 1000 ft. Besztercze várossától nro 250 ft. Segesvár várossától nro 250 ft. Medgyes várossától nro 100 ft. Bánfi György atyánkfiától nro 300 ft. iklódi Tholdalagi János atyánkfiától nro 200 ft. Bethlen Miklós atyánkfiától nro 100 ft. Alvinczi Péter atyánkfiától nro 50 ft. Kun István atyánkfiától nro (50 ft .?[1]) Macskási Boldizsár atyánkfiától nro 200. Gyulai Ferencz atyánkfiától 100, Apor István atyánkfiától nro 100. Bethlen Jánosné asszonytól nro 250 ft., Horvát Andrásné asszonyomtól nro 250 ft. Mikó István atyánkfiától nro 200 ft., Csáki Istvánné asszonyomtól nro 300 ft., Alvinczi András atyánkfiától

[1]) Kiszakadva.

nro 200 ft., Jósika Gábor atyánkfiától nro 100 ft., Petki János atyánkfiától nro 100 ft., Bánfi Pál atyánkfiától nro 100 ft., Tholdiné asszonyomtól nro 200 ft., Torma Istvánné asszonyomtól nro 100 ft., Dániel István atyánkfiától nro 100 ft., Jósika István atyánkfiától nro 100 ft., Kálnaki Sámuel atyánkfiától nro 100 ft., Felvinczi Zsigmond atyánkfiától nro 50 ft., Bándi Kovács István atyánkfiától nro 50 ft., Makai Ferencz atyánkfiától nro 100 ft., Szentiványi Sámuel atyánkfiától nro 200 ft., Sárosi János atyánkfiától nro 100 ft., Kendefi Gáborné asszonyomtól nro 200 ft., Bernárd Ferencz atyánkfiától nro 50 ft., Kálnaki Farkas atyánkfiától nro 50 ft., Mikola Zsigmondné asszonyomtól nro 200 ft., Daczó János atyánkfiától nro 100 ft., Henter Ferencz atyánkfiától nro 50 ft., Alsó János atyánkfiától nro 50 ft., Bethlen Pál atyánkfiától nro 50 ft., Bihari Péter atyánkfiától nro 150 ft., Széki István atyánkfiától nro 50 ft., Kornis Gáspár atyánkfiától nro 100 ft., szebeni polgármester atyánkfiától nro 100 ft., Csáki Lászlóné asszonyomtól nro 200 ft., Vas János atyánkfiától nro 200 ft., Thoroczkai István atyánkfiától nro 50 ft., Bánfi Farkas atyánkfiától nro 100 ft., Buda János atyánkfiától nro 150 ft., Batizi János atyánkfiától nro 200 ft., Fodor Istvántól nro 100 ft., Sebesi Beniámin atyánkfiától nro 100 ft., Hedri Benedekné asszonyomtól nro 100 ft., Sárpataki Mártonné asszonyomtól nro 100 ft., Haranglábi Zsigmond atyánkfiától nro 50 ft., Barabás Péter atyánkfiától nro 50 ft., Zeik Miklós atyánkfiától nro 100 ft., Felvinczi János atyánkfiától nro 50 ft., Szilvási Bálintné asszonyomtól nro 100 ft., Üdősbik Biró István atyánkfiától nro 100 ft., Kendefi Miklós atyánkfiától nro 200 ft., Barcsai István atyánkfiától nro 100 ft., Kerekes Pétertől nro 100 ft., Cserei Farkastól nro 100 ft., Polos Istvántól nro 25 ft., Baranyai Gergelytől nro 25 ft., Désy Sándor deaktól nro 50 ft., Borbereki Csiszár Miklóstól nro 50 ft., Bálpatakiné asszonyomtól nro 50 ft., beszterczei birótól nro 50 ft., Görög Miklóstól nro 50 ft., Nádudvariné asszonyomtól nro 100 ft., Ugron Páltól nro 50 ft., Orbán Páltól nro 50 ft., Cserményi Zsigmondtól nro 50 ft., Fodor Páltól nro 50 ft., Székely Móizestől nro 50. ft., Balogh Boldizsár nro 50 ft., Szilágyi András atyánkfiától nro 50 ft., Lugosi Ferencz atyánkfiától nro 50 ft., Ugron Ferencz atyánkfiától nro 50 ft., Daczó Gergelytől nro 50 ft., Istrai Gerébtől nro 50 ft., Simon Ferencztől nro 50 ft., Enyedi Burullyaitól nro 50 ft., marus-vásárhelyi tavalyi birótól nro 50 ft., Samarjai Pétertől nro 50 ft., Fejérvári Kolosvári Sámueltől nro 100 ft.,

Ily modalításokkal, hogy ki ki ő kegmek közül a maga neve után irott summát itilő mester Alvinczi Péter atyánkfia kezéhez, akár aranyúl, akár pedig oroszlányos tallérúl, két oroszlányos tallért és egy ortot tudván egy aranyba, ad diem 10. mensis Maji proxime affuturi administrálni köteles legyen, melyet ha ki nem cselekednék, más valaki azon creditorok közűl tegye le érette a summát és a vicetiszt által minden tiz aranyért egy egy jó marhás jobbágyát, a kinek van, a kinek pedig nincsen, házát és minden jovait (jovai nem érvén, maga személyében is arestáltattassa) foglaltassa el de facto és simpliciter birhassa azt öt esztendő forgása alatt, mint saját jószágát, azután pedig azon summát letévén az patiens vagy annak igaz successora, tartozzék az creditor azon jószágot simpliciter kezéből kibocsátani, alioquin az olyan jószágért adott pénze kárával etiam cum gente comitatus etiam sub peena articulari flor. 200 faciente restituáltassák a tisztek minden halogatás nélkűl.

Az mostani szükségre pénzt adott creditorok contentatiójára adó vettetik és a contentatio determináltatik.

Art. II. Az fenn megemlitett summának refusióját Kegmes urunk különben semmiképpen nem cselekedhetvén, kételenittetünk magunk és szegénységünk terhét azzal is öregbitenünk: vetettünk azért kapuszám után indifferenter fl. 18. Egész Fogaras földére taller. 300, az oláh papokra taller. 300, Máramaros vármegyére taller. 400, az brassai szász papokra taller. 100, azon kivűl való szász papokra taller. 300. Abrukbánya várossára taller. 33, Fejérvár várossára taller. . . . Vizakna várossa taller. 60, Kézdi-Vásárhely várossára taller. 10, Udvarhely várossára taller. 10., Bereczk várossára taller. 6, Ilyesfalva várossa taller. 7, Sepsi-Szent-György várossára taller. 4, Csik-Szerda várossára taller. 4, Hátszeg várossára taller. 15, melyet az vármegyék és székek perceptori szorgalmatoson felszedni és ad diem 1-mum mensis Junii proxime affuturi megirt itílő mester Alvinczi Péter atyánkfia kezéhez administrálni tartozzanak, az hódoltság ide nem értetvén. Valaki pedig azon adót a megirt terminusra meg nem adná, az perceptorok procedáljanak ez esztendőben Segesváratt irott 4-ik articulus vigorával, alioquin ha impingálnak, magok is azon articulusban specificált poenát el nem kerülik; mely articulusnak tenora ez: az üdőnek szoros voltához képest kegmes urunk Nsgod kegyelmes tetszéséből végeztük, ha ki része szerént való adaját ad terminum competentem meg nem adná, admoneáltassék róla és ha osztán más terminusra is meg nem adná, cum duplo exequálják rajta az

perceptorok hiteles requisitiójára a székek és vármegyék tisztei, ha pedig szegény vagy puszta volna a jószág és nem lenne honnan megadni az adót, tehát az olyan jószágnak ura praeadmoneáltassék felőle, ki is ha letenni nem akarná, ha lészen más jószága, exequálják, ha nem lészen pedig, az nem adózható portiót adják el a tisztek az adó summáig és birja intra anniversarium a creditor, azután deposita summa de facto tartozzék remittálni a haeresnek, alioquin cum gente comitatus restituálják a tisztek sub poena articulari, az perceptorok és tisztek részéről pedig ha valami fraus vagy abusus vagy negligentia comperiáltatik az adó perceptiója s administratiója iránt, eo facto inspector uraimék az articularis poenát, facientem florenos 200, exequáltassák az olyan exorbitans vagy negligens félen, eltávoztatván mindazáltal mindenik részről a rendeletlenséget; percipiálván pedig megirt Alvinci Péter itilő mester atyánkfia ezen adót, az fenn specificált creditor atyánkfiait contentálja ad diem 24. praedicti mensis Junii az arról ő kegmeknek adatott assecuratoria szerént, adván egy aranyért, az ki felveszi, fl. 4· .50, az ki folyó pénzűl nem veszi, pedig contentálja hasonló pénzzel, az görögöket kénszeritvén olyan pénznek szerzésére, az mineműket az creditorok az emlitett közönséges szükségre *(adtok kimaradt)*.

Az tatár hadnak kárositása interdicáltatik.

Art. III. Szomoruan emlékezünk Kegmes urunk róla, mennyi kárral lett legyen az tatár hadnak ez országon általmenetele ez elmúlt üdőkben, azért a tatár hadnak országunkon való mostani általmenetelével hasonló vagy annál is nagyobb következhető gonosznak eltávoztatására nézve Nsgod kegmes tetszéséből végeztük: senki őket sem fegyverrel se különben megbántani ne merészelje, sőt ha közüllök valakik vagy marhájok betegen vagy külömben is elmaradna vagy eltévelyedve tanáltatnának, vigyék vagy küldjék Nsgod méltóságos udvarában és Nsgod kegyelmes dispositiójából utánna azon tábornak, mely ellen ha ki impingálna és azután akármikor comperiáltatnék, karóban száradjon meg érette.

Az tatár had eleiben commissarius és melléje bizonyos személyek deputáltatnak.

Art. IV. Mind securitására, mind pedig külömben is könnyebbségére vigyázván Kegmes urunk ez szegény hazának, rendeltük Nsgod kegmességéből, Kabos Gábor atyánkfia legyen commissariusa azon tatár hadnak és őket eleiben adandó instructiója szerént hordozza, rendelvén melléje kivántató segitséggel csapai Váradi Ferencz, szőkefalvi Szent-

miklósi Zsigmond, szászfülpösi Török Pál, marosjárai Ölvedi Dániel, mohai Mohai Sámuel, pókafalvi Beczki János, somkeréki Szabó Mihály, sárvári Cserényi Pál, Kovásznai Miklós deák, újfalvi Bot Mihály másod magával, seménfalvi Angyalasi István, ihuczfalvi Balog György, alsó-szentmihályfalvi Hátszegi Miklós másodmagával és kibédi Gergelyfi György atyánkfiait, kik is minél hamarébb compareálván, megirt Kabos Gábor atyánkfiától engedelmesen dependeáljanak, az megirt vármegyékből és székekből tiztiz emberre töltsék az megirt commissarius mellé deputált személyeket.

Az tatár khám hadai szükségekre élés deputáltatik.

Art. V. Magunk és szegénységink külső s belső romlásoknak kivánván Kegmes urunk ezzel is consulálni, Nsgod kegyelmességéből rendeltük, egész Haromszék adjon berbécset és juhot promiscue nro 300 ·/., vágó marhát nro 25., kenyeret nro 500. Csik-Gyergyó és Kászon hasonlóképen, Udvarhelyszék hasonlóképen, Marusszék adjon berbécset és juhot promiscue 200 ·/., vágó marhát nro 15, kenyeret nro 300 ·/. Aranyasszék adjon berbécset és juhot promiscue nro 100, vágó marhát nro 10, kenyeret nro 250 ·/. Item Fejérvármegye adjon juhot és berbécset promiscue nro 300, vágó marhát nro 25, kenyeret nro 500, Küküllővármegye, Kolozsvármegye similiter berbécset nro 275, egyebet similiter, úgy Tordavármegye is, Dobokavármegye juhot és berbécset promiscue adjon nro 150, vágó marhát nro 12, kenyeret nro 300, Belső Szolnokvármegye juhot és berbécset promiscue nro 250, vágó marhát nro 20, kenyeret nro 30, Hunyadvármegye juhot és berbécset promiscue ha arra megyen az had nro 300, vágó marhát nro 25, kenyeret nro 500, alioquin ha arra nem megyen két annyit adjon. Item Fogarasfölde adjon juhot és berbécset promiscue nro 100, kenyeret nro 500 ·/., Fogarasfölde szükségére pedig Kőhalomszék adjon berbécset nro 100, vágó marhát nro 16, kenyeret nro 400. Nagysinkszék berbécset 100, vágó marhát 16, kenyeret. nro 200 és Újegyház szék is berbécset nro 50, vágó marhát nro 8, kenyeret nro 200, Segesvár szék juhot berbécset promiscue nro 100, Medgyesszéki oláhok berbécset nro 50, mely élést az megirt commissarius atyánkfia disponálja a kévántató szükségnek mivoltához képest hüségesen, fát is hordatván a szálló helyre az épületeknek oltalmazására.

Az havasalföldi hadnak ez országon által menetele obviáltatik.

Art. VI. A havasalföldi vajdának külömb külömbféle ellenkező dolgai mutatják Nsgodhoz és ez szegény

országhoz való idegenségét, bosszuállásának inkább mintsem utozásának könnyebbségeknek okáért akar hadaival együtt országunkon általmenni, azt itélhetjük. Tetszett azért, Nsgod kegyelmessége is accedálván, jó idején adják értésére, utját más felé dirigálja, mert ez országon általmenetele meg nem engedtetik, melyet ha cselekeszik, bene quidem, alioquin háromszéki főkapitány Nemes János atyánkfia alatta való hadait felvévén, vigyázzon és által jövetelit obviálja, az mennyiben lehet, fegyverkezés nélkűl és ha a szükség úgy kivánja, Nsgod kegmes dispositiójából csiki, udvarhelyszékikapitány atyánkfiai is succurráljanak.

Szegedi György atyánkfia 5000 tallérról való contentatiója determináltatik.

Art. VII. Jóllehet Kegmes urunk az elmult esztendőbéli fejérvári gyülésünkben irott második articulusnak rendi szerint disponáltunk volt az elmult táborozásnak szomoru alkalmatosságával kölcsön kért és Szegedi György atyánkfia által megfizetődett summának refusiója felől: mindazáltal károsnak itílvén azon refusiónak modalitását megirt atyánkfia részéről Nsgod kegmes tetszéséből azon említtetett második articulust vigore praesentis cassáltuk és megirt atyánkfia részéről, 5000 tallérig való contentatióról az portus inventariumban forgó summa sóbul deputáltunk 17000 kősókot, az elmúlt két esztendőről tartozó honorariumát és tisztitől tartozó taxát is elengedvén nékie úgy, hogy azon 17000 kősó helyében jó alkalmatossággal az feljebb említtetett Szegedi György atyánkfia részéről cassáltatott articulusba feltett nro 21990 sót azon articulus szerént kiki az portusra szállítani köteles legyen azon aknákon inventariumban forgó kész sóból; ez után pedig az portuson és aknákon inventariumban forgó sókból senki semmit ne kérjen. Különben pedig ha ki azt cselekedné, azon savát annak árának poenája alatt amittálja simpliciter, procedálván director atyánkfia ellene, praeclusis universis juridicis remediis et cautelis. Datum in oppido Fogaras die 30. mensis Aprilis ultima generalis congregationis nostrae praemissae. Anno domini 1683.

(P. H.) (P. H.) (P. H.)

(A három nemzet pecsétje,)

b)

A rendek térítvénye.

Nos universi status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexa-

rum damus pro memoria per praesentes, hogy az hatalmas török táborozásunk felől való szoros parancsolatja és a tatár khámnak minden hadaival országunkon való általmenetelre czélozó szándéka változtatása vagy könnyebbitése végett jó reménység alatt igért bizonyos summának hazánk közönséges nagy kára következése nélkül nem halasztható és különben is véghez nem vihető megfizetésére nézve bizonyos atyánkfiaitól kételeníttettünk bizonyos summa pénzt felkérni és szoros poena alatt ő klmeket annak megadására is kényszeríteni: hogy azért az megirt creditor atyánkfiai kiadandó pénzeknek refusioja (iránt) bátorságosok lehessenek, assecuráljuk ő kegmeket, hogy az arról communi voto az mü kegmes urunk ő Nsga kegmes consensussából iratott mostani conclusumaink szerént hasonló pénzül contentáljuk fogyatkozás nélkül, harum nostrarum vigore et testimonio literarum trium sigillorum nostrorum nationalium munimine roboratarum mediante.

Datum in oppido Fogaras die 29. mensis Aprilis ultima generalis die congregationis nostrae. Anno domini 1683.

(Az Akadémia birtokában levő egykorú példányról.)

c)

1683. április 30.

A sóaknák és portusok árendába adása.

Mü Fejérvármegyében Gyula-Fejérváratt lakó Páter János és Szegedi György adjuk emlékezetül mindeneknek, az kiknek illik, ez irásunknak rendiben, hogy mi az erdélyi méltóságos fejedelem kgls urunk, és mlgos Bornemisza Anna kgls asszonyunk ő ngok kegyelmességéből az mi kgls urunk ő nga mltóságos tanácsúr hívei, ő ngok s ő kglmek méltó tekintetek és segítségek által árendáltuk meg a maros-váradjai és dévai só-portusokat, az vizaknai, tordai, kolosi, széki és dési sóaknákkal együtt harmincznyolcz ezer árenda summa imperialis tallérokban, idest in talleris imperialibus summa nro 38000, azoknak igazgatásokra és míveltetésekre s hasznok vételére nézve azon authoritással, melylyel megirt kgls urunk s kgls asszonyunk ő ngok is birták, ő ngokhoz tartozó köteles hűségünknek tökéletes hív, igaz és alázatos engedelmességgel való megtartására és követésére ez ide alább megirt punctumokban feltett conditiók szerént szabad jó akaratunkból s jó lelkiismérettel kötelezvén magunkat.

Mely punctumoknak rendi így következik:

1. Az megirt portusokat, kamara házokat és aknák-

kot is minden azokhoz tartozó épületekkel s bonumokkal együtt hitelesen inventáltotván, azoknak az szükség és alkalmatosságokhoz képest rendes igazíttatásokban, coláltatásokban és építtetésekben is magunkat úgy alkalmaztatjuk, hogy azoknak sem határok fogyatásában, sem az épületek pusztulásában, sem az aknák elveszésében, sem penig semmi egyéb rendes alkalmatosságokban következhető fogyatkozások miatt, sem megirt kgls urunknak, sem penig az nemes országnak semminemű szinek és tekintetek alatt károk ne következzék; ide értvén kiváltképpen az portuson s az aknákon inventarium szerént percipiálandó sóknak számát, melyeket az ő ngok kegyelmes dispositiójából, az portusok és só-aknák esztendő mulva kezünkből kikelvén, minden fogyatkozás nélkül tartozunk készen hadni, alioquin az az portuson lejendő sóbeli fogyatkozást akkori portusi áron és az aknákon lejendőt aknai akkori áron, az épületek, és aknákbéli károkat pedig megbecsültetvén, kétszeri áron tartozzunk megfizetni.

2. Mind az portusokon, mind pedig az kamara házoknál és aknákon is az szolgálatra alkalmatos és elégséges residentiájú ez haza fiai közül való szolgákat tartunk, kiknek noha magunk fizetünk ugyan, mindazonáltal azokat is az ő ngok és ez haza hűségére erős hittel kötelezzük s tartjuk, hogy azoknak is valami fogyatkozások miatt ő ngokhoz való kötelességünk meg ne sértessék.

3. Az aknai helyeket régi bevött rendtartásokban, és az sóvágókat is megtartjuk, szokott fizetéseket megadatván, az sóval való kereskedést is, ha kik az haza fiai közzül követni akarják, annak rendi szerént nem akadályoztatjuk, sem az szegény, sóval kereskedő embereket az eddig való jó rendtartáson kivül nem sanczoltatjuk.

4. Az arról tött nemes ország elébbeni dispositiója szerént az dévai várbéli praesidiumnak és tiszteknek mindenféle conventiójak szerént járandó fizetéseket az fen megirt harmincznyolcz ezer tallér summán kivül való proventusból, hóról hóra fogyatkozás nélkül megadjuk; sót is az eddig való szokás és articulusok szerént, az úri főrendü és közönséges nemes embereknek is házok szükségére elegedendőt, az ő ngok házai és várai szükségekre pedig az honnon mikor és mennyi kivántatik, adatunk.

5. Az isten dicsőségének terjedését, az ő ngok méltóságos parancsolatját is előttünk viselvén, az mely ecclesiákhoz, scholákhoz, ecclesiabéli személyekhez, ispotályokhoz, vagy érdemes hiveihez és szolgájokhoz elébbeni boldog emlékezetű fejedelmek vagy mostani megirt kgls urunk s

asszonyunk ő ngok sóbeli kegyelmességeket mutatták, nevezet szerint mlgos úr tek. nemz. Teleki Mihály uramnak ő kgnek három ezeret i. e nro. 3000, néhai tek. nemz. Gillányi Gergely uram özvegye, tek. nemz. Apafi Anna asszonyomnak ő kglmének kétszáz tallér érőt, tek. n. Vajda László uramnak, praefectus uramnak, Alvinczi Péter uramnak, Katona Mihály uramnak és Székely Menyhárt uramnak nro 500 életekig az ő ngok kegyelmes collatiójak szerént fogyatkozás nélkűl megadjuk.

6. Az fen megirt portusok és sóaknák arendájában igért harmincznyolcz ezer imperialis tallér summából az ő ngok tárházában administrálandó tizennyolcz ezer talléroknak felit az portusok és aknák kezünkhez vétele után egy holnappal, felét pedig ez jelen való esztendőben következendő Sz.-Mihály napjára beszolgáltatjuk, kelletvén az megirt tizennyolcz ezer imperialis tallérok között tizezer igaz kamarán költ jó vert aranyoknak is lenni.

7. Az megirt kgls urunk s kgls asszonyunk ő ngok tárházában administrálandó tizennyolcz (ezer) imperialis tallérokon kivűl porta contentatiójára, a nemes ország rendelése szerént, husz ezer imperialis tallérokat ezen esztendőben jövendő Sz.-Mihály napjára az nemes ország generalis perceptora kezében fogyotkozás nélkűl administráljuk, és az nemes ország rendelése szerént, az kiket illet, az ország adójából folyó pénzt administrálván kezünkben, tizezer imperialis tallérokat váltunk és azt is az fen megirt Sz.-Mihály napjára és perceptor kezében administráljuk.

8. Ha valami vásárlás felől ő ngok méltóságos paroncsolatját veszszük, az vásárlás dolgában is magunkat hív engedelmességgel alkalmaztotjuk, és az ő ngok paroncsolatját minden magunk nyeresége nélkűl elkövetjük, az vásárlást az ő ngok parancsolotja szerént administrálván, egyébiránt is az megirt portusok és sóaknák semmi nemű alkalmatosságával, semminemű szinek és tekintetek alatt, félelem vagy nagyobb reménségért sem az ő ngok méltósága ellen, sem az haza ártalmára való dolgokban sem magunkat nem elegyítjük, sem pedig titkon vagy nyilván másokkal, akárkikkel is effélékről sem nem tanácskozunk, sem vélek meg nem egyezünk, sőt az olyanoknak ellenek állani igyekezvén, ő ngoknak is valósággal értésekre adni el nem mulatjuk.

Minden dolgoknak jó kimenetelire kelletvén akárkinek is vigyázni, magunkat mindenekben úgy alkalmoztatjuk, hogy sem ő ngokhoz, sem hazánkhoz való tökélletes hűségünkben, sem az fen megirt ő ngok tárházában administrálandó tizennyolcz ezer, sem az nemes ország adójában

deputált húsz ezer tallér árenda proventusnak beszolgáltatásában, ide értvén az aknás helyeken proveniálandó dézma bárányokat és méheket is, az váltó pénzzel együtt, sőt az halastók halásztatásában is az ő ngok méltóságos parancsolatjához tartozó engedelmességünket, sem pedig az több punctumok rendinek hűséggel való megtartásában, vagy egyéb articulusok és hűségünk ellen való dolgokban is fogyatkozásunk ne légyen; egyébiránt ha vagy az ő ngok tárházában administrálandó proventust az obligatoriánk szerént irott esztendő forgása alatt egészen be nem szolgáltatnók (az ország adójában deputált huszezer imperialis tallérokban eshető fogyatkozásokról is ezent értvén) valami egyéb fogyotkozásink, s vétkeink is megbizonyosodnának, minél rövidebb processuson az ő ngok kegyelmes dispositiójuk szerént való időben és birák előtt convincáltatván, tartozzunk mindjárást elégséges satisfactiót tenni, melyet nem cselekedvén, vagy nem cselekedhetvén, magunk személyünkhez is, minden törvénybéli remediumokat félretévén, csak ez levelünk ereje által, az holott és kik által ő ngok akarják, hozzánk nyulattassanak, és mind addig, mig mind az ő ngok tárházában beszolgáltatni igirt árenda proventus restantiát (ezent értvén az ország adójában administrálandó summáról is) egészen beszolgáltatjuk, mind pedig egyéb az megirt punctumok, vagy hűségünk ellen tapasztalt vétségünket végső igazításban és executióban is vétetik, ő ngok árestumban tartathassanak. Melyeknek nagyobb valóságára adtuk ez kezünk irásával és szokott pecsétünkkel megerősíttetett levelünket megirt kgls urunknak s kgls asszonyunknak ő ngoknak. Datum in arce Fogaras die trigesima currentis mensis Aprilis anno 1683. de úgy, hogy ezzel való élés kezdődjék die 22. May, anni praesentis 1683. és duráljon usque ad diem 22. May anni divina gratia subsequentis 1684.

(Gr. Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben XXVII-dik kötet.)

d)

1683. április 30.

A marosváradjai hidvám bérbeadása.

Mi Fejérvármegyében Gyulafejérváratt lakó Pater János és Szegedi György adjuk emlékezetül mindeneknek, az kiknek illik, ez irásunknak rendiben, hogy az erdélyi méltóságos fejedelem, mostani kgls urunk és mlgos Bornemisza Anna kgls asszonyunk ő ngok kegyelmességéből az mi kgls urunk ő nga mlgos tanácsúr hívei ő ngok s ő

kglk méltó tekintetek és segitségek(ből) árendálván meg az marosvárodjai hid vámja s annak alkalmatosságával ugyanott lenni szokott korcsoma és mészárszékből rendesen lehető jövedelmekkel együtt hatezer forint summában, idest in summa fl. 6000 '//. azoknak igazgatások és hasznok vételére nézve is, azon authoritással, melylyel megirt kls urunk s kls asszonyunk ő ngok is birták ennek előtte, ő ngokhoz tartozó köteles hűségünknek tökéletes, hiv, igaz és alázatos engedelmességgel való megtartására és követésére, az ide alább megirt punctumokban feltölt conditiók szerint szabad jó akaratunkból s jó lelkiismerettel kötelezvén magunkat.

Mely punctumoknak rendi igy következik:

1. Az feljebb megirt harminczadokat, s hidnak is alkalmatosságát ugyanaz megirt mód szerint igazgatván, az híd épitésére is szorgalmatos gondot viselünk, ő ngok is fa és emberbéli segitség felől mutatván kegyelmességeket, az vámházat és mészárszéket elpusztúlni s az vámház mellett levő gátot is elveszni nem hagyván.

2. Az feljebb megirt hatezer forint árenda summát az ő ngok tárházában két vagy három ízben, az mikor ő ngok parancsolják, jó pénzűl és fogyatkozás nélkűl beszolgáltatván, semmit abban és senkinek az ő ngok specialis commissiója nélkűl nem erogálván, ezt is hozzá tevén, hogy ha az orientalis compania ez hazában való kereskedésnek alkalmatosságát maga, vagy mások által is követné, s az fenn megirt harminczadokon marháját jártatná, tehát az fenn megirt árenda summát ötezer forint summával megszaporitani tartozzunk.

3. Az kiket vagy az nemes ország articulusi, vagy penig a mi kls urunk ő nga kegyelmes collatiója harminczad és vámadással üresekké tettenek, azokat sem harminczadadásra, sem pedig vámadásra nem erőltetjük, a kik pedig eleitől fogván harminczad vagy vámmal tartoztanak, azoktól is csak az igaz pecsétes vectigal szerint exigáltatjuk mind vámot, mind pedig harminczadot.

4. Az vámháznál lenni szokott korcsoma és mészárszék jövedelmét úgy alkalmaztatván, hogy az húsnak és kiváltképpen az bornak árultatásával az articulusok ellen ne impingáljunk, és az ő ngok fejérvári korcsomájok jövedelmét is az bornak olcsón való árultatásával ne kissebbitsük.

5. Az kereskedő minden rendeket magok szabad jó akaratjok szerint feltött utokon járni nem akadályoztatjuk, a volkányi harminczadtól is senkit nem idegenitvén, és azon az úton való járástól senkit is közzülek semmi színek alatt

el nem hitegetvén. Az orientalis companiának pedig bejövetelét vagy marhájokkal mások által való kereskedését sem ellenzük, sőt az ő ngok s az haza javára jó úton módon commendáljuk, sem ő ngok károkkal el nem titkoljuk, sőt ő ngokhoz tartozó kötelességünk szerint megjelenteni el nem mulatjuk.

6. Mivel hogy az időnek változási és e hazának szoros alkalmatosságira nézve az vigyázásbeli tökéletes hűség is megkévántatik, valamit az megirt kls urunk s kls asszonyunk ő ngok méltóságos birodalmok ellen károkra, és ez hazának is felháborodására való dolgot érthetnénk, és vagy titkon, vagy nyilván akárkiket is ő ngok ellen, vagy ez haza ártalmára való dologban tapasztalhatunk (életünk elvesztése alatt magunkat is olyan dologban nem elegyitvén), ő ngoknak meghitt ő ngok hívek által hirünk, nevünk s becsületünk elvesztése alatt értésekre adunk, tudósítván hitelesen és késedelem nélkűl arról is ő ngokat, ha mi híreket hallhatunk, idegen követeket, annál inkább ellenségképen ez hazában bejönni akaró hadak szándékokat érthetjük, ezt is el nem mulatván, ha innen belől valakinek az ő ngok méltóságok ellen, vagy ez haza ártalmára, vagy kimenő szándékát, vagy levelekkel való jártatását vehetünk eszünkben, ő ngoknak az feljebb megirt poena alatt hitelesen megjelentjük.

7. Az kiket az nemes ország articulusi ellen hamis kamarán költ pénz, kénesővel, por-aranynyal, czinobriummal, vagy egyéb akármi metallumokkal kereskedni, vagy effélét titkon ez hazából kivinni megtapasztalhatunk, minden személyválogatás és egyéb akármely tekintetek elmulatásával megirt bonumokkal együtt arestáltatjuk és az ő ngok felőlek való dispositiója alá Fejérvárra küldjük. Az kikre nézve pedig a harminczadoknak defraudáltatását tapasztaljuk, azokra az articulusok és vétségek szerint törvényt láttatván, ha mivel convincáltatnak, afféle contrabontnak két részét az ő ngok tárházában administráltatjuk.

Minden dolgoknak jó kimenetelire kelletvén akárkinek is vigyázni, magunkat mindenekben mi is úgy alkalmaztatjuk, hogy sem ő ngokhoz való kötelességünkben, sem az megirt harminczadoknak hat ezer forint idest fl. 6000 ℔. árenda proventusának beszolgáltatásában, vagy egyéb articulusok, vagy hűségünk ellen való dologban fogyatkozásunk ne legyen. Alioquin, ha vagy az proventust ez obligatoriánk szerint irott esztendő forgása alatt egészen be nem szolgáltatnók, vagy valami egyéb fogyatkozásink s vétkeink megbizonyosodnak, minél rövidebb processuson az ő ngok kegyel-

mes dispositiojok szerint való időben s birák előtt convincáltatván, tartozzunk mox et defacto satisfactiót tenni, melyet nem cselekedvén. vagy nem cselekedhetvén, magunk személyünkhez is, minden törvénybeli remediumokat félre tévén, csak ez levelünk ereje által, az holott és kik által ő ngok akarják, hozzánk nyulhassanak és mind addig, mig az árenda proventus restantiát egészen be nem szolgáltatjuk, mind pedig egyéb, az megirt punctumok, vagy hűségünk ellen tapasztalt vétségünket végső igazításban és executióban is vétetik ő ngok, arestumban tarthassanak. Melynek nagyobb valóságára adtuk az mi hitünk szerint irott, kezünk irásával és szokott pecsétünkkel is megerősíttetett levelünket megirt kglmes urunknak és kgls asszonyunknak ő ngoknak. Datum in arce Fogaras die 30. mensis Aprilis, anno 1683. Úgy mind az által, hogy a véle való élés kezdődjék a die 22. May anni praesentis 1683. és terminálódjék ad diem 22. itidem May anni divina gratia subsequentis 1684.

Correcta per nos. Idem qui supra.

(Egykorú mása gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben XXVIII. kötet.)

e.)

1683. apr. 30.

A tanácsurak kezes levele.

Mi az mi kgls urunk ő nga tanácsúr hivei, kik ez ide alább megirt dologban a mi kgls urunkhoz, és hazánkhoz köteles indulatunktól viseltetvén, ez dologban megegyezett akaratunkat, kezünk irásával és szokott pecsétünkkel megerősítettük adjuk emlékezetül mindeneknek az kiknek illik, ez mi levelünknek rendiben: hogy mi hazánkhoz való szeretetünktől inkább, mint egyéb respectusoktól viseltetvén, vöttük magunk gondviselő igazgatásunk alá az marusváradjai és dévai sóportusokat, vizaknai, tordai, kolosi, széki és dési kamara házakat, s só aknákat az váradjai s dévai harminczadokkal együtt, állítván annak minden alkalmatosságinak viselésére Fejérvármegyében Fejérvárott lakó nemzetes Pater János és Szegedi György atyánkfiait, kik magok is kötelezték ugyan magokat az mi kgls urunknak s asszonyunknak ő ngoknak beadott obligatoriájoknak rendi szerént mind az ő ngok hűségére, mind pedig az árenda proventusnak azon obligatoriájokban feltött mód

szerént való administrálására, mindazonáltal ha az megirt Pater János és Szegedi György atyánkfiai részökről az ő ngok tárházában beszolgáltatni igért tizennyolcz ezer tallér administratiójában akármi szinek, utak, módok és tekintetekre nézve valami fogyatkozás esnék, tehát magunk mox et de facto tartozzunk az megirt summában való fogyatkozást pótolni, egyébiránt minden törvénybéli remediumokat elmulatván, arra rendeltetett emberi által csak ez levelünk erejével akármely jószágunkból az restantia summáért tétethessenek ő ngok elégséges satisfactiót, akármelyikünknek annyi érő jószágát elfoglaltatván, birhassák, mig magunk egymás között az ő ngok tárházában administrálandó summának restantiáját eligazítjuk és fogyatkozás nélkül beszolgáltatjuk az ő ngok tárházában, az nemes ország adójában deputált húsz ezer tallér summáról is minden ő ngok búsulása és búsíttatása nélkül gondot viselünk. Egyéb iránt is az megirt portusok, aknák és harminczadok viselésére oly hűséges gondunk lészen, hogy azoknak alkalmatosságával sem megirt kgls urunk s kgls asszonyunknak, sem pedig az nemes országnak káros búsíttatása ne következzék, sőt inkább ez iránt való hív gondviselésünk által mind ő ngokhoz, mind pedig az nemes országhoz való köteles indulatunkat jó emlékezetünkkel terjeszthessük. Melynek nagyobb valóságára adtuk ez mi kezünk irásával és szokott pecsétünkkel megerősíttetett levelünket. Datum in arce Fogaras die 30. currentis mensis Aprilis, anni 1683. de úgy, hogy ezzel való élés kezdődjék die 22. May anni praesentis 1683. és duráljon usque ad diem 22. May anni divina gratia subsequentis 1684.

(Egykorú mása gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXVIII. kötet.)

XIV.

1683. máj. 23—jun. 7.

A tatárok átvonulása Erdélyen.

a)

1683. máj. 23.

Székely László jelentése.

Szolgálok Kegyelmednek
öcsémuram.

Tudom már, minden nap jüttek ujabb hirek az tatárokrúl. Kegyelmedet kérem, tudósítson rúla, ha meghozzák,

mikor mely nap jü által az Sárkányon, ha penig nem jött hir, tartsa ott ezen szolgámat, holnap estvig bocsássa haza. hiszem azután ismét mást küldhetek, ha kivántatik, nem messze levén.

Ha urunk ő nagysága kérdez, megmondhatja Kegyelmed, cselédemet küldöm be holnap, magam sem késem, oda megyek. Ezzel isten tartsa meg Kegyelmedet jó egészségben.

Datum Pócs die 23. Maji anno 1683.

Kegyelmed bátyja szolgál

Székely László. mp.

Külczím: Nemzetes Inczédi Mihály uramnak (titulus), nekem kedves öcsém uramnak adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia könyvtárában.)

b.)

1683. máj. 23.

Pernyeszy Zsigmond jelentése.

Mint uramnak Kglmednek uram ajánlom alázatos szolgálatomot.

Akarám uram Kglmedet mostan is az itt való dolgokrul tudósítani. Az mely tatár követ tegnap előtt jött volt urunkhoz, nem volt Murza, az mint hirdették, hanem az első tatár követnek egy testvér attyafia volt, tegnap bocsátá el urunk ő Nga, 50 tallért és paripát adván nekie, melyet igen meg is köszönt és igérte mindenben szolgálatját; a mint uram az beszéllé, az tatárok Kolosvár felé mennek, de mind azokrul tudom Inczédi uram Kglmedet bővebben tudósította. Ma érkezék Mikes uram levele, ő kieme irja urunknak, hogy az tatároknak az elei ma jünek által az havason, ugy hiszem még az egész tábor kedden ha egészen általtakarodik. Rédei Ferencz uram is irt uram urunknak, az Szilágyon való nagy inség miatt mely nagy szorongattatásban vadnak, kétszáz egynehány szekereket kérvén rajtok az törökök, de minthogy ő kieme azt irta, hogy Kiemedet is mindazokrul bővön tudósétotta, az levelit azért nem küldöttük oda, hogy ő kieme sietve kérette vissza. Noha Kglmed én nekem az Szentpéterre való küldés felől nem parancsolt, mindazáltal urunk parancsolatjából Almási uramat mindjárást küldöttem, ebéd után mindjárást elméne, egyéb ujabb hirek most uram udvarnál én tudtomra nincsenek. (Postamester uram ha miket irt Inczédi uram-

nak, arról, tudom ő kieme Kglmedet tudósította) ha mik lesznek Kglmedet uram tudósítani el nem mulatom. Isten Kglmedet uram éltesse sokáig.

Ebesfalva, 23. Maji 1683.

Kglmed alázatos szolgája

Pernyeszy Sigmond m. p.

Külczím: Az méltóságos úrnak, tekintetes nemzetes Teleki Mihály uramnak (pleno honore tituli) bizodalmas uramnak ő kglmének adassék.

(Eredetije a Teleki familia levéltárában. Nro 3771.)

c)

1683. május 27.

Pernyeszy ujabb jelentése.

Mint uramnak ajánlom uram Kglmednek alázatos szolgálatomat.

Ma érkezék uram ujobban ide tatár chám követje, ki is megyen az császárhoz fő vezérhez, minemő levelet hozott, fordításának párját Inczédi uram Kglmednek elküldötte, az táborrul jött emberek is egynehányan jöttenek, kik bizonyosan hozzák, hogy az tatárok már egynehány falukat égettenek meg, embereket is ahul kaphatnak, levágják, csak az Boza havasárul többet hajtottannak le, az mint az onnét jött ember beszéllé, tizezer marhánál, innét Fogaras földéhez tartozó havasokrul is felest, bizonyoson mondja uram ez a követ, hogy Kolosvár felé s Várad felé mennek. Az éjjel jött egy ember Fogarasból, azt is megüzték, csak alig szaladott, hogy le nem vágták. Az mely tatár követ némelynap urunknál volt, a mellett volt vagy két fogarasi ember késéről midőn osztán vissza menvén, elváltanak volna tűle, azt is levágták s mindenektül megfosztották. Horvát Ferencz uramot küldi urunk az chámhoz ezek az insolentiák végett. Urunk ő nga uram Istennek hála egészségben, de ezek miatt az dolgok miatt sok busulásban vagyon. Asszonyunk elébbi állapotja szerint lábainak gyengeségin kivül egészségben. Ifju urunk Istennek hála, egészségben vagyon. Szintén most érkezék Mikó István uram levele, melyben irja ő kieme, hogy Béldi Kelemen Moldovában ment hir nélkűl. Isten uram Kglmedet sokáig éltesse. Ebesfalva, 17. Maii 1683.

Kglmed alázatos szolgája

Pernyeszy Sigmond m. p.

Külczím: Az méltóságos urnak tekintetes nemzetes Teleki Mihály uramnak (Pleno honore tituli) bizodalmas uramnak ő kglmének adassék.

(Eredetije a Teleki familia levéltárában Nro 3770.)

d.)

1683. máj. 28.

Rhédey Ferencz jelentése.

Mint jóakaró uramnak, Kegyelmednek szolgálok.

Micsoda hirek érkeztek törökök felől s azonban micsoda fenyegetődzések legyenek a szegénység ellen, a mi kegyelmes urunknak ő nagyságának válaszul irt levelembül Kegyelmetek megértheti. En azt sem tudom uram mint vagyok nagy búsulásom miatt, mert a szegénységnek is elégtelenségét azoknak a szekereknek megadására látom s azonban az mi kegyelmes urunk ő nagysága is már egynehány izben is keményen parancsolt, hogy meg ne engedjem adni. Nékem uram mind most s mind ezután annál inkább csak a nagy busulásom vagyon s lészen miatta s isten tudja micsoda nagy alkalmatlanságok következhetnek belőle.

Az istenért kérem Kegyelmedet, ha valami bizonyos hire érkezett udvarhoz, a tatároknak mind magok viselésének, mint hogy viselik magokat, mind pedig kiváltképen utjok merre lészen, ne késsék mindjárt tudósítani, hogy mi is ezen a nyomorult földön tudjuk mihez alkalmaztatni magunkat. Fogarasba küldettem volt két katonát, hogy a tatárok mig addig érkeznek, vagy meg is haladják Fogarast, várják meg s hozhassanak bizonyos hirt megokviselések felől, de azokat Betlen Gergely uram csak elküldötte, még csak azt sem várták meg, hogy Fogarasig érkezzék a tatár, ő kegyelme csakugyan azon dolgokrul tudósított általok, akiket Kegyelmetektül is megérthettem.

Hanem kérem igen Kegyelmedet, ne késsék felőlük tudósítani, akár csak a miatt ne volna már ilyen nagy busulásom; rettenetes nagy bódulásban vagyon ez a darab föld, el sem tud futni, noha eléggé parancsolom mindenfelé, hogy fussanak el, viseljenek gondot magokra, hogy azzal is inkább könnyebbíthetnénk a szekerek iránt való dolgát a szegénységnek az török előtt. A salva guardiák felől is különbözőképen hozzák az hirt, azt is mondják, hogy salva guardiákot adnak, de mindenikért zálogot kivánnak, hogy ott maradjon s mikor asztán visszamennek, a zálogot úgy

tánczoltatják, amint akarják; másfelől ismét, hogy minden helytül az hová salva guardiát adnak, ötven ötven tallért kivánnak; ha úgy van is, azért bizony sok falu azt meg nem várja, mert egész faluk sem tudnának ötven tallért adni, annál inkább az hova csak egy, vagy két házhoz kellene salva guardia; ha ezért ezekben valami bizonyost érthetett Kegyelmetek s tudósít, Kegyelmednek megszolgálom. Ajánlom isten oltalmába Kegyelmedet. Kolozsvár 28. Maji 1683.

Kegyelmednek jó szivvel szolgál
Kegyelmed atyjafia, kész szolgája
Rhédei Ferencz.

P. S. Ha portáról tanálna érkezni az orvosság, lelkem uram viselje jó gondját. Ő nagyságok mikor merre és hova induljanak is, megszolgálom kegyelmednek, tudósítson.

Külczím: Nemzetes Inczédi Mihály uramnak (tit.) jóakaró uramnak ő kegyelmének adassék.

(Eredeti a M. T. Akad. könyvtárában.)

e.)

1683. máj. 27.

Naláczy István jelentése.

Mint jóakaró öcsém uramnak
Kigyelmednek ajánlom szolgálatomat.

Kegyelmed levelit tudósításával együtt kedvessen vöttem, én bizony az Kegyelmednek irásában eligazodni nem tudok, mert egyik Kegyelmetek közűl azt irja, hogy Kolosvár felé mennek, másik peniglen azt, hogy erre mi felénk jönnek azok az tatárok. én máron annyira elbusultam, hogy mit cselekedjem, továbbra alig tudom, kiváltképpen az hajók mellé embereket nem kaphatok. Ezek után isten Kegyelmedet minden jókkal megáldja.

Déva. 27. Maji anno 1683.

Kegyelmednek szeretettel szolgál
Naláczy István

Külczím: Nemzetes Inczédy Mihály uramnak (titulus) jó akaró öcsém uramnak.

(Eredetije a M. T. Akadémia könyvtárában.)

f)

1683. május 30.

Daczó János jelentése.

Nekem jóakaró uram s kedves atyámfia, hogy isten Kegyelmedet kívánsága szerint való jókkal megáldja, kívánom.

Ez alkalmatossággal akarám Kegyelmedet levelem által látogatnom, kívánván istentől, ez levelem Kegyelmedet jó egészségben találja. Azonban mostani alkalmatosságokra nézve, mint pedig urunk parancsolatjára vigyázva, amíg a tatárok Csik felé való passust meghaladták, felvevén az hadakat, vigyázásnak okáért ott voltak Csikban, írván urunknak levelet az hámori postától György Jánostól, ki Kegyelmedhez ment, mikor Fogarasból kiindúlt urunk, hogy ha ő nagysága jó tetszése volna, noha azt parancsolja, hogy az hadakat a székből ki ne vigyem, mindazáltal talán nem ártana, ha kijőnék vélek bár csak Fogarasig s inkább nem excurrálna a pogányság, de ő nagyságától egy szóval való választ sem érdemlek az lévén parancsolatom ő nagyságától, hogy a székből a hadakat ki ne vigyem, kihozni nem mertem, kiért úgy értem, hogy neheztelt volna ő nagysága reám; Kegyelmedet nagy szeretettel kérem, ha értett valamit benne, ne nehezteljen tudósítani, hadd tudjam magam menteni, sőt ha elő találna ott benn hozódni, benn találna Kegyelmed lenni, tudja igazságomat, hogyha azt cselekedtem, amit ő nagysága parancsolt, nálam levén az ő nagysága parancsolatja, hogy a székből ki ne vigyem a hadat. Arra is kérem szeretettel Kegyelmedet, mikor indúl s mint indúl s micsodás gyűlés leszen most Radnóton, ne nehezteljen tudósítani, én úgy értegetem, hogy az conclusio az volna, hogy az ország hadának felét vinné el ő nagysága magával, fele az ország oltalmazására itthon maradna, abba is amit tud Kegyelmed, tudósítson, ha minél tovább nem kell menni, hitesse el magával, tovább bizony nem mégyen. Ezennel Kegyelmedet istennek gondviselése alá ajánlom.

Datum ex Fejéregyház die 30. Maji 1683.

Kegyelmed jóakaró atyjafia, köteles
szolgája, míg él
Daczó János mp.

Külczím: Tekintetes nemzetes Inczédy Mihály uramnak, nekem jóakaró uramnak, kedves atyámfiának adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia könyvtárában.)

q)

1683. jún. 7.

Fábián János jelentése.

Méltóságos fejedelemasszony.
Kegyelmes asszonyom.

Most az innep szombatján enyedi professor uramék az úrhoz Teleki uramhoz menvén Sorostélyra az innepi és halotti temetési szolgálatra, hoztak ide ki magokkal egy öregrendű asszonyembert, Dobolyi uram is írván mellette, a ki dajkaasszony atyjafiának mondja magát lenni, nem tudhatom kgls asszonyom, ha csak ő kglme látogatására megyen-e, vagy Ngtok szolgálatjára, én azért Ntokhoz felküldöttem, küldvén ő klmétűl kerti eperjet, retket, hüvelykes borsót, s saláta kórót. Errefelé kls asszonyom tegnap ismét elfutottak vala az emberek, oly hír támadván fel a Maros mellett egész Enyedig, vagy még feljebb is, hogy Hunyadvármegye felől vagy háromezer tatár jű fel, a tábor után igyekezvén, kiknél feles rabok is volnának, de végtére úgy hozák, hogy csak másfél száznak írta volna az úr Naláczi uram, azért vigyáznának Fejérvár tájékán, s ha arra találnának fogni, vennék el tűllök a rabokat. Hova löttenek, már nem hallhatjuk, melyre nézve már ismét visszaszállanak az emberek; most kezdek kls asszonyom vallatni, mit cselekedtek némelyek a mostani futásban a jószágbeliek közűl, mint engedetlenkedtek és micsoda illetlen dolgokat követtek ellenem, mind a magok romlására s mind Ngtok kárára, ha az szoros úgyis úgy hozta volna, végben menvén, Ngtok méltóságos személye eliben terjesztem; abból kitetszik dolgok, mert ha Ngtok mások példájára valójában meg nem büntet közűlök, az inditójában, gonoszában s pártolkodójában sem én, sem más köztük meg nem maradhat, sem Ngtok dolgait hasznosan nem viselheti élete veszedelme nélkűl; most is e két okon nem vihették gonosz szándékokat végben, hogy sok idegen látója lett volna a futott nép közűl. Matskásiné asszonyom s több nemesség cselédi is köztök forogván a bolygásban, uraknak s asszonyoknak hírt adtak benne, mit hallanak tűllek, mit tanakodnak: az asszony mingyárt megtiltotta jobbágyit, hogy közikben ne álljanak, vélek se fogják semmi gonoszban, egyébaránt halállal fizetnek; s e két okon hagytak hátrább feltött czéljokban. Nékem a ki hírt akart volna is tenni, elfogták tűllem, sőt még azt is, hogy Ngdnak senkitűl levelet ne küldhessek.

a szabadosokat is közikben esketvén, másokat is erővel, fegyverrel s taglással, a kik nem akarták volna is, a kapus hites drabantokat is közikben hajtották, azután is csak garázdálkodást követtek, miképen kaphassanak belém újabban is, tűllem csak abban hallgattak, a miben akartak, az ő rendelések járt elől. Tartsa és éltesse isten Ntokat kedves egészségben sokáiglan boldogúl kls asszonyom. Datum Balásfalva die 7. Junii, anno 1683.

Ngod méltatlan szolgája
Fábián János mp.

P. S. A társzekereket az éléssel kls asszonyom munkálkodom ezentúl Radnótra indítani, a mi hátra van is benne, csak a kutfalviakat vehetném le, mert azok éppen a hunyadi havasokra voltak marhájokkal, holott nyaralni is szoktanak, legelő helyeket fogadván pénzen. Ezelőtt harmad nappal parancsoltam is, hogy leszálljanak.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemasszonynak ő ngának, nékem kls asszonyomnak adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

XV.

1683. máj. 3.—aug. 17.

Vajda László követsége.

a)

1683. máj. 3.

Apafi megbizó levele.

Méltóságos magyarországi palatinus,
Kedves uramöcsém!

Noha lehettek volna méltó gondolkodásim, de mindazok felett tartván nemzetemhez való indulatomat s azokat félre tévén, kivánsága szerint nemzetes Vajda László, belső meghitt becsületes szolgámat felküldöttem; elvárom általa az magyar nemzet javára szolgáló jó igyekezetinek s szíve állásának kijelentését. Kérem is atyafiúságon Kegmedet, igyekezze úgy a dolgokat kormányozni, ne légyen Kegmed méltóságos tiszti alatt végső romlása a magyar nemzetnek. Én valamiben az hatalmas nemzet előtt tudok, hasznoson szolgálni el nem mulatom. Izentem is megírt hiteles szolgámtúl Kegmednek, kérem nevemmel mondandó szavainak adjon teljes hitelt és mentül hamarébb kivánt jó válaszszal

bocsássa vissza, mert akármely dologban is a késedelem ártalmas, ez mostan fenforgó nagy dolgokban penig veszedelmes. Istennek ajánlom Kegmedet.

Kegmed szolgája bátyja
Fogaras 3. Majii 1683.
Apafi Mihály mp.

Külczím: Méltóságos magyarországi palatinus, kedves uramnak öcsémnek ő kegmének.

(Eredetije a herczeg Esterháziak fraknói levéltárában.)

b)

1683. jún. 13.

A nádor levele a fejedelemhez.

Igen kedvesen vettem Kegmed levelét, az dolgokat értem, én Suránt megvévén, az német táborral Újvárt megszállottam vala, azonban elégetvén s rontván külső városát, eljöttünk alóla az udvar akaratjából, most azért az Vág és Duna mellett vagyunk táborban. Tököli uram Eszék felé ment, küldte Petenadi nevű szolgáját Bécsben.

Vajda László uram útját vegye, ha lehet, Szombat felé, úgy gondolom, bízvást eljöhet, ő felsége is ád securitást s legyen azon, hogy előbb én velem lehessen szemben, minekelőtte Bécsben menjen.

Az török császár, úgy hallatik, nem jön maga ki az idén. Kegmed igaz magyarságában semmit nem kételkedvén, maradok Kegmed szolgája s öcscse magyarországi palatinus. Költ semptei magyar táborban, 13. Junii 1683.

Hátlapján: Az erdélyi fejedelemnek írt levelemnek mása. Sente die 13. Junii 1683.

(A nádor fogalmazványa a hg. Eszterháziak fraknói ltárában.)

c)

1683. jún. 27.

A nádor levele a fejedelemhez.

Az erdélyi fejedelemnek írt levelem sentei táborról, die 27. Junii 1683.

Isten sok (jóval) áldja meg Kegmedet. Vajda László uram megadá az Kegmed levelét, szóval is jelentvén az dol-

gokat, ha azért szegény hazánk régi dicséretes szabadságában megmaradhat, igen jó lészen, kiben az Kegmed szíves munkálkodását is óhajtva várom, maradván

Kegmed szolgája öcscse

G. E. P.

(Fogalmazvány a nádor saját kezével, a herczeg Esterháziak fraknói levéltárában.)

d)

1683. jún. 27.

A nádor levele a fejedelemhez.

Az erdélyi fejedelemnek írt levelemnek mássa sentei táborról, die 27. Junii 1683.

Szolgálok kedves bátyám uram Kgk. Isten sok jókka áldja meg Kegyelmedet.

Ezen alkalmatossággal kivántam Ngd írnom, s együtt tudósíttanom, hogy nagy csudálkozással értettem ez napokban, hogy Tököli Imre uram ő kegyelme az fényes portát úgy informálta légyen, mintha az egész magyar nemzet ő kegyelmét választotta volna fejének, s mindnyájan egyező akaratbúl kévánnánk ő kegyelmét fejünknek lenni; akarám ezért Kegyelmedet édes bátyám uram ezen dologról voltaképpen informálnom, hogy én lévén az országnak palatinussa, talán tudnám én is, ha valami volna azon dologban, de nyugodt elmével legyen Kegyelmed, hogy az magyar uraknak s több főrendeknek és az országnak soha gondolatjokban sem volt, hogy Tököli uramat fejedelemnek ismerjék, mert készebbek vagyunk mindnyájan tisztességesen meghalni, mint ő kegyelmét urallani, nem lévén sem maga, sem atyja semmi tisztbéli ember is az országban, csudálkoznánk is mindnyájan azon, ha az fényes porta ilyen ifiat, az ki soha életében semmi derék országos tisztet nem viselt, előnkben tenné mindnyájunk gyalázatjával s az fényes porta kissebbségével, mert egyébaránt is az magyar nemzetnek hatszáz esztendőktől fogvást lévén királyok, mindenkor megtartották azt, hogy libere választottak királyt s nem kénszerítésbül, sőt ha kölletlen tétetnék valaki az magyar nemzet eleiben, állandó soha nem lehetne. Elhittem azért, hogy az fényes porta mindezeket méltó tekintetben vévén, nem kéván egy ember kedvéért egy ilyen régi vitéz nemzetet semmissé tenni.

Ha azért Kegyelmed hazánk megmaradásában hasznosan fog fáradni, az egész haza háladó szívvel vészi s meg is szolgálja Kgdnek azaránt való jóakaratját.

His.

(Hg. Esterházy főlevéltár. Acta publica pr. palatini Pauli ex anno 1683.)

d)

1683. jún. 27.

Vajda László jelentése a nádornak.

Relatio domini Ladislai Vaida principis Transylvaniae ablegati coram palatino facta in castris ad Sintam positis die 27. Junii 1683.

Dicit primo se missum esse a suo domino principali ad suam Sacr. M. et dominum palatinum, ut eandem S. Sacr. M. genuine informet de moderno rerum statu. Quae ita se habent: comes Tökölius cum ante annum post captum Filekium a Turcis relictus fuisset, vidissetque se solum contra armadam suae Sacr. M. tam hungaricam quam germanicam subsistere non posse, excogitavit stratagema faciendi armistitii, ut ad minus aliqua parte superioris Hungariae potiri possit, cumque vidisset rem sibi non solum successisse, sed praeter spem plus ipsi concessum fuisse, quam ipse speraverat, coepit statim altiora meditari. informavitque portam Othomanicam, quod arma suae Sacr. M. fuerint insufficientia ad resistendum ipsi et ideo majorem Hungariae partem eidem ab aula esse cessam, ita, ut ipse plus dominii in Hungaria obtineret, quam ipsamet sua M. Sacr., ideoque sollicitavit portam per vezirium Budensem, ut tota vis et potentia Turcica veniat, quod si factum fuerit, absque ullo labore tota se Hungaria subjiciet Tökölio et per ipsum portae Othomanicae.

Secundo jactabat se occultas cum magnatibus Hungariae habere intelligentias, qui palam quidem dicere non audent, occulte tamen ipsum pro rege suo libenter habituros, et illam controversiam, quae inter palatinum et illum vigent, esse tantum ad oculum et quod ego etiam sim contentus illum pro rege agnoscere, interim tamen in corde suo est mihi prae aliis fidelibus M. S. Sacr. infensius agnoscere.

Tertio. Dicit, quod sit secura sua Sacr. M. quod omnis intentio Tökölii sit, ut coronetur in regem Hunga-

riae, habeatque residentiam suam Posonii, quo vicina Austria et Moravia tota suam det contributionem, ita et partes regni cis et ultra Danubiana.

Quarto. Quod si armistitium praecedentis anni cum tanto Tökölii lucro contra consilium palatini factum non fuisset, modo bellum Turcicum non haberemus, sed elatus hostis tantis victoriis praecedentis anni et facto tam favorabili armistitio persuasit hoc bellum.

Quinto. Quibus ita se habitis, malum adeo jam exercuit, quod nisi sua Sacr. Mattas sine ulla mora de remedio aliquo cogitaverit. Jaurinum a magno vezirio fors obsidebitur intra paucos dies, Tökölius Posonii in regem Hungariae a Turca creabitur, anno autem sequenti ipse Turcarum imperator Viennam obsidebit, omnesque haereditarias provincias in nihilum rediget et sibi subjiciet.

Sexto. Itaque sua Sacr. M. Tökölio nihil fidat, quia pro certo decipietur, uti hactenus bene experta est sua Sacr. Mattas.

Septimo. Dicit Sapponaram esse hominem Tököly et hoc se certo scire, qui et magnam ab eodem mercedem accepit.

Octavo. Si igitur sua Sacr. M. vult sui domini principalis acceptare mediationem, quamvis jam sit sero satis et tempus illud transierit, quo idem princeps se ad pacem procurandam obtulerat, nihilominus ex zelo suo Christiano paratus est laborare ulterius quoque pro permansione regni, quamvis jam certus non sit, an possit assecurare M. V. Sacr. de pace pro certo secutura, operam tamen suam dare non intermittet, necessarium tamen esset, si Turcis aliquo bono modo insinuaretur mediationem principis a sua Sacr. acceptatam esse.

Nono. Insinuat etiam domino palatino Tökölium in mundo hostem majorem palatino non habere, qui juravit, quod si rex Hungariae fieri poterit, eundem palatinum imprimis pro certo occidi faciet et omnia ejusdem diripiet ac fisco suo subjiciet, cum sub coelo non habeat majorem hostem, quam is sit, scire enim se omnia, quae dictus palatinus M. V. Sacr. scripto contra ipsum dederit et dixerit etiam in consilio.

Quod ultimum, comitis Stephani Nádasdi uxor, soror Tököly etiam confirmat, obsecrando sorores suas, ne tempore belli in arces dicti palatini se conferant, illae enim prae aliis infestabuntur, unde et illa se in arcem Tökölii Lednicza dictam in comitatu Trenciniensis sitam unacum marito suo recepit.

Decimo. Quod si casu quo non succederet negotiatio circa pacem, ad minus hoc lucri haberet sua Sacr. Mattas, quod tempus protraheretur et interim posset sua Sacr. Mattas majora pro bello praeparatoria facere.

Undecimo. Vellet autem praelibatus princeps omnes suas communicationes taliter instituere, ut regni Hungariae palatinus apud aulam M. S. Sacr., ipse vero apud vezirium magnum existentes possemus continuo negotiari in puncto pacis concludendae, excluso totaliter Tökölio, velut suspecto.

Duodecimo. Haec autem secreto deberent tractari, ne Tökölius per suos apud M. S. Sacr. existentes benevolos quicquam eorum resciat, turbarentur enim omnia, ex parte vero Turcarum se omnino securum esse, quod omnia in summo secreto manebunt.

13-tio. Insinuavit etiam, et hoc esse necessarium, ut dominus palatinus suo dno principali scribat se intellexisse, quod Tökölius portam Othomanicam ita informaverit, quasi omnes magnates ac tota natio Hungarica ipsum pro rege velit habere, hoc tamen esse falsissimum, cum nullus procerum, minus statuum regni vel primam cogitationem habuerit ipsum pro capite agnoscendi, minus in regem eligendi, imo et illi, qui se ipsi subscripserunt, coacte fecerunt omnia, eos enim adegit necessitas extrema. Hoc enim si Turca resciverit, minus authoritatis Tökölius habebit, cum sibi Turcicus imperator et vezirius vix non jam persuaserit certum esse, nationem Hungaricam eum pro rege suo acceptasse, et propter hoc etiam nuper Tökölius cum magnatibus et nobilitate sibi subdita ivit in summo splendore jussu ejusdem comparato ad supremum vezirium, ut visis illis credat idem vezerius totum regnum Tökölio adhaerere.

Literas itaque illas quantocius suo dno principali transmitti debere per dictum dnum palatinum, antequam in fervore sint operationum, nam ipse vezirius quaesivit ex ablegato dni principis, num primates regni et specialiter palatinus consentiant in regiam dignitatem Tökölii, qui negative respondit, in cujus confirmationem literae ejusdem dni palatini sunt summe necessariae.

Quod cum viderit esse pro servitio suae S. M. et sit etiam periculum in mora, scripsit eidem principi Transylvaniae in optima qua potuit forma, quarum quidem literarum par in latinum verbum hisce annexum habetur, ubi intimat nunquam vel cogitasse status regni, minus proceres de eligendo, aut quoquo modo acceptando Tökölio pro rege suo, putat vero has literas palatini immediate a vezirio impe-

ratori mittendas et Tökölium aut deponendum, aut ad minus non in tanta habendum aestimatione.

Haecque est tota dicti ablegati relatio, quantum meminisse potui.

Unde humillime existimaret dnus palatinus nocere non posse, si praelibati dni principis mediatio acceptetur a M. V. Sacr., quae sive succedat, sive non, bonum tamen erit inclinationem portae ex fundamento rescire et quantum possibile, tempus protrahere ac lucrari, Tököliumque removere; potest enim existimari tam ex hac relatione, quam omnibus circumstantiis frustraneum esse cum Tökölio tractatum, quem totam flagitare Hungariam plus quam clarum videtur.

(Fogalmazvány a nádor saját kezével, az Eszterháziak fraknói levéltárában.)

e)

1683. jú l. 17.

Esterházy Ferencz levele a nádorhoz.

Celsissime princeps, ac domine domine frater et patrone mihi gratiosissime.

Salutem et humillimam servitiorum meorum commendationem. Minthogy terhesek lévén a szekereim, sok alkalmatlanságim voltanak az útban tegnapelőtt, tovább nem érkezhettem, hanem későn estve Kaboltba, ott megszállván s falatozván, mindjárt éjfél után úgy indúltam meg onnan, érkeztem ide Lansérba öt órára reggel, értvén az kurucz tábornak közel, úgymint Lóson létét együtt az törökkel, tartottam az szerencsétlenségtűl. Itt az mi fogyatkozások vannak, tudom, praefectus uramtúl bővebben meg fogja érteni Ngod. Cziráky uram együtt páter Gribóczy urammal tegnapi napon későn érkeztenek ide, mind a kettővel beszélgetvén, ugyancsak azt értették, hogy a török bizonyosan Bács alá szállott légyen s az mint Barkóczi uram hüti szerént is referálta ő kegmének, oly nagynak mondja az török tábort lenni, hogy harmad napig köztök járván, se szélit, se hosszát nem láthatta, sőt úgy tartják Bécs megvételit s olyan bizonyosnak, mintha tenyereken volna. Nagod felől pedig igen mocskosan emlékeznek, olyan szándékban vannak, hogy ötvenezer törököt kévánjanak a fővezértűl, a kikkel Fraknó várát megszállhassák, mihelen írnak érette, bizonyosak benne, hogy elküldi az fővezér, e mellett ha

Fraknóban talál Nagod lenni és semmire Nagodat nem vehetik, szeme láttára Nagodnak, föltették magokban, Kismárton várát porrá leégetik. Nem tudom, honnan értették meg, hogy Nagod Sentén lévén, Tököli uramot fattyúnak szidta volna, ezt is hozták elő. Nyavalyás páter jezsuitákon elég kissebbséggel adának ki Sopronból, mindeneket confiscálván, egy kevés irásokat és költséget hagyván kezeknél. Szintén conturbatus vala páter Gribóczi uram. Sietett elmenni Styria felé, tartván attúl, hogy még utánnok is valahogy ne ólálkodjanak és leskődjenek, mondá ő keglme, hogy annak a nagy barom török erőnek az a szándékja (a mint tőlök hallotta a kuruczoktul), hogy Bécset magáévá tévén, avval meg nem elégszik, hanem mégyen igyenesen Styriára, onnan Horvátországra, mindeniket magáévá kívánván tenni. Azt is beszéli ő keglme, hogy az tatárság sokkal is Bécsen följül rabol és mind a két érseknek valamennyi pénzi volt és értéki Bécsben, az egészlen confiscáltatott s az esztergami érsek is Szombatba vette lakását, remínlem, tovább is értek bizonyos híreket, el nem mulatom Nagodat tudósítani, adja isten, jobbakról. Vajda László uram kér azon, hogy Nagodnak írnék ő keglme mellett, a kit bizony nem örömest vállaltam magamra, reménkedik Nagodnak azon, minthogy a Nagod parancsolatjára kölletett idejönni ő keglmének, találjon módot benne, Nagodat alázatosan kéri, hogy ha az Nagod gratiája által az fejedelemhez nem mehetne is, legalább ha kiszándékoznék Fraknóbul menni, Nagod vinné magával, hogy azt, a mie volt, a kit ezer tallérra böcsűl, fölkereshesse s kezéhez vehesse, áll azért az Nagod gratiáján, mi választ ád Nagod ő keglmének. Isten minden kivánta jókkal áldja meg Nagodat. Datum Lanser, die 17. Julii 1683.

Celsitudinis Vrae

frater et servus humillimus
comes Franciscus Esterházy mp.

Külczím: Celsissimo principi dno dno Paulo Esterházy de Galantha, perpetuo in Frakno, regni Hungariae palatino, judici Cumanorum, aurei velleris sacri Romani imperii ac Hungariae, Bohemiae equiti, comitatuum Soproniensis ac Pest, Pilis et Solt supremo comiti, sacrae caesareae regiaeque Mattis intimo consiliario, camerarum partium regni Hungariae Transdanubianarum, confiniorumque antemontanarum supremo generali, praesidii arcisque Csobancz supremo ac haereditario capitaneo et per dictum regnum Ungariae locumtenentis, dno dno fratri et patrono gratiosissimo.

(Eredetije pecséttel az Eszterházyak fraknói levéltárában.)

f)

1683. aug. 17.

A nádor opiniója.

Opinio quoad expeditionem ablegati principis Transylvaniae Ladislai Vaida Passavii die 17. Augusti 1683.

Cum principis Transylvaniae ablegatus a longo jam tempore moretur ob nuperrimum Viennae factum discessum Vrae Sacratissimae Majestatis et necdum sit expeditus, videoque non modicum esse commodum sacratissimae Vestrae Majestatis ac etiam regni, si quantocius expediatur, necessarium esse duxi, ut breviter humillimam opinionem meam quoad ejus expeditionem subnectam. Et primo quidem M. V. S. non dubito, quin ad literas principis sit benignum datura responsum, et quod si clementissime placeret, posset M. V. Sacr. se ad literas meas ipsi scribendas referre et in generalibus terminis eundem in suam clementissimam protectionem accipere velle et quod ex me uberius sit intellecturus mentem M. V. S.

Ego vero scriberem ipsi, quod Christianus exercitus conjungatur et nunc tempus affulgeat ipsi quoque jugum Turcicum excutiendi, principesque Valachiae, Moldaviae ad societatem belli invitandi, possetque hac occasione dilatare etiam territorium suum Varadinum, aliaque loca recuperandi pulcherrima affulgeret occasio et dummodo sincere velit, M. V. Sacr. parata est eidem fidem suam Caesaream et regiam dare, quod in Christiano foedere sit includendus, nec ipso excluso, cum Turca ullam pacem sit M. V. Sacr. factura.

Quod si vero magis ipsi arrideat, posset Tökölium impetere et lucrum sat magnum sibi comparare, quod ipsum etiam M. V. Sacr. gratum accidet, ubi ex benigna M. V. Sacr. annuentia fidem etiam meam eidem per literas praestarem, adiungendo, quatenus se cum serenissimo rege Poloniae etiam bene intelligat, uberiores inde accepturus informationes et assecurationes.

Sicque statim expediri deberet hic ablegatus et recta via mitti ad serenissimum regem Poloniae, cui etiam necessarium esset, ut M. quoque V. Sacr. scribat, recommendando negotium hocce Poloniae etiam proficuum, quo in puncto posset excellentissimus dominus comes Lafeocz (?) informationem dare pleniorem.

(Fogalmazvány a nádor saját kezével, az Esterházyak fraknói lt.)

XVI.

1683. július 3.

Hadi szabályok.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Az jó rend levén minden dolgoknak lelke, és semminemű társaság az törvény és illendő fenyiték nélkűl meg nem állhatván, isten velünk levén, hogy fölvett igyekezetünk, hadainkkal való megindulásunk is kévánt boldog végét annál jobb módjával elérhesse, ez alább megírt edictumokat kiadni szükségesnek itéltük. Melyhez képpest minden rendbeli hadaink és híveink ez alább specificálandó büntetések alatt magokat alkalmaztatni tartozzanak; melyek ez szerint következzenek:

1. Minden emberek szekerei a szekérmesterek rendelése szerént járjanak, egymásra szekereket ne hajtsák, egymást ne confundálják, legfőképpen penig az lövő szerszámok és munitiós szekerekre ne hajtsák, ne verjék ki az útból, és azokat meg ne akadályoztassák, szekereknek elvagdalása, rajtok lévő egyet másoknak és éléseknek felprédálása alatt.

2. Az megszállásban ki-ki azt a rendet megtartsa, valamelyiket az tábormester mutatand, egyébiránt megpálczáztatik érette; úgy az utazásban is ki-ki azt a rendet kövesse, melyet főgenerális uram parancsol mi akaratunkból, tisztviselőinknek álljon büntetése alatt.

3. Am az istent ő felségét méltó büntetésre indító, hallásra rettenetes káromkodó szitkok, úgymint: ördögadta, teremtette, ördöglelkű, ördöghitű, egyéb hajat felborzasztó káromkodások ne hallassanak, egyébiránt valakitől olyan hallatik, minden kegyelem nélkűl kővel veressék agyon.

4. Az táborokon kivűl senki hálni ne merészeljen, hanem minden ember estvére betakarodjék, mert meghal érette.

5. Mikor az tábor meg akar indúlni, senki zászlója elől zsákmára ki ne menjen, hanem ki-ki zászlója alatt járjon és azt el ne hagyja a tábornak megszállásáig, és akkor oztán a merre a főstrázsamester mondja, arra menjenek zsákmállani; egyébiránt a ki ez ellen cselekeszik, elsőbben lovától, fegyverétől megfosztatik, pálczáztatik, azután ha ugyan azont követi, meghal érette.

6. Az zászlóját ki-ki kapitányja, ispánja vagy hadnagya szállására kisérje, és annak híre nélkűl zsákmára ki ne menjen, akkor is csoportosan járjon, és a kit eleiben rendelnek, attól hallgasson, mert különben megpálczáztatik.

7. Senki reggel a táborról Jézus kiáltásig ki ne menjen, mert mindenétől megfosztatik.

8. Az táborban östve senki Jézus kiáltás után lövöldözni, zenebonát indítani ne merészeljen, mert meghal érette; sem a korcsmárosok bort árulni, avagy mások ott innya meg ne próbálják, mert boroknak fenekei kivágattatnak, az ott ivók penig keményen megpálczáztatnak.

9. Valaki zsákmára megyen, lovat, katonát, fejérruhát s egyéb házi eszközöket, ruházatot el ne hozzon, szegény embereket ne fosztogasson, ne saczczolgasson, kastélyokat, udvarházakat, falukat, malmokat, méheket, templomokat, annak kerítését, iskolákat fel ne verjen, rájok ne szálljon, oda takaríttatott szegénység javait ne háborítsa, fel ne gyújtsa, mert minden kegyelem nélkül meghal érette.

10. Kopjáját senki szekéren ne hordozza, hanem keziben tartsa, arra szorgalmatos gondot viseljen, zászlója alatt járjon, szélylyel ne maradozzon, se oldalfelé serge kívül ne járjon, se elől ne menjen az rendelésen kívül, mert keményen megpálczáztatik érette. Úgy az kapitányok, hadnagyok is arra szorgalmatos gondot viseljenek, hogy alatta valójok zászlójok alatt járjanak, szélylyel azokat tisztességek vesztése alatt ne bocsássák.

11. Senki az táborra menő-jövő szegénységet, de annyival inkább az kik élést hoznának, akár pénzre, akár egyébként, úgy az kik az táboron holmit akarnának is megtartóztatni, vagy tőlök erővel elvenni, megfosztani ne merészeljen, mert meghal érette.

12. Lovas szekerét, az ki seregivel elérkezik, megengedtük, hogy sergivel együtt járjon, hogy az urával szállhasson meg, ökrös szekérrel penig az tábor előtt vagy utánna, az mint az alkalmatosság hozza és az mint az mi főszekérmesterünk rendeli, úgy járjanak, és kinek-kinek azok mellett levő emberei az mi főszekérmesterünktől hallgassanak, azok mellett senki is, az ki oda nem rendelt katona, ne járjon, mert ha azt nem cselekeszi, elsőbben megpálczáztatik, azután meghal érette.

13. Haragból senki az táboron fegyvert ne fogjon, mert keze vágattatik el érette, ha ki penig vért ont, meghal érette.

14. Valaki erőszakot tészen, kegyelem nélkül feje vétetik. Az ki penig szabad személylyel paráználkodik, az akasztófa alatt keményen megpálczáztatik.

15. Ha penig azután is azont követi el, meghal érette.

16. Szolga urát, valameddig az táborozás tart, akaratja ellen el ne hagyhassa, ha ki penig megszöknék akármelyik

zászló alól is, kiadattassék, kit is ha az ura akar, felakasztathat érette, úgy senki az maga zászlója alól más zászló alá ne menjen, mert meghal érette.

17. Senki sallagvárdákra támadni, úgy az mi és generálisunk ő kglme oltalom és útilevelünket semmiben nem tartani ne merészelje, temetési sírokat felbontani, holtakat megfosztani fel ne tegye, mert meg kell halni érette. Hanem valamely kastélyokban, udvarházaknál, faluknál, vagy embereknél afféle lészen, annak engedelmeskedni ki-ki tartozzék.

18. Ha az útban az ellenség valamely sereget megütne, az más sereg az ő rendit meg ne bontsa hír nélkül, meg se forduljon, confusiót, zűrzavart ne tegyen, hanem várjon az mi, vagy főgenerális uram, vagy főkapitányja, ispánja parancsolatjától, egyébiránt ha ki ez ellen cselekszik, meghal érette. Nappal is az táborban, kivált az mi sátorunkhoz közel, az lövöldözés meg nem engedtetik, hanem az ki puskáját akarja próbálni, menjen félfelé, különben megpálczáztatik, ha ki penig akármikor is úgy lő, hogy ember sebesedik miatta, annál inkább meghal, meg kell halni érette. Ha mi egyéb kárt tészen penig puskájával, meg kell fizetni.

19. Táborunkban beszállás idején minden seregnek előljárója erre igen szorgalmatos gondot viseljen, hogy gazúl kiáltozván, és nyargalva le ne szálljon, hanem szép csöndesen, egyik sereg az másiknak mutatandó helyire ne tóduljon, hanem azzal elégedjék meg ki-ki, az melyet tábormesterünk mutat. Ha mely tisztviselő ez ellen cselekszik, tisztitől megfosztatik, táborunkból is kiűzetik.

20. Minden hadnagy az alattok valókra oly szorgalmatosan vigyázzon, hogy hír nélkül senki sehova ne járjon, kinek-kinek sátorát, kalibáját ottan-ottan meglátogassa, és ha valakit megtapasztal, hogy hír nélkül ment ki, azt visszavárván, megfogja, és kapitányja keziben vigye, az penig az mi főgenerális uram keziben hozza. Azt is megvigyázza, ha kinél feljebb megtiltott marhát vagy fejérruhát találna, azt is kapitányja keziben vigye, az penig az mi kezünkben, vagy főgenerális uram keziben hozza.

21. Valaki falut, várat vagy házat parancsolat kivül felgyújtana, kegyelem nélkül meghal érette, ha penig az tábor helyit felgyújtja, vagy táborhelyen levő tüzet meg nem óltja, hanem úgy hagyja, erősen megpálczáztatik érette.

22. Hamis hírt senki ne költsön, vagy tábort ne ijeszszen, mert meghal érette. Hanem az ki mi hírt, kivált táborunk veszedelmére czélozót, hall, hadnagyának, kapitányának, kapitánya penig nékünk, vagy főgenerális uramnak tartozzék feje vesztése alatt bémondani.

23. Mások quártélyára senki se szálljon, arra zsákmányra se menjen, mert meghal érette.

24. Ha az ellenségnek valaki legkisebb dolgában is kedvezne, véle colludálna, avagy annak az mi, vagy főgenerális uram híre nélkül irogatna, meghaljon érette.

25. Ha valaki követet vagy póstát találna olyant, az ki onnan mi hozzánk szöknék, vagy egyéb utazó embereket is, senki se háborgassa, sőt táborunkba bekisérje. Az ki ellenség levelét intercipiálná, senki felszakasztani ne merészelje, vagy ha akárminemű rabot fog is, ne duggassa el saczczoltatásra, hanem az mi, vagy főgenerális uram kezéhez hozza, ha kik ez ellen cselekesznek, kegyelem nélkül meghalnak érette.

26. Valaki tolvajlásban találtatik s reá bizonyosodik, kegyelem nélkül meghal érette. Ha ki penig afféle dolgot meghallana, s káros ember kérésire tolvaj után nem menne, s azt nem fogná, és főgenerális uram kezéhez nem hozná, mint orgazda, az is hasonló büntetéssel büntetődjék meg.

27. Valaki munitiós szekerek és egyéb lövő szerszámok körűl, az kinek azokhoz köze nincsen, Jézus kiáltás után, főképen éjnek idején találtatik, megpálczáztatik érette.

28. Minden rendek és seregek, valakik táborunkban vannak, úgymint vármegyék, székelyek és szász székekbeli vitézek, hópénzes katonáink, gyalogaink, egy szóval minden rendek mi utánnunk tekintetes nemzetes széki Teleki Mihály főgenerálisunktól ő kglmétől, ő kglme után penig kapitányoktól, hadnagyoktól, ispányoktól függjenek, hallgassanak; valamint az nékünk való szolgálatban fognak parancsolni, nagy engedelmességgel fogadják; tisztviselőjöket megbecsüljék, úgy a tiszviselők is egymást becsületben tartsák, egyik az másik tisztében magát ne avassa.

29. Minden hadnagy kapitánya mellett seregben járjon, hogy inkább alatta valóit minden száguldástól megoltalmazhassa, és az szükségnek idején kapitányát, hadnagyát ne keressék, hanem az szolgálatra készen mindenkor előállhasson, úgy az zászlótartók is nem másokkal hordoztasssák, hanem kötelességeknek feleljenek meg. Az katonákat az hadnagyok nyargalódzásra az zászló alól csudálkozásra el ne bocsássa, egyik sereget az másiknak eleiben vagy utána az rendelés ellen, mind menetelben, mind szálló helyen ne bocsássák, ezeket tisztességekre parancsolják az tiszteknek.

30. Senki szekere mellett olyan lovas szolgáját, az ki zászló alá is be van írva, ne jártassa, mert lovától megfosztatik.

31. Az úton való menetelben, vagy tábornak veszteglétében is, sas avagy nyúl után, és akármiféle vad madár után is, ne rivalódjék, ne futtassanak az seregek, hanem az kinél agár leszen, üzesse, vagy futtasson az utánna, ha nem akarja magát gyalázatosan megveretni érette.

32. Az seregből hátra ne merészeljen senki menni, vagy maradni dúlásért, tolvajlásért, paedálásért, mert meghal érette.

33. Az főprófont vagy élésmesteren kivűl senki semmi éléssel szabados ne légyen, hanem táborunk szükségire valahová mi vagy főgenerálisunk parancsolunk, minden helyekből igazán beszolgáltatván az élést, úgy rendelje prófontmesterünk, hogy mindeneknek magokhoz egyenlő szükségek betelvén, senki meg ne bántódjék, és meg se fogyatkozzék élésből.

34. Senki se készülőt, se felülőt, se dobbal, se trombitával veretni, se fútatni az táborban ne merészelje, hanem az mi dobunkhoz és trombitánkhoz tartozzék minden, az felülőt mindazonáltal ha mi megfútatjuk, szükség idején seregben is megfútatni, hogy mentél hamarább öszvegyülhessenek. Az strázsa álló sereg ha el találna alunni, és vigyázatlanságok miatt kár következnék, tehát büntetések álljon az strázsamestereken.

35. Az artellariae magistertől függjön minden, valakik az munitió mellett vadnak, mind gyalogok, pattantyúsok, úgy hogy meg ne fogyatkoztassa az munitiót, s alattvalókat is élésből, sem penig az barmokat, valakinek mit parancsol, s meg nem fogadja, szabados büntetése legyen főgondviselőjének rajta.

36. Az piaczok állapotja hogy jó karban légyen, minden az vásárbirótól függjön, úgy hogy sem a vevő ne vegyen, sem az adó ne adjon semmit a vásárbiró limitatiója nélkűl, hanem az kit mire rendel, alkalmaztassa magát minden rend is.

37. Valahun az tábor megszáll, sem hadnagy, sem kapitány, senki is az mi vagy főgenerálisunk híre nélkül semmi lovast sehová ne bocsásson, hogy valami derék veszedelem afféléből ne következzék, hanem ki-ki becsületi vesztessége alatt zászlója alatt találtassék jelen.

38. Ha kinek mi injuriálása lészen, fegyvert érette ne vonjon, mert meghal érette, mint feljebb is meg vagyon írva, hanem hadi birák előtt prosequálja vagy igazítsa ki-ki dolgát felette.

39. Minden seregek előljárói szorgalmatosan vigyázzanak arra, hogy a tábornak megszállásakor az vitézlő

rendek az nyergeket mindjárt lovakról le ne szedjék, hanem terheket lerakván, először megtudakozzák, mikor mehessenek ki sákmánra is; de úgy is az kapitány, vagy hadnagy az sereget egyszersmind ki ne bocsássa, hanem legfeljebb negyed vagy harmad részét, kikkel jó vigyázó előljárókat bocsásson el, hogy az sákmánlókat megszakadozni ne engedjék, és úgy is midőn egy része sákmányol, az más része vigyázzon; visszajövet is szép csendes egy sereggel jőjjenek, egymásra vigyázzanak, és egymást az terheltetésekben is megsegitsék. Ha kik ezt meg nem tartják, ha a kapitány lészen vétkes, tisztitől gyalázatosan meg kell válni, ha hadnagy, keményen három pálczával megpálczáztatik, ha közlegény, elsőbben megverik, másodszor, s harmadszor, megveretik.

40. Hogy peniglen isten ő fge felvett útainkban és előttünk álló dolgainkban boldogítson, kivántatik, hogy könyörgésünkkel istenünket segítségünkre töredelmes szívvel híjuk ottan-ottan, és mindenféle fertelmes élettől, undok szitkozódásoktól, fajtalan beszédektől, ártatlan vérontástól ki-ki magát tartóztassa minden időben ugyan, de legkiváltképen mostan, hogy istentől is áldozást és békességes utazásunkkal való visszafordulásunkat is várhassuk édes hazánkban, merre segíljen isten mindnyájunkat is szerencsésen. Datum in castris nostris ad Apahida positis die quinta mensis Julii, anno dni millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio.

M. Apafi mp. (P. H.)

(A M. Nemz. Múzeumban őrzött eredetiről.)

XVII.

1683. júl. 7.

a)

Az apahidai tábori országgyűlés törvényei.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 7. mensis Julii anni presentis 1683. in possessionem Apahida ex edicto suae celsitudinis principalis indictis et celebratis conclusi.

Art. I.

Az adóról cum suis circumstantiis.

Mivel kgmes urunk isten kegyelméből az portára tartozó annuális adónknak beszolgáltatásában függ nagyobbára megmaradásunk, annak administratiójában pedig hol egy, hol más difficultások occurrálván, az kiket illet, nem procedálhatnak; végeztük azért Nsgod kegyelmességéből, hogy ha kik addig a tatár had miatt következett zenebonás üdő miatt szokott adójokat, mely articulariter fenforog és vagyon, bé nem szolgáltathatták, ad primum affuturi mensis Augusti szolgáltassák bé minden okvetetlen és az portuson is jó pénzzé tételre vegyék bé s az iránt tartozó kötelességeket cselekedjék hűséggel, de ha kik akkorra nem administrálják, magok tartozzanak jó pénzzé tenni. Egyébiránt mind a perceptorok s mind pedig a tisztek részéről főinspector atyánkfiai procedáljanak juxta articulum 4-tum constitutionis regni anni praesentis in civitate Segesvár edictae. Hogy pedig a tisztek részéről is difficultás ne lehessen, hacsak egy viceispán marad is egy vármegyében, az másik viceispán társa processussában is procedálhasson, per praesentes authoráltuk, ide értetvén a viceszolgabirák is.

Art. II.

Az fugitivus jobbágyokról, kezességről és rendes executorok dolgáról.

Az tatár hadak országunkon való általmenetele alkalmatosságával kgmes urunk sokaknak jobbágyi lakó helyeket s uroknak is neveket megváltoztatván, mások földére surripiálták és vonták magokat igaz földes uraknak nagy praejudiciumára, kévánván azért ez iránt való megbántódásinknak consulálnunk, Nsgod kegyelmes tetszése is accedálván, concludáltuk, ha kinek jobbágya ezen esztendőbeli tatárjárása alkalmatosságával uroknak földiről és nevek alól aufugiáltak és mások földére magokat elvonták (excepto, ha kik előbbi legitimus urok földére redeáltak mostani urok méltó jussok praejudiciuma nélkül) comprobálván domini terrestres de proprietate litteris relatoriis superinde legitime expeditis, az kinek földén vagy neve alatt tanáltatik, mox et de facto tartozzék restituálni, alioquin azon vármegyék vagy székek tisztei legitime requiráltatván felőle, cum poena articulari etiam cum gente comitatus tartozzanak restituálni sub poena articulari. Az kezesség dolgában is a tisztek az

querulans felektől requiráltatván, sub eadem poena tartozzanak kimenni és az dolgot a kezes levelek tenora és valora szerént executióban venni, nullis obstantibus iuridicis remediis et exceptionibus sufragari valentibus, kötelesek legyenek. Ezent értvén az legitime emanáltatott sententiák, contractusok és articularis executiók felől is, úgy mindazáltal, hogy az adversa parsok is az sententiák iránt törvényes remediumoktól el ne rekesztessenek.

Art. III.

Az potentiariuskodókról.

Mivel kegmes urunk az időnek ellenkezésit sokak mintegy palástúl tartják rendeletlenségeknek, hogy azért olyanok is megzaboláztassanak és alkalmatlan cselekedetekben tartózkodjanak, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, végeztük: senki sem egyszer, se másszor, de kiváltképen a táborozások ideje alatt semmi potentiariuskodásokot, úgymint jószágfoglalást, gyilkosságot, nemes ember megfogását és verését, házrontást és egyébb effélét cselekedni ne merészeljen, mert ha ki effélében comperiáltatik, non obstante bellica expeditione, az megbántódott felek az potentiariuskodók ellen vármegyék székin procedálván, executióban vétetődjék dolgok. Ezent értvén az székbeli potentiariuskodásokról is.

Art. IV.

Kolozsvári fizetőmestertől való számvételre exactorok deputáltatnak.

Hogy az számadásnak függőben léte magával bajos karral való orvoslást ne szerezzen kegmes urunk, Nsgod kegmességéből kolosvári fizetőmester Polyék János atyánkfia függőben levő számadásnak rendbevételére s investigálására azon atyánkfiait rendeltük, kik azelőtt is ő kegmétől számot vettenek volt, procedáljanak azért ő kegmek hűségesen és azon executiónak rendit az ország előtt debito tempore reportálják valósággal.

Quorum quidem praemissorum articulorum seriem tribus sigillis nationalibus obsignatam ac extradandam duximus. Datum in possessione Apahida die septima mensis Julii anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio praescriptis.

(Alvinczy Péter másolata. A M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1683. júl. 7.

A fejedelem plenipotentiája neje számára.

Noha ennyi esztendőktől fogva isten kegyelmességéből fejedelmi állapotban állíttatván, isten ő felsége ime ennyi veszedelmes időkben feleségemmel együtt megtartván, sok bajoskodásim között ő reája biztam volt holmi magunkra való sok gondviselésünköt, mivel magunk is sok bajoskodásink között annyira reá nem érkezhettünk; most is azért annál inkább már háromszori táborozásunkban magunknak sok gondjai busulási között annyira reá nem érkezhetünk, hanem ennek utánna is hasonlóképen, fiunk is gyermek levén, azon hasonló gondviselést ő reája úgy biztuk életéig, Isten éltetvén, hogy gyermekünkre is gondot viselvén, kárt ne valljon, egyébaránt mik is kimenvén az országból, reá biztuk egyéb országbeli dolgokat is, mivel együtt akarunk fiunkkal feleségünkkel, az országgal élni.

Radnot *(tollhiba:* Apahida *helyett)* 7. Julii 1683.

Apafi Mihály m. p.

Azért minden hiveink és ti szerelmesink miutánunk tőle hallgassatok.

Kivül más trással: 1683. die 8. Julii. Az én kedvesédes *(kimaradt:* uram) irása méltóságos erdélyi fejedelem Apafi Mihály uramé. Idvezült urunk plenipotentiája az idvezült asszonynak adta volt ezt.

(Eredeti egészen Apafi irása Nemz. Múzeum Tunyogi gyűjt.)

XVIII.

1683. július. 15.

Mikó jelentése a fejedelemasszonynak a lengyelek készülődéseiről.

Méltóságos fejedelemasszony, nékem kgls asszonyom. Isten Ngodat szerencsés boldog országlással áldja meg.

Akarám kgls asszonyom Ngodat tudósítani itt való hírekről: szintén mostan érkezett Molduvából emberünk, semmi egyéb hírt nem hallhatott, hanem bizonyos embertől értette, hogy mind muszkának, mind lengyelnek nagy táborok volna magok országában, de mit akarnak, nem tudják,

ujabban is kgls asszonyom beküldök és ha mi hirem érkezik, mindjárt Ngodat kgls asszonyom tudósítom.

Ezzel istennek kegyelmes gondviselése alá ajánlom Ngodat kgls asszonyom.

Bodok 15. Julii 1683.

Ngod alázatos szolgája.
Mikó István mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelem asszonynak, nekem érdemem felett való jó kgls asszonyomnak ő ngának adassék.

(Gr. Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXVII. kötet.)

XIX.

1683. jul. 20.

Teleki jelentései Apafi utazásáról.

a)

A jul. 20-iki jelentés.

Méltóságos fejedelem asszony
nékem jó kegyelmes asszonyom.

Nagyságod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem. Rólam méltatlan hivérül, szolgájáról való megemlékezéseért isten Ngodat áldja meg. Erősítse isten Nagyságodat egészségében is. Ifju urunkat is azon jó egészségben sok esztendőkig éltesse. Istennek hála, urunk ő nagysága jó egészségben vagyon, eddig változást az ő nga egészségében nem is láttam. Semmi bizonyost Ngodnak nem irhatok, Balog István mit irjon urunknak ő ngának, kit ő nga még czigányitúl küldött el, hogy ő nga meneteli hirét vigye meg az fővezérnek, ... rúl komám Naláczy uram kezéhez küldöttem. Valami ezelőtt egy holnappal Bécsből s tegnaphoz egy héttel Komárombúl jött debreczeni lakosok beszélik nagy bizonynyal, hogy a fővezér Nagy Győr alatt a budai vezért hagyván, maga Bécs alá ment, de minthogy kapikiha uram 2. praesentis irt levelével ellenkezik (melyet Margitától komám Naláczi uram kezéhez küldtem), nem tudom, mint higyjem. Ha mi bizonyosabbat érthetek, Ngodat alázatosan tudósítani el nem mulatom. Mi sietnénk, de az nagy esők után igen nagy melegek lévén, nehezen mehetünk. Az ökreink igen kelnek. Ngodat mint klmes asszonyomat alázatosan

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR KÖNYVTÁRA

kérem, mikor Ngod a mi kelmes urunkhoz ő ngához küld, érthessek én is szegény feleségem is gyermekim felől. Isten Ngodat az én jó klmes uramat is ifju urakkal ő ngokkal együtt sok esztendőkig jó egészségben éltesse.

Bakonyszegnél *(Bihar vármegye)* 20 Julii 1683.

Ngod alázatos méltatlan szolgája
Teleki Mihály.

Külczím: Méltóságos Bornemissza Anna erdélyi fejedelem asszonynak, nekem jó kegyelmes asszonyomnak ő ngának adassék alázatosan.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia könyvtárában.)

b)

A jul. 21-iki jelentés.

Nekem jó kls asszonyom.

Ma itt kellett mulatni az tábornak. Istennek hála, urunk ő nga most is jó egészségben vagyon. Panaszolkodik ő nga, öt levelet irt Ngodnak, Ngod kettőnél többet nem irt. Az fővezért minden felől jövő emberek Bécs alá hirdetik, szállott volna, de úgy látom az velünk levő csauz is nem hiszi. Úgy hiszem, mink is egy hétnél elébb az Tiszán által nem mehetünk. Isten Ngodat az én jó kls urammal ifju urunkkal ő ngával együtt sok esztendeig szerencsésen éltesse. Bakonszegnél 21. estve Julii, 1683.

Ngodnak

alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő ngának nékem jó kls asszonyomnak adassék alázatosan.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

c)

A jul. 28-iki jelentés.

Nekem jó kls asszonyom.

Istennek hála az Tiszán ő nga szerencsésen kár nélkül általjöve. Istennek hála ő nga jó egészségben vagyon, eddig változást ő nga egészségében én eszemben nem vettem; másképen is minden fogyatkozások nélkül volt ő nga. Az bor-

bély betegsége miatt elmaradván. adja isten, ne kellessék, de ha kivántatni fog, az miatt félek. Az katonaság gyalogság hópénzek is ha az következendő sok költség miatt ki nem telhetnék, nagy akadály lenne, kiről hogy Ngdnak ily hamar irok, kötelességem cselekedteti. Itt micsoda hirek folylyanak, Ngdnak leirattam, alázatoson elküldtem; ha bizonyosabbat érthetek, Ngdat alázatoson tudósítom. Urunk ő nga már nem Buda, hanem Esztergom felé megyen; sietne is ő nga, de az rettenetes hőség, vizetlenség miatt nem mehet jobban. Ngdat alázatosan kérem, hadd vehessem szegény feleségem levelét én is. Isten Ngdat sok esztendeig szerencsésen éltesse az én jó kls urammal, ifju urammal ő Ngokkal együtt örvendeztesse meg Ngtokat egymást szerencsés meglátásokkal. Rékas, 28. Julii. 1683.

Ngodnak

alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Az kapucsit ő nga jó véggel bocsátja el, vele Kálnoki Sámuel uram megyen el.

Urunk ő nga az nagy melegben, porban jövén, ma késén is aluván déli álmot, az fejét fájlalta, de most estve későn jobban volt ő nga, reggelre annál is jobban leszen.

Az estve felé irtam vala Ngdnak, urunk ő nga az fejét fájoltatta, istennek hála, most jól van ő nga, jól aludt az éjjel.

29. Julii.

Ngodnak

alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczim: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő ngának nékem jó kegyelmes asszonyomnak adassék alázatosan.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

d.)

Az aug. 3-iki jelentés.

Nekem jó kgls asszonyom.

Méltóságos levelét Ngdnak alázatoson vettem, rúlam való nem feletkezéseért isten áldja meg Ngdat.

Az mi kls urunk ő nga jó egészségben vagyon, eddig ő nga fogyatkozást nem szenvedett, egészségében igen kevés változással volt, vagy kétszer fájlalta ő nga az fejét. Most

jól van ő nga. Az jövő pénteken reméllem ő nga Esztergomnál a Dunán általköltözik.

Az marhák, postás lovak igen kezdettek fáradni.

Bécs alá mikorra érkezhetik ő nga, isten, az üdő megmutatja, kirűl is Ngdat alázatoson tudósítani el nem mulatom.

Az dolgokat Fogarasi uram beszédébül, Sárosi uram levelébül, kit is Ngdnak alázatoson elküldöttem, megérti. Az folyó hirek is az mint folyott, leirtam, hogy Ngod is értse.

Isten az fővezér táborába vivén, bujurdikat szerezni ha lehet, el nem mulatom.

Azért az mi kls urunk ő nga körűl való igaz szolgálatomba Ngod ne kételkedjék, mert mig az lélek bennem leszen, bizony igazán hiven szolgálok ő ngának, én rosz egészséggel birok bejönni, az irást is alig tehetem. Irjon Ngod ifju urunk felől, adjon gyakran jó hireket hallanom. Isten Ngtokat szerencsésen éltesse egymás szerencsés meglátásával is vigasztalja meg.

Visegrád alatt 3. Augusti, 1683.

Ngodnak

alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Méltóságos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő ngának nekem jó klmes asszonyomnak adassék alázatosan.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

XX.

1683. aug. 4. (ó szerint.)

Maurocordatus levele a fejedelemnek a Rába hidjának őrzése ügyében.

Celsme princeps ac dne clemsme.

Et si hesterna die obsequio plenis meis litteris per interpretem dni residentis ad Celsnem Tuam transmissis notitiam imperatorii mandati tradiderim, quo demandatum est ipsi, ut loco Budensis vesirii conservationi pontium prope Jaurinum, propter exercituum transitum curam unacum exercitu suo adhibeat: tamen Celsnem Tuam iterum atque iterum transmissis litteris informatam, his etiam coelitus ipsi gloriae augmenta et rei commissae prosperitatem

apprecor. Pontium praedictorum et Rabensis passus custodia quantum in animo et desiderio excelsi dni nostri supremi vesirii sit, ex imperialibus ipsiusque litteris facile liquet, par itaque studium adhibere dignetur, ut praestito isto gratissimo imperiali maiestati servitio, honoribus regiis accumulata et suis optatis potita foeliciter patriam ac sedem regni sui repetere possit; fateor, non defuisse huic imperiali commissioni, consilium quorundam magnatum, laborum enim ingentem molem huc advenienti Celsni Tuae praeviderant, et militares gravissimas actiones, modo vero pro custodia Rabensis passus multa quidem vigilantia requiritur, sed non adeo multus labor, maior vero honos et gloria enascetur, cum gratum potentissimo imperio manus suscipiat, ergo zelo quo afficior, honoris et aestimationis Celsnis Tuae ductus obsequentissimis hisce meis litteris insinuare Celsni Tuae auserim, ut alacriter custodiam istam tantum rebus suis pondus addituram aggrediatur, sed nimium caveat, ne per aliquam incuriam illorum, quibus talis cura pontium secundario committetur, damnum aliquod illis inseratur ab hostibus, quinimo si ita visum fuerit, forte utrinque in singulis pontibus fortificationes erigendae sunt, infixis palis impositisque validis sclopetariorum praesidiis communiendae, ut securitas illis comparetur, quod vigilantiae suae et optimae directioni remittitur. Faxit deus, ut in conspectu imperatorio hac etiam occasione gloriosum ipsius nomen cum laude praedicetur. Certe excelsus dnus noster supremus vesirius maximae fidei Celdnis Tuae hocce necessarium opus credidit et par ab ipsa studium expectat. Praeterea insinuatum mihi fuit, ut a Celsne Tua sufficienti equitum numero stipatus legatus quidam ad imperatoria castra expediatur, qui adsistat aulae excelsi dni supremi vesirii, possintque per ipsum communicari atque conferri res, quaecunque gravissimae intervenire poterunt. Deus optimus rerum ipsi foelicitatem et vitae diuturnitatem concedat. Datum in castris sub Vienna die 4. Augusti 1683.

Celsnis Tuae

ad servitia paratus
Alexander Maurocordatus.

Kivül: Déván Naláczi uram adta fel die 18. Septembris 1683.

(A Magyar Nemzeti Muzeumban őrzött eredetiről.)

XXI.

1683. aug. 9.

A fejedelemasszony betegeskedéséről.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint kegyelmes asszonyomnak, Isten jó egészséggel, hosszu élettel megáldja Nagyságodat.

Kegyelmes asszonyom, akarám Nagyságodnak értésére adni, az elmult napokban Jenei Mózes Nagyságod étekfogója itt lévén, jelenté nekem, hogy Nagyságodnak irnám meg, most jüttében, mikor urunkhoz ő nagyságához expediálta Nagyságod, jüttében találkozott szembe Kende Gábor uram ő kigyelme leányával, Kende Klára asszonynyal, Nagyságodat kérdezte, mint vagyon, s mondotta Jenei uram, bizony igen beteges állapottal vagyon Nagyságod s erre mondott Kende Klára asszony: Én asszonyunkkal ő nagyságával ismeretes nem vagyok, hanem Kegyelmed irja meg ő nagyságának avagy irassa meg, engemet tudni illik Kende Klára asszonyt hivasson ő nagysága, mivel Béldiné asszonyom holt gyermekeknek tetemit szedettette, s Németiben lakó asszonyok által kurusoltatja Nagyságodat, hogy egészsége ne szolgáltatódjék, hanem inkább mind betegséggel töltse Nagyságod idejét; honnét vette, ha Nagyságod ha hivatja, azt mondotta, Nagyságodnak szóval megmondja rendesen.

Én kegyelmes asszonyom, kötelességem szerént ez hallomásokat tartoztam Nagyságodnak megirni. Holnap ismét, kegyelmes asszonyom, indítok egy szekeren dinnyét, Isten egészségemet kiszolgáltatván.

Ezek után tartsa Isten Nagyságodat kivánatos jó egészségben. Albae die 9. Augusti 1683.

Nagyságod alázatos szolgája.

Bonyhai János mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelem asszonynak ő nagyságának, nekem kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

XXII.

1683. augusztus 11.

Nemes János jelentése a fejedelem utazásáról.

Mlgos fejedelemasszony kgls asszonyom.

Isten Ngodat minden idvességes jókkal megáldja.

Ez alkalmatossággal akarám Ngodat tudósítani urunk ő nga italja felől: istennek hálá, még eddig jó borral tartottuk ő ngát. s tiszta bort ivott ő nga. Apahidán töltöttünk vagy négy pinczetokban handorfi bort; a mig abban tartott, affélét ivott ő nga, az hordottabb *(így!)* pediglen más jó borral az mennyi héja volt, megtöltöttük; azután bogácsi és bajomi bort ivott ő nga, most pediglen ujabban handorfi bort iszik ő nga. Meggyes bort is ivott ő nga, most is iszik, Debreczenből hoztak volt egy kis általag meggyes bort, aval töltöttük meg az mi héja volt az onnan hazul hozott fejérvári meggyes bornak, másunnan hozott bort nem ivott ő nga. Citromos, nádmézes vizet is ivott ő nga a Tisza és Duna mellett, néha pediglen rózsa serbetet is. Az borok még eddig kgls asszonyom mind jól állottanak, jegünk is elegendő volt, most is vagyon. Ajánlom ezekkel istennek Ngodat és maradok

Ngod méltatlan szolgája
igaz hive
ifjabbik Nemes János mp.

Irtam Ngodnak az Mocsa mellett lévő táborról, Augusztusnak 11. napján, anno 1683.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelem asszonynak nékem természet szerint való kegyelmes asszonyomnak ő ngának adassék.

Más kézzel: 23. Augusti válasza lött.

(Eredetije gr. Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXVII. kötet.)

XXIII.

1683. aug. 19.

Bethlen Gergely a fejedelemasszonynak híreket ir.

Méltsgos erdélyi fejedelem asszony, nekem érdemem felett való keglmes asszonyom! Akarom mostan is Nsgodat mint keglmes asszonyomat Nsgod méltsgos parancsolatja szerint tudósítanom, kít kímjeim szemekkel látták az váradiaknak az várban való kőtözéseket, azonban nagy sirás

rivás van közöttök, mivel sok veszett el Posonynál bennek, az basájokat elevenen, mondják, elfogták. Az lengyeleknek egy részit, úgy hozák keglmes asszonyom, az krakai táborhoz vitték volna, mivel kglmes asszonyom Bécset hirdetik, hogy egy átaljában meg akarják segítni. Azt is szintén ezen szempillantásban hozza egy kímem Szakmárrul, az vármegyéket felülésre kénszeriti Szaponára, és hogy az szakmári haddal együtt vóna igyekezeti valamelyfelé. Károly László uram irja keglmes asszonyom ide be az fiának, hogy sok segítsége érkezett volna az német császárnak, kik most csakhamar munkához is fognak. Lengyelországban az Nsgod keglmes parancsolatja szerint tegnap magam bizonyos emberemet kültem az dolgok kitanulására. Debreczenből keglmes asszonyom még az emberem meg nem jöve, most ujólag küldök Debreczenben keglmes asszonyom és akár onnan, akár máshunnan jőjjön valami, Nsgodat mint keglmes asszonyomat alázatosan sietve, isten velem lévén, tudósítom; urunk ő nsga felől kglmes asszonyom az estve azt hozák, ő nagysága Szerednél volna az Thökölyi uram táborával, de ezt én inkább csak hallomásnak hiszem keglmes asszonyom. Váradrúl azt is hozzák keglmes asszonyom, az méneseket elhajtották az elmult pénteken az törököknek, de senki az katonákat meg nem üzte. Az Vajda László uram dolgárúl ha mi félelmes lett volna, vagy levelek elfogása lett volna, minden bizonnyal Mikó uram megirta volna. Ajállom ezzel az jó isten oltalmában Nsgodat méltóságos házával együtt és maradok

Désí mezőn 1683. 19. Auguszti.

Nsgodnak méltatlan
igaz híve kisebb szógája
Bethlen Gergely mp.

Külczím: Az mltsgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő nsgnak nekem érdemem felett való keglmes asszonyomnak adassék.

(Ered. Nemzeti Muzeum Tunyogi gyűjtemény.)

XXIV.

Levelek Vajda Lászlóhoz a mediatorság ügyében.

a)

A fejedelem levele.

Adjon isten sok jókat.

Miulta expediálánk, semmi hiredet nem hallhatók, mint követhetted parancsolatunkat, nem érthettük. Mi hatal-

mas császárunk parancsolatjából Bécs alatt az méltóságos fővezért ő nagyságát megudvarlók; látván ezen földnek nagy romlását s pusztulását, a dolgok megorvoslásárúl irattunk ő felségének. Mi az elmék megegyenesítésében az mediatorságot jó szivvel felvállalnók s az kereszténység javát jó szivvel munkálódnók, ha ő felsége acceptálná, ne harapóznék a tűz továbbra is. Ha pedig ő felsége nem acceptálja, magát okozhatja ő felsége az nehezebb consequentiákért. Crondorf 25. Aug. 1683.

Sok jót kiván

Apafi Mihály. mp.

P. S. Az kiknek illik, bátran megmondhatja, Isten kegyelmességéből a fővezér ő nagysága minket igen becsülettel látott; mi látván a kereszténységnek ily nagy romlását, jó szivvel interponáljuk magunkat, csak akaratját érthessük egészben ő felségének, kivel ha magok dolgain jójitást (gyógyítást) akarnak tenni. siessenek a válaszadással, magad is penig siess hozzánk visszajőni.

Külczím: Meghitt szolgánknak nemzetes Vajda Lászlónak adassék.

(Ered. Orsz. Levéltár. Acta Trannica Fasc. 3. Nro 61.)

b)

1683. a u g. 25.

Teleki Mihály levele.

Édes öcsém uram.

Mi isten kegyelmességéből 8. Julii megindulván, 23-dik Augusti a mlgos fővezérrel ő ngával igen tisztességes és pompás audientiája lőn a mi kglmes urunknak ő ngának; többet irnék, de nem vagyok bizonyos benne, veheti-é levelemet, nem-é. Elég az, az mi kglmes urunk nemzetének s a kereszténységnek szivesen kivánván szolgálni (melyet maga méltóságos levelébül bővebben megért Kglmed) az arra való alkalmatosságokat keresve is keresi. O nga mellette lévő igaz hiveivel egészségben vagyon. Isten légyen Kgldel. Crondorfnál, 25. Augusti. 1683.

Kglmed szolgáló atyjafia bátyja

Teleki Mihály mp.

Külczím: Tekint. nemz. Vajda László uramnak, jóakaró öcsém uramnak adassék.

(Ered. Országos levéltár. Acta Trannica Fasc. 3. Nro 61.)

XXV.

1683. aug. 25 — okt. 19.

A fejedelem asszonyhoz mint helytartóhoz intézett jelentések.

a)

1683. aug. 25.

Bethlen Elek tanácsúr votuma a lengyel király követküldése ügyében.

Mlgos fejedelem asszony, nekem jó kgls asszonyom.

Ngod 23. praesentis Radnótról nekem irott méltóságos levelét ez órában igen alázatoson vettem. Az mi kgls asszonyom az lengyel követ dolgát illeti, az ki az lengyel királytól mind az mi kgls urunknak ő ngának, mind az urnak Teleki uramnak levelet hozott, ez az strii kapitántól az asszonnak Telekiné asszonyomnak is, melyre nézve Ngod kegyelmesen parancsolja, hogy vékony censurámat adnám, ha Ngod tetessen-e választ királynak az urunk ő ngának irott levelire, az én csekély itéletem szerint, jobbnak így arányzom, kgls asszonyom.

1.) Hogy igen Ngod választ irasson az királynak maga méltóságos neve alatt, mert Ngod mostan az mi kgls urunk ő nga helytartója az országban, s az Ngod gondviselése alá bizatott az országnak mostani igazgatása.

2.) Azért is, mert régi méltóságos fejedelemasszonyok is irattak Erdélyből magok méltóságos nevek alatt sokszor királyoknak s fejedelmeknek leveleket is, nemcsak válaszokat, az melyre nézve Ngod is kgls asszonyom azoknak emlékezetes példájokat méltán követheti.

3.) Ngodnak méltóságos hírének, nevének is nevekedést ad, hogy az mi kgles urunk ő nga távollételibe is méltóságos hivatalának és országára való gondviselésinek megfelel.

Ebben kgls asszonyom gondolkodásra való materia is vagyon, mivel az lengyel király az mü kgls urunk ő nga távul létit, és táborban menetelit jól tudta, mégis ő ngának Erdélyben most küldte levelit, bizony kgls asszonyom, az jó szomszédságnak megtartásának szine alatt akarta azt is tudni, Erdély micsoda renddel és dispositióval hagyatott és vagyon az urunk ő nga távullételibeu, mert az mostani időben az keresztények állapotja az miben forog, igen kivánnak ők mindent tudni, de arra nem nézvén, igen is Ngod

választ irasson, de oly formában, mintha Ngod fel sem szakasztotta volna az urunk ő ngának irt levelit az királynak.

Én kgls asszonyom irtam egy rövid levél formáját Ngod méltóságos neve alatt az királynak, ha Ngodnak kegyelmes tetszése lészen, deákúl fordítsák meg, mivel sok szóval az keresztény nemzeteknél nem tartják udvarosnak a levelek irását, kivált mikor derék dolog nem kivánja, azért irtam röviden.

Csak azért is igen szükséges az királynak, hogy Ngod választ tétessen, mivel az kereszténység dolga mire válik, ember nem tudja, ha győzedelmesek találnak lenni, hadd legyen Ngtoknak is az keresztények között jóakarója.

Az sztrii kapitány levelére kgls asszonyom, mivel az asszonynak Telekiné asszonyomnak irt, ő kglnek is kell maga neve alatt neki választ iratni, mert gyalázatnak tartaná, ha választ az asszony ő kglme nem iratna neki. Fráter István uram is irhat maga neve alatt neki levelet annak az strii kapitánnak, az mikor visszafordúl innét az az lengyel követ, ha Ngod kegyelmessége volna, nem is kellenék itt ben hagyni sokáig, hogy késnék, hanem vissza kellenék ereszteni, az ide be való dolgokat ne tanulhatná jól ki. Ezek után az úristen Ngodat méltóságos házával sok esztendőkig boldogúl birodalmával virágoztassa, alázatosan kivánom. Ex Keresd, 1683. 25. Augusti.

Ngodnak

alázatos szolgája, igaz hive
Bethlen Elek mp.

P. S. Az királynak irt levelem formáját, kgls asszonyom, az főhopmester uram ő kglme leveliben csinálva, elküldtem ő kglnek ugyan most.

Külczim: Az erdélyi mlgos fejedelemasszonnak ő ngának, nekem jó kglmes asszonyomnak alázatosan adassék.

(Gr. Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXVII. kötet.)

b)

1683. Szept. 1.

Tövissy Dániel jelentése.

Kegyelmes asszonyom!

Isten Nagyságodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Nagyságod kegyelmes commissióját az Dajka asszony ő kegyelme jobbágyi adajoknak felszedetése és

administrálása felől alázatosan vöttem, mingyárt kiküldöttem, kegyelmes asszonyom, hivatta őket, az birájok be nem jühetett, az kilencz hete miólta beteg, élete felől nincs reménség, a fiát küldötte volt be, azt mondja az biró fia, igen eloszlottak széjjel az török és labancz inség miatt, több annál Szentkirályon nem is lakik; az többi mind széjjel bujdostak. A Dajka asszony ő kegyelme tavalyi adajokat elengedte volt, az mint a biró fia beszéli; ez idén még semmit fel nem szedhettek, ezután ha mit szedhetnek s kezemhez hozzák, Nagyságodnak kegyelmes parancsolatja szerént alázatosan beküldöm. Az ő kegyelme szőlejét is úgy nyerték el, hogy ez idei termése oda maradjon, mivel palánkot épített melléje, az kitül elnyerték és úgy alkudtak meg, hogy ez idei termése oda engedésével az palánt szőlő is az Dajka asszony ő kegyelme számára jusson jövendőben. Emberem Debreczenből megérkezett kegyelmes asszonyom, semmi hirt nem hozott, hanem az ott való biró irja Hatházy Gergely ur katonájától értették, hogy kegyelmes urunk ő nagysága már Bécs alatt az fővezérrel megegyezett. Másunnét is értettem kegyelmes asszonyom, hogy ő nagysága Lenténél egyezett meg az új fejedelemmel, az dunántúl való urak is ott voltak tizenkét ezred magokkal. A fővezér Bécset löveti s azt az földet raboltatja, az Dunán innét való föld is egynehány váron kivűl meghajlott az új fejedelemhez, maga penig az könnyű haddal Morvába ment az németre. Ezután ha mit értek, mint kegyelmes asszonyomnak Nagyságodnak alázatosan megirni el nem mulatom. Éltesse Isten Nagyságodat sok számos esztendőkig jó egészségben.

In Somlyó die 1 Septembris anno 1683.

Nagyságodnak alázatos méltatlan szolgája
mig él
Tövissy Dániel mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelemasszonyának, nékem jó kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

c)

1683. sept. 14.

Bethlen Gergely jelentése.

Mlgos erdélyi fejedelemasszony nekem érdemem felett való kgls asszonyom.

Noha talám maga is Nagyday uram Ngodnak, mivel járt Lengyelországban, meg fogja vinni, mindazáltal köte-

lességemnek akarván eziránt is megfelelni, az mint nekem irta Fráter uram és máramarosi ispán uram, akarám Ngodat az szerint alázatosan tudósitani. Irják ő kglmek, az király levelét szemével látta Nagyiday uram, az melyben parancsolja az király, az mely leveleket ide küld, sietve hozzák Ngodnak, és innen menendő leveleket is utánna sietve vigyék. Az lengyel király, bizonyos, személye szerint való, német segitségére való elmenetelit is irják ő kegmének és hogy az lengyel király volna az keresztények hadainak fő előljárója. Ennek utánna is kgls asszonyom ha mit érthetek, Ngodat alázatosan, isten velem lévén, tudósitom. És ezzel méltóságos házával istennek ajállom és maradok

Désnél anno 1683. 14. September.

Ngod méltatlan igaz híve, kisebb szolgája
Bethlen Gergely mp.

Külczím: Az mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonnak ő ngának, nékem érdemem felett való kgls asszonyomnak adassék.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXVII. köt.)

d)

1683. oct. 18.

Bethlen Gergely jelentése.

Méltóságos erdélyi fejedelemasszony, nékem érdemem felett való kegyelmes asszonyom.

Az Nagyságod Dévára való indulása előtt költ levelét most evvel alázatosan vettem, parancsolatját alázatosan megértettem, kihez képest kegyelmes asszonyom, teljes tehetségemmel, valamint legjobban lehet tőlem, úgy vigyázok és vigyáztatok. Tartok csak attól, kegyelmes asszonyom, Nagyságod messzire távozván, az mely hireket érthetek is, későre adhatom értésére Nagyságodnak, most sötétbe érkezék levelem, kegyelmes asszonyom Csehből, melyet is levelemben csinálva, alázatosan Nagyságodnak elküldtem, ez az hir kegyelmes asszonyom tegnap is zengedeze, de csak szót nem akartam Nagyságodnak kegyelmes asszonyom irni, az bizonyos kétszer lőtték meg már Szakmártt az győzedelemet, most is van kegyelmes asszonyom kímem Szakmárra, kit minden órában várok. Valamit érthetek, kegyelmes asszonyom, Nagyságodat. Isten azt adván írnem, sietve

alázatosan tudósitani igyekezem. Ajállom azzal az jó Istennek Nagyságodat, mint nekem érdemem felett való kegyelmes asszonyomat méltóságos házával és maradok

Puszta-Szt-György esten anno 1683. die 18 Octobris

Nagyságod méltatlan alázatos igaz hive, kisebb szolgája

Bethlen Gergely mp.

P. S. Debreczenből is minden órán várok kegyelmes asszonyom, oda is vannak leveleim.

Külczím: Az méltóságos Bornemissza Anna erdélyi fejedelem asszonynak, ő nagyságának, nekem érdemem felett való kegyelmes asszonyomnak adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia levéltárában.)

e)

1683. oct. 19.

Rhédey Ferencz jelentése.

Kegyelmes asszonyom!

Az úristen Nagyságodat minden idvességes áldásival áldja meg. Nagyságod két rendbeli méltóságos leveleit az elsőt 9 órakor, az másikat délután igen alázatosan vettem kegyelmes asszonyom.

Méltatlan állapotom szerént való méltóságos tudósitását adja Isten, Nagyságodnak mint jó kegyelmes asszonyomnak alázatosan szolgálhassam meg.

Minap is irtam vala kegyelmes asszonyom fő hadmester urnak ő kegyelmének; nehezen hihetem az a pogány vezér az mi kegyelmes urunkat ő nagyságát elbocsássa, mig a német dolgát kitanulja, hogy ha leszáll, vagy pedig várat száll. Csak isten az ő nagysága egészségét kiszolgáltassa kegyelmes asszonyom, ugyan lehetetlenség már ő nsgát sokáig tartóztathassa, mivel az idő is telten telik, mind németet mind törököt beszorit az mezőről, de bizony attól félek, kegyelmes asszonyom, hogy már távozott a némettől, megbizta magát, sok kárvallási után nagy haszonkeresésre forditja elméjét s ő nagyságától valami fizetést ne kivánjon. Az mi illeti kegyelmes asszonyom az moldovaiak dolgát, sok gondolkodásim után is nem tudok egyebet mit mondani, ők ugyan kegyelmes asszonyom, bizony nem érdemlenék, mert a vajdájuk hamis, az bojérok tökéletlenek, az közrendi pedig, mikor az pogánnyal itt jártak, az tatárnál

is hamisabb volt ezen a szegény országon; mindazáltal kegyelmes asszonyom, talán a kereszténység azt kívánja, oltalomért való bejövetelöket megengedjék Lengyelország felől; hogy most derék erő jőjjön ellenök, nem gondolható, kegyelmes asszonyom, ha jő is, valami prédáló lengyelek, oroszok avagy kozákok. Hogy pedig azok az országban is épen bejőjjenek, úgy tetszik, kegyelmes asszonyom, én attól nem félhetnék, az szorgalmatos vigyázás szükséges lévén, azzal kegyelmes asszonyom, azt is megelőzhetik. Az úristen Nagyságodat sok esztendőkig jó egészségben éltesse és az mi kegyelmes urunk ő nagysága hamar való megjövetelivel Nagyságodat örvendeztesse meg.

Kolosvár, 19. Octobris 1683.

Nagyságod alázatos szolgája
méltatlan hive
Rhédei Ferencz mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemasszonnak ő nagyságának, nékem jó kegyelmes asszonyomnak alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

f)

1683. oct. 21.

Rhédey Ferencz jelentése.

Kglmes asszonyom!

Az úristen Ngodat minden idvességes áldásival áldja meg.

Dévárol 17. praesentis iratott Ngod méltóságos levelét az estve vettem kgls asszonyom alázatoson, szintén ma fog kgls asszonyom egy hete lenni, Szatmárról Saponarétól értett, s majd arra czélozó dolgokról főhoppmester uram ő kglme által alázatoson tudósitottam Ngodat, öszve vetvén az két felől való dolgokat, bizony munkálódják, Thökölyi fejedelem ő nga dolgai is azt mutatják; Fráter István uram írta, bár nincsen kgls asszonyom semmi nélkül, mindazáltal Kende uram dolgaiban én is eléggé czirkálódtam, magának is három levelet is irtam kgls asszonyom, melyekre magamnak ugyan válaszom ő kgltől nem jött, hanem még azelőtt írt levelét hozták nekem is. Polyik uramnak is írt kgls asszonyom, mindenikben ajánlja igen magát az szegény hazához és Ngtokhoz; úgy tetszik kgls asszonyom, én nem is kételkedhetem az iránt ő kglhez, hanem az mint

az urak is irják én nékem, én is azt látnám szükségesebbnek, hogy innen való hiteles és bizonyos ember mehetne ő kglhez, melyről való bőv irásommal Ngodat terhelni nem akarván. arról való gyenge tetszésemet az uraknak ő kglknek irtam meg, várván felőle Ngod kegyelmes parancsolatját, hogyha Ngod úgy parancsolja, munkálódhassam mindjárt benne. Az kisasszony által pedig azon dolgot én kgls asszonyom bátorságosnak nem látom, s nem is javallom folytatni. Én ugyan az egynéhány időben ő kglmének is írtam kgls asszonyom, ha valamit eszemben vehettem volna, kötelességem szerint Ngodnak mindjárt alázatoson értésére adtam volna. Klobusiczki Pál uram tegnap reggel menvén innen ki, ő kglmével is eleget beszéllettem, semmi oly dolgot kgls asszonyom eszemben nem vehettem, noha ő kglme mint olyan tanult ember, magára és szavaira igen vigyázni szokott, én nekem azt mondotta ugyan kgls asszonyom, úgy jött, feleségestől, mindenestől, kiköltözzék, de immár ezekre az hirekre nézve feleségét kivinni nem meri, mindazáltal maga ide be nem fog kgls asszonyom késni. Én kgls asszonyom teljes tehetségem szerint vigyázni s vigyáztatni igyekezem, ha mit legkisebbet érthetek is, kötelességem szerént Ngodat alázatosan tudósitani el nem mulatom. Az úristen Ngodat sok esztendőkig boldogúl jó egészségben éltesse. Kolosvár, 21. Octobris, 1683.

Ngod alázatos szolgája
Rhédei Ferencz mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemasszonynak ő ngának etc. nekem jó kgls asszonyomnak.

(Eredetije gr. Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXVII. kötet.)

h)

1685. oct. 21.

Bethlen Gergely jelentése.

Mlgos erdélyi fejedelem asszony, nekem érdemem felett való kglmes asszonyom.

Ngod méltóságos levelit az inclusákkal nagy alázatosan vettem; az Ngod parancsolatját megértettem. Itt kgls asszonyom ezek az hadak vannak: Udvarhelyszékről négylovas zászló, egynehány rosz maradék gyalog semmirekellő ugyanonnan; Háromszékről talám van kétszáz ember;

Marosszékről is talám annyi; csakhogy ezek is szöknek, azt mondják tiszt uraim: ő kigyemeket csak két hétre küldték ide. Csikből két lovas zászló, egy gyalog semmire kellő; Doboka vármegyéből huszonöt lovas; Szolnokbul jő s megyen most talám vannak negyvenen; Küköllőből is nincsen több; Torda vármegyébül tordaiakkal együtt azok sincsenek többen. Nevezetes ember kgls asszonyom több nincs vármegyékről, hanem Kemény János uram most érkezék, Torma Kristóf uram tegnap előtt. Daczó György uram és Szikszay uram voltak itt jó darab időtől fogva.

Az hirek dolgát az mi illeti, Ngdnak, tudom, jobban megirta az mi kgls urunk Turzay uram által. Somlyóra is jütt egynehány katona az mi kgls urunk ő nga táborárúl, kik együtt költöztek által urunkkal és az táborral az szolnoki hidon, melyért áldassék az úristennek szent neve; isten ő ngát az egész táborral szent fiáért hozza meg egészségben maga dicsőségére, s az szegény hazának lelki, testi hosszas békességére. Szakmárrúl is most érkezett egy kímem meg, azt beszéli kgls asszonyom, az szakmáriaknak kedvek szerint való jó hírek érkezett, két hétig való quartélra Saponara kibocsátotta az szakmári magyar hadakat, maga telelni Erdélyben igyekezik; mindenfelé megkiáltották, senki az szegénységnek kárt ne tegyen, ne praedáljanak, marhát ne hajtsanak, mert meghal érette az ki az edictum ellen cselekeszik; hihető is kgls asszonyom, mert Veres István nevű Szolnok vármegyebeli vice ispánnak, az mint látom, egy Kis Balázs nevű szakmári hadnagy az mint ír, egészben levele arra czéloz, mely levelet öcsém uram levelében csináltam, hogy ő kigyeme Ngodnak azon irást megmondjon. Thököly uram Munkács felől egy derék németet kisértetett Szakmárra. Vannak kgls asszonyom mindenfelé embereim, ha mit érthetek. Ngodat sietve, isten velem levén, tudósitani alázatosan igyekezem. Ajállom ezzel az jó istennek kgls asszonyom Ngodat méltóságos házával és maradok

Puszta-Szentgyörgyi réten anno 1683. die 21. Octobris.

Ngod méltatlan alázatos igaz hive, kisebb szolgája
Bethlen Gergely mp.

Külczím: Az mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő ngának, nekem érdemem felett való kgls asszonyomnak adassék.

(A Magyar Nemzeti Muzeum irattárában őrzött eredetiről.)

i)

1683. nov. 5.

Bethlen Gergely jelentése.

Mlgos erdélyi fejedelem asszony érdemem felett való kgls asszonyom.

Ngod méltóságos levelit alázatosan vettem, parancsolatját Ngodnak mint kgls asszonyomnak alázatosan megértettem. Az mi ngs asszonyom az marosszéki Kővárban menő gyalogok dolgát illeti, én kgls asszonyom maig mind várám azokat az gyalogokat az Ngod kgls irása szerint, hogy ide jönnének hadnagyokkal együtt, mivel az Ngod kgls commissiója is azt tartja. Lázár Imre uramnak parancsolt Ngod azok felől az harmincz gyalogok felől, és ha mi hija lenne, az ide valókkal töltsem ki, de ide kgls asszonyom afféle egy sem jöve mindeddig; kihez képest Kővárban azokat az gyalogokat el sem küldhettem, lándzsást és botost küldhettem volna, de az Ngod méltóságos parancsolatja szerint olyakat küldök vala örömest, kik az Ngod méltóságos parancsolatja szerint Ngodnak szolgálatját véghezvihették volna. Az beszterceiek is hozzám küldtek vala kgls asszonyom oly izenettel, egyfelől megindítják gyalogjokat, másfelől elszöknek, kihez képest maig is onnan ide egy sem jött, kgls asszonyom, az többi is szökik kgls asszonyom, mert nappal az lovok avaron jár, éjjel koplal; bizony kgls asszonyom ennek az hadnak is elromlott lova, én nem tudom, ki szolgál, ha kivántatik. Az beszterczeiek küldtek kgls asszonyom ezerkilenczszáz igen kicsin kenyeret, három igen rosz nyúzni való marhát, másfélszáz köböl zab lehetett, bizony nem jutott egy-egy abrak az hadaknak abból az zabból. Ha Ngodnak kegyelmessége és az szükség úgy kivánja, ennek az hadnak fenlétit bizonyos helyekre kell szállitani, mert külömben sem lovoknak, sem magoknak élése nem lévén, Ngtok bölcsen megitilheti, mi módon segithetnénk. Az mi kgls urunknak penig és az ő ngával levő minden rendeknek bejövetelekkel hogy isten Ngdat és méltóságos házát kivánsága szerint megörvendeztesse, szíből kivánom. Ajánlom ezzel az jó istennek Ngodat mint kgls asszonyomat méltóságos házával és maradok

Puszta-Szt-György mezőn anno 1683. die 5. Novembris.

Ngod

méltatlan alázatos igaz hive.
kisebb szógája
Bethlen Gergely mp.

P. S. Levelem elvégezése után érkezett kglmes asszonyom egy gyalog hadnagy Marosszékről másodmagával, az kit az idevalók közűl arra valót kaphatok, avval az hadnagygyal holnap kgls asszonyom meginditom Kővárban.

Külczím: Az mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő ngának, nékem érdemem felett való kgls asszonyomnak adassék.

(A Magyar Nemzeti Muzeum könyvtárában őrzött eredetiről.)

XXVI.

1683. aug. 27.

Sárosy János jelentése a fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, nékem kegyelmes uram. Isten Nagyságodat minden jókkal megáldja és jó egészségben éltetvén, dolgait boldogitsa, szüből kivánom.

Ngod méltóságos levelét, kegyelmes uram, ma igen jó reggel indulni akarván, alázatos hűséggel vettem. Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént utamat, isten velem lévén, úgy akarom admaturálni, hogy hova hamarább mindenekről Nagyságodat alázatosan tudósithassam. Minemű hirek folyjanak kegyelmes uram, értem, itt az táboron azok az hirek nem hiszem eddig lettek légyen, mivel két csauz az estve felé érkezék ide, kik is őrzőnek jöttek, de azok semmi ujabb híreket nem beszélnek. Isten velem lévén kegyelmes uram, még ma jobban végire megyek és mindenekről Nagyságodat éjjel nappal tudósitani el nem mulatom. Sátorgombokat is kegyelmes uram ha találhatok, Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént venni s el is küldeni el nem mulatom. Isten Nagyságodat sokáig jó egészségben éltesse.

Datum in Pruck 27. Augusti 1683.

Nagyságod alázatos szolgája
igaz hive
Sárosy János.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejédelemnek, nekem kegyelmes uramnak ő nagyságának alázatoson irám.

(Eredetije a M. T. Akadémia könyvtárában.)

XXVII.

1683. sept. 1—nov. 2.

Teleki jelentései a fejedelem utazásáról.

a)

A sept. 1-ei jelentés.

Jó kglmes asszonyom!

Méltóságos levelét Ngodnak ujobban is alázatoson vettem. Ngod betegségét szomorú szivvel értettem, isten Ngodat gyógyítsa, erősítse. Az dolgokat másik levelembűl abban, ebben való inclusákbúl kegyelmesen megérti. Szükséges, az titkos dolog titokban tartassék, másképen bajnak leszünk. Istennek hála, most urunknak ő ngának nagy tekintete van az fővezér előtt. Egynéhány napja urunk ő nga egészségében változást szenyvedett, valami kelevénykelés miatt fájdalmakat szenvedett, most istennek hála jobban vagyon ő nga, noha most is roszacskán vagyon ő nga, de igen roszúl nem volt, most penig bizony jobban vagyon ő nga sokkal is, nem is fekszik ő nga, naponként jobbanjobban leszen. Már kls asszonyom ez után bátorságosabban eljöhetnek, ezentúl lévén félelmes az út, eddig bátorságos *(igy)* Isten Ngdat az én jó kis urammal választott fejedelmünkkel sok esztendeig szerencsésen éltesse, egymás meglátásával Ngtokat hamar üdőn örvendeztesse. Nagy Győrnél 1. Septembris, 1683.

Ngodnak

alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Ez a második levél.

Külczím: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő ngának nékem jó kls asszonyomnak adassék alázatosan.

b)

Az oct. 2-iki jelentés.

Jó kglmes asszonyom.

Méltóságos kezével irott méltóságos levelét Ngdnak örömmel vettem. Egészségében való vastagodásán szivesen örülök, isten tovább is Ngodat erősítse.

Volt ugyan min örülni mind Ngdnak, mind nekünk Ngtok híveinek az hatalmas nemzet előtt való ő nga ked-

vességén. Istennek hála, eddig panaszunk nem lehetett, csak immár itt ne tartóztatnának sokáig.

Az tihája Székely László uramnak tett biztató szavaihoz képest úgy gondoltuk, ez jövő hétfőn megindulhatunk, de azok változván, az fővezér ő nga maga azt mondotta tegnap előtt Székely László uramnak, hogy az hold megtelvén, mely is jövő kedden lészen, menjen be, akkor minden jót végez. Igy bizonyos indulásunknak napját nem tudjuk.

Tegnap új tatár chámot tevén, az tatárságot expediálták, 902, 7000, 906, 132. Lengyelország 48. A. 54. 208, 9000, 409. H. sem lengyel király, sem német felől nincsen semmi bizonyos hireink. Mihelyest egyenesen válaszunk lészen az haza menetel felől, Ngodat alázatoson tudósítom.

Istennek hála, urunk ő nga jól vagyon, tovább is hiszem istennek gondviselését, s Ngodhoz jó egészségben haza viszi ő ngát.

Mihelyest indulásunknak napját kitanulhatjuk, Ngodat alázatosan tudósítom.

Isten Ngodat hamar üdőn az én jó kgls uram meglátásával örvendeztesse meg és ő ngával ifjú urunkkal ő ngával együtt sok esztendeig szerencsésen éltesse. Biánál 2. Octobris 1683.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Ezen órában hozák Ngod levelét.

Külczím: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő ngának jó kglmes asszonyomnak.

(A Magyar Nemzeti Muzeumban őrzött eredetiről.)

c)

Az oct. 14-iki jelentés.

Jó kegyelmes asszonyom.

Méltóságos levelét Nagyságodnak alázatoson vettem, Isten áldja meg Nagyságodat hozzám és enyémekhez való kegyelmességeért. Már Istennek áldassék szent neve, tegnapi napon a fővezér urunkkal ő nagyságával böcsülettel szemben lévén, tisztességesen látván ő nagyságát, megajándékozván, szép ajánlási igéreti után ő nagyságát hazabocsátá. Már ezentul az mint lehet sietünk. Azon vagyunk, ha szombaton nem, az jövő hétfün az Tiszán által mehessünk, ha

az uti nehézségek nem szaporodnak. Úgy gondolom 3 vagy 4 vagy 5 Novembris ő nagysága Dévára érkezhetik. Urunk ő nagysága az haza menéssel, lába fájdalmával bajoskodik jó időtől fogva. Már közeledvén hazafelé, reménylem, ő nagysága is jobban leszen. Az német lengyel hadak az elmult szombaton is igen megverték a törököt, sok veszvén el bennek. Úgy beszélik, Esztergomot akarnák megszállani. Az fővezér is holnap fog Nándorfejérvár felé indulni. Az apróbb véghelyekből valóban költöződik Budára az török. Az tatárok még az Duna mellett vadnak, úgy hiszem, nem késnek azok is. Az oláh vajdával Nándorfejérvárig elkésérteti magát az fővezér, azért sok pinzt fizettek a szilisztriai, halepi basák. Lengyel király Szobjeszky . . . . Tiszán tul ujobban tudósítom Nagyságadat. Az sajtot is Nagyságodnak alázatosan megszolgálom. Az budai vezért szerdárságra kaftányozták fel, Tökely uramnak segítségére is kell menni neki, ha kivántatik. Igazán Szirmay az tékozlófi módjára járt. Az Nagyságod édes atyja az szegény úr, a mely szolgája itt hagyta, visszament, visszafogadta. Az német lengyel hadak Párkánynál voltak, Esztergom feljűl kötének hidat az Dunán. Ha mi több hírt érthetek, Nagyságodat alázatosan tudósétom; Isten Nagyságodat hamar nap az én jó kegyelmes uram szerencsés meglátásával örvendeztesse meg és ő nagyságával ifjú urunkkal ő nagyságával együtt sok esztendeig szerencsésen éltesse. Gyömrőnél 14-ik Octobris 1683.

Nagyságodnak alázatos

méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Méltóságos Bornemissza Anna erdélyi fejedelem asszonynak jó kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

d)

A nov. 2-iki jelentés.

Jó klmes asszonyom.

Istennek hála, urunk ő nga jó egészségben van; ma Kápolnásra, holnap jő Fűre.[1]), holnap után be szándékozik ő nga, hadainak nagyobb részét, szekereit elhagyja ő nga. Isten Ngodat egymás szerencsés meglátásával vigasztalja meg

[1]) Fűzesd, Hunyadmegye.

mind ifjú urammal sok esztendeig szerencsésen éltesse. Dobramezőn 2. Novembris, 1683.

Ngodnak

alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Az hadak minthogy hátramaradtanak, azoknak való gazdálkodásrúl, isten bevivén urunkat, akkor is tehet Ngtok dispositiót.

Külczím: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak, nekem jó kls asszonyomnak adassék alázatosan.

(A M. Tud. Akadémia tulajdonában levő eredetiről.)

XXVIII.

1683. október 19.

Fráter István Naláczynak híreket ir.

Szolgálok mint uramnak Kgldnek.

Kld levelét uram nagy becsülettel vettem. Itt igen megrettent vala ez a darab föld az tatároknak erre szándékozása felől, de úgy értjük, talán ismét az országon ment vissza.

Bizonyos hireket Kgldnek irni nem tudok, az község hirdet olyat, hogy Tökölyi uram ő nga az keresztyénség mellé állana, úgy van-e, én uram nem tudom. Hallom azt is, hogy az végbeli hadai lehányván az zászlókat, aláindultanak volna, kiknek fizetett hadaiban utánnaküldvén, harminczat bennek fogva vissza akarván vinni, az többi észre vevén, nekik fordultak az fizetett hadaknak és felest levágtak bennek, úgy van-e, én azt sem tudom. Érsekujvárat is mondják, hogy megvették volna. Mint azelőtt is irtam uram, hirdetik azt is, hogy az lengyel Erdélyben való telelését emlegeti. Ezzel Kldet istennek ajánlom. Huszt 29. Octobris 1683.

Kd szolgája

Fráter István mp.

Külczím: Az tekintetes tanácsúr főhopmester Naláczi István uramnak (tit.) bizodalommal való uramnak ő klmének adassék.

(A M. Tud. Akadémia birtokában lévő eredetiről.)

XXIX.

1683. nov. 9.

Apafi jelenti haza érkezését.

a)

A lengyel királynak.

Lengyel királynak. Déván, 9. Novembris, 1683.

Duce Jehova eoque auxiliante, licet pluvioso itinere multum impeditus, pestilentisque hic plurimis amissis, salvus tamen et incolumis ad domicilia mea redii. Advolavit insuper repente L. V.[1]) proximiore vere ad suam Mtem Sacr. expeditus, qui per Poloniam clementia serenissimae reginae adjutus ad me procurare potuit. qui retulit, quam benigno vultu eundem Vra Mtas exceperit, et quam faventer ejus verba exaudiverit, quod pariter ac huic ditioni vicinorum Vrae Mtis confiniariorum accommodatam synceritatem sine dubio ex imperio Mtis Vrae sequutam, in aeternum demeri enitor et allaborabo. Vellem jam speciales meos tum ad imperatorem Romanorum, tum vero ad Mtem Vram emittere; informationem tamen Vrae Mtis submisse praestolor, in quemnam locum iidem sint expediendi et transmittendi, quodve iter continuaturi. De reliquo etc.

(A Magyar Nemzeti Muzeumban őrzött fogalmazványról.)

b)

1683, nov. 13.

A szathmári parancsnoknak.

Szathmárra Dévárúl.

Duce Jehova post fragores et strepitus martiales sine jactura nostrorum ad patrios lares redivimus. Advenit etiam legatus noster proximiore vere ad suam Mtem sacrmam expeditus, per quem benignitatem suam paternam (deus suae Mtis conatus felicitet) nobis promittit el pollicetur. Nec nos quicquam magis in voto habuisse, quam cum confiniariis suae Mtis, reliquisque fidelibus bonam viciniam sancte et illibate coleremus, cum et de praesenti nobismet similes fiunt; ubique in nostra ditione severe et sub gravi mortis poena est interdictum et prohibitum, nullus contra

[1]) Vajda László.

subditos suae Mtis vel minimum hostilitatis indicium, bonae viciniae jus laedens attentare ausit, licet nos et de praesenti habemus materiam conquerendi; sed non eam attingimus, meliora dehinc ab Ilrtate Vra juxta decretum imperiale ac regium speramus. Requirendam tamen ac amice interpellendam Iltem Vram duximus, coërceat ita sibi subjectos milites, nec ab ea parte aequitas juris viciniae aliquam patiamur passionem, quod cum firmiter contendimus, Iltem Vram diutissime bene valere desideramus.

Albae 13. Novembris, 1683.

(A Magyar Nemzeti Muzeumban őrzött fogalmazványról.)

XXX.

1683. nov. 13. ó. sz.

Maurocordatus levele Apafinak.

Celsme princeps ac dne clemme.

Prout meum erga Cels Tuam studium atque obsequium requirebat, Celsitudinis Tuae litteris interpretatis expositisque celsmo supremo vezirio dno meo clemmo, additisque ad promovendas ipsius postulationes necessariis considerationibus, iuxta desiderium ipsius necessariae commissiones demandatae sunt imperialia per edicta confiniariis gubernatoribus, cum per hanc hyemem pro defensione conquisitorum locorum limitumque Transylvanici regni ab hostilibus insultibus maxima Celdnis Tuae cura, summumque studium requiratur, deum optimum precamur, ut divino auxilio ipsi faveat; ac praeterea in hac fulgidissima porta nihil a nobis omittitur, quod ad rem ipsius, honoremque faciat. Faxit deus optimus, ut foelicibus successibus ipsi imperialis gratia augescat, diuque prospere vivat atque valeat.

Datum Byzantii, die 13. Novembris . . . .

Celdnis Tuae

addictissimus ad servitia

Alexander Maurocordatus mp.

(A Magyar Nemzeti Muzeumban őrzött eredetiről.)

XXXI.

1683. nov. 24.

Teleki Mihály a fejedelemasszonynak.

Nékem jó kegyelmes asszonyom.

Elfelejtettem udvarnál lételemkor Nagyságodnak jó kegyelmes asszonyomnak alázatosan jelenteni, Bánfi Pál

uram már jó ideje Kata leányomat kéreti. Nagy alázatossággal kérem Nagyságodat, méltóztassék kegyelmes tetszését azon dologban mutatni és tudósítani, mert untalan szorgatják az választ; én pedig mig Nagyságod kegyelmes válaszát nem veszem, választ nem adok. Kemény János urfi részéről is szorgoztatnék. Apafiné leányom irta az asszony Bánfi Dénesné asszonyomtúl úgy értette, Nagyságod is javallotta leányomnak, hogy hozzá menjen. Nagyságodat alázatoson követem busításomról, viszen reá Nagyságod kegyelmességében való bizodalmam.

Isten Nagyságodat az én jó kegyelmes uram, ifjú urunkkal ő nagyságával sok esztendeig szerencséltesse. Szent-Péter 24. Nov. 1683.

Nagyságodnak alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Méltóságos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemasszonynak ő nagyságának nékem jó kegyelmes asszonyomnak adassék alázatosan.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia könyvtárában.)

XXXII.

1683. nov. 24.

Fráter István a fejedelem asszonynak híreket ir.

Méltóságos fejedelemasszony.

Nékem kegyelmes asszonyom!

Nagy-Idai uram Lengyelországból megérkezvén, faolajat hozott, de platejcset [1]) nem talált, az vásárlás menynyire ment, maga jedzését kiküldöttem, Nagyságod ennyiről méltóztassék az kamaraispánt quietáltatni, maradott még az pénzből flor. 6. 55. melyet az kamara ispánnak vissza küldöttem.

Semmi oly derekas hirt nem hozott; mondja ő kegyelme, hogy az mi kegyelmes urunk ő nagysága ott is emlékezetben forog. Azonban hogy franczia követet hallotta, hogy fogna menni urunkhoz ő nagyságához. Azt is, hogy Thökölyi uram ő nagysága tractában volna az lengyel királylyal, de

[1]) Plataisz-tengeri hal.

azt kivánják, hogy elálljon a török mellől, s úgy mint fejedelem Magyarországhoz közit se tartsa.

Ezzel Nagyságodat Isten oltalmába ajánlom.

Huszt 24. Nov. 1683.

Nagyságodnak alázatos szolgája
Fráter István mp.

Az faolajat, mihelt az posta megérkezik, menten beküldöm kegyelmes asszonyomnak.

Külczím: Méltóságos Bornemissza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő nagyságának, nekem kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának alázatosan adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia könyvtárában.)

XXXIII.

1683. nov. 20.

Serdéy Benedek jelentése a fejedelemnek.

Kegyelmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa! Nsgodnak alázatosan jelentem, bizonyos hírem érkezék, hogy ez elmult hétfőn költözött által az új fejedelem Kenizlőnél cselédestől, társzekerestől, fizetett maga hadaival mint egy ezered magával és az váradi passával Debreczenben szándékoztak. Szepessi Pál és Homonnai uramék is, kiket az lengyel királyhoz expediált volt, megérkeztek, a válasz mi lehetett keglmes uram, nem tudom, de mihelt megjüttek, mindjárt indult erre felé az Tiszán által az új fejedelem.

Szepesi uram beszélette az szikszai praedicatornak, hogy az német hadaknak az Hernád mellett rendeltetett volna quártély, az Tiszántúl, az lengyel király penig Debreczenbe jűne téli quártélyra, az hadai innét telelnének az Tiszán. Az lengyel hadaknak némely része Szécsén és Gyarmat tájáig érkezett keglmes uram.

Érsekujvárat keményen lövik keglmes uram, kezdett vala oly híre is terjedni, hogy már megvötték volna, de Buda békével van, se török, se egyéb féle hadak alatta nem voltanak, noha elébbi levelemben alázatoson irtam vala Nsgodnak megvételét, akkor oly híre volt, de most ujobban hozzák, hogy abban semmi nem volt.

Az tatárság keglmes uram az Duna mellett takarodott el. Az végbeli törökök mindeneket költöztetik kglmes

uram he Törökország felé, semmi török segítségnek hire nem ballatik. Az Tiszamelléki. hegyaljai minden rendek futnak, szekere hátán vagynak. Az feljebb való vármegyék penig mind hozzá állottak az lengyelhez. Ezután ha mit értek, mint keglmes uramnak Nsgodnak alázatoson megirni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig jó egészségben. In Drágh die 20 Febr. Anno 1683.

Nsgodnak

alázatos méltatlan
szolgája, mig él
Serédj Benedek mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó keglmes uramnak alázatosan adassék.

(Eredetije a Nemzeti Muzeum Tunyogi gyűjteményében.)

XXXIV.

Teleki Mihály jelentései.

1683. nov 22.

a)

A fejedelem asszonynak.

Nekem jó kls asszonyom.

Az Kolosvárrúl Husztra küldött gyalogok supplicatiójokat Rédei Ferencz uramnak küldtem volt, kire ő klme mit irt, Ngdnak leirattam. Frater István uram mostan jött nekem irt levelét is Ngodnak alázatoson elküldtem; álljon Ngod kegyelmességében az egész dolog. Kende Gábor levelét hopmester postamester uramnak küldtem, hogy ő klme által értse Ngtok az dolgokat, nem akarom urunkat ő ngát irásommal, Ngdat is bű irásommal fárasztanom. Úgy látom isten Tököly uramat bünteti, úgy hiszem tizenkét nap alatt az dolgokrúl egész világosítást hallunk. Isten Ngodat az én jó kls urammal, ifju urunkkal ő ngokkal együtt sok esztendeig szerencsésen éltesse. Görgény-Szent-Imre 22. Novembris 1683.

Ngodnak

alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő ngának jó kls asszonyomnak.

b)

1683. november 22.

A fejedelemnek.

Nekem jó kglmes asszonyom.

Méltóságos levelét Ngnak alázatoson vettem. Azon voltam, vagyok, leszek egész életemig, Ngdnak parancsolatiban eljárjak, és bizony érte leszek, hogy az iránt is kötelességemnek eleget tegyek. Csak az vallatással sietnének, kit is méltóztassék kezemben küldeni. Azomban én bizony szamosujvári uraimékban az iránt gyanus vagyok. Ha Ngdnak tetszenék, azt az megfogott rosz asszonyt elhozatnám, hogy vele szólhatnék, de Ngod commissiója nélkül ki nem adják. Ha Ngdnak úgy fog tetszeni, az commissiót kezemben kellene küldeni.

Frater István uram kit nekem mostan irt levelét is Ngdnak alázatoson elküldtem, várok az iránt Ngod kegyelmes parancsolatjától. Feleségem Ngodat alázatoson követteti, az postának sietése miatt nem irhatott, Ngdnak alázatos szolgálatját ajánlja, istentől Ngdnak sok jókat kiván. Isten Ngodat az én jó kls urammal, ifjú urunkkal ő ngával együtt sok esztendeig szerencsésen éltesse. Szent-Imre 22. Novembris 1683.

Ngdnak alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Praefectus uram levelét Ngdnak alázatoson vissza küldtem, úgy az Frater uram ide küldött levelét is.

Külczím: Méltóságos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynak ő ngának nekem jó kgls asszonyomnak adassék alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

XXXV.

1683. nov. 23.

Rhédey Ferencz jelentése.

Kegyelmes Uram!

Az uristen Ngodat minden idvességes áldásival áldja meg.

Ngod méltóságos levelét igen alázatoson vettem kgls uram. Csehi hadnagy Pap László felől Ngodat így infor-

málhatom: Az előtt is erkölcstelenségiért, sok alkalmatlanságiért Ngod kegyelmesen emlékezhetik reá, fogarasi harmad évi gyűléskor Ngod nehezen engedé meg dolgait és ott maradását, maga is kgls uram akkor igen sok fogadásokat tett volt maga megjobbítása felől, de ő ezen vénségében is annyi maga kötelezési ellen is azon rút erkölcstelenségében él, s boszantja az istent kgls uram. Thökölyi uramnak vagyon valami udvarbirája, ott annak feleségével vagyon rút szövetsége, és egy részről dolgainak az az feje, vagy inkább szerző oka kglmes uram. Azon kivűl pediglen éjjeli nappali sok részegeskedésit és azon véghelynek romlására való rosz cselekedetit sok volna kglmes uram Ngodnak megirnom, arról való inquisitiók jobban fogják megmutatni az dolgot; ha kgls uram egyszer és egyiknek sem lészen büntetése, az olyan erkölcstelen tiszt miatt az véghely vész el. Ngod kegyelmes parancsolatja szerént somlyai tiszt uramék ő kglmét ha beküldik kgl uram Kolozsvárra, dolgait mingyárt igazításba vétetem, és az egész dologról alázatoson Ngat mingyárt tudósítani el nem mulatom.

Semmi új hírekről kglmes uram Ngodat nem tudósíthatom azokon kivűl, melyekkel debreczeni emberek mennek Ngod méltóságos udvarában. Én is klgls uram oly reménséggel jövék ki Kolozsvárról, hogy, Ngod méltóságos személye előtt méltatlan állapotom szerént alázatoson udvarolhassak, de erőtlenségem és nehéz nyavalyám semmiképpen meg nem engedék, melyről Ngodat, mint nékem érdemem felett való kgls uramot, igen alázatoson követem. Az úr isten Ngodat igen sok esztendőkig boldogúl jó egészségben éltesse. Gyéres 23. Novembris, anno 1633.

Ngod alázatos szolgája
méltatlan híve
Rhédei Ferencz mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának nékem jó kgls uramnak.

(A M. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

XXXVI.

1683. nov. 23.

Armbruster György oláhországi híreket ir.

Ilme ac celsme princeps ac dne dne mihi naturaliter clementissime.

Servitiorum meorum humillimorum fidelitatisque perpetuae paratissimam obsequiosissimamque commendationem.

Nem akartam elmulatni kls uram, Ngdnak ez irásommal ne udvaroljak, mely hogy Ngdat találja szerencsés órában és örvendetes virágzó állapotban, alázatos hűséggel kivánom.

Továbbá kls uram Ngdnak mint természet szerént való (uramnak) kötelességemet akarván declarálni, mihent Dévárol megérkeztem, bizonyos embereimet küldettem Havasalföldében, hogy onnat valami bizonyos híreket értvén, Ngdnak megjelenthetném, az kik szintén mostan megérkezvén, azt beszéllik, hogy az tatárok költözések mia nem mehettenek szintén Bukarestig, hanem egy mélfölddel idébb kellett maradniok, minthogy szintén akkor ment el egy tatár szultán egynehány ezered magával azon el, s az híre az volt, hogy az hán is azon akar elmenni. Az vajdáné ő nga penig négy főboerokkal és ezer emberrel az új klastromban, az melyet az vajda ő nga Bukuresten építtetett, vagyon securitatis causa, s ugyan az vajdától jöttek akkor levelek, hogy ő nga az moldovai Duka vajdával együtt utban lévén, kiki az mostani csötörtökön circiter az maga országában fog érkezni.

Az lengyel király feljűl semmi bizonyost nem tudtak, mivel hogy Moldovában senki sem megyen onnan, s az föld népe mindenünnen félre ment, az törökek penig valóban megrémültek, s arra nézve az Mahometjeknek szapora szolgálatot tesznek. Melyekről Ngdat kls uram alázatosan akarván tudósítani, más alkalmatosságokban is köteles hűségemet Ngodhoz declarálni el nem mulatom. In reliquo Ilmam Celnem Vram principalem diu foeliciterque vivere, valere ac regnare desidero.

Datum Cibinii die 23. Novembris, anno 1683.

Ilmae Celsnis Vrae principalis
servitor humillimus perpetuusque
fidelis
Georgius Armbruster mp.

P. S. Ezt is kls uram referálják, hogy az fővezér Nándor-Fejérváratt s az török császár Philippisben vadnak, úgy értették. Az havasalföldi Serban vajdának legyen ugyan valami népe, de az moldovai Duca vajda alig légyen három század magával. A tatároknál penig száma nélkül való kincs és rabok legyenek.

Külczím: Ilmo ac cels. principi ac dno dno Michaeli Apafi dei gratia regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno ac Siculorum comiti etc. Dno dno mihi naturaliter clementissimo.

(A M. Tud. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

A M. KIR. ORSZ. - VÉLTÁR
KÖNYVTÁRA

XXXVII.

1683. nov. 29 — dec. 1.

Theökölyre vonatkozó jelentések.

1683. nov. 29.

a)

Fráter István jelentése.

Szolgálok mint uramnak Kgldnek.

Tar Márton nevü ő ngok jámbor szigeti hadnagya az elmult napokban sóval való kereskedésnek alkalmatosságával menvén szálakkal Tokajban, az elmult szerdán fordult vissza onnan (savát a hírekre képest el nem adhatván, csak kirakta), ki is azt beszélli, akkor oly hire volt, hogy a németet a szerecsen had oda fel valamely vár alatt megindította volna. Igaz-e nem tudom. Ugyan azt is beszélli, hogy a lengyelek felnyomulásának híre futamodott volt egyszer, azután meg úgy hallotta, hogy a Sajó mellett Serked nevű falunál lett volna már az elei, hova is az hegyek alatt levő városokrúl salagvardáért már el is mentek volt, ez sokképpen folyó hir között nehéz választást tenni. Némelyek viszont az mondják, hogy derék tábora az lengyelnek oda fel lett volna messze, hanem az a Gombos Imre, a ki putnoki kapitány volt, jütt volna alá ednihány ezer lengyel hadakkal a végek holdoltatására. Hallom azt is, hogy Petneházi 400 lengyelt csapott volna le oda fel valahon. Kassán ezer gyalog vagyon, lovas nem tudom mennyi. Az catholicusokat (ha igaz) úgy mondják, mind kiigazították onnan. Madarász nevü egyik kamarást (kinek vallása igen két felé nyiló volt ezekben a változásokban) kivált, a mint hallom, Tökölyi uram ő nga, ki is egy darabon jövén lefelé Kassárúl, hihető, vétke vádolván, szolgáitúl hátrább marad, s egykor a puska roppanásra szolgái vissza tekintenek, hát akkor esik le lovárúl, maga magának lévén gyilkosa. Domine ne nos inducas in tentationem. Munkács várában, úgy hallom, a kinek mie vagyon, ki hagyják vinni, de fenn szállást senkinek sem adnak. Hallom azt is, hogy ujobban lengyel követ ment volna Tökölyi uramhoz ő nghoz.

Már ezekben a közelebb lévő vármegyékben, kivált Szatmárban, mindent visszafoglaltak császár számára. Tökölyi uram ő nga vármegyéket nagy fenyegetésekkel hivatja maga után, ellenben Szappanara, ha csak megmozdulnak is, fegy-

verrel ijeszti. Ezzel Kgldet mint uramat istennek ajánlom. Huszt 29. Novembris, 1683.

Kglmed szolgája
Fráter István.

A szatmári commendáns feles zabot vétetett uram itt melytűl embereit én sem tiltottam el, azért hogy az pénz is szaporodjék ez szegény vármegyében, s nekünk is az oda ki való jártatásra s kereskedésre inkább adjanak passust.

Külczím: Teleki uramnak küldött Fráter István uram levele pariája 29. Novembris.

(Gr. Kemény J. Erd. Tört. Eredeti Levelekben. XXVII. kötet.)

b)

1683. d e c z. 1.

Naláczy István jelentése.

Kglmes asszonyom.

Az Ngod méltóságos levelét tudósításával együtt alázatosan vettem. Isten Ngtokat oltalmazza szent fiáért minden elszenvedhetetlen nyavalyától és szomorú változástúl. Mit írjon Fráter uram az úrnak ő klmének, látom, vagyon ugyan benne hiedelemre való dolog is, Tököli uram felől pedig kgls asszonyom minden roszat elhiszek, minthogy arra is született, a mint sok rosz cselekedetibűl kitanolhatom, de már hogy a török mellől elálljon, ha mindenét Debreczenbe szállította, alig hiszem, s talán a német és lengyel talám be sem venné hódlását. Én bizony megvallom klms asszonyom, félek Tököli uram practicájától, csak Erdélyben ne szerezne magának quártélyt. Debreczenben hogy merne megmaradni.

Már klms asszonyom Duka vajdát megelőznem késő, mivel úgy tudom ma Szászsebesig elmegyen, ha idején tudtam volna az Ngtok kegyelmes dispositióját, ahoz tartottam volna magamat, noha gondolám vala klms asszonyom, Ngtok kegyelmességébűl egy kevés korig házamnál lehetek vala, sok kárral és fogyatkozással levén házomnál, és a vármegye között sok igazítások levén, az sok gyilkosság eláradott köztök, kire való nézve ez jövő kedden széknek kellett volna lenni, de már ha ugyan Ngtok úgy parancsolja, úgy kell lenni, csak kérem Ngodat alázatoson, hadd haladna bárcsak keddre vagy szeredára felmenetelem. Egész Karán-Sebes vidékje fen vagyon, a tatárok most is menten mennek, azokat ölik, a hol kaphatják, az oláhok. Ide izentek Tornya Péternek, ha biztatná őket, hogy urunk ő nga

kezéhez vennő Karánsebest, ők felvernék az várost és a törököket levágnák, és ők mindenkor készen lesznek, csak zászlókat küldjen nekiek, mingyárt felűlnek. A Ngod újabb parancsolatját várom felmenetelem felől.

Ezek után isten oltalmában ajánlom Ngodat méltóságos szerelmesivel együtt.

Nalácz 1. Decembris, 1683.

Ngod alázatos szolgája
Naláczy István mp.

P. S. Úgy hiszem kgls asszonyom, már Tököli uramnak levelei és titkos kémjei fognak járni az Kajánon, Körösön be, megkivántatik ott a szorgalmatos vigyázás, kire való nézve én eléggé megparancsoltam az tiszteknek, vigyázzanak.

(A Magy. Tud. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

XXXVIII.

1683. decz. 3.

Vallatás Béldi Pálné kuruzslása ügyében.

Illrme ac celsme princeps, dne dne nobis naturaliter clemme.

Fidelitatis, fideliumque ac perpetuorum servitiorum nostrorum in gratiam ejusdem Illrmae Celsnis Vrae humillimam, debitamque semper oblationem.

Vestra clementer noverit Illrma Celsdo, quod nos litteras ejusdem Illrmae Celsnis Vrae compulsorias pariter et attestatorias pro parte et in persona grosi dni Petri Barrabas de Albis, causarum Celsnis Vrae fiscalium in Trannia directoris ratione officii sui directoratus confectas et emanatas, nobisque inter alios Celsnis Vrae humiles, fideles, perpetuosque servitores nominanter litteris in eisdem conscriptos praeceptorie sonantes et directas, summo, quo decuit, honore et obedientia recepimus in haec verba:

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes. Fidelibus nostris universis et singulis, egregiis item et nobilibus, pariter etiam ignobilibus ac alterius cujusvis status, bonae tamen, honestaeque famae et conditionis utriusque sexus hominibus ubivis in ditione nostra constitutis et commorantibus, praesentes nostras visuris, salutem et gratiam nostram. Exponitur nobis in persona grosi dni Petri Barrabás de Albis, causarum nostrarum fiscalium in Tranniae directoris, uti pro se et ratione officii sui directoratus, qualiter ipse medio vestri ratione et praetextu certorum quorundam negotiorum

juorum et dicti officii sui coram declarandorum, in praesentia egregiorum et nobilium vicecomitum, judlium, vicesudlium, juratorumque assessorum ac notariorum sedriarum cottuum Albensis Tranniae, Colosiensis, Dobocensis, Szolnok interioris et de Küküllő; necnon Beniamini Telegdi et Johannis Dobai tabulae nostrae judiciariae juratorum scribarum et notariorum e curia nostra per nos ad id specialiter exmissorum, hominum videlicet nostrorum pro jurium suorum et praedicti officii sui tuitione et defensione, quandam fassionem et detestationem celebrari facere vellet, jure admittente. Cum autem veritatis fassio, justitaeque recognitio nemini sit abneganda, proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut dum et quandocunque cum praesentibus simul vel divisim fueritis requisiti, statim vos sub onere singularum sedecim marcarum gravis ponderis per eos, quorum interest, seu intererit, irremissibiliter exigendarum, ad diem et locum per ipsum exponentem, vel hominem ejus ad id transmittendum vobis praefigendum in praesentiam dictorum hominum nostrorum personaliter accedere, ubique ad fidem vestram deo debitam, qualisque vobis de et super rebus coram interrogandis constitit certitudo veritatis, suo modo dicere, fateri et attestari modis omnibus debeatis et teneamini. Super quibus quidem fassionibus et attestationibus vestris litteras tandem per praefatos homines nostros sub sigillis suis fide eorum mediante conscribendas, annotato exponenti jurium suorum et antelati officii sui uberiorem futuram ad cautelam accessarias extradari volumus et jubemus, communi justitia et aequitate svadente. Secus non facturi, praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in possessione Galfalva die tertia mensis Decembris, anno dni Millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio. Et subscriptum erat: Lecta etc. Erantque sigillo Celsnis Vrae judiciali et authentico super cera rubra ductili impressive communitae et patenter confectae.

Quibus receptis, nos mandatis ejusdem Illrmae, Celsnis Vrae semper et in omnibus, uti tenemur, obedire, satisfacereque volentes, in hoc anno dni praesenti 1683. die vero 10. praedicti mensis Decembris in et ad possessionem Szakatma in cottu Szolnak interioris et districtu Kővár existentem ad domum seu curiam nobilitarem generosae dominae Clarae Kende nondum elocatae ibidem extructam accesserimus, ibique vigore praescriptarum Celsnis Vrae litterarum compulsoriarum pariter et attestatoriarum eandem generosam donam Claram Kende nostri in praesentiam citatam et personaliter comparentem, exacto prius ab eadem firmissimo

juramento, de et super utro nobis per antelatum dominum exponentem proposito et praesentato his incluso, ad fidem ejus deo debitam diligenter examinaverimus et inquisiverimus ac tandem ab eadem talem receperimus certitudinem veritatis.

Testis generosa dna Clara Kende in capillis constituta annorum circiter 25. citata, jurata, examinata fatetur. Láttam egy hajszinbeli szolgáját Béldi Pálné asszonyomnak, hogy gyakran járt Kolosvárra Veselényi Pálné asszonyomhoz ő nagához és egy tudományos Ilona nevű asszony lakott ugyan Veselényi Pálné asszonyom mellett egy darabig, attól hallottam, hogy ő hozzá járt at Béldi Pálné asszonyom, hogy az mostani keglmes fejedelemasszonynak ő nagának csináljon olyat, hogy ő szabadulhasson meg, mert mind az fejedelemasszony dolga, hogy ő meg nem szabadúl. Törökországból is jött egy sütő be, az ki Kolosvárott is lakott s nállam is, attól is hallottam, hogy ő vélle ásatott Béldi Pálné asszonyom holmi gyökereket, melyeket nékem is mutatott meg, olyan volt, mint egy-egy mogyoró, én kérdettem tőlle, minek való, ő arra azt felelte, hogy tudja ő, minek való. Szamosujvár-Németiben hallottam egy asszonytól (kit azelőtt sem nem láttam, sem nem ismertem, nevét sem tudom, mivel nem tudakoztam), arra levén útam Gerend felől, egy kevéssé ott megszállottam vala, s az mint ott keglmes asszonyunk s Bánfi Dienesné asszonyom ő nsgok felől tudakozódván, az beszéd közben úgy érkezék az asszony ott Németiben az házban s kezdé beszélleni, hogy úgy hallottam, hogy Béldi Pálné asszonyom azon munkálódnék, hogy ha ő meg nem szabadúlhat, asszonyunknak ő nagának is ne lehessen egésége. Ismét ugyanaz fenn megírt Ilona nevű asszonytól hallottam, hogy Béldiné asszonyom sírt is ásatott volna fel, holt embertetemeket szedetett meg fogsága előtt asszonyomnak ő naga ártalmára, ezt az asszonyt, úgy hallottam, hogy Veselényi Pálné asszonyom ő naga Törpenben vitette, hallottam egy kolosvári asszonytól, kinek egyéb nevét nem tudom, hanem Nagy Ferenczénének hallottam hogy hívják, az kit én kértem volt, hogy tudakozódjék asszonyunk ő naga nyavalyája felől s ő Gyógy mellett egy faluban orvosoltatván magát (az falunak nevét nem tudom) egy néző gyermekkel, kinek se magának, se apjának, se anyjának neveket nem tudom, attól hallotta, tudniillik az néző gyermektől, hogy asszonyunknak ő nagának italt adtanak volna bé s attól volna ő naga egésségtelen, meg urunknak ő nagának is akartanak adni, de nem lehetett. Ismét Béldi Pálné asszonyom Székely István nevű szolgájától hallották az magam cselédim, hogy részegen beszéltette volna, micsoda nagy jót

tett ő az asszonynak, mert gyakorta olyan dolgokat jártatott vélle, melyekért Veselényi Pálné asszonyomnak ő nagának, mind Béldi Pálné asszonyomnak elesett volna az fejek. Hallottam egytől s mástól is, hogy Veselényi Pálné asszonyom is Hadadban boszorkányos asszonyokat gyűjtött öszve, hogy azok is munkálódnák az asszonyunk ő nagysága nyavalyája terjedését.

Cujus quidem attestationis seriem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Illrmae Celsni Vrae fide nostra mediante rescripserimus, sigillisque nostris usualibus et consvetis, manuumque propriarum subscriptas roboraverimus. Eandem de reliquo Illrmam Celsnem Vram quam diutissime vivere, valere, et foeliciter regnare desideramus. Datum et actum anno die locoque in praenotatis.

Ejusdem Illrmae Celsnis Vrae humiles, fideles, perpetuique servitores,

Correcta per nos. Beniamin Telegdi mp., Johannes Dobai mp.

Külczím: Illrmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia principi Tranniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. Dno dno nobis clementissimo.

Más kéz: Anno 1685. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotarium.

(Eredetije Orsz. Ltár E. I. L. XIX. szekrény. K. fasc. 16. Misc.)

XXXIX.

1683. decz. 1.

Apafi Telekinek: Theököllynek Erdélyben leendő elszállásolása ügyében.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes etc.

Spectabilis et generose fidelis nobis syncere dilecte. Salutem et gratiam nostram! Szintén nem régen érkezék a debreczeni biró postája credentiával; kitűl azt izente a biró, hogy bizonyosan Thökölyi követjét küldte a fővezérhez, ki mellé a váradi passa is emberét adta; és kapucsit sollicitál általok, hogy mind magát, feleségét s hadait Erdélyben szállítsa quartirban. Nem kevéssé indúltunk meg ezen híren, akartuk azért Kegyelmed tetszését venni, ha nem volna-e jó azon helytelen és országunk szabadságát háborgató gonosz kivánságának megelőzésére a fővezérnek

írnunk, és ha Kglmed helyesnek ítíli, concipiáltasson levelet Kglmed egész declaratióval, mivel már a szeginy kapitiha is megholt, nincsen, dolgunkat ki procurálja. Eidem de reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia 1. Decembris 1683.

M. Apafi mp.

Az oldal alján: Teleki uramnak.

Külczím: Spectabili et generoso Michaeli Teleki de Szék, consiliario nostro intimo, universorum regni et nostrorum exercituum generali, comitatuum Thordensis et Maramarus comiti, arcium nostrarum Huszt et Kővár capitaneo, decimarumque fiscalium arendatori ubique supr. etc. Fideli nobis syncere dilecto.

(Eredetije a Teleki-fam. levéltárában. N. 3768.)

XL.

1683. decz. 12.

Theököly Imre utasítása Bancsi Ádámnak.

Paria instructionis pro generoso domino Adamo Bancsi, ad celsissimum principum Transylvaniae ablegato.

Elsőben is ő keglme nevünkkel az méltóságos fejedelmet minden jóknak kivánásával köszöntse.

2-do. Naponként búsíttatván becsületes híveinktűl, nevezet szerint azoktúl, az kik ezelőtt való boldogtalan esztendőkben hazájokból kiűzetvén s bujdosásra jutván, Erdélyben és Máramarosban az erdélyi fejedelem ő keglme birodalmában vonták meg magokat, némelyeknek ma is javok, jószágok, némelyeknek penig feleségek, gyermekek ottan lévén, magok és szolgájok az szabados ki- s be való járástúl teljességgel elrekesztettek, javokhoz, jószágokhoz se magok, se emberek nem bocsáttatnak, azzal magok hasznára nem élhetnek, Magyaroszágbúl ha mi javokat, némelyek penig nagyobb megmaradásnak s oltalomnak kedvéért Máramarosban marhájokat be akarván küldeni, az huszti sarampórúl visszaüzettenek, nemhogy protegáltatnának, mint Erdélylyel egy úrnak és egy császárnak hívei, de inkább minden bosszusággal és alkalmatlansággal illettetnek. Tégyen kérdést ő keglme ezek az feljebb említett dolgok és alább ugyan magunk személyét concernáló alkalmatlanságok az fejedelem ő keglme akaratjábúl, hírével és parancsolatjábúl vadnak-e?

3-tio. Magunk emberei és szabadosi is máramarosi házunkrúl Munkácsra s Munkácsrúl Máramarosban nem bocsáttatnak, sőt történt olyan dolog, hogy Nagy-Bányárúl ott való jövedelmünket tiszteink Szigetre küldvén, hogy ott való gondviselőnk Munkácsra vigye, azon pénzzel említett tisztviselőnk tovább Husztnál nem bocsáttatott. Erdélyben levő tiszteink is hogy semmi levelet s tudósítást nem küldhetnek, egyébnek azt is nem imputálhatjuk, hanem hogy az olyanoktúl tilalmaztatnak, kik is az erdélyi fejedelem ő keglme híveitűl minden bosszusággal, mocsokkal és fenyegetődzésekkel illettetnek, jószágink elfoglalásával ijesztetnek, s törvényes dolgokban elől nem mehetnek.

4-to. Kérje azon nevünkkel az fejedelmet ő keglmét, ezeket az alkalmatlan dolgokat ő keglme orvosolja meg, ha nem parancsolatjából vadnak; az oly diffidentiát causáló személyeket büntesse meg, parancsolván kivált huszti és somlyai tiszteinek, hogy ezentúl az olyan alkalmatlanságok praecaveáltassanak, nem tartván még eddig ellenségnek Erdélyt lenni, szabados az ki s be való járás és senki az magáénak szabados birodalmában ne impediáltassék.

5-to. Detegálja azt is, hogy annál keservesebben esik ez magyar haza fiainak s tagjainak, hogy az velünk egyet nem értő és az német császár részérűl való személyek az mieinknél jobban accomodáltatnak; azoknak az erdélyi fejedelem birodalma szabad receptaculumja, azokkal való correspondentia s jó szomszédság megtartatik, az minthogy azzal az szakmáriak dicsekednek is, tilalma lévén mind lengyel s német között, az ő keglme birodalma ne offendáltassék, kit is mire magyarázni nem tudunk.

6-to. Hogyha penig az feljebb említett dolgokat az erdélyi fejedelem ő keglme orvosolni nem kivánja, bizvást nevünkkel expectorálja magát, tovább híveinknek panaszit s injuriáit és az magunk alkalmatlanságinkat is behúnt szemmel nem nézzük, feltaláljuk útját satisfactiónknak és magunk, az mint lehet, orvosoljuk is megbántódásinkat, kire minek előtte fakadnánk, akartuk atyafiságosan mint szomszéd méltóságos fejedelmet requirálni.

Coetera committuntur discretioni domini ablegati. Datum in confinio Kalloviensi die 12. Decembris Anno 1683.

Kivül: Thökölyi uram instructiója pariája.

(Egykorú másolat Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

XLI.

1684. jan. 2—22.

Inczédy Mihály követsége a lengyel királyhoz.

a)

1684. jan. 2.

Az utasítás.

Instructio pro groso Michaele Inczedi de Várad, aulae nostrae familiari praecipuo, a secretisque nostris intimo, ad serenissimam Polonorum regiam Mtem ablegato data, 1684. die 2. Januarii.

1. Az királyt ő fgét szónkkal tisztességesen és ahoz illendő submissióval köszöntse, kívánván ez új több következendő esztendőkben dolgainak szerencsés előmenetelit és folyását, szerencséltetvén eddig való hadakozásbeli szerencséjéről.

2. Levelünket praesentálja és azután látván a jó alkalmatosságot, hozza elő: Ha a kereszténységnek s ő fgének a békességhez volna kedve, mi, mint eddig is offeráltuk magunkat, úgy ezután készek leszünk az mediatiót felvenni. Ezen punctumnak agálását minemű ratiókkal confirmálja, bízzuk judiciumára.

Ha peniglen a mi mediatiónkat nem acceptálnák is, de ha békességre megyen az dolog, ne excludáltassunk, melynek modalitásáról annak idejében tudósítanók ő fgét. Ha penig fegyverre mennek a dolgok, úgy is nagy bizodalommal kérjük ő fgét, mutassa királyi sok rendben igért jó akaratját ez hazához, meggondolván ő fge is, mi is ő fgének s az respublicának szolgáltunk s kedveskedtünk. és az fegyvernek alkalmatosságárúl tőllünk s az országtúl oly dolgok ne kivántassanak, melyek veszedelmünket siettetnék, consideratióban vévén az elmúlt siralmas esztendőbeli ez országon esett alkalmatlanságokat, melyek miatt még most sem vehetett egész pihenést a szegény haza, sőt ránk vetett elviselhetetlen terh s nagy adó naponként gyötör még ma is bennünket, úgy azt is, hogy az haza környúl levén vétetve az hatalmas nemzettűl, nagyobb része ez hazának kezekben lévén, ha csak kisebb ellenek való szándékot vennének is eszekben, legfeljebb két hét alatt semmivé tennének bennünket. ha szintén az kereszténség részéről segíteni akarnának is bennünket. annyi időre meg nem lehetne, az segítség is nekünk hasznot nem tenne; ő fge bizonságunk, mi ennyi szoros állapotokban is, a miben lehetett, jó affectiónkat megmutattuk.

Instáljon azon, mutasson ő fge római császárhoz ő fgéhez küldendő szolgánk felmehetésében securitást. In castro nostro Ebesfalva die et anno praedictis.

(Gr. Kemény J. Erdély Tört. Ered. Lev. XXVIII. kötet.)

b)

1684. jan. 22.

A fejedelem levele a lengyel királyhoz.

Generosus L. V. per longas ambages, licet plurimis impeditus difficultatibus, ad me rediit, medio cujus factam benignam Mtis Vrae resolutionem humillime demereri allaborabo. Ego uti semper toti christianitati, ejusque supremo directori Mti Vrae bonum affectum deprobavi (?), ita mihi et hodie mens eadem est, idem animus, prouti christianitati devincta mea devotio et in praesentiarum mihi calcar addidit meam personam Mti Vrae submissione qua par est insinuandi. Et si Mti Vrae Sacr. placuerint nuntia mea per fidelem meum praetitulatum facta, scriptaque post eum per Sigismundum Balassi missa (qui quo factus sit, responsumque habere poterit, sum et in praesenti dubius) lubenter me paci tractandae, compositionique potentissimorum orbis monarcharum committerem; nulla hoc in opere habita fatigiorum, expensarumque mearum parsimonia. Praestolor mandatum Vrae Mtis, cujus caesareae et regiae clementiae me devovens, eandem Vram Mtem divinae protectioni humillime recommendo etc. Ebesfalva, 22. Januarii 1684.

(Fogalmazvány. Gr. Kemény J. Erd. Tört. Er. L. XXVIII. k.)

c)

1684. jan. 29.

A megbízó levél.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes. Universis et singulis reverendissimis, illustrissimis, reverendis, illustribus dominis palatinis, archiepiscopis, praelatis, baronibus, marsalchis comitibus, burgraviis, episcopis, abbatibus, spectabilibus item ac magnificis, generosis, egregiis ac nobilibus vicecomitibus et judicibus nobilium quorumcunque cottuum, capitaneis, praefectis, provisoribus, castellanis arcium, campi ductoribus, belli ductoribus, centurionibus, decurionibus, eorumque militibus, ac aliorum quorumvis locorum offi-

cialibus, tricesimatoribus, teloniatoribus, pontium, passuum, vadorum, viarumque custodibus et eorum vicegerentibus, prudentibus item ac circumspectis magistris civium primariis, ac regiis judicibus et juratis civibus ac incolis quarumcunque civitatum, oppidorum, villarum et possessionum: Cunctis etiam aliis cujuscunque status, conditionis, gradus, honoris, ordinis, officii, dignitatis, praeeminentiaeque et functionis hominibus ubivis, extra quidem ditionem nostram constitutis, dominis, amicis nobis observandis salutem ac rerum omnium felices successus, fidelibus vero et subditis nostris gratiam nostram. Quandoquidem praesentium exhibitorem generosum Michaelem Inczedi de Warad ex aulae nostrae familiaribus praecipuis a secretisque nostris intimum ad serenissimam Polonorum regiam Majestatem arduis praecipuisque de negotiis totam christianitatem concernentibus expediendum duxerimus: proinde Dominationes Vestras praesentium serie requirimus benevole, quatenus memoratum fidelem nostrum ubique cum sibi adjunctis non solum libere ac citra quodlibet impedimentum demittere et per suos dimitti facere, imo si necesse fuerit, etiam omni ope et auxilio eidem, amicitiae nostrae ob respectum, succurrere ne graventur parem in similibus expectaturi amicitiam. Easdem Dominationes vestras benevalere desiderantes, subditi vero nostri de equis vehedariis, victualibus, honorifico hospitio, sufficienti comitiva, aliisque rebus ad iter necessariis prospicere modis omnibus debeant et teneantur. Secus non facturi, praesentes post earum lecturam exhibenti semper et ubique restitui volumus. Datum in castro nostro Ebesfalviensi die vigesima nona mensis Januarii anno domini Millesimo sexcentesimo octuagesimo quarto.

M. Apafi mp. (P. H.

(Eredetije pátens alakban. M. T. Akadémia birtokában.)

XLII.

1684. jan. 17.

A dévai őrség hűségeskü je.

Én ki az mlgos erdélyi fejedelem kglmes uram és mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem kgls asszonyom ő ngok ezen dévai váraknak megtartására s őrzésére rendeltettem s állíttattam: esküszöm az öröktől fogván levő s élő egy istenre, ki atya, fiú és szent lélek teljes szent háromság egy bizony örök isten, engemet úgy segéljen s úgy adja idvességemet, világi életemben is úgy boldogítson, hogy említett kgls uramnak s asszonyomnak ő ngoknak és választott

erdélyi fejedelem második Apafi Mihály kgls urammak mindenkor mindenekben állhatatos, igaz, hű szolgájok leszek, ő ngokat sem boldog, sem boldogtalan állapotjokban semmi szín és praetextus alatt sem adományért, igéretért, nagyobb reménységért, félelemért, barátságért, atyafiúságért és boszúságért is el nem árúlom; ő ngok veszedelmekre nem igyekezem, sem senkivel egyet nem értek, ő ngok parancsolatjokban állhatatosan, igazán, vérem kiomlásáig eljárok, ő ngok ellenségeknek ellensége, jóakarójoknak jóakarója leszek; előmben állíttatott tiszteimmel ő ngok jovára, s városnak megtartására teljes tehetségemmel híven serénkedem s szorgalmatoskodom, megemlített ő ngok várát ő ngok számára fejem fennállásáig megtartani igyekezem; ha mit ő ngok méltóságok sérelmére, városnak feladására s romlására észrevennék, azoknak ellene állok, ő ngoknak minél hamarébb hírré tészem minden halogatás nélkűl, az ő ngok várakat ő ngoknak mind távol s mind közel létekben akármi villongó időkben is megtartani igyekezem ennek, az ő ngok kezéből idegen kézre, akár ez országbéliekre, s akár más, s akármely országbéliek légyenek is feladni sem titkon, sem nyilván akármi kigondolható színek, útak és módok alatt nem practicálok, fel sem adom, hanem vérem kiomlásáig, fejem fel *(így!)* állásáig teljes tehetségemmel megtartom, mind benn az várban, s mind bástyákon, mind kün igaz ostromokat tészek és állok, az ő ngok és a vár ellenségivel igazán harczolok, viaskodom és lövöldözök. Hogyha pedig hütömet meg nem állanám, vagy valami színes útak és módok alatt hütömnek felszabadítására rést keresnék vagy mások mutatnának is, tehát ezen hütlevelemnek erejével mind ez hazában s mind ez hazán kivűl, valahol találtassam, ő ngok mint hüti szegett szolgájokat, életem fogyatásával szabadoson megbüntethessenek s büntettethessenek. Melyre mégis kötelezem magamat, úgy segíljen isten s úgy adja lelkem idvességét.

Ezen magam szabosson *(így!)* való kötelezésemnek megállására és jövendőbeli nagyobb igazságára, alább megírt ő ngok hütös szolgája és deáki előtt, ezen hütlevelem után nevemet is beirattam.

Következik az magyar fizetett praesidiariusoknak rendi:

Első tized.

Lakatos János, tizedes.
Kovács Zsigmond.
Mezei Bálint.
Váradi Mihály.
Kőrösi Triful.
Szabó Jankul.
Nagy András.
Tamás Teleki Gábor.
Őrlő Péter.
Baba Mihály.
Rácz Sigul, tömlöcztartó.

Második tized.

Timár Péter, tizedes.
Maris Miklós.
Lugosi Jakab.
Haczoki Miklós.
Ecsei Opra.
Szabó János.
Farkas János.
Hincze Marián.
Biró Mihály.
Karansebesi Miklós jelen nem volt, meg nem eskedt.

Harmadik tized.

Perke Tamás, tizedes.
Almási György.
Szakuly János.
Brán Nikola.
Szőcs Péter.
Tógyer Paszkul.
Bulmár András.
Illye Paszkuly.
Fejérvári Mihály.

Negyedik tized.

Tolnai Péter, tizedes.
Kónya Mihály.
Szálláspataki Balázs.
Kis Péter.
Kornis András.
Lugasi Péter.
Alibás János.
Pop Péter.
Szőcs Gavrilla beteg volt, meg nem esküdhetett.
Varga Ferencz.

Ötödik tized.

Szabó András.
Deák János.
Kerekes Mihály.
Juhász János.
Gánya Opra, zászlótartó.
Pópa János.
Lakatos János.
Furka Dániel.
Szőcs Avrám.
Lasztóczi Jakab beteg, meg nem esküdt.

Német fizetett praesidariusok.

Volff Hejser, tizedes.
Hendrik Kojata.
András Guidi.
Brassai Márton.
Partel Farkas.
Mondrilla János.
Németh Miklós.
Németh András.
Szőcs István.
Bálint Lukács, igen beteg volt, meg nem eskedhetett.

Pattantyúsok.

Pattantyús Dániel.
Pattantyús Christoph.
Győri István, dobos. Summája az fizetett praesidiumnak tészen nr. 63.

Az újvárosiak rendi.

Nagy Ferencz, hadnagy.

Első tized.

Rafai István, tizedes.
Nagyszombati Ferencz, alsó császárbeli porkoláb.
Nagy Zsigmond.
Karanczi Sándor.
Szőcs Illyés.
Bene Miklós.
Gyurmicza Ferencz.

Második tized.

Czimbalmos Pál, tizedes.
Sepsi István.
Nagy János.
Jenei Ferencz.
Beládi József.
Szabó Márton.
Balog Ferencz.
Téglás Gáspár.

Haczogi Miklós.
Nagy Mihály.

Harmadik tized.

Bota István, tizedes.
Moldvai Kracson.
Kis Timár Péter.
Csizmadia Barbuly.
Farkas Péter.
Lakatos Miklós.
Sorbán Ráduly.
Szőcs Péter.
Csizmadia János.
Nagy Péter.
Ezek ketten betegek voltak, meg nem eskedhettek.
Buna János.

Negyedik tized.

Kovács János tizedes beteg, meg nem eskedhetett.
Kertész Mihály.
Bokány Stephan.
Bokány Mihály.
Moldvai Tógyer.
Vlaska György.
Lugosi János.
Vinarcz Mihály.
Karaszto Miklós.
Csizmadia Mirla.

Ötödik tized.

Lakatos Demeter, tizedes.
Popa Miklós.
Lamzan János.
Német Sámuel.
Csizmadia Miklós.
Lanczán Mihály.
Kocsis György.
Morzsa György.
Timár Juon.

Hatodik tized.

Lakatos György, tizedes.
Csizmadia Márton.
Lugosi Stephan.
Cserbelán Péter.
Nagy András.
Bran János.
Juhász Dáncsul.
Raduly György.
Süveges Demeter.
Lázár Mihály.

Hetedik tized.

Kis János, tizedes.
Sepe Péter.
Csizmadia Stoján.
Németh Mihály.
Muntyán Nikola.
Bánfi János.
Maxa Miklós.
Matikucz Miklós.
Popa Markusz.
Kerekes Péter.
Ezeknek nincs házok, hanem más emberek háta megett laknak, s így szolgálnak.

Nyolczadik tized.

Kőrösi Péter, tizedes.
Muntyán Mihály. Ez is ház nélkül szolgál.
Görög Péter.
Barsota Mihály.
Szőcs János.
Fazekas Miklós.
Bosora Miklós.
Ezeknek sincs házok, más háta megett szolgálnak.

Kilenczedik tized.

Móricz Mátyás, tizedes.
Asztalos János.
Esztagan Izsák.
Fazekas Noak.
Öreg Szabó István.
Kozák Iván.
Mészáros Laczkó.
Fazekas Márton.
Takács Péter.

Tizedik tized.

Togyer Mihály. tizedes. Nincs háza.
Gyulai Mihály.
Kis Istók.
Takács Péter.
Lamota Miklós.
Szkutár Péter.
Lázár Ilia.
Süveres Valkány.

Ezeknek négynek nincsen házok, mások hátok megett laknak s úgy szolgálgálják ő ngokat.

Serfőző Péter.
Süveges Gergely. Ez is ház nélkül szolgálja ő ngokat.

Vadnak olyan szabad személyek is, kik az várbeli ő ngok szolgálatjára kötelezték önnön magokat, melyeknek Esztenapataka nevű helyet conferálta volt Ngtok, de Tornya Péter uram elébb statuáltatta magát, helyek nincsen, most hittel kötelezvén magokat, készek az szolgálatra.

Nagy Péter.
Kerekes András.
Németh György.
Székely István.
Kerekes György. Summája az újvárosiaknak tészen nr. 100.

Ezen feljebb megírt praesidiáriusok és újvárosi várhoz szolgáló rendek erős hittel megesküvén az feljebb megírt forma szerint, kötelezék önnön magokat az ő ngok és az ő ngok vára szolgálatjára. Mely dolognak valóságára és jövendőbeli erősségére adtuk és írtuk mi is ez kezünk írása és szokott pecsétünk alatt költ testimonialis levelünket az mi igaz hitünk szerint. Datum in arce Devensi die 17. mensis Januarii anno 1684.

Ntok méltatlan alázatos szolgái

egyik fiscális exactor Dobolyi Bálint mp. (p. h.),
Püspöki Péter mp. (p. h.).
Enyedi Miklós mp. (p. h.)

A mi kgls urunk ő nga méltóságos törvényes táblabírájának hütös iródeáki és notariusi.

Kivül: Dévai praesidium reversalisa s neveiknek rendi.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

XLIII.

1684. jan. 28.

Serédy Benedek a fejedelmet a tatárok átronulásáról tudósítja.

Keglmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Nsgodnak kelleték mint keglmes urunknak alázatosan

jelenteni: az tatároknak előljárója Czegénél általjüvén, ez múlt szeredán Ujvároshoz érkezett estve, még az tábor hátra volt, mely felé légyen szándéka, nem tudhatni. Az ujvárosiak marhájokat mind mezőben, magokat penig házokban találta, sokan szaladtak bé Debreczenben, kiket mindenekből kifosztottak. Mennyi lehet, végére nem mehettem még eddig. Dobot Szatmár mellett az váradiak elrabolták, mivel azelőtt őket béholdultatták volt, most biztatás alatt lévén, nem akartak holdulni, adójokat bé nem adták, harminczig valót vittek el bennek Váradra. Kobzos Ibrahim volt előttök járójok. Ezután ha mit értek, mint keglmes uramnak Nsgodnak alázatosan értésére adni el nem mulatom. Isten tartsa meg Nsgodat szerencsés uralkodással sok esztendőkig jó egésségben. In Somlyó die 28. Januarii anno 1684.

Nsgodnak

alázatos méltatlan szolgája, míg él,
Serédy Benedek mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó keglmes uramnak ő nságának alázatosan.

(Nemz. Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XLIV.

1684. febr. 2.

A lengyel király levele Apafihoz.

Joannes III. dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaeque.

Ilme princeps, grate nobis dilecte. Quemadmodum omne bonum semper censetur esse communicativum, ita nos quidquid interdum solatii habemus, Iltrati Vrae participandum censemus. Damus uberiorem mgco comiti Teleki de nonnullis, iisque magni pensi rerum circumstantiis, qui omnia ista Iltati Vrae communia faciet. Neque dubitamus, quin Iltas Vrae pro suo in rem christianam zelo deum, in cujus potestate sunt omnium vices regnorum, pro hoc singularissime sit veneratura beneficio, quod christianorum animos ad tam generosa erigat consilia. Bona coeterum Iltem Vram valetudine, optatisque frui successibus ex animo cupimus. Datum in arce nostra Cracoviensi die secunda mensis Februarii anno dni 1684. Regni vero nostri anno X.

Joannes rex mp.

Külczím: Ilmo dno Michaeli Apaffi Transylvaniae principi, partium Hungariae dno et Siculorum comiti, grate nobis dilecto.

(Eredeti Gr. Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben XXVIII. kötet.)

XLV.

1684. febr. 7—25.

Pócsay követsége a szatmári parancsnokhoz.

a)

1684. febr. 7.

Saponara levele a fejedelemhez.

Celsissime domine princeps mihi colendissime.

Celsitudinis Vestrae ad me sub dato 22. praeteriti exaratas litteras per manus generosi domini Francisci Poczai de Decs summo cum honore accepi, ac de ostensa eiusdem Celsitudinis propensione ad ea, quae bonum publicum promovere possunt, debitas demisse gratias ago; coeterum me remitto responsionibus a me punctatim datis praedicto generoso domino Poczai, cui fidem adhibere humiliter rogo, circa quas expecto a Celsitudine Vestra benignissimam resolutionem, et rogans deum omnipotentem, eandem Celsitudinem ad plurimos, felicesque annos incolumen seruet, et maneo

Celsitudinis Vestrae

devotissimus ac obligatissimus servus

Szatmár 7. Februarii 1684.

D. P. Liber Baro de Saponara mp.

Külczím: Celsissimo principi domino dno Michaeli Apaffi Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno, Siculorum comiti dno mihi semper colendmo.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1684. febr. 17.

A fejedelem válasza Saponarának.

Ilme dne, amice nobis benevole.

Advenit fidelis noster egr. Franciscus Pocsai de Decs, qui synceritatem Iltis Vrae, ac ad colendam bonam vicinitam propensum animum declaravit: exhibuitque insuper

literas ipsius easdem affirmantes; quo complacendi nobis, publicique boni in emolumentum urgentis studio, nos sibi ad officia devinxit. Rursus eundem in praesentiam Vrae Iltis relegandum decrevimus, concredentes ei quaedam oraliter repraesentanda; nihil ambigimus, quin ejusdem verbis plenam Iltas Vra sit fidem adhibitura, ejusque expeditionem non procrastinatura, quod dum ita benevole contendimus, ita desideramus. Servet Deus Vram Iltatem in bona sanitate quam diutissime. Datum in arce nostra Fogaras 17. Februarii 1684.

Illustritatis Vrae

ad officia parati.

Commendánsnak.

Redux noster fidelis egr. Franciscus Pocsai de Deés, literas Vrae Iltatis responsorias, jusque bonae viciniae observari promittentes nobis reddidit. Iterum eundem remisimus, cum habeat nonnulla sibi a nobis concredita, quae Ilti Vrae proponet, confidimus eis fidem daturam, eundemque quo citius ad nos reexpediturum. De reliquo Iltatem Vram bene valere cupimus, et sciat bonam vicinitatem serio a nostris observaturam *(így!)* eandem et a parte suae Mtis desiderantes. Datum

Iltatis Vrae

benevoli.

Kivül: Saponarának s szatmári commendánsnak Pocsai uram által.

(Fogalmazvány. Gróf Kemény József, Erdély Története Eredeti Levelekben. XXVIII. kötet.)

c)

1684. febr. 25.

Saponara válasza.

Celsissime dne princeps dne mihi colendissime.

Ea benignissima Celsnis Vrae sub dato 25. praeteriti hac mane mihi tradita ac omni cum obsequioso respectu percepta, video eiusdem Celsnis ad bonum publicum promptitudinem, ac optimam erga me propensionem, pro qua maneo perpetuo, ac humiliter obligatus, sperans plures obtinere occasiones, in quibus operationes meae possint plus et plus Celsnem Vram confirmare in concepta opini-

one de mea sinceritate, sicut spero, quod iam Celsdo Vra per ea, quae grosus Franciscus Pocsai de Deés retulit, erit de mea intentione absque ullo dubio assecurata. Interim sperans a Celsne Vra remedia opportuna ad excusandas quaeremonias contra confiniarios Maramarosii, rogo deum omnipotentem, velit eandem ad plura secula pro bono christianitatis servare et maneo

Celsitudinis Vrae

devotissimus et obsequentissimus servus
D. P. L. B. de Saponara mp.

Szakmar, 25. Februarii 1684.

Külczím: Celsmo dno principi, Michaeli Apaffi Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno mihi semper colendissimo.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

XLVI.

1684. febr. 8.

Meghívók a márcz. 8-iki országgyűlésre.

a)

Teleki Mihály meghívója.

Michael Apafi *stb.* Spectabilis *stb.*

Mindenek felett való gondunknak tartván Kegyelmeteket az nemes országgal mindennyi változások között is szabadságokkal éltetni, és közönséges gyűléseket annak idejében kiszolgáltatnunk, ahoz képest böcsületes meghitt belső tanácsúr híveinknek ő kegyelmeknek egyező tetszésekből végeztük in hoc anno praesenti 1684. ad diem 8. affuturi mensis Martii Fogarasi városunkban Kglmeteknek generalis országgyűlését promulgáltatni, hulott diaeták alatt agitáltatni szokott causák is elővétetődnek. Kegyelmednek azért kegyelmesen és serio parancsoljuk, a megírt napon és helyen jelen lenni el ne mulassa. Az perceptorok is az nemes országnak róluk írott articulusa szerént egész készségekkel compareáljanak. Secus sub poena *stb.* Datum in arce nostra Fogaras die 8. mensis Februarii. A. 1684.

M. Apafi mp.

Külczím: Spect. ac gen. Michaeli Teleki de Szék *stb.*

(Eredetije a mvhelyi gr. Teleki ltárban. Miss. Nro. 127.)

b)

1684. febr. 8.

Gyerőfi György meghívója.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram!

Tudtára lehet kétségkívül Kegyelmednek is, hogy az feljebb elmúlt esztendőben néhai Kapi Györgyné aszszonyom halála és eltemettetése alkalmatosságával külömb-külömbféle méltó tekintetekre s aziránt következhető inconvenientiáknak eltávoztatására nézve Küküllővárát az hozzátartozó jószággal együtt vöttük volt fiscusunk protectiója alá oly véggel, hogy Isten annyira való csendességet engedvén, jó karban állíttassuk dolgát, melyet már az jövő országgyűlésén, mely *ad 8. mensis Martii affuturi anni praesentis Fogarasban* indicáltatott, proponáltatni akarunk is. Igy értvén azért Kegyelmed az dolgot, ha mi praetensióját azon várhoz és jószághoz lenni gondolja, az megírt gyűlésen ahoz kivántató maga alkalmaztatását cselekedje, intjük kegyelmesen. Datum in arce nostra Fogaras, die 8. mensis Februarii, anno 1684.

M. Apafi s. k.

Külczím: Generoso Georgio Gyerőfi de Gyerővásárhely, comitatus Colosiensis comiti supremo, fideli nobis dilecto.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményében.)

c)

1684. febr. 8.

Udvarhelyszék meghívója.

Michael Apafi dei gratia *stb.*

Spect. magnif. gener. egr. et agiles, fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Mindenek felett való gondunknak tartván Klmeteket az nemes országgal, mind ennyi változások között is szabadságokkal éltetni, és közönséges gyűléseket annak idejében kiszolgáltatni, ahoz képest becsületes meghitt belső tanácsúr híveinknek ő klmeknek egyező tetszésekből végeztük in hoc anno praesenti 1684. ad diem 8-vum affuturi mensis Martii Fogarasi városunkban

Klmeteknek generalis országgyűlését promulgáltatni, holott dieták alatt agitáltatni szokott causák is elé vétetődnek. Klmeteknek azért klmesen és serio parancsoljuk: a megírt napra és helyre bizonyos atyjokfiai által jelen lenni el ne mulassa. Az perceptorok is az nemes országnak rólok írott articulusa szerint egész készűltséggel compareáljanak. Secus sub poena in generali decreto et articulis regni expressa minime facturi. Datum in arce nra Fogaras die 8. mensis Februarii 1684.

M. Apafi mp.

Külczím: A rendes Udvarhelyszékhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XLVII.

1684. febr. 24—25.

Mikó István a fejedelemnek híreket ír.

a)

1684. febr. 24.

A február 24-iki jelentés.

Méltóságos fejedelem, nékem kgmes uram.

Isten Ngodat boldog országlással áldja meg.

Kgmes uram, szintén most érkezék Moldvából olyan hír, hogy az török Babánál az tatár Bucsákba és az lengyel Szucsvánál volna táborban, sőt úgy hozzák, hogy tizenötezer lengyel be is szállott volt Szucsvára, kik Foksen felé igyekeznek alájönni és komkokat is rendeltenek nékiek s az élést gyűjtik is, az mit kaphatnak az komkokra. Bizonyosan el kell hinni kgmes uram, hogy ha Foksen felé megyen, Havasalföldre akar menni, az hó mindazáltal, a mint hozzák hírűl, ott is igen nagy, és az ha megakadályozza dolgokat, lévén kgmes uram oda be újabban emberim (?) ha mi hír érkezik, Ngodat mindgyárást tudósitani el nem mulatom. Ajánlom Ngtokat isten kgmes oltalmába. Datum ex Bodok die 24. Februarii 1684.

Ngod alázatos szolgája

Mikó István mp.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nékem érdemem felett való jó kgmes uramnak ő nsgának.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1684. febr. 25.

A február 25-iki jelentés.

Mélgos erdélyi fejedelem, nékem kgls uram!

Isten Ngodat szerencsés hosszú élettel, boldog országlással áldja meg.

Molduvábúl mostan érkezvén meg emberem, Dumitrasko nevű kapitány írja kgls uram, hogy a német és muszka császár a lengyel királyt feles hadakkal akarják megsegíteni, kik is mind együtt akarnak Szucsva felé menni a törökre; olyan vélekedésbe is levén Moldova, hogy nem tudja, Erdély pogányhoz-e vagy keresztyénhez tartsa magát, holott sem az új vajda, sem pedig a lengyel levelit nem vötte. Kglmes uram azt is, hogy Molduva szélyiben kevés tatár praedálván, az boérok rájok ütvén, magokat levágták s praedájokot elhorták; vagyon olyan hír is, hogy Dumitraskot (ki régen is vajda volt) Duka vajda helyiben vinnék. Molduvába az havasalföldi vajdának vagyon olyan poroncsolatja, hogy tizenötöd nap alatt a szlatinai pasával együtt vinnék be. Most újabban is emberünköt küldvén be, mihelyt bizonyos hírrel megjű, Ngodat tudósitani el nem mulatom. Ajánlom isten oltalmába Ngodat.

Bodok, 25. Februarii anno 1684.

Ngod alázatos szolgája

Mikó István mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek, nékem kgls uramnak ő ngának.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

XLVIII.

1684. febr. 27.

Az egri basa rendelete a debreczeniekhez.

Mi az hatalmas és győzhetetlen császárunk vég Eger várának Tisza és Duna között való helységeinek és hadainak gondviselő ura és parancsolója, tekintetes és ngos vitézlő Amhet passa. Itt megírt Debreczen városi birák és polgárok, fejetek, életetek vesztése alatt parancsoljuk, se órát, se napot ne várjatok, mihelyt az parancsoló úri czímeres levelünket

látjátok, ottan mindjárt sietséggel hova hamarébb hét vagy nyolcz esküdt emberekkel jőjjetek bé hozzánk, mivel hatalmas és győzhetetlen tündöklő és virágzó fényességgel ragyogtató császárunknak számtalan hadai gyűlvén, ez okra nézve ő hatalmassága kapucsi passája érkezett hozzánk ő hatalga keglmes parancsolatjával, melyben erőssen parancsolja, hogy gyűlendő hadainak ő hatalmgának fejet hajtott és szárnya alá ragaszkodott hódoló jobbágyitól porta, árpa és liszt szedettessék, hasonlóképen tőletek is és oda vitessék, a hová kivántatnak; hatod napra itt légyetek és végezzetek az kapucsi passával, ezt el ne hallgassátok és siketségre ne vigyétek, mert nyársban száradtok meg. Ez dolgot penig öt száz tallér birság alatt parancsoljuk, az szemeteket jól felnyissátok, hogy meg ne bánjátok ez úri czímeres levelünket ismét bévárjuk. Iratott Vég-Egervárában die 27. febr. 1684.

Idem qui supra.

Kivül: Paria literarum passae Agriensis.

(Egykorú másolat. Nemz. Múz. Tunyogi-gyűjtemény.)

XLIX.

1684. márcz. 8—29.

A fogarasi országgyűlés törvényei s irományai.

a)

1684. márcz. 17.

Tanuvallatás Barcsai ellen.

Ilme ac Celsme princeps, dne dne nobis clementissime. Humilium, fidelium perpetuorumque servitiorum nostrorum in gratiam Celsnis Vrae humilimam debitamque semper oblationem.

Vra clementer nosse dignetur Celsdo, nos literas eiusdem Cels. Vrae compulsatorias pariter et attestatorias pro parte et in persona grosi Petri Barabás de Albis causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris, ratione officii sui confectas et emanatas, nobisque inter alios Cels. Vrae humiles, fideles, perpetuosque servitores nominanter litteris in eisdem conscriptis praeceptorie sonantes et directas, summo quo decuit honore et obedientia recepisse in haec verba:

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, par-

tium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc. Fidelibus nostris universis et singulis, egregiis et nobilibus, pariter etiam et ignobilibus, ac alteri cuiuscunque status, bonae tamen honestaeque famae et conditionis utriusque sexus hominibus ubivis in ditione nostra constitutis et commorantibus praesentes nostras visuris, salutem et gratiam nostram. Exponitur nobis in persona grosi Petri Barabás de Albis, causarum nostrarum fiscalium in Transylvania directoris nostri; qualiter ipse medio vestri ratione et praetextu certorum quorundam negotiorum suorum coram declarandorum in praesentia egregiorum et nobilium vicecomitum, judicum, vicejudliumque, juratorum assessorum ac notariorum sedriae comitatus Albensis Transylvaniae, item Michaelis Simonfi, Stephani et Michaelis Bocskor, Georgii et Stephani Dónáth, Sigismundi Nagy, Blasii Szabó, Josephi Kálmány, Thomae Incze et Samuelis Cserei tabulae nostrae judiciariae scribarum et juratorum notariorum, e curia nostra per nos ad id specialiter exmissorum, hominum videlicet nostrorum pro jurium suorum tuitione ac defensione quasdam fassiones et attestationes celebrari facere vellet, jure admittente. Cum autem veritatis fassio justitiaeque recognitio nemini sit abneganda: Proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut dum et quandocunque cum praesentibus simul vel divisim fueritis requisiti, statim vos sub onere singulariter sedecim marcharum gravis ponderis per eos quorum interest seu intererit, irremissibiliter exigendo ad diem et locum per ipsum exponentem vel homines eius ad id transmittendos vobis praefigendum, in praesentia dictorum hominum nostrorum personaliter accedere, ibique ad fidem vram deo debitam qualiscunque vobis de et super rebus coram interrogandis constaret certitudo veritatis, suo modo elicere, fateri et attestari modis omnibus debeatis et teneamini. Super quibus quidem fassionibus et attestationibus vestris literas tandem per praefatos homines nostros sub sigillis suis fide eorum mediante conscribendas annotato exponenti jurium suorum uberiorem futuram ad cautelam necessarias extradari volumus et jubemus communi justitia et aequitate suadente. Secus non facturi, praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in oppido nostro Fogaras die decima quarta mensis Martii, anno dni millesimo sexcentesimo octuagesimo quarto. Et subscriptum erat. Lecta, correcta mp. Erantque sigillo Celsnis Vrae judiciali et authentico in medio inferiorique earundem margine super cera rubra molli impressive communitae, roboratae et patenter confectae.

Quibus receptis, nos mandatis Cels. Vrae in omnibus uti tenemur obedire et satisfacere volentes, in hoc anno praesenti millesimo sexcentesimo octuagesimo quarto, die vero decima septima currentis mensis Martii in et ad arcem Cels. Vrae Fogaras, in comitatu Albensi Transylvaniae et districtu Fogarasiensi existentem, adjacentem et extructam, consequenterque hospitium solitum aulae magistri Cels. Vrae accessisse, ibique testes infrascriptos nostri in praesentiam citatos, exacto prius ab eisdem firmissimo, juramenti sacramento de et super utro nobis per annotatum exponentem exhibito examinasse et inquisivisse, quorum nomina et fassiones sequuntur ordine infrascripto. Utrum autem nobis exhibitum erat tale:

1.) Tudod-e, értetted-e, láttad-e, vagy vetted-e eszedben *Barcsay Mihály* uram tanácsúr és udvari kapitány levén, az mü kgls urunk ő nga méltóságos személye előtt magát álnok hízelkedő módon úgy viselte, hogy titkon azont forralta, micsoda úton és módok alatt forditsa el az mü kgls urunk elméjét az haza javára nézendő dolgokról.

2.) Hát azt tudod-e, értetted-e, láttod-e, vagy vetted-e eszedben, hogy az mely ország és ez haza javára nézendő megmaradására czélozó dolgokat a mü kgls urunk ő nga tanácsival együtt concludált, pro rato et firmo elvégezett, maga is Barcsai uram az conclusumot javallotta, azután titkon elbontotta, és nem úgy expediáltatott, mint az conclusum volt, az ő kglme titkon való cselekedete és elfordítása miatt.

3.) Azt tudod-e, értetted-e, láttad-e vagy hallottad-e, hogy az tanácsi rendet vádolta s azzal fordította el kgls urunk elméjét álnokúl, ez haza s kgls urunk veszedelmére czélozó tanácsot adván.

4.) Hát azt tudod-e, értetted-e, láttad-e vagy vetted-e eszedben, mivel ilyen fen megirt tisztei voltanak, szolgáit, embereit úgy és ott jártatta, maga is ott járt, a hol akart, midőn a mü kgls urunk ő nga hivatta volna, ő nga parancsolatjára sem tért meg ő ngához, ez házához való kötelessége ellen kimenvén, Tökölyi Imre urammal lett elsőbben szemben, ott tractálván véle, úgy jött a mü kgls urunk ő nga méltóságos udvarában.

5.) Tudod-e, értetted-e, láttad-e vagy vetted-e eszedben azt, hogy gróf Thökölyivel ez haza dolgaira, veszedelmére kgls urunknak, fejedelemségének elfordításában való titkos praktikái voltanak, az Thökölyi uram dolgait mindenekben álnokúl úgy forgatta, hogy ilyen nagy manifestus ellenségét kgls urunknak és hazánknak igaz tökélletes jó

akarójának csinálni igyekezte, maga hüti s kötelessége ellen, erős reversalisával nem gondolván, kgls urunktól nagy esküvésivel oly protectiókat extrahált, mely az haza törvénye ellen volt.

6.) Hát azt tudod-e, értetted-e vagy hallottad-e, Thökölyi uramnak oly reversalisa volt az mü kgls urunkhoz, hogy soha ő nga ellen sem titkon, sem nyilván nem practikál, tisztet engedelme nélkül nem solicitál, hanem minden dolgát úgy folytatja, ez haza és ő nga kegyelmességéhez, dispositiójához tartja magát, azon Thökölyi uramnak maga titkos és álnok praktikáival kiszerzette és kezében küldötte, egyéb leveleit is kezében szerzette.

7.) Azt tudod-e, értetted-e vagy láttad-e, hogy ez haza articulusit bontogatta s bontotta. Egyebet mit tudsz, értettél, hallottál, vagy vettél eszedben akár kitől is, az mely tanácsi kötelessége ellen lett volna, szavait, dolgait, mint hallottad és láttad hogy viselte, cum omnibus congruis circumstantiis.

1. testis grosus Ladislaus Vajda de Nagy-Medgyes cursorum magister annorum 24. juratus examinatus fatetur ad utrum 1-um: Tudom azt, hogy Barcsai Mihály uram nem úgy viselte magát hivataljában és tisztiben, az mint kivántatott volna és illett volna olyan nagy tiszteket viselő személyhez, kiváltképpen ittas korában. Ad 2-dum, erdélyi dolgokban való conclusumoknak elfordítására nem annyéra emlékezem, de az magyarországi dolgokat illető conclusumokat sokszor fordította el, kiváltképpen az táborozásokban. Tudom azt is, egy vagy két casusban nem úgy expediáltatott, mint az conclusum volt. Ad 3-um: Egy alkalmatossággal Bécsből megérkezvén, hallottam, hogy az tanácsurakra urunkot ő ngát igen megharagította volt az alatt, a mig én oda voltam. Ad. 4-tum: Embereit hol s mikor jártatta, azt nem tudom annyéra, hanem azt hallottam, hogy urunk ő nga Tökölyi uramhoz expediálván, azután ő nga azon utjából revocáltatta, és noha az ő nga parancsolatja még Erdélyben érte volt, de mégis vissza nem jött, hanem útját Thökölyi uramhoz continuálta. Ad 5-tum. Hallottam ugyan, hogy akkor kimenetelében Thökölyi urammal lett volna urunk ő nga ellen való discursusok ennyiben, hogy az magyarországi dolgokat urunk ő nga kezéből kiérthessék; erről pedig azok tudnak többet mondani, a kik ő klmével akkor együtt voltanak. Ezt pedig bizonyosan tudom, hogy Thökölyi uram hűsége mellett sokszor felelt urunk ő nga előtt, azt mondván, hogy soha Thökölyi uram urunk ő nga méltósága és ez haza ellen való dolgokban magát nem

elegyiti. De az Thökölyi uram maga dolgainak folytatása azzal ellenkezőt mutat mindenekben. Ad 6-tum. Tudom azt is, hogy Thökölyi uramnak az utrumban specificált mód szerént való reversalisa volt, s ma is urunk ő nga kezénél vagyon, de annak utánna az első táborozáskor Thökölyi uram annál erőtlenebbet adott, melynek acceptálása Barcsai Mihály uram által ment végben urunknál ő ngánál. S ugyan ő kglme szerzett azon reversalisnak acceptálására való levelet. Ad 7-mum. Egyébaránt való articulusok bontogatását nem tudom, hanem midőn az mezei hadaknak exorbitantiájokról volt sok felől panasz, azoknak refrenáltatásokban ellenkezett, hol nevetséggel, s hol játékkal elmulatván, szavaira nem emlékezem ugyan formának, noha ugyan voltanak olyak, kikről magam is kértem, hogy alkalmaztassa magát különben, mivel részeg korában főképpen nem úgy viselte magát, a mint hivataljához illett volna.

2. testis. Grosus Paulus Inczédi de Várad annorum 36, juratus, examinatus, fatetur. Én ezekben a kérdésekben semmit egyebet nem tudok, hanem hallottam, hogy mondotta Barcsai Mihály uram, ha tudnám, hogy Thökölyi uram uramnak s hazámnak veszedelmére igyekeznék, nálamnál nagyobb ellensége nem volna, de én mivel semmit is eszemben nem vehetek, személyében jóakarója vagyok, immár azért nem illik, hogy rám nehezteljenek. Item, mikoron Filek alá instructióval az budai vezérhez küldettetett Pásztóról, én is azon audentián és táborhely szerzésen ő kglvel levén, midőn az tábornak helyét kijártuk volna, este felé megszállottunk, mikor szintén vacsorát ennénk, Thökölyi uram szolgái bor, kenyér s pecsenye hozással jövén oda, a Thökölyi uram hofmestere szavával köszönték s látogaták Barcsai Mihály uramot, melyet ő kglme is fogada és a bort a mi kgls urunk ő nga egészségiért rájok köszöné, s mind inkább vélek megitatá, azután elmenének ő kgltől.

3. testis grosus Georgius Inczédi de Várad suae Celsis sigilli aulici et literarum secretiorum conservator, annorum 35, juratus, examinatus, fatetur. Emlékezem arra, mikor egy alkalmatossággal kgls urunk Barcsai Mihály uramot Thökölyi uramhoz kiküldé, talám szintén magam fogtam irni ő nga parancsolatjából ő kglnek innen Fogarasból, hogy térjen meg, de ő kglme, ha jól jutna eszemben, Sukról fogott rescribálni kgls urunknak ő ngának, melynek is continentiáját én nem tudom, nem is láttam, ő kglme onnan követte utját kgls urunk parancsolatjából vagy másképpen, azt sem tudom, úgy jut eszemben, azon útjában ő kglme mellett lett volna Vayi Mihály uram, csak aligha Pekri Lőrincz uram

is ott nem volt, a mint én gondolom, a kik ő kglvel voltanak, azok tudhatják, mint lett szemben Thökölyi urammal. Tudom s láttam, olvastam is, s kezemben is volt Thökölyi uramnak olyan reversalisa in specie, melyben kötelezte magát az mü kgls urunkhoz, hogy soha ő nga ellen sem titkon, sem nyilván nem praktikál, tisztet engedelme nélkül nem solicitál, semminemü ő nga ellen való dolgokban magát nem elegyiti, hanem minden dolgát alkalmaztatja a mi kgls urunk ő nga dispositiójához és magát ahoz tartja. Mely reversalist hallottam, hogy kiszerzett volna Barcsai Mihály uram és annál gyengébbet extrahált volna helyette, de azt én bizonyosan nem tudom, csak hallottam. Emlékezem arra is, egy alkalmatossággal levén Fejérváratt generalis ország gyűlése, az mü kgls urunk ő nga házából kedvetlenül jövének ki az mlgos tanácsi rendek s úgy értettem, az mezei hadaknak fizetések forogván fen, Barcsai Mihály uram intimatiójából következett volna azon kedvetlenség a tanácsurakra ő ngokra s ő kglkre. Hallottam azt is Barcsai Mihály uramtól magától, az mint rá emlékezem, mikor Böszörmény alá a mü kgls urunk ő nga hadaival ment, hogy kgls urunkhoz ő ngához való kötelességét megtartja, de mivel ő kglnek Thökölyi uram jó ura, senki tekintetiért meg nem veti.

4. testis grosus Petrus Alvinczi de Borberek, per regnum Transylvaniae alter magister prothonatarius in hospitio suo solito repertus, annorum 41, juratus, examinatus, fatetur ad 1-mum. Én ugyan tekintetit s kedvességit Barcsai Mihály uramnak tudom kgls urunk ő nga előtt s ő ngával való magános beszélgetésit is tudom, de mikor én azon ő nga házán által mentem, subsistálván, miről volt a discursus, nem tudom annak materiáját és formáját. Ad 2-dum. In consilio forgott végezésekben én adhibitus nem voltam, ország közönséges végezésiről pedig ha mi expeditiókban forgottam, a nemes ország előtt revideáltatott, s úgy adtam ki kezemből. Ad 3-ium. Ebben penitus semmit nem tudok, sem tapasztaltam. Ad quartum, Thökölyi uram leveleit, hogy udvarhoz fasciculusokban küldötte, láttam. Oda ki pedig a táborozásnak alkalmatosságával hofmester által hogy Thökölyi uram gazdálkodott. Inczédi Pál uramtól hallottam. Egyébaránt való tractáját én nem tudom. Ad 5-tum. Láttam, kiváltképpen mulatás közben in privato, Thökölyi uram ő nga kedveltette s alkalmaztatta magát ő nga előtt, s ajánlotta magát ő ngának, és hogy én is ő ngának jóakarója legyek, bizonyos ajándékkal inducáltatott, de én ajándékra magamat méltatlannak ismervén, magam

kötelességemre vigyáztam. még akkor Barcsai uram ő kglme az urak száma között nem volt. Hallottam az úrtól Naláczi uramtól a gróf uram reversálisának a táborból beküldött pariáját. úgy az urunk ő ngának adott assecuratiójának is, hogy Barcsai uram lehetett formálója, Barcsai uramnak ez iránt való nagyobb mértékbeli munkáját én nem tudom. Ad. 6-tum. Thökölyi uram reversalisának kiszerzése és Thökölyi uram iránt való assecuratiója hogy Barcsai uram által lett légyen. nem tudom, mert itt benn afféle materia én hiremmel nem forgott. Ad 7-mum. A mitől fogva méltatlan voltom szerént az articulusok irásában én is foglalatoskodtam, a szerént expediálódtanak, a mint ex consilio a szokás szerént lehoztak, afféléknek nevezetes bontogatásiban nem tudok semmit. Ad. 8-um. Kin való maga viseléséből, minthogy én ő kglmével az palotán kivűl nem is beszéllettem, semmi ártalmat eszemben nem vettem, titkos dolgait pedig ő kglme velem nem közlötte.

Quam nostram in praemissis inquisitionem, praescriptorumque testium fassiones, uti per nos sunt receptae, eidem Celsni Vrae fide nostra mediante rescripsisse, sigillisque nostris usualibus et chirographi munimine roborasse.

Eandem (de reliquo) Celdnem Vram quam diutissime foeliciter vivere, valere et regnare desiderantes. Datum in oppido Fogaras, anno et die supranotatis. Correcta per nos judices.

Eiusdem Ilme Celsnis Vrae
humiles, fideles perpetuique servitores
Michael Simonfi mp. Blasius Szabó mp.

Tabulae Ilmae Cels. Vrae judiciariae scribae ac jurati notarii e curia eiusdem per eandem ad praemissa peragenda specialiter exmissi.

Külczím: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno nobis clementissimo.

Más kézzel: Anno 1684. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotorium mp.

Más kézzel: Barcsai uram levat. pro A.

Más kézzel: Barcsai Mihály uram ellen való inquisitio.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

b)

1684. marcz. 14.

A fejedelem Harinait haza bocsátja.

Michael Apafi dei gratia *stb.* Fidelibus nostris spectabilibus magnificis generosis, Clementi Mikes de Zabola consiliario nro intimo, Cottus Albensis Tranniae comiti ac in judiciis regni in persona nostra praesidenti magistro nro prothonotario, nec non Petro Alvinczi de Borberek altero magistro nro prothonotario universorum bonorum in Trannia praefecto ac decimarum fiscalium vice arendatori et Petro Barrabas de Albis causarum nrarum fiscalium directori modernis et futuris quoque pro tempore constituendis cunctis etiam aliisque quorum interest seu interierit, praesentes nras visuris, nobis dilectis salutem et gratiam nram. Nemes Harinai Ferencz hívünk jóllehet egynehány esztendők alatt egyébb tagaiban is de kiváltképpen lábaiban szenyvedvén istennek rendkivűl való látogatását, melyeket kglmes tekintetbe vévén (jól lehet nyavalyájának újjulásával is ez mostani generalis gyűlésre regalisunkbeli parancsolatunk szerént compareált) házához bocsátottuk. Kglmeteknek azért kglmsen és igen serio parancsoljuk, az megírt okokra nézve ebbeli kegyelmességünket értvén megírt hívünkhöz, házához való menetelét ne akadályoztassa és azért sem személyében, sem jószágában, sem semminemű javaiban meg ne kárositsa és háborgassa. Secus nec facturi. Praesentibus perlectis *stb.* Datum in arce nra Fogaras die 14 mensis Martii Anno dni 1684.

M. Apafi

(P. H.)

Patens alakjában írva háránt; gróf Tholdalagi Viktorné radnótfái levéltárából.)

c)

1684. márcz. 24.

A segesváriak számadása.

Copia.

Anno 1661 die 27. Octobris administráltak segesvári uraimék, az reájok esett porta contentatiójára való summát a harminczhét ezer tallért, idest thal. 37,000, melyről adtam

ez kezem irása alatt levő pecsétes czédulámat. Actum in castris ad Szent-Marton positis, die et anno supra notatis.

Kassai Ferencz mp.
(L. s.)

Anno 1676. die 12. Februarii. Ez quietantiát az segesvári becsületes tanács mi előnkben producáltatván, ez generalis summából kivévén az nemességnek az ő kglnek városából kivitt bonumoknak számát, az arról való regestum szerént, úgymint thall. 3830, marad az ő kglk magok résziről erogált summa tall. 33170, melyet, úgy látjuk, ő kglk akkoron porta contentatiójára erogáltanak. De mi mostan ennek megfizetéséről semmit nem deliberálhattunk, hanem ő kglk országot requiráljanak felőlle.

Segesvár

Ex deliberatione dnorum
delegatorum mp.

Az jövendő ország gyűlésére differáltatott. Albae die 21. Decembris 1676. In generali congregatione.

Martinus Sárpataki mp.

Segesvár városa lakosinak az mi kgls urunk ő nga belső tanácsúr hiveihez alázatos supplicatiója.

Ngtoknál Kglteknél nyilván vagyon, isten ő szent fige csudálatos itiletiből minémü sulyos látogatásával illette szegény városunkat nem régen a megemésztő tüz miatt, elannyira, hogy egészen várostúl oly szegénységre jutván, nem hogy porta contentatiójára való adónkat megadnunk, avagy az elmúlt esztendőbéli czernyolczszáz tallérokig bennünket megsegítő creditoroknak megfizetnünk, annál is inkább, hogy megromlott szentegyházainkat, bástyáinkat, tornyainkat s egyéb szükséges városi épületinket restaurálni akarván, mind azon szükséges állapotokra erőnk, tehetségünk volna, de a mostani szegénységet nyomó szűk és drága üdőhez képest városunk lakosi mindennapi életek táplálására is csak isten tudja mint érkezhetvén el, kénszerítteténk az Ngtok Kgltek atyaiképpen szánakozó istenes könyörületességéhez alázatosan folyamodnunk.

Könyörögvén Ngtoknak Kglteknek igen alázatosan, méltó esedezésünket istenes consideratióban, szánakozásban vévén, méltóztassék Ngtok Kgltek ilyen szükségünkben Ali basa idejében, az mi kgls urunk ő nga fejedelmi parancsolatjából és az nemes ország akkori szoros szükségéhez képest való impositiójából erogált harminczháromezer egyszáz és

hetven tallér restálandó adósságunkból egy részéről bennünket contentáltatni, melylyel fizethetnők meg praespecificált nagy interesre felvett adósságunkat, romlott városunknak sok rendbeli ruináit hasznosan építhetnők meg; ne jussunk magunk is jobban jobban teljességgel való elpusztulásra annál is inkább, mint vagyunk. Emlékezvén penig alázatos nagy háládatossággal Ngtoknak s Kgltteknek az egész nemes országgal együtt ezelőtt is szegény megromlott és funditus felfordult várasunkhoz conferált atyai jóvoltárúl, s istenes szánakozásárúl, Ngtoknak Kgltteknek egész városúl alázatosan megszolgáljuk; kivánván egyszersmind, szegény romlott városunkhoz megmutatott s reménségünk szerént meg is mutatandó Ngtok Kgltek atyai beneficiumjának legyen bűséges megfizetője.

Isten Ngtokat Kgltteket mind fejenként boldogságos hosszú élettel örvendeztesse, tiszta szibűl kivánván.

N. K. J. V. V.

Anno 1677. 3. Junii. Ez supplicans atyánkfiai elvárván azt, hogy ez esztendőre felvetett adót megindítsák, ezután találják meg az nemes országot, az mire isten segít, subleválni, és kedveskedni, a mennyire lehet, készek leszünk. Albae, sub generali diaeta dnorum regnicolarum etc.

Magister Joannes Kendi
protonotarius mp.

Segesvár lakosinak alázatos supplicatiója az nemes országhoz.

Tekintetes nemes ország! Jó emlékezetiben lehet Ngtoknak, Kgltteknek, az előbbi gyűlésekben is kétszer tanálván meg alázatos suplicatiónk által Ngtokat Kgltteket, a pusztitó égés miatt szánakozó állapotra jutott sorsunkban annyival is inkább atyai szive rajtunk megesvén, vagy adónk egy notabilis részének defalcatiója által, akár a restantia adóbúl, Ali basa idejében az nemes ország akkori szoros szükségében erogált harminczhárom ezer egyszáz és hetven tallér restáló expensánknak ha egyszersmind nem is, akár csak valami tettetes részének refusiója által érezhetnők atyai segítségét Ngtoknak Kgltteknek, melyet is istenes consideratióban vevén Ngtok Kgltek, mind kétszer kivánatosan resolvált supplicatiónkra való iratása által, mutatván abbeli dolgunkban ez ilyen következő gyűlési alkalmatosságra. Mivel penig most újabban neveli ez is boldogtalan állapatunkat, hogy akkori szoros szükséghez képpest a mely árváknak javaihoz kételeníttettünk nyúlni, már azok is felnővén, élné-

nek, ha volna mivel, de nékünk sem lévén, miből adhassunk, minduntalan reánk járnak, búsítanak bennünket, s kivált tiszteinket, nyughatatlankodnak rajtunk.

Minekokáért instálunk mostan is még is az nemes országnak felette igen alázatosan, Ngtok Kgltek atyai könyörülő szive rajtunk megesvén, az mi kgls urunkkal ő ngával s bölcs tanácsával egy consensusból, disponálna úgy felőle, tapasztalhatnók rajtunk való atyai szánakozásának gyümölcsit, azon Ali pasa idejében erogált harminczháromezer egyszáz és hetven tallér nagy summának ha egyszersmind most nem is, akárcsak egy alkalmas darab részében, vagy adónkbéli relaxatiója által az nemes országnak, vagy az restantia adóból való refusiója által, melyből is nyujthatnánk valamit in contentationem fen megirt szegény árváknak; sok és nagy interesre felvett adósságinkból is lassanként feselhetvén, életünk fottáig tökélletes hűségi alázatos szolgálatunkkal hálálhassuk meg.

Kiért isten is Ngtokat Kglteket szerelmesivel minden szomorú változásunktúl oltalmazza, ellenbe lelki testi minden jókkal boldogítsa, szibűl óhajtjuk.

K. V. V. N. K.

Anno 1680 die 29. Novembris. In generali congregatione dnorum regnicolarum Albae celebrata.

Méltán ő klknek az nemes ország kedveskednék, de magok ő klk látják ez hazának szántalan sok rendbeli expensáit, mely mia ő klknek mostan nem kedveskedhettünk, isten jövendő gyűlést adván érnünk, az ő klmek requisitiójára az országnak lészen méltó tekénteti, melyben meg sem fogyatkoznak etc.

Extradata per magistrum Clementem Mikes de Zabola ilmi dni dni principis Transylvaniae prothonotarium et praesidentem mp.

Anno 1683. die 22. Februarii. Mivel ő kelmek magok látják az országnak mostani szoros állapotját, érzik is egyszersmind ő klmek, talám isten ő szent fge jövendő ország gyűléséig valamennyire csendesiti a dolgot, s a nemes ország jó akaratjában meg nem fogyatkoznak igiretek szerént. Datum in civitate Segesvár in generali congregatione dnorum regnicolarum anno et die praenotatis.

Extradata per magistrum Petrum Alvinczi, ilmae suae celnis pincipalis prothonotarium mp.

Anno dni 1684. die 29. mensis Martii. Ő klmek magok látják az országnak mostani állapotját, hogy az mi restantia lehetett, azt kivántatott az végbeli vitézlő rendre deputálni,

azért megnyugova legyenek ő kglmek benne, legelső alkalmatossággal, isten módot adván benne, az restantiából igyekezünk ő kglmeknek satisfactiót impendálni.

Datum anno et die in praenotatis, in generali dnorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum in oppidum Fogaras indicto.

Extradata per magistrum Clementem Mikes de Zabola celsmi dni dni principis Transylvaniae et regni prothonotarium mp.

(Országos levéltár. Erdélyi kincstári osztály, XIX. Nro. 2074.)

d)

1684. márcz. 8—29.

A törvények.

Nos Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes, etc. Memoriae commendamus, tenore presentium significantes quibus expedit universis: Quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, coeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 8. mensis Martii anni praesentis 1684. in oppidum nostrum Fogaras ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos, in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Suplicantes nobis humillime, ut nos omnes et singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis, ad diem octavum mensis Martii, anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi quarti, in oppidum Fogaras, ex edicto suae celsitudinis principalis indictis et celebratis conclusi.

Articulus I.

Az ország adajáról, annak administratiójának terminusával együtt.

Noha kegyelmes urunk a külömb-külömb-féle, szegény hazánkon sok izben általment változásokra nézve szegénységinknek szükséges volna kedveznünk, de mivel Isten kegyelmes gondviselése után az fényes portára esztendőnként tartozó adónk az ő idejében kivántató beszolgáltatásával remélhetjük megmaradásunkat, annak okáért magunk és szegénységink nagy fogyatkozásával is, Nagyságod kegyelmes consensusa accedálván: hogy minden adózó helyek, rendek és bizonyos hivatalbéli személyek is, hasonlóképpen az kapuszámok, az egyházi rovatlan személyekkel együtt az tavalyi mód szerint adózzanak az jelen való 1684. esztendőben is mindenekben, és a szokott terminusokra fogyatkozás nélkül, a kik által illik, administrálják is az elmult esztendei ezen matériáról irott articulusokban specificált módok szerént és poena alatt communi voto concludáltuk.

Articulus II.

Az adó főinspectori, generalis perceptor és az adó perceptiójának helye specificáltatnak.

Az közönséges ország adaja főinspectorinak Nagyságod kegyelmes consensusából Hallér János és Bethlen Elek atyánkfiait ő kegyelmeket rendeltük, generalis perceptornak pedig Ugron Ferencz atyánkfiát helyben hadtuk; azon adó perceptiójának helyét Kőhalom városában rendelvén az effélékről irott tavalyi articulusnak tenora szerint.

Articulus III.

A kolosvári és csehi praesidiariusok, s somlyai drágányok tavalyi restantia fizetésekről.

Az kolosvári s csehi presidiariusoknak és somlyai drágányoknak négy havokra való tavalyi fizetések restálván kegyelmes urunk, Nagyságod kegyelmességéből, hogy köteles szolgálatjokra inkább inducáltassanak, az tavalyi restantia adóból deputáltunk mostan számokra generalis perceptor atyánkfia által háromezer forintokat adatni; és ha mi több restantiájok lészen, Nagyságod kegyelmes dispositiójából ez után suppleáltathatik, az debreczeniek is tavalyi restantia adajokat (ezer forintot Nagyságod kegyelmes tetszéséből nékik elengedvén,) megirt generalis perceptor atyánkfia kezéhez administráltatván.

Articulus IV.

Holmi függőben lévő dolgoknak expeditiójárúl.

Hogy Nagyságod kegyelmes urunk méltóságos propositóinak rendiben emlékeztet bennünket némely függőben lévő articularis dolgok, úgymint az árosmivek limitatiójának, némely faluk contraversiában lévő határok eligazíttatásának és az regius fundusokon lévő halastók restauráltatásának effectuálására, Nagyságodnak mint kegyelmes urunknak alázatoson megszolgáljuk és hogy Isten ő felsége annyira való csendességet adván, az áros mivek limitatiója iuxta articulum 12. constitutionis regni anni 1683., az controversiában forgó határok dolga pedig iuxta articulum 18. praementionati regni constitutionis; úgy az regius fundusokon lévő halastóknak restauráltatása is iuxta articulum 45. constitutionis regni anni 1678. munkában és executiókban is vétetődjenek, Nagyságod kegyelmes tetszéséből concludáltuk.

Articulus V.

Némely fiscalis jószágokbéli difficultások legitima executiójárúl.

Az mi a fiscalis jószágokbéli difficultásokat illeti kegyelmes urunk, azoknak is az időnek sok ellenkezési miatt haladni kelletvén, ha Isten annyira való csendességet enged, Nagyságod kegyelmes tetszése is accedálván, concludáltuk, az mely deliberatiók in anno 1670. per commissarios regni ad id deputatos effectumban nem mentenek, ha Nagyságod újobban az controversiában forgott bonumokat meg nem adta, az akkori deliberatio után, fiscalis director atyánkfia vétesse legitima executióban, az mely difficultásokat penig úgymint az 1657. esztendő előtt lött emptiókat, occupatiókat és virtute quarundam donationalium quo-quomodo lött acquisitumokat azon commissarius atyánkfiai nem illettenek, azok ellen procedáljon director atyánkfia iuxta contenta decreti et regni articulorum superinde edictorum; nem preiudicálván ezzel azon commissarius atyánkfiainak semmit is, és az olyak iránt ha mi difficultások occurrálhatnak akadályúl, az fiscalis jószágok recuperatiójával irott articulusok szerént vétetődjenek igazításban; ide értetvén azok is, ha kik Nagyságod méltóságos commissiójára super juribus, portionibusque et proventibus fiscalibus articulariter nem producáltanak, vagy producálni nem akarnának.

Articulus VI.

Jobbágyokat titkon elszöktetőkről.

Sok rendbéli insolentiákat követvén el kegyelmes urunk némely nemes atyánkfiai mind magok személyekben, mind pedig jobbágyok által más nemes atyánkfiain, holmi praetextusok alatt földekről jobbágyinak titkos elvitettetésekkel, mely afféle rendeletlen dolgok orvosoltatását Nagyságod kegyelmes resolutiója szerint az jövendő ország gyűlésére differáltuk, úgy hogy ha kik afféle megbántódásokat valamely nemes atyánkfiaitól személyekben, vagy pedig mások által praetendálják, admoneáltassák az olyanok azokat ante octavum termini generalis congregationis universorum regnicolarum praefigendi, és mind az két fél kivántató készülettel compareálván, vagy lészen törvényes gyűlés, vagy nem, de ezen megbántódások vétetődjenek végső igazításban; egyébiránt az latrok kergetéséről, refrenáltatásokról és érdemes büntetésekről irott articulusok is serio observáltassanak, communi voto végeztük.

Articulus VII.

Törvényes székek celebráltatásáról.

Mivel kegyelmes urunk ez hazában fenforgó sok alkalmatlanságok miatt törvényes székek mind az vármegyéken, mind penig a székelységen ritkán celebráltathatnak, sőt az mikoron és holott celebráltatnak is, gyakorta specialis ocmmissiók és holmi articulusok ellen való ratiókra nézve sok causák differáltatnak sokak praejudiciumokra, kiváltképpen a divisio dolgában: hogy azért ennekutánna mind vármegyéken s mind pedig a székelységen gyakrabban folytassanak a törvényes székek és az causák se commissiókkal, se pedig egyéb közönséges dilatoria cautiókkal ne differáltassanak az causansoknak nagy praejudiciumokra, hanem istenesen revideáltatván, expediáltassanak egyébiránt is, mivel a székely atyafiak ő kegyelmek között az vicetisztek elől az derék székre szokták az causákat appellálni. főtiszt atyánkfiai praesentiájokra ne differálják az alsó széken, ezután is az régi jó usus ez félékben observáltassék ő kegyelmek között. Nagyságod kegyelmességéből végeztük.

Articulus VIII.

Hunyad vármegyében megkárosíttatott kereskedő rendek contentatiójáról.

Minémü megkárosíttatások esett légyen az elmúlt esztendőben az görög és sidó, ez hazában adófizető kereskedő

rendeknek, sőt annak előtte ez ország adaja administratorinak is az Hunyad vármegyei némely nemes és paraszt emberek miatt, kiktől való félelem a sóval való kereskedőket is gyakorta szokta akadályoztatni és hogy azoknak orvoslásában noha az Nagyságod ex consilio lött kegyelmes parancsolatjából munkálkodtak ugyan azon vármegye vice tisztei, mindazonáltal effectumban nem vehették, mind ez panaszló felek, mind penig az Nagyságod kegyelmes resolutiójából alázatosan értjük kegyelmes urunk; hogy azért ezen difficultás most megorvosoltassék, többek affélék következési pedig mind Hunyad vármegyében, mind pedig más oly félelmes helyeken is akadályoztassanak, s az gonosztévő emberek, kik más jámborok javok és életek után szoktak leselkedni, megzaboláztassanak, Nagyságod kegyelmes consensussából végeztük, hogy az hunyadvármegyei vicetiszt atyánkfiai cirkálják fel szorgalmatosan, minden ahhoz kivántató utakat, módokat elkövetvén, mind az nemes embereket, kik azon gonosz cselekedetben részesek lehettek, mind pedig az paraszt embereket, a kik cselekedték, úgy az kiknek kezeknél azon elprédált marha feltaláltatott s találtatik is és a megirt kárban esett kereskedő rendeket, comprobálván ők is részek szerint minden károkról ab exspiratione praesentis diaetae ad quindenam contentáltassák, sub poena dupli, ex eorum rebus mobilibus, juribusque et portionibus ipsorum possessionariis per legitimos regni executores, virtute saltem praesentis articuli, exclusis omnibus juridicis remediis et cautelis exequendis és hogy efféle gonoszság inkább megszünjék, az lator embereknek is nagyobb tartalékja lehessen, az megirt gonoszságot patrált falukkal határos szomszéd falubéliek is juxta proportionem megbüntettessenek megirt vicetiszt atyánkfiai által sub poena articulari modo quo supra exequenda.

Articulus IX.

Tolvaj kiáltás poenájával együtt limitáltatik.

A tolvaj kiáltásnak és harang félenverésnek alkalmatosságával becsuszott sok inconvenientiák eltávoztatására nézve végeztük kegyelmes urunk Nagyságod kegyelmes consensusából, hogy ha ennek utánna vagy valamely gonosztévő más jámbor ellen, vagy korcsomákon s vendégségekben, vagy penig házoknál s mezőn is magok aprólékos dolgok felött veszekedők közzül valamelyik tolvajt kiáltana, ez ilyen dolog megvizsgáltatván, ne tartozzék az falu semmi mulctával, hanem az veszekedő felek közzül az érdemesnek vegyék el három, hat, vagy ad majus tizenkét forint büntetéseket,

egyébiránt is pedig az tolvaj kiáltásnak és harang félen verésnek okait az vice tisztek hüségesen megvizsgálván, ne minden ily excessusokért florenos 200, hanem juxta proportionem patrati limitálják s vegyék is executióban az poenat.

Articulus X.

In causam attractusok absolutio vételéről.

Nagy fogyatkozásokkal tapasztaljuk kegyelmes urunk, sok in causam attractusok az diaetákon sok költségekkel és fáradtságokkal való hosszas várakozásokat, mivel az actoroktól némelyek nyolcz, kilencz és több esztendők alatt is meg nem szólíttatván, re infecta szomorusággal térnek haza. Végeztük azért Nagyságod kegyelmességéből, ha mely in causam attractusokat harmadik diaetalis terminuson az actorok meg nem szólítják, egy bizonyos nap pro absolutionibus deputáltatván, arra, azon napon az ilyen in causam attractusok absolutiót sollicitálhassanak és ha meritalis ratiókkal az actorok dolgokat nem stabiliálhatják, adjudicáltassék az absolutio; ideértetvén az fiscalis director causái is.

Articulus XI.

Utazók, quartélyozók és postákról.

Jóllehet kegyelmes urunk az ingyen élődőkről és quartélyozókról sok s jó articulusi legyenek ez hazának, mindazonáltal semmi pihenéseket szegénységinknek nem látjuk a sok alá s feljárók, ingyenélődők és quartélyozók insolentiái miatt; sőt naponként végső pusztulásokat közelitik némely faluk. Végeztük azért Nagyságod kegyelmes resolutiója szerint, hogy az eddig affélékről irott articulusok szoros animadversio és büntetés alatt megtartatván, az pósták, ország és nagyságod dolgaiban járók is utjokat continuálják egyenesen, az universitáson ne kalandozzanak és szükségekhez képest illendő lovakot fogadjanak, azok visszabocsáttatásáért pedig az szegénységet semmiképpen saczczoltatni ne merészeljék és semmi szin vagy praetextus alatt szegénységinknek lovokat az rendelt és szokott helyeknél tovább vinni, vagy magoknál tartani ne attentálják, egyébiránt is semminémü exorbitantiákat, huzásokat, vonásokat az szegénységen ne cselekedjenek, mely ellen ha kik impingálnának, in loco delicti megfogattatván eo facto, Nagyságod méltóságos udvarában kemény büntetésre, vagy az hová valók lésznek, oda való főtisztek kezekben vitessenek; magok dolgokban járók-

nak pedig ingyen gazdálkodásról és quártélyról való commissiók vagy czímerek ne adattassanak s ha kik Nagodat búsítván, extrahalnának is, erőtlenek legyenek és ha kik affélék mellett, vagy azon kivűl is magok dolgokban járók szegénységinket ingyen gazdálkodásra erőltetnék, annál inkább rajtok élődnének, quártélyoznának, azon falubéli lakosoktól űzettessenek ki és ha kik resistálnának, vagy egyéb excessust cselekednének, in loco delicti megfogattatván, Nagyságodat tudósítsák róla és Nagyságod parancsolatja szerint vitettessék oda és excessusokhoz képest mox et de facto irremissibiliter megbüntettessenek; ezzel mindazáltal nem abutálván ő kegyelmek is, az becsületnek regulája az eddig való articulusok szerint szállás adással, ellenben gazdálkodással is tartozzanak, azoknak kiváltképen az kik az Nagyságod és ország dolgaiban járnak.

Articulus XII.

Fizetett katonák quártélyjok és excursiójokról.

Kegyelmes urunk, az fizetett hadaknak szegénységinken való quártélyozása, excursiója és rajtok élődések miatt is naponként szegénységinket minden javokból exhauriáltatni tapasztalván, végeztük Nagyságod kegyelmes resolutiója szerint, hogy az eddig iratott articulusok szerint az fizetett hadak quártélyban az fiscalis jószágokra, azon kivűl másuvá ne szállíttassanak és sem quártélyozó helyekből, sem Nagyságod méltóságos udvarából, sem egyenként, annál inkább csoportonként, vagy zászlóstúl szegénységinkre ne excurráljanak, s rajtok élődni semmiképen ne merészeljenek, ha kik excursiókat cselekednének pedig, és szegénységinken élődnének s őket saczczoltatnák, huznák, vonnák, sine omni discretione, ha az falubeliek birnak vélek, megfogattatván, eo facto hozassanak az Nagyságod méltóságos udvarában, ha pedig vélek nem birnának, generalis és főkapitány atyánkfiai tudósíttatván felőle, tartozzanak megbüntetni mox et defacto, ha kik pedig közülök Nagyságod, vagy ország dolgainak végben vitelére küldettetnek, specialis salvus passus adattatván nékiek, az eddig való jó articulus szerint utjokat végben vivén, az salvus passusok tőlök bevétessenek de facto.

Articulus XIII.

Portára járókról.

Nem kicsiny megbántódásokat vévén eszünkben kegyelmes urunk az portára járó posták és postakövetek iránt is szegénységinknek, végeztük azért Nagyságod kegyelmes con-

sensusából, hogy az portára küldendő posták és követek idő nap előtt több lovakat szegénységinkre quártélyban ne küldhessenek, hanem csak a szükséghez képest az mennyi lovakon előttök lévő utjokat continuálhassák, annál inkább elindulván, csak egy lovokat is quártélyban hagyni ne merészeljék; ha kiknek pedig, ez ellen cselekedvén, lovok quártélyban találtatnának, tőlök elvétettetvén, hozattassanak Nagyságod méltóságos udvarában. Az mester emberekkel is ha mit miveltetnek, illendő árát megadni tartozzanak sub poena articulari irremissibiliter, exclusis omnibusjuridicis remediis exequenda.

Articulus XIV.

Az székely natio közé commissariusok deputáltatnak.

Nagyságod méltóságos propositióinak tenorából értjük alázatosan kegyelmes urunk, hogy Nagyságod a székely natiónak ő kegyelmek alkalmas időktől fenforgó különbkülömbféle difficultásinak investigálására és complanálására is meghitt becsületes tanácsúr híveit, úgymint Teleki Mihály és Mikes Kelemen uramékat ő kegyelmeket rendelte légyen kiküldeni, úgy hogy ő kegyelmek az megírt székely natio ő kegyelmek difficultásit az boldog emlékezetű néhai idősbik Rákóczi György fejedelem méltóságos dispositiójából lött complanatiójától fogva assumálván, azon megirt Rákóczi György fejedelem abbéli progressusának és modalitásának tenora szerint investigálják és complanálják is istenesen, ide értetvén köztök forgó s igazitást kivánó egyéb dolgok is. Mi is azért Nagyságod ebbéli méltóságos dispositiójának, úgy az táborozásnak alkalmatosságával az vármegyék részeiről esett fogyatkozásokat is, hogy Nagyságod becsületes hivei által megorvosoltassa, alázatosan annuálunk.

Articulus XV.

Losonczi Bánfi György atyánkfia circumscriptiója tolláltatik.

Losonczi Bánfi György atyánkfia Nagyságod méltóságos személye eleiben adatott alázatos supplicatiójára tött Nagyságod kegyelmes resolutiója szerint, kegyelmes urunk, mi is egész országúl nagy reménséggel lévén az ő kegyelme jó hazafiúsága felől, az mint virtute articuli 14. constit. regni an. 1678, diebus mensis Octobris emanatae ő kegyelmét az circumscriptio alól felszabadítottuk, úgy ha mi difficultása ő kegyelmének in articulo regni an. 1682. die 1. mensis Augusti emanato lehet is, azt is ea ratione et

in ea parte virtute praesentis articuli teljességgel et in perpetuum tolláljuk és cassáljuk: egész erejében hagyván minden részeiben az ő kegyelme circumscriptiojának tollalásáról írott 1678 esztendőbéli 14-dik articulusunkat.

Articulus XVI.

Néhai Kemény Jánosné fejedelemasszony és Kemény Simon maradéki az gerendi jószág felől való controversiájok complanatiója.

Néhai Kemény Simon uram maradéki jussoknak nagy praejudiciumával tapasztalván kegyelmes urunk néhai méltóságos Kemény János fejedelem relictája, M. Lónyai Anna ő naga az Thorda vármegyei gerendi jószágbéli rendeletlen dominiumát és ez hazában hallatlan tékozlásit s rendkivűl való exactióit, melyek majd felűlhaladják azon jószágnak inscriptionalis summáját; egyébiránt is az arról való contractust némely részeiben violálván megirt fejedelem asszony ő nagysága, sőt azon gerendi jószágnak nagyobb részeit hogy abalienálta légyen, nyilvánságosan constál. Méltó tekintetben vévén azért az megírt Kemény Simon uram maradékinak ezen dolog orvoslása felől lött alázatos instantiáját (jelenlévén per legitimam superinde ammonitionem az megírt fejedelemasszony ő naga Kassai Nagy Gábor nevű szolgája is, penes litteras ejusdem plenipotentiales megirt fejedelemasszony ő naga részéről, ezen materia iránt előnkben terjesztett ratiókkal) és hogy az ő kegyelmek méltó jussa megírt gerendi jószágban tovább is ne periclitálódjék, sőt azon hallatlan példával más becsületes atyánkfiai maradéki is jövendőben ne szomoríttassanak, Nagyságod kegyelmes consensusa is accedálván, hogy ezen esztendőben következő pünkösd ünnepe után Hallér János, Mikes Kelemen, Petki János, Daniel István, Haranglábi Zsigmond, Kálnoki Farkas atyánkfiai az Thorda vármegyei fő és vice tiszteket magok mellé vévén, ad facies praementionati possessionis Gerend et aliarum etiam portionum possessionariarum ad dictum castellum Gerend pertinentium kimenvén, valami pusztulások azon jószágban estenek s comperiáltatnak, (exceptáltatván az tatárok által lött pusztítások) istenesen aestimálják és azoknak becsü szerint való árát azon jószág inscriptionalis summájából defálcalván, ha mi pénz marad, oszszák fel proportionaliter azok között, kik azon gerendi jószágban megírt Kemény Jánosné fejedelem asszonynyal lött contractusok szerént participálódtanak; azon gerendi jószágot pedig egészlen, inhibitione, contradictione et repulsione praetendentium et hactenus

possessorum, aut aliorum quorumvis ratione praevia non obstantibus, assignálják az fenn megírt Kemény Simon uram maradéki kezekhez és birodalmok alá. Ha penig valakik az megirt delagata personák közől betegségek miatt, vagy egyéb méltó ratiókra nézve el nem mehetnének, méltóztassék Nagyságod más becsületes személyeket helyekben demandalni. Az alatt penig intessenek meg az megirt jószágnak mostani possessori, hogy azon jószágban semmi pusztítást és rendeletlen exactiókat ne tétessenek, kik ha magokat alkalmaztatják, bene quidem, alioquin az Thorda vármegyei vicetisztek nem várván azon dolog eligazíttatására deputált commissariusok kimenetelit, az egész gerendi jószágot sequestrálják és illendő gondviseléséről kivántató módon prospiciáljanak.

Articulus XVII.

Néhai Barcsai Ákos fejedelem donatiói invalidáltatnak.

Szomorú álmélkodással értjük, kegyelmes urunk, néhai Barcsai Ákos fejedelem akkori időbéli inauguráltatásának erőszakos modalitását, bizonyítván azt azon alkalmatossággal írott conditiónak is első része és hogy azon Barcsai Ákos az fejedelemséget, jó kegyelmes urát s fejedelmét elárulván, szomorú emlékezetű vérontásokkal, sokaknak törvénytelen halálokkal, rendkivűl való adózásokkal s exactiókkal és sokak oppressiójával, sőt ez hazának véghelyeinek s határinak is pogány kézben való ejtésével s ezen hazának közönséges becstelenittetésével is viselte légyen. Ennek felette, hogy maga külömb-külömb-féle excessusi s törvénytelen cselekedeti miatt meg is sententiáztatott légyen utoljára, valóságosan értjük: melyhez képest az efféle szomorú példákat távoztatni, sőt efféle hazánk s szabadságunk romlására czélozható s hajlandó személyek istentelen szándékát megfojtani akarván, Nagyságod kegyelmes tetszéséből egész országúl, három nemzetűl az megirt Barcsai Ákos néhai illegitimus fejedelemnek mindennemű collatióit, donatióit és privilegiumit vigore praesentis articuli in perpetuum cassáljuk, tolláljuk és invalidáljuk.

Conclusio.

Nos itaque praemissa suplicatione fidelium nostrorum, dominorum, magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, prae-

scriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento, vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et ratificavimus et confirmavimus, offerentes Nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam Nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in oppido praementionato Fogaras, die 29. mensis Martii, ultima videlicet praememorati generalis congregationis nostrae, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo quarto.

M. Apafi m. p. (P. H.)

Excudit Claudiopoli Michael Németi anno dom. MDCLXXXIV.

(Eredeti nyomtatvány az Akadémia birtokában.)

L.

1684. márcz. 31.

Apor István szerződése a törcsvári harminczad iránt.

Én Háromszéken, Kézdi székben, Alsó-Torján lakó Apor István, adom emlékezetűl az kiknek illik ez levelemnek rendiben, hogy ez jelen való 1684. esztendőben die 31. Martii az mi kgls urunk s kgls asszonyunk ő ngok kegyelmességéből az ő ngok böcsületes hivei, tek. Bethlen Gergely és Mikes Kelemen uraimék ő kglmek alkalmatosságával szabad jó akaratom szerint vállaltam magamra az fejérvármegyebeli törcsvári harminczadosságnak tisztit, hozzá tartozandó tömösi, brassai, bozzai és bereczki filialisokkal együtt tizennégyezer forint árendában; az máramarosi, dési, kolosvári és láposi harminczadokat penig hozzájok tartozó filialisokkal együtt kilencz ezer és hatszáz forintokban, ez ide alább megirt punctumok szerint.

Esküszöm azért az élő istenre, ki atya, fiu, szent lélek teljes szent háromság egy bizony örök isten, engemet úgy segéljen az én hitemben, s úgy adja lelkem idvességét, hogy én az mlgos erdélyi fejedelem, mlgos Apafi Mihály urunkhoz, és mlgos Bornemisza Anna kgls asszonyunkhoz, sőt az ő ngok mlgos szerelmesihez is, igaz, tökéletes és hiv, ellen-

ségiknek ellensége és jóakarójoknak jóakarója lészek; az ő ngok méltóságok, birodalmok és károkra való dolgokban soha nem practicálok, és senkivel is efféle dolgokban meg nem egyezek, semminemű szinek és reménségek alatt nem colludálok, sőt ha mit affélét valakiben, vagy valaki felől érthetek, vagy tapasztalok, ellenek állani igyekezem, és minél hamarább és hitelesebben lehet, ő ngoknak értésére adni jó lelki ismerettel el nem mulatom; az megirt harminczadokra penig igaz és szorgalmatos hűséggel viselek és viseltetek gondot, mindenekben az ő ngok méltóságos háza boldog javát előttem viselvén, tehetségem szerint az ő ngok proventusát nem fogyatom, sőt rendes utakon szaporitom. Melynek ideje kezdetik anno praesenti 1684. 31. Martii s terminálódik anno proxime sequenti 1685. die vero itidem 31. Martii.

Az megírt hivatalhoz punctumok ezek:

1. Minden holnapnak első napjára az ő ngok tárházában ezer forint kész pénzt administrálok minden fogyatkozás és késedelem nélkűl, az négy kántorra penig harmad fél-fél ezer forintot.

2. Ha mikor mi újságnak szerit tehetem, melyek az ő ngok szükségére kivántatnak, vagy azon kivűl, ha mikor az minemű vásárlást parancsolnak ő ngok vásároltatnom, mennél ócsóbban és jobban lehet, szerzek s vásárlok, s mind magam hasznom s nyereségem kivűl az ő ngok udvarának kár és fogyatkozás nélkűl administrálom vagy administráltatom.

3. Ha mikor vagy készpénzt, vagy vásárlást az ő ngok tárházának administrálok vagy administráltatok, azokról igaz quietantiákat vévén, számadásomra megtartom, és az esztendőnek utolsó hónapjának utolsó napjára az harminczadok árenda administratióról való számadásomat is eligazitom. Ha mi az megírt harminczadok s árenda proventusban hátralészen, az ő ngok tárházában nyolczadnap alatt administrálom.

4. Senkinek az ő ngok specialis commissiója nélkűl az megírt harminczadok árendájából semmit nem erogálok, sem erogáltatok, hanem kolosvári és szamosujvári főkapitányoknak, kolosvári és sebesvári praesidiarius tiszteknek, kolosvári ecclesiai személyeknek, az kiknek tudni illik eddig is azon harminczadokból szoktak fizetni. Ennek felette az kolosvári, brassai és bereczki házak bérit is minél alább szállíthatván, azon árenda summából megfizetem. Ennek felette az brassai magyar praedicator és scholamesternek az ő ngok collatiója szerint az mivel tartozom, megadom

Ezt is hozzá tévén, hogy ha török követre hirtelen az ő ngok méltóságokhoz képest ha mit kelletik erogáltatnom hitelesen, elkövetem, el is követtetem, mindazáltal affélékre is, ha az idő engedi, az ő ngok kegyelmes dispositióját várom. Ezeken kivűl penig semminemű expensákat az ő ngok kegyelmes dispositiójok és specialis commissiójok nélkűl nem tétetek, se magam nem cselekszem, hanem ha mi proventus az feljebb megirt rendes expensákon kivűl megmarad az ő ngok tárházában, a feljebb megirt mód szerint administrálom; ha mi defectusok esnek, a feljebb és alább megirt módok szerint a feljebb megirt árendák summájában, kipótolom.

5. Rationistákat és egyéb harminczadokhoz való szolgákat magam fizetésemben tartok ugyan, de mindazokot az hivatallhoz képest, alkalmatos elégséges residentiás hazafiát állítok, kötelezvén azokat az ő ngok méltóságok és szerelmeseknek, kiket ha miben az ő ngok méltóságok ellen vétni megérthetek *(hűségére)* az ő ngok kegyelmes dispositiójok szerint való büntetésre elő is állítok.

6. Senkit a kereskedő rendek közűl sem utjában nem akadályoztatok, sem marhájokban törvénteleníil meg nem károsítok, sem az igaz vectigálon kivűl való harminczadlásra nem erőltetem, A kiket az articulusok immunitáltak, harminczadlásra azokat sem kénszerittetem, sem kénszerítem, sem penig más harminczadoknak (minemű az zajkáni) vagy vámok jövedelme fogyatkozására okot nem szolgáltatok, kit-kit igaz utjában járni, s rendes alkalmatosságával élni igazán, bántódás nélkűl megengedek.

7. Az szomszéd országokbeli, vagy más akármely nemzetbeli semminemű rendekkel az haza, a mi kgls urunk s asszonyunk ő ngok méltóságok ellen s károkra való dolgokban semmi színek és módok alatt boszuságból, vagy valami akármely reménség és tekintetre nézve nem practicálok, vagy legkisebb alkalmatosságot is affélére nem adok sem magam, sem mások által is nem követek, sőt a kiket affélékben igyekezni, vagy csak alkalmatosságot is követni eszemben vehetek, sub poena notae infidelitatis késedelem nélkűl ő ngoknak értésére adom a dolognak valósága szerint. Ennek felette az kolosvári szolgák fizetését penig nem nevelem az mostani számadásom szerint való fizetésnél feljebb, sem penig az brassai szolgákat ide nem értem.

8. Az időnek forgási és alkalmatosságokhoz képest ha mi hireket idegen országból hallok, vagy valami új követet jönni megérthetek, éjjel nappal azokról is ő ngokat tudósítani el nem mulatom. Ez hazából penig az mi kgls

urunk ő nga híre s kegyelmes dispositiója nélkűl semmi olyan nevezetes, sőt csak közönséges embert is, jobbágyokat penig, avagy valami uratlan embereket, urak, vagy penig más oly ő ngok hiteles emberei levele nélkűl ki nem bocsátok, sőt (melyet isten távoztasson) ha kinek gonosz szándékát venném eszemben ez haza és a mi kgls urunk s kgls asszonyunk ártalmára, megfogatván, küldöm az ő ngok méltóságos udvarában és személyek eleiben, azont követvén el, ha kiknek oly titkos árultatást szerző leveleire találnék is, az kezem alatt levő plájokra is vigyázván szorgalmatos hűséggel. Ha mi harminczadra czédulák kezemben akadnak penig, azokat hitelesen praefectus uram kezéhez küldöm. Ha penig az fent megirt punctumok szerint az megirt harminczadok árenda summáját az ő ngok tárházában be nem szolgáltatnám, vagy az kereskedő rendeket, vagy penig másokat is törvény nélkűl megbántanék, vagy az mi kgls urunk, asszonyunk ő ngok szerelmesek, méltóságok, életek, birodalmak ellen akármiben is prakticálnék, vagy az országnak megháborodására czélozó dolgokban akárkivel és akármi uton-módon, magam vagy mások által, köteles hűségem ellen elegyiteném magamat, vagy affélét mások felől is értvén, eltitkolnám, tehát az fent megírt harminczadok árendájában igért proventust, restantiát vagy proventust akármi névvel nevezendő jovaimból mox et de facto, mindennemű törvénybeli remediumokat, executiókat megtartóztatható akármi respectusokat kirekesztvén, exequáltathassák ő ngok. Melyről igy is contentatiót nem akarván, vagy nem lehetvén tennije, magam személyemhez is vigore praesentium hozzám nyulhassanak ő ngok, és mig plenaria satisfactiót nem teszek, árestumban tarthassanak ő ngok. Az törvénytelen megbántódott személyek penig praefectus uram székin kereshessenek suis modis, és ha miben convincáltatom, megírt praefectus uram executiót is tétethessen az convincált poenáról. Ha penig az ő ngok méltóságok, birodalmok ellen, avagy ez haza megháborítására czélozó dolgokban való magam elegyítése megbizonyosodnék, ez haza törvényében irott s vétségemmel érdemlett büntetést minél rövidebb processussal ő ngok ellenem elkövethessék és a dolgot executióban vétethessék, a kik által akarják. Melynek nagyobb valóságáról adom ez hitem szerint adott kezem irásával és szokott pecsétemmel megerősíttetett reversalisomat. Datum in arce Fogaras, die et anno ut supra.

Apor István mp.
(P. H.)

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LI.

1684. márcz. 13—ápr. 20.

Serédy Benedek jelentései.

a)

1684. márcz. 13.

A márczius 13-iki jelentés.

Keglmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, kévánom. Nsgodnak alázatosan jelentem: az egri pasa mit írt légyen az debreczeniekre, Nsgodnak hic inclusis paribus megküldöttem alázatosan, mivelhogy nékem is az biró párban küldötte meg. Tökölyi fejedelem Kapusrúl postán ment keglmes uram Kassára, onnét Szeben felé ment, holott lengyelek és németek vagynak benn. Az tatárság az Krajnaságon ment fel keglmes uram, rettenetes károkat töttek az szegénységnek: úgy is hallom keglmes uram, Munkácsot az lengyeleknek a benne valók fel akarták volna adni, de észrevötték és az praesidiumot belől megerősitették. Négyezer lengyellel hallatik keglmes uram, hogy Homonnai kijütt Lengyelországból. Kende Gábor uram Gyarmat körül van keglmes uram kurucz hadakkal, a labanczokra vigyáz, már az labanczok Károly alá el is mentek volt, de kevés nyereséggel jártak. Tatár csauzok mentek keglmes uram Várad felől Debreczenen által Tokaj felé, hihető, Tökölyi fejedelemhez mentek. A miskolcziak hétszáz hordó borokban sanczoltak volt meg keglmes uram az lengyeleknek, százát meg is vitték, az többit a kuruczok visszanyerték, melyért az birájok fogva van, szabadulását nem is reménlik. Az szendreiek, putnokiak reá ütöttek Miskolczra keglmes uram és az ott letelepedett kuruczokat levagdalták, a városiaknak is sok károkat töttek. Arestumban vagynak keglmes uram az váradi pasa mind kihájával együtt Váradon az szegénységen való sok huzás vonásért; az császárhoz küldöttek keglmes uram az váradiak felőlök, két debreczeni emberek is mentek, hogy bizonyságok légyenek, rajtok is mit vontanak, kijövetelekig arestumban fognak lenni, azután, a mit parancsolnak, azt cselekeszik. Keglmes uram károlyi hadnagy Csontos György Nsgod szilágysági birodalmát sanczoltatja, élésre kénszeríti, ha nem vitetnek, az embereket ellopatja, most is vagynak Károlyban emberek szilágyiak fogva, eleget írok

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR KÖNYVTÁRA

nékie, de nem fogadja. Azért Nsgod keglmes parancsolatját alázatoson várom és ha mi újabb hírejm lésznek Nsgodnak alázatoson megírni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat szerencsés uralkodással sok esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 13. Martii anno 1684.

Nsgodnak

alázatos, méltatlan szolgája míg él
Serédy Benedek mp.

Az kállai hadnagy is mit írt Nsgod birodalmára. Nsgodnak alázatosan béküldöttem.

A ladika miatt felvetett adót mindenütt szedik keglmes uram Bihar vármegyében, de ide, miótta egyszer eltudtam, azulta ide még szedni nem jüttek.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó keglmes uramnak ő nságának alázatosan.

(Eredeti Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

b)

1684. márcz. 24.

A márczius 24-iki jelentés.

Keglmes uram!

Isten minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa Nsgodat, kévánom. Nsgodnak akarom alázatosan értésére adnom, Károlyt a szatmáriak megvötték, az kuruczokat, kik benne voltak, magokhoz esküdtötték, véllek együtt elvitték, harmincz németeket hagytak Károlyban. Az mely lövő szerszámokat alájavittek volt, Károlyban hagyták: Tökölyi fejedelem mind feleségestűl Kassán van, Lőcsét, Szebent megvötte, melyben lengyelek és németek voltak, kiket elkisértetett. Az tatároktúl hét ezerig való keresztyén rabokat tizenkétezer aranyon megváltott és az tatárokat Kecskemét felé bocsátotta alá az török földére, de ezeken az rabokon kivűl igen sokat vágtak le az tatárok. A váradi pasa keglmes uram az mely tiszteket tött volt, azokat az törökök kihányták és másokat töttek azok helyében, az kihája penig elszökött, elment Törökországra, az pasa dolga is mint lészen, kimeneteli mutatja meg. Mindenfelé embereim vagynak keglmes uram, és mihelt mi híreim érkeznek, mint keglmes uramnak

Nsgodnak alázatosan megírni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat szerencsés uralkodással sok esztendőkig kívánatos jó egészségben. In Somlyó, die 24. Martii anno 1684.

Nsgodnak alázatos méltatlan szolgája míg él
Serédy Benedek mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó keglmes uramnak ő nsgának alázatosan.

(Ered. Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

c)

1684. á p r. 20.

Az április 20-iki jelentés.

Keglmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Alázatosan akarám Nsgodnak, mint keglmes uramnak jelentenem. Nsgod keglmes parancsolatja szerént vicekapitány Tövissi uramot ő keglmét az végházban bévártam; isten kegyelméből beérkezvén ő keglme, az itt lévő igen feles törökök miatt, kik falujokon summát, táborpénzt, társzekereket, élést, és kocsisokat kérnek, igen sok bajoskodásim lévén, jó rendben vöttem, Tövissi uramot jó karban hagyván Nsgod keglmes tetszése szerént béindultam mind üdvözült Rhédei uram árváira s magam dolgaimra való vigyázásra. Az passa itt lévő embere is hasonlóképen erőlteti keglmes uram az passa jószágit, de azokat várakoztatom, mert egy töröktűl titkon értettem, hogy sok váradi török van fogva Lándor-Fejérváratt és hogy az császár embere az jancsárokat esketi Váradon az passára, melyből változását reménlhetnénk és ha ennek is fizetnénk, az jövendő is az szerént megkívánná. Hunyadon is kétszáz törököt mondanak keglmes uram, hogy vagynak, kik is az szerént erőltetik, jószágokat, és ide szándékoznak. Itt való egynehány gyalogok mentek volt ki keglmes uram, kikben az szatmári lovas labanczok kettőt megöltek, kettőt megsebesítettek. Igen kikezdettek járni és tolvajkodni keglmes uram az szatmáriak. Ezután ha mit értek, mint keglmés uramnak, Nsgodnak alázatosan értésére adni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat sok esztendőkig szerencsés uralkodással kívánatos jó egészségben. In Somlyó, die 20. Apr. anno 1684.

Nsgodnak alázatos méltatlan szolgája míg él
Serédy Benedek mp.

Áldom istenem sz. nevét keglmes uram, mig én itt voltam, se Nsgodnak, se az országnak semmi kára nem esett az én gondviseletlenségem miatt, teljes tehetségemmel eltávoztattam.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó keglmes uramnak ő nsgának alázatosan.

(Eredetije Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

LII.

1684. máj. 8.

Az oláh vajda kéri a fejedelmet: intézkedjék, hogy a harminczadon vásárlásait ne tartóztassák fel.

Ilme princeps domine frater, amice et vicine nobis benevole.

Mostani alkalmatossággal is akarván Kgdet láttatni, kivánom istentűl örvendetes országlást, és jó egészségben találhassa levelem Kgdet. Ugyan általlom is Kgdet ily sokszor búsítani Kgdet tarcsvári harminczados alkalmatlankodási miatt, kirűl nem régen is találtuk vala Kgdet; minek vélni nem is tudhatjuk, onnat lévő vásároltatásinkat ottanottan az harminczadokon feltartóztatja; jó emlékezetiben lehet Kgdnek, hogy az portárúl jött oly parancsolatunk, hogy feles számú ezer kötés spárgákat megvevén, küldenők oda az praefigált üdőre, az hova rendeltetik, kinek is egyik részét az elmúlt napokban meghozták, akkor is mennyö késedelmet töttek, hogy az harminczadokon feltartóztatták. Az hátramaradt részt is megindíttatván, újabban feltartóztatták az harminczadokon az spárgát, mely miatt az rendeltetett napra, üdőre és helyre véle el nem érkezhetnek, és ha az portárúl panasz talál jünni, azon kivűl is mi végre kell az harminczadosnak ily rendeletlen izetlenkedéseket követni, Kgd szomszédságos és atyafiságos itíletire támasztjuk. Ha az spárga késedelmét kénszeríttetünk tudósítani az harminczados miatt, itílet alá ne bocsáttassunk. Quibus itaque Iltem Vram benevalere et regnare desideramus. Datum in civitate nostra Bukarest, die 8. Maii anno 1684.

Ilmae Dnis Vrae

fratres amici et vicini benevoli
(Oláh aláírás.)

Külczím: Ilmo principi dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. Dno fratri, amico et vicino nobis benevolo.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LIII.

1684. máj. 17.

Mikes Kelemen a fejedelemnek a magyarországi dolgokban véleményét írja.

Méltóságos fejedelem, kegyelmes uram!

Igen nagy alázatossággal vöttem Ngod kegyelmes poroncsolatját, hogy már az magyar nemzetnek régen óhajtott kévánságokra az hatalmas nemzet hajlott, értem kegyelmes uram; azért az Ngodnak írt hatalmas császárunk poroncsolatja, úgy látom, kegyelmes uram, halasztást nem szenved, Nagyságod mellett levő tanácsúr hívei tetszésekből, mivel Ngod ő kgekkel érti jobban ezen dolgokot, az mint az dolog kévánja, akkorra terminálhat. Ezzel az úristen kgmes uram Ngodot nemzetének s édes hazánknak megmaradására s az kereszténységnek jovára sokáig éltesse. Én penig teljes életemben maradok

Nagyságodnak alázatos s méltatlan híve
Mikes Kelemen mp.

1684. 17. máj Zabolán.

Külczím: Az méltóságos ngos erdélyi fejedelemnek ő nsgának, nékem jó kegmes uramnak ő nsgának írám alázatoson.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LIV.

1684. máj. 15.

Vajda László követsége a lengyel királyhoz.

a)

A fejedelem utasítása.

Instructio pro generoso Ladislao Vaida de Nagy-Medgyes, supremo cursorum nostrorum magistro ac ex praecipuis aulae nostrae familiaribus ad sacram Polonorum regiam Majestatem legato nostro.

1. Először is az felséges királyt tisztességesen köszöntvén, ezt kell declarálni: Hogy mind mi, mind az szegíny haza az ő felsége boldog uralkodásának kezdetitől fogva hozzánk és szeginy országhoz mutatott királyi kegyelmességét és kereszténi jó affectióját az mint mindenkor nagynak becsültük, annyival inkább ezekben az felháborodott üdőkben az ő felsége hozzánk mutatott kiváltképpen való atyai protectióját és minden változás nélkűl való nagy kglsségét oly devotióval és submissióval köszönjük és amplectáljuk, hogy még maradékinknál is eltöröllhetetlen emlékekezetben maradjon; sőt ő felségének minden lehetős dolgokban való szolgálatunkat is ajánljuk érette.

2. Igen nagy örömmel értettük az ő felsége leveléből az kereszténység nagy részének az pogány ellen való készületit (ugyanis kinek lehet ezen nagyobb öröme, mint ez szegíny haza lakossinak, az kik majd másfél száz esztendőktűl fogva érezzük kezeknek sanyarúságát, rablásokat, adónknak neveltetését, határinknak elfoglaltatását) kivánjuk is az egész kereszténységnek és közelebb ő felségének a pogánságon való szerencsés diadalmát, mely által a szegíny magyarságnak is haszna származzék s következzék.

3. Szolgánk Inczédi Mihály által tett ő felsége kivánásit megértettük, offeráljuk is arra magunkat, hogy tiszta tökéletes szívet tartunk ő felségéhez és az egész kereszténységhez, és valamire országunknak nyilván való kára s veszedelme nélkűl érkezhetünk, nagy synceritással megmutatni el nem mulatjuk. De ő felsége azt jól tudja, mint legyünk a pogányok torkában tétetve, úgy hogy legfeljebb elborithatnának bennünket, valamikor kivánnák, mely miá lehetetlenség addig nekünk a török ellen fegyvert fogni, míg legalább Nándorfejérvárt meg nem veszi a töröktől a kereszténység, mely Erdélynek, Moldvának s Havasalföldének kulcsa, mert tudja maga is jól ő felsége, sokszor kötött Erdély, miulta hódolás alatt van is. kardot a pogány ellen, de rettenetes romlásával végezte el. Melyre nézve igen bízunk ő felségében, hogy ezt bölcsen megfontolván, nem kivánja tőlünk üdőnap előtt a pogány ellen való aperta hostilitást. Említett szolgánk, Inczédi Mihály által való ő felsége kegyes resolutiója is azt tartja, hogy üdő előtt való felülését nem kivánja az országnak; másként is ha az pogány mezőben csak egyszer verje is meg az erdélyi hadat. és csak egy végházunkat foglalja még el, magyar kéznél tovább Erdély nem maradna. És minthogy minden hadakozásnak békesség a vége, ha a dolog békességre megyen s a kereszténység fegyvere távozik. mi ugyancsak a pogánység torkában

maradván, nagy és végső veszedelem következnék reánk. Igy penig többet is szolgálhatunk mind ő felségének, mind a kereszténységnek, mert a törökhöz mutatván szívünket, minden dolgokat onnét megérthetünk és ő felségét róla tudósíthatjuk; felülésünkkel penig üdő előtt annyit sem szolgálhatnánk.

4. Nyilván vagyon ő felségénél, Erdély a töröktől eleitől fogva mennyit szenvedett; azt is ő felsége jól tudja, az magyar nemzet s közelebb Erdély romlására az német menynyiszer adott okot. Valjon ha az boldog emlékezetű Isabella, Sigismundus primusnak leánya idejében a nevezett felséges király nem protegálta volna Erdélyt (a ki udvarával együtt meggyászolta Budának elveszését) actum fuisset de Transylvania; azután pedig Sigismundus Augustus is micsoda proctectora volt Erdélynek, ma sem felejtette el Erdély hálátlatossággal emlegetni. Azután is Lengyelország és Erdély között oly szoros unio volt, hogy egyik a másikat ellensége ellen mindenkor megsegítette, mint ezt sok példák mutatják.

5. Igaz dolog, Erdély országa antiquitus fuit coronae Hungaricae subjacens regio, de attól miként kellett elszakadni és magának maga megmaradásáért peculiaris dominatust keresni, ő felsége jól tudja, mely okon ha isten római császár ő felsége török ellen való szándékát boldogítja, kétség kivül ő felsége mint magyar király Erdélyt a magyar korona alá visszamenni kivánni el nem mulatja; sőt talám erővel is fogja kivánni elfoglalását; de a magyar nemzet a német dominiumtól miképpen abhorreál s azok közt Erdély, a ki ha több németek miá Ferdinandus primus idejében való romlását elhallgatná is, Castaldus Baptista Erdélyben létele miatt veszett el Erdélytől Tömösvárral az addig való nagy föld, és sok városok s várak birodalma. Básta is mit nem csinált 1600 kezdetiben Erdélyben úgy annyira, hogy oly éhségre jutott Erdély, hogy a kutyák s holt ember testét is megette, és az elpusztított sok helyek kőfalainak ma is csak a ruderái látszanak. Ez okokra nézve úgy tetszik, akár a német, akár a pogány obruálja Erdélyt, úgy járna, a mint szokták mondani: Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.

6. Ha azért az eleitől fogva az magyar nemzet között forgott példákat megtekinti akárki, nyilván van az: Az nemes lengyel nemzetből hányszor választott királyt a magyar nemzet magának, sőt a felséges lengyel respublica is magyar nemből álló magyar királyt a maga thrónusában ültetni szeretett, melyhez képest hogyne kivánnók inkább mind mi, mind a szegény ország a felséges lengyel király és respu-

blica patrociniumjához ragaszkodni és patronussának s protectorának agnoscálni. Csak ő felsége, mind a kereszténység, mind a maga szándékáról bennünket in re ipsa tudósítani méltóztassék. Assecuráljon is arról, hogy Erdélyt mind német, mind más ellenség ellen a respublicával együtt megoltalmazza, úgy hogy Erdélynek legyen ő felsége s a respublica reclinatoriuma és teljes kifogó portussa s asyluma isten után.

7. Mindezekből ő felsége kgls választ s jó assecuratiót adván, továbbra való intentumunkról is ő felségét tudósítani el nem mulatjuk.

Datum in arce nostra Fogaras, 15. Maii 1684.

M. Apafi mp. (P. H.)

(Eredeti a gr. Teleki levéltárban Marosvásárhelyen 3765. sz. a.)

b)

1684. május 15.

A tanácsurak emlékirata.

1. Az méltóságos erdélyi fejedelem ő naga, sőt egész Erdély országa, az király ő felsége, az mi kegmes urunkhoz és Erdély országához az maga ő felge boldog uralkodásának kezdetitől fogva mutatott királyi kegmességit és keresztényi jó affectióját mindenkor az mint nagynak becsülte, annyival inkább ezekben az felháborodott időkben az ő felge Erdélyben és az mi kegmes urunkhoz mutatott kiváltképen való atyai protectióját, favorát és minden változás nélkül való kegyességit oly devotióval és submissióval köszöni és amplectálja, hogy semmi időknek forgásiban még maradékjának is emlékezetekből kitöröltetni nem engedi, sőt ő felgéhez mindenkori kötelességit, szolgálatját, háladatosságát ad quaeque possibilia úgy offerálja ő felgének, hogy semmi útonmódon az ő felgéhez való háládatlanságnak még csak árnyéka se járulhasson, sem az mi kegmes urunkhoz ő nagához, sem Erdély országához.

2. Az mi kegmes urunk ő naga Erdély országával az ő felge méltóságos királyi leveliből az kereszténység nagy részének az pogány ellen való készületit mely örömmel értette, azt kevés szóval kimondani vagy írni alig tudná (ugyanis kétség benne nem lehet, az mely ország az pogánysságnak közelebb majd másfél száz esztendőktől fogva kezeknek mennyi sanyarúságát, raboltatását, adajának neveltetés-

sét, határinak elfoglalását és inségét szenvedte, az alól felszabadulhatásának csak reménsége híre hallásán is hogyne örülne?) kivánván az egész kereszténységnek s közelebb az királynak ő felséginek az pogányok ellen való oly szerencsés diadalmát, az mely az ő felge halhatatlan emlékezetinek meghervadás nélkül való dicsíretire és ő felge által az szegény sok romlások és veszedelmeken forgott magyar népnek megmaradására czélozzon.

3. *Pár szó különbséggel egy,* csakhogy e példányban az ország szerepel mindég s a fejedelem mint harmadik személy.

4. *Jelentéktelen különbséggel egyezik:* jelentékenyebb eltérés csak az első sorokban van, mely így hangzik: »ezek mellett megnyugodva van mind az mi kegyelmes urunk ő naga és Erdély országa abban, hogy ő felsége előtt nyilván van, az töröktől mennyit szenvedett Erdély és annak fejedelme és lakosi; de azonban azt is bölcsen méltóságos emlékezetiben forgathatja ő felsége: az magyar nemzet romlására és közelebb Erdély országának romlására az német nemzet mennyiszer adott okot.«

5. *A két szöveg jelentéktelen különbséggel egyezik.*

6. *Hasonlag ez a pont is.*

7. *Az utolsó pont bővebb és teljesebb, ismétlése a 3-ik pont közepének így hangzik:*

»Ezekre ő felsége kegyelmes választ adván, királyi kegyes favorát és ezekről való jó assecuratióját az mi kegyelmes urunk ő naga és Erdély országa ő felségétől elvárván alázatosan, tovább való teljes intentumát ő felségéhez megjelenteni el nem mulatja. Az ő felsége Inczédi uram által tett kegyes resolutiója is azt tartván, hogy idő előtt való felülését nem kivánja az országnak, másként is ha az pogány mezőben csak egyszer verje meg az erdélyi hadat és csak egy végbeli kastélyát foglalja is még el Erdélynek, utolsó romlás követi és magyar kéznél többé meg sem marad. Különben is mivel minden hadakozásnak vége az békesség szokott lenni, ha az dolog békességre megyen, az kereszténység fegyvere eltávozódik ki hazájába s mi ugyancsak az pogánynak torkában maradván, veszedelem követne bennünket.

(Fogalmazvány Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

c)

1684. május 15.

Apafi Mihály, Guinski János lengyel prokanczelláriushoz.

Illustrissime ac reverendissime dne,
Mihi observandissime!

Literae Vestrae Illmae Reverentiae iterato ad me datae, sincerusque candor per speciales meos prolixe mihi declaratus, christiani nempe amoris interpretes, de pullulatione seminis ejusdem, amplexumque candoris, inquietum plane et sollicitum me fecerunt, itaque me Illustrati Vrae faventem reddidere, ut non me jure amicitiae ab eadem vinci patiar. Testor id ipsum vel de praesenti, cum fidelem meum sincere dilectum, generosum Ladislaum Vaida de Nagy-Medgyes, cursorum meorum praefectum ex praecipuis aulae meae familiaribus, ad sacram regiam Majestatem expeditum meum legatum Illustritati Vrae sisto eum in finem, ut mei favoris realitatem, ac res sibi commissas Illtritati Vrae expectoret. Quia vero nullus ambigam plenam ipsum coram eodem reperturum fidem, hoc ab Excellentia ac Illtate Vra contendo, nominatum meum legatum, in Sernum Srae Rae Mtatis conspectum promovere velit haud gravatim, efficiatque, quo citius ad me reverti queat. Erit hoc factum mihi gratissimum et amice recompensandum. Servet de coetero Deus Vram Illtatem diutissime ac feliciter viventem. Datum in arce mea Fogaras 15. Maii 1684.

Illmae Vrae Reverentiae ad officia parati
M. Apafi mp.

Külczím: Illmo ac revmo dno Joanni Guinski, episcopo Culmensi, ac inclyti regni Poloniae pro-cancellario etc. Mihi observandissimo.

(Eredeti, sajátkezű aláírással, piros viaszba nyomott fejedelmi pecséttel lezárva; aranymetszésű papirra írva, a varsói gróf Zamoiski-levéltárban. Betűrendes gyűjtemény. Lemásolta Veress Endre.)

LV.

1684. május 15.

A sóportusok és sóaknák bérbeadása.

Mi az mi kgls urunk ő nga tanácsúr hívei, kik ez ide alább megírt dologban, az mi kgls urunkhoz és hazánkhoz

tartozó köteles indulatunktól viseltetvén, ez dologban megegyezett akaratunkat kezünk írásával és szokott pecsétünkkel megerősitettük: adjuk emlékezetül mindeneknek, az kiknek illik, ez mi levelünknek rendiben, hogy mi hazánkhoz való szeretetünktől inkább, mint egyéb respectusoktól viseltetvén, vöttük magunk gondviselő igazgatásunk alá az marusváradjai és dévai sóportusokat, vizaknai, tordai, kolosi, széki és dési kamaraházakat, s sóaknákat az váradjai s dévai harminczadokkal együtt, állitván annak minden alkalmatosságainak viselésére Fejérvármegyében Fejérvárott lakó nemz. Páter János atyánkfiát, ki maga is kötelezte ugyan magát az mi kgls urunk s asszonyunknak ő ngoknak beadott obligatoriájának rendi szerint mind az ő ngok hűségére, mind pedig az árenda proventusnak azon obligatoriájában feltött mód szerint való administratiójára, mindazáltal ha az megírt Páter János atyánkfia részéről az ő ngok tárházában beszolgáltatni igért tizennyolczezer tallér administratiójában színek, útak, módok és tekintetre nézve valami fogyatkozás esnék, tehát magunk mox et de facto tartozzunk az megírt summában való fogyatkozást pótolni; egyébiránt minden törvénybeli remediumokat elmulatván, arra rendeltetett emberei által, csak az levelünk erejével, akármely jószágunkból az restantia summáig tétethessenek ő ngok elégséges satisfactiót, akármelyikünknek annyi érő jószágát elfoglaltatván, birhassák, mig magunk egymás között az ő ngok tárházában administrálandó summának restantiáját eligazítjuk, és fogyatkozás nélkül beszolgáltatjuk az ő ngok tárházában. Az nemes ország adajában deputált húszezer tallér summáról is minden ő ngok búsulása és búsíttatása nélkül gondot viselünk. Egyébiránt is az megírt portusok, aknák és harminczadok viselésére oly hűséges gondunk lészen, hogy azoknak alkalmatosságival sem megírt kgls urunk s kgls asszonyunknak, sem penig az nemes országnak káros búsittatása ne következzék, sőt inkább eziránt való hív gondviselésünk által mind ő nagokhoz, mind penig az nemes országhoz való köteles indulatunkat jó emlékezettel terjeszthessük. Melynek nagyobb valóságára adtuk ez mi kezünk írásával és szokott pecsétünkkel megerősíttetett levelünket. Datum in arce Fogaras die decima quinta currentis mensis Maii anni 1684. de úgy, hogy ezzel való élés kezdődjék die 22. Maii anni praesentis 1684. és duráljon usque ad diem 22. Maii, anni divina gratia subsequentis 1685.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

LVI.

1684. jún. 10.

A szebeniek biztosítják a fejedelmet, hogy szükség esetén befogadják.

Ilme ac cels. princeps ac dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis fideliumque servitiorum nostrorum in gratiam Vrae Celsnis perpetuam debitamque semper subiectionem.

Kegls urunk! Az Nsgod nekünk alázatos híveinek írott méltóságos levelét hűséges engedelmességgel vévén, annak continentiájából hasonló alázatossággal megértettük, hogy noha oly veszedelmes hírek nem legyenek, az melyek futásra adjanak alkalmatosságot, de mégis mindazonáltal, mivelhogy az édes hazánk körűl való nemzetek mind fegyverben vadnak, s az idő mutatja meg, melyikének boldogítja isten ő fge successusát, mely szerencséjével ki tudja, mire fakadjon ki, minekokáért Ngod, mint kegyes gondviselő atya akarjon maga s az hazának hasznos tagjaira kegyelmes gondot viselni, tudhassák in extremo necessitatis casu biztosságosb megmaradásnak okáért hova recipiálhassák magokat, találván fel Ngod bölcs tanácsúr híveivel, hogy Szeben városa volna alkalmatosabb arra: Minek okáért kglms urunk mi is Ngodnak, mint természet szerént való kgls urunknak eziránt is hűségesen akarván engedelmeskedni, valamint azelőtti boldog emlékezetű kgls fejedelmeket alkalmoztatták üdvüzült eleink, úgy mi is, sőt még édedesben *(így!)* igyekezzük Ngodhoz, mint az kinek atyai szárnyai alatt oly régtől fogva maig is isten kiváltképpen való irgalmasságából békességben nyugszunk és az nemes ország főrendű tagjaihoz, in dicto necessitatis casu, igaz tökélletességünket megmutatni. Hogyha azért kgls urunk az specificált szükség úgy kivánná, hogy Ngtoknak be kelletnék ide szorúlniok, tehát első gondunk is az lészen, hogy Ngodnak szállás dolgából mentől jobban provideálhassunk. Az mi kgls urunk az urakat és más nemzetes rendeket illeti, tehát ő ngoknak s ő kglmeknek többire vagyon fogadott szállások, az melyekben meg nem fogyatkoznak, ha kiknek penig még olyan provisiójok nem volna, örömest igyekezünk assistentiával lenni, hogy ő ngok s ő kglmek is szerezhessenek, úgy hivén, hogy valamint azelőtt, így most is nem mindnyájan tartanának ide, sőt ő ngok s ő kglmek közűl némelyek más városokban is reci-

piálnák magokat, a hol tudniillik fogadott szállások s javai is vadnak, s ha oly szorúlás is találna lenni (kitől isten oltalmazzon) az kik ide hozzánk jönnének is, tudjuk, in tali casu contrahálnák udvarokat, s nem tartanának oly feles cselédet magoknál, mivel hogy az sokaságnak alkalmatosságával drágaságtól is kellene tartani, s az aër is inficiáltatnék s dögös találna lenni, a mint sub Rakociana obsidione experiáltuk. Ngod kgls urunk nekünk alázatos híveinek más alkalmatosságokban is kegyelmesen parancsolván. Ngodhoz való hűséges kötelességünket megmutatni semmi üdőben el nem mulatjuk. In reliquo Illmam Celsnem Vram principalem diu feliciterque vivere, valere ac regnare desideramus. Datum Cibinii die 10. Junii anno 1684.

Ilmae Vrae Celsnis principalis
servitores humillimi, fidelesque perpetui:
consul regius ac sedis judices, senatusque Cibiniensis.

Külczím: Ilmo ac celsmo principi ac dno dno Michaeli Apafi, dei gratia regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno ac Siculorum comiti etc. Dno dno nobis naturaliter clementissimo.

(Eredeti gróf Kemény József Erdély Története Eredeti Levelekben. XXVIII. kötet.)

LVII.

1684. jún. 12.

Rendelet a hadi készület ügyében.

Michael Apafi dei gratia *stb.*

Spectabiles, generosi, egr. et nobiles ac agiles, fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Már két ízben is parancsoltunk Klmeteknek és Hűségteknek, hogy közönségesen egész hadi apparatussal készen legyenek, hogy mihelyen újabb parancsolatunkat veszik, mehessenek, a hova a szükség kivánja. Még ezúttal Klmetek felülését halasztjuk, kedvezni kivánván ebben is Klmeteknek. Ex superabundanti parancsoljuk azért klmesen és igen serio Klmeteknek, hogy elébbeni parancsolatunk szerint legyenek oly egész készülettel, hogy mihent arrúl való parancsolatunkat veszik, mindjárást, minden magok mentegetése nélkűl indulhassanak oda, a hova a szükség kivánja, mind lovas és gyalog vitézlő rendek. Az helytelen szolgaságnak és decretummal s arti-

culusokkal nem egyező praetextusok alatt senki is magát ne absentálja: a fő és vicetisztek szorgalmatosan reá vigyázzanak, igen serio parancsoljuk. Azonban mivel a tolvajok igen eláradtak az egész országban, azoknak fogattásában is industriálkodjék Klmetek s Hűségtek, egyetértvén szomszéd vármegyékkel székekkel. Egyébiránt tudtára legyen Klmeteknek s Hűségteknek, hogy mind a tisztek ugyan, és azon helynek lakosi is, a hol a tolvajság fog következni, büntetés nélkűl nem maradnak, de közönségesen is nehéz animadversiónkat el nem kerülik. Secus non facturi. Datum in civitate nra Alba Julia 12. Junii anno 1684.

M. Apafi mp.

Külczím: Spectabilibus, generosis, egregiis et nobilibus, agilibus, capitaneo et judici regio, supremis, vicejudicibusque regiis, caeteris etiam juratis assessoribus et notariis, primoribus item potior. primipilis, peditibusque pixidariis, toti denique universitati dominor. Siculorum libertinorum sedis Siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

A. 1684. 20. Junii Udvarhely Tempore u. s. publicatae.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LVIII.

1684. jún. 13.

Saponara a fejedelemhez a kuruczok garázdálkodása ügyében.

Celsme dne princeps, dne mihi colendissime.

Confidentia praeconcepta de sincerissimo Cels. Vrae christiano intentu, ac de eiusdem propensionis elargita gratia erga me (cuius ideae et opera quamvis non sunt nisi directe *(így!)* ad promovendum suae sacr. caesareae regiaeque Mtis servitium, nihilominus tamen attento communi interesse, quidquid ad illum obligationis meae finem dirigitur pro inseparabili et indivisibili ab eiusdem Cels. Vrae bono semper intendo) me movet et animat, ut ad eandem Cels. Vram demisse rogando accedam pro permissione groso Gabrieli Nagyseg impetranda, ut huc cum sua familia ad me accederet, ut inter nos siquidem noster fuit, manere possit.

Insuper Cels. Vram informatam reddere teneor, qualiter kuruczones, nescio ob qualem securitatem, libere, et absque impedimento descendunt, et ascendunt per Maramorusium,

ibique absque molestia morantur, actiones nostras praescrutando, insidias parando, mercatores nostros ex nundinis redeuntes spoliando, ac immaniter trucidando, et patrato facinore unacum praedis iterum asylum in Maramorusio petunt, de quibus excessibus egregios capitanei Hustiensis substitutum, et vicecomitem requisivi pro remedio, quam eandem petitionem obsequentissime Cels. Vrae propono, ut suo altissimo judicio negotium perpendere, ac medelam applicare dignetur. His me in eiusdem gratiam commendo, et maneo

Celsnis Vrae

devotissimus et obligatissimus servitor
D. P. L. B. de Saponara mp.

Szakmar 13. Junii 1684.

Külczím: Celsmo domino principi, dno Michaeli Apaffi principi Transylvaniae partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno mihi colendissimo.

(Eredetije Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXVIII. kötet.)

LIX.

1684. jún. 19.

A fejedelem tanácsülést hirdet az oláh papok ügyében.

a)

Teleki előterjesztése.

Mlgos fejedelem jó kgls uram fejedelmem.

Nyiresi uram ő kglme jövén hozzám, és ő kglme az oláh papok dolgáról beszélgetvén, kire ő kglme is (a tetszvin nékem is) méltatlan írásom által requirálnám alázatosan Ngodat, hogy Ngod méltóztatnék János papnak parancsolni, holnaphoz egy hétre gyűjtené össze az oláh papokat, melyre reá is érkezhetnek, püspök urammak is iratni, hogy ő kglme, ha lehet, maga is akkor legyen jelen, s egynehány becsületes praedicátoroknak írna, hogy akkorra jönnének oda, hogy ő kglmek jelenlétiben az tanács is szint akkorra confluálván, vétetődjék dolgok igazitásban, ha Ngdnak is úgy tetszik kegyelmesen. Isten Ngodat sok esztendőkig szerencsésen éltesse. Karkó 19. Junii 1684.

Ngod alázatos szolgája méltatlan híve

Teleki Mihály mp.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának, jó kgls uramnak fejedelmemnek adassék alázatosan.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

b)

1684. jún. 19.

A fejedelmi rendelet.

Michael Apafi *stb.*

Spectabilis *stb.* Salutem *stb.* Kglmed leveleit kglmesen vettük, melybe mit írjon az oláh püspök alkalmatossága felől, mint és kiknek írjunk, az Kglmed tetszése szerént cselekeszünk. Eidem *stb.* Datum in civitate nra Alba Julia die 19. mensis Junii 1684.

M. Apafi mp.

Külczím: Spect. ac gen. Michaeli Teleki de Szék *stb.*

(Eredetije a gr. Telekiek ltban. Miss 127. ii.)

LX.

1684. jún. 25.—júl. 15.

Jelentések a magyarországi hadi mozgalmakról.

a)

1684. jún. 25.

Olasz Ferencz jelentése.

Keglmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Szathmárrúl megérkezett emberem mely híreket hozott keglmes uram, alázatosan akarám Nsgodnak megjelenteni. Az szathmári hadak Vári felé menvén, elsőben sánczcsináláshoz fogtak, azután általköltöztek éjszaka az járó helyen, semmi strásájok nem lévén az kuruczoknak, huszonnyolcz muskotélyos veszett az Tiszában keglmes uram, az marhák kicsapattatván az járóhelyrűl, Várira reá ütöttek, az kapuit kezdvén áldgyukkal lőtetni, elréműltek az kuruczok, tizenöt talpas esvén el benne, minden javokat elhagyván, Munkács felé szaladtak, voltak háromezeren. Kende Gábor volt vélek. Szathmárra vitték bé harminczezer forint érő javokat. Ez múlt héten tizenkét kuruczokat s három törököket vittek bé keglmes uram Szatthmárra. Az mely panaszok és marhahajtások, sánczoltatások felől írtam volt keglmes uram, oly

választ tött Saponára, hogy az hadak visszaérkezése után minden panaszokat megorvosol. Mind vizen földön az keresztyénségnek kész és nagy erejét mondják keglmes uram. Az velenczei respublika követe még 13. praesentis érkezett keglmes uram Leopolisban. ki az lengyel királyhoz expediáltatott, most az lengyel király is ott vagyon. Az ragusai respublika is az török mellől elállott, az mely adót töröknek adtak, már esztendőnként az velenczéseknek adják, több tartományok is sokak állottak el az török mellől.

Tökölyi fejedelem Ungvárt lőteti keglmes uram, maga Kaposon vagyon, azt is kezdették hirdetni keglmes uram, hogy Kende Gábort az maga hadai megfogták és Munkácsba vitték volna, az Váriban lévő történetért; minden jószágát császár számára foglalták. Ujobban más kémeket küldöttem keglmes uram által az Tiszán tegnap, hogy megvizsgáljam, ha azzal, kit az előtt elküldöttem, egy nyomon beszélnek-é, honnét is, és másunnét is mi híreket érthetek, mint keglmes uramnak alázatosan megírni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat sok számos esztendőkig kivánatos jó egészségben. In Somlyó die 25. Junii Anno 1684.

Alázatos méltatlan szolgája mig él
Olosz Ferencz mp.

P. Az Loth. . . . . uram meg szállotta volt Érsekujvárat . . . . . gyült törököket. Caprarával Carafával . . . . volna az törökökben, mely is igaz-e, nem-é, keglmes uram, az mint hallottam, kötelességem szerént Nsgodnak mint keglmes uramnak az szerént írtam meg. Az váradi passa, az hon maradott törököket postán hivatja keglmes uram, az bizonyos, melyből reménlem, nem szintén jól lehet dolgok.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó keglmes uramnak ő nságának alázatosan.

Jegyzet. Az utóírás szakadozott.

(Eredetije Nemz. Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

b)

1684. jú l. 15.

Olasz Ferencz július 15-iki jelentése.

Keglmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Nsgodnak akarám alázatosan értésére adni, úgy hozzák hírét, hogy Barkóczy Ferencz úr Debreczenhez akarna

szállani és az szatmári hadakat maga mellé akarná venni. Tökölyi fejedelem Putnok felé ment, Kende Gábort hagyta mintegy hatszáz lovassal Munkács táján. Az váradiak igen szomorúak keglmes uram, igen bévonódtak, alattomban takarodnak is, minden napon járnak embereim Váradra. Megírtam vala Nsgodnak alázatosan, hogy váradi török írta volt Váradra, hogy nem itéli, többször hogy adót adjanak az magyarok Váradra; mindazáltal mind addig munkálkodtam keglmes uram, hogy azon levelet párban kiszerzettem, az váradi passa tolmácsa írta volt az feleségének, maga oda az fővezér mellett maradott, az levelet magyarúl íratta feleségének, melyet pariáltatván, his inclusis Nsgodnak alázatosan béküldöttem. Most is két rendbéli embereim vagynak, az Tiszántúl küldöttem hírek tudakozása végett keglmes uram, honnét is valamiket érthetek, mint keglmes uramnak, Nsgodnak alázatosan megírni sietséggel el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig kívánatos jó egésségben. In Somlyó die 15. Julii Anno 1684.

Nsgodnak alázatos méltatlan szolgája, mig él

Olosz Ferencz mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó keglmes uramnak ő nságának alázatosan.

Ezen levél melléklete:

Megáldjon isten minden jókkal édes atyánkfia!

Én még édes Fátmám jó egésségben vagyok, csakhogy az érettetek való bú, keserűség megemészt, mivel mostani táborunkot annyéra megverték, hogy az Bécs alatt esett veszedelmünk semmi ehhez képest; az tatárság, mely velünk volt, abban csak edgyet sem tudunk, hová löttek, megették-e vagy az föld nyelte el őket, hanem az istenért kérlek, hogy minden jószágostól az várban béköltezzél, ne is híresíts peniglen senkinek ezen dolgot; az sógor az jobbágyokon az adót szedje bé, mert isten tudja, de nem reménlem, hogy többszir adót adjanak magyarok Váradra. Ilyen dolog esett szerelmes édes rósám táborunkban, hogy az hatalmas császár atyjafia, ki az császárunk szeme fénye volt, nagy urakkal passákkal elszökött táborunkból az német császárhoz lengyel királyhoz, mely hallatlan, hogy törökben áruló lött volna, országát, császárát elárulta volna, de mostan így van dolgunk. Az nagyvezér kémjeit elbocsátotta oda fel az keresztyén országokra, kik vissza jövén, azt beszélgetik, olyan erős hadakkal jő az keresztyénség, az németeknek

százezer lovas fennálló hada, gyalog nyolczvanezer, az melyeket emberi erő hogy meggyőzzön, lehetetlen, azonban az imperiumból, az gallusok, svékusok, franczok olyan nagy erővel jőnek, isten tudja, országunkban is mint maradhatunk meg, nekünk penig segélcségünk nincsen több az tatárnál, az erdélyi volt, de ennek sem szabad mü mellettünk, sem az keresztyénség mellett felűlni. Tökölyi fejedelem hada penig tolvaj, ki felől azt itíljük, hogy országunk is az ő hamis hadai miatt pusztúl el. Édes Fátmám, legyetek jó egésségben az édes virágszálammal együtt. Irám sírván edgy küs völgyben az nagyvezér sátora mellett anno 1684.

P. S. Táborunk eddig is eloszlott volna, csak hogy fessék mégis, hogy táborunk vagyon.

Külczím: Az váradi pasa tolmácsának írásának páriája, melyet írt táborbúl az feleségének.

(Egykorú másolat Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

LXI.

1684. jú l. 6.

Teleki Mihály levele Inczédyhez.

Szolgálok Kegmednek. Az lévén az urak rendelése, hogy Fejér s Hunyad vármegyét Torda s Küküllő váltsa meg, kérem, írasson jó formában Torda s Küküllő vármegyéknek, hogy 24-ik praesentis okvetetlen szálljanak Fejér s Hunyad vármegye helyében s váltsák meg. Azonban Gyulaffi s Francisco uramékra is írasson az ördöngösök felől azon formában, mint másokra íratott, s küldje kezemben, úgy hiszem, eddig Vajda László uram is megérkezhetett. Kmed által ő kegyelmének szolgálatomat ajánlom. Kérem ő kegyelmét, tudósítson.

Úgy értem Longissima majestas Czelna felől is rossz szél fú. Az asszonyomnak Gilányiné asszonyomnak szolgálatomat ajánlom. Kérem, adja meg ő kegyelmének Vajda Péter uram levelét. Isten Kegyelmedet éltesse. Gerend. 6. Julii 1684.

Kgmednek szolgáló atyjafia

Teleki Mihály mp.

Külczím: Nemzetes Inczédi Mihály jóakaró öcsém uramnak adassék.

Oldalírat jobbról: Pernyeszi uramnak ő kegyelmének szolgálatomat ajánlom. Kérem ő kegyelmét, rólam ne feledkezzék.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LXII.

1684. jú l. 21.

A fejedelem Udvarhelyszékre biztost küld.

Michael Apafi dei gratia *stb.*

Spectabiles, generosi, egr. et nobiles, agiles fideles nobis dilecti, Salutem et gratiam nostram. Istennek bölcs tetszéséből hazánknak jó fia és hasznos szolgája, Klmetek főkirálybírája néhai tekintetes nemzetes Rédei Ferencz úr ez világból kimúlván, azóta is Klmetek egyik főtiszt nélkül vagyon. Tudjuk penig, hogy Klmetek nem halasztja azon közönséges defectusának suppleálását, a mint becsületes tanácsúr hívünk Klmetek főkapitánya tekintetes és nemzetes Bethlen Gergely uram a végre nemsokára Klmeteknek széket fog hirdetni. Melyre tekintetes és nemzetes meghitt becsületes tanácsúr hívünket is akkorra Mikes Kelemen urat expediáltuk Kglmetek közé, intimálván egy becsületes hívünket ezen alkalmatossággal ő klme által Klmeteknek, melyhez ha jó akaratjokat mutatják, kegyelmesen agnoscáljuk, melyben semmi privilegiumnak megbántását nem tapasztalják, minthogy mi ezt semmi részíben bontogatni nem akarjuk. Eisdem de reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nra Alba Julia, 21. Julii Anno 1684.

M. Apafi mp.

Külczím: A rendes Udvarhelyszékhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXIII.

1684. jú l. 23.

Teleki jelentése a fejedelemasszonyhoz.

Nékem jó kegyelmes asszonyom!

Nagyságod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, az havasalföldi vajda alkalmatlanúl cselekeszik afféle hamis híreknek hintegetésével, de az néki nem új dolga. Igen jó lett volna, még az követ ott volt, szemére vetni, még most is javallanám, ha egy emberséges embert utána küldene Nagyságtok s megizennék néki, de írna nem kell írni, az urakkal is nem árt Nagyságodnak közleni. Fráter István uram mit írjon nékem. Ngodnak alázatosan elkül-

döttem, várom az iránt is alázatosan az Nagyságod kegyelmes parancsolatját. Viceispán s Nagy Miklós uramék is mit írjanak az restantiások felől. Ngod kegyelmesen meglátthatja. azok iránt is Nagyságodnak kegyelmes parancsolatja szerint cselekszem. Éltesse isten Nagyságodat az én jó kegyelmes urammal, ifjú urunkkal ő nagyságokkal szerencsésen sokáig jó egészségben. Karkó, 23. Julii 1684.

Nagyságodnak alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Méltóságos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemasszonynak, jó kglmes asszonyomnak ő nagyságának alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LXIV.

1684. jú l. 24.

Meghívó a radnóthi országgyülésre.

a)

Teleki meghívója.

Michael Apafi *stb.*

Spectabilis *stb.* Kglmetek tetszéséből a mostani fenforgó állapotokhoz képest úgy kivántatván, mind ilyen szoros takarodó időben is szükségesnek itéltük, hogy az nemes országnak generalis gyűlést promulgáltatnánk. Kglmednek azért kegyelmesen és serio parancsoljuk, ad diem 19. proxime affuturi mensis Augusti Radnóthon udvarunkban legyen jelen, discurrálhassunk a haza securitásáról. Secus sub poena *stb.* Datum in civitate nra Alba Julia 24. Julii 1684.

M. Apafi mp.

Külczím: Spect. ac gen. Michaeli Teleki de Szék *stb.*

(Eredetije a gróf Telekiek levéltárában. Miss. ff. 127.)

b)

1684. jú l. 24.

Udvarhelyszék meghívója.

Michael Apafi dei gratia *stb.*

Spectabiles, magnifici, gener., egr. et nles, agiles, fideles nobis dilecti, Salutem et gram nostram! Becsületes tanácsúr

híveinknek ő kglmeknek tetszésiből, az mostani fenforgó állapotok is úgy kivánván, mind ilyen szoros takarodó üdőben is szükségesnek itéltük, hogy az nemes országnak generalis gyűlést promulgáltatnánk. Kglmeteknek azért kglmesen és serio parancsoljuk, ad diem 19. proxime affuturi mensis Augusti Radnóthon, udvarunkban becsületes követ atyokfiok által jelen légyen, discurrálhassanak az haza securitásáról. Secus sub poena in generali decreto et articulis regni expressa non facturi. Datum in civitate nra Alba Julia die 24. mensis Julii A. 1684.

M. Apafi mp.

Külczím: A rendes Udvarhelyszékhez.

A. 1684. die 8. Aug. Tempore grlis congregationis sedis Udvarhely, legati . . . . . official. unanimi voto: Farkas Pál uram, N. Biró István uram, Ugron Pál uramék ő klmek.

Ő kglmek költségére rendeltünk minden szabadsággal élő renden exigáltatni hat-hat pénzt. Melyet K. Pál Deák percipiáljon.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXV.

1684. aug. 3.

A lengyel király a fejedelemnek ajánlja Dimulakowitz Anasztázt.

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kiíovae, Volhyniae etc.

Ilme princeps grate nobis dilecte. Inter coetera clementiae nostrae regiae argumenta id etiam supplicibus magn. Duca palatini antehac Moldaviae precibus annuimus, ut aliquem e famulis ad uxorem caraque pignora sua mittere posset. Hac itaque ipsi concessa indulgentia, expedit nobilem Anastasium Dimulakowitz; quem veluti Iltati Vrae commendamus, ita amice ab eadem contendimus, quatenus liberum, securumque per ditiones Iltatis Vrae tam eundo, quam redeundo habeat transitum, et si qua proficiscendi acciderit difficultas, facile cognoscat auxilium. Faciet eo in passu Iltas Vra rem christiana charitate dignam, nobisque gratam. Cui de caetero optimam valetudinem apprecamur. Dabantur in arce nostra Zolkieviensi die 3. Augusti, anno dni MDCLXXXIV. regni nostri XI.

Joannes rex mp.

Külczím: Ilmo dno Michaeli Apaffi Transylvaniae principi, partium Hungariae dno et Siculorum comiti, grate nobis dilecto.

(Eredetije gróf Kemény József, Erdély Története Eredeti Levelekben. XXVIII. kötet.)

LXVI.

1684. aug. 8.

Olasz Ferencz a fejedelemnek híreket ír.

Kegyelmes uram!

Isten Nagyságodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Megírtam vala Nagyságodnak alázatosan, hogy Kende Gábor uram követet küldött volt Váradra. Végére mentem kegyelmes uram követségének az déványbúl. Pásztoki Györgyöt küldötte volt másodmagával Váradra két dologért. Első volt, kegyelmes uram, ha reá találnának szorúlni, az Lakságon és Körösben az hadaknak adnának quártélyt. Második: mivel Szatmárba most sok élést takarítanak bé, ne engednék, hanem adnának törököket, mennének alája. Első kévánságára válasza az volt kegyelmes uram: Adott hatalmas császárunk nékik országot, ott quártélyozzanak, de itt nékik quártély nem adatik. Az második kévánságára ily válasza volt: nincsen hatalmas császártúl most parancsolat, hogy Szatmár alá menjenek, mert az egész Szamosig az a föld mind holdúl és téli takarmányát az szegénység most keresi, melyben megakadályoztatnának és el kellene pusztúlniok, mellyért az passát is meg fojtanák. Mind Buda felé, mind az Tiszán túl, vagynak embereim kgls uram, mihelt bizonyost érthetek, mint kegyelmes uramnak Nagyságodnak alázatosan megírni el nem mulatom. Eltesse isten Nagyságodat szerencsés uralkodással sok esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 8. Aug. anno 1684.

Nagyságodnak

alázatos méltatlan szolgája, mig él
Olosz Ferencz.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó kegyelmes uramnak ő nságának alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LXVII.

1684. aug. 6.

Nagy István portai követ jelentése.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, hogy isten Nagyságodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, istentől kévánom.

Nagyságodat mint kegyelmes uramat akarám utazásomnak mivoltáról, és az itt való dolgokról alázatosan tudósítani, mely is hogy Nagyságodat szerencsés boldog órában s kedves jó egészségben találja, istentől kévánom; utomat kegyelmes uram isten jóvoltából követvén, die 21. Julii érkeztem be Drinápolyban, 22-dik voltam szemben az fővezérrel, instructióm szerént való követségemben tisztességesen meghallgattatván, engem böcsűlettel excipiáltak, azoltától fogva az mint isten tudnunk engedte, az dolgot mind kapitihája urammal ő kegyelmével együtt pro et contra folytatván, ma úgymint 6. Augusti lött válaszom hatalmas császártól áldassék istennek nagy neve érette, az ki is urunk ő nga confirmátiója minden requisitumival együtt meg van adva, az adó dolgáról is szóval Nagyságod méltóságos neve alatt deplorálván az haza fogyatkozását s megromlott állapatját, alázatosan instáltam hatalmas császárunk előtt, melyre is maga oszunt mondott; írás altal már micsoda válaszunk lészen az vezér előtt, az végi megmutatja az dolognak, magok igíreti szerént az vezértől is ha ma nem is, de holnap válaszom lészen. Az kaputsi Musztarli Oszmany aga lészen, ki is az utazásban ha velem egyetért, és isten valami oly akadálytól megoltalmaz, ad diem 19. praesentis Rozsnyóra szándékoznánk menni. Melyhez képest Nagyságodat mint kegyelmes uramat alázatosan kérem, Nagyságod engem tudósítani méltóztassék, hogy ott osztán az utozásban micsoda modalitást kövessünk és én együtt járjak-e az kaputsival, vagy hogy előre Nagyságodhoz elmenjek. hadd tudjam magam mihez alkalmaztatni magamat; az itt való dolgok mint és micsoda formában forgattak légyen kegyelmes uram sokra terjedvén annak leírása (ha szintén leírni tudnám is) Nagyságodat hosszas írásommal nem akarván terhelni, isten hazavivén, Nagyságodnak mindeneket referálni el nem mulatok. Hogy penig Nagyságodat eddig nem tudósítottam, arról Nagyságodat igen alázatosan követem, oka nem egyéb, hanem hogy Nagyságodat bizonytalanságról tudósítani nem akartam, mivel itt az dolgok majd minden napon újabb-

újabbképen változtak; az hírek dolgáról Ngodnak semmi oly bizonyost nem írhatok, mivel itt kiválył az magok ellen való híreket az maga igazságában hirdetni nem szokták, az hadakat az mint gyűjthetik, úgy mindjárt küldik is minden felé, az miket penig közönségesen hallottam, azokat isten hazavivén, Nagyságodnak elbeszélleni el nem mulatom. Ezeknek utána istennek áldását kivánom Nagyságodra mint kegyelmes uramra terjedni. Datum Adrianopoli die 6. Augusti, Anno 1689.

Nagyságod méltatlan legkisebbik szegény szolgája
Vizaknai Nagy István mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, nékem kegyelmes uramnak ő nagyságának adassék.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában Tunyogi-gyűjtemény.)

Jegyzet. Nagy István reversalisát l. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 471. l.

LXVIII.

1684. aug. 16.

Apafi Telekit a lengyel király elindulásáról tudósítja.

Isten minden jókkal áldja meg Kegyelmedet.

Akarók Kegyelmedet becsületes béjárónk Kendeffi Gáspár által látogatni; kivánván, találja Kegyelmeteket szerencsés órában. Igen megszünének mindenfelől a hírek: tegnap érkezék Demetraskó követje Borsi, mivel jött, megláthatja Kegyelmed: szóval azt beszéli, a lengyel király a Neszter felé lement, és kedden múlt két hete, hogy harminczezer kozák megszállotta Kameniczet, az szerdár pedig túl van a Dunán mintegy kétezer törökkel és háromezer tatárral. Mind török s tatár félelemben vadnak. Isten légyen Kegyelmeddel. Radnót, 16. Augusti, 1684.

Kegyelmednek jót kiván
Apafi Mihály mp.

Külczím: Becsületes meghitt tanácsúr hívünknek főgenerálisunknak *stb.* széki Teleki Mihály uramnak *stb.*

(Eredetije a gr. Teleki család levéltárában. Miss. 205.)

LXIX.

1684. aug. 30.

Az oláh vajda a fejedelemnek híreket ír.

Illustrissime princeps, domine frater amice et vicine nobis benevole.

Nsgod levelét meghitt szolgájával vettem, egyszersmind az lengyel király ő felsége levelivel együtt, megolvasván, continentiáját megértettük, egyébről ő felsége nem ír, hanem egy Jordaki nevő szolgája felől, ki is itt nálunk lévén, már jó ideje, hogy Nsgod felé expediáltuk, de talán még ő felsége udvarához nem érkezett volt, és azért köllett nékünk azon materiárúl írni, ismét tudakozza ő felsége tőlünk szeraszyer passa mellett levő residensinek lehet-é szabadulása vagy sem? Mely dolog minthogy nem az mi hatalmunkban vagyon, azt mi nem is tudhatjuk, hanem az hatalmasok akaratjában állván, csak az isten s ő felségek tudhatják, más nem, mely dologra nézve mind az ő felsége szolgája meneteliben s mind penig residensinek állapotjában az fön megírt mód szerint ő felségének is tettünk választ. Nsgod levelünket megküldheti ő felségének. Itt fönforgó állapotokrúl ez szerént tudósíthatjuk Nsgodat, hogy az szeraszyer passa az elmult szombaton költözött által az Dunán, az is hallatik, hogy bizonyos számu tatárok akarnak ezen általmenni Buda felé az tatár hán fiához, híre az, hogy 12 ezeren lennének, de valóságát akkor tudhatjuk, mikor ide érkeznek és az szerint Nsgodat valóságosabban tudósíthatjuk akkorra. Ezzel Nsgodat az mindenható isten kegyelmében ajánljuk. In reliquo diuturnam felicitatem ac prosperam valetudinem desideramus.

Datum in civitate nostra Bukarest die 30. Augusti anno 1684.

Illustrissimae dominationis Vrae fratres et amici et vicini benevoli.

(Oláh aláírás.)

Külczím: Illustrissimo principi domino Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc. Domino fratri, amico et vicino nobis benevoli.

Kivül: Anno 1684. Nyárba érkezett lengyel király, Duka vajda, váradi kajmekám levelei.

(Eredeti Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

LXX.

1684. aug. 26.

Meghivó a sept. 16-iki országgyülésre.

a)

Teleki Mihály meghivója.

Michael Apafi *sat.*

Spectabilis *sat.* Salutem *sat.*

Az felséges mindenható Isten eleitől fogván rajtunk gyakorlott kegyelmességéből mind a magunk gondolatja, annál inkább abban való fáradozásaink kivül Kegyelmeteknek egész országúl hozzánk gyakorlott hűséges alkalmaztatásokkal czélozván eziránt is magok, hazájok s szabadságok helyben állíttatását, megmaradását egész országúl, három nemzetűl, megegyezett s minden ellenmondás kivül lött szabad jó akaratjokból választották volt magoknak a mi holtunk után egyetlenegy fiunkat méltóságos ifjabbik Apafi Mihályt fejedelmeknek, melynek mi is kegyelmesen annuálván, az fényes portát is Kegyelmetekkel együtt egynehány ízben confirmatiója felől megtalálván, Isten jóvoltából már hatalmas császárunk kapucsiája minden ahoz tartozandó requisitumokkal országunkban beérkezett. Hogy azért mind a fényes porta, mind magunk méltóságának és Kegyelmetek tekinteti nevekedésének jobb módjával megfelelhessünk: kegyelmesen parancsoljuk Kegyelmednek, hozzánk való hűségét, maga tekintetit, hazafiuságát előtte viselvén, Isten azt adván mindnyájunknak érnünk, 16-ik Septembris Fejérvárat az ilyen állapatokban kivántató egész készséggel jelen lenni el ne mulassa. Kegyelmed ezen parancsolatunknak engedelmeskedvén, fejedelmi kegyelmességünkkel részeltetni akarjuk, ez iránt való maga alkalmaztatását kegyelmesen is vesszük. Fidem de reliquo *sat.*

Datum in castro nostro Radnoth die 26. Augusti Anno 1684.

M. Apafi mp.

Külczím: Spect. ac gen. Michaeli Teleki de Szék *stb.*

(Eredetije a mvhelyi gróf Teleki levéltárban miss. 127.)

b)

Galyai Rácz István meghivója.

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte Salut. et gram nram!

Az felséges mindenható Isten *(sat. mint az előbbeni.)* Eidem de reliquo gratia nra principati gratiose propensi manemus. Datum in castro nro Radnoth die 26. Augusti anno d. 1684.

M. Apafi m. k.

Külczím: Generoso Stephano Racz de Galgo, fideli nobis dilecto.

(B. Orbán Balázs gyűjteményéből.)

LXXI.

1684. sept. 3.

Boér Zsigmond jelentése a fejedelemasszonynak.

Kegyelmes asszonyom!

Ngod méltóságos személyének betegségét szivemnek nagy fájdalmával értem, az úr isten szent fiáért Ngod méltóságos személyét az ő dücsőségére tartsa meg, s gyógyitsa meg édes hazánk örömére s megmaradására. Ngod méltóságos parancsolatja szerint Vajda Péter uram ő klme újalag innét egy ládát elvitt, az hol az virágas lámpák és kannák vadnak, ott találtunk kls asszonyam két csészét, az kiken az planeták vadnak, de többet kls asszonyam nem találtunk egyik ládában is. Nagy István uramat tegnap vitték el ezen igen betegen, nehezen hiszem, meglábolja ezen nyavalyáját. Ngodnak több itt levő dolgaira kls asszonyam mindenekre szorgalmatos gondam leszen, fogyatkazás ne essék. Ezek után az úristen Ngod méltóságas személyét gyógyitsa s tartsa meg. Datum in arce Fogaras die 3. Septembris anno 1684.

Ngod

legkisebbik alázatas szolgája
Bojer Sigmond mp.

Külczím: Az erdéli mlgos fejedelemasszonynak ő ngának nekem kls asszonyomnak ő ngának alázatason adassék ez levelem.

(Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXVIII. kötet.)

LXXII.

1684. sept. 26.

A fejedelem egyik portai rezérnek panaszolkodik Thököly ellenségeskedései miatt.

Excellentissime dne, dne benignissime.

Non ita pridem, dum solemnis noster legatus in aula imperatoria resideret, quantas injurias limitaneae regni partes a Teckelio eiusque militibus patiantur, bene est informata Vra Exc. Deus Excae Vrae dies felicitet, ea nos tunc temporis resolutione recreavit, ut armis etiam nostra jura defendamus, neque ipsum in nostro regno praedominari permittamus. Certe vix et hactenus ab armis regnicolas detinuimus, verum cum nec mandato Excae Vrae territus, nec iteratis nostris monitis eius animus mutatus sit, potius dietim nova gravamina in ruinam nostrorum fidelium machinetur, veluti partes Hungariae antiquitus Transylvaniae incorporatas, et de praesenti ad plurimos currus castrenses, victualiaque et commeatus praestandos cogit, et quia mandata eius sequi etsi essent vanes, *(így)* nos tamen neutiquam illos parere concedamus, ab omni ipsos quaestu prohibuit, plurimos in dira captivitate detinet, ultimampue ipsis perniciem minari *(non)* erubescit. Non iam aliud superest, quam iuxta sententiam Excae Vrae tam diris eius injuriis exacerbati universi regni status et ordines aperte arma contra ipsum sumere meditentur, et nisi brevi se corrigat, duce deo injurias ipsius aliorumque praedonum armis vindicibus ulturi. Vram Exciam enixe peto, non contrarium aliquod nos molituros interpretetur, sed non ulterius hic dolor ferri potuit, natura ipsa dictante, sententiaque Exc Vrae animati, medelam in armis solum sitam jam esse videmus. Praeterea contra avitas nostras libertates, canonesque patrios quidam vladica graecus venit Varadinum, ut ipse refert, cum literis imperialibus, eo fine, ut Hungaros nostrae religionis ministros ad pendendum in sui rationem tributum impellat, et novo hoc exactionis onere aggravet. Stupendum Hungaris ministris Graecum aliquem velle praedominari! Excam Vram submisse peto, et huic rei benignas apportat manus, ne hic abusus ministros nostros oneret. Significandum insuper Excae Vrae duxi, reduces a superioribus regnis mei exploratores, singuli uno tenore totius christianitatis conjunctionem referunt, nec Gallo jam displicet arma contra fulgidam portam terra marique summere. Nonnulli et nobis valde sunt infensi, ad hyemandum magnis exercitibus Transylvania est

destinata, quod non sine terrore intelligimus. Si itaque hoc nobis subsequatur, unde in nostri subsidium auxilium sit sollicitandum, Vram Exciam peto, declarare ne gravetur, ne in fidelitate fulgidae portae incauti et improvidi obruamur. Interea me meosque favori Exciae Vrae recommendo. Datum in civitate mea Alba Julia 26. Septembris 1684.

Exciae Vrae

servus obsequentissimus
M. Apafy mp.

(Egykorú mása gróf Kemény József. Erd. Tört. Er. Levelekben. XXVII. kötet.)

LXXIII.

1684. oct. 13—dec. 2.

Saponara levelezése a fejedelemmel.

a)

1684. oct. 13.

Saponara a fejedelemnek: Pocsay követet vissza küldi hozzá.

Celsme dne princeps, dne mihi colendissime.

Epistolas Cels. Vrae sub dato 25. praeteriti, omni cum debito obsequio per manus eiusdem ablegati grosi dni Francisci Poczay de Dees, omniaque mihi per praedictum dnum ablegatum exposita intellexi. Certum est. Cels. princeps. me non solum verbis, sed etiam operibus omni cum realissima sinceritate et ante, et post clementissimas suae sacr. caes. regiaeque Mtis ordinantias, curavi bonam vicinitatem cum Cels. Vrae subiectis servare, et in hoc neque minimus mihi defectus poterit imputari. Accidentia vero, quae per inobedientes emerserunt contraria, non destruunt substantiam bonae correspondentiae, pro cujus observantia dedi jam dno baroni de Wallis novo in partibus istis commandanti plenissimas informationes, et absque ullo dubio omnes excessus compescentur. Fateor, quod mihi videtur ardua et insolens petitio istorum militum a Bihariensibus, et miror, quod inscio me ad similes pervenissent resolutiones, nam ego, quando isti milites se querelaverunt de occisis quatuordecim militibus nostris, mandavi, ut de hoc deberent dari querelae vel supremo capitaneo Szonlioiensi *(így!)*, tanquam in partibus illis judici competenti, vel directe Cels. Vrae; et quod nemo auderet propria authoritate justitiam violen-

ter sibi administrare. Unde Cels. Vra dignetur credere, quod in hoc applicavi omne remedium, ut isti milites cessent ab eorum petitione. Sed tantum expectent a Cels. Vra justitiam contra suos subditos delinquentes, hic etiam viceversa fiet punitio illorum, qui contra compactata ad bonam vicinitatem servandam operati sunt. Et est certissimum, quod si epistolae Cels. Vrae non pervenissent, in tali conjunctura, qua militia ista erat ordinata, ad aliquam expeditionem necessariam ultra Tybiscum (qua occasione non conveniens milites turbare) fecissem arestare culpatos; sed quod differtur, non aufertur. Ceterum me remitto relationi faciendae per praedictum grosum Poczay Cels. Vrae, in cujus gratiam me recommendo et maneo

Celsnis Vrae

devotissimus et obsequentissimus
D. P. L. B. de Saponara mp.

Szathmar, 18. Octobris 1684. 1 3.

P. S. Ad omnes propositiones mihi factas nomine Celsnis Vrae a praefato generoso domino Poczay dedi illi scriptotenus responsiones et resolutiones etc.

Külczím: Celsmo dno principi dno Michaeli Apaffi, principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno, Siculorum comiti, dno mihi colendissime.

(Eredetije gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXVIII. kötet.)

b)

1684. dec. 2.

Saponara válasza a fejedelemnek.

Celsme dne princeps dne clementissime.

Sub dato octavae Novembris Celsnis Vestrae litteras per manus grosi dni Michaelis Vay debito cum respectu accepi, ac innumeras reddo gratias Celsni Vrae pro missione praedicti grosi dni, cui sincere et candide sensus meos explicavi, ac expositiones suas de sanctissima Celsnis Vrae mente intellexi, non dubito, quin praedictus grosus, dnus Celni Vrae, quae inter nos communicavimus, referet. Interim in gratiam Celsnis Vrae me commendo, eandemque diu, foeliciter ac gloriose vivere exopto, et maneo

Celdnis Vrae

devotissimus et obligatissimus servus
D. P. L. B. de Saponara mp.

S. Kormisson 2-a Decembris 1684.

Külczím: Celsmo dno principi duo Michaeli Apaffi principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno mihi colendissimo.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXIV.

1684. nov. 7-én.

A fejedelem dec. 6-ára országgyűlést hirdet.

a)

Udvarhelyszék meghivója.

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spectabiles generosi egregii, nobiles agiles et strenui fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Az fényes portáról érkezvén kapucsi, hozott olyan levelet, melyben eddig szokásban nem volt kévánsága vagyon az fényes portának; melyhez az nemes ország tetszése kivűl szólni nem akarunk. Hogy azért egyező akaratból resolválhassunk hertelen kévánságának, Kglmeteknek kglmesen és igen serio parancsoljuk, hogy ad diem 6-um mensis Decembris, itt Gyulafehérvári városunkban becsületes követ atyjokfiait expediálja, kivel egyéb dolgok nem agitáltatnak. Secus sub poena in generali decreto et articulis expressa non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia 7. mensis Novembris 1684.

M. Apafi m. p.

Külczím: Spectabilibus gener. egr. stb. a rendes Udvarhelyszékhez.

Alább: A. 1684 28. Nov. Udvarhely in grli congregatione sedis Udvarhely. Főtiszt uramék ő kglmek mellé követeknek választatnak: id. Biró István, Biró Bálint és Tiboldi Pál uramék. Ő kglmek költségekre rendeltünk minden szabadsággal élő renden exigáltatni három-három pénzt, melyet minden birák az jövő közelebbik keddre hozzanak be Pál Deák kezéhez Udvarhelyre.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

b)

1684. nov. 7.

Gyerőfi György meghívója.

Michael Apafi dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes. Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram. Az fényes portáról érkezvén kapucsi, hozott olyan levelet, melyben szokatlan kivánsága levén az fényes portának, az nemes országnak tetszése kivűl ahoz szólni nem akarunk: hogy azért egyenlő akaratból resolválhassunk, Kegyelmednek kegyelmesen és igen serio parancsoljuk ad diem sextum proxime affuturi mensis Decembris Gyulæ-Fejérvári városunkban legyen jelen; ennél egyéb dolgok nem is agitáltatnak. Secus sub poena in generali decreto, et articulis regni expressa non facturus. Datum in civitate nostra Alba-Julia, 7-a Novembris. Anno 1684.

M. Apafi m. k.

Külczim: Generoso Georgio Gyerőfi de Gyerővásárhely, comitatus Kolosiensis comiti supremo, fideli nobis dilecto.

(Eredetije gróf Kornis Károlynál.)

LXXV.

1684. dec. 10.

Maurocordatus a fejedelemnek: köszöni, hogy kiszabadulásában a fejedelem segítségére volt.

Celsme princeps ac dne colendissime.

Cum plurimis iisque luculentis argumentis summam erga me Celsnis Tuae benignitatem comprobatam habeam, non potui, quin liberationis meae [1]) certiorem ipsum faciens, obsequia mea offeram, atque invitem, ut pristina in me auctoritate utatur indubium, habitura omnibus occasionibus famulatum, vitio conditionis humanae vicibus omnibus subiectae, una superstite vita omne genus infortunii expertus, non mihi magis, quam servitii Celsitudnis Tuae me conservatum agnosco, et rogo, ut per ingenitam sibi clementiam

[1]) Egy év előtt t. i. fogságba vettetett s onnan most szabadult ki.

in me respiciens clementissime suo intuitu me foveat. Deus optimus Celsnem Tuam conservet incolumem.

Die 10. Decembris anni 1684.

Celdinis Tuae

ad servitia paratissimus
Alexander Maurocordatus mp.

Külczím: Celsmo principi Transylvaniae comiti Siculorum ac dno partium regni Ungariae, dno dno Michael Apafi, dno mihi clementissimo.

(A M. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXVI.

1684. dec. 19.

A fejedelem a főarendatorságot Telekinek adományozza.

Megtekintvén Teleki uramnak hozzánk való hűségét, remélvén ennek utána is azon hűségben megmarad, azért a főarendatorságnak tisztit ahoz való jövedelmével együtt ő kglmének conferáltuk. Albae 19. Dec. 1684.

Apafi Mihály m. p.

(Eredetije a Telekiek levéltárában. Miss. 194.)

LXXVII.

1685. jan. 17.

A felső-magyarországi reformált statusok Bancsit a fejedelemhez küldik.

Celsissime princeps dne dne clementissime.

Humillimorum servitiorum nostrorum in gratiam Celsnis Vrae principalis demissam oblationem. A végére mehetetlen bölcs tanácsú nagy istennek tetszéséből e mi hazánkra terjedett siralmas változással teljes nyomoruságoknak tüze s lángjai közűl kibontakozott és az Ngod méltóságos fejedelmi gratiájának szárnyai alá mintegy Pathmos szigetében elrejtezett keresztyéni vallásunknak egyik nevelő dajkájának, a sárospataki collegiumnak romladozó kőfalai szemeink előtt forogván, hogy annak felépítésében s helyreállíttatásában elkezdett istenes igyekezetünkre czélozó minden szükséges eszközöket felkereshessünk, mindenek felett kivántuk az Ngod fejedelmi kegyelmességét s atyáskodó kegyes patrociniumját alázatossággal imploralnunk, mely istenes szándé-

kunknak alázatos repraesentálására nézve v . . . . tuk és expediáltuk az Ngod méltóságos fejedelmi tekinteti eleiben ez levelünket Ngodnak alázatosan repraesentáló becsületes követ atyánkfiát nemzetes és vitézlő veheczi Bancsi Ádám uramot, nemes Zemlén (így) vármegyének egyik főrenden lévő assessorát. Minekokáért Ngodnak mint kls urunknak nagy alázatossággal és bizodalommal könyörgünk, hogy Ngod említett követ atyánkfia által nevünkkel proponálandó alázatos instantiánkat kegyelmesen meghallgatni, és maga méltóságos személyével együtt született fejedelmi kegyelmessége szerint engedelmességgel, és szivünk óhajtásával teljes bizodalomban levő kegyelmes válaszával mindnyájunkat megvigasztalni méltóztassék. Mely Ngod fejedelmi kegyelmes gratiáját igyekezzük mindenkori alázatos szolgálatunkkal Ngodnak mint klmes urunknak megszolgálnunk. kivánván, Isten Ngodat tovább is boldog országlásában tegye nyomóssá, melyben virágoztassa is és éltesse sok számos esztendeig kedves egészségben. Datum in generali congregatione nostra die 17. mensis Januarii in Sáros-Patak celebrata anno 1685.

Ejusdem Celsitudinis. Vrae principalis
humillimi clientes
superiorum regni Hungariae
partium status et ordines
helvet-evangelici.

Külczím: Celsmo principi dno dno Michaeli Apaffi, principi Transylvaniae, partium regni Hungariae et Siculorum comiti etc. etc. dno dno clementissimo.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

LXXVIII.

1685. Jan. 25.

Meghivó a febr. 22-iki országgyülésre.

a)

Teleki Mihály meghivója.

Michael Apafi *sat.*
Spectabilis *sat.* Salutem *sat.*

Kegyelmetekre való fejedelmi hivatalunknak kivánván ez iránt is megfelelni, és hogy ez haza közönséges dolgai

kiváltképpen az fényes portára beszolgáltatandó nemes ország adaja rendben vétetődjék, tetszett Kegyelmeteknek becsületes meghitt tanácsúr hiveink ő kegyelmek egyező teszésekből közönséges országgyűlését promulgáltatnunk, mely alatt ilyen alkalmatossággal agitáltatni szokott törvények is folyhatnak és mind generalis, mind partialis perceptorok is a nemes országnak rólok irott articulusi szerént compareáljanak. Kegyelmednek azért kegyelmesen és serio parancsoljuk, ad diem 22 mensis affuturi Februarii Fogaras városunkban jelen lenni el ne mulassa, oly véggel, hogy mind addig, mind azon generalis gyűlés alatt érkezhető közönséges ország dolgaihoz egy akarattal Kegyelmetekkel nyulhassunk és azokról végezhessünk. Secus sub poena *sat.*

Datum in castro nostro Ebesfalviensi die 25 Januarii A. 1685.

M. Apafi mp.

Külczím: Spectabili ac gen. Michaeli Teleki de Szék *sat.*

(Eredetije a mvhelyi gróf Teleki levéltárában. Miss. 127.)

b)

1685. jan. 25.

Wesselényi Pál meghivója.

Michael Apafi *sat.*

Spectabilis *sat.* Salutem *sat.*

Kegyelmetekre való fejedelmi hivatalunknak kivánván ez iránt is megfelelni, *stb.* mint az előbbeni.

Datum in castro nostro Ebesfalviensi die 25. Januarii. anno 1685.

M. Apafi mp.

Külczím: Spectabili ac magnifico Paulo Veselényi de Hadad.

(Eredetije a gróf Teleki család levéltárában. Miss. 128. c.)

LXXIX.

1685. jan. 26.

A Husztba küldött székelycsapatok hűségesküje.

Mi ez ide alább megirt személyek T. T. esküszünk az egy élő istenre, ki atya, fiu, szentlélek, teljes szent háromság, egy bizony örök isten, minket a mi hitünkben s

vallásunkban úgy segéljen, hogy mivel a mi kgls urunktúl, mlgos Apaffi Mihály erdélyi fejedelemtűl ő ngától, huszti váraknak őrizésére s tartására küldettettünk, azért megemlített kgls urunkhoz és az ő nga mlgos szerelmesihez, mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonyhoz és mlgos második Apaffi Mihály választott fejedelem kgls urunkhoz ő ngokhoz hívek, igazak, ő ngok jóakaróinak jóakarói, ellenséginek ellenségi leszünk, semminémü szinek és módok alatt, úgymint sem igéretért, sem adományért, sem félelemért, sem reménségért, sem egy szóval akármi tekintetért ő ngokat el nem áruljuk. Az ő ngok várát, melyben állíttatunk, fejünk fenállásáig hiven, állhatatosan ő ngok számára tartjuk s oltalmazzuk, ő ngokhoz való hűségünkben vérünk kiomlásáig megmaradunk, előttünkjáróinktúl minden ő ngok dolgaiban parancsolatiknak, az ő ngok várok megtartására függünk, minden egyenetlenkedő zugolódást, visszavonást eltávoztatunk; sem külsőkkel sem ez országbeliekkel semminemü pártütést, practikát nem indítunk, sőt ha midőn s kiket olyanokat értünk, minden külömbség s kedvezés nélkül valamennél hamarébb lehet, valósággal megjelentjük vagy ő ngoknak, vagy előttünk járóinknak, és a mig lehet, az olyanoknak vérünkig ellene állunk, egy szóval mind boldog, mind (kitűl isten oltalmazzon) boldogtalan állapotjokban ő ngoktúl el nem hajló, hűségben megmaradó, igaz, hiv, jámbor szolgák leszünk, mindennemü tekinteteket kikötvén, az várat egyedül ő ngoknak tartjuk és vérünk kiomlásáig az ő ngokhoz való hűségünket el nem hagyjuk. Mely punctumok ellen ha cselekedni vagy közönségesen vagy személy szerint találtatunk, a kire közülünk megbizonyosodik, életünk elfogyatásával is, valamint ő ngok akarják, szabadosok legyenek. Melyeknek mégis a mint megállói s megtartói leszünk, az igaz isten bennünket úgy segiljen s úgy adja lelkünk idvességét; az boldogságos szüz és istennek minden szentei úgy könyörögjenek érettünk, s az két sacramentumok is úgy használjanak. Datum in castro Ebesfalviensi, 26. Januarii anno 1685.

Főhadnagy Balás Péter.
Tizedes Nagy Mihály.
Barta András, puskátlan.
Csüdör András, puskás.
Bonta György, puskás.
Balás Miklós, puskás.
Kotró István, puskás.
Imecs Mihály, puskás.
Marton Miklós, puskás.
Hegyes György, puskás.
Hegyes Máté, puskás.
(Vicehadn.) Hegyes János.
(Zászlótartó) Barthók Péter.
Szász András, puskás.
Kósa Péter, puskás.
Barthók András, puskátalan.

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR KÖNYVTÁRA

Borcsa János, puskás.
Kósa Jakab, puskás.
Csúz János, puskás.
Csúz Mihály, puskás.
Borcsa Péter, puskás. Ezek szentlélekiek.
3. tized. Jakab Mihály.
Szabó János, puskás.
Baka Ferencz, puskátlan.
Jakab István, puskás.
Tót Márton, puskátlan.
Király István, puskás.
Illyés Tamás, nyavalyki.
Illyés András, dobos.
Hajdu András, puskás.
Botó Mihály.
4. tized. Mátyás Miklós.
Sárkány György, puskás.
Máthé Boldizsár.
Fábián Balázs, puskás.
Jankó István } puska-
Kovács Márton } sok.
Nagy László, puskás.
Jakabos György.
Molnár János, } puska-
Molnár István, } sok.
5. tized. Kovács György.
Molnár István, Laszfalusi.
Vitalius Péter, puskás.
Jakabos István.
Kovács Ferencz.
Hegyes Péter.
Szabó István.
Benke Miklós.
Gál Miklós.
Szabó Mihály.
6. tized. Benke Sámuel.
Lakatos András, puskátlan.
Butak Demeter, puskás.
Fülep Mihály, puskás.
Szabó János, puskátlan.
Varga János, puskás.
Fábián Miklós, puskátlan.
Kovács Mihály, puskátlan.
Osváth István, puskátlan.
Gál Miklós.

Mi ez ide alább subscribált nevü személyek és ő ngok hites iró deáki, ez megirt gyalogokat esküdtettük meg ez szerint ezen reversalisnak tenorával, melyet mi is recognoscálunk subscriptiónkkal és szokott pecsétünkkel, úgymint Guláthsy Albert mp. (P. H.) és Fogarasi György mp. (P. H.)

Kivül: Anno 1685. 26. Januarii. Husztban küldött székely gyalogok reversalisa.

(A M. Tud. Akadémia levéltárában őrzött eredetiről.)

LXXX.

1685. jan. 28.

Maurocordatus levele a fejedelemhez portai dolgokról.

Celsme princeps ac dne mihi colendissime.

Et si per binas antehac obsequentissimas litteras, quo par erat, devoti animi officiorum genere Celdnem Tuam prosecutus sim, praesentem etiam occasionem redeuntis cursoris omittere non potui, quin servitiorum meorum exhibitione clementissimum ipsius animum ad pristinam

erga me benevolentiam excitarem, atque mandatorum ipsius honorem elicerem. De gravissimo negotio, de quo antehac Celdni Tuae scripseram, quid addam, quod amplissimam ipsius mentem lateat? sane si occasionem mihi porrexerit, qua possim gloriae ipsius et utilitati regni, cujus principatum a deo sortita est, servire, omnes vires meas lubentissimo animo addam, licet autem cum spe magni fructus addere, cum id mihi polliceatur, favor multorum amicorum, qui modo excelso supremo vesirio propinqui sunt. Magnorum negotiorum initia parvos quidem moles, sed virtute maxima sunt et seminibus similia, quae si sedulum cultorem nascantur, opportuno in tempore uberrimos pariunt fructus, ipse sicuti in praesens Celdni Tuae foelicitatem istam opprecor, qua possit saevissima belli tam atrocis tempestate sedata orbi tamdiu optatam restituere tranquillitatem, ita in posterum operam meam offero, qua sanctus iste, quem pie susceperit, labor ad gloriam nominis ipsius magno cum emolumento, ad prosperum finem perduci possit; coeterum tum suscepti negotii notitiam, tum illorum, quae necessaria ad illud perficiendum duxerit, opportuno mihi transmittat, et quo foeliciter omnia ex voto Celdnis Tuae procedunt; committat residentibus suis, ut secretissime una mecum communicatae res, quibus debeant, revelentur, non enim latere debet ipsam: praesentis interpretis Turcae conditio omnibus despectabilis, cuius contemptu magna etiam negotia vulgata villescunt. Coeterum quid pluribus opus est? quando recentissimis subinde intimae meae sinceritatis et profundissimae devotionis argumentis veterem erga Celsnem Tuam animi mei demississimam observationem comprobabo. Deus optimus Cels. Tuam omni foelicitatis genere condecoret.

Celdnis tuae

servus addictissimus
Alexander Maurocordatus mp.

Datae Adrianopoli anno 1685. die 28. mensis Januarii.

(A Magyar Nemzeti Muzeum levéltárában őrzött eredetiről.)

LXXXI.

1685. jan. 30

Kerekes Mihály portai tolmács esküje.

Én aldoboli Kerekes Mihály adom emlékezetül az kiknek illik, ez reversalisomnak rendiben mindeneknek, hogy az mi mostani kegyelmes urunk ő nagysága méltóztatván

engemet kézdiszéki Léczfalvi nemzetes Gyárfás Pál uram mellé (kit is ő nagysága portán kapitihaságra rendelt mostan) török tolmácsságra; én is penig azon hivatalra szabad jó akaratom szerént adván magamot: esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiu, szentlélek, teljes szentháromság, egy bizony örök Isten, engemet az én igaz hitemben úgy segéljen, úgy adja lelkem üdvességét és ez életben is úgy szerencséltessen, hogy én az mostani kegyelmes urunk méltóságos Apafi Mihály nemes Erdély országának fejedelme, Magyarország részeinek ura és székelyek ispánja, nekem kegyelmes uram, és méltóságos Bornemisza Anna, méltóságos fejedelem asszony, kegyelmes asszonyom, sőt az méltóságos második Apafi Mihály, megirt nemes Erdély országa Isten kegyelmiből választott és confirmáltatott fejedelméhez ő nagyságokhoz tökéletes igaz hiv, ő nagyságoknak ellenséginek ellensége, jóakaróinak jóakarója, gonosz akarójoknak penig gonosz akarója lészek, senkivel soha és semmi tekintetekre nézve az ő nagyságoknak életek, méltóságok sérelmére s kárára, sőt birodalmoknak kisebbedésére sem titkon, sem nyilván, sem magam, sem mások, sem irás, sem izenet vagy egyéb titkos mesterség által nem tractálok és semmiképpen meg nem egyezek s nem is munkálódom, sőt ha kiket ezfélékben vagy egyéb ő nagyságok méltóságok sérelmére s ez nemes ország háboríttatására czélozó szándékát, dolgait és munkáit eszemben vehetem, minden személyválogatás nélkül megírt principalisom kapitiha uram, vagy ha az szükség és alkalmatosság úgy kivánja, más ő nagyságok belső meghitt hivek által ő Nagyságoknak valósággal értésekre adom; magam is azonban minden tehetségem szerént az olyanoknak minden utakon, módokon ellenek állani igyekezem, egyébiránt mint méltóságos ura s fejedelme méltósága ellen való dolgokban magát elegyített szolgáknak érdemes jutalom légyen büntetésem. Az tolmácsi hivatalban penig az mi megírt kegyelmes urunk, kegyelmes asszonyunk, és választott s confirmáltatott ifju urunk ő nagyságok életek, méltóságok s Isten kegyelmiből való birodalmoknak boldog emlékére is s az nemes Erdély országa boldog jovára, szerencsésen terjedő alkalmatosságira tökéletes hűséggel vigyázok és szorgalmatoskodom, valami azok iránt hűséges kötelességemre ő Nagyságoktól vagy megírt előttem járó ő nagyságok hivétől reám bizatik, jó lelkiismerettel és igaz hiv szorgalmatossággal elkövetem s valamit hasznos vagy ellenkező dolgokat is az kapukon, egyéb helyeken is értek, látok, hallok és eszemben vehetek, minden késedelem és képmu-

tatás nélkül megírt előttem járó kapitiha uram, vagy ha az dolog úgy kivánja, más ő nagyságoknak igaz hive által ő nagyságoknak valósággal megjelentem. Az mint meghírt előttem járó kapitiha uram, vagy az ő nagyságok más meghitt követ hivei az ő nagyságok méltóságok s birodalma boldog terjedésére s megirt nemes Erdély országa békességes megmaradására velem az kapukon méltóságok előtt tolmácsoltatnak s különben is általam izenet vagy vigyázás által folytatnak s viseltetnek, jó lelkiismerettel s igaz hűséggel elkövetem, és mind az számban s előmben adandó dolgokot, mind penig az mi választ tesznek, vagy külömben is látok, hallok, értek és eszemben vehetek, minden változtatás, megkülömböztetés és szaporítás vagy kisebbités nélkül elkövetem, s szemlélem és teszek rólok bizonyságot s tudósítást is, semmiben senkinek sohult semminémü üdőben s helyen az ő nagyságok életek s méltóságok, birodalmok s ez haza boldog jovának, szerencsés előmenetelinek ártalmára csak kisebb sérelmére is czélozó dolgokra nézve sem nem kedvezek, sem valami álnok mesterséggel nem hivalkodom, hanem minden magam alkalmaztatását és minden hivatalos dolgaimban kivántató magamviselését az ő nagyságok hasznára, boldog emlékezetekre és szerencsés előmenetelekre fordítani hűséggel és jó lelkiismerettel igyekezem, minden atyafiságot, tekintetet, félelmet, boszuságot, ajándékot, igíretet és egyéb akármely igaz hűséget akadályoztató reménséget vagy valami tekintetekben menedéket szolgáltatható akármely okokot félretévén az fenemlített esküvésemnek módja és formája szerént, egyébiránt életem, halálom és minden jovaim álljanak az ő nagyságok kegyelmességiben. Melynek igaz hűséggel és lelkem vesztesége alatt való megtartására mégis az atya, fiu, szentlélek, egy bizony örök Isten engemet úgy segíljen.

Anno Domini 1685. 31. Januarii in possessione Szentivány, loco videlicet generalis lustrationis trium sedium Siculicalium, Szepsi Kézdi et Orbai juravit in haec verba praescriptus Michael Kerekes coram nobis

Joanne Komáromi, de Szántó, celsissimi Transsylvaniae principis, domini, domini nostri clementissimi jurato cancellariae aulicae notario m. p

Et Blasio Szabo tabulae suae Celsitudinis principalis judiciariae scriba et jurato notario m. p.

Hátlapján Komáromy kezével: Gyárfás Pál kapikiha uram mellett levő tolmács Kerekes Mihály reversalisa.

(Az erdélyi volt kir. főkormányszéki levéltárban levő eredetiből.)

LXXXII.

1685. febr. 8—13.

Portai jelentések.

a)

A kapitiha jelentése.

Keglmes uram!

Nsgod méltóságos levelét Balogh István uramtól die 3. praesentis vettem, melyben mit parancsolt legyen Nsgod, alázatoson megértettem és az szerint az adónak megszerzését és hogy minden órán annak megindítását és beküldését főkövet és kapitiha uram által Nsgod nem késedelmezteti és ha valami késedelmezése találna is lenni, az hideg téli idő és az útnak nehéz voltának tulajdoníthatni, megjelentettem kihajának és ő nsga által fővezérnek ő nsgának is értésire adtam, melyre lőn olyan válaszom: jó lészen, csak ne késsenek vélle, elbocsáthatom Nsgod emberét. Azmint penig Nsgod keglmesen azt poroncsolja, hogy ha mit értettem itt, Nsgodat tudósítsam: a hir keglmes uram itt sok, ki igaz s ki nem, mivel az hatalmas nemzet maga ellen való hireket titokban tartja, az ő részekről való jó hireket penig magok hirdetik örömmel és szerencséltetéssel mondják egymásnak. Az hadak jönnek és expediáltatnak, tegnap Buda felé feles jancsárság indula, 14. forgó taraczkot láttam, négynégy ló vonta, kiket vittenek; mondják, Landorfejérvár felé is 30 ágyut vittek volna, mivel az odavaló ágyuk Bécs alatt maradtanak. Itt keglmes uram hadi apparatus nagy vagyon, vélekednek fővezér ő nga táborban való menetele felől. Az elmult napokban Magyarország fejedelme ő nga irt volt fővezérnek ő nsgának, hogy az ő nsga parancsolatja szerint Érsekujvárban maga bevitette az élést, Szakmárból kiment németeket felverette, Eperjest az német obsidiója alól felszabadította és feles rabjai volnának, kér ő nsga segítséget és irta, az mint Szeffer uram jelenté, hogy ha nagyobb erő talál menni, nem resistálhatna. Az császár ide való jövetele mikor leszen, senki nem tudhatja. Ezek után tartsa meg isten Nsgodat jó egészségben. Datum Adrianopoli die 8. Februarii, anno 1685.

Nsgod legkisebb alázatos méltatlan szolgája
Székely Mózes mp.

Külczím: Az méltósgos erdélyi fejedelemnek ő nságának és nekem keglmes uramnak irtam alázatoson.

(Eredetije a Nemzeti Muzeum Tunyogi-gyűjteményében.)

b)

1685. feb. 13.

A fökövet jelentése.

Mlgos fejedelem, nékem kgls uram.

Én isten kegyelmességéből az estve érkezvén ide Bukurestre, ma az vajdával ő ngával szemben voltam. Ngod nevével köszöntvén, kérdé ottan hamar, ha vittem levelet Ngdtól, melyre azt felelvén, hogy Ngod szóval izent és mindenekben akarja Ngod az jó szomszédságot ő ngával megtartani, az vajda ő nga is mindenekre kötelezi magát Ngod szolgálatjára, az minthogy eddig, úgy ezután is Ngat minden hirekről tudósítani el nem mulatja. Ngod parancsolt volt énnekem, hogy Ngodat ottan ottan minden hirekről tudósítsam; én velem kgls uram egy ember is nincsen, az ki által azt véghez vihessem, ha Ngod arról nem parancsol, tolmács is én velem nincsen, hanem arról is parancsolna Ngod, ne legyen azmiatt valami fogyatkozásom. Azonban kgls uram itt találván Balog Istvánt, mondá azt, hogy olyan hire volna, hogy *(kitörölve:* egyáltaljában) nem jő Drinápolyba, kihez képest mitevő legyek, és az adónak administratiójában micsoda rendet tartsak, Ngod parancsoljon felőle. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat.

Bukurest 13. Februarii, 1685.

Ngodnak

alázatos szolgája
Mikó István mp.

Külczím: Az mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának etc. nekem kgls uramnak adassék.

(A M. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

c)

1685. márcz. 12.

Maurocordatus jelentése a fejedelemnek.

Celsme princeps ac dne colendissime.

Etsi binis antehac obsequentissimis litteris Celsdnem Tuam, quo par erat, profundissimi animi cultu prosecutus sim, cum tamen admodum magnificus dnus residens peracta annua sua functione, ad pedes ipsius redeat, libeat iterum ipsius singulari benignitate recentem hanc etiam servitiorum meorum oblationem excipere, atque revolutum ad ipsius

genua veterem suum clientem misericordibus oculis suscipere. Summo me desiderio literas Celsinis Tuae expectasse, ex relatione praelaudati dni residentis compertum habit *(sic!)*, cuius sinceritati modo etiam, quae scitu digna erant, declaranda Celdni Tuae demandata sunt. Ipsius clementiae atque magnanimitati, et meae tam diuturnae erga ipsam fidelitati confisus erga miserum meum statum, in quem incidi post oblationem omnium bonorum meorum pietatem ipsius pluribus involandam haud aestimo, cum sciam, quanta sit in me affectio, et propensio ipsius tam multis occasionibus sit evidentissimis argumentis comprobata, pro qua usque ad extremum vitae spiritum sinceritatis meae candorem illibatum, et servitiorum promptitudinem nullis obicibus retardatam servabo. Ilmi Moldaviae quondam principis Ducae reditus cum hucusque nondum auditus sit, consors ipsius per me Celdnem Tuam supplicat, ut sua benignitate tum reditum ipsius, et libertatem coadjuvare dignetur, tum illius notitiam mihi rescribere sibi complaceat, quo dolorum suorum levamen, aliquod ex ipsius pietate sentiat. De gravissimo vero communis quietis negotio, de quo antehac plura scripseram, cum nullum hucusque responsum habuerim, satis mirari non possum, quid in causa fuerit tam serae, a benignitate ipsius responsionem quam avide expecto, quo me possim iuxta desiderium ipsius dirigere. Deus optimus ipsam diu multumque foelicem conservet. Datae Adrianopoli 1685. die 12. Martii mensis,

Celsitudinis Tuae

addictissimus obligatissimus servus
Alexander Maurocordatus, mp.

(A M. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXXIII.

1685. jan. 20—máj. 31.

Inczédy Mihály követsége a lengyel királyhoz s a császárhoz.

a)

1685. jan. 20.

Instructio pro generoso Michaele Inczédy de Várad aulae nostrae familiari praecipuo a secretisque nostris intimo ad serenissimam Polonorum Majestatem ablegato data anno . . . .

Közölve: Történelmi Tár 1887. IV. f. 739. l. hol azonban az évszám »1684« hibásan van kitéve.

b)

1685. jan. 17.

Telekinek a lengyel királyhoz és »Koniusznak« Vajdát ajánló levele. Ugyanott 738. l. Ugyanez napról 737-ik l. Telekinek egy másik levele a királyhoz.

c)

1685. febr. 2.

Inczédy jelentése Telekinek.

2. Febr. az útban találtam elő. . . . Közölve: Történelmi Tár 1887. IV. f. 742. l., melyhez volt mellékelve Maczynski levele. U. o. 742 és 743. l.

d)

1685. febr. 21.

Wichert Kristóf Inczédy követségéről.

Serenissime et celsme princeps dne gratiosissime.

Accepi per ilmum dnum Michaelem Inczédi de Várad ablegatum ad aulam serenissimi et potensissimi regis Poloniae fasciculum literarum ad dnum Ernestum a Schmettau pertinens, unacam epistola serenissimae Celdnis Vrae, cujus obsequendo mandato, illud fasciculum prima occasione Vratislaviam secure transmittendum curabo. Obsequia mea paratissima Sermae Celsni Vrae debita cum veneratione offero, et maneo

Ser. Celsnis Vrae

Varsaviae, die 21. Febr. 1685.

humillimus servitor
Christophorus a Wichert.

Külczím: Celsmo ac sersmo principi ac dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. etc. Domino gratiosissimo.

(Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

e)

1685. febr. 23.

Inczédy Mihály jelentése.

Ngos fejedelem, nékem jó kglmes uram.

4-a praesentis az királyt ő fgét Ilyván tanálván, ott nem késett, hanem beérkezésem után egy óra mulva kiindult és jött Sunkovára, holott is mulatott két napokat, de ben nem ült, hanem mind az mezőt járta s vadászott és valami új épületeket nézett, melyeket az uton járóknak építtet; erre nézve 6-dik lehettem szemben Maczynski urammal; mely nap onnan az udvar elindult s én is jártam az udvarral, s 8-án igen későn jutottunk Praszkovics nevü király-residentiájában, 9—10. itt is mulatott, de hasonlóképen minden nap kijárt, lehetett audientiám 11-dik reggel, és mihelt azon dolgokat, melyekről Ngodtúl parancsolatom van, proponáltam punctatim, onnan is azonnal elindult, s halasztotta ide válaszomat. Én azért itt az udvartúl elváltam, s könnyebbségemért más uton jöttem ide 15-dikén, az király is azon nap étszaka 12 órakor jött bé. Következendő napokon expeditiómat s válaszomat szünetlen sürgettem; de elébb nem, hanem 22-dikén későn obtineálhattam nagy emberek busításával, akarván sietni Ngod parancsolatja szerint. Már ma isten kegyelméből megindulok és az mint lehet s az üdő engedi, sietek. Halasztotta a király ő fge válaszomat visszajövetemre. Az császár Bécsben van. Hosszas irásommal Ngodat terhelni nem akarom, irtam az urnak Teleki uramnak ő kglnek bővebben, tudom, ő kglme alázatoson megjelenti Ngodnak. Istennek ajánlom oltalmába Ngodat. Varsaviae 23. Februarii 1685.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája
Inczédi Mihály mp.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelemnek, nékem jó klgs uramnak ő ngának alázatossan.

(A Magyar Nemzeti Muzeum könyvtárában őrzött eredetiről.)

f)

1685. márcz. 25.

Dietrichstein levele a fejedelemhez.

Celsme princeps dne colendissime.

Tradidit mihi literas 20. Januarii ad me datas d. ablegatus Michael Inczédi . . . . . *megjelent Török-Magyar-*

tani Államokmánytár VI. kötet 533. l. . . . De reliquo refero grates pro benevola apprecatione ad anni huius iam currentis primordium, reprecor vicissim omnia fausta ac prospera, permanens

Dilectionis Vrae

Viennae die 25. Martii. 1685.

ad officia paratissimus
princeps a Dietrichstein mp.

(Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

Jegyzet: Gróf Csáky István válasza a fejedelemnek ugyan ez ügyben megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 531. l.

g)

1685. apr. 5.

A császár leirata.

Leopoldus divina favente clementia, electus Romanorum imperator semper augustus.

Ilme princeps syncere nobis dilecte. Ex literis, quas ad nos Synceritas Vra suo ablegato Michaeli Inczédi de Warad die vigesima Januarii proxime elapsi libenter intelleximus, ... *(közölve Alvinczy Péter Okmánytár III. k. 3. és 4. l. . . . .)* Datum in civitate nostra Viennae, die quinta mensis Aprilis, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto, regnorum nostrorum Romani vigesimo septimo, Hungarici trigesimo, Bohemici vero vigesimo nono.

Leopoldus mp.

T. A. Henr. l. baro de Stratmann mp.

Joh. Georgius Koch.

Külczím: Ilmo Michaeli Apaffio electo Transylvaniae principi, quarundam regni Hungariae partium dno, et Siculorum comiti syncere nobis dilecto.

(A M. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

h)

1685. apr. 14.

Dietrichstein válasza.

Celsme princeps dne colendissime.

Gratissimas Dilectnis Vrae literas Albae Juliae 20. Januarii datas e manibus ablegati ejusdem Inczédi de Várad

recte accepi, ex iisdemque laudabile, quo Dil. Vra in promovendum christianitatis bonum fertur, studium cognovi.

De quo cum animitus gaudendi ansam habeam, Dil. Vram hisce meis responsoriis assecuratam volui, quatenus et mihi nihil adeo cordi sit, quam ut mea ex parte, cum eadem simili studio correspondeam. Faxit deus ter opt. max. ut post tot rerum hungaricarum discrimina, tantasque revolutiones regnum istud pristinae suae tranquillitati restitui, et cum eodem universa respublica christiana durabili pace et quiete frui queat. Quo cum voto Dilnem Vram divinae tutelae commendo, eidemque ad praestanda quaevis officiorum genera devinctus maneo Viennae 14. Aprilis 1685.

Dilectionis Vrae

ad servitia promptissimus
Gundakerus princeps de
Dietrichstein mp.

Külczím: Celsmo principi dno Michaeli Apafi electo Transylvaniae principi, quarundam partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno colendissimo. Albae Juliae.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

i)

1685. apr. 14.

A lotharingiai herczeg válasza.

Celsissime princeps.

Celsnis Vrae ad me exaratas et per praesentium latorem mihi transmissas recte accepi, ex iisdemque, prout etiam ex ipsiusmet orali relatione pluribus Celnis Vrae propensum erga me affectum et confidentiam intellexi. Quemadmodum enim singulares eidem rependo gratias, ita certa sit, me nunquam ullam omissurum occasionem, in quantum potero, Cels. Vrae pro communi boni publici tranquillitate inserviendi. De caetero autem omnia reliqua, quae brevitatis causa fusius calamo extendere nolui, Celnis Vrae supradictus lator uberius exponet oretenus, cuius relationi me remitto, eidemque semper ad grata exhibenda officia paratus maneo. Viennae 14. Aprilis 1685.

Celsnis Vrae ad servitia paratissimus
Carolus dux Lotharingiae mp.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

k)

1685. apr. 18.

Saponara válasza.

Celsme dne princeps, dne mihi colendissime.

Propensionem Cels. Vrae erga me per epistolas sub dato 20. Januarii benignissime ostensam condigno honore perspexi ac pro eximia confidentia grates perpetuo iuxta vires reddere non deficiam.

Quo vero ad christianitatis favorabiles sensus, quos Cels. Vra innata eius sinceritate voluit aulae istae augustissimae indicare, grsus Michael Inczedi ea, quae in isto puncto ex alto ore audivit, non dubito, quin fideliter, ac punctatim referet. Hoc unum speciale pro indubitate asserere volui, nempe quod hic magna habeatur cura de conservatione et indemnitate Celnis Vrae. De bonis restituendis illis personis, pro quibus Cels. Vrae nomine praedictus grsus Inczedi instantiam fecit, dati sunt ordines inclitae camerae, ad quam spectant talia negotia, ut distinctam det informationem. Ego vero sollicitabo, ut optima detur resolutio. His in gratiam Cels. Vrae me commendo et maneo

Celdnis Vrae

devotissimus et obsequentissimus servus
D. P. L. B. de Saponara mp.

Viennae, 18. Aprilis 1685.

Külczím: Celsmo dno principi dno Michaeli Apaffi principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno, Siculorum comiti, dno mihi colendissimo.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

l)

1685. apr. 18.

Gubasóczy János válasza.

Mlgos erdélyi fejedelem, nekem nagy uram.

Ide érkezvén a fölső hetekben nemz. váradi Inczédi Mihály uram Ngd hiteles belső szolgája s kgls urunkhoz ő fgéhez küldetett követje, megadta az Ngd nékem szóló levelét s izenetét is Ngdnak előmben terjesztette, melynek hitelt adván, azon voltam késedelem nélkül, hogy mind urunkkal ő fgével, mind penig udvarának fő-főministerivel

szembe juttassam ő kglmét, az minthogy böcsülettel is láttatott s meghallgattatott ő kglme mindazoktól, az melyekkel szemben kivánt lenni. Elkészülvén penig immár innen ő fge válaszával ő kglme Ngodhoz, izentem viszontag ő kglme által Ngodnak, kivánván, találja Ngodat szerencsés órában s kedves egészségben. Isten éltesse Ngodat nemzetünk s romlott hazánk gyapodására s épületére sokáig szerencsésen. Datum Viennae 18. Aprilis 1685.

Ngodnak

mindenkoron kész szolgája
Gubasóczy János mp.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelemnek Apaffi Mihály uramnak ő ngának adassék.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

m)

1685. ápr. 18.

A bádeni örgróf válasza.

Celsme princeps, dne et amice colende.

Dilectionis Vrae literas, quas eadem per ablegatum suum ad augustissimam aulam missum mihi scribere dignata est, hic non solum bene exhibuit, sed etiam ea, quae ipsi commissa erant, pluribus retulit. Ex quibus, sicuti Dilnis Vrae sincerum in me affectum aeque ac candidam confidentiam evidentissime intellexii, ita pro tali omnes decentes repono gratias, necnon mihi de illa gratulor, quia totius christianae reipublicae bono communi magnum exinde auguror emolumentum, et totus assecuro, quod omnia possibilia pro illius intentione contribuere non cessabo, quam meam fidam intentionem praefatus ablegatus oraliter uberius exponet. Ego vero ex corde maneo

Dilectionis Vrae

Viennae, 18. Aprilis 1685.

addictissimus et paratissimus amicus
Hermannus marchio Badensis mp.

Külczím: Celsmo Transylvaniae principi, dno et amico meo colendissimo.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

n)

1685. ápr. 18.

Strattmann válasza.

Celsissime princeps gratiose domine.

Ablegatus Celsnis Vrae ea, quae in mandatis habuit. non sine singulari prudentia et dexteritate detulit ad thronum sacrae caes. et regiaeque Mattis, dni mei celsmi. Ita enim temperavit orationem suam, ut dum ea, quae porta Ottomannica desiderat, exponeret, studia Celsnis Vrae animumque in rempublicam christianam pronum non celaverit, et uti Cels. Vra per aliam viam jam etiam intellexerit, quantum sacrma sua caes. regiaque Mattas christianum hunc Celsnis Vrae animum aestimet, cupiatque sincere cum eadem pro utriusque provinciarum et totius reipublicae christianae bono intimioris mutuae correspondentiae jura stabilire, ita praenominatus ablegatus Celsitudini Vrae pluribus eidem referet, quid eundem in finem ab ipsomet sacrmo ore suae Mattis perceperit. Ego gloriae ducam, si Cels. Vra me saepius suis mandatis honorare dignata fuerit, quam proinde pro felicibus rerum successibus protectioni divinae committo.

Celsnis Vrae

obsequentissimus servitor
Henricus l. baro de Stratman

Viennae 18. Aprilis 1685.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

o)

1685. máj. 12.

Matczynszki válasza.

Celsme princeps, dne mihi observandissime.

Haut aliter potuere cuncti Celsnis Vrae ablegati, nisi devotissimae propensionis meae promptique quavis in requisitione obsequii referre testimonia, eademque protunc non immutari. imo eo maiori addictae nutibus Celnis Vrae devotionis augmenta meo in pectore nasci existimet. uti censeo et praesentium exhibitorem magn. dnum Inczedi de Varad non aliam Celnis Tuae candoris mei daturum rela-

tionem, eam solum, quod mihi de ulteriori Cels. Vrae affectu merenti quovis intervallo sit primae curae, me velle manere

Celsmae Dnis Vrae

servitorem paratissimum
Marcus Matczynski mp.

Datum die 12. Maii 1685. Varsaviae.

Külczím: Celsmo principi dno Michaeli Apaffi, principi Transylvaniae, partium Hungariae dno et Siculorum comiti, dno observandissimo.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

p)

1685. május 15.

A lengyel király levele a fejedelemhez, melyet a Bécsből hazatérő Inczédy által küldött.

(Megjelent Történelmi Tár 1888. I. 167. l.)

q)

1685. május 17.

Matczynski levele Telekihez, melyet Inczédytől küldött.

(Megjelent Történelmi Tár 1888. I. 172. l.)

r)

1685. k. n. (június.)

Inczédy jelentései bécsi és lengyelországi útjáról s fogadtatásáról a császár s a király által.

(Megjelent Történelmi Tár 1888. I. 168. s köv. l.)

LXXXIV.

1685. febr. 26.

Olasz Ferencz jelentése.

Kglmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Nsgodnak mint kgls uramnak alázatosan akarám

értésére *(kimaradt:* adni), debreczeni biró uram minemű híreket írt énnekem, Ngod(nak) levelét in specie alázatosan beküldöttem, még az levél érkezése előtt küldöttem kgls uram más rendbeli emberemet Debreczen felé, ha mi újobbat érthetek, mint kgls uramnak, Ngodnak alázatosan megírni el nem mulatom. Az kurucz hadak Berettyó-Ujfalu körül Ngod birodalmában igen sok prédálást, dúlást töttek kgls uram, egynéhány templumokat felvertek, minden benne lévő jókat elprédáltak, mégis hat fáczánoknak nagy nehezen tehettem szerét, kgls uram, melyeket Ngodnak alázatosan beküldöttem. Éltesse isten Ngodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 26. Februarii, anno 1685.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája, míg él
Olosz Ferencz mp.

Külczím: Erdély országának mlgos fejedelmének, nékem jó kgls uramnak ő ngának alázatosan.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXXV.

1685. márcz. 2—7.

Teleki Mihály jelentései.

a)

1685. márcz. 2.

A márczius 2-iki jelentés.

Nékem jó kglmes asszonyom.

Ngod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem. Elhiszem kétség nélkül, az szegény asszony halála Ngodnak nehezen esett, békességes tűréssel kell Ngodnak szenyvedni. Tudnám mind szolgai kötelességemet, melyre nézve ha lehetne, egy órában kivánnék Ngod méltóságos udvarában menni, mind az atyafiságnak rendit, szegény asszonynak avagy csak hideg tetemének látása iránt elkövettem volna. De isten bűneimért engemet is próbálgatván, mindkettőtül szegény szintén haldokló s annak állapotján már szintén elalélt feleségem állapotja elrekesztett. Ngodat alázatosan követem, hogy mingyárt nem mehetek, atyai indulatom házasságbeli kötelességem ellen nem harczolhatok

én is. Már az szegény asszony testének koporsóban való tétele nem haladhat, mely is Ngtok kegyelmességéből tisztességesen végben megyen, azután is nem lesz késő Ngodnak szegénynek temetése felől kegyelmesen disponálni, isten Ngodat vigasztalja, nagyobb szomorúságtól oltalmazza, a mi kgls urunkkal s ifjú urunkkal ő ngával együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse. Sorostély, 2. Martii 1685.

Ngod

alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemasszonynak, jó klmes asszonyomnak ő ngának alázatosan.

(Gr. Kemény József, Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

b)

1685. márcz. 7.

A márczius 7-iki jelentés.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram, fejedelmem. Nagyságod méltóságos parancsolatját alázatosan vettem. Az Nagy-Győrből kiküldött Tökölyi uram Szirmainak írott levele én nálam kegyelmes uram nincsen, én asszonyunknak ő nagyságának beküldöttem még akkor; több levelek ha leveleim között találtatnak, a Nagyságod parancsolatja szerint magammal elviszem, csakhogy leveleimnek felhányása időt kiván, mindenekben Nagyságod kegyelmes parancsolatjához kivánván magamat alázatosan alkalmaztatnom. Isten Nagyságodat sok esztendőkig szerencsésen éltesse. Sorostély, 7. Martiis 1685.

Nagyságod alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, jó kegyelmes uramnak fejedelmemnek adassék alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

LXXXV.

1685. febr. 22—24.

Az 1684. febr. 26.—márcz. 24-iki országgyűlés törvényei s irományai.

a)

1685. febr. 22.

A fejedelmi előterjesztések.

Propositiones suae Celsitudinis principalis in generalibus regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum comitiis in oppidum Fogaras ad diem 22. mensis Februarii anno 1685. ex edicto suae Celsitudinis promulgatis.

1. Isten után az fényes porta kedvekeresésiben és az adónak idején korán való beszolgáltatásában állván az szegény hazának megmaradása, szükség, hogy az mostani üdőhez képest vegyék ő kegmek olyan rendben az adónak állapotját, hogy annak idejében fogyatkozás benne ne légyen.

2. Emlékezetben lehet ő kegmeknek, méltóságos fejedelemségünknek kezdetitől fogva minden alkalmatosságokban az üdőnek változásiban mennyi rendkivűl való expensákkal fogyattuk magunkat az ő kegmek megmaradásáért és minden esztendőben az portusról az mi részünkről effective húszhúsz ezer tallért administráltattunk ez ideig, mely is menynyire mennjen, ő kegmek megitélhetik, mégis mindezideig ennyi esztendők alatt ő kegmekért való költségünkért semmi contentatio nem rendeltetett; azmint azért az elmúlt esztendőben is becsületes tanácsúr híveink, tekintetes nemzetes Nemes János és Székely László uramék által megizentük vala, megkévánjuk kegmesen, hogy ő kegmek háladatosságokat megmutassák, és contentatiónkról végezzenek.

3. Eltöltenek füleink az universitas Saxonica natiónak rendkivűl való exactiójokkal, kik miatt szintén utolsó pusztulásokhoz közelítenek az nemes országnak és fiscusunknak megbecsülhetetlen kárára, megkévánjuk azért, hogy ő kegmek rendeljenek becsületes atyjokfiait commissariusoknak, kik jó lelkiismeret szerént circálják fel és reportálják, kik miatt vagyon ily nagy romlása az megírt universitásnak.

4. Az becsületes székely natió között levő difficultásoknak dirimálására ő kegmekkel egyező tetszésből exmittált

becsületes commissarius úr híveink ő kegmek nagyobbára végezvén munkájokat, jóllehet becsületes meghitt tanácsúr hívünk tekintetes nemzetes Zabolai Mikes Kelemen uram ő kegme ideérkezésére halasztván azoknak propositióját, ő kegmét ismét idehozván, akkor proponáltatjuk ő kegmeknek.

5. Az universitáson levő halastók fogyatkozásit ennekelőtte is ő kegmeknek proponáltattuk, és articulusban is írtuk orvoslását, de semmi effectumát nem látjuk, ő kegmék azért találják fel módját, hogy búsításunk eziránt ne következzék, továbbára is legyen láttatja ő kegmek végezésének.

6. Az fiscalis várak is nem kicsin ruinákban vadnak, melyekről is mint reparáltassanak, articulusok extálnak, de praejudiciumunkra és az nemes haza kárára nem vétetődnek effectumban, szükség, hogy ő kegmek erről is realiter concludáljanak.

Finis, Finis.

(Egykorú másolat a nagyszebeni levéltárban.)

b)

1685. febr. 24.

Hegyesi Márton fiscalis-director térítvénye.

Én Fejérmegyében Alvinczen lakó Boros-Jenei Hegyesi István, adom emlékezetűl az kiknek illik ez levelemnek rendiben, hogy ez jelenvaló 1685. esztendőben, die vero 24. mensis Februarii az mostani kglmes urunk méltgos Apafi Mihály kgls fejedelmünk ő nga az méltgos tanácsi rend tetszéséből méltóztatott engemet az fiscalis directorságnak tisztiben állíttatni, melyet én is az ő nga parancsolatja szerint vállaltam fel. Esküszöm azért az élő istenre, ki atya, fiú és szent lélek teljes szent háromság egy bizony örök isten, engemet úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvességét, hogy én az megemlített kglmes uramhoz és az méltgos Bornemisza Anna kgls fejedelemasszonyhoz, sőt az méltóságos iffiabbik Apafi Mihály kglmes uramhoz, Erdély országától fejedelemségre választatott s confirmáltatott fejedelmemhez, és az ő ngok méltgos szerelmesekhez is teljes életemben igaz, hű és tökéletes, ellenségeknek ellenségek, jóakarójoknak penig jóakarójok leszek, soha ő ngok és méltgos szerelmesek éltek, méltóságok és birodalmok ellen s károkra szolgáló dolgokban, úgy ez haza ártalmára s megháborodására czélozó alkalmatosságokban is magamot nem elegyítem, sem senki-

vel effélékről nem tanácskozom, nem colludálok, sem concludálok semmi színek, útak, módok alatt sem magam, sem mások által; sőt ha kiknek afféle szándékát, akaratját vagy csak igyekezetit is vehetném eszemben, minden személyválogatás nélkül, magam ellenek afféléknek nem állhatván, az mi kgls urunk, vagy asszonyunk ő ngok belső igaz hívek által megjelentem valósággal és jó lelkiismérettel. Ez hivatalban penig ez nemes ország articulussi és decretumi tartása szerint magamat jó lelkiismérettel alkalmaztatom, mindenekben az ő nga méltgos táblájáu az előttem forgandó, s velem közlendő dolgokban igazán és jó lelkiismérettel viselek *(gondot)* az fiscalis causákban és egyéb engemet illető s illethető fiscalis dolgokban s articularis akármely casusokban, tam in defensione et tuitione, quam in executionibus magamat ez haza rendes törvénye szerént igazán és híven s jó lelkiismerettel alkalmaztatom azon tehetségem szerint, senkivel az fiscalis dolgokban nem colludálok, se senkit törvéntelenül nem háborgatok, hanem minden hivatalomat illető s illethető dolgokban, úgymint az fiscus dolgainak tractálásában előttem forgó dolgokról való voxolásban, actiók és exequutiók viselésében az feljebb említett hűségemet illető s illethető dolgokkal együtt minden félelmet, barátságot, adományt, egyéb reménséget, atyafiúságot és egyéb minden akármely hűségtelenségnek alkalmatosságát jegyezhető okokat félretevén, magamot ez haza törvénye szerint, mint ő ngok igaz hívek, szolgájok, s ez haza egyik méltatlan tagja s szolgája, jó lelkiismérettel és tökéletes hűségben viselem. Egyébiránt mint szolgai kötelességét és ura méltóságát meg nem böcsülő s hazájának is nem igaz tagja, comperta rei veritate, ez haza törvénye szerint büntethessenek ő ngok, procedáltatván ő ngok hűségtelenségemhez képest ellenem. Melynek nagyobb valóságára adtam ez kezem írása és szokott pecsétemmel megerősíttetett levelemet fide mea mediante. Datum in Fogaras, die et anno supranotatis.

Idem qui supra

Hegyesi István mp.
(P. H.)

Hátlapján: 1685. 24. Febr. Hegyesi István fiscalis director uram reversalissa.

(Erdélyi Múzeum-Egylet levéltára. Gál László: Carthopilacium. Tom. XVII.)

c)

1685. márcz. 10.

Vallatás Theököly Imre ellen.

Illrme ac celsme princeps, dne dne nobis naturaliter clementissime!

Fidelitatis fideliumque ac perpetuorum servitiorum nostrorum in gratiam Illrmae Celsnis Vrae humillimam debitamque semper oblationem.

Vestra clementer nosse dignetur Illrma Celsdo, nos litteras ejusdem Celsnis Vrae compulsorias pariter et attestatorias pro parte et in persona generosi dni Stephani Hegyesi de Boros-Jenő, causarum Celsnis Vrae fiscalium in Tranniã directoris Celsnis Vrae, ratione officii directoratus confectas et emanatas, nobisque inter alios Celsnis Vrae humiles fideles, perpetuosque servitores nominanter litteris in eisdem conscriptos praeceptorie sonantes et directas honore et obedientia, quibus decuit, recepisse. Quibus receptis nos mandatis ejusdem Illrmae Celsnis Vrae in omnibus uti tenemur obedire et satisfacere volentes, in hoc anno dni 1685. die vero 10. mensis Martii in ad et oppidum Celsnis Vrae Fogaras, consequenterque domum nobilis Joannis Szőcs junioris de dicto oppido Fogaras, ibidem ac cottu Albensi Tranniae, districtuque terrae Fogaras existentem habitam, hospitium videlicet infrascripti dni testis cum praememoratis Illrmae Celsnis Vrae compulsoriis pariter et attestatoriis accessisse, ibique testem infrascriptum vigore earum nostri in praesentiam citatum et praesentem, exacto prius ab eodem firmissimo juramento de et super utro nobis per antelatum dnum exponentem oblato, diligenter inquisivisse et examinasse.

(*Ez az utrum mellékelve van egy külön czédulán s így szól:* Utrum. Midőn a török császár portáján volt volna Kegd, értett-e Kegd valakitől, török császár belső emberétől olyat, hogy valaki az erdélyi fejedelemséget magának igen sollicitálná, kik lehettek abban eszközök? mire nézve azon belső ember izente volna is urunknak ő ngának, hogy magára vigyázzon, és azt kitől? mikor? micsoda alkalmatossággal? micsoda beszéddel értette Kegd? Cum omnibus circunstantiis.)

A quo talem recepimus certitudinis veritatem.

Testis grosus dnus Georgius Gyerőfi de Gyerővásárhely annorum circa 50. juratus examinatus fatetur hoc modo: Midőn az mi kegmes urunk ő nga az úrral Székely László

uramnal az fényes portára expediált volna engemet is ő nga, egy üdőben felküldvén az úrhoz az főtolmács Maurocordatus uram, kérte ő kegmét, hogy egy meghitt emberét küldené alá hozzá, de maga alá ne menne; engemet hívata az úr Székely László uram, megmondá, mit parancsolna ő kegmének az főtolmács, meghagyá, hogy lemennék csak magam, lementem, több beszédi között mondá: Kegd az méltóságos erdélyi fejedelemnek igaz híve, nem-e? mondám, én mindenkor ő nagának igaz híve voltam, az is akarok lenni, mig élek, annakutánna erős hittel megeskete, azzal is meg nem elégedék, kérdé tőllem, ha vadnak gyermekim, mondám, vadnak, ujabban azt mondá, az isten soha ne engedje gyermekidet is látni, ha az miket mondandó vagyok, másnak itt a portán megmondod Székely László uramon kivűl; mondván, az Tökölyi dolgát itt az portán ne urgeáljátok, az kapitihák is ne exaggeráljják, hogy sine consensu nobilitatis küldte az portára Tunyoghi Sámuelt kapitihának be, mert mostan is az portán vádolja az fejedelmet ő ngát, az erdélyi fejedelemséget is valóban sollicitálja, féltem az fejedelem ő ngát.

Quarum nostram in praemissis inquisitionem praescriptique testis fassionem, prout per nos est recepta et exaudita, eidem Illrmae Celsni Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum propriarum subscriptione roboratas, praefato dno exponenti jurium officii sui uberiorem futuram ad cautelam necessarias extradedimus. Eandem de coetero Illrmam Celsnem Vram quam diutissime foeliciter valere et regnare desiderantes. Datum anno die locoque supranotatis.

Ejusdem Illrmae Celsnis Vrae humiles,
fideles perpetuique servitores
Gregorius Gálfalvi mp. et Andreas Szécsi mp.

Tabulae ejusdem Illrmae Celsnis Vrae judiciariae scribae et jurati notarii e curia ejusdem per eandem ad praemissa peragenda specialiter exmissi.

Külczím: Illrmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia principi Tranniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. Dno dno nobis naturaliter clementissimo.

Más kéz: Anno 1685. apertae per magistrum Petrum Alvinczi protonotarium mp.

Más kéz: Gyerőfi uram fassiója.

Más kéz: In judicio lectae et ventilatae cum earundem utro, compulsoriis et chirographo dni infrascripti fatentis die 17. Martii 1685.

(Eredeti, melyhez az utrum s Gyerőfi sajátkezű vallomása van mellékelve Orsz. Levtár Gyfv. kápt. Misc. Cista III. Fasc. 5. No. 24.)

d)

Theököly Imre nota-pere.

(Közölte Szabó Károly a Századok 1689. évf. 209. s köv. l.)

e)

1685. március 17.

Barcsay Mihály elleni vallatások.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes. Damus pro memoria per praesentes, quibus expedit universis: Quod nobis die decima septima mensis Martii anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi quinti, stante scilicet et durante generali dominorum regnicolarum trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum diaeta per nos eisdem ad diem vigesimum secundum mensis Februarii proxime praeteriti et anni praescripti in oppidum nostrum Fogaras indicta, ad quam utputa diaetam nos revisiones et juridicas expeditiones certarum quarundam causarum, factum videlicet publicationum bonorum quorumcunque ab hac luce sine haeredum solatio decessorum ac in nos, fiscumque nostrum rite et legitime devolventium, necnon appellationum et de sedibus regni inferioribus in curiam nostram, tanquam sedem superiorem transmissarum, repetitionum item ac non restitutionum jobagionum ac servorum fugitivorum, ut et aliarum causarum jure regni breviorum judiciorum processu determinari solitarum, tangentium et concernentium generaliter distuleramus, unacum spectabili ac generosis Clemente Mikes de Zabola, consiliario nostro intimo, comite comitatus Albensis Tranniae supremo ac in judiciis in persona nostra praesidente, eodemque ac altero etiam magistris nostris prothonotariis ut et juratis tabulae nostrae judiciariae assessoribus pro faciendo causantium judicio moderativo coëxistentibus et in eadem sede judiciaria nostra pro

tribunali sedentibus ac judicialiter procedentibus, egregius Stephanus Polos de Szentkatolna pro generoso Stephano Hegyessy de Boros-Jenő, causarum fiscalium in Trannia directore velut actore, ac egregius Stephanus Biro de Homorod-Szent-Márton pro spectabili ac generoso Mich(aele Barcsai) de Nagy-Barcsa velut incatto sic dictarum partium litigantium procuratores, utrinque cum . . . . . facta primum prae foribus litigantium, uti moris est et consvetudinis receptae pr . . . . . cii legitime comparentes ac dictus quidem Stephanus Biro praementionati Michaelis Barcsai ut incti procurator in defensionem causae principalis sui denuo institutus, quasdam litteras relatorias pariter et attestatorias infra declarandas contra et adversus actorem praespecificatum judicio nostro in conspectu nostro judiciali produxerit et exhibuerit examini. Eisdemque coram nobis productis et exhibitis, praementionatus Stephanus Polos, praedicti domini directoris velut actoris procurator, paria earundem a jure sibi dare postulaverit, iisque eidem judicialiter datis et concessis, idem nobis supplicaverit, qua par est, reverenter, humilime, ut nos easdem legitime transumi et transscribi, praesentibusque litteris nostris patentibus inseri et inscribi, jurisque praefati directoris uberiori futura pro cautela necessarias extradari facere digmaremur.

Quarum quidem litterarum, primarum videlicet relatoriarum de et super testium quorundam fassione confectarum et emanatarum tenor talis est:

Illustrissime ac Celsissime princeps, dne dne nobis naturaliter clementissime. Fidelitatis, fideliumque ac perpetuorum servitiorum nostrorum in gratiam Celsitudinis Vrae humillimam debitamque semper oblationem.

Vestra clementer noverit Illrma Celsitudo, quod nos litteras ejusdem Illrmae Celsnis Vrae compulsorias pariter et attestatorias pro parte et in persona spectabilis ac generosi dni Michaelis Barcsai de Nagy-Barcsa legitime confectas et emanatas, nobisque inter alios ejusdem Celsnis Vrae humiles, fideles, perpetuosque servitores nominanter litteris in eisdem concriptos praeceptorie sonantes et directas honore et obedientia, quibus decuit, recepimus. Quibus receptis, nos mandatis ejusdem Celsnis Vrae in omnibus, uti tenemur et par est, obedire et satisfacere volentes, in hoc anno praesenti Millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto die vero decima quinta mensis Martii in oppido Celsnis Vrae Fogaras, domoque circumspecti Petri Süveges, inhabitatoris ejusdem oppidi Celsnis Vrae Fogaras ibidem extructa et districtu terrae ejusdem nominis Fogaras comitatu-

que Albensi Transylvaniae existente habita subsequentes dnos testes vigore praescriptarum litterarum Celsnis Vrae compulsoriarum pariter et attestatoriarum nostri in praesentiam citatos et comparentes, exacto prius ab eisdem firmissimo juramento, juxta utrum nobis per antelatum dominum exponentem propositum et praesentibus inclusum ad fidem eorum deo debitam inquisiverimus et examinaverimus, atque ab eisdem veritatis certitudinem subsequenterque descriptam receperimus.

Más kéz a lapszélen: 1. testis szolga volt

1-mus testis nobilis Nicolaus Szabo de Kap . . . . . citatus juratus examinatus fatetur: Én, igaz dolog, mind a két táborozásban vélle voltam szegény Barcsai Mihály urammal, mivelhogy szolgája voltam s gyakrabban éjjel nappal egy sátorban voltam ő kegmével, de én semmi urunk ő naga, ország vagy valamely urunk ő naga híve ellen való veszedelmes munkáját sem egyszer, sem másszor eszemben nem vettem s nem is tapasztaltam egyebet benne az egy hűségnél, azt sem vettem eszemben, hogy vagy ő kegme Tököly uramhoz, vagy Tököly uram ő kegméhez titkon éjjelenként jártatott volna s titkos leveleket egymásnak küldöztek volna. Azt tudom, mind olyan tábori alkalmatossággal sok nemes és főrendek dolgoztattak velem czafragot s egyebet is, de boncsokat Tököly uram számára, se másnak ott nem

2. testis nem hitták a tanácsban.

csináltam. 2-dus testis nobilis Sigismundus Rusori annorum circiter 24. citatus juratus examinatus fatetur. Én is ott voltam, mikor Barcsai Mihály uram Huszton negyed vagy ötöd napig várakozott az urunk ő naga commissiója után, azután úgy menénk Berekszászban Tököly uramhoz, de ott is semmi gonosz munkáját ő kegmének, mely urunk ő naga, ország, vagy valamely privatus ember veszedelmére czélozott volna, eszemben nem vettem, sem ott, sem pedig odaki a táborban jártunkban.

Cujus quidem hujusmodi praemissae inquisitionis nostrae praefatorumque testium attestationis seriem, prout per nos est expedita et peracta, eidem Illrmae Celsni Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et consvetis ac manuum propriarum subscriptionibus roborando, eidem domino exponenti jurium suorum futuram ad cautelam necessarias extradedimus. Eandem de reliquo Illrmam Celsnem Vram quam diutissime vivere valere ac feliciter regnare desiderantes. Datum anno die locoque in praenotatis. Et subscriptum erat: Ejusdem Illrmae Celsnis Vrae humiles, fideles, perpetuique servitores, Franciscus Szekeres mp. et Georgius Pásztóhi mp. Tabulae ejusdem Illrmae Celsnis Vrae judiciariae jurati scribae et notarii de

curia ejusdem per eandem ad praemissa peragenda specialiter exmissi. Ab extera vero in dorso earundem litterarum superscriptio sic legebatur: Illrmo ac Celsmo principi domino dno Michaeli Appafi dei gratia principi Tranniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. Dno dno nobis naturaliter clemmo etc. Ab altera vero parte sic erat scriptum: Anno 1685. Apertae per magistrum Petrum Allvinczi protonotarium mp. Erantque cera rubra hyspanica impressive communitae, incluseque confectae ac roboratae.

Secundarum vero litterarum, compulsoriarum videlicet et attestatoriarum nostrarum tenor talis est:

Michael Apafi, dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes. Fidelibus nostris universis et singulis, egregiis et nobilibus, pariter etiam ignobilibus ac aliis cujuscunque status, bonae tamen honestaeque famae et conditionis utriusque sexus hominibus ubivis in ditione nostra constitutis et commorantibus, praesentes nostras visuris, salutem et gratiam nostram. Exponitur nobis in persona spectabilis ac generosi Michaelis Barcsai de Nagy-Barcsa, qualiter idem medio vestri ratione et praetextu certorum quorundam negotiorum suorum coram declarandorum in praesentia egregiorum et nobilium vicecomitum, judicum, vicejudlium, juratorumque assessorum ac notariarum sedriarum cottuum Albensis Tranniae, de Küköllő, Thordensis, Colosiensis, Dobocensis et Hunyadiensis, item Gregorii Gálfalvi, Georgii Sárosi, Michaelis Budai, Petri Püspöki, Beniamini Telegdi, Mojsis Demjén, Joannis, Petri et Josephi Dobaj, Francisci Nagy, Andreae Borosnyai, Petri Jekei, Stephani Fodor, Joannis Szegedi, Pauli Pálfi, Georgii Maróthi, Joannis Felszeghi, Francisci Szekeres et Georgii Pásztóhi, tabulae nostrae judiciariae scribarum ac juratorum notariorum de curia nostra per nos ad id specialiter exmissorum, hominum videlicet nostrorum, pro jurium suorum tuitione ac defensione quasdam fassiones et attestationes celebrari facere vellet, jure admittente. Cum autem veritatis fassio, justitiaeque recognitio nemini sit abneganda: Proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut dum et quandocunque cum praesentibus simul vel divisim fueritis requisiti, statim vos sub onere singularum sedecim marcarum gravi ponderis per eos, quorum interest seu intererit, irremissibiliter exigendarum ad diem et locum per dictum exponentem, vel hominem ejus ad id transmittendum vobis praefigendum in praesentiam hominum nostrorum regiorum per dictum exponentem deputandorum personaliter accedere, ibique ad fidem vestram deo debitam, qualiscunque vobis

de et super rebus coram interrogandis extiterit certitudo veritatis, suo modo dicere, fateri et attestari modis omnibus debeatis et teneamini. Super quibus quidem fassionibus et attestationibus vestris litteras tandem per praefatos homines nostros sub sigillis, subscriptionibusque suis fide eorum mediante conscribendas annotato exponenti jurium suorum futuram uberiorem cautelam necessarias extradari volumus et jubemus, communi justitia et aequitate svadente. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum
1685. márcz. 15. in oppido nostro Fogaras, die decima quinta mensis Martii anno domini Millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto. Et subscriptum erat. Lecta mp. Erantque sigillo nostro judiciali et authentico super cera rubra ductili in inforiore earundem margine in medio loco, velut solito, impressive communitae, patenterque confectae.

Tertiarum vero, litterarum videlicet compulsoriarum es attestatoriarum tenor et verbalis continentia sequitur hunc in modum:

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes. Fidelibus nostris universis et singulis, egregiis et nobilibus, pariter etiam ignobilibus ac alterius cujusvis status, bonae tamen, honestaeque famae et conditionis utriusque sexus hominibus ubivis in ditione nostra constitutis et commorantibus, praesentes nostras visuris, salutem et gratiam nostram. Exponitur nobis in persona spectabilis ac generosi Michaelis Barcsai de Nagy-Barcsa: Qualiter idem medio vestri ratione et praetextu certorum quorundam negotiorum suorum coram declarandorum in praesentia egregiorum et nobilium vicecomitum, judicum, vicejudlium, juratorumque assessorum ac notariorum sedriarum cottuum Albensis Tranniae, de Küküllő, Tordensis, Colosiensis, Dobocensis, Hunyadiensis, et de Zarand, necnon Joannis Szegedi, Barrabae Pelszőczi et Georgii Losadi cancellariae nostrae majoris et aulicae juratorum scribarum et notariorum e curia nostra per nos ad id specialiter exmissorum, hominum videlicet nostrorum, pro jurium suorum tuitione ac defensione quasdam fassiones et attestationes celebrari facere vellet, jure admittente. Cum autem veritatis fassio, justitiaeque recognitio nemini sit abneganda: Proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut dum et quandocumque cum praesentibus simul vel divisim fueritis requisiti, statim vos sub onere singularum sedecim marcarum gravis ponderis per eos, quorum interest seu interit, irremissibiliter exigendarum ad diem et locum per ipsum exponentem vel hominem ejus ad id transmittendum vobis praefigendum in praesen-

tiam dictorum hominum nostrorum personaliter accedere. ibique ad fidem vestram deo debitam, qualiscumque vobis de et super rebus coram interrogandis constiterit certitudo veritatis, suo modo dicere, fateri et attestari modis omnibus debeatis et teneamini. Super quibus quidem fassionibus et attestationibus vestris litteras tandem per praefatos homines nostros sub sigillis suis fide eorum mediante conscribendas annotato exponenti jurium suorum uberiorem futuram ob cautelam necessarias extradari volumus et jubemus, communi justitia et aequitate svadente. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in castro nostro Ebesfalviensi die nona mensis Januarii anno domini Millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto. Et subscriptum erat. Lecta mp. Erantque sigillo Illrmae Celsnis Vrae majori et aulico in medio loco videlicet solito super cera rubra ductili impressive communitae, patenterque confectae et emanatae. 1685. jan. 9.

Quartarum vero, litterarum videlicet relatoriarum tenor et verbalis continentia haec est:

Illrme ac Celsissime princeps, dne dne nobis naturaliter clementissime, fidelium, perpetuorumque servitiorum nostrorum in gratiam Illrmae Celsnis Vrae humillimam, debitamque semper oblationem. Vestra clementer noverit Illrma Celsitudo, nos litteras ejusdem Celsnis Vrae compulsorias pariter et attestatorias pro parte et in persona spectabilis ac generosi Michaelis Barcsai de Nagy-Barcsa confectas et emanatas, nobisque inter alios Celsnis Vrae humiles, fideles, perpetuosque servitores litteris nominanter in iisdem conscriptos praeceptorie sonantes et directas summo quo decuit honore et obedientia recepisse. Quibus receptis, nos mandato Celsnis Vrae semper et in omnibus uti tenemur obedire et satisfacere volentes, in hoc anno Millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto, die vero decima mensis Februarii in et ad oppidum Alvincz, consequenterque domum egregii Casparis Boborczi de dicta Alvincz, cottuque Albensi Tranniae existente habita accessimus, testes ibique infrascriptos vigore praescriptarum litterarum Celsnis Vrae compulsoriarum, pariter et attestatoriarum una cum utro sequenti in hunc modum. 1. Tudod-e, láttad-e, vagy hallottad-e tekintetes nemzetes nagy-barcsai Barcsay Mihály uramnak embereit levéllel alá- s feljárni, hamis álnok dolgokban munkásoknak lenni, kik löttek legyen s ha mit tudsz, mikor? 2. Tudod-e, láttad-e, vagy hallottad-e bizonyason, hogy említett Barcsay Mihály uram az méltóságos Apafi Mihály kegmes urunk ő naga méltóságos háza ellen veszedelmére s ő nagok fejedelemségének felfordításában munkálkodott 1685. febr. 11.

légyen, ha tudod miből, s ha hallottad-e, kitől? 3. Vettél-e olyat eszedben, hogy valamely országra el akart volna szökni, micsoda kiváltképpen való munkáiból ismerted s honnan? 4. Ez hazának Erdélynek veszedelmére, romlására munkálkodott volna, ez haza böcsületes rendeinek, azok közzűl személy szerint valakiknek veszedelmére törökedett volna ez ilyen rosz dolgokra, valakiket maga pártjára igyekezett legyen csinálni, ország s fejedelem ellen való dolgait mint tudod s hallottad-e s kitől hallottad, cum omnibus circumstantiis.

Lapszélen: Hi testes nil fatentur pro domino incatto.

1. Testis nobilis Joannes Iratai de Borberek annorum 37 juratus examinatus fatetur, semmit ő kegméhez az igaz hűségnél nem tudok. 2. Testis nobilis Paulus Borbély de Alvincz annorum circiter 40 juratus examinatus fatetur in omnibus, uti primus testis. 3. Testis nobilis Casparus Boborczi de Alvincz annorum 36 juratus examinatus fatetur, hogy az mi kegmes urunk ő naga méltóságos háza ellen tekintetes nemzetes Barcsay Mihály uram vétett volna, én azt nem tudom, nem hallottam, sem nem láttam, viszont sokszor hallottam mulatás közben asztalnál, hogy poharakat köszönt el ilyen formán: Átkozott legyen mind ezen az világon, mind penig az más világon, valaki az mi kegmes urunk ő naga és maradéki ellen igyekezik véteni. 4. Testis nobilis Stephanus Pap de Alvincz annorum 58. 5. Testis nobilis Franciscus Pap de Alvincz annorum 39. 6. Testis nobilis Michael Vas de Alvincz annorum 58. 7. Testis nobilis Martinus Szabó de Alvincz annorum 43. 8. Testis nobilis David Vajna de Alvincz annorum 30. Hi praescripti testes sunt nobiles ex oppido Alvincz, jurati examinati fatentur in omnibus similiter, uti tertius testis, viddicet Casparus Boborczi.

1685. febr. 11. Die vero 11. Februarii in et ad possessionem Marus-Varadgya accessimus. 9. Testis egregius Christophorus Pater de Marus Váradgya domi suae repertus annorum 40 juratus examinatus fatetur hoc modo, soha én az tekintetes uram felől eszemben olyat nem vettem, hogy az mi kegmes urunk ő naga méltóságos háza ellen cselekedett volna, sőt midőn Szegedi György uram mellett laktam avagy . . . . külön vött engemet az maga házánál s szívesen intett arra, hogy az mi kegmes urunkhoz ő nagához és az nemes országhoz micsoda hűséggel viseljem (magamat), oktatott s tanított ő kegme. Eodem die in et ad civitatem Albam Juliam, consequenterque domum nobilitarem nobilis Michaelis Lippai ductoris nobilium accessimus. 10. Testis Michael Lippai nobilis de Alba Julia. 11. Testis nobilis Joannes Havaselyi de Alba Julia annorum 42. 12. Testis nobilis Joannes

Harai alias Szabo de Alba Julia annorum 46. 13. Testis nobilis Michael Szőcs de Alba Julia annorum 57. 14. Testis nobilis Petrus Medve de Alba Julia annorum 27. 15. Testis nobilis Petrus Baranyai de Alba Julia annorum 28. 16. Testis nobilis Franciscus Apathi de Julia annorum 36. 17. Testis nobilis Michael Mészáros de Alba Julia annorum 60. 18. Testis nobilis Michael Csizmadia de Alba Julia annorum 45. 19. Testis nobilis Casparus Lakatos de Alba Julia annorum 30. 20. Testis nobilis Petrus Petes de Alba Julia annorum 37. 21. Testis nobilis Andreas Fazakas annorum 40. Hi praespecificati testes jurati examinati fatentur hoc modo, mi az tekintetes Barcsai Mihály uram felől az jónál egyebet nem tudunk, sem hallottunk. 22. Testis nobilis Samuel Kolosvary de Alba Julia annorum 40. juratus examinatus fatetur, sok izben forogván magam az tekintetes Barcsai Mihály uram asztalánál, de ő kegmétől egyebet az mi kegmes urunkhoz való hűségnél nem hallottam, azt sokszor hallottam, hogy mondotta ő kegme asztalánál, ha látnám vagy hallanám, hogy az ki az én kegmes uramnak ő nagának igaz híve nem volna, sőt hűséggel nem lenne, ha szintén gyermekem volna is, nem szánnám diribről darabra vagdalni avagy meg is ölni. 23. Testis nobilis Georgius Belényesi de Alba Julia annorum 36. jur. exam. fatetur, az jónál egyebet ő kegméhez én nem tudok, nem is hallottam. 24. Testis nobilis Martinus Litteratus de Alba Julia annorum 38. 25. Testis nobilis Michael Mihocsa de Alba Julii annorum 39. jur. exam. fatetur in omnibus similiter, uti 23-tius testis.

Cujus quidem inquisitionis et attestationis nostrae seriem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Illrmae Celsnis Vrae fide nostra mediante rescribendo, sigillis nostris usualibus corroboravimus. Eandem Illrmam Celsnem Vram diu foeliciter valere et regnare desiderantes. Datum anno die locoque supranotatis. Ejusdem Illrmae Celsnis Vrae humiles, fideles, perpetuique servitores Barrabas Pelsőczi mp. et Georgius Losadi mp. Cancellariae Celsnis Vrae majoris et aulicae jurati scribae et notarii de curia Celsnis Vrae per eandem ad praemissa fideliter peragenda specialiter exmissi. Ab extera vero partibus ab una scriptura talis legebatur: Illrmo ac Celsmo principi dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Tranniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno dno nobis naturaliter clemmo; partibus vero ab altera scriptum erat: Anno 1685. apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotarium mp. Erantque sigillis praefatorum hominum regiorum usua-

libus et consvetis super cera rubra Hispanica inclusive confectae.

Quintarum autem, litterarum videlicet relatoriarum de et super testium quorundam attestationibus legitime confectarum et emanatarum tenor et interna verbalis continentia ita se habebat:

Illrme ac Celsme princeps, dne dne nobis naturaliter clmentissime. Fidelitatis, fidelium perpetuorumque servitiorum nostrorum in gratiam Illrmae Celsnis Vrae humillimam debitamque semper oblationem. Vestra clementer nosse dignitur Illrma Celsdo Vra nos litteras ejusdem Celsnis Vrae compulsorias pariter et attestatorias pro parte et in persona spectabilis ac generosi Michaelis Barcsai de Nagy-Barcsa confectas et emanatas nobisque inter alios Celsnis Vrae humiles fideles perpetuosque servitores litteris nominanter in eisdem conscriptos praeceptorie sonantes et directas honore et obdientia quibus decuit recepisse in haec verba:

(Teljesen hasonló a 3-ik levélhez, csakhogy Barcsainé Bánfi Katalin is előfordúl a vallatóparancs kérésénél s a megyék ezek: Fejér, Küküllő, Hunyad és Zaránd, s a kelet is Ebesfalva 1685. jan. 9.)

Quibus receptis nos mandatis Illrmae Cels. Vrae in omnibus uti tenemur et par est, obedire et satisfacere volentes, in hoc anno domini praesenti Millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto, diebus vero infrascriptis ad loca infra specificata cum praesentibus Celsnis Vrae litteris accessisse, ibique testes infradenominatos vigore praescripti ejusdem Celsnis Vrae mandati nostri in praesentiam citatos et praesentes, exacto prius ab eisdem firmissimo juramenti sacramento, de et super utro nobis oblato ad fidem eorum Deo debitam firmiter inquisivisse et examinavisse. Quorum testium fassiones et attestationes hoc ordinis tenore sequuntur. *(Egészen azok a kérdőpontok, mint a 4-ik levélben.)*

1685. jan. 29. Die 29. Januarii in et ad possessionem Arany, consequenterque domum providi Karacsuni Krisán jurati ejusdem possessionis, jobbagionisque generosi Josephi Felvinczi de eadem in portione sua possessionaria in dicta possessione Arany, comitatuque Hunyadiensi existente habita residentis et commorantis accessisse:

1. Testis generosus Petrus Tornya de Tornyi Illrmae Celsnis Vrae tricesimator ac proventuum tricesimarum Zaykanyensium et Volkanyiensium in cottu Hunyadiensi existentium habitarum perpector annorum 43. jur. exam.

fatetur hoc modo: én az úr tekintetes nemzetes Nagybarcsai Barcsai Mihály uram felől semmit olyat nem értettem, hogy urunk ő naga ártalmára való lett volna, az zaykanyi vagy volkanyi harminczadon embereit vagy egyszer, vagy másszor jártatta volna a végre, hogy maga is ő kegme beszökjék, mivel ha érthettem volna, vagy kaphattam volna olyan jeleket, az mi kegmes urunk ő naga reversalisos szolgája lévén, megjelentettem volna ő nagának, de én mindezekben semmit sem tudok. Die vero 31. Januarii in et ad oppidum Jófő, consequenterque domum nobilis Johannis Hayda judicis jurati ejusdem oppidi in praefato comitatu Hunyadiensi accessisse. 2. Testis nobilis Michael Rácz ductor nobilium dicti oppidi Jófő annorum 54. jur. exam. fatetur hoc modo: Hogy az tekéntetes Barcsai Mihály uram ő kegmé az mi kegmes urunk ő naga ellen valamit cselekedett volna, nem tudom, nem hallottam, sem semmit olyat, az mely az mi kegmes urunk ő naga ellen lett volna, nem értettem. 3. Testis Michael Nemes annorum 60. 4. Testis Petrus Krisan annorum 56. 5. Testis Michael Bonka annorum 70. 6. Testis Stephanus Varga annorum 48. 7. Testis Petrus Ladiny annorum 60. 8. Testis Petrus Kalotyan annorum 58. 9. Testis Theodor Gura annorum 60. 10. Testis Nicolaus Heczei annorum 70. 11. Testis Michael Paak annorum 60. 12. Testis Igna Haczagan annorum 60. 13. Testis Johannes Hayda annorum 43. 14. Testis Petrus Zagány annorum 43. 15. Testis Mojses Zagány annorum 36. 16. Testis Joannes Szücs annorum 33. 17. Testis Martinus Csizmadia annorum 48. 18. Testis Thomas Opra annorum 56. 19. Testis Opra Ladar annorum 30. 20. Testis Petrus Pap annorum 46. Hi praespecificati testes omnes sunt nobiles ex praefato oppido Jófő, jurati examinati fatentur in omnibus, uti antecedens secundus testis. 21. Testis egregius Joannes Tolvay de Baltest annorum 40. jur. exam. fatetur, sicut secundus testis, in omnibus. Die vero 1. mensis Februarii in et ad possessionem Lapusnyak, consequenterque domum nobilitarem egregii Abrahami Nagy de dicta Lapusnyak accessisse. 22. Testis idem Abrahamus Nagy alter vicejudlium cottus Hunyadiensis annorum 48. jur. exam. fatetur hoc modo: én elégszer conversálkodtam a tekéntetes Barcsai Mihály urammal, de az mi kegmes urunk ő naga felől egyebet jónál az szájából nem hallottam, sem az ő naga ártalmára ő kegmétől semmi rosszat nem értettem. 23. Testis Joannes Kalmár annorum 50. 24. Testis Michael Toger annorum 46. 25. Testis Sztojan Rácz annorum 36. 26. Testis Lazarus Pap annorum 58. 27. Testis Andreas

1685. jan. 21.

Lapszélen: Nihil sciunt.

1685. febr. 1.

Toger annorum 40. 28. Testis Georgius Pap annorum 58. 29. Testis Stephanus Dobra annorum 45. Hi praenominati testes etiam sunt nobiles ex possessione Lapusnyak jurati examinati fatentur in omnibus, sicut antecedens 22. Testis
1685. febr. 3. Abrahamus Nagy. Die vero 3. mensis Februarii in et ad possessionem Toti, consequenterque domum nobilitarem egregii Bartholomaei Apati accessisse. 30. Testis Joannes Onadi annorum 48. jur. exam. fatetur hoc modo: én sok esztendőkig szolgáltam tekéntetes Barcsai Mihály uramot, de hogy az mi kegmes urunk ő naga, vagy méltóságos háza ellen s veszedelmére, méltóságának megkisebbítésére asztalánál mulatás közben is szóllott volna, nem tudom s nem hallottam. 31. Testis Joannes Apathi annorum 40. 32. Testis Bartholomaeus Apathi annorum 28. 33. Testis Georgius Borsai annorum 56. Hi quatuor testes etiam sunt nobiles ex possessione Toti, jur. examinati fatentur tres posteriores, sicut 30 testis Joannes Onadi in omnibus. 34. Testis nobilis Petrus Győrffi de Losadi annorum 80. juratus examinatus fatetur hoc modo: mikor az tekintetes Barcsai Mihály uram ő kegme az püski udvarházánál lakott, gyakorlatossággal ő kegme az losadi esküdteket velem együtt lehivatta s az ő kegme asztalához megmarasztotta, láttam, hogy könyhullatással s nagy átokkal az mi kegmes urunk ő naga s gyermekei egészségekért köszönté el az pohárt ilyen szókkal: Átkozott, valaki az mi kegmes urunknak s ő naga maradékinak nem igaz jóakarója. De hogy ő naga méltósága és méltóságos háza ellen vagy szóval, vagy cselekedettel cselekedett volna, nem tudom, nem láttam, sem nem hallottam. 35. Testis Ambrosius Vincze annorum 56. 36. Testis Georgius Vincze annorum 55. 37. Testis Johannes Vincze annorum 53. 38. Testis Stephanus Herczeg annorum 55. 39. Testis Joannes Zudar ann. 60. 40. Testis Martinus Herczeg ann. 60. 41. Testis Lazarus Farkas ann. 43. 42. Testis Michael Ferencz ann. 46. Hi octo testes sunt nobiles ex dicta Losadi, jurati ejusdem possessionis Losadi jur. exam. fatentur in omnibus, sicut antecedens 34. testis, videlicet Petrus Győrffi. 43. Testis Andreas Antalfi ann. 40. 44. Testis Petrus Zudar ann. 36. 45. Testis Nicolaus Naja ann. 40. 46. Testis Joannes Bereczk ann. 60. 47. Testis Michael Pap ann. 45. Hi quinque testes sunt nobiles ex possessione Bacsi, jur. exam. fatentur in omnibus, sicut dic-
1685. febr. 4. tus 34. testis. Die vero 4-ta mensis Februarii in et ad possessionem Magyar Beretytye, consequenterque curiam nobilitarem generosi Pauli Kendefi de Orlya-Boldogfalva in cottu Hunyadiensi existentem habitam accessisse, 48.

Testis nobilis Joannes Ádám Thordai de Kolosvár ann. 40. jur. exam. fatetur ad 1-um. Én az harminczadot a die 23. Maji praeteriti birom Déván, de én sem attól fogva, sem azelőtt Barcsai Mihály uramnak ő kegmének alá s feljáró embereit oly dologban fáradozni nem láttam, nem tudom, sem nem hallottam. Ad 2-dum. Nemhogy ő naga méltósága s méltóságos háza ellen cselekedett volna valamit, mig én ő kegméhez közel voltam, de minden igyekezetivel ő naga méltóságos háza nevekedésére alkalmaztatta minden dolgait mindenekben és mind intéssel, s mind penig fenyegetéssel az ő nagok hűségére igyekezett hajtani mindeneket. Olyat sem nem hallottam, sem nem értettem, hogy elszökésben munkálkodott, vagy csak igyekezett volna is ő kegme, sőt sok hitinek letételével azt hallottam ő kegmétől, hogyha gyarlóságból vétkeznék is ő nagok ellen, de nem hogy gyermeki kárára elmenne, de poroncsolná ő naga, melyik várában menjen rabságra, mentest odamenne. Ad 4-tum. Senki ellen sem nagy, se közép, se alsó rendek ellen való igyekezetit, se fenyegetőzésit nem láttam, nem tudom, nem is hallottam, sem hogy ilyen dologban maga mellé, vagy maga pártjára vont volna valakit. 49. Testis nobilis Joannes Szegedi de Losad ann. 55. jur. exam. fatetur in omnibus similiter, uti proxime praecedens 48. Testis Joannes Adam Thordai, excepto hoc: hogy harminczados nem volt. 50. Testis nobilis Stephanus Korodi de Losád ann. 50. jur. exam. fatetur hoc modo: én szolgáltam tekintetes Barcsai Mihály uramot, sok becsületes emberek sokszor mulattanak ő kegyelmével asztalánál, de én soha sem az mulatás közben, sem azon kivűl, hogy az mi kegmes urunk ő naga méltóságos háza vagy személye ellen vagy cselekedettel vagy szóval valamit vétett volna, nem tudom, nem láttam, sem nem hallottam, sőt inkább tudom azt s láttam, hogy az néhai boldog emlékezetű Rákóczy György fejedelem ő naga aranyos hegyestőréről (mulatván) nagy keserves könyhullatással ivott az mi kegmés urunk ő naga s maradéki egészségéért, sőt hittel confirmálta, hogy ha tudná, hogy az ő kegme fiai az mi kegmes urunk ő naga maradéki ellen vétenének vagy véteni akarnának, ő kegme metszené meg az torkokat. Egyebet az mi kegmes urunkhoz való nagy hűségénél nem tudok ő kegméhez. 51. Testis nobilis Georgius Szekeres de praefata Losád ann. 39. jur. exam. fatetur in omnibus, uti proxime praecedens. 50. testis Stephanus Korodi. Die vero sexta mensis Februarii in et ad possessionem Nagy-Pestyen, consequenterque domum nobilitarem egregii Michaelis Ivul de Káránsebes accessisse 52. Testis nobilis Joannes Nyakazó de Várhely vicejud-

Lapszélen: Ez vád inkább, mint mentség.

1685. febr. 6.

lium cottus Hunyadiensis ann. 38. jur. exam. fatetur hoc modo: én az becsületnél s az mi kegmes urunkhoz s ő naga maradékihoz való hűségénél egyebet az tekintetes Barcsai Mihály uramnak nem tudok s nem hallottam. 53. Testis Stephanus Danyasza annorum 78. jur. exam. fatetur hoc modo: én az miolta emberkort értem, az zajkányi harminczadra reversalisos szolgáló nemes ember voltam s most is az vagyok, soha az mi hírünk nélkűl Káránsebes felé Törökországban senki sem mehet, hanem hírünkkel kell lenni, de mü soha Barcsai Mihály uramnak nemhogy alá s feljáró szolgáit, de még csak egy jobbágyát sem láttam, sem eszembe nem vettem azon az uton járni. 54. Testis Joannes Martin ann. 50. 55. Testis Laczkucza ann. 60. 56. Testis Szalasán ann. 40. 57. Testis Demetrius Szalasán ann. 40. 58. Testis Zejk Szalasán ann. 30. 59. Testis Joannes Bál ann. 33. 60. Testis Ladislaus Roska ann. 44. 61. Testis Joannes Dines ann. 48. 62. Testis Demetrius Gáspár ann. 30. 63. Testis Joannes Tatonya ann. 60. Hi undecim praespecificati testes sunt nobiles ex possessione Zaykány, jur. exam. fatentur in omnibus, sicut antecedens 53. testis. 64. Testis egregius Michael Ival de dicta Kárán-sebes ann. 33. 65. Testis egr. Mathias Also de Nagy-Pestyen ann. 31. 66. Testis egr. Nicolaus Gridi de Olah-Berettye ann. 30. jur. exam. fatentur in omnibus, uti 53. testis. Hi praespecificati testes omnes et singuli sunt nobiles in praedictis oppido Jofő et possessionibus in cottu Hunyadiensi existentibus habitis residentes.

Quorum testium fassiones et attestationes, prout per nos sunt receptae, Illrmae Celsni Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillis nostris usualibus, manuumque propriarum subscriptionibus roborando. Datum et actum in possessione Nagy-Pestyen anno praenotato, die vero sexta mensis Februarii, die videlicet ultima inquisitionis nostrae praemissae. Et adjectum erat in margine earundem a sinistra: correcta per eosdem. Et paulo inferius: Ejusdem Illrmae Celsnis Vrae humiles fideles perpetuique servitores Barrabas Pelsőczi mp. et Georgius Losadi mp. *(stb. mint a 4-dik levél befejezésénél.)* Erantque sigillis praefatorum Barrabas Pelsőczi et Georgii Losadi regiorum duobus usualibus et consvetis super cera rubra Hispanica impressive communitae ac roboratae, inclusiveque confectae et emanatae.

Sextarum vero litterarum verbalis continentia sequitur hoc modo:

(Mint a 3-ik levél, a megyék sorrendje Fejér, Torda, Kolos, Doboka, Hunyad és Küküllő s a táblai hites jegyzők

Pásztohi György és Maróthi György, a levél kelte pedig Fogaras 1685. febr. 23.) 1685. febr. 23.

Litterarum relatoriarum verbalis continentia sequitur hoc modo:

Illustrissime *(stb. mint az 5-ik levél bevezetése, egész a* receperimus in haec verba-*ig.)*

(A vallatóparancs, mint a 3-ik levél, a megyék sorrendje s a királyi emberek, mint a 6-ik levélben, a levél kelte pedig Fogaras 1685. márcz. 23.) 1685. márcz. 23.

Quibus receptis nos mandatis ejusdem Illrmae Celsnis Vrae in omnibus uti tenemur et par est, obedire et satisfacere volentes, in hoc anno praesenti 1685. diebus vero infraspecificandis in et ad loca inferiora declaranda cum praeinsertis litteris Celsnis Vrae compulsoriis pariter et attestatoriis accesserimus, ibique universos et singulos testes vigore earundem nostri in praesentiam citatos et comparentes, exacto prius ab eisdem firmissimo juramento juxta utrum nobis per antelatum dnum exponentem propositum et praesentibus inclusum ad fidem eorum deo debitam inquisiverimus et examinaverimus, aeque ab eisdem veritatis certitudinem sequenti serie descriptam receperimus. Anno praescripto 1685. die vero 7. mensis Martii in oppido Celsnis Vrae Fogaras, domoque nobilis Joannis Szőcs junioris de dicto Fogaras ibidem extructa et platea vulgo Piaczszer utcza nuncupata, districtuque terrae Fogarasiensis, necnon comitatu Albensi Tranniae existente habita, testis proxime subsequentis fassionem modo praemisso recepimus hoc tenore: 1-mus Testis generosus dnus Georgius Gyerőfi de Gyerő-Vásárhely ann. circ. 50. cit. jur. exam. fatetur: Én sem a mi kegmes urunk ő naga, sem ország, vagy valamely privatus ember ellen való gonosz és veszedelmes munkáját pogánynyal vagy más idegenekkel is Barcsai Mihály uramnak sem egyszer, sem másszor nem tudom s eszemben sem vöttem. Die vero 8. mensis et anni praetactorum in eodem oppido Celsnis Vrae Fogaras et domo nobilis Joannis Molnár de dicto Fogaras, ibidem et platea vulgo Kis-Galacz utcza vocata duorum proxime sequentium testium fassiones modo praedeclarato recepimus serie sequenti. 2. Testis egregius Joannes Ványai de eadem Ványa, annorum circiter 50. cit. jur. exam. fatetur: Hallottam, igaz dolog, hogy Barcsai Mihály uram ő kegme Husztról Berekszászban ment volna, de én akkor igen sulyos feküvő beteg voltam, mikor ő kegme ott volt, úgy hogy a világhoz sem tudtam és így, mivel járt ő kegme, én abban semmit sem tudok, azt is azután hallottam meg, hogy az ágybúl felgyó-

1685. márcz. 7.

1685. márcz. 8.

gyúltam. 3. Testis egregius Stephanus Nagy de Kolosvár ann. circ. 35. cit. jur. examinatus fatetur: én jóllehet most máramarosvármegyei notarius vagyok, de azt minden ember tudhatja, hogy akkor az üdőben, mikor Barcsai Mihály uram Huszton s Berekszászban járt, az úr Teleki Mihály uram ő kegme szolgája voltam, az dologban semmit nem tudok, azután is pedig ha mit hallottam volna, kötelességem szerént főispán uramnak, vagy más ő nagok belső hívének
1685. márcz. 9. értésére adtam volna. Die iterum 9. praefatorum mensis et anni in praememorato oppido Celsnis Vrae Fogaras domoque circumspecti Petri Felméri alias Varga in vicino vulgo Oltutcza nuncupato existente habita, testis sequentis fassionem modo in praemissis clarius expresso recepimus hoc modo. 4. Testis generosus dominus Joannes Daczo de Sepsi-Szent-György annorum circ. 59. citatus jur. exam. fatetur. En se magától Barcsai Mihály uramtól nem hallottam, sem semmiképpen vagy egyszer vagy másszor eszemben nem vöttem ő kegmének az mi kegmes urunk, ország, vagy valamely privatus ember ellen való veszedelmes munkáját, mert ha eddig valamit észrevöttem volna, tartozó kötelességem szerint ő nagoknak értésekre adtam volna. Cujus quidem hujusmodi *(mint az első levél befejezése, az aláírások pedig:* Georgius Marothi et Georgius Pásztóhi mp. *azután régig hasonló.)*

Septimarum vero literarum nostrarum compulsoriarum pariter et attestatoriarum tenor hoc modo sequitur:

(Mint a 2-dik levél. A megyék sorrendje Fehér és Hunyad; a királyi emberek pedig: Borbély György, Tóth Mihály és István, Károlyi Dániel, Kolosvári Sámuel, gyulafehérvári Szabó István, Nagy Pál, Thordai János, dévai Tisza János, Farkas János, Fekete István, Marton Lajos, Zuchor Pál és losadii Farkas Pál; az oklevél kelte pedig
1685. febr. 23. *Fogaras, 1685. február 23.)*

Octavarum vero litterarum relatoriarum de et super testium attestatione series hoc modo sequitur:

Illrme ac Celsme *(stb. mint az első levél bevezetése, egész a* recepisse-*ig.)* Juxta quarum tenores et continentias nos mandatis Celsnis Vrae, uti tenemur, obedire et satisfacere volentes, in hoc anno praesenti 1685. die 26. mensis Februarii in oppidum Déva, consequenterque domum et curiam nobilitarem grosi dni Casparis Csula de Nagy-Csula et cottu Hunyadiensi existentem habitam accessisse, ibique testem infrascriptum vigore praescriptarum Celsnis Vrae litterarum nostri in praesentiam citatum, de et super utro

nobis per antelatum dnum exponentem proposito, exacto prius ab eodem firmissimo juramenti sacramento, fideliter examinasse, a quo tandem talem recepisse certitudinis veritatem. Utrum: Tudja-e az tanu, vette-e eszében, hogy az mi kegmes urunk méltóságos Apafi Mihály fejedelmünk ellen, veszedelmére, fejedelemsége felfordítására, ország romlására, vagy valami privatus ember végére, romlására való dolgokban valakivel munkás lött volna nagy-barcsai Barcsai Mihály uram, ilyen szinű dolgokban magát ha elegyítette volna mind itt ebben az hazában, mind penig az tábori alkalmatosságokkal, micsoda gonoszt látott és tud? mely kötelessége ellen való lött légyen megírt Barcsai Mihály uramnak. 2-dum. Hallottad-e szájából Barcsai Mihály uramnak, hogy ő naga udvari vagy mezei hadnagyinak mondott legyen: fejedelme ellen való dolgokat, vagy dolgait ha eszekben vötték vagy vennék, magok lövöldözzék meg, egyebet is mit tud, vagy látott, egy szolgálatban lévén említett Barcsai Mihály uramnál.

Testis generosus dominus Csulai de Nagy-Csula ann. 50. jur. exam. fatetur: semmit ő kegme, úgymint Barcsai Mihály uram ellen mondani nem tudok, sőt mindenekben ő nagok méltósága oltalmára való parancsolatját untalan vöttem, mind szép intéssel, s mind fenyétékkel, sőt sokszor azt parancsolta, hogy Bátya tisztednek minden czikkelye felett vigyázz az mi kegmes urunkra, asszonyunkra és az csemetére, részeg katonát az uton, az hintó mellé, sőt feléje se bocsáss, azonban az mit az úr Teleki uram parancsol, tudod hogy ő nagának parancsolatjából vagyon, azt fogadd meg, sokszor, kiváltképpen lovas korában megesketett, ilyen kérdést tevén: Bátya, szereted-e az fejedelmet, mert isten segéljen, jó urad, jó keresztyén ember mind istenéhez, mind hazájához. Bátya, ha ellenek, én iránтom is, vagy fejedelemasszony, vagy csemetéjek, vagy hazám ellen látsz valamit, engemet is meglőjj, ha penig azt parancsolja ő naga, hogy apádat is megfogd, vagy engemet, mentest megfogj minden kedvezés nélkül, mely ellen, én is olyan hites lévén, mint ő kegme, ha mit láttam, vagy eszemben vöttem volna, ő nagoknak, vagy ő naga belső emberének hírré tenni el nem mulattam volna. Mások akárkik ellen is privatus személyek ellen gonosz szándékra való igyekezetét soha nem láttam, sem hallottam, hanem mindenekben ő nagoknak méltósága, hazája szeretetire czélozó indulatit egészen kiláttam, se hadnagyoknak, se másoknak, se ő nagoknak, se haza, se mások ellen való parancsolatit, se édesgető, sem intő beszédét soha nem hallottam, soha olyan munkáit nem láttam.

Cujus quidem praemissi dni testis fassionem sic receptam eidem Illrmae Celsni Vrae fide nostra christiana mediante rescripsisse, eandem quam diutissime foeliciterque valere et regnare desiderantes. Datum *(stb. mint rendesen, a névaláírások pedig:* Paulus Nagy de Déva et Stephanus Farczadi de Déva vicejudex nobilium cottus Hunyadiensis. Ab extera *(stb. mint rendesen.)*

Nonarum vero, litterarum videlicet compulsoriarum pariter et attestatoriarum tenor sequitur in haec verba:

(Mint a 3-ik levél. A megyék sorrendje: Fejér, Torda, Hunyad, a nagyobb kanczelláriáról kiküldöttek nevei: Prónai István, Vaskosi Ferencz, Zágoni Ferencz, Mádi János, Pelsőczi Barabás, Losádi György, Fejértói Sámuel; a királyi embereké pedig: Farkas János, Vincze Ambrus, Géczi András, losadi Herczeg István és Márton, Ádám János, Tordai Csáki István, Nagy Pál, dévai Tisza György
1683. márcz. 13. *és István: az oklevél kelte pedig Fogaras, 1683. márcz. 13.)*

Decimarum vero litterarum attestatoriarum medio nobilium Barrabae Pelsőczi, Georgii Losadi confectarum tenor talis est:

Mint az első levélé, egész a recepimus-*ig:* Quibus receptis, nos mandatis Celsnis Vrae in omnibus, uti tenemur et par est, obedire et satisfacere volentes, in hoc anno domini praesenti Millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto
1685. márcz. 14. die vero decima quarta mensis Martii in et ad oppidum Fogaras, plateam vulgo Kis-Galacz ucza vocatam, consequenterque domum egregii Joannis Boldogfalvi de Sztrizes-Boldogfalva ibidem in cottu Albensi Tranniae extructa et existente habita accessisse, ibique testem infrascriptum vigore praescripti Celsnis Vrae mandati nostri in praesentiam citatum et exacto prius ab eodem firmissimo juramenti sacramento, ad fidem ejus deo debitam de et super utro moris oblate firmiter inquisivisse et examinavisse sequenti: Utrum: tudod-e bizonyoson, Lakról megindulván Barcsai Mihály uram, ha az mi kegmes urunk ő naga parancsolatja után várakozott Huszton, és az ő naga parancsolatja érkezvén, úgy indult meg Berekszász felé? 2. Tudod vagy hallottad-e, ha Barcsai Mihály uram az mi kegmes urunk ő naga méltósága s fejedelemségének felfordításában munkálkodott volna?

Más kéz a lapszélen: Hogy nem parancsolat nélkül ment Tökölyihez. Testis nobilis Joannes Tövissi de eadem annorum 33. jur. exam. fatetur hoc modo ad 1. Tudom azt bizonyosan, hogy mikor Barcsai Mihály uram Lakról megindúlt, Husztra kiérkezvén, az mi kegmes urunk ő naga parancsolatja után

ott várakozott és várakozván, hogy az ő naga parancsolatja elérkezett, úgy indult el onnan Berekszász felé. Ad 2-dum. Én mind éjjel nappal említett Barcsai Mihály urammal ő kegmével voltam, de hogy az mi kegmes urunk ő naga méltósága ellen vagy fejedelemségének felfordításában munkálkodott volna, nem tudom, nem láttam, sem nem hallottam, sőt inkább mulatás közben sokszor hallottam, hogy átkozta azt, valaki csak gondolattal is gonosz akarója az mi kegmes urunknak ő nagának, egyszóval semmi rosszat jónál egyebet nem tudok ő kegméhez.

Cujus quidem inquisitionis *(stb. mint a 4-ik levél befejezése egészen.)*

Undecimarum vero, litterarum compulsoriarum videlicet seu attestatoriarum tenor et verbalis continentia sequitur hoc modo:

(Mint a 3-ik levél, csakhogy Bánfi Katalin is elöjön, a megyék nevei: Fejér, Küküllő, Hunyad, Zaránd, a nagyobb kanczelláriáról ugyanazok küldettek ki, a levél kelte szintén Ebesfalva, 1685. jan. 9.) 1685. jan. 9.

Duodecimarum autem litterarum relatoriarum videlicet de et super testium quorundam attestatione legitime confectarum et emanatarum tenor sequitur hoc tenore:

Illrme *(stb. mint az ötödik levél, egész a* recepisse-*ig.)*

Quibus receptis, nos mandatis Celsnis Vrae semper et in omnibus, uti tenemur, obedire et satisfacere volentes, in hoc anno millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto, die vero decima secunda mensis Februarii in et ad civitatem Szász-Sebes, consequenterque domum circumspecti Andreae Kádár in cottu Albensi Tranniae existente habita accessimus, ibique testes infrascriptos vigore praescriptarum litterarum Celsnis Vrae compulsoriarum pariter et attestatoriarum nostri in praesentiam citatos, exacto prius ab ipsis firmissimo juramento, diligenter examinavimus et inquisivimus. Quorum quidem fassiones et attestationes unacum utro sequuntur in hunc modum: Utrum. 1. Tudod-e, láttad-e, vagy halottad-e bizonyosan, hogy tek. nemz. Barcsai Mihály uram az méltóságos Apafi Mihály kegmes urunk ő naga méltóságos háza ellen, veszedelmére ő nagoknak fejedelemségeknek felfordításában munkálkodott legyen, ha tudod *(üres hely hagyva)* hallottad kitől. 1685. febr. 12.

1. Testis circumspectus praedictus Andreas Kádár ann. 60. jur. exam. fatetur hoc modo: Mivel mi mind az mi kegmes urunkhoz s mind pedig az nemes országhoz hittel lévén kötelesek, ha mit tudtunk, láttunk, vagy hallottunk

volna Barcsai Mihály uramhoz, mely az mi kegmes urunk ő naga méltóságos háza s személye ellen lett volna, azon kötelességünk szerint tartoztunk volna ő nagának, vagy valamely meghitt becsületes tanácsúr hívének megjelentenünk, de mi semmit a jónál egyebet ő kegméhez nem tudtunk, nem láttunk, sem nem hallottunk. 2. Testis civis Georgius Szőcs ann. 48. 3. Testis civis Joannes Kerekes ann. 56. 4. Testis civis Joannes Pankratius ann. 50. 5. Testis civis Joannes Kelnek villicus dictae civitatis ann. 51. 6. Testis civis Joannes Szappanos ann. 51. 7. Testis civis Joannes Szőcs ann. 39. 8. Testis civis Georgius Szőcs ann. 34. 9. Testis civis Georgius Orelt ann. 30. jurati cives ejusdem civitatis. 10. Testis civis Martinus Hadnagy, pro tempore juratus notarius ann. 30. Omnes et singuli jurati examinati fatentur in omnibus, ut primus testis. Hi praespecificati testes in praedicta civitate Szász-Sebes cottuque Albensi Tranniae ac sede Saxonicali praedicta Szász-Sebes existent, habentur et resident.

Cujus quidem inquisitionis et attestationis seriem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Illrmae *(stb. befejezése egészen úgy, mint az 5-ik levélé.)*

Decimarum tertiarum litterarum verbalis continentia haec erat:

Illrme ac celsissime *(stb. egészen mint az 5-dik levél, csakhogy a vallatóparancs csak Barcsaira szól, a megyék nevei: Fejér, Torda, Kolos, Doboka, Hunyad és Küküllő; a kiküldött táblai jegyzők Pásztohi György és Maróthi György s az oklevél kelte Fogaras 1685. febr. 23.)*

1685. febr. 23. Erantque sigillo ejusdem Celsnis Vrae judiciali et authentico in inferiori earundem margine in medio, loco videlicet solito super cera rubra ductili impressive communitae et roboratae patenterque confectae et emanatae.

Quibus receptis, nos mandatis ejusdem Illrmae Celsnis Vrae in omnibus, uti tenemur et par est, obedire et satisfacere volentes, in hoc anno praesenti 1685. diebus vero infraspecificandis in et ad loca inferius declaranda cum praeinsertis litteris Celsnis Vrae compulsoriis pariter et attestatoriis accesserimus, ibique testes infradenotandos vigore earundem nostri in praesentiam citatos et comparentes, exacto prius ab eisdem firmissimo juramento, juxta utrum nobis per antelatum dnum exponentem exhibitum et praesentibus inclusum, ad fidem eorum deo debitam examinaverimus et inquisiverimus atque ab eisdem veritatis certitudinem sequenti serie descriptam receperimus.

1685. febr. 23. Anno praenotato 1685. die vero 23. currentis mensis Februarii in oppido Celsnis Vrae Fogaras, domoque prae-

fectuali ibidem et districtu terrae ejusdem nominis Fogaras cottuque Albensi Tranniae existente habita et extructa testis proxime subsequentis fassionem modo praemisso recepimus hoc tenore.

1. testis generosus dominus Paulus Inczédi de Várad ann. 37. jur. et exam. fatetur hoc modo: Filek alá török császár parancsolatjából való erdélyi fejedelem kegmes urunk ő naga kimeneteli s táborozásában Pasztón lévén Barcsai Mihály uram akkori szerdár Ibraim basa budai vezér táborára főkövet, engemet is ő naga az vezérnek rendeltetett ajándék vitelnek praesentálására s dolgoknak vigyázására s táborhely járásra küldvén el, ő kigmivel együtt jártam, úgy az vezérhez audientiát szerezvén, ő kigme urunk ő naga szavával köszöntvén s az ajándékot praesentálván, semmit az mi kegmes urunk ő naga sem személye, sem akármi hivei ellen szóllani s tolmácsoltatni hiremmel sem nem láttam, sem nem hallottam; úgy Filek alatt való táborozásunkban sokszor lévén az megemlített urral az vezérhez expeditus, sem nem láttam, sem nem hallottam, sem eszemben olyat nem vettem, mely kegmes urunk ő naga személye, országa, fejedelemsége, sőt akármely hivei ellen is ítiletem szerint láttatott volna; azt láttam, az vezér haragván, tolmácsa által mind ő kegmét, mind urunkat ő nagát bestelen szókkal illette volna és ajándékát is urunknak bestelenitéssel vötte el, azután tábormutató csauzokat rendeltetvén, a táborhelynek kijárása alkalmatosságával látám, hogy az Tökölyi uram táborának tekintésire tábora felé egy hegy tetejére menvén, én is utána rugaszkodám, mivel az mi táborunk helyit mutató csauzok mondák, hogy híjjam vissza, nem ott rendelik az tábort; ő kegmét ott elérvén, hát egy kék köntösben való gyalog hever ott, kivel ő kigme odaérkezésem előtt mit beszéllett, nem tudom, de én odaérkezvén, az mint láttam, ő kigmét nem igen becsülvén, hason fektéből fel sem költ és nékem szólla ő kigme ilyen szókat: Édes öcsém uram, ez a Tökölyi uram tábora koránt sincs olyan, mint az híre van, és én is ő kigmével nézvén mondám: Bizony az mi táborunk vagyon három vagy négy ennyi. Onnat csauzoktúl mutatott táborhelyre visszamenvén s el is széledvén, az elől ő kigmével elküldetett s ő kigmek mellé rendeltetett ő naga szolgáival ott meghálván, már mikor kevés kapdosó vacsoránkat végező félben volnánk, Tökölyi uram akkori asztalnakja harmad avagy negyed magával elő(kelő) ifjú rend szolgáival érkezvén, köszönték Barcsai uramat ilyen formában: Urunk ő naga Kigmednek atyafiságos szolgálatját, jóakaratját ajánlja, Kigdet látogattatja, mint

vagyon, maga mezei szállásán is Kigdet jó szível látta volna; kire felelé az úr s (ha jól eszemben jutna) Édes öcsém uraim. Kigtek ő kignek mondja szolgálatomat, az ő kigme látogattatását igen kedvesen vettem, magam is ha ő kigmével szemben lehettem volna, akartam volna; azután Tökölyi uram ő naga ifjai mondák: Hophmester uram ő kigme Kigdnek alázatos szolgálatját ajánlja, láttatja Kigdet, mint vagyon, ő kigme Kigdet bizony jó szível, szeretettel látta volna és ha Kigd idejövetelit elébb értette volna, gazdálkodni is nyereségnek tartotta volna, mindazonáltal im ő kegme egynehány fehér czipót, vagy két palaczk bort és egy darab pecsenyét küldött, követteti Kigdet az vékony gazdálkodástúl; kire Barcsai uram felelé: Az ő kigme jóakaratját s gazdálkodását megszolgálom, és az ifjúkat leültetvén, azon puszta táborhelyben jobb részit azon bornak magokkal hol urunk ő naga egésségéért, hol Tökölyi uramért reájok köszönvén, megitatta, másnap pedig ő nagok eleiben jó reggel visszatértünk. Sőt azt egynehányszor hallottam Barcsai uramtúl, hogy valaki urunknak, asszonyunknak s ifjú urunknak nem jóakarója s még csak gondolatjával gondolt is gonoszt ő nagok ellen, soha az isten se testében, se lelkében meg ne áldja, sőt ha maga fia volna is, nem szánná mindjárt fejét venni. Azt is hallottam tőlle Pásztótúl előre elküldésünk első vagy második napján, hogy mondotta: ha tudnám, hogy Tökölyi uram, uramnak s hazámnak ellensége volna, isten engem úgy segéljen, nagyobb ellensége én nálamnál nem volna, de mivel semmit olyat eszemben nem veszek, már kinek mit vétek, mert magának személyében én bizony jóakarója vagyok és ha így neki szolgálok, kinek mi ellene benne?

1685. febr. 24. Die vero 24. mensis et anni praetactorum in praedicto oppido Celsnis Vrae Fogaras, domoque nobilis Popa Juon ibidem et platea vulgo Hid-utcza nuncupata existente habita testes infra annotati fassionem modo in praemissis declarato receperimus hoc tenore:

2. Testis generosus dominus Sigismundus Pernyeszi de Osztopany ann. 41. cit. jur. exam. fatetur hoc modo: In anno 1683. die 13. Septembris a mi kegmes urunk ő naga engem külde az vezérhez, Barcsai Mihály urammal együtt odaérkezvén, midőn nagy későre szemben lett volna velünk, nyujtá az kezét, melyet midőn Barcsai uram meg akarta volna csókolni, az másik kezét hozzá huzá, hogy arczul csapja, mindazáltal meg nem csapá ugyan, de szavai egész ottlétünk alatt mind csak szitok s mocskos beszéd volt, másodszor küldött az mi kegmes urunk ő naga Barcsai

urammal s Inczédi Pál urammal együtt akkor az török táborra, az mikor az vezérnek fizetendő summát megvittük, de akkor sem vezér, sem tihája velünk szemben nem volt, hanem az tihája komornyikjának sátorában olvastuk meg az pénzt. Én többször az vezér táborán nem voltam, akkor pedig hogy valakivel valamit alattomban concludált, annál inkább, hogy az mi kegmes urunk ő naga maga vagy hivei ellen tractált volna, olyat nem tudok s eszemben sem vettem. Anno et die in praenotatis in praescripto oppido Celsnis Vrae Fogaras domoque honorabilis popa Kirsztie pastoris ecclesiae valachicae oppidi ejusdem Fogaras ibidem et platea vulgo Kis-Galacz-utcza nuncupata, testem proxime subsequentem modo in omnibus in praemissis observare solito examinavimus hoc modo.

3-tius testis generosus dominus Samuel Keresztesi de Nagy-Megyes annorum 39. cit. jur. exam. fatetur: Én semmi gonosz szándékát, annál inkább cselekedetét vagy practicáját az mi kegmes urunk, vagy valamely privata persona ellen, annál inkább ország ellen Barcsai Mihály urammak sem egyszer, sem másszor eszemben nem vettem s nem tudom igaz hazafiúságánál egyebet, sőt azt hallottam ő kigtűl, hogy mondotta: az míg Tökölyi uram az mi kegmes urunkhoz s ő naga hiveihez igaz leszen s hűségében megmarad, addig barátja leszek én is, de azzal ha ellenkezőt cselekszik, isten teljes szent háromságom úgy segéljen, nálamnál nagyobb ellensége soha nem leszen. Eodem similiter anno et die apud aedes nobilitares nobilis Martini Fabian de dicta Fogaras ibidem et vico Piaczszer-utcza nuncupata testium infrascriptorum fassiones modo in praemissis lucidius expresso receperimus hoc modo:

4. Testis generosus dnus Nicolaus Bethlen de Kis-Bun annorum 42. cit. jur. exam. fatetur: Láttam, hogy az mi kegmes urunk ő naga parancsolatjából abban az táborozásban ment hol az törökhöz, hol másuvá, de én semmi az mi kegmes urunk ő naga, ország, vagy valamely privatus ember ellen való rosz munkáját nem tudom ű kignek s eszemben sem vettem.

5-tus testis generosus dnus Michael Toroczkai de Toroczko-Szent-György ann. 43. cit. jur. exam. fatetur in omnibus similiter, uti proxime praecedens testis.

6-tus testis grosus dnus Volphgangus Bánfi de Losoncz ann. circa 40. cit. jur. exam. fatetur: Tudom bizonyoson, mivel ott voltam Sukon, mikor az ő naga kegmes commissiója érkezett az comitiárúl Frater István uramnak szólló levél is együtt levén, melyet Barcsai Mihály uram elől

elküldött, azután osztán mikor indulni akartunk kifelé Tökölyi uramhoz, akkoron érkezett ujjolag az ő naga commissiója, hogy el ne menjünk s kijöve hozzánk ő kigme, mi az felső házban lévén s kérdé, mit csináljon mivel már kivitték az hírét, hogy ő kigme indul és megütköznek benne, ha ki nem megyünk s félő, mind az mi kegmes urunknak s mind az országnak kára ne következzék miatta, mivel már Tökölyi uramnak is elől megirta s Husztig olyan véggel elmentünk, hogy ott az urunk ő naga commissióját megvárjuk, az kiben parancsoljon ő naga, ha visszamenjünk-e, mely után is negyed napig várakoztunk Huszton s úgy érkezett az ő naga parancsolatja, mi is úgy indultunk Barcsai urammal együtt ki Tökölyi uramhoz, ott pedig urunk ő naga méltóságos személye, vagy az ő naga igaz hivei ellen való veszedelmes cselekedetit sem nem láttam, sem eszemben nem vöttem ő kignek, sőt azt láttam, hogy Tökölyi urammal öszveveszett vala ő kigme, hogy az erdélyi méltóságos fejedelem követei eleiben ki nem jütt, holott mindenkor megérdemlette volna ő nagától, Fráter István uramnak is ez lévén tetszése ezen dologban.

Lapszélen más kéz: Az második commissio érkezése előtt már el volt végezve az kimenetel.

7. Testis grosus dnus Laurentius Pekri de Pekrovina ann. 28. cit. jur. exam. fatetur in omnibus similiter, uti proxime praecedens testis. Eodem omnino anno et die in arce Illrmae Celsnis Vrae Fogarasiensi, palatioque vulgo Ebédlőpalota nuncupato ibidem et districtu praedictae terrae Fogarasiensis necnon cottu antelato Albensi Tranniae existente habito extructo et adjacente, testis subsequentis fassionem modo similiter ut praemissum est, recepimus hoc tenore.

8. Testis egregius dnus Michael Donath de Nagy-Nyujtod ann. circ. 55. cit. jur. exam. fatetur: És is ott voltam, mikor az ajándékot felvitte Barcsai Mihály uram az vezérnek, még az lovat magam vittem, de én sem akkor, sem másszor semmi ő nagok, vagy akármely ő nagok hivei ellen is gonosz szándékát, annál inkább munkáját ő kignek eszemben nem vöttem, sem hogy ország s urunk ő naga ellen valakivel valami veszedelmes dologrúl tractált volna, mert ha olyat vettem volna észre, ilyen messzére nem halasztván, értésére adtam volna ő nagának. Eodem denique anno et die in saepefato oppido Celsnis Vrae Fogaras domoque nobilis Joannis Rácz alias Szabó de Boros-Jenő in platea vulgo Kilin-utcza nuncupata existente habita, testis infra annotati fassionem modo in praemissis fusius expresso recepimus serie subsequenti.

9. Testis magcus dnus Nicolaus Orlai de Kárva ann.

34. cit. jur. exam. fatetur: Én megvallom, hogy Barcsai Mihály urammal többire abban az fileki táborozásban édszakákon egy sátorban háltam, nappal is gyakrabban ő kigmével együtt voltam, de én sem egyszer, sem másszor, se az mi kegmes urunk ő naga, se az haza, sem pediglen valami privatus ember ellen s azoknak veszedelmére czélozó dolgát eszemben nem vettem s nem tudom, hozzá való titkon éczakákon Tökölyi uram szolgáinak járását, sem ő kignek Tökölyi uramhoz nem láttam, hanem egy kis Bakit nevű katonát egyszer tudom, hogy odaküldött vala Barcsai uram valami kerecsen tollért, de akkor semmi rosz intentumát eszemben nem vöttem és annak előtte is, miolta ide bé ő nagoknak szolgájává löttem, majd gyakrabban együtt voltunk, de én semmit az igaz hűségnél s hazafiúságnál egyebet benne nem tapasztaltam, mert ha valamit olyat tapasztaltam volna, tartozó kötelességem szerint ő nagoknak megjelentettem volna, sőt rabsága előtt mintegy pünkösd tájban hallván, hogy sokaktúl holmivel kárhoztatik (az melyek ha meglettek volna, tartozó kötelességem szerint nem lehettem volna jóakarója) odamentem az csalai házához, és megmondottam ő kignek, hogy azokból az vádakból enodálja én előttem magát, mert külömben olyan köteles szeretettel, az mint eddig voltam ő kighez, nem lehetek. énnekem mindazokra renddel megfelelvén, az én lelkem ismeretit egészen quietálta, kiváltképpen nagy erős hittel és átkozódással rekesztvén bé azon maga mentségét, azt mondván, hogyha ő az mi kegmes urunknak nem igaz hive, és mindenekben az ő naga javára nem igyekezik, isten ő kigmét se testében, se lelkében meg ne áldja s ne üdvezitse, sőt azt is hozzátevé, hogy tudja azt, hogy őtet megfogják, mely iránt tudhatná, mit kellene cselekedni, de ő kigme avval az maga ellenséginek helytelen vádjokat nem affirmálja s magát vétkessé nem teszi, isten ellen való vétkét, melyért megbüntetheti, ismeri, de ura ellen való vétkét, melyért rabságot érdemlene, nem tudja.

Cujus quidem stb. *(mint az első levél befejezése, csakhogy Maróthi György és Pásztóhi György táblai jegyzők irták alá.)*

Decimarum quartarum denique litterarum similiter relatoriarum de et super testium quorundam attestatione medio praescriptorum nobilium Georgii Maróthi et alterius Georgii Pasztohi tabulae nostrae judiciariae scribarum et juratorum notariorum legitime confectarum et emanatarum tenor sequitur in hunc modum:

(Egészen mint a 13-ik levél, a megyék s kiküldöttek is ugyanazok s a levél kelte is ugyanaz.)

Quibus receptis, nos mandatis ejusdem Celsnis Vrae in omnibus uti tenemur et par est, obedire et satisfacere volentes, in hoc anno praesenti 1685. diebus vero infraspecificandis in et ad loca inferius declaranda cum praeinsertis litteris Celsnis Vrae compulsoriis pariter et attestatoriis accesserimus, ibique testes infradenotandos vigore earundem nostri in praesentiam citatos et comparentes, exacto prius ab eisdem firmissimo juramento, juxta utrum nobis per antelatum dnum exponentem propositum et praesentibus inclusum, ad fidem eorum deo debitam inquisiverimus et examinaverimus, atque ab eisdem veritatis certitudinem sequenti serie descriptam acceperimus.

1685. febr. 25. Anno praescripto 1685. die vero 25. currentis mensis Februarii in oppido Celsnis Vrae Fagaras domoque nobilis Michaelis Budai de dicta Fagaras, ibidem et platea vulgo Hid-utcza nuncupata, in districtu terrae ejusdem nominis Fagarasiensis cottuque Albensi Tranniae existente habita, testium proxime subsequentium fassiones modo praedeclarato receperimus hoc tenore:

1-mus testis nobilis Joannes Flore de Karan-Sebes, pronunc servitor spect. ac. grosi dni Stephani Naláczi de eadem ann. circ. 25. cit. jur. exam. fatetur. Én az alatt az táborozás alatt inassa voltam Barcsai Mihály uramnak s ő kegme mellett voltam éjjel-nappal, de én sem a mi kegmes urunk ő naga, sem ország, sem privatus ember ellen való practicáját s veszedelmes cselekedetit ő kegmének sem egyszer, sem másszor eszemben nem vöttem, sem hogy Tökölyi uramhoz ő kegme titkon jártatott volna, vagy Tökölyi uram ő kegméhez, mely urunk, vagy valaki veszedelmére czélozó lett volna, nem tudom, sőt mindnyájunkat tilalmazott, hogy a Tökölyi uram táborára ne menjünk; egyszer tudom, hogy urunk ő naga parancsolatjából ebéd előtt mentünk vala el Tökölyi uramhoz s ebéden ott volt, de akkor is az hideg lelvén Tökölyi uramat, még csak ki sem jött az ebédre, de ott semmit sem mulatván, mindjárt eljütt akkor onnét, ebéd után Tökölyi uram is az ő nagok udvarlására az nap eljütt; azt is tudom, hogy innen kimenvén Husztra, ott majd egy hétig várakoztunk az urunk commissiója után, elérkezvén az commissió, úgy mentünk Berekszászban Tökölyi uramhoz, de ott is semmi rosz cselekedetit, mely urunk, ország, vagy valamely privatus ember veszedelmére lett volna, eszemben nem vöttem, akkor is ott voltam, mikor urunk ő naga Pásztótól elküldé Filek alá, az hova estve

érkeztünk s az Tökölyi uram asztalnokja negyed vagy ötödmagával s az hopmester szavával köszöntvén ő kegmét, valami pecsenyét, czipót s bort hozának, ott úgy leültetvén őköt, a bort a kit hoztak, majd mind megitatta vélek, előbbször is urunk ő naga egészségéért köszöntvén el, de semmi oly veszedelmes szavát vagy szándékát ott is eszemben nem vettem ő kegmének, sőt azt gyakorta hallottam, hogy nagy átkozódással átkozta, az isten se testében, se lelkében meg ne áldja, a ki a kegmes urunknak ő nagának nem jóakarója s még csak gondolatjával gondol is gonoszt ő nagok ellen, az lévén minden italjának a kezdeti is.

2. Testis nobilis Samuel Mátyus de Kézdi-Szent-Lélek, ejusdem domini pronunc servitor, ann. circ. 34. jur. exam. fatetur similiter, uti proxime praecedens testis, excepto, mikor Pásztótól elment Filek alá ő kegme, akkor nem voltam véle.

3. Testis nobilis Joannes Gelesti de Szász-Város ann. circ. 32. cit. jur. exam. fatetur. Én is szolgája voltam Barcsai Mihály uramnak ő kegmének az feljebb elmult egynehány esztendőkben, de én semmi veszedelmes szándékát, annál inkább cselekedetit urunk ő naga, vagy valaki akárki ellen is se egyszer, se másszor a jónál egyebet eszemben nem vettem, azt hallottam, hogy gyakorta átkozta, az ki ő nsgoknak gonoszt kiván.

Die vero 26. mensis et anni praetactorum in arce Celsnis Vrae Fogaras, domoque rationistarum solita ibidem et districtu Fogarasiensi cottuque Albensi Tranniae praescripto existente, habita extructa et adjacente testis proxime subsequentis fassionem modo in praemissis declarato receperimus. 1685. febr. 26.

4. Testis generosus dominus Michael Suki de Felső-Suk ann. 25. cit. jur. examinatus fatetur: igaz dolog, én eleget jártam imide-amoda Barcsai Mihály urammal együtt, ebédjén, vacsoráján elégszer voltam ő kegmének, de én sem egyszer, sem másszor a mi kegmes urunk ő naga, az haza, vagy valamely privatus ember ellen való igyekezetit, vagy munkáját, mely veszedelmes lött volna, soha eszemben nem vettem, s nem tudom.

Die iterum 27. praesentis mensis et anni apud aedes nobilitares egr. Sigismundi Réty de dicta Fogaras ibidem et platea vulgo Bettlen-utcza nuncupata testis infra annotati fassionem modo in praemissis in omnibus observare solito recepimus serie subsequenti. 1685. febr. 27.

5. Testis magcus dnus Ladislaus Gyulafi de Rathot ann. circ. 30. cit. jur. exam. fatetur: Filek alatt létünkben

Barcsai Mihály uram Petróczi uramhoz s onnan Tökölyi uramhoz menvén, együtt jártam ő kegmével, de én se akkor, se másszor urunk ő naga s ország veszedelmére, vagy valamely privatus ember romlására czélozó gonosz szándékát, vagy cselekedetit eszemben nem vettem s nem tudom, mert ha effélét vettem volna észre, eddig ő nagának értésére adtam volna.

Anno vicissim et die praenotatis in praespecificato oppido Celsnis Vrae Fogaras, domoque nobilitari egregii Thomae Gyulai de Fogaras ibidem et vico vulgo Kis-Galacz-utcza vocitato, fassio ejusdem modo in praemissis clarius expresso recepta est hoc tenore:

6. Testis idem egr. Thomas Gyulai ann. circ. 65. cit. jur. exam. fatetur: Immár huszonharmadik esztendejében *(fordult?)* miolta ő nagekat szolgáltam s Barcsai Mihály urammal ő kegmével egynehányszor voltam imide-amoda s Törökországban is követségre, de én sem egyszer, sem másszor ő kegmének a mi kegmes urunk ő naga, ország, vagy valamely privatus ember ellen való gonosz szándékát s veszedelmes munkáját eszemben nem vettem, s nem tudom, sőt mikor én ő kegmével voltam, nállam nélkül sohova ő kegme nem akart menni s nem is ment, hiszen az isten is megvert volna, ha valamit ő naga ellen eszemben vettem volna, mégis ő nagoknak meg nem jelentettem volna.

Eodem similiter anno et die apud aedes nobilis Davidis Csizmadia de dicta Fogaras ibidem et platea vulgo Varga-utcza nuncupata testis infra annotati fassionem modo in talibus observare solito recepimus hoc tenore:

7. Testis egregius dnus Stephanus Keczeli de Tarras ann. circ. 30. cit. jur. exam. fatetur: Én az feljebb elmult somlyai alkalmatlanságból az hazát követő búsulás alkalmatosságával Váradra menvén Barcsai Mihály urammal, mind az úti ő kegmével való társalkodásomban, s mind pedig Váradon levő követségnek folytatásában, úgy az Ábrahámnál lött executiónak idején is semmit egyebet kegmes urunk és az hazához való hűségénél nem vettem eszemben, hallottam azt is tőlle, hogy nem szánja vérit kegmes urunkért kiontani. A mi privata personák ellen való munkáját illeti, olyat is én nem tudok, mivel tőlle nem is értettem, hanem egykor a mi kegmes urunk Ebesfalván létében panaszát értettem, hogy volna indignatio reája, de ő kegme mivel senkinek semmit nem vétett, lelkiismeretinek csendességével fekszik s kel. Én tábori expeditióban mellette nem voltam ő kegmének s abban semmit nem tudok.

Eodem omnino anno et die in saepedicto oppido Celsnis Vrae Fogarasiensi domoque nobilis Joannis Szőcs senioris de praetacta Fogaras ibidem et platea vulgo piaczszer-utcza nuncupata existente habita testem infranotatum modo ut praemissum est examinavimus hoc tenore.

8. Testis grosus dnus Michael Daniel de Vargyas ann. circ. 45. cit. jur. exam. fatetur: Én az második tábori expeditióban, mely Filek alá volt, sorozó mester lévén, az utrum szerint semmi a kegmes urunk ő naga, ország, vagy privatus ember ellen való rosz munkáját nem tudom Barcsai Mihály uramnak, mely veszedelmes lett volna, mert ha effélét eszembe vöttem volna, eddig ő nagoknak értésére adtam volna.

Iterum anno praescripto 1685. die vero 1-ma mensis Martii apud aedes egr. dni Joannis Boldogfalvi de Sztrigy Boldogfalva in oppido jam dicto Celsnis Vrae Fogarasiensi vicoque vulgo Kis-Galacz-utcza vocitato fassionem ejusdem modo praedeclarato recepimus serie subsequenti. 1685. márcz. 1.

9. Testis idem dnus Joannes Boldogfalvi ann. circ. 30. cit. jur. exam. fatetur: Ott voltam Filek alatt, mikor Barcsai Mihály uram ő kegme az Tökölyi uram ő naga táborára ment vala s az ő naga sátorában ben beszélgettek holmit, de én ben nem lévén, nem tudom, mi felől; Gyulafi László uram ő naga is ő kegmével volt akkor, gonosz szándékát penig, vagy veszedelmes munkáját, mely urunk ő naga, vagy az haza ellen lött volna, se akkor, se másszor eszemben ő kegnek nem vettem, mivel én reám neheztelt ő kegme s ha szintén lehetett volna is valami, de én reám ő kegme affélét nem bizott.

Eodem similiter anno et die in toties dicto oppido Celsnis Vrae Fogarasiensi demoque praespecificata Michaelis Budai sequentis testis fassionem modo in praemissis lucidius declarato recepimus hoc tenore:

10. testis nobilis Ladislaus Borzasi de eadem pronunc servitor grosi dni Ludovici Naláczi de eadem ann. circ. 23. cit. jur. exam. fatetur: Én az elmult táborozásoknak alkalmatosságával asztalnokja voltam Barcsai Mihály uram ő kegmének, s mindenütt ő kegmével jártam; mikor Husztról Berekszászban ment Tökölyi uramhoz, akkor is ő kegmével voltam, de én sem egyszer, sem másszor a mi az ország, kegmes urunk ő naga, vagy privatus ember veszedelmére és romlására czélozott volna, olyan szándékát vagy dolgát eszemben nem vettem, sem hogy titkon éjjelenként, vagy egyébként is Tökölyi uramhoz jártatott volna, vagy Tökölyi uram ő kegméhez, melyből valakinek veszedelme következhetett volna, nem láttam.

1685. márcz. 2. Die iterum 2. mensis et anni proxime declarati in arce praespecificata Celsnis Vrae Fagaraensi, palatio vulgo ebédlőpalota nuncupato testis subsequentis fassionem modo toties declarato recepimus sic.

11. testis egr. dnus Benjamin Sebesi de Bolgarfalva ann. 35. cit. jur. exam. fatetur: Én eleget forgottam Bar csai Mihály uram ő kegme mellett, de én ő kegmében semmit urunk ő nagához s országhoz való igaz hűségénél egyebet soha nem tapasztaltam, sem hogy valamely privatus embernek romlására s veszedelmére igyekezett volna, nem vettem eszemben.

1685. márcz. 3. Die tandem 3. mensis et anni praetactorum in multoties dicto oppido Celsnis Vrae Fagaras domoque nobilitari gen. dni Stephani Rácz de Galgo in platea vulgo Malomutcza nuncupata sequentis testis fassionem modo jam declarato recepimus serie sequenti:

12. testio egregius dnus Joannes Szekeres de Mező Madaras ann. circ. 35. cit. jur. exam. fatetur in omnibus similiter, uti proxime praecedens testis.

Cujus quidem stb. *(befejezése egészen, mint a 13-ik levélé, csakhogy a datum kitéve, t. i. Fogaras 1685. márcz. 3.)*

Quarum quidem praemissarum litterarum tenores et continentias de verbo ad verbium sine diminutione et augmento variationeque prorsus aliquali transsummi et transscribi, praesentibusque litteris nostris patentibus verbotenus inseri et inscribi facientes, praememorato actori jurium officii sui uberiorem futuram ad cautelam necessarias sub sigillo nostro judiciali et authentico extradandas duximus et concedendas, Datum in oppido nostro Fagaras, die decima septima mensis Martii, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto praescriptis.

(P. H.) Lecta. correcta mp.

(Sűrűn teleirott lapokból összeragasztott hét méter hosszú göngyöleg, eredeti, Orsz. Levéltár. Gyfv. Kápt. Misc. Cista III. fasc. 5. No. 16.)

f)

1685. márcz. 14.

Boér tudósítása az elfogott boszorkányokról.

Kglmes uram!

Az Ngod kegyelmes parancsolatját alázatosan vettem. Még eddig, kgls uram, mind az boszorkányokra, mind penig-

len az több rabokra szorgalmatosan vigyáztattam, mint rabokat kit kit a hol és mint találtam, úgy tartottam. Az boszorkányoknak ötét fen az tömlöczházban tartották, s most is ott vadnak, az hárma az tömlöczben; mind az nyolczat vas nélkül raboskodva találtam, ennek utánna Ngod kegyelmessége, mit parancsol felőlök. Én kgls uram mind ezekre, mind peniglen az többire mint eddig, ezután is igaz hüséggel igyekezem vigyázni s vigyáztatni. Isten Ngodat hosszu országlással megáldja. In arce Görgény die 14. Martii anno 1685.

Ngod

alázatos szolgája
Boér György mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek kgls uramnak ő ngának alázatosan irám.

(A Magy. Nemzeti Muzeum levéltárában őrzött eredetiről.)

g)

1685. márcz. 20.

A fejedelem a Barcsaytól elfoglalt jószágokat Székely Lászlónak adományozza.

Nos Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum consiliariorum nostrorum singularem in conspectu nostro principali propterea factam intercessionem, tum vero alta recolentes memoria, quod principum et summorum rerum moderatorum proprium ac peculiare sit officium magnitudine beneficiorum quotidie magis ac magis inclarescere, nominumque suorum gloriam immortalem in dies evehere ac fidelium suorum, qui non modo sanguinem, sed et vitam ipsam, qua nihil mortalitas charius habet, pro salute et incolumitate heroum suorum profundere, non modo dubitarunt, sed ultro expetierunt meritis digna praemia reddere, eosque clementiae, gratiae, liberalitatis et beneficiorum premiis excolere, quo magis subjectorum suorum animos ad quaevis ardua accendere possint, gloriosum sibi duxerunt: eorum etiam nos exemplo accensi; tum etiam debitum habentes respectum integrae semper fidelitatis, gratissimorumque obsequiorum spectabilis et generosi Ladislai Székely de Boros-Jenő, consiliarii nostri intimi,

A M. KIR. Ú. SZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA.

cottus Colosiensis comitis, civitatis nostrae Colosvár, praesidiorumque ibidem constitutorum capitanei utrobique supremi, nobis syncere dilecti, qui ab adepto, divinitusque nobis concesso principatus nostri gubernio, ingruentibus saepe numero tam domi, quam foris clandestinis clancullariorum factionibus, prout res mortalium et praecipue fasces regni tenentium sunt illis obnoxiae, infracto animo quam fidelissimus lateri nostro adhaeserit, sanoque consilio adfuerit, legationibus etiam continuis saepe vel vitae maximo dispendio in fulgida porta Ottomannica desudendo, fidei ipsius candorique concredita ac insigni dexteritate executa munia testantur. Atque ut cetera ejus merita silentio praetereantur, cum anno abhinc tertio ad mandatum imperatoris Turcarum castra metari in partibus caesareanis nobis contigisset, Viennamque Austriae orientalis ipse monarcha cum numerosissimis gentium myriadibus arcta obsidione cinxisset, in omnibus occasionibus, incertisque ipsius belli perplexitatibus singulariter praesens omnia syncerae fidelitatis ac sui candoris exhibuit documenta, eadem etiam in posterum effective eundem exhibiturum et impensurum nulli dubitamus. Totales itaque et integras curiam nobilitarem lapideam et possessionem Alsó-Magyar Suk cum praedio Asszonyfalva, quae spectabilis et generosi alias Michaelis Barcsai de Nagy Barcsa consiliarii nostri intimi, cottus Albensis Transylvaniae comitis et militum nostorum campestrium capitanei utrobique supremi praefuerant, verum ex eo, quod ipse immemor fidelitatis et obsequii homagiique juxta officium suum nobis praestiti et debiti consiliis suis nefandis jura et articulos patriae evertere vergentibus diversis vicibus nobis adhaesisset; consiliariorumque nostrorum consilia immutasset et subvertisset, literasque reversales quorundam nobis ex consensu consiliariorum nostrorum datas nobiscum immutare et variari facere attentasset ac super eo etiam nos verbis et intimatione assecurasset quod illustrissimus Emericus Tökölyi de Kesmark successivis temporibus nihil quicquam contrarii contra nos et patriam, fidelesque nostros attentare vellet attentaretque, cum autem eventus rei eandem etiam assecurationem aliter declarasset, per causarum nostrarum fiscalium directorem legitime in jus attractus ac proclamatus, tandem per nos, universosque status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generali eorum diaeta per nos ad diem vigesimum secundum proxime praeteriti mensis Februarii in oppidum nostrum Fogaras indicta et celebrata ob praemissa in nota perpetuae infideli-

tatis constrictus et aggravatus extitisset, in nos, fiscumque nostrum, consequenterque benignam dispositionem nostram condescensas et devolutas, item Magyar-Kállyán, a fratribus ejusdem Michaelis Barcsai, Petro et Abrahamo Barcsai de dicta Nagy Barcsa, sanguinitate proximioribus per Ladislaum Székely comparatam, ac Oláh-Kállyán per eosdem aliis impignoratam, ac hanc etiam ex eorum, quorum intererat, manibus, deposita impignoratitia summa, redemptam, originaliter per Michaelem Barcsai acquisitas, integras omnes possessiones, curiam nobilitarem ac praedium in comitatu Colosiensi existentes habitas, in quarum pacifico dominio etiam de praesenti vigore aliarum litterarum nostrarum consensualium super emptione confectarum et emanatarum idem Ladislaus Székely persisteret. Totum item et omne jus nostrum regium, si quod in praefata curia nobilitari lapidea ac possessionibus praedioque specificatis aliter qualitercunque existeret et haberetur, aut eaedem et eadem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent collationem, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis item fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, de jure et ab antiquo ad easdem et eadem spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, memorato Ladislao Székely cum libera ejusdem disponendi facultate ac generosae dominae Sarae Bulcsesti consorti suae, haeredibusque et posteritatibus ipsius Ladislai Székely, primum quidem masculini, iis vero (quod deus clementer avertat) deficientibus, vel forte non existentibus, etiam foeminei sexus universis ac etiam legatariis gratiose dedimus, donavimus et contulimus, prout damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas, salvo jure alieno, harum nostrarum pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratarum vigore et testimonio literarum mediante, quas nos in formam privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum in arce nostra Fogaras, die vigesima mensis Martii, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto.

Michael Apafi mp.

Franciscus Lugasi
secretarius mp.

(Az eredeti hártyán, könyvalakba kötve, függő pecséttel volt ellátva, s ez megerősíttetett I. Lipóttól 1698. jan. 25-én, mely alkalommal az összes többi levelek is, mint beiktató parancs, beiktatási jelentés stb. átirattak.)

(Erdélyi Liber Regius I. kötet 252. lap.)

g)

1685. febr. 22 — márcz. 24.

A törvények.

Nos Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore paresentium significantes quibus expedit universis: Quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 22. mensis Februarii anni praesentis 1685. in oppidum nostrum Fagaras ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humillime, ut nos omnes et singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 22. mensis Februarii anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi quinti in oppidum Fogaras ex edicto suae celsitudinis principalis indictis et celebratis conclusi.

Articulus I.

Az adóról.

Jóllehet kegyelmes urunk szegény hazánkra következett és Istennek szoros látogatásiból minden nap terjedő nagy szükségnek miatta alig remélhetjük felszedését az adónak,

mindazáltal tartozó engedelmességünk és hüségünk azt kivánván, Nagyságod kegyelmes consensusából ez jelen való esztendőben is porta contentatiójára és az praesidium fizetésére való adónkat mind egész summája, mind pedig felszedésének idejére és modalitására nézve az adózó minden helyeknek s rendeknek is alkalmatosságával együtt vetettük fel és determináltuk az tavalyi mód szerint mindenekben.

Articulus II.

Adó főinspectori, perceptor és az adó perceptiójának helye determináltatik.

Az nemes ország közönséges adaja inspectiójára, Nagyságod is kegyelmesen annuálván, főinspectoroknak tekintetes Bethlen Gergely és Mikes Kelemen uramékat rendeltük és generalis perceptornak Ugron Ferencz atyánkfiát helyben hagytuk, helyét pedig az adó perceptiójának az mostani időnek mivoltához képest Szeben városában determináltuk, úgy hogy szebeni főtiszt atyánkfiai illendő szállásáról és gazdálkodásáról is perceptor atyánkfiainak prospicialjanak, ötves mester embert is rendelvén melléje.

Articulus III.

Az ország adaja iránt az kapu számokon forgó difficultások eligazításáról.

Hogy Nagyságod kegyelmes urunk ez iránt lött alázatos instantiánkra méltóztatott kegyelmesen annuálni és a kapu számokon régtől fogván az ország adajára nézve fenforgó difficultások jó rendben vétetését az vármegyék fő tiszt atyánkfiai jelenlétekben celebrálandó közönséges gyülésire committálta, Nagyságodnak mint kegyelmes urunknak megszolgáljuk; mi is azért communi voto concludáltuk, hogy az nemes vármegyék főtisztei, communicatis consiliis úgy rendeljék az vármegyék közönséges gyülésit, sőt promulgáltassák is ő kegyelmek jó idein, hogy az adóbéli difficultások is igazításban vétetődnek és ki-ki készülhessen hozzá, sőt más azon vármegyékbéli böcsületes rendek is compareálhassanak azon gyülésekben és így felcirkálván és meg is értvén valósággal az megirt adó iránt régtől fogván fenforgó difficultásokat, vegyék istenes igazításban és rendben az ország közönséges adaja fogyatkozása nélkül, melyet Isten azt adván érnünk, ez jövő országos gyülésünkben revisióra és articularis confirmatióra reportáljanak ő kegyelmek.

Articulus IV.

Orlai Miklós és mások incorporáltatásáról.

Az Nagyságod fejedelmi kegyelmes consensusából Karvai Orlai Miklós, Verebélyi Madarász Mátyás és Medicus Schrederius Györgyöt fiával Constandinnal hazánk fiai és statusi közé vigore praesentis articuli incorporáljuk, ő kegyelmek is az szokott formában mind az Nagyságod hűségére, mind penig hazafiúságoknak ez haza közönséges törvényének rendi szerént való gyakorlására solenniter homagiumokat deponálták.

Articulus V.

Szüretkor mint dézmáljanak az dézmás helyeken.

Az régeni és martontelki possessorok panaszokból tapasztalván kegyelmes urunk, minémű nagy károkkal legyen a dominus terrestriseknek a szüretkori bor dézmálásnak eddig való folytatása: Nagyságod kegyelmes consensusából végeztük, hogy ennekutánna az megirt helyeken és másutt is a szegénység szüretnek idején ne kádakból és a sajtó alól, hanem mint más helyeken eleitől fogva szoktanak, hordókból és szin mustúl tartozzanak a dézmát kiadni a dominus terrestriseknek, az eltagadni vagy megmiscuálni comperiáltató mustjoknak elvesztése alatt.

Articulus VI.

Görögök és egyéb kereskedő rendek csalárdkodások orvosoltatik.

Jóllehet az görögöknek és egyéb kereskedő rendeknek magok alkalmaztatása, sőt kereskedések is in Approb. Const. par: 3. tit. 41. et 42, item Compil. Const. par. 3. tit. 15. meghatározтatott ugyan, mindazáltal közönséges megbántódásunkkal tapasztaljuk kegyelmes urunk, hogy az görögök és egyéb kereskedő rendek is posztójoknak és egyéb árujoknak is eladásában csalárdkodnak: az alávaló posztót jobb posztónak, úgy egyéb árujokat is jobbaknak nevezeti alatt nagyobb áron adják el, sőt az mértékkel való élésben is álnokul cselekesznek némelyek; végeztük azért, Nagyságod kegyelmes consensusa is accedálván, hogy ha ennek utána azféle csalárdkodások az említett kereskedő rendeknek compariáltatik, ad instantiam querulantium azon helybéli tisztek, holott az dolog történik, a panaszló felet contentáltassák, az olyan csalárd görögön, vagy áros emberen pedig

flor. 200 exequáljanak de facto, ha penig az vásárlásnak idején és azon vásárban nem veszi eszében defraudáltatását a vásárló, hanem azután, tehát requirálja a görögök birája, vagy az más rendbéli áros ember előttejáróját és azok tartozzanak modo quo supra az dolgot megorvosolni, melyet ha elmulatnának, comperta rei varitate, itélő mester uramék ugyan a szerint vétessék executióban, inhibitione, contradictione, ac etiam repulsione in hujusmodi tantum causis non obstantibus.

Articulus VII.

Idegen kereskedő rendektől való vásárlás circumscribáltatik.

Noha kegyelmes urunk in constitutione regni 1678 mense Octob. emanáltatott art. 1. meghatároztatott, hogy idegen kereskedő rendektől görögök, sidók s örmények nyereségre semminémü marhát sub poena flor: 200 ne vegyenek, mindazáltal mind ők, mind pedig más kereskedő rendek is abutálnak azon articulusinkkal nagy praejudiciumunkra. Nagyságod kegyelmes consensusából azért végeztük, hogy ennekutána se görög, se sidó, se örmény, sőt más egyéb ez hazabéli kereskedő rendek is az olyan idegen kereskedő rendektől semminémü marhát új nyereségre ne vegyenek és magok is valami praetextusok alatt olyan kereskedő rendeknek árujokat ne ádják sub poena praespecificata, hanem vásárolhassanak az haza közönséges rendei tőlök magok szükségekhez képest szabadoson. Sőt azon idegen kereskedő rendeket holmi szines praetextusok alatt senki ne idegenítse s ne háborgassa azon poena alatt, mely ellen ha ki comperiáltatnék, fiscalis director, vagy ha ő kegyelme elmulatná, ítélő mester atyánkfiai vétessék executióban, praecludáltatván ez matériában is az inhibitio, contradictio és repulsio ut supra.

Articulus VIII.

Alvinczi Péter demeterpataki portiójáról.

Borbereki Alvinczi Péter ítélőmester atyánkfia alázatos instantiájára, hogy Nagyságod Fejér vármegyében Demeterpatakán lévő kicsiny portiójában ha mi fiscalitas volna vagy lehetne, a fiscalitate ex consilio lett méltóságos resolutiója által eximálni méltóztatott, alázatosan értjük, mi is egész országul communi voto eximáljuk vigore praesentis articuli in perpetuum.

Articulus IX.

Zágori és másuvá deputált commissariusokról.

Nagyságod kegyelmes consensusából kegyelmes urunk, az Zágoriak és Oláhsolymosiak között bizonyos határ iránt régtől fogván fenforgó controversiának eligazítására Bethlen Elek uramat, item ítélőmester Alvinczi Péter, Szökfalvi Sárosi János, Balog Boldisár és segesvári királybiró atyánkfiait rendeltük, úgy hogy ő kegyelmek egymás között super termino concludálván és az más rész possessorok is superinde certificáltatván, menjenek ad facies locorum controversorum és pro et contra assumálván, szorgalmatosan megvizsgálván azon controversa matariát cum suis requisitis, vegyék végső és istenes igazításban; ha penig valamelyik megirt atyánkfiai közül jelen nem lehetne, az Nagyságod méltóságos dispositiójából más böcsületes atyánkfia rendeltessék helyében, hogy azon controversia tovább is függőben ne maradjon. ez előtt más helyekre deputált commissarius atyánkfiait is, ha eddig nem procedálhattanak, juxta articulos superinde emanatos facultáljuk praesentis articuli per vigorem.

Articulus X.

Végbéli praesidiariusok posztó, és pénzbéli fizetésekről.

Az kolosvári, somlyai, csehi és sebesvári praesidiariusok ruházatjokra kivántató száz vég köz posztó készítését Nagyságod kegyelmességéből ez szerint disponáltuk, hogy szebeni polgármester atyánkfia Szebenben negyven vég, brassai biró atyánkfia pedig Brassóban hatvan véget készíttessenek, melyeknek szélessége, hosszasága és ára is legyen az elmult 1679. esztendőben irott 19. articulus szerint, annak árát pedig mostani rationum exactor atyánkfiai a kezeknél lévő kész pénzt generalis perceptor atyánkfia kezében adván, ő kegyelme megírt szebeni polgármester és brassai biró atyánkfiainak adja meg de facto. Azon praesidiariusok magyar és német elsőbb tiszteit is ruházatokról contentálja az elébbeni mód szerint, melyről magát quietáltatván, acceptáltatik.

Articulus XI.

Az szász natio közé küldendő commissariusokról.

Az szász natio ő kegyelmek közé küldendő commissariusok kibocsáttatását kegyelmes urunk hogy Nagyságod az jövendő országgyűlésére halasztotta oly véggel, hogy

1680. esztendőben irt negyedik articulus szerint szebeni király-biró uram ez iránt szorgalmatosan procedáljon és akkor reportálja a Nagyságod méltóságos személye és az nemes ország eleiben, alioquin Nagyságod azon dolgok felczirkálására bocsásson böcsületes atyánkfiait commissariusoknak, Nagyságodnak mint kegyelmes urunknak alázatosan megszolgáljuk.

Articulus XII.

Az székely natio difficultási dirimatiójokról.

Mivel kegyelmes urunk az Nagyságod méltóságos dispositiója szerint az commissarius urak ő kegyelmek perlustrálását el nem végezhették, Nagyságod kegyelmes consensusából végeztük az hátralévő részét is ő kegyelmek perlustrálván azon natiónak revisiót és végső determinatiót is kivánt dolgainak istenes eligazítására competentibus terminis confluáljanak az megirt commissarius urak ő kegyelmek és az háromszéki dolgokat Kőhalomban, az udvarhelyi és csikieket Segesváratt, az Maros- és Aranyos-székieket Maros-Vásárhelt vegyék istenes és végső igazításban.

Articulus XIII.

Az halastók és fiscalis várokhoz való gratuitus laborról.

Az universitas ő kegyelmek igérvén magokat tehetségek szerint az regius fundusokon lévő halastók restauráltatására, az fiscalis végvárak épitéséről pedig helyes articulusok lévén, hogy Nagyságod azon articulusokat helyben hagyni méltóztatott, Nagyságodnak mint kegyelmes urunknak alázatosan megszolgáljuk.

Articulus XIV.

Az törvények folytatása qualificáltatik.

Jóllehet kegyelmes urunk ennekelőtte determináltatott volt, hogy az annuatim celebrálandó generalis gyűlésünkben csak egyszer szóljanak a törvények és az is usu roboráltatott lévén, observáltatott is, hogy az hadi készületkor való parancsolatok kimenvén, az vármegyéken és székeken is a törvények folytatása suspendáltassék, mindazáltal az időnek mivoltához képest sok károkat tapasztalván ezekben, Nagyságod kegyelmes consensusából végeztük, hogy ezután articulo et usu praedeclaratis non obstantibus, mind generalis országos gyűlésekben, mikor a regalisokban bé lészen irva, az táblai törvények folyjanak, sőt az vármegyéken és széke-

ken is az hadi készületről való parancsolatok az törvényeknek folytatását ne akadályoztassák, annak rendi szerint procedálhassanak a peresek; excipiálván, az kik ország s fejedelem szolgálatjában lésznek az olyan alkalmatossággal.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento, vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et ratificavimus et confirmavimus, offerentes Nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in oppido nostro Fogaras, die vigesima quarta mensis Martii, ultima videlicet die congregationis nostrae praemissae anno domini 1685.

Apafi mp. (P. H.)

— Excudit Claudiopoli Michael Németi MDCLXXXV. —

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1685. márcz. 25.

Apafi a portai követnek: tudatja Theököly jószágai elkobzását.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Grose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Elunván Tökölyi Imrének ellenünk s ez haza ellen való sok alkalmatlan dolgait, ... *(megjelent a Török-magyarkori Államokmánytár VI. kötetében)* . . . . Secus nec facturus. Datum in arce nostra Fogaras die 25. Martii 1685.

(Gr. Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

LXXXVI.

1685. marcz. 27.

Vallatás Szebenben a Thököly-féle javak felkutatására.

Anno 1685. die 27. Martii.

Ad mandatum suae cldnis principalis inquisitio peracta Cibinii, ratione depositi Tökölyiani, in facie aedium sedis judicis, secundum has quaestiones.

1. Tudod-e, láttad-e vagy hallottad-e, hogy Tökölyi Imre ő nga akármi névvel nevezendő javai szebeni professor Zabanius uram provisiója alatt vagy házánál, vagy egyebütt lettenek volna?

2. Tudod-e, láttad-e vagy hallottad-e, hogy ha Zabanius uramnál nem is, másutt az országban, vagy itt Szebenbe a tanácsháznál, a szentegyházban vagy másutt valakinél valami deposituma lett volna Tökölyi uramnak ő ngának, nevezet szerint arany marhája, monetája, ezüst marhája, ládája és egyéb portékája, vagy most is kinél volna?

Sequuntur testes 6 sub fidei sacramento examinati.

1. Testis. Grosus, prudens ac circumspectus Joannes Haupt annorum circiter 66, judex regius Cibiniensis, fatetur: Tudom, hogy a tótok Zabanius uramhoz tartottak, és hallottam, hogy ládáját is tartotta nálla Thökölyi ő nga de most hogy volna valamije Szebenbe, urunk ő ngához való igaz hitemre mondom, nem tudom, mert akár itt, akár másutt tudnám, bizony jó szivvel megmondanám, mert én azokat a tótokat soha nem is szerettem.

2. Prudens ac circumspectus Christianus Szabó, magister civium Cibiniensis, annorum circ. 60, fassus est hoc modo: én, isten úgy segéljen, semmit a kérdésekben nem tudok, mert jó szivvel megmondanám, semmit nem gondolnék senkivel is.

3. Andreas Vakhidi, prudens ac circumspectus sedis Cibiniensis judex, annorum circiter 66.

4. Prudens ac circumspectus Joannes Szabó alias Kádár, senator, annorum circiter 68. Nil fatentur.

5. Prudens ac circumspectus Matthias Milles, annorum circiter 45, senator, nihil fatetur.

6. Prudens ac circumspectus Valentinus Frank, annorum circiter 41, notarius Cibiniensis sic fatetur: azt tudom mondani a kérdésre, hogy mikor ifjabb Lucs Jánosnak tutora voltam, Vajda Gáspár urammal Tökölyi uram ő nga kírisire azon Lucs pénzéből adtam volt ezer forintot vagy

tallért valami köves arany zálogjára, de azt régen kiváltotta ő nagysága, még mikor tutorok voltunk.

Verder uramtól is hallottam, hogy Tökölyi uramnak ő ngának volt nálla depositumа.

A mint hallottam másoktúl, Zabanius uramnak is volt depositumа ennek előtte egynehány esztendővel.

7. Ioannes Herbert annorum circiter 68.

8. Gabriel Hendler annorum circiter 56.

9. Matthias Hennerik annorum circiter 62.

10. Franciscus Ábrahám annorum circiter 54.

Hi omnes sunt prudentes et circumspecti senatores Cibinienses, nil fatentur.

11. Franciscus Püspök prudens ac circumspectus senator a. c. 50. Hallottam, hogy Verder uramnál lett volna repositumban az a summa pinz, melyet Tökölyi uramnak ő ngának Husztirt adtanak, de a mint Verder uram mondotta, régen elvitték ő kglmétől.

12. Prudens ac circumspectus Georgius Melczer alias Verder, annorum circiter 36, civis Cibiniensis: Azt mondhatom igaz hitem szerint, hogy azt a summa pinzt, melyet (a mint nekem mondották) Huszt várából való excontentatiójirt adtanak ő ngának Tökölyi uramnak, Baranóczky György uram hozzám hozta volt két ládában és circiter másfél esztendeig nállam állott, de tőllem elvitték, vagyon circiter tiz esztendeje.

Zabanius uramnál hogy azon ládákat le akarták tenni, hallottam, de nem tudom, tették-e vagy nem.

13. Prudens circumspectus Tobias Gleischer annorum circiter 38, civis Cibiniensis: Azt tudom, hogy Verder uram mutatá egykor maga házában Tökölyi uram ő nga ládáit, melyben 9 vagy 10 ezer tallérja volna, azt mondván, de most van-e vagy nincs, nem tudom. Zabanius uramnál, hogy eleinte lettenek volna depositumi Tökölyi uramnak, azt is hallottam, egyebet sem nem tudok, sem nem hallottam.

14. Prudens ac circumspectus Marcus Győri annorum circiter 55, negotiator Cibiniensis, nil fatetur.

15. Prudens ac circumspectus Michael Czil, civis Cibiniensis Emerici Tökölyi bonorum praefecti Georgii Baranóczki hospes, annorum circiter 53. Tökölyi uramnak ő ngnak arra semmi javai nem voltanak, most is nincsenek, mikor Baranóczki uram nállam szállott is, semmi depositumokat nem láttam, azt tudom, hogy feles kulcs volt ő kglnél, melyekkel elmenvén, sokáig, maga tudja hova, oda járt. Az elmúlt enyedi Pál-fordulási sokodalomkor izent

volt Baranóczki uram, hogy ő kglnek egy szállást szerezzek, a hova egyet mást hozhasson be, beszéllettem is ezen dologról a czirkáló mesterrel, de hogy tudván nem fogadott szállást, csak abban maradott.

16. Prudens ac circumspectus Andreas Akner, civis Cibiniensis, annorum circiter 44, cirkálómester, nekem, igaz dolog, szólott volt Czil Mihály uram, hogy tartanék szállást Baranóczky uramnak, de ő kglme én hozzám soha nem jött, csak abba maradott ezen dolog.

17. Prudens ac circumspectus Georgius Vett apotecarius Cibiniensis, annorum circiter 39. Ennekelőtte egynehány esztendővel tartotta Tökölyi ő nga egy ládáját nállam, de elvitette maga régen, akkor Homostorfon szállott is meg ő nga.

Isacus Zabanius professor theologiae in schola Cibiniensi. Azt vallotta, hogy nálla voltanak Tökölyi uramnak ő ngának javai, de mind azokban az jókban semmi is ott nem maradott, mind elvitette, kit egyszer, kit másszor, a mint leveleiből kitetszik, melyekelt producált. Másoknál is semmi depositumát nem tudja.

Ezen leveleket in numero 12. egy fasciculusban kötvén, mi regiusok Zabanius uramtól elkértük, hogy Ngdnak kglmes urunk in specie producálhassuk, assecuratus lévén Zabanius uram tőllünk, hogy pro futura cautela haeredum ac posteritatum (melyen solicituskodott ő kglme) ő kglmének restituáltatik.

Mely inquisitiót ekképpen celebrálván, Ngodhoz tartozó igaz kötelességünk szerént, fide nostra mediante irtunk meg relatoriában. Datum et actum Cibinii, anno et die praenatotis.

Beszterczei Mihály
juratus secretarius
Cibiniensis mp.
(L. s.)

Moyses Tarpay mp.
cancellariae majoris
jur. scriba ac notarius ad praemissa
peragenda exmissus.
(L. s.)

(Gr. Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben.)

Jegyzet: A szebeniek válaszát lásd Török-Magyarkori Államokmánytár. VI. k. 534. l.)

LXXXVII.

1685. marcz. 31.

Székely László a kolosvári nemesek hadnagyának.

Mint jóakaró uraimnak ajánlom Kegyelmeteknek szolgálatomat, Isten Kegyelmeteket sokáig jó egészségben éltesse. Kegyelmetek levelét vettem, mit irjon az elromlott fal építésének elégtelenségéről, értem, minek előtte nem tudósított volna is Kegyelmetek felőlle, vévén Polyik uramtól informatiót, az ott való difficultásokról adván bé egy nehány punctumokat az mi kls urunknak ő ngának és az tanácsuraknak és ide gyülekezett delegátusoknak, azok között az város falának leromlását is felvettem volt, hogy ő ngok s ő kmgök arról is concludáljanak, hogy azon falnak építése honnan teljék ki, mivel annak építésének mentől hamarébb meg kell lenni. Ő ngok s ő kglmek eleget discurálván felőlle: egyebet az mostani üdőhez képest nem tanáltak fel, hogy hamarébb véghez menjen, hanem azt, hogy Kglmetek az korcsomát indifferenter minden embertől minden kérdezés nélkül fogja el s fordítsa az város szükségire, tudniillik az mostani leromlott és leromlandó falaknak felépítésére, melyről az mi kegyelmes urunk ő nga is írt Kegyelmeteknek, úgy tudom, bővön. Kegyelmetek azért az ő nagysága parancsolatjához és az urak deliberatiójához tartván magát mindenekben, és mindgyárt vegye munkában az felépítését, ne várja Kegyelmetek, hogy az korcsoma véghez menjen, hanem az közönséges jövedelemből építse meg s azután helyre tehetni azt; meszet Kglmetek idején vegyen s szállíttasson eleget, követ is hordasson, azonban Isten engemet is kivivén, kőmivesek felől disponálok; apró mives ott elég vagyon, erről Kgmetek beszélgessen, de hozzá is fogjon, mert bizony-bizony különben nem lészen. Ezzel Isten tartsa és éltesse Kegyelmeteket jó egészségben. Datum in Fogaras die 31. May anno 1685.

Kegyelmetek jó akarója szolgál
Székely László mp.

Külczím: Egregiis et nobilibus ductori, primariis, ceterisque juratis Assessoribus civitatis Colosvár, dominis mihi benevolis etc.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

LXXXVIII.

1685. apr. 12—máj. —.

Vajda László követsége a császárhoz.

a)

1685. apr. 12.

Vajda László utasítása.

Instructio

dominorum consiliariorum illustr. ac cels. domini principis Transylvaniae necnon certorum quorundam regni deputatorum pro gen. Ladislao Vajda de Nagy-Medgyes, ejusdem cels. principis aulae primar. ord. familiari ad regiam caesareamque Majestatem ablegato.

Generalis.

(Az utasitás pontjai közölve vannak Alvinczy Okmánytár. I. 12. s köv. l.

Az 5-ik pont 4. sorában kipontozott szó: »reverentia«).

Datum in arce Fogaras die 12 Mensis Aprilis 1685.

(P. H.) (P. H.) (P. H.)

Ejusdem ablegati specialissima instructia:

(Közölve a pontok. Ugyanott 14. l.)

Datum in arce Fogaras die 12. Aprilis anno 1685.

Praemontionati iidem illmi ac cels. principis Tranniae consiliarii ac etiam regni deputati.

(P. H.) (P. H.) (P. H.)

(Eredetije Orsz. levéltár. Erdélyi fiscalis levéltár (másolatból közölve Alvinczyben I. k.)

b)

1685. ápr. 13.

Vajda László megbizó levele.

Sacrma caes. regiaque Mtas, dne dne nobis clemme, benignissime.

Celsmus princeps ac dnus dnus noster clemmus, omnia, quae per honorabilem dnum Antidium Dunodum sacerdotem Burgundum nomine sacrmae caes. regiaeque Mtis Vrae

relata accepit, clementissime nobis revelavit. Quid in re tantae considerationis sentiamus, quidve intendamus, sacr. Mtas Vra ex groso dno Ladislao Vajda etc. summe memoratae suae celdnis ad sacr. Mtem Vram ablegato clementissime est intellectura, demississima obsequitate orantes, a tot annis continuata et modo jam luculenter contestata caes. ac regiae suae protectionis et paternae affectionis in futurum etiam ne dedignetur continuare argumenta, pro quibus scrma Mtas Vra obsequentissimam nostram in omne tempus experietur devotionem etc. Datum etc. Sacrmae Caes. regiaeque Mtis Vrae servi humillimi, devotissimi, consiliarii cels. principis Transylvaniae dni dni nostri clemmi, ac etiam regni deputati.

(Egykorú másolat. Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

Hátlapján: Póstamester Vayda László uram expeditióji Bécsben anno 1685 13. Aprilis conservatióban valók Fogarasból.

c)

1685. ápr. 13.

A fejedelem levele a nádornak.

Méltóságos magyarországi palatinus kedves öcsém uram.

Római császárhoz ő fgéhez való devotiómnak megmutatására küldöttem fel Bécsben meghitt belső hivemet t. t. Vajda Lászlót, ki által Kgd jó egészségit látogatnom el nem mulathatván, kívánom, ez levelem is találja Kgdet szerencsés órában, kérvén ez mellett Kgdet, megemlitett hivemnek szóval mondandó szavainak Kgd hitelt adni ne neheztelje és mutassa mindenekben oly atyafiságos jó akaratját hozzám és ez házához, és megemlített hivemnek is ha miben kivántatik, legyen illendő assistentiával Kgd, melylyel kötelezzen engem is Kgd magához hasonló atyafiságos szolgálatra. Kivánván isten áldását Kgdre terjedni. Datum etc.

(Egykorú minuta. Gr. Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

d)

1685. apr. 13.

A fejedelem levele Schulcznak és Vallisnak.

Schulcznak.

Exltsme dne mihi observandissime.

Praesentium exhibitorem grosum Ladislaum Vajda etc. ad sacrmam Romanorum imperatoriam regiamque Mtem

arduis, magnique momenti in negotiis amandans, omnino convenientissimum judicavi ut Exc. Vram nomine meo officiosissime salutaturus accideret, ac super referendis sufficienti instructione expeditus, oraliter omnia, quae habet concredita, Exc. Vrae exponeret. Proinde Exciam Vram peramanter duxi rogandam verbis ipsius nomine meo proponendis plenariam fidem adhibere, ac desiderata resolutione eum prosequi, eique, ut aulam praetitulatae suae Mtis sacrmae quantocyus incolumis salutare valeat, de pernecessaria isthoc temporis comitiva, aliisque facilitandi itineris securitatisque commoditatibus providere ne gravetur. Quam Exciae Vrae promptitudinem quovis officiorum genere recompensare intendens etc. etc. maneo Exlciae Vrae

ad officia paratissimus.

Szathmári commendánsnak Vallisnak.

Ilmae dne nobis observandissime.

Praesentium exhibitorem ablegatum nostrum grosum Ladislaum Vajda tit. ad sacr. Romanorum imperatoriam regiamque Mtem, de rebus arduis altique momenti amandavimus, dentes illi in mandatis, ut Excm Vram nomine nostro amicabiliter salutaret benevolentiamque nostram eidem deferet. Proinde Ilrtem Vram benevole duximus requirendam, pro sua humanitate velit antelatum ablegatum nostrum benevolis intueri oculis, eundemque prolixius iter capturum, ope et auxilio ac desiderata assistentia sublevare. Quam Exciae Vrae benevolentiam quovis officiorum genere compensare studebimus. In reliquo Exciam Vram faustissima quaeque et votiva apprecantes . . . . . manemus

Ilmae Dnis Vrae

ad officia parati.

Datum etc.

(Egykorú minuta. Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

e)

1685. apr. 15.

A Vajdának adott emlékirat töredéke.

. . . . . *(eleje hiányzik)*. . . . tibus, ductor Szakmariensis Joannes Pap (sub praetextu, quod ex benigna suae Mtis sacrmae collatione) pervicaciter occupaverit, etiamque ad praesens possideat in damnum et praejudicium ipsius

valde magnum. Super hoc etiam benignissima sua Mtas supplicanda est quam humilime, dignetur nominato dno Paulo Balko praescripta bona restituere, atque officialibus Szakmariensibus clementissime committere, ut universa illa bona a Joanne Pap ductore recuperentur, dicto Paulo Balko resignentur, et pacificum ulterius utenti ac possidenti concedatur dominium.

Illma dna principissa Anna Lónyai Keményiana, quod maritus eius vitam pro fidelitate suae sacr. Mtis caes. ac regiae deposuerit, ipsaque ex mandato suae Mtis multos sumptus ad certas copias conservandas, et aliorsum quo necessum erat, in viduitate expenderit, ingravescente tandem per totam terram pro delictis quorundam tanti caesaris ira, tam formidabilibus bellorum annis perterrita, relictis in praedas ditatissimis aliquot domicilibus, insuetum susceperit exilium, ut vero infoelicissimum caput alicubi reflectere possit, in bona sua Transylvanica venerit, semperque gratiam suae Mtis caesaream ac regiam de bonorum amissorum restitutione ac reditu speraverit.

Cum jam raro principissarum exemplo tantisper defecerit, ut viduitatem et paupertatem aequaliter tollerare debeat, sciens portam misericordiae tam mansuetissimi imperatoris, maxime viduis et orphanis, diu ac noctu esse apertam, cum lachrymis provolvitur ad pedes suae Mtis sacrmae, et orbata marito ac bonis omnibus, humilime suplicat suae Mti, pacificum sub alas suae Mtis reditum, universorumque bonorum, quae in Hungaria possedit, cum antiquis juribus et proventibus in integro restitutionem sua sacr. Mtas clementissime impertiri ne dedignetur.

Mgficus dnus baro Paulus Vesselenyi suprascriptae principissae filius, a quo Emericus Tökölyi contra suam Mtem sacrmam insurrexit, totaliter se in suis bonis in regno Transylvaniae habitis patientavit, nihilque ab eo contra suam Mtem intentavit. Ulterius benignam suae Mtis volens amplecti gratiam, quam humilime supplicat, ut obliteratis omnibus delictis, caesaream ac regiam possit habere gratiam, omniumque bonorum Vesselenianorum, jure ad ipsum spectantium, sub dominium ipsius resignationem, liberumque suorum bonorum usum ac pacificum dominium.

Hátlapján: 1685. 15. Aprilis. Vajda László uramnak adott memoriale.

(A Magyar Nemzeti Muzeumban őrzött minutáról.)

f)

1685. máj. 18.

Vajda László visszahivása.

Szolgálok Kegyelmednek.

Kegyelmed levelét vettem, sokat Kegyelmednek mi szükség irnom; tudom, Kgmed másik levelemet vévén, az lévén az mi kgmes urunk ő nga az urak ő nagok tetszéséből lett kegmes parancsolatja is, béfelé indult. Behozván Isten Kegmedet, az fenforgó dolgokat egészen megérti, kivánom is, Kegmedet hozza meg Isten mennél hamarébb jó egészségben.

Kercsesora, 18-ik Maii 1685.

Kegmed szolgája-bátyja
Teleki Mihály mp.

Külczím: Tekintetes nemzetes Vajda László uramnak postamester kedves öcsém uramnak.

(Eredetije Alvinczy Péter kezeirása a M. Tud. Akad. birtokában.)

Jegyzet: Az előbbi levelet, melyre itt hivatkozás történik, lásd Török-Magyarkori Államokmánytár VII. k. 37-ik l.

LXXXIX.

Dunod tárgyalása Telekivel.

a)

1685. ápr. 14.

A kercsesorai szerződés.

Ego infrascriptus sacerdos ablegatus a sacra caesarea regiaque Majestate ad celsissimum principem Transylvaniae, cum plenaria potentia, promisi, et per praesentes promitto nomine caesareo et regio excellentissimo domino domino comiti Michaeli Telechio supremo Transylvaniae generali:

1-o. Veniam, condonationem, remissionem, et amnistiam omnium ab ipso, contra caesarem quomodocumque tentatorum, de praeterito, sive in rebellione Hungarica, sive in servitio turcico, sive in gallico et polonico, ita, ut omnia oblivioni tradantur in perpetuum, sive pro se, sive pro suis haeredibus, e contra eidem promitto:

2-o. Gratificationem ipsi a caesare faciendam, de aliquo considerabili dominio ad Techelium pertinente in Hun-

garia, quando bona ejusdem Techelii erunt fisco regio addicta et in possessione caesaris.

3-o. Restitutionem omnium bonorum ad dictum excellentissimum Telechium alias pertinentium, et a Turcis in Hungaria vel Transilvania occupatorum, postquam erunt a Turcis recuperata, sicut et eius consanguineorum.

4-o. Pensionem annuam a magnanimitate caesarea determinandam, et secreto annuatim solvendam, modo postea deliberando.

5-o. Assecurationem protectionis caesareae contra omnes inimicos, quos posset habere ratione servitii caesarei, cum promissione, quod apud ipsos quocunque praetextu dictum comitem non prodet, nec ipsis eius personam extradet.

6-o. Refugium in terris caesareis, et sustentationem condignam ipsius servitiis, in casu quo ex Transylvania expelleretur, et bonis privaretur occasione servitii caesarei.

7-o. Eliberationem a captivitate, si pro servitio particulari caesaris ipsi accideret.

8-o. Omnem et plenam libertatem exercitii suae religionis sive pro se, sive pro sua familia, ita, ut nullam unquam quocumque fuco et praetextu in ea patiatur molestiam.

9-o. Secretum de omnibus suprascriptis, etiam cum juramento reciproquo tam a me, quam ab ipso praestito, ita ut ipse nulli hominum revelare praedicta possit sive in genere, sive in particulari, ego vero tantum caesari et nostro cardinali Bonuisio, obtenta prius ab ipsis promissione secreti servandi, et nulli revelandi.

Praedicta omnia et singula promisi et promitto, nomine quo supra, et omnium et singulorum fidelem executionem et adimpletionem, mediante fideli executione et adimpletione reciproca reciprocae promissionis mihi factae a dicto excellentissimo comite Telechio.

1-o. Quod bellum turcicum pro posse et meliori modo promovebit in favorem christianitatis, et servitium caesareum de futuro.

2-o. Quod ad hoc procurabit junctionem copiarum Transilvanicarum cum copiis caesareis.

3-o. Annonam pro possibilitate pro eisdem copiis caesareis.

4-o. Transitum earum per Transilvaniam in casu necessitatis pro bono publico, et causa communi, et particulari principis Valachiae.

5-o. Complementum tractatus propositi cum caesare

tanquam rege Hungariae, et alterius tractatus propositi pro admissione principis Transylvaniae in foedus publicum christianitatis, hoc est, adhibebit ex sua parte omnem diligentiam ipsi possibilem et bona fide pro adimpletione quatuor ultimarum conditionum, quarum executio non pendet absolute ab ipso.

In quorum omnium et singulorum fidem praesentibus uterque compromittens, subscripsit in pago de Kerchessera in domo dicti excellentissimi Telechii, die decima quarta Aprilis 1685.

Michael Teleki mp. (P. H.)
Antidius Dunod m. p. sacerdos ablegatus plenipotentiarus caesareus.
(P. H.)

(Eredetije Dunod kezével irva a Teleki fam. levéltárjában 3573. Kiadta Kemény is Notitia Capituli Albensis I. k. 147. l.)

b)

1685. ápr. 26.

Dunod bizalmas levele Schultz tábornokhoz.

Excellentissime comes.

Ego infrascriptus a caesare cum plenipotentia ablegatus ad principes Transylvaniae et Valachiae pro protectione caesarea ipsis offerenda, eorum defensione suscipienda, immo et terrarum turcicarum invasione disponenda, ad hunc effectum praedictis principibus nomine caesareo et authoritate, qua fungor in hac parte, promisi adventum et accessum quanto citius futurum Vrae Exclae cum suo exercitu ad minus 10 m. composito aut componendo maiori parte germanorum, praecipue levis armaturae et minori Hungarorum ad partes Debrecinenses et inde ad partes Temesvarinenses, pro operationibus infrascriptis ab ipsa faciendis, pro quo accessu ad dictas partes Vra Exia jam debet accepisse et de facto jam accepit, ut audivi, mandata ab ipsomet caesare secundum ejus promissa mihi facta ante meum discessum ab aula, cum clausula, ut si quae mandata contraria a consilio bellico acciperet, nullatenus iis obtemperaret.

Quapropter dispositis ad votum pro bono publico negotiis cum dictis principibus, veni cum diligentia Zatmarinum cum ablegato ad caesarem celsissimi principis Transylvaniae, ut tentarem transitum ad Vram Exam. ipsique

personaliter fusius et particularius intentiones caesareas intimarem, dispositiones turcarum, tartarorum et harum regionum aperirem, et agenda pro dicta protectione et invasione significarem, quibus omnibus plenariam fidem non poterit non adhibere Vestra Excellentia vigore litterarum credentialium caesaris ad ipsam directarum quas habeo prae manibus, et quas tamen modo ipsi transmittere non possum. et de quibus jam sufficienter est informata Vestra Excellentia per dominum comitem Chaki.

Sed quia desideratus transitus nobis non fuit possibilis per Hungariam, et coacti simus arripere viam per Poloniam versus Viennam ex rationibus ab illustrissimo domino Barone de Vallis indicandis. et non habeo chiffras cum Vestra Excellentia, ideo fui coactus hinc dicto domino de Vallis praesentes rescribere cum precibus, ut in chiffris describat, et ad Vestram Excellentiam transmittat, quibus plenam fidem dignabitur adhibere, sicut si mea manu essent scriptae et subscriptae.

Unde praesentibus acceptis, Vestra Excellentia statim suas copias colligat, saltem ad 9 m. tam equitatus, quam peditatus cum tormentis, quae poterit; ex Zatmarino Hungaros, qui ibi sunt. educat et secum assumat cum domino Chaki, cui dabit praefecturam dictorum Hungarorum, et quanto citius versus Debrecensem civitatem descendat. a qua habebit annonam necessariam, sicut a transylvanis in tempore suo, inde pergat Temesvarinum, et illud circumvallet, et impediat. ne quidquam in illud possit intromitti. donec veniant maiores copiae pro formanda eius obsidione, occupato tamen prius castello de Lippa.

Ex Zatmarino mittat duos officiales indubitatae fidelitatis ad excellentissimum dominum comitem Telechi, supremum Transylvaniae generalem, qui recta pergant ad Somlio ad dominum Franciscum Bialis, capitaneum dicti loci, qui dabit ipsis comitivam ad dictum dominum Telechi, quorum unus inde pergat ad principem Valachiae, qui notificabunt tam dicto domino Telechi, quam dicto principi adventum Vestrae Excellentiae, ab utroque informationem et directionem, quam sequetur Vestra Excellentia, exquirant. et quorum reditum praestolabitur Vestra Excellentia in partibus Temesvariensibus, a quibus non recedet, donec formetur obsidio, nisi in casu quo fuerit evocata Vestra Excellentia vel a principe Transylvaniae vel Valachiae pro eorum defensione, et oppositione tartaris facienda, si esset necessaria. de qua tamen dicti principes nullum credunt futurum periculum.

Sed in trasitu prope civitatem Debrecensem et ubique servetur exacta disciplina militaris, non devastentur segetes, nec etiam in partibus turcicis, non intrent milites civitatem Debrecensem, nullam molestiam illi inferant, Vestra Excellentia ipsi protectionem et amicitiam exhibeat, caveat pecunias ab ipsa petitas exigere, quia spontanee annonam et omnia, quae poterit de praesenti, et longe maiora de futuro suppeditabit, ut mihi promiserunt eius deputati, unde tanquam fideles caesari eos tractet, et eorum opera utatur Vestra Excellentia et credat, quod ab illa civitate servitia suscipiet in infinitum excedentia summas, quas ab ipsa praetendit.

Rationes vero, propter quas praedicta debet fideliter et prompte exequi Vestra Excellentia, sunt:

1-a quia sic conveni cum dictis principibus, ut imprimis et ante omnia fiat illa circumvallatio et postea obsidio Temesvariensis, occupato tamen prius Lippa necessario pro passu et annona deportanda.

2-a quia ex illa obsidione pendet aperta declaratio dictorum principum contra turcas, et coniunctio copiarum illorum cum caesareis, quam ante illam obsidionem sine evidenti periculo ruinae non possunt facere.

3-a quia per illam concludetur Varadinum Agria, et tota Hungaria superior, et praecludetur omnis succursus turcarum et transitus ad has partes.

4-a quia formata illa obsidione a copiis Bavaricis statim Vestra Excellentia transibit Danubium cum copiis Valachiae quae intra octiduum post transitum augebuntur ultra 50 m. ex Bulgaris, Silistriensibus, et Rassianis, qui omnes expectant cum impatientia Vestram Excellentiam et principem Valachiae, cuius sequetur directionem in illa expeditione, et qui mihi dedit fidem certus de praedictorum adiunctione, quod in quocumque momento, quo placuerit caesari aut Vestrae Excellentiae, reducet Constantinopolim et omnes regiones transdanubianas in suam potestatem, dum modo Vestra Excellentia veniat cum 10 m. nec plus requirit.

Inde judicet Vestra Excellentia consequentiam negotii et quantam occassionem habeat gloriae, et facilitatem coarctandi turcas a tergo, dum interim serenissimus Lotharingus a fronte, et Veneti a latere, et sciat quod ab illa fideli et prompta executione certo pendeat totalis ruina turcarum, unde illam nec negligat nec differat.

Obstacula autem non timeat, nulli aderunt tartari occupati a Causacis et Moscis Crimeam a mense Februario infestantibus, praeter illos, qui hiemarunt in comitatu Temesvariensi, qui vix sunt 1500. Nullus aderit exercitus turcarum

ab ista parte Danubii, nec poterit adesse, si properet Vestra Excellentia. Ubique exigua sunt praesidia. Varadinum, formata obsidione Temesvariensi, circumvallabitur aut forsitan obsidebitur a copiis transilvanicis, princeps Valachiae procurabit pontem in Danubio, omnium animi erigentur ad praesentiam Vestrae Excellentiae, cui plurahaberem communicanda; tempus non permittit, propero ad aulam et inde quamprimum ad Vestram Excellentiam, cui inserviam meliori modo in qualitate, humillimi etc.

Datum Megesii 26. Aprilis 1685,

Nemini mortalium Vestra Excellentia praescripta aperiat, sed festinet.

(Dunod kézirása. Eredeti a Teleki fam. levéltárjából. 3778.)

c)

1685. jún. 25.

A császár leirata Telekihez.

Leopoldus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus.

Illustris singulariter nobis dilecte. Redux ad aulam nostram caesaream honarabilis Antidius Dunott, amplissimam nobis relationem fecit de vestro singulari in rempublicam christianam, patriam et zelo studioque in nos, magno certe nostro gaudio cum non ignoremus, quantum vestra virtus, prudentia, et fortitudo pluribus speciminibus demonstrata, ad res ex communibus nostris cum principe vestro rationibus bene gerendas conductura sit; proinde vos certiores esse volumus de nostra non tantum perpetua caesarea regiaque gratia, verum etiam de speciali erga vos, vestrosque et immortali gratitudine, uti prolixius ex praedicto Antidio Dunott intelligetis, cui in omnibus, quae nostro nomine exponet, fidem plenam adhibere poteritis. Datum in civitate nostra Viennae, die vigesima quinta Junii, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto, regnorum nostrorum Romani vigesimo septimo, Hungarici trigesimo, Bohemici vero vigesimo nono.

Leopoldus m. p.

Wenzeslaus L. B. de Stratman, mp.

ad mandatum sacrae
caesareae Majestatis proprium
Joannes Georgius Koch m. p.

Külczím: Illustri Michaeli comiti Teleky, praesidii Kovariensis supremo capitaneo, ac illustrissimi principis Transylvaniae intimo aulae familiari, singulariter nobis dilecto.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárjában. 3568. sz.)

XC.

1685. apr. 4—máj. 15.

Portai tárgyalások.

a)

1685. apr. 4.

Maurocordatus a fejedelemnek.

Celsme princeps ac dne colendissime.

Perhonorifice exceptis, atque perlectis humanissimis Celdnis Tuae litteris, benigna ipsius pro mea eliberatione congratulatione summopere laetatus sum, atque recreatus; deus bonorum omnium largitor pro tanta erga me clementia uberrima compensatione infinitos gratiarum thesauros in ipsam profundat. Expeditis ad principes christianos ablegatis sacrosanctae et almae pacis populis omnibus proficuum negotium Celdnem Tuam promovendi curam adhibuisse cum benevolis ipsius magnatibus, sicuti ex ipsius litteris compertum habui, pro mea erga ipsius gloriam propensione serio communicavi. Adeo prudentibus omnibus innotescit, ut probatione non indigeat amplissimum Othomanicum imperium reliquis omnibus dominiis tantopere praepollere, ut effusione thesaurorum, et consumptione exercituum reliquorum vires singulis annis magis magisque labefactari, potentiam autem istius imperii non solum infractam persistere, sed pro rerum necessitate augescere et satis abundeque atque ubique sufficere videantur, et hac de causa reges quicumque cum isto vastissimo imperio bella gesserunt, postquam diuturnis maximis laboribus intento potiri nequaquam posse suo malo cognoverint, compositionis et pacis tramitem adeuntes ad quietis et tranquillitatis metam pervenerunt; hac via imperatoriam pro sua securitate benignitatem obtinentes, quae res tot annorum experientia confirmata invariabilis veluti canon, et regula apud rerum peritos aestimatores habetur, propterea Othomanicum imperium reliquis dominiis praepotentia praevalens, aliorum principum recursu semper fruitur. Verum benevoli Celdnis Tuae ducti proclivitate, in honorem et emolumentum ipsius desiderant, ut per ipsam, veluti in confiniis dominantem principem opus almae pacis perficiatur, quod praenarrata ratione tandem aliquando volente deo optimo atque quietis et pacis opifice conclusum iri nequaquam dubitant, cumque alios tanti negotii interpositionem aventes videant, gloriam istam Celdni Tuae peroptant, sinceritate benevolenti erga ipsam excitati. Quod vero plures ad ligam confluant, viresque

conferant, sicuti ex confluxu principum numerus augetur, ita ex numero varietas opinionum, et ex varietate debilitas virium enasci plerumque videtur. Deus altissimus principibus christianis per ipsius admonitionem securiora consilia inspiret, quae si amplexi interpositionem ipsius acceptaverint, post reditum ablegatorum ipsius uberem informationem expecto, pro ipsius emolumento, et honore vires omnes et studium adhibiturus. Datae Adrianopoli anno 1685. die 4. Aprilis st. v.

Celdnis Tuae

servus obligatissimus
Alexander Maurocordatus mp.

(A Magyar Nemzeti Muzeum levéltárában őrzött eredetiről.)

b)

1685. ápr. 24.

Maurocordatus levele a fejedelemhez.

Celsme princeps ac dne colendissime. Cum affectum erga me, et benignitatem Celsnis Tuae tantum esse sciam, ut rerum mearum qualicumque prosperitate laetitia afficiatur, restitutionis meae nuncium in pristinum munus, et bonorum possessionem, et quod majus est, imperialem gratiam pergratam ipsi fore nequaquam dubito, praesertim cum habilitatem meam in ipsius servitia eo magis crescere certum sit, quo maiori gradu honoris frui in imperatoria aula per divinam mihi licet clementiam, ne igitur me honore mandatorum suorum cohonestare subinde desinat, semper repertura me, qualis multis abhinc annis fui.

Datae Adrianopoli 1685. die 24. Aprilis.

Celsnis Tuae

servus addictissimus
Alexander Maurocordatus, mp.

(A M. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

XCI.

1685. ápr. 20.

Fráter István jelentése Telekinek.

Szolgálok mint uramnak Kgnek.

A szatmári commendansnak Kgd dispositiója szerént irtam vala, hogy ha feleségét be akarja küldeni, passusa ezen által megengedtetik, mely irásomra való válaszát ez órában vevém,

megküldöttem Kdnek, mit irjon, Kgd megláthatja. Az német tábort Sztropkónál hallom lenni, zsákmányosa az ungvári és munkácsi krajnákra és vidékre feljárván, pusztitja, az mint lehet.

Tököly uram felől penig mi, uram, erre felé most semmit sem hallunk, hol legyen.

Kgdet uram kérem, egy jó kőmivest valahonnan, s ahoz viszont Kővárvidékéről kettőt rendeltetni ide az vár körül való szükséges épitésekre ne nehezteljen. Bár csak a vasat is hoznák ki uram hamarjában, az uram ne okoztasson jövendőben az aprúlékos romlásoknak későn való megorvoslásából s épitéséből következhető nagyobb romlásokért; mind ő nga s mind az urak ő kglmek parancsolák az véghely körül való vigyázást, melynek egyik része az épités volna; én nem tehetek uram rólla, ha az kivántató requisitumok annak idejében nem administráltatnak, mindenkor találna ember ilyen várban dolgot, csak volna kivel és mivel.

Ezen is kérem uram Kgdet az mikor és miben illik, tudósitását ne szánja, tudjam alkalmaztatni azok szerént magamat. Ezzel mint uramat Kgdet ajánlom istennek. Huszt 20. Aprilis 1685.

Kgd szolgája

Fráter István.

Ilosvai Péter fiát s vejét is küldtön küldözi Szatmárra, minden kérdés, kéredzés nélkül, se ispánnak, se nekem soha hirré sem adják se kimeneteleket se bejöveteleket, miben járnak, magok tudják. Kgd tudja, lehet-e akadály benne vagy nem, talán passus nélkül nem lehetne oly szabados járások, ott levén az is kit Kgd tud.! Ki tudja etc.

Külczím: Mlgos ur széki Teleki Mihálynak (tit.) nekem uramnak adassék.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

XCII.

1685. május 12.

A szász universitas felterjesztése a fejedelemhez a hadfölkelés ügyében.

Illustrissime ac celsissime princeps ac domine domine nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis, fideliumque servitiorum nostrorum perpetuam debitamque semper subjectionem.

Nem akartuk elmulatni keglmes urunk, Nsgodnak ez alázatos írásunk által meg ne jelentsük, hogy csak közelebb az nemes ország delegatusi ő nsgok s ő keglmek Nsgod keglmes parancsolatjából összvegyűlvén, midőn szebeni polgármester és brassai biró uramék ő keglmek mint delegata personák recurráltanak volna, ő keglmek relatiójokból egész universitásúl értettük, hogy a többi között az regius fundusról is olyan discursus volt, hogy az nemesség közűl bizonyos tekéntetes személyek menjenek minden székekre ki, azoknak bizonyos tulajdon tiszteivel és az falukhoz képest limitálják az táborba menendő személyeket, mely dolgot midőn keglmes urunk megfontoltunk és ruminăltunk volna, veszszük eszünkben, hogy nemcsak privilegiumunk ellen vagyon, de sőt a mostani szűk üdőben az szegénység az költséget nem győzné s nem is gondolhattuk, hogy ilyen dolog forogjon fenn, melyre nézve azon delegatus atyánkfiait nem is authoráltuk: minek okáért Nsgodnak mint természet szerént való keglmes urunknak egész universitásúl igen alázatosan könyörgünk, méltóztassék reánk, igaz híveire, ususinkra és szegénységinkre kegyes atyai szemeivel tekinteni és keglmesen megengedni, hogy az szükség úgy hozván, minden székeknek köztünk tulajdon tisztei tegyenek minden alattok való helyeken rendelést, kik és mennyin menjenek az végezés szerint in dicto necessitatis casu táborban, melyet igaz jó lelkünk ismereti szerént peragálni hűségesen és igen alázatosan fogadunk. Mely Nsgod fejedelmi keglmességét fejünk fennállásáig való hűséggel és alázatos kötelességgel Nsgodnak mint természet szerént való keglmes urunknak megszolgálni el nem mulatjuk. In reliquo illustrissimam suam celsitudinem principalem diu florere, vivere, valere ac regnare desideramus.

Datum Cibinii die 12. Maii anno 1685.

Illustrissimae Vestrae Celsitudinis
principalis servitores humillimi
fideelsque perpetui
Universitas Saxonum in Transalpina.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafi dei gratia regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino ac Siculorum comiti ac domino domino nobis naturaliter clementissimo.

(Eredeti Nemzeti Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

XCIII.

1685. május 15—22.

Jelentések Duka vajda haláláról.

a)

1685. május 15.

Gyárfás jelentése.

Mlgos fejedelem,
Kglmes uram!

Ma délután hivatván kgls uram az kihája ő nga kapura, parancsolá Maurocordatus uram által, mingyárást én is írjak Ngodnak, mivel ide az Duka vajda halálát bizonyoson hozták, az fővezér ő nga is meghitt régi Juszuf Aga nevű szolgáját levelével együtt expediálta Ngodhoz azért, hogy az Duka vajda után bevitt sanczot adassa ezen ember kezéhez. Az császár kgls uram tegnap méne el innen Drinápolyból Agbunár nevű kertébe, már egy darabig oda lesz, úgy érteni, rendre járja az mulató helyeit. Az fővezér beteges állapottal van, Maurocordatus uram curálja. Tegnapelőtt, úgymint 13. praesentis érkezék újobban ismét Tökölyi postája Túrról, brassai fi Csiszár János nevű, még bizonyoson végére nem mehettem mindeneknek, miért jött, de itt levén most debreczeni emberek, mivel Erdély felé mennek. Ngdot általok tudósítom. Tartsa meg isten Ngodat jó egészségben. Drinápoly, die 15. Maii 1685.

Ngod

alázatos szolgája
Gyárfás Pál mp.

Külczím: Az mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nékem kgls uramnak adassék.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

Jegyzet. Ez ügyben a nagyvezér levelét és a fejedelemnek arra adott válaszát lásd Török-Magyarkori Államokmánytár VII. 55. és 57. l.

b)

1685. május 22.

A lengyel király levele.

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaeque.

Illme princeps grate nobis dilecte. Extra omne ponimus dubium, quin velocior fama nostras praevenerit litteras, et magcum olim palatinum Duca, Leopoli nuper inopinato supremam vixisse diem, Ilti Vrae detulerit. Qua ex occasione cum prolixius ad magcum comitem Teleki Iltis Vrae primum consiliarium et militiae generalem scribamus, hoc ab Ilte Vra amanter contendimus, ut quidquid eidem explanamus, hoc ipsum Iltas Vra pro suo erga nos studio non modo attente excipiat, verum etiam in omnibus suam admoveat operam, ut amicis desideriis nostris plena praestetur satisfactio. Porro cum nonnullos expressos suos e mercatorum conditione identidem certorum privatorum negotiorum, vel etiam aliquorum commissorum nostrorum gratia in Valachiam Transalpinam expedire contingat, cupimus iisdem in Iltis Vrae ditionibus eam dari securitatem, quae ab amica merito expectari debet vicinia. Enim vero nuper etiam accedit, ut Gina quidam nomine, qui inter regni nostri, illarumque regionum mercatores certarum differentiarum complanationem in se receperat, citra Iltis Vrae scitum (uti plane autumamus) in partibus Transylvaniae eousque detentus fuerit, donec moerore confectus, vitam cum morte commutaret. Constabunt vicissim Iltis Vrae indigenis mutua nostro in regno securitatis et hospitaetitatis jura, cui longaevam optamus incolumitatem. Datum Varsaviae die XXII-o mensis Maii, anno dni 1685. Regni vero nostri XI.

Joannes rex mp.

Külczím: Illmo dno Michaeli Apaffi, Transylvaniae principi, partium Hungariae dno et Siculorum comiti, grate nobis dilecto.

(Gr. Kemény J. Erdély Tört. Eredeti Levelekben. XXI. kötet.)

XCIV.

1685. május 15.

Meghívó a május 25-ki delegationalis ülésekre.

Michael Apafi dei gratia *stb.*

Spectabilis ac magnifice *stb.*

Ez közelebbi elmúlt nemes országgyűlésének alkalmatosságával ..... *(Lásd Alvinczy Péter Okmánytára III. k. 7. l.)* ..... Datum in arce nostra Fogaras die 15. mensis Maii. anno 1685.

M. Apafi mp.

Külczím: Spect. ac magn. Ladislao Gyerőfi *stb.*

XCV.

1685. május 25—június 9.

A fogarasi delegatió irományai.

a)

1685. május 25.

Szövetség Havasalfölddel.

Nos illustrissimi ac celsissimi principis Transylvaniae, domini domini nostri clementissimi consiliarii ac etiam ad ardua regni negotia dirigenda ex parte statuum regni Transylvaniae universorum deputati; item Matheus Canthaekuzenus Dapiferorum magister, Barbuly Mileszkul, banus Krajovensis ac Korban Vintilla Szpatari illustrissimi Transalpinae vajvodae consiliarii ad id per dictum illustrissimum vajvodam, et status dicti regni Transalpinae specialiter delegati:

Damus pro memoria, tenore presentium quibus expedit significantes universis: Hogy az mint édes eleinkről reánk szállott s magunk is tapasztaltuk, eleitől fogván Erdély és Havasalfölde mind jó emlékezetű méltóságos fejedelmink s vajdáink, mind pedig ezen két haza lakosi egymással szép csendességgel éltenek és ha mikor valamely nyughatatlan elmék miatt valami egyenetlenség történt köztök, mindkét részről sok fogyatkozásokkal folytanak dolgaink, régi jó emlékezetű eleinknek, fejedelminknek s vajdáinknak is azért

dicséretes példájokat akarván mi is követnünk, mindenfelől nagy félelmekkel lévén környvűl vétettetvén, hogy mindkét részről az jó szomszédságot addig megbántott akadályok megorvosoltassanak s tolláltassanak is, az egymással jól s igazán gyakorlandó correspondentiák által pedig mind ez két haza dolgai tapasztalható haszonnal folyhassanak juxta illud: concordia res parvae crescunt, discordia maxima dilabuntur. Annak okáért az mi keglmes urunk s az vajda ő nsgok keglmes annuentiájokból tettünk egymással az ide alább megírt conditiók szerint örökös állandó confoederatiót:

1. Az megírt két haza között az jó szomszédság ennek utána sincere megtartassék, az eddig fenforgott minden gravamenek, az Csáki László dolgán kivűl, letétetődvén és semminemű ellenkező dolgokra szolgáló okok egyik részéről is ne adattassanak.

2. Az megírt két haza fejedelmi, vajdái s lakosi is az szükségnek idején egymást oltalmazzák és segítsék is tehetségek szerint.

3. Az megírt két haza fejedelmi, vajdái és lakosi is egymás jóakaróinak jóakarói, gonosz akaróinak pedig s ellenséginek gonosz akarói s ellenségi leszünk (nevezet szerint az havasalföldi vajda ő nsga, és azon ország statusi részekrűl Csáki Lászlónak mint Erdély országa nyilvánvaló árulójának teljességgel sincere örökösen renunciáltassék) és ha az megírt két haza fejedelmi, s státusi egymás ellen való ártalmunkra czélozható dolgokat akár az török nemzet, akár pedig az keresztyénség részéről érthetnének, egymásnak voltaképen és syncere detegálják.

4. Mind ez két országbeli emberek részekrűl hiteles testimonialisokkal az szabados járás-kelés bátorságos legyen, úgy mindazáltal, hogy valami ártalmas dolgokban semmi szín alatt és sem titkon, sem nyilván egyik fél is magát ne elegyítse.

5. Ha az kételenítő szükség (melytől isten oltalmazzon) azt hozná, hogy valamelyik országbeliek közűl valakinek hazájából ki kellene szorulniok, tehát az más hazában ne csak recipiáltassanak, hanem illendő becsületben tartassanak, oltalmaztassanak s segíttessenek is és ha mikor hazájokban visszamenni akarnak, minden bántódás nélkűl elbocsáttassanak; egyébiránt se ott ne practikálódjanak, se pedig idegen országokban ne mehessenek, se különben semmi ártalmas munkát ne követhessenek.

6. Ha kiknek szolgái vagy jobbágyi is ez két hazabeliek közűl akármi okokra nézve egyik országból az másik-

ban néhai Máthé vajda idejétől fogva transfugiáltanak vagy ezután is transfugiálnának, comperta rei veritate, annak rendi és szokott módja szerint megadattassanak.

7. Ez két haza tagjai ez két haza határiban tolvajkodó gonosz emberek persequntiójában egy akarattal munkálkodjanak és ha kik affélék megfogattathatnak, mindkét részről érdemesen s kedvezés nélkül megbüntettessenek.

8. Az harminczadokon és vámokon is semminemű újítás, annálinkább rendeletlen exactiók ez két haza tagjaira nézve ne legyenek s ha mik affélék eddig lehettek is, megorvosoltassanak, ezután pedig az harminczadosok s vámosok is az régi vectigálok szerint procedáljanak és ez két haza kereskedő rendeit semmiben meg ne bántsák s károsítsák, az mi keglmes urunk s az vajda ő nsgok részéről mindazáltal eziránt is az méltó panasz eltávoztatódjék.

9. Ha kiknek ez két haza tagjai közűl vagy kereskedésnek, vagy valami vásárlásnak, sőt kölcsönkérésnek is alkalmatosságával egymás között valami bajoskodások occurrál, minden haladék és méltó panasz nélkűl, az kik által illik, vétetődjenek istenes igazíttatásban s executióban is.

10. Ha kiknek egyik országbeliek közűl ahhoz leszen kedvek, hogy az más országban jószágot vegyenek, szabados legyen, az kiknek vagyon, azok minden bántódás nélkűl birhassák, sőt az kiknek valami jószág iránt praetensiójok lehet is (nevezet szerint Szokoly Adám és Mihácsa Péter jussokat minden tergiversatió nélkűl Havasalföldében restituálni tartozzanak), annak rendi szerint procedálhassanak keresésében, mindazáltal mindkét fél az jószág birodalmában is az jó rend és azon ország s törvényhez magokat alkalmaztatni kötelesek legyenek.

11. Ha kik valamelyik hazabeliek közűl legeltetésnek vagy bátorságnak és nem kereskedésnek okáért valami marhájokat az más országban hajtatják, szabados légyen, és olykor se harminczaddal, sem vámmal, sem pedig valami egyéb exactiókkal ne terheltessenek se magok az marhák mellett levő emberek, sem az marhák, és ha mikor vissza akarják hajtani, minden megbántódás és akadályoztatás nélkűl elbocsáttassanak, sőt ha erdélyi emberek az közönséges connumeratiókor Havasalföldében találtatnak, tehát ha hiteles testimonialissal ide valóknak lenni magokat conprobálhatják, semmi bántódások ne legyen, se pedig semmi exactióval ne terheltessenek.

12. Ha kiknek valamelyik ország tagjai közűl az más országban valami bajoskodása érkezik, tehát az competens

tisztek, minden dilatió és rendeletlen sanczoltatás nélkűl vegyék istenes igazításban s executióban is annak rendi és módja szerint.

Mely feljűl megírt confoederatiónak szentűl való megállására és tartására magunkat sub bona fide christiana kötelezzük s obligáljuk.

Datum in arce Fogaras in congregatione videlicet dictorum statuum et ordinum dicti regni Transylvaniae et die prima mensis Junii anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto.

Locus trium sigillorum nationalium.

Item series subscriptionum praemissorum dominorum Transalpinae vajvodae ad id deputatorum propriis annularibus sigillis corroboratarum.

Hátlapján: Confoederatio Transylvaniae cum vajvada Transalpinae inita anno 1685. 1. Junii in arce Fogaras.

(Egykorú másolat Nemzeti Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

b)

1685. jún. 1.

Balog László utasítása a császárhoz.

Instructio pro generoso Ladislao Balog de Alpestes, ad sacratissimam Romanorum imperatoriam caesaream regiamque Majestatem expedito data.

1. Isten kegyelmességéből megindúlván ő kglme az mennyiben lehet, siessen.

2. Bécsben érkezvén ő kglme, ott is legelsőben, az német s magyar miniszstereknek leveleinket megadván, kitkit méltóságához illendő becsülettel köszöntsön, igyekezzék ő kglme mennél hamarébb magának ő felsége előtt is audientiát sollicitálni, nagy alázatossággal és submissióval ő felségét salutálván, hosszú életet, boldog országlást, és minden jókat kivánván istentől ő felségének.

3. Római császárnak ő felségének, mind penig az ő felsége ministerinek insinuálni kell ő kglmének, hogy az kegyelmes urunk ő nga mostan is kész volna a békességnek mediatiójában ő felsége és az fényes porta között munkálódni, hiszi is istent ő nga, hogy az ő nga eziránt való fáradsága héjában való nem lenne,

4. Minden dolgoknak jó karban állításáért az mi kglmes urunk ő nga velünk egyező tetszésből kész ő nga becsületes atyánkfiait ő felségéhez expediálni, csak azoknak való bátorságos utazásokról lehessünk securusok. Melyre nézve impetrálni el ne mulassa ő kglme mind jó formában való passust, mind assecuratióját sub verbo caesareo ac regio bonaque fide christiana, hogy felküldendő követeink illendő becsülettel acceptáltatnak, és hogy sokáig ott nem tartatnak, nem arestáltatnak, hanem ha szintén valami következhető okokra nézve az tracta végbe nem mehetne is, valamikor követeink el akarnak jőni, visszabocsáttatnak követ atyánkfiai jó securitással, nem detineáltatnak.

5. Instáljon ő kglme, hogy ő felsége ez ide alá való generalisinak és tisztviselőinek poroncsolni méltóztassék, az melyekről ugyan commissiókat is extraháljon ő kglme azon tisztviselőkre, hogy ez szegény haza ellen semmi hostilitásokat ne mutassanak, annál inkább ne exerceáljanak.

6. Az debreczeniek mellett instáljon ő kglme, sőt ha lehet, protectiót is extraháljon nékiek, hogy az ő felsége tisztviselőitől és hadaitól securusok lehessenek, és szokatlan exactiókkal s tereh viselésekkel ne aggraváltassanak, hasonlóképpen hogy az liber quaestus mind az debreczeniek, mind több az mi kglmes urunk birodalmabeliek részéről ne impediáltassék, impetrálni kell ő kglmének; offerálván, hogy az ő felsége birodalmabeliek is ez hazában szabadoson kereskedhessenek.

7. Ő kglme mindenekben az mi kegyelmes urunk ő nga méltóságát, ez hazának szabadságát előtte viselje, és mindenekben az instructióhoz alkalmaztassa magát. Igen caute s modeste et discrete procedáljon minden dolgokban ő kglme, distingválván az személyeket, az üdőt és a helyeket, alkalmaztassa úgy magát ő kglme, hogy meg ne itéltesse magát: jól meglátván ő kglme, mit, mikor, és micsoda alkalmatossággal, s kik előtt mit beszél ő kglme.

8. Az mely erdélyi emberek az ő felsége birodalmában jószágokat birnak, ő felsége méltóztassék parancsolni tisztviselőinek, hogy azoknak szabadoson való birodalmokban ne impediáltassanak.

9. Mikor alkalmatossága lészen ő klmének minden dolgokról az mi kglmes urunkat ő nagát el ne mulassa ő kglme tudósítani.

Datum in arce Fogaras, in congregatione videlicet dominorum illustrissimi ac celsissimi principis domini domini nostri clementissimi consiliariorum ac ad ardua dicti regni

Transylvaniae negotia dirigenda deputatorum. Die prima mensis Junii. Anno domini millesimo sexcetesimo octuagesimo quinto.

(P. H.) (P. H.) (P. H.)

(Eredetije az orsz. levtár E. F. L. XVI. 115.)

c)

1685. jún. 1.

Balogh László titkos utasítása a lengyel királyhoz.

Secretum Memoriale ad regem Poloniae.

(Megjelent kelet nélkül Történelmi Tár 1887. IV. f. 740. l.)

d)

1685. jún. 1.

Balogh László utasítása a beszterczeiekhez.

Istructio pro generoso Ladislao Balogh in civitate nostra Bistriciense fideliter expedienda etc.

Mivelhogy az néhai Duka vajda megszabadíttatására szereztetett summa beszterczei városunkban letétetett volt, mely miatt mind a török s mind pedig a lengyel király részéről busíttatunk, hogy azért az iránt is reménytelen busíttotásunk ne terjedjen, az beszterczei biró és tanácsesal is beszélgessen, s adja eleikben, azon summa pénzre viseljenek oly hűséges gondot s tartassék oly securitás alatt, semminemű kár azon summában ne következzék, sem pedig a mü tanácsúr hűveink consensusából arról leendő dispositiónk nélkül sem egyféle, sem másféle onnan semmi szín és praetextus alatt ki ne adják; mivel pedig Anastasius vádolt bennünket az lengyel király előtt azzal, hogy mü arrestáltuk volna azon summát, menjen bé azért a királyhoz és complanálja azon dolgot, tovább való busíttattatásunk miatta ne lehessen, ha be nem akar menni pedig, jőjjön udvarunkban.

Ez szerint végezvén ez iránt való parancsolatunkat is, magával levő étekfogónk által bennünket tudósítson. Datum in arce nostra Fogaras. Die 1. Junii. Anno 1685.

M. Apaffi (L. S.)

(Egykorú másolat, a Teleki fam. levéltárában. 3476.)

e)

1685. jún. 5.

A fejedelem levele a beszterczeiekhez.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram! Az Duka vajda satczában küldött Hűségtek várossabeli pénz iránt izentünk Hűségteknek nemzetes Balog László hívünk által, kinek szavainak Hűségtek adjon teljes hitelt, és ahhoz alkalmaztassák magokat, kegyelmesen parancsoljuk. Secus non facturi. Datum in curia nostra Porumbák. 5. Junii 1685.

M. Apafi mp.

A levél alján: Besztercze.

Külczím: Prudentibus et circumspectis judici primario, coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Bisztriciensis etc. Fidelibus nobis dilectis.

Ugyanott, más kézzel: Anno 1685. die 9. Julii allatae. Wegen des Duca Woda Geldes, dass es unter die Inspection etc. soll genomen werden.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában: 465. sz.)

f)

1685. jún. 9.

Balogh László jelentése Beszterczéről.

Kegyelmes uram!

Hogy isten ő fge az Ngoddal gyakorlani szokott lelki kegyelmét és jóvoltát az Ngod méltóságos személyén és méltóságos fejedelmi házán édes hazánk, nemzetünk, keresztyén vallásunk javára sokáig tündekeltesse, alázatoson és tiszta szívvel kivánom.

Kgls uram, én az Ngod kgls parancsolatja és az előmben adatott instructióm szerint Beszterczére jutván, az Ngod méltóságos commissióját az itt való becsületes birónak és tanácsnak praesentálván, instructiómat is ő kglnek aperiáltam, melyet alázatoson hallván ő kglmek, Anostasiust az Duca vajda pénzével az tanács eleiben felhivatták az én praesentiámban, és hittel elékérvén az pinzt. tizenkét darab ruhákban levén varrva, referálta Anostasius, hogy kész pénz van tizennégy ezer arany, és négyezer grama aranyportékák, melyeket is

az tanács jó dispositio alá tett, várván alázatosan Ngod kegyelmes parancsolatját innen való elvitettetése felől, mivelhogy szélben vadnak, igen tartanak az pinznek nálok sok ideig való tartattása felől: Anostasius penig a lengyel királyhoz nem akarván menni, az Ngod méltóságos parancsolatja szerint az Ngod méltóságos udvarában elmenni nem késedelmezik. Ezekkel istennek kegyelmében ajánlom alázatoson Ngodat. Beszterczén, 1685. die 9. Junii.

Ngod alázatos legkisebbik híve, szolgája
Alpestesi Balogh László mp.

Külczím: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno mihi clementissimo.

(Gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Levelekben. XXIX. kötet.)

XCVI.

1685. jún. 26.

Olasz Ferencz a fejedelemnek híreket ír.

Kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Ngodnak mint kglmes uramnak alázatoson jelentem, úgy hozta bizonyos emberem, hogy az váradi passának egy hét alatt el kell menni Szolnok felé, azért is sietteti az szegénység adaja bészolgáltatását. Az mely tatárok oda alá voltak ez mult télen quártélyban és Szolnokhoz jüttek volt, onnét elmentenek, oly híre van, hogy Tökölyvel Gönczné egyeznek meg, ott lévén most hadaival, és onnét akarnának Szathmár alá indulni. Érsek-Újvár felől azt hozta kgls uram, hogy keményen víjják, és az németnek Esztergomnál már tábora is volna. Az szerdár Budához érkezett. Ezután ha miket értek, mint kegyelmes uramnak Nagyságodnak alázatosan megírni éjjel nappal el nem mulatom. Éltesse isten Ngodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig kévánatos jó egészségben. In Somlyó, die 26. Junii, anno 1685.

Nagyságodnak alázatos szolgája, míg él
Olasz Ferencz mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó kegyelmes uramnak ő nagyságának alázatosan.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

XCVII.

1685. jú l. 1.

Meghívó a júl. 18-iki delegatióba.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram. Szükséges dolgai kivánván az hazának Kegyelmetek újabban való confluxusát, parancsoljuk kegyelmesen és igen serio, Kegyelmed úgy alkalmaztassa dolgait, hogy ad 18. praesentis mensis Julii Fejérvári városunkban compareálhasson. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Alba Julia, die 1. Julii Anno 1685.

M. Apafi mp.

Külczím: Generoso Georgio Gyerőfi de Gyerőmonostor, comiti comitatus Colosiensis supremo etc., fideli nobis dilecto.

Anno 1690. apertae per me Petrum Baczi (Bácsi) magistrum mp.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményében.)

XCVIII.

1685. jú l. 2

Teleki Mihály votuma a hadak leszállítása ügyében.

Mlgos fejedelem, jó kglms uram fejedelmem.

Minthogy most istennek hála a hírek csendesedtenek, egyébiránt is a nemes vármegyéknek magok vármegyéjekben csuportban lételekben is nem sok hasznát látván, mert a mint megczirkáltattam, hol tizenöten, hol huszonöten, hol harminczan ültenek fel, elvonván magokat, a kik értékesebbek s tehetősebbek, nem is küldvén én kezemhez együnnen is a regestrumokat, jovallattom kgls uram, hogy most állván be már az derék dolognak is ideje, szálljanak házakhoz, lévén oly dispositióval, mihelt újabb méltóságos dispositióját veszik Ngodnak, késedelem nélkűl felülhessenek.

A marusszéki atyafiak közűl a mint láttam, vonta ugyan félre magát egynehány a tehetősében, mindazáltal alkalmasint felültenek. A mezei hadakat pedig kgls uram még egyszer oly csoportosan nem láttam. A mennyi had Gyulafi uram mellett vagyon, a mostani időhöz képest elégségesnek itéltem a vigyázásra; előttök lévén Somlyó, Kővár is, mely helyekre megírtam, szorgalmatosan vigyázzanak, s

tudósítsanak; ha olyan hír érkezik, kgls uram, könnyű lészen az több rész hadaknak is parancsolni a kiszállás felől, a hova kivántatik ngos uram. Úgy is hiszem, mindenfelől két, legfeljebb három hét alatt bizonyosan megérti Ngod az dolgokat. Micsoda leveleim jöttenek együnnen, másunnan. Pernyeszi uram kezéhez küldöttem. Lengyelországban nagy dissensio hallatik az király és az urak között. Isten Ngodat az én jó kglms asszonyommal s ifjú urunkkal ő ngokkal együtt sok esztendőkig jó egészségben szerencsésen éltesse. Szentpéter 2. Julii, 1685.

Ngod alázatos szolgája
méltatlan híve
Teleki Mihály mp.

Külczím: Mgos erdélyi fejedelemnek ő ngának jó kgls uramnak fejedelmemnek adassék alázatossággal.

(A Magy. Nemz. Múzeum irattárában őrzött eredetiről.)

XCIX.

1685. jú l. 10.

Jablonovski a lengyel sergek vezére török foglyoknak Lengyelországba szállítása felől.

Celsme princeps dne et amice observandissime.

Eliberandi gratia captivos aulae meae sub praesentiam exercitus nostri ad arcem Strigoniensem et ara Parkaniensia interceptos mitto Budynum; non modo lytrum prompta compactum pecunia, sed et invicem celerioris illorum missionis, bini Turcae etiam captivi promissi locandi. Haec dum ita insistendo datae fidei expedienda mando, praemitto solitam amicitiae meae Suae Celsdni promptitudinem cum enixo postulato, quatenus tam illuc quam retrorsum per ditiones Suae Celdnis libere et in omni securitate transire possint. Quidquid in iis favoris accepero, obligatione mea recompensae incumbam quemadmodum

Celsmae Exceltiae Vrae
benevolentissimus amicus
et ad inserviendum paratissimus
S. Jablonovski
P(alatinus) et G(eneralis) I(ncliti) R(egii) E(xercitus), R(egni) P(oloniae)
dux supremus mp.

(A Magy. Nemz. Múzeum irattárában őrzött eredetiről.)

C.

1685. júl. 18—25.

A delegatio fejérvári üléseinek rendelései és irományai.

a)

1685. júl. 18.

A delegatio conclusumai.

Consultationis ac etiam deliberationis dominorum ill. ac cels. principis Transylvaniae consiliariorum ac etam regni deputatorum in congregatione eorundem ex edicto Suae Celsitudinis principalis ad diem 18. mensis Julii anni praesentis 1685. in civitatem Albam Juliam indictarum et celebratarum super arduis quibusdam regni negotiis in praesentia dictae Suae Celsitudinis principalis expeditae.

(A conclusumok — számszerint 1—16. — megjelentek Alvinczy Péter Okmánytára I. 17—24. l.)

Datum in civitate Alba Julia, in congregatione videlicet praedeclarata die 25. mensis Julii, ultima videlicet praemissae congregationis nostrae anno 1685.

b)

1685. júl. 24.

Apafi levele a szathmári parancsnoknak.

Ilme dne amice nobis benevole.

Ex literis universorum statuum et ordinum trium nationum regni nostri Transylvaniae fidelium nostrorum [1]) uberius intelliget Iltas Vra incommoditates intra limites regni nostri per milites sacrmae suae Mtis imperatoriae officiolatui Iltis Vrae subjectos proximis saltem temporibus patratas, quas satis mirari non possumus, neque illas nostra erga sacrmam suam Mtem imperatoriam sincera mereretur devotio, crebris Illustritatis Vestrae etiam obligationibus et juribus bonae vicinitatis aliud dictantibus. Illustritatem quocirca Vram peramice requirimus, fidelium nostrorum requisitionibus velit cum reali effectu ita mederi, ne etiam

[1]) Lásd ezen levelet Alvinczy I. kötet 24. s köv. l.

sacratissimae suae Mti imperatoriae molesti esse cogamur: cujus experturi benevolentiam nos et nostros experietur bonae vicinitatis jura observaturos. Dno Paulo Veselényi serio demandatum est, ut contentationem per ipsum in partibus Sacr. suae Majestatis damnificatis impendat, quam dum neglegerit, informaturi per Illustatem Vestram faciemus, ne ansa amplius queritandi suppeditetur. Eandem de coetero prospere valere desideramus. Datum in civitate nostra Alba Julia, die 24. mensis Julii anno 1685.

Ilmae Dnis Vrae

amici benevoli.

(A Magy. Nemz. Múzeum levéltárában őrzött minutáról.)

Jegyzet: A delegatió levelét l. Alvinczy II. 24. l.

CI.

1685. jú l. 28.

Olasz Ferencz híreket ír a fejedelemnek.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint kgls uramnak, kívánom, isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Olosz Ferencz uramtúl szintén most érkezék kgls uram Ngodnak szólló levele, melyet ezen levelemmel Ngodnak alázatosan elküldöttem. Az mint írja kgls uram, váradi pasának Szolnok felé kell indulni, azt hiszem, hogy az németek felesedtek, azért siettetik felmenetelit, az németek is, hogy Ujvárat víják, s az szerdár is Budánál van, azt írja, úgy hiszem, Ujvárt akarná megsegíteni, azért jött Budához, mert arra volna útja. Tököly is distractiót akarna csinálni Szakmárhoz való menetelivel, de azzal keveset distrahálódik. Ez után is ha mi hírek érkeznek kgls uram, Ngodnak alázatosan értésére adni el nem múlatom. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum Alamor die 28. Julii, anno 1685.

Ngod

alázatos híve és szolgája
Székely László mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő ngának, nékem jó kgls uramnak adassék.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

CII.

1685. júl. 31—aug. 11.

Balogh László követsége.

a)

1685. júl. 31.

A brandenburgi választó levele.

Sersme et ilme princeps, dne amice colendissime.

Redditae nobis sunt dilectionis Vrae litterae, quas ejusdem minister grosus Ladislaus Balog de Al-Pestes per consiliarium nostrum et ad aulam caesaream residentem de Schmettau ad nos mittendas tradiderat, iunctis insimul ejusdem ablegati literis, quibus Dil. Vrae desideria latius nobis exposuit. Pergratum nobis omnino accidisset, si cum eo colloquendi data fuisset copia, quo communicatis invicem colloquiis, eo rectius et liberius animi nostri sensa exprimere potuissemus; verum cum et intercapedo loci, et alia, quae ipse ablegatus allegavit, impedimenta obstinuerint, quo minus hoc fieri potuerit, nos quidem de iis, quae ex usu publicae rei esse cognoverimus, quibusque mediis ac modis imminentes hincinde religionis nostrae consortibus persecutiones amoliendae mentem nostram pro re nata ad praefatum consiliarium nostrum perscribemus, a quo Dil. Vra per ministrum suum eandem successu temporis resciscere poterit. Quam de caetero divinae commendamus protectioni.

Dabantur Freyenwaldae die 31. Julii, 1685.

Fridericus Wilhelmus dei gratia marchio Brandenburgensis, sacri Romani imperii archicamerarius et princeps elector Prussiae, Magdeburgiae, Juliae, Cliviae, Montium, Stettini, Pomeraniae, Cassubiorum Vandalorumque, nec non in Silesia, Crosnae et Carnoviae dux, burggravius Norimbergensis, princeps Halberstadii, Mindae et Camini, comes de Hohenzollern, Marcae et Ravensbergi, dominus in Rauenstein, Lauenburg et Bütau.

Dilnis Vrae

amicus studiosissimus
Fridericus Wilhelmus elector mp.

Külczím: Sersmo et ilmo principi dno Apafi, principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno amico nostro colendissimo.

(Gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Levelekben. XXIX. kötet.)

b)

1685. aug. 11.

Teleki jelentése a lengyel királynak Balogh László követségéről.

(Megjelent Történelmi Tár 1888. évf. 343. l.)

CIII.

1685. aug. 1—okt. 1.

Az oláh vajda levelezése a fejedelemmel.

a)

1685. aug. 1.

Bialis (Olasz) Sándornak a feleségével adott javak visszaadását kéri.

Ilme ac celsme princeps dne frater, amice et vicine nobis benevole.

Ez irásunk által akarván Ngodnak értésire adni, mivel az mü Görgő nevű doktorunk férjhez adván maga leányát Bialis Sándornak Francisko kapitány uram fijának, az minthogy azelőtt is Ngod eleiben küldtünk volt holmi bonumok felett, melyet mü és az atyja adtuk volt az menyecskével, házához vévén, mindeneket eltékozolván, és mind Ngod színe eleiben jegyzésben beküldettük. Csudálkozunk rajta, Francisko kapitány uram micsoda féle ember légyen, hogy az fiját magával elvitte, és az menyecskét az fijával oda hadta, semmi gondja viselése rejá nem lévén. Kérjük azért Ngodat atyafiságos szeretettel, hogy ha az menyecske nem kell, poroncsoljon, az menyecskével elvitt bonumokat adja meg neki vissza, mire másképpen az anyaszentegyháznak rendtartása szerint az menyecske elvétetik tőle. Ngod is nekünk más dologban poroncsolván, jó szívvel szolgálni kedveskedni el nem mulatjuk. Ezeknek utána istennek godviselése alá ajánlom Ngodat. Datum in sede nostra Bukarest die 1. Augusti 1685.

Ilmae ac celsmae dnis Vrae
frater, amicus ac vicinus benevolus
(oláh aláirás.)

Külczím: Ilmo ac celsmo principi dno Michaeli Apafi, dei (gratia) principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum dno, dno fratri et vicino nobis dilecto.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

b)

1685. sept. 1.

Jeremiás pópát ajánlja.

Ilme ac celsme princeps, dne frater, amice ac vicine nobis benevole.

Irásunknak oka nem egyéb, hanem ezzel akarván Ngodnak értésére adni, az oda való erdélyi püspöknek dolgáról értettük, hogy az melyet az elmúlt esztendőben püspökségre szenteltek volt, az is megholt volna; azért hogy ne kellessék onnét küldeni valami paraszt embert, mely hogy értelmes ne lehessen az püspöki hivatalra, mi azért igy találtuk fel, és választottuk egy Jeremiás nevű papot ő szentségit, mely értékes és tudós, Ngodnak is ismeretes, gondolván és úgy tudjuk, hogy érdemes lesz arra az püspöki hivatalra, így azért elküldöttük Ngodhoz, s ha Ngodnak kedve lészen hozzája, kérjük atyafiságos szeretettel Ngodat, hogy lehessen Ngodtúl szabadsága bejünni ide szenteltetésnek okáért. Ezért akarjuk Ngodnak értésére adni. Ezeknek utána istennek gondviselése alá ajánljuk Nagyságodat. Datum in sede nostra Bukurest die 1. Septembris, anno 1685.

Ilmae ac Celsmae Dnis Vrae
frater amici et vicini benevoli
(oláh aláirás.)

Külczím: Ilmo ac celsmo principi dno principi Transylvaniae, regni Hungariae dno et Siculorum comiti, amico et fratri vicino nobis benevolo.

(A M. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

CIV.

1685. oct. 1.

A moldvai rajda híreket ír a fejedelemnek.

Ilme princeps, dne frater, amice et vicine nobis benevole.

Kgd látogató levelét atyafiságos szeretettel nagy kedvesen vettük, hírekről való tudósításit is hasonlóképpen; mi is ez levelünk által láttatván Ngodat, kivánjuk, istentűl minden kivánta jókkal örvendetes szerencsékkel találhassa Ngodat. Ide való mostan fön forgó hírekről és alkalmatosságokról hogy Ngdat ne tudósitanók, nem akarók elmulatni. Irhatjuk azért, jóllehet hogy jó idején volt parancsolatunk az táborban való készülésünk felől, úgy mindazonáltal, hogyha

menetelünk kivántatni fog, bene quidem, ha pediglen nem, itthon maradhattunk volna, csak éppen szorgalmatosan lennénk azon, hogy az elrendelt élést indíttatnók meg Kamenicz felé; mostan azért mind az élést megindíttatván, mind penig bizonyos számu embereinket, hadakat szerasztyir pasa ő nga táborára elküldvén mintegy ezerig valót, utóljára az szükség úgy hozván, nekünk is meg köllött indulnunk az táborban, de minthogy késűn kivánták indulásunkat, még az határig, vagy annál is valamivel elébb lépnénk, talán addig föltett szándékját is szerasztyer pasa az tatár hánnal végben viszik ő ngok, mivel nem annyira hadakozás kedvéért mennek, mint azért, hogy az élést iktathatnánk be Kaminitzben, előljáróul elegyes hadakat tatárokkal küldettek is, az kik az élésvitelt bátorságosabban alkalmaztassák.

Az elmúlt napokban történt ilyen dolog is, hogy az mely Szulina nevű hettmanja volt az kozákoknak az törökek részérűl, Nemirovárúl az keresztény részrűl lévő hadakban kétezeren jövén el és száz szekerekkel Jahurlo nevű kozák városnál felmenvén, magát is az Szulina hettmant elevenen fogták el, a többit penig mind kardra hányván el, és az mely lövő szerszámokat adott volt neki az török, azokra kötözvén meg, úgy vitték el magokkal; de eddig úgy hiszszük, magán is feladtak. Az lengyelek is úgy hallatnak, hogy derék készülettel lévén és Usztya nevű helynél az Nyeszteren hidat csinálván, általköltöztek, Sznetinhez nem messze táboroztak, az szerasztyer pasa penig tatár hán ő ngok Czóczorárúl megindulván, Szefanesz nevű helyig mentek el, és onnat mind az innét megindíttatott élést, mind penig az kit ő ngok az Pruth vizén szállithattak le, ha békességesen Komeniczben beigtathatják, talán onnat vissza is fognak térni, minthogy minden szándékok csak az, hogy az élést küldhetnék be, továbbá való táborozásokat nem is reméljük. Mindezek fölött dolgok új meneteli mint leszen, csak a jó isten tudós benne. Interim ha mik újulnának, tartozó atyafiságunk szerint Ngodat örömest tudósítjuk mindjárást haladék nélkűl, hasonló jó akaratját várván Ngodnak is. His itaque Iltem Vram diu florentem et regnantem bene valere desideramus. Datum in castris nostris positis ad Drazanest. Die 1. Octobris anno 1685.

Ilmae Dnis Vrae frater, amicus et vicinus benevolus
(oláh aláirás.)

Külczím: Ilmo principo dno Michaeli Apafi dei gratia principi regni Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. etc. dno fratri, amico et vicino nobis benevolo

(A Magyar Nemzeti Muzeumban őrzött eredetiről.)

CV.

1685. sept. 2—21.

Daczó György jelentései.

a)

A sept. 2-diki jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint kgls uramnak, isten boldog szerencsés hosszú élettel megáldja, kivánom.

Kgls uram, akarám Ngdnak ez irásom által jelenteni, mivel isten kegyelmességéből az Ngod parancsolatja szerint megjárván utunkat, midőn Esztergomhoz a táborban érkeztünk volna, nagy böcsülettel acceptálván bennünket; az mi penig az ott való állapatot s harczját illeti, mint lött, arról Ngodat Buda alól, a pesti mezőről voltaképen az Debreczeni Szabó András nevű emberséges ember által tudósítottam, annak utánna az harcznak megtétele után behivatván, nagy böcsülettel bennünket elbocsáta, igen nagy ígíretekkel, és hüti szerint való szép szókkal, melyet ha isten engedi, magam Ngodnak megmondok, mely ígíreteknek nagyobb bizonyságáért és a dolognak sietésiért elküldettem utánnuk negyed nappal egy Szuliman aga nevű belső szolgáját, ki is itt volt Ngodnál Fogarasban a télben, kinek a lovai mind elállván, magát az magam szekeremen, szolgáit postaszekeren hozám; én is sijetek, az mennyiben lehet, mert az dolog késedelmet nem kiván, ha holnap estére nem lehet, azon leszek, hogy holnap után estére szemben leszek Ngoddal. Ezek után adja isten, irásom találja Ngodat szerencsés boldog órában. Datum in oppido Alvincz die 2. Septembris anno 1685.

Ngodnak

alázatos szolgája alázatosan szolgál míg él
Daczó György.

Mi kgls uram az altalan *(így!)* nem mehetünk, hanem az Maros mellett kell felmennünk az lovaknak rosz volta miatt, Enyed felé s Kutyfalva felé.

Külczím: Az mlgos erdélyi fejedelemnek, nekem kgls uramnak alázatosan irám.

(A Magyar Nemzeti Muzeum irattárában őrzött eredetiről.)

Jegyzet. A Daczó által hozott leveleket l. Török-Magyarkori Államokmánytár VII. k. 93. l.

b)

A sept. 21-iki jelentés.

Mint kgls uramnak, Ngodnak alázatos szolgálatomat ajánlom, isten kivánsági szerint való jókkal áldja meg Ngodat, szíbűl kivánom.

Ez alkalmatossággal akarám Ngodat tudósítani, Moldvában küldöttem volt éppen Jászvásárra, a vajda lakó helyére, a hirek tudakozására; tegnap jövén meg az emberem, olyan hírt hozott, hogy a vajda békességben székiben vagyon, a tatárság hazájában takarodott, de rettenetes éhséget mond Moldovában. Ngodnak most semmivel kedveskedni nem tudván, hanem vagy öt császármadarat küldöttem, többnek bizony szerit nem tehettem, mivel a hadak is mind ide kitakarodtak volt; egyébiránt is penig kgls uram, meg kell vallanom, ott olyan hírt hirdettek most, hogy Mikes uramnak Ngod olyan authoritást engedett, hogy a két innep közben megmustrálja a hadakat, és én helyettem más kapitánt praeficiáljon; még eddig kgls uram, mind kapitánságok s mind főispánságok osztási praecise csak a fejedelmek authoritásában állott, azt másoknak soha nem engedett egy fejedelem is; ha valami vagyon a dologban, kérem alázatosan Ngodat, ne romoljon én bennem meg a Ngod fejedelmi authoritása, noha még meddig a Ngod kegyelmes parancsolatját arrúl nem veszem, én azoknak a híreknek ugyan hitelt nem adok; mivel vétkemet nem tudom életemig is adá Ngod azt a tisztet nekem, éltében a maga donatióit Ngod el nem rontja; ha pedig Ngod kgls uram, sokszor megigért fejedelmi kegyelmességét tovább is rajtam fentartja, kérem nagy alázatossággal, méltóztassék egy commissiót a széknek küldeni, hogy mint eddig, úgy ezután is Ngodtúl elejekben rendeltetett főkapitányoknak agnoscáljanak, hogy így ha a szükség kivánja, mind hazámnak s mind Ngodnak rendesebben tudjak szolgálni; mely Ngod fejedelmi kegyelmességét életem fogytáig alázatos hűséggel (meg) igyekezem szolgálni. Hogy eddig Ngod udvarlására nem mehettem, arrúl alázatosan követem, mert vagyon már három hete, miulta nagy nyavalyában feküdtem, fekszem most is, noha már ugyan istennek hála, jobbacskán kezdettem lenni, isten meggyógyítván, mennél hamarébb Ngod udvarlására igyekezem menni. Ezek után a jó isten oltalmába ajánlom Ngodat. Datum ex Szt.-Erzsébet die 21. Septembris, 1685.

Ngodnak alázatos szolgája s igaz hive míg él
Daczó János, mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek, nékem mindenkori jó kgls uramnak ő ngának irám alázatossággal.

(A M. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

CVI.

1685. sept. 5.

Teleki Mihály votuma.

Mlgos fejedelem, jó kgls uram fejedelmem.

Ngod két rendbeli méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem. Ezekben az fenforgó nagy materiákban valóban megkivántatván a tanácskozás, holott azokhoz még sok discursusok után is nehéz igen szóllani, s annál is inkább determináló conclusumokra menni, másképen a német az egymás után következett győzedelmekkel igen elhivén magát, vagy megkeményíti magát, vagy ha mire akarna is menni, de vontatva cselekeszi, annál is inkább, hogy a kihája levelében írt török kivánságira reá menjen, nem hiszem, másképen is a porta csak már is másolni láttatott elébbeni intentióját a Ngod békességben való mediatiója iránt. Az mint mindenkor Ngodnak mondottam, nem élhetvén a török más mediatiójával oly bátran, mint az Ngodéval, most is úgy hiszem, az mint az szerdár izeneti bizonyítják, mást abban az porta nem adhibeál. Bizony dolog, nehéz materia, sok költséggel, nehéz fáradsággal járó dolog, de az Ngod részérül igen becsületes és jó dolog, annak alkalmatosságával méltóságának és két haza javának s nemzetének sokat szolgálhat, vallásának is sokat segithet. Mind erre nézve, mind azért, hogy az pater is érkezhetik, (noha én olyan hiszemben vagyok, a győzedelem után aligha őtet nem revocálták és újabb instructiót neki nem adtak) s egyebünnen is az dolgok naponként újulván, ez hazában való vigyázásrúl is újabb dispositiót kelletvén tenni, gondolom, Kolosvári uram is aligha meg nem érkezik: szükségesnek itílem vékony itíletem szerint, hogy Ngod tanácsit és a delegatusokat mentül hamarébb összehivassa. Most ily nagy dolgokban való követségekre s végezésekre az ő kglmek jelen lételek szükségesképen megkivántatik. Már az ő kglmek összegyűlését megvárja-e ez a török követ csendesen vagy nem, azt én nem tudhatom, egyébiránt itt tartóztatásában is akadályt látok, nem adhatván legalább a tanács tetszése nélkül neki rendesen választ; hertelenkedni is a válaszadással nem bátorságos. Vallis uram havasalföldi

vajdának küldött levele iránt is én bizony nem tudom mit írjak, elküldeni is bajos, el nem küldeni s a debreczeni embert sokáig tartóztatni az város részéről (kivált ha itt való mulatását megtudják, meg is tudják pedig) veszedelmesnek látom. Ezen dologhoz is a tanács nékül bátran nem szólhatok.

Daczó György uramnak is szükséges kgls uram megparancsolni, hogy a mikorra Ngod az urakat és delegatusokat convocáltatja, ő kglme is compareáljon. Hosszas írásomrúl Ngodat alázatosan követem. Isten Ngodat az én jó kegls asszonyommal s ifjú urunkkal ő ngokkal együtt sok esztendőkig szerencsésen éltesse. Gernyeszeg 5. Septembris, 1685.

Ngod alázatos szolgája
méltatlan híve
Teleki Mihály mp.

(A Magyar Nemzeti Muzeumban őrzött eredetiről.)

CVII.

1685. sept. 5.

Bethlen Gergely votuma.

Mlgos erdélyi fejedelem, nekem érdemem felett való Kgls uram.

Nekem küldött Ngod méltóságos parancsolatját alázatoson vettem, az Ngod méltóságos parancsolatjának azért alázatoson eleget akarván tennem, nekem vékony tetszésem ez. Az Ngod méltóságos leveléből úgy értem, az dolgok már az időhöz képest naponként mind sokasulni, mind újulni fognak, kihez képest kétség kivűl sok országos dolgok is concurrálni fognak, úgy hogy talám ha Ngod kegyelmességéből az egész deputatus rendeket öszve fogja is hivatni, mindazáltal az szükséghez képest újolag az egész országot is Ngdnak convocáltatni igen szükséges lészen. Minek okáért kglmes uram mind azok az okok, melyeket Ngod méltóságos leveliben felteszen, mind peniglen az adónak felette sok héánossága az én itéletem szerint, inkább kivánja azt, Ngod kegyelmességéből az egész országot hivassa; napja felől kglmes uram bizonyost én nem írhatok, mivel Ngod hova akarja ő ngokat s ő kglmeket öszvehivatni, nem tudom. Az debreczeni dolog felől mit írjak kglmes uram, nem tudom, egyébiránt kgls uram tudom, ők oly emberek magok megmaradására, az Ngod méltóságára is tudnak vigyázni, ha akarnak, el is hiszem, elégséges instructióval vadnak ők elbocsáttatva. Ajánlom

ezzel Ngodat mint kglmes uramot méltóságos házával az jó istennek és maradok

Bodonban anno 1685. die 5. Septembris.

Ngod legkisebb igaz híve és alázatos szolgája
Bethlen Gergely mp.

Külczím: Az mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem érdemem felett való kglmes uramnak adassék.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

CVIII.

1685. aug. 14—sept. 16.

Az erdélyi követeknek adott menedék-levelek.

a)

1685. aug. 14.

Leopold császár menedéklevele.

Nos Leopoldus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae et Wirtembergae, superioris et inferioris Silesiae, marchio Moraviae, superioris et inferioris Lusatiae, comes Habspurgi, Tyrolis et Goritiae. Universis ac singulis, tam ecclesiasticis, quam saecularibus, magistratibus, confiniorum nostrorum capitaneis, eorum locumtenentibus, equitum magistris, capitaneis, signiferis, excubiarum praefectis, vajvodis, decurionibus, caeterisque gregariis tam equestris, quam pedestris ordinis militibus, has nostras visuris, lecturis, aut legi audituris, gratiam nostram caesaream ac regiam et omne bonum. Notum facientes, quod praesentium exhibitores, iltrismi Michaelis Apaffy electi Transylvaniae principis ablegati cum benigno assensu nostro ad aulam nostram caesaream et regiam proficiscantur. Qui ut iter suum quibusvis impedimentis et obstaculis semotis tanto securius et celerius perficere possint, omnes et singulos praecensitos benevole et gratiose requirimus, nostris vero subditis et militibus serio ac firmiter demandamus et injungimus, ut praedictos ablegatos unacum servis, equis, sarcinis et rebus suis ubique locorum et passuum terra marique libere expediteque ire, transire, immorari et recedere sinant, ac nulla uspiam injuria affici patiantur, quin potius necessitate postulante et ubi requisiti fuerint, de salvo conductu, comi-

tiva sufficiente, viarum ducibus, equis, aliisque rebus prosequendo itineri idoneis prospiciant, omnibusque benevolentiae et humanitatis officiis afficiant et prosequantur. Eosdem sub fide christiana clementer assecuravimus, quod hinc pro lubitu discessus securus et inimpeditus reditus concedetur, satisfacturi in eo clementissimae nostrae et omnimodae voluntati atque mandato. Dabantur in civitate nostra Viennensi die decima quarta mensis Augusti, anno dni millesimo sexcentesimo octogesimo quinto. Regnorum nostrorum Romani vigesimo octavo, Hungarici trigesimo primo, Bohemici vero vigesimo nono.

Leopoldus mp. (L. s.)

Hermannus marchio Badensis.
Ad mandatum sac. caes. Mtis proprium
Christophorus Dorsch mp.
Joannes Adamus Wőber mp.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

Hátlapján: Anno dni 1685. 14. Augusti. Az római császár adta salvus passus pariája.

b)

1685. sept. 16.

A lengyel király menedék-levele a fejedelem követei számára.

Joannes Tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolenscae, Severiae, Czerniechoviaeque.

Universis et singulis, quorum interest, praesertim vero magnificis et generosis dignitariis, palatinis, castellanis, arcium praesidiorumque nostrorum praefectis, capitaneis, colonellis, commendantibus, eorumque loci-tenentibus, necnon urbium oppidorumque magistratibus, passuum, limitum, viarumque publicarum custodibus, caeterisque, ad quoscunque praesentes literae nostrae provenerint, nobis dilectis, gratiam regiam. Destinavit ilmus Transylvaniae princeps suos ad nos, tractandorum publicorum negotiorum causa, expedire legatos. Quibus ut non modo liberum ac securum per ditiones nostras concedant transitum, verum etiam omnimodam, quacunque ipsos iter facere contigerit, exhibeant humanitatem, diligenter serioque praesentium vigore requirimus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo nostro communiri jussimus. Datum in

palatio nostro Pilaszkieuicensi die decima sexta mensis Septembris, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto. Regni vero nostri anno duodecimo.

Joannes Rex. mp.

(P. H.)

Ad. Sarnowski Pr. Lac. secretarius.

Literae salvus liberi *(így!)* magficis legatis ilmi principis Transylvaniae.

(A Magyar Nemzeti Muzeum levéltárában őrzött eredetiről, mely patens alakban van irva.)

CIX.

1685. sept. 24.

Meghivó az octóber 24-iki országgyülésre.

Michael Apafi dei gratia pinceps Tranniae; partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nram! Érkezvén olyan dolgok s naponkint reménlvén többeknek is érkezését, melyeket szüksegesnek itilvén az nemes ország statusival közlenünk, tetszvén azért becsületes tanácsúr hiveink ő kglk javallásokkal az nemes országot convocáltatnunk, parancsolván Kgnek kglsen és serio, 24. proxime affuturi mensis Octobris gyula-fehérvári városunkban, compareálni el ne mulassa. Secus sub poena articulari et in generali decreto expressa non facturus. Datum in castro nro Radnoth 24. Febr. 1685.

M. Apafi m. p.

Külczím: Generoso Stephano Rácz de Galgo, fideli nobis dilecto.

(Br. Orbán Balázs sajátja.)

CX.

1685. oct. 6—18.

Olasz Ferencz jelentése.

a)

Az oct. 6-iki jelentés.

Kegyelmes Uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogitsa. Alázatosan megirtam vala Nsgodnak keglmes uram, hogy Kállónak megvételét visszajövő utjokban hallották az katonák, azután bizonyosan hozák keglmes uram, hogy

feladták. Tökölyinek hintai. hintóbéli lovai, lóra való ezüst aranyas szerszámi confiskáltattak, negyvenezert tallért kárt vallott ő nsga, az mint hallatik; onnét Kis-Várda alá mentek az hadak. Sulcz Patak alá készül. Barkóczi Ferencz Szádvára alá nyomult. Tökölyi mellett Kende Gábor és Deák Ferencz vagyon, több tisztek nincsenek. Keresztesről is két zászlóalja ment el ő nsga melől. Ez múlt szerdán Váradon volt embere, az passátúl quártélyt, értettem, hogy sollicitál ő nsga. Ezután ha mit értek, mint keglmes uramnak Nsgodnak alázatosan megirni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig kévánatos jó egésségben. In Somlyó die 6. Octobris anno 1685.

Nsgodnak

alázatos méltatlan szolgája
míg él
Olosz Ferencz mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nekem jó kegyelmes uramnak ő nsgának alázatosan.

(Ered. Nemzeti Muzeum Tunyogi gyűjtemény.)

b)

Az oct. 17-iki jelentés.

Kegyelmes Uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Ngodnak mint kegls uramnak alázatosan tegnap megirtam vala Tökölyinek ő ngának a váradiakkal való tractáját, mely felől bizonyos emberét küldötte hozzám tegnap a bihari biró, hogy bément ő nga Váradra, de bémenetele után megriadván, Püspökin maradott, cselédi ugyan tegnap onnét kiszaladtak, szekeret és egyéb jókot ott hagyván. Mivel pedig én egy embert küldtem volt Szalontára kgls uram, ki visszatérésében ott volt benn Váradon, az házat is ő seperte ki, kiben szállitották, és mint lött ott az dolog, szemével látta. Ngodnak alázatosan magát azért küldtem be, hogy mindeneket igazán megbeszéljen. Ezután mi érkezik, mint kgls uramnak Ngodnak alázatosan megirni el nem mulatom. Éltesse isten Ngodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig jó egészségben. In Somló die 17. Octobris, anno 1685.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája
míg él
Olosz Ferencz mp.

Külczím: Erdély országának mlgos fejedelmének, nékem jó kglmes uramnak ő ngának alázatosan.

(A Magyar Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

c)

Az oct. 18-iki jelentés.

Keglmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogitsa, kévánom. Megirtam vala keglmes uram Nsgodnak tegnap is Tökölyi ő nsga dolgait; más rendbeli emberemet is küldöttem volt keglmes uram Váradra vigyázni, ki is megérkezvén, bizonyosan beszéli keglmes uram, hogy még akkor estve hajadon fővel kisérték bé jancsárok az pasa házától az várban, hogy bádgyadozott, a várhidgyán döfölték is, ugyanakkor hétfőn estve vasban verték, karjait hátra kötözvén, hatod magával szekerekre tétetvén, Ubrisi uram fogott egyik lenni, éjtszaka Jenő felé indították kisérőkkel. Javait, dobjait és az miét találták Püspökibűl, hit szerént kikerestette az passa és bévitette maga embereivel, Petrőczit kibocsátotta, meghagyta, az megmaradott hadaknak viselje gondját. De az Mutaveli megparancsolta, senki bé ne fogadja, sőt jószágábúl kiverjék. Berettyóujfalu felé vagynak. Ezután ha ujobbat értek mint keglmes uramnak Nsgodnak alázatosan megirni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat sok számos esztendőkig szerencsés uralkodással jó egésségben. In Somlyó die 18. Octobris anno 1685.

Nsgodnak

alázatos méltatlan
szolgája míg él,
Olosz Ferencz, mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nekem jó keglmes uramnak ő nsgának alázatosan.

(Eredetije a Nemzeti Muzeum Tunyogi-gyűjt.)

Jegyzet: Az ugyan e tárgyban Inczédyhez irt levelét l. Török-Magyarkori Államokmánytár VII. k. 103. l.

CXI.

1685. oct. 7—25.

Wallis levelei Telekihez.

a)

Az oct. 7-iki levél.

Illustrissime domine
Domine mihi observandissime.

Acceptas Vestrae Illustrissimae Dominationis literas recte percepi unacum inclusis, quas etiam sine mora transmittam per lineam rectam, nam Tokainum nostri tenent, et ego per militiam mihi concreditam etiam Kalloviam occupavi. Kisvardam curo oppugnari et cum bona spe, et sic Tökölius nullam stationem habebit in nostra parte. Etiam rectius quo volo mittere possum. Patakinum dominus generalis Schultz post occupatum Tokainum obsidet, creditur etiam jam captum, quia non auditur sonitus tormentorum. De adventu alicuius armadae Turcicae non audimus quidquam, Tokolius cum paucis Mongazinum se recepit, si *(így!)* ibi mansurus, non scio. Quamprimum cum auxilio divino Kisvarda cadet ad manus nostras, eum in Monkaz conabor occadere *(így!)*. Si Vestra Dominatio Illustrissima aliquid de aliquo adventu inimici audiret, rogo dignetur mihi partem dare, ego illos bono animo et corde expecto, et maneo ex corde Vestrae Illustrissimae Dominationis

Zathmar 7. Octobris 1685.

servus paratissimus
G. v. Wallis m. p.

Külczím: Illustrissimo domino domino Michaeli Toloky regni Transylvaniae supremo generali Domino mihi observandissimo.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában 3721. sz.)

b)

Az oct. 21-iki levél.

Illustrissime Domine
Domine mihi observandissime. Non dubito reverendum patrem Dunod jam apud Vestram Illustritatem apulisse feliciter; nova non habeo alia transscribenda, quam quod Tokolius a turcis 15. Octobris fuerit arrestatus, sui vero dimissi, qui hinc inde disperguntur. Petrozius qui cum preciosioribus equis

et pecunia Tokoliana versus has partes transivit, volens forsan in Mongaz se conferre, curavi per meos insequi, audio se in Marmaros recepisse, sciens bonum fautorem ibi se habiturum in domino Frater, quousque mei eum insecuti sunt, adhuc non scio. Excellentissimus Caprara oppugnat graviter Caschaviam. Deus det bonum tempus. A Vestra Illustritate supplico, dignetur me certiorem facere, quamprimum id cognoscet, de quo mihi scripsit sub dato 14. Octobris, his maneo in perpetuum ex corde

Vestrae Illustrissimae Dominationis

Zathmar 21. Octobris 1685.

obligatissimus servus

Georgius Baro de Wallis m. p.

Külczím: Illustrissimo domino domino Michaeli Tölöky inclyti regni Transylvaniae supremo generali etc. Domino mihi observandissimo.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában 3593. sz.)

CXII.

1685. oct. 18.

Apafi tudatja Telekivel Thököly elfogatását.

Adjon Isten sok jókat Kegyelmednek.

Az estve maga hirével érkezvén ide újolag azon követje a szerdárnak, a kit Görgénybűl elbocsátánk, jött ilyen dologgal: Észrevévén Thökölyinek álhatatlanságát a porta, parancsolt az szerdárnak, hogy valami formán keritse kézben. Melyet igy akar el követni, minthogy Thökölyi segitséget kér az német ellen, az tömösvári passát rendelte melléje, olyan ordinantiával, hogy mihelt véle találkozik, mindjárt kösse nyakon. Kért benünket az szerdár azon, ha valamint el találna erre felé szaladni, légyünk vigyázásban és fogassuk meg. Igy lévén a dolgok, mégis elhisszük Kende Gábor más felé beszél, melyrűl várjuk Kglmed tudósítását. Isten Kegyelmeddel. Alvincz 18. Octobris 1685.

Kegyelmednek minden jót kiván

Apafi Mihály mp.

Külczím: Becsületes meghitt belső tanácsúr hivünknek s fő generalisunknak tekintetes nemzetes széki Teleki Mihály uramnak ő kegyelmének.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában 3697. sz.)

CXIII

1685 oct. 24—nov. 7.

A fehérvári országgyűlés törvényei s irományai.

a)

1685. nov. 7.

A törvények.

Nos Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungarinus domorum et Siculorum comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod spectabiles ac magnifici, generosi item ac egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem vigesimum quartum mensis Octobris anni praesentis 1685. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto principali nostro indictis et celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in conventu eorundem communibus ipsorum votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos, supplicantes nobis humillime, ut Nos omnes et singulos eosdem articulos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes, nostrumque illis consensum praebentes authoritate nostra principali eosdem acceptare, approbare, ratificareque et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios quospiam, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Articuli dominorum, magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem vigesimum quartum mensis Octobris anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi quinti in civitatem Albam Juliam ex edicto suae celsitudinis principalis indictis et celebratis conclusi.

Articulus I.

Bécsben expediált követek alkalmatosságáról.

Szegény hazánknak közönséges és kiváltképen való szükséges dolgai végett kegyelmes urunk az úr Hallér János uram, Pernyeszi Zsigmond, Szebeni Miles Mátyás és Inczédi Mihály atyánkfiainak a római császárhoz ő felségéhez

a Nagyságod ő kegyelmeknek adott méltóságos plenipotentiája és instructiók szerint való expeditiójok nékünk is közönségesen tetszik, és rendeltünk mi is az ő kegyelmek költségére hétszáz, a posták expeditiójára pedig háromszáz imperialis tallérokat a praefectus atyánkfia kezéhez nem régen adatott közönséges pénzből, instálván alázatosan Nagyságodnak, méltóztassék Nagyságod is kegyelmesen annuálni.

Articulis II.

A delegatusok assecuratiója az ország részéről.

Szomorúan tapasztalván kegyelmes urunk, mely szoros állapotban légyen az hatalmas török nemzet és római császár ő felsége egymás ellen kikölt s terjedő hadakozásnak alkalmatosságával szegény hazánk s nemzetünknek is dolga, közönséges megegyezett akaratból ezen fenforgó, szegény hazánk dolgai folytatására és édes hazánk javára és megmaradására szolgálható minden dolgoknak elkövetésére a méltóságos tanácsot s ő kegyelmek mellé rendelt bizonyos számú böcsületes atyánkfiait, úgymint Bánfi György, Gyulafi László, Kemény János, Bethlen Miklós, Gyerőfi György, Macskási Boldisár, Thodalagi János, Bethlen Pál, Petki János, Daniel István, Alvinczi Péter, Bánfi Farkas, Mikó István, Keresztesi Sámuel, Toroczkai István, Gyulai Ferencz, Kálnaki Sámuel, Kendefi János, Pernyeszi Sigmond, Lugasi Ferencz, Bálintit Sigmond, Apor István, Haranglábi Sigmond, Kálnaki Farkas, Sárosi János, Inczédi Pál, Kabos Gábor, Hegyesi István, Inczédi Mihály, Ugron Ferencz, Nagy Pál, Balog Boldisár, Alsó János, Keresztúri János, Rédei János atyánkfiait, Szebenből polgármester, Brassóból Filstik Mihály, Segesvárról Deli Mihály, Beszterczéről Joachimus Walendorfius és Medgyesről polgármester atyánkfiait a mi három nationalis pecsétünkkel megerősített assecuratoriánknak erejével: megnyugodván abban, hogy Nagyságod ő nagyságokkal és ő kegyelmekkel együtt szegény hazánknak és édes nemzetünknek boldog javát s megmaradását is keresztyéni atyai indulatokkal s szorgalmatossággal is munkálódja, instálván Nagyságodnak alázatosan, méltóztassék Nagyságod ez iránt is kegyelmes consensusát adni.

Articulus III.

Az ország végházai s bizonyos városokban szállítandó élésről.

Noha kegyelmes urunk szegény hazánkban közönségesen elterjedett nagy szükség miatt rendszerint való adónknak is

megfizetésére alig érkezhetünk, mindazáltal szegény hazánk s nemzetünk a mostani szoros állapothoz képest következhető nagyobb gonoszának eltávoztatására Nagyságod kegyelmességéből holmi búzát s egyéb gabonát is főtiszt uraink s atyánkfiai szorgalmatoson provideálván felőle, a vármegyék és székek vicetisztei által életek s minden javak elvesztése alatt felszedni s ez esztendőben következő szent András napjára az ide alább következő helyekre szállítani rendeltünk, úgymint: hogy kapuszám után minden vármegyékben és székekben is búzát két kis köblöt, és zabot egy kis köblöt, minden ravatlan paraszt falukon tizenkét-két personák hasonlóképen búzát két kis köblöt, és zabot egy kis köblöt. A székelységen lévő jobbágyság hasonlóképen felszámláltatván, húsz-húsz personák búzát két kis köblöt és zabot egy kis köblöt, a Zetelaka és oláhfalvi privilegiatusok is hasonlóképen mint a székelységi jobbágyság contribuálván. Mármaros vármegyei jobbágyi és városi rendek közönségesen búzát kétszáz kis köblöt és zabot négyszáz kis köblöt, a brassai atyafiak jószági közönségesen búzát harmincz kis köblöt és zabot is harmincz kis köblöt. Fejérvári városi rend hét kis köböl búzát. Vízakna városa búzát huszonöt kis köblöt, és zabot húsz kis köblöt. Abrugbánya városa zabot negyven kis köblöt. Hattzag városa búzát hat kis köblöt és zabot négy kis köblöt. Hunyad városa búzát hat kis köblöt. Udvarhely városa búzát két kis köblöt és zabot tíz kis köblöt. Csíkszereda városa zabot öt kis köblöt. Kézdivásárhely búzát tíz kis köblöt. Bereczk városa zabot két kis köblöt. Sepsiszentgyörgy búzát hat kis köblöt. Illyefalva búzát hat kis köblöt és zabot is hat kis köblöt. Szászpapok búzát négyszáz kis köblöt és zabot négyszázhatvan kis köblöt. Oláh papok személy szerint egy-egy véka búzát és egy-egy véka zabot adjanak. És Thorda, Kolos, Doboka, Belsőszolnok vármegyék, item fejérvármegyei alsó járás és aranyasszékiek Kolosvárra; Küküllő, item fejérvármegyei felső járás, ennek felette Segesvár, Kőhalom, item Udvarhely, Háromszék és Csíkszékbeliek Segesvárra. Marusszék Marusvásárhelyre. Szebenszék, Ujegyház, Nagy-Sink, Brassóvidéke és a brassaiak jószági is Szebenben. Medgyesi szék Medgyesre. Besztercze szék Beszterczére. Szerdahely és Szászsebes székbeliek Szászsebesben. Szászváros, szék Szászvárosra, Hunyad és Zaránd vármegyeiek Dévában, Mármaros vármegye pedig Husztra szállítsák. Tartozván a megírt véghelyekben és városokban levő főtisztek azon búzának és gabonának is elégséges és alkalmatos helyet is rendelni, sőt azon búzának és gabonának is percipiálására s gondviselésére alkalmatos

embereket állíttatni, kik mikor a szükséges dispositio kivánja, hitelesen erogálják és annak idejében hűségesen ratiocináljanak is róla. Instálván Nagyságodnak alázatosan, méltóztassék Nagyságod is ez iránt kegyelmesen annuálni.

Articulus IV.

A kutyfalvi ecclesiának dolgai igazítására delegalt commissariusokról.

Az elmult tavaszi generalis gyűlésünkben kegyelmes urunk bőcsületes atyánkfiait rendeltük volt a kutyfalvi templom és egyéb ecclesiai difficultások eligazítására, de azon dolog ez ideig a fenforgó külömb-külömb féle akadályok miatt nem complanálhatott s mostanság pedig Hallér János uram követsége és Horváth Ferencz atyánkfia betegsége miatt lehetetlenség, hogy véghez menjen, melyhez képest Nagyságod kegyelmes consensusa is accedálván. Hallér János uram helyén Petki János, Horváth Ferencz atyánkfia helyett pedig Balog Boldisár atyánkfiait rendeltük, úgy, hogy competenti termino a megírt faluban compareálván ő kegyelmek, a több azon dologra deputált commissarius atyánkfiaival azon falubéli templom és ecclesiai difficultásokat complanálják istenesen s végképen.

Articulus V.

Tábori kereskedésről.

Nem kevés praejudiciummal tapasztaltuk lenni kegyelmes urunk a vitézlő rendnek az elmult esztendőbéli táborozások alkalmatosságával hogy sem borral, sem serrel, sem penig kenyérrel és egyéb éléssel is kereskedniek nem engedtetett: ehhez képest hogy Nagyságod azok ellen, a kik effélében régen observáltatott szabados jó rendet megbontották, animadversióját igérni és a táborozásnak alkalmatosságakor mindenféle éléssel való kereskedést a vitézlő rendnek régi ez iránt való szabadsága szerint megengedni méltóztatott, Nagyságodnak mint kegyelmes urunknak alázatoson megszolgáljuk.

Articulus VI.

Czégéres gonosztévők és sellérek dolgáról.

Közönséges megbántódásunkkal tapasztaljuk kegyelmes urunk külömb-külömb féle czégéres vétkekben élőknek alkalmatossági miatt fenforgó károsításunkat és egyéb iránt való sok szenvedésinket is, melyektől a sok párttartók és

külömb-külömb törvényes kifogások miatt semmiképen meg nem menekedhetünk, mely káros szenvedésinkre sok sellér jobbágyok is tolvajságra adván magokat, nem kevés okot szolgáltatnak. Nagyságod kegyelmes consensusából azért végeztük, a kik tolvajságban, gyilkosságban, boszorkányságban és egyéb ezekhez hasonló czégéres vétkekben comperiáltatnak, kiknek tudniillik, ha nemesek, kétszáz forint érő residentiájok nem találtatik, megfogattatván a törvényes kifogásokat megvisgálván a bírák, csak a meritalis okot observálják, az rendkívűl valókat posthabeálván, és in discussione causae eorundem, a jámbor és hiteles paraszt emberek attestatiói is acceptáltatván, vétessenek igazításban és executióban haladék és kedvezés nélkűl. Afféle sellér jobbágyokat pedig senki földén ne szenvedjen és tartson iuxta Approb. Const. part. 3. tit. 41. art. 2. et part. 5. edicto 30. hanem azon articulusok szerint kötölezze jobbágyságra, salvis tamen dominorum suorum terrestrium juribus permanentibus, hogy annyival is az olyanokból álló gonoszok jobban megzaboláztassanak és akárhol is afféle gonosztévő personák megfogattathassanak.

Articulus VII.

Fugitivus hadban-szolgáló székelyekről.

Nem kevés fogyatkozással tapasztaljuk kegyelmes urunk azt is, hogy a székelységből álló vitézlő rendek közűl ki egy, ki más tekintetek alatt lakóhelyeket elhagyván, széjjel oszlattanak az országban: végeztük azért Nagyságod consensusából, hogy ha kik ultro, vagy ammoniti redeálni akarnak: iuxta Approb. Const part. 3. tit 80. artic. 1 bocsáttassanak haza, alioquin a főtisztek ő kegyelmek hazánk törvénye szerint munkálkodják reducáltatásokat és helyekben való collocáltatásokat hazánk szolgálatjára.

Articulus VIII.

Barcsai Mihály megnótáztatása consignáltatik.

Jóllehet kegyelmes urunk Barcsai Mihály legitime evocáltatván, a közelebb elmult tavaszi generalis gyűlésünkben juri sistáltatott volt, ki ellen fiscalis director atyánkfia ab officio suo directoratus terhes és sulyos allegatiót instituálván, ugyanazon allegatióját hazájához tartozó igaz hazafiúságát megbántott tanácsi rendinek kötelessége és Nagyságodhoz szolgai tekintetbéli szoros reversalisa ellen tapasztaltatott cselekedetin fundáltatott ratiókkal, primo: hogy Nagyságodnak haza közönséges ártalmára szolgáló tanácsokat adott, secundo: Nagyságod és az haza közönséges

aemulusával, úgymint Tökölyi Imrével haza közönséges ártalmára czélozó collusiót és correspondentiát tartott, tertio: a tanácsban titkoson végezett külömb-külömb féle dolgokat a Nagyságod méltóságos személye sértődésére és tanácsi rendnek személyes megháborittatására és hazánknak is ártalmára elbontotta, sőt ezenkivül is tartozó hűsége és szoros kötelessége ellen cselekedett dolgaival magát prodálta légyen, megbizonyította. Melyhez képest ugyanakkor communi et unanimi trium nationum regni hujus Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum statuum et ordinum universorum consensu notoriusnak pronunciáltatott volt, de akkor bizonyos akadályok miatt articulusban nem írattathatott, mostan azért afféle hűségét meg nem böcsülő embereknek rettentő példájokra ez articulusunkban iratnunk tetszett közönségesen, instálván alázatoson Nagyságodnak mint kegyelmes urunknak, méltóztassék Nagyságod is kegyelmes consensusával roborálni.

Articulus IX.

Az Görgényben holmi titkos dolgokért fogva lévő személyekről.

Szomorúan érezzük kegyelmes urunk Nagyságod méltóságos házán a mi kegyelmes asszonyunk ő nagysága titkos nyavalyái által forgó Nagyságtok szenvedésit, azon ő nagysága szenvedésinek pedig micsoda titkos okai lehettenek, Istennek jó tetszéséből alkalmasint kinyilatkozván, külömb-külömb soros személyek fogattattatnak meg és most is fogva tartatnak, Nagyságod kegyelmes izenetiből alázatoson értjük, intimáltatván azt is, hogy azon személyek dolgának törvényes igazítására kívántató bírákat cum plenaria facultate deputálnánk. Mely dologról kegyelmes urunk communicatis consiliis közönségesen concludáltunk, hogy az egy minden szíveket irtóztató casusban, minden lehető difficultásokat posthabeálván, procedáltathasson Nagyságod, azon terhes dolognak igazítására s exequáltatására is cum plenaria facultate delegalván és pronunciálván a méltóságos tanácsi rendet, item a tábláról Gyerőfi György, Petki János, Toldalagi János, Daniel István, Keresztesi Sámuel, Pekri Lőrincz, Kálnaki Farkas és Alvinczi Péter itélőmester atyánkfiait; a vármegyékről Bánfi György, Kemény János, Rédei János, Bálintit Sigmond és Alsó János atyánkfiait, a székelységről Gyulafi László, Kálnaki Sámuel és Szentiváni Sámuel atyánkfiait, az universitásról pedig szebeni és segesvári egy-egy böcsületes polgár, beszterczei notarius és nagysinki szék bíró atyánkfiait,

úgy hogy ő kegyelmek ad terminum praefigendum compareálván, azon materiát discutiálják és executióban is vétessék haladék nélkül.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum, magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento, vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus, ratificavimusque et confirmavimus, offerentes benigne, ut praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamusque et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in civitate Alba Julia die septima currentis mensis Novembris, ultima videlicet generalis nostrae congregationis praemissae, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto.

M. Apafi mp. (P. H.)

Excudit Claudiopoli Michael Némethi MDCLXXXV.

(Eredeti nyomtatott példány a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1685. nov. 4.

Az országgyűlés által megválasztott delegatiónak adott assecuratio.

(Megjelent Alvinczy Péter Okmánytár 1. 32. l.)

CXIV.

1685. nov. 14.

A kolozsváriak gazdálkodása a bécsi követeknek.

Anno 1685. die 1. Novembris.

Az mit az császár követeinek gazdálkodtunk így következik.

Vöttünk egy szekér fát	d[/].12
vöttünk hat tyukot	d[/].54
vöttünk két ludat	d[/].42

vöttünk fél fejér kenyeret ... ... d'/.60
vöttünk két-két kenyeret ... ... d'/.20
vöttünk 20 ejtel új bort ... ... d'/.40
vöttünk 13 ejtel ó bort ... ... d'/.34
vöttünk 30 font húst ... ... d'/.45
vöttünk petreselymet tyukmont ... ... d'/.-6
vöttünk vajat gyertyát ... ... d'/.36
vöttünk borsot, sáfránt, gyömbért ... ... d'/.15
vöttünk négy ejtel ó bort ... ... d' .96
vöttünk egy oldal pecsenyét ... ... d'/.30
vöttünk halat ... ... d' .48
vöttünk egy font riskását ... ... d'/.15
vöttünk négy font pecsenyét ... ... d'/.-6
vöttünk égett bort ... ... d'/.12
Adtunk szénát az városébúl huszonhat lóra ... d'/.—
Adtunk 14 véka abrakot az városébúl ... ... d'/.—

Anno 1685. die 14.

Novembris. Ex commissione nobilis senatus Colosvariensis.

Ezen gazdálkodásra expendált summáról, úgymint tizenkét forintokról kilencz pénzről fl. 12. d. 9. contentálják adószedő uramék vásárbiró uramékot, ratiójokban acceptáltatik ő keglmektől.

P. St. notar. m. p.

(Eredetije M. Nemzeti Muzeum, Tunyogi-gyüjtemény.)

CXV.

1685. nov. 8—dec. 15.

Haller János és társai bécsi követsége.

a)

1685. nov. 8.

A megbizó levél.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Damus pro memoria per praesentes, significantes quibus expedit universis, quod nos assumptis et communicatis dnorum consiliariorum nostrorum, ac etiam trium nationum regni hujus Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum statuum et ordinum universis consiliis, spectlem ac magcum Joannem Haller de Hallerkő, consiliarium nostrum intimum, grosum item Sigismundum

Pernyeszi de Osztopán, alterum aulae nostrae praefectum, prudentem insuper ac circumspectum Matthiam Milesz, civem ac civitatis nostrae Cibiniensis senatorem, neçnon grosum Michaelem Inczédi de Várad ex praecipuis aulae nostrae familiaribus, fideles nobis syncere dilectos, discordes Romanorum ac Turcarum imperatorum animos complanandi, armaque eorundem mutuo sanguine profundissime immersa, optatae requiei terminis reponendi, ut et praesenteme regni hujus Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum statum inter tot vicissitudinum discrimina constitutum componendi, ac placitae securitati redigendi causa ad caes. regiamque Romanorum imperatoriam Mtem, cum eadem caes. regiaque Mte tractaturos deligendos ac ablegandos duxerimus. Assecurantes affidantesque et certificantes eosdem, ratum atque firmum nos habituros, quicquid per eosdem ibidem ratione praemissorum eisdem commissorum et concreditorum tractatum, conclusumque et determinatum foret, harum nostrarum aulici et authentici sigilli nostri munimine roboratarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Alba Julia die 8. mensis Novembris anno 1685.

M. Apafi mp.

(P. H.)

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet. Egykorú másolata az Akadémia birtokában.)

b)

1685. nov. 10.

Az expeditiók fogalmazványa.

Albae 14. Novembris 1685.

Mlgos magyarországi cancellarius, jó akaró uram.

Római császárhoz ő fgéhez és a kereszténységhez tartczó devotiómnak megbizonyítására, és az fenforgó állapotokhoz képest kévántató szorgalmatoskodásomnak megmutatására expediáltam az ő fge udvarában becsülletes meghitt hivemet ttes ngos hallerkői Haller Jánost egyik belső tanácsomat, nemzetes osztopányi Pernyeszi Zsigmondot, egyik hofmesteremet, Miles Mátyást szebeni városomnak senatorát, és Inczédy Mihályt főrenden levő szolgámat, mely alkalmatossággal akarván Kgldet látogatnom, kévánom, találják követeim Kgdet szerencsés órában; kérem azomban Kgdet, említett követ hiveimnek nevemmel proponálandó

szavaknak teljes hitelt adván, mindazokban a dolgokban, a melyekben őket megbiztam, hasznos segítséggel lenni nekiek ne neheztelje, mely jó akaratjának megmutatásával azmint hogy engemet kötelez magához, úgy Kgdnek minden inconvenientiáknak alkalmatosságával megkölcsenezni igyekezem.

Kgdnek jó akarattal szolgál
jó akarója.

Mlgos Judex curiae, jóakaró uram.
Kgd jóakarója.

Zichy Istvánnak. Mlgos Gróf úr, jó akaró uram.
Kglmed jó akarója.

Mlgos esztergomi érsek, jó akaró uram.
Kgld szolgáló jóakarója.

Mlgos magyarországi palatinus, kedves uram öcsém.
Kgld szolgáló atyjafia.

Csáki István. Mlgos kassai generális jóakaró uram.
Kgld jóakarója.

Mlgos horvátországi bán, jóakaró uram.

Anno 1685. 14. Novembris, Magyarországi cancellariusnak irt levélnek párja.

(A Magyar Nemzeti Muzeum könyvtárában őrzött egykori minutáról.)

c)

1685. nov. 12.

A spanyol követhez adott megbizó levél.

Ilsme dne nobis observandissime.

Optatam hujus expeditionis divino numine largitam, gratiaque sacr. caes. regiaeque Mtis promovente, occasionem nacti, praesentium exhibitores splem ac magcum Joannem Haller de Hallerkő consiliarium nostrum intimum, grosum item Sigismundum Pernyeszi de Osztopány, alterum aulae nostrae praefectum, prudentemque ac circumspectum Matthiam Milesz civem ac senatorem civitatis Cibiniensis, ac grosum Michaelem Inczédi de Várad, ex praecipuis aulae nostrae familiaribus, fideles nostros syncerae dilectos ad alte nominatam sacr. suam Mtem, arduis super nostris regnique hujus Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum negotiis duximus ablegandos, Iltem quoque Vram

peramanter rogantes; ut eosdem admissos non solum libenter audire, et verbis eorum plenariam fidem adhiberi. sed etiam synceram et salutarem nostram intentionem promovere connitatur, nos quoque juxta rerum et temporum opportunitates omni officiorum genere sibi devinitos expertura. Iltam Vram divinae recommendamus protectioni, manemusque

Iltatis Vrae

ad officia parati
M. Apafi mp.

Datum in civitate nostra Alba-Julia, 12. Novembris, anno 1685.

A lap alján. S. r. Hispaniarum residenti.

(Gr. Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

d)

1685. nov. 15.

Az utasítás.

Instructio pro spectabili ac magnifico, generosis item, prudentique ac circumspecto Joanni Haller de Hallerkő, consiliario nostro intimo, Sigismundo Pernyeszi de Osztopan, altero aulae nostrae praefecto, Mathia Miles, cive ac senatore civitatis nostrae Cibiniensis, et Michaeli Inczédi de Várad, praecipuo ex aulae nostrae familiaribus, fidelibus nobis syncere dilectis, ad caesaream regiamque Romanorum imperatoriam Majestatem ablegatis.

(Megjelent, a zárpont kivételével, Alvinczy Péter Okmánytára III. kötet 12. s köv. l. A zárpont így hangzik:)

Ezeken kivűl ha mi oly közönséges. javunkra célozható dolgokról praeoccupáltatnak ő klmek, azok iránt minél jobb modalitással lehet, magokat expediálni szorgalmatoskodjanak, ellenkezők pedig ha mik occurrálnának, kivált ha a felljebb megirt punctumokban arra való ratiókat nem találnak, hozzánk tartozó hűségek és hazafiuságok kivánsága szerint, vagy elmúljanak mellőllök, vagy pedig emendálják magokat bellőllök. és amint felljebb is emlékezetbe tettük, ezek iránt is egyéb occurálható dolgok között

kötelességek tartása szerént tudósitsanak bennünket. Isten pedig ő klmeknek útját és követségét boldogítván, hozza hozzánk kivánt resolutióval s jó egészségben. Datum in civitate nostra Alba Julia die 15. mensis Novembris anno domini 1685.

M. Apafi mp.

(P. H.)

(Ered. Orsz. Levéltár. E. F. L. XVI. 116.)

Jegyzet. A követek által kiállított térítvény nov. 5-éről, valamint a fejedelem által nekik adott felhatalmazás a tárgyalásra, megjelent Jakab Elek az Utolsó Apafi című műve függelékében. Történelmi Tár XXI. 223. s köv. l.

d)

1685. nov. 21.

A követek előterjesztése a fejedelemhez.

Gravamina legatorum in aulam caesareo regiam expeditorum celsmo p ncipi dno nostro clemmo, dnisque consiliaris, et regni statuum deputatis humillime porrecta.

Isten kegyelméből már mi utunkat felvöttük, s az mint az idő, s az útnak nehézsége engedi sietnün és istenünk jóvoltából célunkat elérvén, instructiónkat egész tehetségünkkel úgy munkálódjuk, mint kgls urun ő nga igaz szolgáihoz s édes hazánk fiaihoz illik. Alázatoson kérvén Ngtokat s Kgteket ez következendő punctumokra kivánságunk szerint resolválni méltóztassanak:

1. Mi minden utakat, módokat kgls urunk s hazánk javára s megmaradására elkövetünk, mindazáltal boldogítja-e isten fáradozásainkat, vagy nem, azt csak ő fge tudja; hogy ha azért haszontalan lenne munkánk, (melyet a jó isten távoztasson el) se magunk személyünkben, sem kedveseinkben, sem jószágunkban azért nem szomorittatunk és meg nem károsíttatunk, Ngtoktúl s Kgtektül sub fide christiana urunk ő nga méltóságos subscriptiója s pecséti, hazánk három nationale pecséti alatt assecuráltatni alázatoson kivánjuk.

2. Ez háború üdőkben, meddig késhetünk oda s azalatt édes hazánkban is micsoda involutiók lehetnek, azt is csak a jó isten tudja; ha azért valami riadás és ellenségtül való félelem, annál inkább idegen hadak bejövése tanálna lenni, szerelmeseink in tali casu hogy Ngtoktúl s

Lapszélen helyes

Kgtektül jószágunkkal együtt specialis és kiváltképpen való protectió alá vétetnek, assecuráltatni kivánunk. És ha a törvények folyni fognak, ha melyikünknek per legitimos procuratores causája leszen, vétetődjék elő akármely helyeken.

3. Miulta távoztunk udvartúl, a dolgok sok karban változtak, kivált német követ is lévén udvarnál, az is mivel jött és ment, nem tudjuk. Ehez képest úgy gondoljuk, instructiónknak sok punctumi ha egészen nem is, de rész szerint változást kivánnak. Szoros reversalisunk penig csak kezünknél lévő instructiónkhoz kötelezett bennünket: hogy azért a dolgok szakadozva ne legyenek, egészlen új instructiót kivánunk. Kivált instructiónk 9. punctumának 3. része bővebben magyaráztassék, igen szükséges.

4. Ha vagy a német udvarbúl vagy másunnan levelek jöttek, avagy urunktúl ő ngától is küldettek, talán azoknak párjainak nállunk létele szükséges volna, annyival is inkább tudhassuk a dolgokat folytatni. Dunod is Fogarasban micsoda irást adott be, mi nem láttuk, csak hirét hallottuk.

Lapszélen: Dunod iránt méltó.

5. Ha mi hazánkért fáradságunkat nem szánjuk, méltán kivánjuk Ngtoknak s Kglteknek abban való assecuratióját. hogy az haza dolgait úgy forgatják, hogy abbúl személyünknek s életünknek veszedelme ne származzék.[1])

Lapszélen: méltó.

6. Az debreczenieknek is úgy használhatnánk jobban, ha protectiójok vagy in originali, vagy in paribus nállunk lenne.

7. Búza vagy pénz igírtetett-é a hadaknak avagy quartély, s ha igírtetett. mi formán, szükséges volna tudnunk; irás is ezekről ha volna, kivántatnék, párban nálunk is lenne meg.

8. Noha bizonyítunk istennel, szivünkön semmi gonosz nincsen, mindazáltal kemény reversalisunknak az a clausulája, hogy ha miben impingálnánk, maradékink is notoria personák legyenek, irtóztatnak (így) bennünket. Filius iniquitatem patris non portat. Kivánjuk azért in ea parte reversalisunkat melioráltatni.

Lapszélen: sero

9. Ha ott sokat kell késnünk, s költségünkben megfogyatkozunk és kölcsön kell kérnünk, hogy azt Ngtok s kgtek refundálja: az iránt is Ngtok s Kgtek assecuratióját alázatoson elvárjuk. Egyébiránt Ngtok s Kgltek magokkal hitessék el, bővön nem költünk, de Ngtok s Kgltek méltóságát is meg ne sértsük, kötelességünknek ismerjük.

Lapszélon: ne mulassanak sokáig, tudósitván, akkor resolválunk.

10. Instructiónk 12. punctumánál 18. 19. részére ha

---

[1]) Kitörölve e pont.

reá hajolnak, s tőllünk is reciprocitative kivánnák. reá hajoljunk-e. *Lapszélen:* méltó.

Actum in Régen 21. Novembris, 1685.

Ngtok, Kgtek köteles szolgái, igaz atyafiai
Haller János mp.
Pernyeszy Sigmond mp.
Inczédy Mihály mp.
Miles Mátyás mp.

Jegyzet. Az oldaljegyzetek Apafi kezétől.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

e)

1685. nov. 26.

A követeknek adott válasz.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et siculorum comes.

Sples, mgfice, grosi, prudens et circumspecte, fideles nobis sincere dilecti, salutem et gratiam nostram. Kgtek levelét vettük, irásokban letett gravaminákra hogy rescribálhassunk, üdőnk reá ad praesens nem lévén, ő fge nállunk levő követjével expediálandó követeink által tetszett Kgltteknek resolválnunk. Parancsoljuk azért kegyelmesen és serio Kgteknek, ha szintén tovább érkezhettenek volna is, ezen levelünket vevén, a közelebb következendő péntekig vagy szombatig subsistáljanak Kővár vidékén, secus nec facturi. Datum in castro nostro Ebesfalva die 29. Novembris, anno 1685.

M. Apafi mp.

Külczím: Spli, magco, grosis, prudenti et circumspecto Joanni Haller de Hellerkő consiliario nostro intimo, Sigismundo Perneszi de Osztopán alteri aulae nostri magistro, Matthiae Milesz senatori civitatis nostrae Cibiniensis, et Michaeli Inczédi de Várad aulae nostrae familiari praecipuo etc. legatis nostris solennibus ad sacr. Romanorum imperatoriam Mtem etc. fidelibus nobis sincere dilectis.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

f)

1685. nov. 27.

A fejedelem assecuratoriája a követek számára.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes. Damus pro memoria, tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, hogy mi ez nemes Erdély országa és hozzá tartozó Magyarország részének három natióbúl álló minden rendeinek közönséges tetszésekből ez ország kiváltképpen való dolgainak folytatására az római császárhoz ő felségéhez küldvén fel követségben Haller János. Pernyeszi Sigmond, Inczédi Mihály és Miles Mátyás híveinket, azon követséget befoglaló plenipotentiánk s instructiónkkal ugyanazon követségnek hűséges folytatására magokat kötelező reversalis mellett mivel hogy az fenforgó dolgoknak mind az ő keglmek követsége, mind pedig ez haza állapotjára nézve minemű consequentiái lehessenek, az bölcs istennek titkos tanácsától függenek ugyan, mindazáltal ha ő keglmek elejekben adott instructiónknak tenora és magok reversalisoknak continentiajok szerint folytatják követségeket, és magokat is hazánk tartozó hűségek s igaz hazafiuságok tartása szerint alkalmaztatják, tehát ha szintén az istennek ítiletiből hazánk közönséges javára czélozó ő keglmekre bizott dolgaink nem succedálnak, sőt ha ellenkezőre fakadnak is, in eo casu ő keglmeket nem okozzuk és sub eo praetextu sem magok személyekben, sem szerelmesekben, sem pedig jószágokban meg nem szomorítjuk, s meg sem károsítjuk, sem károsíttatjuk. Ennek felette ha ő keglmeknek eddig lött dispositiónk és tovább is leendő informatiónk s resolutiónk szerint odafel késedelmeznek kelletik, és azalatt az országban valamely ellenségnek irruptiója miatt terhes involutiói következnének, akkor is valamiben az ő keglmek szerelmesi, vagy jószági gondviselői kívánni fogják minden lehetséges dolgokban fejedelmi keglmességünket reájok terjeszteni, és mind szerelmeseket, és mind jószágokat keglmesen protegálni készek lészünk. Hogyha pedig isten keglméből hazánknak békessége terjed, avagy csak ennyiben is boldogúl, és az törvényes processusok folyhatnak, tehát akármelyiknek ő keglmek közül in causis juridicis per legitimos suos procuratores az rendes processus megengedtetik, sőt hogy az ő keglmek causái ne dilatáltassanak az iránt is kívántató keglmes dispositiónkban meg nem fogyatkozunk, úgy mindazáltal, hogy ha kik ő keglmekkel perleni akarnak, azok is szabadoson perelhessenek, melyre ő

keglmek reá is vigyáztassanak. Melyről sub verbo nostro principali assecuráljuk ő keglmeket, harum nostrarum aulici et authentici sigilli nostri munimine roboratarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in castro Ebesfalva die vigesima septima mensis Novembris anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto.

Michael Apafi mp.

Franciscus Lugasi secretarius mp.

(P. H.)

(Eredeti, pátens alakban. Nemz. Muz. Tunyogi-gyűjtemény.)

g)

A követek nov. 28-iki jelentése.

Méltóságos fejedelem, nekünk jó kglmes urunk.

Istennek kegyelméből kgls urunk eddig békével jutottunk, melyről Ngodat alázatoson akartuk tudósítani. Tovább is előttünk álló utainkat követjük, ha valami akadályunk nem következik, mert bironyosan értjük, hogy Kovásra Ngod falujában kétezer német már beszállott volna, melyre nézve Kővárban (ha isten bennünket oda békével juttat) subsistálunk mindaddig, mig Ngodnak s az uraknak, s deputatusoknak ő ngoknak, ő kgknek újabb pancsolatjokat veszszük. Hallottunk olyat is, hogy Csáki László magyar hadakkal, Deák Ferenczczel Perecsennél ment volna el az elmúlt szombaton, melyről úgy hiszszük, Ngodat végbeli tiszt uramék Ngodat bővebben tudósították, mindazáltal mi is kötelességünk szerint Ngodnak mint klgs urunknak akarók alázatoson megírni. Mindenekben várjuk alázatoson Ngod kegyelmes parancsolatját. Istennek oltalmában ajánljuk Ngodat.

Kaczkó, 28. Novembris 1685.

Ngod alázatos méltatlan szogái

Haller János mp.

Pernyeszy Sigmond mp.

Inczédi Mihály mp

Milesz Mátyás mp.

Az erdődi esperest feleségestűl gyermekestűl megölték az németek.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek, jó keglmes urunknak adassék alázatosan.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

h)

1685. dec. 3.

Apafi levele a követeknek.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Splis, magn., grose, prudens et circumspecte, fideles nobis sincere dilecti, salutem et gratiam nostram. Kgtek levelét vettük, bőcsülletes meghitt tanácsúr s főgeneralis hivünknek tek. nemz. Teleki Mihály uramnak ő kglmének is mit írjon, megértettük, mind nekünk mind ő kglmének irott leveleket mellettünk levő tanácsúri és főrenden levő deputatus híveinkkel ő kglkel közlöttük. Kgltek az paterrel való conclusumokat Bálinthit és Nagy Pál uramék által megértik. Kgtek útját csak continuálja sietve. Karafa general mit írjon nekünk és arra micsoda választ tettünk, his inclusis in paribus pro informatione megküldöttük Kgtknek. Máramarosban, Kővárvidékén, a Szilágyban mint legyenek a dolgok, Kgltek útját azon continuálván és közelebb levén azon helyekhez, valóságosabban megérthetik. Csak Máramaroson mit kévánjanak, többre megyen hatszáz ezer forintnál; mint igaz hazafiai s hiveink, Kgtek mindeneket az haza javára és megmaradására serénységgel igyekezze elkövetni, és bennünket mindenekről ottan ottan tudósítani el ne mulassa. Secus non facturi Datum in civitate nostra Cibiniensi, die 3. Decembris 1685.

P. S. Ugyan Kalotaszegben Csáky László Bánffi-Hunyadra beszállván, számtalan rendkivűl való executiókat és prédalásokat követ naponkint.

M. Apafi mp.

Más kézzel: Az urunk ő nga levele, kit Sárosy Sigmond hozott Kállóban 11. Decembris holmi párokkal együtt. 1685.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

Jegyzet. A követeknek ez ügyben dec. 7-én írt levelét lásd Török-Magyarkori Államokmánytár VII. k. 110. l.

i)

1685. dec. 8.

A követek jelentése a fejedelemnek.

Mlgos fejedelem, jó kls urunk!

Tegnap ide isten kegyelméből békével érkezvén, Bálinthit Sigmond s Nagy Pál uramék is csakhamar

beérkezének. Ma felvitetett bennünket Carafa generál uram ő nga, holott discursusink mint voltak, annak rendi szerint az uraknak megirtuk, ő ngoktúl s ő kglktűl méltóztassék Ngod kegyelmesen megérteni, minthogy Ngodat hosszas bőv írással terhelni nem akartuk. Itt minekünk tisztességesen provideáltatott, s kísírők dolgából is igírte jó akaratját. Már mi isten kegyelméből holnap innen megindúlunk. Bálintit uram is Kassára megyen. Istennek oltalmában ajánljuk Ngodat.

Zathmar 7. Decembris, 1685.

Ngodnak

méltatlan alázatos szolgái
Haller János mp.
Pernyeszy Sigmond mp.
Inczédy Mihály mp.
Miles Mátyás mp.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelemnek, jó kls uramnak ő ngának alázatoson.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

k)

1685. d e c. 7.

A követek jelentése a tanácsuraknak.

Ajánljuk Ngtoknak Kglmeteknek köteles szolgálatunkat!

Tegnap ide érkezvén Bálintith Sigmond s Nagy Pál uramék utánunk csakhamar, ő kglmek által való Ngtok s Kglmetek parancsolatját megértettük, az assecuratiót is kezünkben vettük, noha abbúl azon dolgok, melyek részünkrűl szükségesebbek voltak volna, kihagyattanak, az is nem szintén kedvünk szerint lévén, hogy ha mi perleni akarunk, mások is velünk perelhessenek, inkább magunk dolgait s causáit is lehagyjuk, mintsem absentiánkban más causái ellenünk felvétessenek, melyben bizzuk magunkat Ngtok s Kglmetek provisiójára. Elmaradt kedvesinkhez igírt protectióját alázatoson kivánjuk Ngtoknak Kglmeteknek meg szolgálni. Itt ma mint folytanak dolgaink, Ngtok Kglmetek ezen inclusából megérti, egyéb dolgokat Ngtoknak Kglmeteknek Nagy Pál uram szóval referál. Bálintith uram Kassára megyen, úgy vesszük észre, Dunodt uram egész az

udvarig velünk fog járni s ígíri dolgainkban való segítését. Istennek ajánljuk Ngtokat Kglmeteket.

Zathmár 7. Decembris 1685.

Ngtok Kglmetek

köteles szolgái
Haller János mp.
Pernyeszy Sigmond mp.
Inczédi Mihály mp.
Miles Mátyás mp.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelem kglmes urunk ő nga becsületes meghitt tanácsúr hiveinek és az nemes ország deputatus rendeinek, bizodalmas urainknak ő ngoknak, ő kglmeknek.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában 3722. sz.)

l)

1685. dec. 17.

A követek jelentése a tanácsuraknak.

Mint jóakaró urainknak ajánljuk szolgálatunkat Ngtoknak s Kglteknek.

Miben forgottak s forognak eddig ez ideig dolgaink, noha Bálintith Sigmond uram mindeneket látott s hallott, kihez képpest úgy hiszszük, hogy isten bevivén ő kglmét, szóval mindeneket megjelenti Ngtoknak s Kgtknek, mindazáltal mü sem akartunk elmulatni, hogy kevés szóval emlékezetet ne tennénk a dolgokról. Noha a generálok, mind Caprara s mind Caraffa uramék első indulattal keményen viselték magokat, mindazáltal beszédben eredvén velek, azután hajlottanak és meg kell engedni, hogy szép szókat bőven adtanak, de mint effectuálják, azt az üdő mutatja meg, nem is vagyunk olyan reménségben, hogy ezek a ministerek megorvosolják a fenforgó nyavalyákat, mert a tellhetetlen kévánságok mellől őket semmiképpen el nem vonhatni, hanem nekünk sietnünk kell udvarhoz, melyet el sem mulatunk tehetségünk szerént, noha a nagy szükség és pusztaság eléggé akadályoztatja utonkat. Udvarhoz érkezvén penig, elhiszszük, ez ilyenekre elég kévánatos válaszunk leszen, és parancsolatot fogunk szerzeni a generálokra, csakhogy azoknak kevés gyümölcsét fogjuk érzeni, ha egy commissariust is nem szerzünk, az ki az parancsolatokat végben vitesse, a penig úgy forgódnék jobban, ha valami ajándékocskával serkentenők fel, afféle penig kezünknél nincsen,

és így félünk attól, hogy markunkban ne szakadjon elkezdett munkánk ez ilyenekben. Mindazonáltal mindeneket elkövetjük, mire segít a jó isten bennünket, csak kérjük azon Ngtokat s Kgteket, hogy az Bálinthith uram szavait vegyék elméjekben, és fontolják úgy meg a dolgokat, hogy azok által orvosoltathassa meg azokat a nyavalyákat, a melyektől most legközeljebb élhetne az ország. Ezek után isten kegyelmében ajánljuk Ngtokat s Kglteket, maradván

Kassa die 17. Decembris, 1685.

Ngtok Kglmetek kötöles szolgái
Haller János mp.
Pernyeszy Sigmond mp.
Milesz Mátyás mp.
Inczédi Mihály mp.

Külczím: Az mi kls urunk ő nga becsületes meghitt tanácsúr hiveinek és a nemes ország deputatus rendeinek etc. bizalmas urainknak ő ngoknak s kglmeknek.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben XXIX. kötet.)

m)

1685. dec. 17.

A követek jelentése a fejedelemnek.

Mlgos fejedelem, jó kls urunk.

Ide is istennek jóvoltából békével érkeztünk. Caprara generál ő nga bennünket becsülettel tractált, igírte Ngdnak minden lehetséges dolgokban való szolgálatját, de az hadakat csak nem szállíthatja el, azt mondja, mert nincsen is hova. Egyébiránt mind az tiszteknek s mind az vitézlő rendnek refrenatióját igírte. Ezt is mondja, az mint a portiókat felvetették, ha azt megadhatná a szegínység, azonkivűl semmivel nem tartoznának, kész pénzzel kellene élniek. Azon volnánk, mennél hamarébb juthatnánk Bécsben, talám ott többet vihetnénk véghez. Egyéb dolgokrúl Bálintith Sigmond uram ő kglme Ngdat alázatoson fogja informálni. Istennek ajánljuk Ngodat kegyelmes oltalmában. Cassoviae 17. Decembris, 1685.

Ngod méltatlan alázatos szolgái s hivei
Haller János mp.
Pernyeszy Sigmond mp.
Milesz Mátyás mp.
Inczédi Mihály mp.

Külczím: Sermo principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia electo Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno dno nobis clementissimo.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

n)

1685. dec. 18.

A fejedelem levele a követeknek.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Splis, magce, grosi, prodens et circumspecte fideles nobis sincere dilecti, salutem et gratiam nostram. Kgtek Nagy Pál uram által való tudósítását kegyelmesen vettük, igaz hazafiúságát s hozzánk tartozó kötelességeket magok előtt viselvén, továbbra is munkájokat igyekezzék úgy kormányozni, mint igaz hazafiaihoz s hiveinkhez illik, Bővebben vehet Kgtek informatiót böcsülletes tanácsúr hivünk s főgenerálisunk tek. nemzetes Teleki Mihály uramtól ő kglmétől, magát Kgtek alkalmaztassa az szerént. Secus non facturí. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 19. Decembris, 1685.

M. Apafi mp.

Külczím: Spli, magco, grosis, prudenti et circumspecto Joanni Haller de Hallerkő, consiliario nostro intimo, Sigismundo Perneszi de Osztopán alteri aulae nostrae magistro, Mathiae Milesz senatori civitatis nostrae Cibiniensis et Michaeli Inczédi de Várad ex praecipuis aulae nostrae familiaribus, legatis nostris solemnibus ad sacr. suam Mtem caes. et regiam etc. fidelibus nobis syncere dilectis.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

CXVI.

1685. nov. 14.

Az erdélyi területen okozott sérelmek ügyében tett expeditiók.

a)

1685. nov. 14.

A császárnak de Margisio vitte el.

Praemissis praemittendis.

Litteris augustissimae Mtis Vrae sub dto 17. mensis praeterlapsi Septembris anni modo labentis [1]) ad me per

[1]) Leopold császár ezen leiratát l. Alvinczy P. Oktár III. k. 9. l.

excelmum comitem dnum Aeneam a Caprara Sac. Caes. et regiae Mtis Vrae campimareschallum, aulae bellicae consiliarium, camerarium, unius regiminis cataphractorum colonellum, necnon regni Hungariae generalem commendantem medio ilmi dni de Margisio regiminis cataphractorum vigiliarum praefecti missas magna cum submissione, debitaque reverentia accepi, earumque continentiis humilime perpensis, profundissima me circumvenit solicitudo, quippe dum in clementia Augusmae Mtis Vrae fiduciam meam, unacum afflicto regno Transylvaniae reponerem, contrarium Mtis Vrae experior mandatum de annona, et simul stipendiis in rationem copiarum Mtis Vrae Augusmae subministrandis. Cum autem hoc regnum Transylvaniae variis vicissitudinibus sit attritum, immensisque exactionibus exhaustum, praestando ferendoque tanto oneri impar existat, enixissime Mtem Vram Augsmam oro ac obescro humilime, ne me ac regnum istud tanta mole contributionum onerari patiatur, imo augustali sua clementia omnibus modis protegere, ac benigno suo favore complecti dignetur. Quaecunque sine imminenti periculo cum hocce regno, secundum facultatem meam praestare potero, in gratiam Augsmae Mtis Vrae exercitui ipsius gratificari non praetermittam, qua de re per redmum patrem dnum Antidium Dunod propediem Augmam Mtem Vram uberius sum informaturus. Deus optimus, maximus Mtem Vram ad emolumentum totius christianitatis diutissime servet incolumen.

Sacrmae Caesareae Regiaeque Mtis Vrae servus humilimus, etc. etc.

Datum in civitate mea Alba-Julia 14. Novembris, anno 1685.

b)

A császárnak Büdöskúti uram által.

Praemissis praemittendis.

(Megjelent a Török-Magyarkori Államokmánytár VII. k. 106. l.)

c)

Aeneae Caprara.

Excellme dne nobis observandissime.

Gratus valde mihi rumor accessit, quando Excelltiae Vrae sanitatem prosperam, rerumque successum foelicem intellexi. Interim ablegatus Exeltiae Vrae, ilmus Fridericus etc. negotia sibi commissa nobis fideliter ac candide expo-

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR KÖNYVTÁRA

suit. cujus humanitatem ac promptitudinem in agendo, zelum autem in negotiis sibi commissis declarandis Exltiae Vrae merito recommendandum duximus. Secundum nostrum posse aug. imperatoriae Mti, toti denique christianitati una cum regno Transylvaniae inter tot malorum Iliades posito gratificari non intermittam. Recomendatio rerum etc. Quod superest, diu foeliciterque Vram Exceltiam vivere et valere desidero et maneo etc.

(A M. Nemzeti Muzeum levéltárában őrzött egykorú másolatról.)

d)

1685. nov. 14.

Antonio Karafa.

Exclme dne nobis observandissime.

Arduis circumsiti difficultatibus, quae provinciam hanc partim obsident, partim obruunt, hactenus Exciam Vram vel per literas, vel per expressos compellare nequivimus. Arrepta de praesenti occasione Exciae Vrae benevoli animi nostri propensionem deferimus, ac cum votiva apprecatione felicium successuum occurrimus. Nihilominus tamen, dum in hunc modum literis nostris eandem visitamus, quaerulose Exciae Vrae detegere constituimus: qualiter misera haec patria pacis firmitate, sacrmaeque suae Mtis benignitate secura inopinate, unde tutelam sperabat, contraria sit experta, dum literas patentes, easque minacissimas provinciales nostri subditi, sylvani, Kővárienses et Maramarosienses (quod sane dolenter indigneque ferimus) in conspectum nostrum adduxere. Quae fatemur, amicos nostros exasperarunt, fiduciamque in oblata sacrmae suae Mtis clementia repositam excusserunt. Si plus satis exulceratos animos talibus lacessere injuriis aliquid publicae conducere existimetur causae, alii viderint, nos contraria metuimus. Proinde Exciam Vram peramanter ac plena cum fiducia duximus rogandam, ad colenda bonae vicinitatis jura dirigat actiones suas, permansioni utriusque reipublicae consultura; neque depravatae vicinitatis fructus edere quibuspiam permittatur, certo sibi persvadens id me beneficii, atque officii non solum summo habiturum loco, sed justo gratitudinis officio brevissime compensaturum. Super his omnibus praemissis, ad suam sacr. Mtem legatos nostros regnique solenniter jam expedivimus, idemque suae Mtis sacr. clementiam indubitantes praestolamur ac expectamus. Deus Exc. Vram ad emolumentum..... servet incolumem.

e)

Friderico comiti Veterani.

Exclme dne, nobis observande. Literas Exciae Vrae e castris caesareanis ad Bátor positis per ilmum dnum de Margisseo cataphractorum Exiae Vrae vigiliarum praefectum accepimus, sacr. suae Mtis resolutionem humillimis quibuscunque studiis, et gratissimis obsequiis sumus exosculati. Quapropter instituimus prolixissimam cum sua Iltate de rerum momentis conferentiam, neque tamen nos tam intempestive determinare potuimus. Nihilominus in tanta regni angustia, annonaeque caristia quacunque re gratificari sine imminenti periculo valemus, suae Mti ac copiis ejusdem non denegabimus, erga altenominatam suam Mtem sacrmam devotionem, totamque christianitatem promptitudinem (quam ab antiquo servavimus incontaminatam) postpositis iis, quae obicem ponere potuissent, declaraturi, persuasissimum habentes nobis eandem suam sacr. Mtem vitio non daturam, quod ejusdem imperio Exaeque Vrae voluntati in omnibus morem gerere nequivimus. Plena itaque fiducia visum est nobis Exc. Vram compellare, pro contestanda erga nos afflictumque regnum affectione negotiis nostris tam coram sua sacrma Mte, quam ministris ejusdem succurrere ne gravetur. Daturi sumus nos quoque operam, ut indilata cura et efficacibus officiis gratam benevolentiae nostrae vicem quibusvis occasionibus Exciae Vrae reponamus. Exciae Vrae ad officia parati.

Karafas Veterani német generalisoknak irtlevelek minutáji. Albae 14. Novembris, 1685.

Jegyzet. Következik a császárnak irt levél másolata.

Hátlapján: 1685. 15. Novembris Albae expedita, római császár ő fölségéhez, Büdöskúti bejárót internunciust küldötték véle ő felségéhez.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

CXVII.

1685. nov. 20.

Veterani levele a máramarosi alispánhoz.

Generose domine amice mihi observandissime.

Quandoquidem a sua sacratissima caesarea regiaque Majestate mandatum accepi, ut cum certis regiminibus

venirem ad quartiria hybernalia in comitatum Maramarosiensem, jamque huc ad passum adveni non, ut devastationem et ruinam comitatui causare vellem, sed potius, ut celsissimi principis Transylvaniae bona et incolas comitatui conservem, ut quo melius suae Majestatis milites etiam possint quartiria habere, et Deo dante, adveniente vere, pro Deo et publico bono contra Turcam fortiter possimus agere, et incolas a diuturno tollerato sclavitatis jugo eliberare; ideoquo manifesto atque jubeo, generosa Dominatio Vestra cum judicibus nobilium dicti comitatus quam citissime praesentet se cum suis adjunctis apud me, ut possim cum Vestris Dominationibus omnia bona concludere tam pro parte militum, quam pro conservatione comitatus et incolarum, ineundo cum Vestris Dominationibus bonam conventionem: alioquin si non venerint Dominationes Vestrae, et in introitu meo per militiam si aliquam molestiam passi fuerint, non mihi, aut militibus sacratissimae Majestatis imputent, sed sibi ipsis; etenim ego non hostiliter, verum amicabiliter cum Vestris generosis Dominationibus procedere paratus sum. Ideoque volo, ut Dominationes Vestrae suas personas coram me praesentare quam citissime velint. Datum in castris caesareis ad pagum Remete positis die 20 Novembris, anno 1685

Generosae Dominationi Vestrae servire paratus
Fridericus Comes Veterani, mp.

Külczim: Generoso domino Melchiori Pogány, vicecomiti comitatus Maramarosiensis etc. Domino amico mihi observando. 3. Cito 3 citissime.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 3595. sz.)

CXVIII.

1685. nov. 27.

Apafi rendelete Marosszékhez.

Michael Apafi dei gratia priceps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spect. magf. gener. egreg. et nobiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Elhisszük, csudálkozhatik Hűségtek rajta, hogy az hadi készületről és insurrectióról ily gyakor parancsolatunkat veszik, de az üdőhöz képest kelletvén magunkat alkalmaztatnunk, Kglteknek parancsoljuk igen serio, viritim egész székestől jó hadi apparatussal mind az extra ordinarián felvetett gyalogokkal, hogy ezen paran-

csolatunkat vevén, mingyárást száljanak fel és egyezzenek meg becsülletes tanácsúr hivünkkel Betlen Gergely urammal ő kglmével, függvén az ő kglme dispositiójától, míg főkapitányjok közikbe megyen; úgy alkalmaztassák útjokat, hogy Csergőd, Gálfalva felé, Szeben felé igyekezzenek, előre postán Szebenhez, tudósítsák becsülletes meghitt tanácsúr generalis hívünket: széki Teleki Mihály uramat, minthogy ő kglme ott várja a több hadakat, és ha kivántatni fog, ő kglmétől vehetnek ordinanciát, elhitetvén azt kiki magával, hogy in hoc rerum statu semmi szin és praetextus alatt senkinek is, a kiknek specialis exemptiójok és szolgai kötelességek vagyon is, honmaradások meg nem engedtetik, és azzal magokat meg nem mentik. Különben cselekedvén, irremissibiliter el nem kerülik életek, jószágok vesztességét, ez lévén az delegatus uri és főrenden levő híveink ő kglknek conclusuma. Secus non facturi. Datum in castro nostro Ebesfalva die 27. Novembris, anno 1685.

Maros széknek.

Hátlapján: Marosszékre szólló commissiónak párja.

(A Magyar Nemzeti Muzeum könyvtárában őrzött egykorú minutáról.)

CXIX.

1685. nov. 24—dec. 23.

A páter Dunoddal folytatott tárgyalások.

a)

Páter Dunod propositiói.

(Megjelent Alvinczy Péter Okmánytár I. 34.)

b)

1685. nov. 24.

A páter Dunoddal kötött szerződés.

(Ugyanott köv. l.)

c)

1685. dec. 11.

Dunod levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps

Benignissimas dignationis Vrae Celsnis datas Cibinii 3-a currentis Kaloviae accepi, et ex litteris a me excmo

dno comiti Teleky ex Szatmarino exaratis, et fusius a magcis dnis ablegatis Vrae Celsnis potuit ipsa intelligere, quod a dno generali Carafa nihil potui obtinere, nisi revocationem dni Csáki et hoc per dnum Vallis, quia ipse nec me voluit videri, nec audiri, unde perge recte ad caesarem pro remediis, non sperans majorem favorem a dno Caprara, quam a dno Carafa, pro satisfactione Vra. Interim supplico humillime Vram Celsnem, quatenus suspenderi dignetur omnes actus hostilitatis ad repellendas molestias a caesareis suis subditis illatas, donec benignam caesaris resolutionem super his habeamus, a quo Vra Celdo potest sperare et certo omnem gratitudinem, de auxiliis alimentariis suae militiae praestitis in tanta necessitate, in quo pro bono communi proprios subditos jam totaliter depauperatos cogitur et graviter onerare, ut viderunt passim per Hungariam vri dni ablegati, proinde credat Vra Celdo, quod non ex aliqua mala voluntate id fiat, sed ex pura necessitate, pro qua sublevanda spero, quod compassione movebitur Vra Celdo, donec omnia cum caesare componentur. Interim maneo

Vrae Celdnis

Kaloviae 11. Decembris 1685.

demississimus et devotissimus servus
Antidius Dunod pater.

Külczím: Celsmo celsmo principi Transylvaniae Michaeli Apafy etc.

(Az országos levéltárban levő eredetiről.)

d.)

1685. dec. 17.

Dunod levele Telekihez.

Cassovia 17. Decembr. 1685.

Exellentissime Comes

Vestri magnifici ablegati habuerunt honestiorem receptionem a domino de Caprara, quam a domino Carafa, prout fusius ab ipsorum relatione poterit intelligere Vestra Excellentia, quippe totum negotium vestrum prudentius remisit dispositioni caesareae, a qua speranda sunt omnia bona, Carafa vero, quamvis subordinatus domino de Caprara, absoluta negatione, excepta revocatione Domini Chaki, omnia decidit.

Ego vero duriorem habui a primo, quam a secundo, quandoquidem dominus Carafa suum solummodo mihi

prohibuit accessum, Caprara vero me vocavit non rogatus, sed tantum, ut me convitiis et injuriis afficeret, cum quo habui contentionem per tres horas, sed patientia et ratione fretus vici, et ad rationem redegi, ut colligere licet ex modo, quo negotium agitavit cum vestris magnificis. Unde plenus spei pergo ad caesarem, et ideo de novo supplico Vestram Excellentiam, ut nihil interim hostiliter fiat inter nos, ne amicitia utrimque intenta utrimque dissolvatur; super quo plura referet lator praesentium dominus Balintit.

Interim meam humillimam submissionem et devotissima servitia dignetur offerre suae Celsitudini Vestra Excellentia, et me credere.

Vestrae Excellentiae
humillimum et devotissimum famulum
Antidium Dunod presbiterum mp.

Recordetur Vestra Excellentia de promissione mihi ab ipsa facta, quod non permitteret turcas extrahere ex Deva decem millia cumulorum tritici. quae ibi habent, hoc mediante pro sustentatione militiae, quae solum est primum nobis necessarium. remedia omnibus poterunt facile inveniri, et frenum aviditati nostrorum officialium apponi.

Külczím: Excellentissimo excellentissimo dno dno comiti Telechi supremo Transylvaniae generali etc. Cibinium.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 6018. sz.)

e)

1685. dec. 23.

Teleki levele Dunodhoz.

Igy irtam pater Dunod uramnak 23. Decembris, 1685.

A suo a nobis discessu binas etiam Vrae Reverentiae accepi literas, quas postquam celsmo principi, dno dno meo clemensmo, illustrissimisque dnis consiliariis et statibus regni repraesentavissem, certificationem et bonum effectum Vrae Reverentiae non parve venerati sunt, nihil dubitantes, quin coepta tantae synceritatis, ulterius etiam continuabit argumenta et conclusiones tractatus quantotius et realiter in desideratum effectum moderabitur.

Non possum diffiteri, quod si respectum sacrmae Mtis caes. et regiae prae nobis non habuissemus, atque commodo reipublicae christianae non consuluissemus, invenis-

semus hactenus modum justam nostram causam defendendi, et in cervicibus afflictissimorum populorum inauditum illud, adeoque amplius insupportabile jugum leniendi, quod tamen nos ad ultimam usque extremitatem cavebimus, inhaerentes fortiter magna fide ab utrinque confirmato habito cum Vra Reverentia tractatui, efficacissimamque medelam a sua Mte sacrma per Vram Reverentiam momentatim sperantes.

Significo confidenter Vrae Reverentiae, quod exlsimus dnus generalis Carafa obliquis et inhonestis me defecat verbis atque mihi supra alios comminetur. Doleo, quod in intentionibus meis servitio sacrmae suae Mtis (sicut Vrae Reverentiae me resolvi, exceptis tribus conditionibus applicandis) antecendenter debeam contristari et injuriari post indigne acceptam benignam sacr. suae Mattis erga me propensionem et gratiae suae caesareae ac regiae certiredditionem.

Humiles meas responsorias apud me detinueram, siquidem dicebat Vra Reverentia se in aulam caesaream non ire, quas modo per praesentes candori synceritati et fidei Vrae Reverentiae recommendo humilime sacrmae suae Mti repraesentandas, signa videlicet debitae meae ac perpetuae obligationis atque promptitudinis inserviendi. Quod reliquum est, de mea perpetua observantia et confidentia Vram Reverentiam securam reddo atque divinae recomendo benignitati.

Ad literas Reverentiae Vrae Hunyadini scriptas dudum resolvi et in Szakmár direxi, nescio poteritne accipere, neve ne.

Így irtam Dunod pater uramnak.

(A Magyar Nemzeti Muzeum levéltárában őrzött minutáról.)

CXX.

1685. nov. 25—dec. 29.

Olasz Ferencz jelentései.

a)

A nov. 25-iki jelentés.

Kegyelmes uram.

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogitsa! Nsgodnak alázatosan megírtam vala Csáki Lászlónak Bárlára jövetelét, ott hálását, ma megindúlván, csak Kraszináig ment, mely Somlyóhoz mindenik csak egy mélyföld; az mint emlegetik, Hunyad felé ha mennek quartélyban,

Nsgodnak alázatoson megírom. Mindenestűl fogva lehet keglmes uram harmad fél ezered magával, mert Deák Ferencz is háromszázad magával érkezett utánna, de elszéledve mennek az falukon. Károlyi László ő nsga fia vannak és Kis Balás nevű kapitány nevezetesebb hadnagyi vele, kiknek zászlójok alatt még is tekintetessebbek vagynak, de az többi afféle gyülevész hadak, Kis Balás kapitány Csáki után való. Én eleiben nem állhattam keglmes uram, mert itt annyi erő nincs, hogy resistálhattam volna. Ez a föld elvakmerődött keglmes uram, eléggé erőltetem, fenyegetem, kik mivel adósok. Váradra bészolgáltassák, de nem akarják fogadni, melyért keglmes uram, ha az török miatt raboltatások esik, engem ne okozzanak, Váradra csak hírt küldeni sem találhattam embert közöttök. Most is ide is senki az menő hadak hirét bé nem hozta.

Éltesse isten Nsgodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 25 Nov. anno 1685.

Nsgodnak

alázatos méltatlan
szolgája míg él
Olosz Ferencz mp.

Elvégeztem vala keglmes uram levelemet, mikor szintén megérkezék emberem Váradrúl, az passa fenyegetőző levelét hozá, hogy az kölest és palánkfát mindenek bevigyék Váradra, igen fenyegetőzik. Harmad napig mind lőttenek keglmes uram Váradon, azt mondják, örömet lőnek, segítséget várnak.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelemnek, nekem jó keglmes uramnak ő nagyságának alázatoson.

(Eredetije a Nemzeti Muzeum Tunyogi gyűjteményében.)

b)

A dec. 6-iki jelentés.

Kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Ngdnak mint kgls uramnak alázatosan jelentem: ez mult szombaton az károlyi commendans mintegy ötszáz magával, magyar, német, horvátokkal, ide félmélyföldnire Kerestelek nevű falura szállott, vasárnap Somlyó mellett ment által, Perecsenben hált, onnét Hadad felé ment, Hadadban csak maga bekéredzett, nem bocsátották, visszatért Károly felé. Azért jütt volt kgls uram, hogy az Carafa által felvetett

búzát, abrakot be nem szállították Szatmárban, melyért büntette is az szegénységet, és ha ugyan nem visznek, fenyegetőznek kgls uram, többen jűnnek ki és az militaris executio soha meg nem szűnik. Barkóczi ő nga hadai mentek volt Várad felé kgls uram, voltak Várad alatt is, de az törökök nem messze jüvén ki, lecsaptak és fogtak is el az törökökben, Bihart felpraedálván, visszatértenek. Az Burgundus pater is tegnap ment ezen által, kgls uram, Bálintik uramékkal Szatmár felé, elkisértettem itt való Ngod vitézivel. Ezután ha mit értek, Ngodnak mint kgls uramnak alázatosan megírni el nem mulatom. Éltesse Isten Ngodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 6. Decembris, anno 1685.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája
mig él
Olosz Ferencz mp.

P. S. Debreczeni biró uram levele az után érkezvén kls uram, hogy nagy volt az levél, ebben nem tért, hanem párban alázatoson Ngdnak megküldtem.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nekem jó kls uramnak ő ngának alázatosan.

(Gr. Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben XXIX. kötet.)

c)

A dec. 7-iki jelentés.

Keglmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogitsa! Nsgodnak mint keglmes uramnak alázatosan megirtam vala, hogy az itt való czimeres postákot elfogván, Hunyadra vitték és hogy ez két nyomorúlt vármegyéken elviselhetetlen gabonát kévánnak. Mivel Diószegre is holdoltatták keglmes uram az falukot mindkét vármegyéből, ezekre nézve irtam volt megorvosoltatás végett Karafának ő nsgának, választ is irt keglmes uram nékem, azonkivűl mind az uraknak, Barkóczi uramnak Diószegre és Csáki uramnak Hunyadra, mit írt, volanter kezemhez küldötte az compositionalist Barkóczy uramnak ő nsgának includált levelével (ki párban van) együtt megolvasván, mivel volanter volt, mindeniket pariáltattam és Nsgodnak igaz párban his inclusis alázatosan béküldöttem. Az két nyomorúlt vár-

megyéken csak kévánja kglmes uram az felvetett élést kétezer ötszáz köböl búzát és kétezer köböl abrakot Szatmárban. Ezer köböl abrakot és ötszáz köböl búzát Károlyban parancsol szállíttatni. minden holnaponként a 1. Novembris, másképen keményen fenyegetőzik, hogy az militare brachium soha meg nem szűnik oly büntetéssel, mely még eddig hallatlan volt. Az leveleket penig, melyeket az uraknak ő nsgoknak irt. megolvasván, leragasztattam és ő nsgoknak megküldöttem. Az czímeres postákot Carafa ő nsga elbocsátotta, az katona haza jütt keglmes uram, az czímert is meghozta, de az német drágány maga szabad akaratja szerént oda maradott. Szintén el is rémültek keglmes uram ezen az alföldön minden rendek. Minthogy templumokat vertek, öreg marhákat öltek, sok prédálást, dúlást töttek mostani járásokban is, mely miatt faluk is elpusztultak. Többször nem is hiszem, ha fenyegetőzések szerént kijünnek, hogy meg merjék várni keglmes uram, és az miatt mi következhetik, az jó isten tudja. Váradrúl is fenyegetőznek keglmes uram az palánk fáért és köles nem administrálásért, lehetetlen, hogy elviselhessék. Nsgtok székelyhidi jószága is elpusztult. Ezután ha mit értek, Nsgodnak, mint keglmes uramnak alázatoson megirni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat sok számos esztendőkig szerencsés uralkodással kévánatos egésségben. In Somlyó die 7. Decembris anno 1685.

Nsgodnak

alázatos méltatlan szolgája
míg él
Olosz Ferencz mp.

Külczím: Erdély országának méltsgos fejedelmének nékem jó keglmes uramnak ő nsgának, alázatoson.

Más kéz: Olosz Ferencz uram levele 7. Decembris 1685.

(A Magyar Nemzeti Muzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

1685. dec. 5.

Ennek a levélnek melléklete.

Perillustris ac generose dne observandissime.

Praemissa salutis exoptatione; literas grosae Dnis Vrae mihi emanatas accepi, et intelligentiam earundem animadverti, pro quibus debitas reddo gratias, vel maxime fervorem suum conspiciendo in exactione tritici et avenae, (ab) inclitis comitatibus Interioris Szolnok et Chraszna prae-

standi causa, quod alio sub praetextu nequaquam exigitur, nisi urgentis necessitatis causa, et pro promovendo universali communi publico, ad liberandamque a jugo barbaro afflictissimam christianitatem, quam opem celsmus princeps, uti et regnum Transylvanicum ex peculiari versus christianitatem spectantem affectu concedere haud contrariabitur. Quod vero Diószeginum attinet, ex literis inclusis sub sigillo volante commendanti sonantibus, quidnam demandem, uberius patebit, quibus perlectis, sigillatis, ad locum competentem emittere ne gravetur. Elucescet quoque, quidnam ilmo dno comiti de Csáki tam ratione interceptorum cursorum, quibus aptus passus pro tutiori deinceps meatu transmittitur, quam pro tenenda bona vicinitate et correspondentia demandem et perscribam, cum s. M. sacr. dnus meus clemsmus nullam prorsus (absit enim) hostilitatem cogitet, verum solummodo, ut supraspecificatum, ex urgente necessitate, et communi publico promovendo, eliberandisque a jugo barbaro hactenus christianis, et avertendo robur turcicum, quartiria efflagitaverit, et appetierit. De caetero assecuro, quicquid meae possibilitatis fuerit, servire nullatenus recusaturus sum. Quibus permaneo

Perilmae ac Grosae Dominationis

Zatthmarini die 5. Decembris anno 1685.

servus paratus
Antonius Carafa

Paria literarum exclmi dni Carafa ad gen. dnum capitaneum Somlyoviensem expeditarum.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

d)

A dec. 17-iki jelentés.

Keglmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, kévánom. Nsgod keglmes parancsolatját tartozó kötelességem szerént alázatosan vöttem, valami succursussal lehetek Keglmes uram ez nyomorúlt két vármegyéknek, nem szánom fáradságomat, irtam is mellettek keglmes uram az én csekély tehetségem szerént, azt kévánván Nsgodhoz és ez házához való szoros kötelességem, melyet éjjel nappal előttem viselek. De ezek keglmes uram régi szabadságokhoz szoktatván, eléggé parancsoltam keglmes uram a die 1. Novembris, hogy viseljenek gondot magokra,

de Kraszna vármegyét még eddig is reá nem vehettem, egy vékát sem vittek még. Szolnok vármegye mégis vitt Keglmes uram és igyekezik maga közönséges javára. Az károlyi commendans ez múlt pénteken indult keglmes uram Várad felé hadakkal és azzal fenyegetőzik, ötöd napra visszatérvén, idejön minden hadakkal executióra. Az kölest is mikor ideje vólt, parancsoltam, vigyék Váradra, de akkor nem vitték, hanem most kezdették vinni, tizennyolcz szekér kölest el is nyertek az hunyadiak, keglmes uram elhajtották, mely miatt is rablással fenyegetőznek Váradból. Ezek között nem tudhatjuk keglmes uram, mely órában omol reánk az teméntelen romlás, mert nem akarnak szót fogadni.

Csáki ő nsga ez napokban Kaplyanban volt keglmes uram, úgy hozák, az hadakkal visszafordult, az fiával a hadak az Szamos mellett Szurdok, Rhóna, Tihó, Előrmező nevü falukon vagynak, maga Kővár felé ment, mivégre, nem tudhatni. Közép-Szolnok vármegyében is sok talpasok vagynak, Bihar vármegyéből keglmes uram semmi adót, hogy hozhassanak, nem reménlhetni. Nsgtok micskei jószágának gondviselője is már régen fogva tartatik Diószegen az élés nem vitel miatt, mert lehetetlenséget kévánnak azokon is. Ezután ha mit értek, Nsgodnak mint keglmes uramnak alázatosan megirni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat szerencsés uralkodással sok esztendőkig jó egésségben. In Somlyó die 17. Decembris anno 1685.

Nsgodnak

alázatos méltatlan
szolgája míg él
Olosz Ferencz mp.

Külczím: Erdély országának méltsgos fejedelmének, nékem jó jó keglmes uramnak ő nsgának alázatosan.

(Eredetije Nemzeti Muzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

e)

A dec. 28-iki jelentés.

Kegyelmes uram!

Isten Ngdnak ez karácsoni innepeket szentelje meg és többekre békességes országában örvendetessen éltesse.

Ngdnak alázatossan megirtam vala az labanczoknak Várad alá meneteleket s visszatéréseket is quártélyokra; azok közűl háromszáz magyarok kls uram külön szakadván, Keresztes nevű falura szállottak, és beizentek Váradra,

ha vitéz emberek, menjenek ki, kik is kimenvén, kls uram, vigyázatlanúl találták, éjszaka felverték, másfél száz lovat, nyolczvanig való fejet, harminczig való eleven rabokat sok prédával vittek bé Váradban, honnét izentek Diószegre is az váradiak, hogy elmennek látogatniok. Szathmárbúl fenyegetőznek kls uram az élés nem vitelért hogy két regimentet küldnek ide quártélyban, melyet úgy látom, el sem kerülhetni kls uram, mert lehetetlen is, hogy annyi élést praestálhassanak. Ezután ha mit értek, mint kls uramnak Nagyodnak alázatosan megirni el nem mulatom. Éltesse isten Ngodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 26. Decembris, anno 1685.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája míg él
Olosz Ferencz mp.

Külczím: Erdély országának mlgos fejedelmének, nekem jó kls uramnak ő ngának alázatoson.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

f)

A dec. 29-iki jelentés.

Kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Ngodnak alázatosan megirtam vala kls uram, az labanczok mint jártak Keresztesnél, azután bizonyosabban hozák kls uram, hogy nem lovasok, hanem gyalog labanczok voltak és beüzentek Váradra, de részegségnek adván magokat, az törökök vigyázatlanúl érték, nyolczvan fejet, harmincz rabot vittek be elevenen. Az váradiak Telegdet rontatják kls uram, az fenn álló kőfalban le is rontottak. Az törökök ismét, kik kihordozóskodtak volt az városra, újobban most betakarodnak minden egyetmásokkal az várban. Még eddig ez két nyomorúlt vármegyék megmaradtak kls uram, de nem akarják az élést vinni az németnek, szófogadatlanok, melyért rettenetesen fenyegettetnek, úgy is látom kls uram, meglészen, hogy egy nap csak elburitnak minket. Debreczenből is hozták kls uram bizonyosan, hogy die 19. praesentis indúltak az követek Eperjesről felfelé, az ő kglmek birája is elment együtt. Ezután ha mit értek, Ngodnak mint kls uramnak alázatosan megirni el nem mulatom. Éltesse isten Ngodat szerencsés uralkodással sok

számos esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 29. Decembris, anno 1685.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája
míg él
Olosz Ferencz mp.

Külczím: Erdély országának mlgos fejedelmének, nékem jó kls uramnak ő ngának alázatosan.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

g)

Az 1686. jan. 2-iki jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint jó kgls uramnak, kivánom, isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Megírtam vala kgls uram az úrnak Teleki uramnak: Csáki László nem másuvá, hanem bizonyoson Lengyelországban ment Karafa dispositiójából, úgy hiszem, az pápa ott való residensihez, mert Karafa kgls uram az pápa generálissát húshagyó keddre visszavárják quartélyában *(így!)*. Olosz Ferencz uram levelét is küldtem Ngodnak. Most újobban vadnak embereim oda ki, ha mi hireim jünnek, Ngodat alázatoson tudósítani el nem mulatom. Ezek az filisteusok kgls uram most csendesebben vadnak, miulta az quartilt az Szamoson túl felosztották köztök, az szolgabirák most Belényes felé akarnak csapni. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum Kolosvár die 2. Januarii, anno 1686.

Ngod

alázatos szolgája
Székely László mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának nekem jó kgls uramnak adassék.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

h)

A febr. 4-iki jelentés.

Kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Tegnap is írtam vala két ízben Ngodnak, emberem

két nap tartóztatván Váradon, ki nem jühetett, ez múlt éjszaka penig megérkezvén, melyeket szemével látott, ezeket hozta. Ez múlt pénteken délután ment ki az váradi sereg Thökölyi ő nga eleiben, maga jütt elől bé az városra, minden passák előtt az jenei és tömösvári passák kísérték, maga ő nga zöld köntösben, veres nadrágban, megyszín nustos süvegben ment bé, öt vezetéket vittek ő nga előtt, négye török szerszámos, csujtáros török aranyas kengyeles volt, ötödik kit csak ő nsga előtt vittek, magyar vékony kengyeles fejedelmi öltözettel volt. Egy sereg tatár volt ő nga előtt, utánna hetvenöt zászlóalja török, jancsár is volt utánna négy zászlóalja, de igen ritkán voltak a zászlók alatt kgmes uram, nem is igen fegyveresek voltak, azt hirdették, még nyolczvanezer török, és még annyi tatár jű utánna. Az várban hoztak huszonöt szekérrel port, golyóbist kgmes uram, még az váradiakkal minden seregeket megszínlettek, mert ruhátalanok, fegyvertelenek voltak, hogy az paraszt emberek előtt tekintetesebbek legyenek. Tökölyi ő nga felől oly hír van kgmes uram, hogy azon hadakkal Munkácsra szándékoznék menni. Ezután ha mit értek, mint kgmes uramnak Ngodnak alázatosan megírni el nem múlatom. Éltesse Isten Ngodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 4. Februarii anno 1686.

Nagyságodnak

alázatos méltatlan szolgája,
míg él
Olosz Ferencz mp.

P. S. Ujobban hozák kgmes uram, hogy 27 zászlóalja török ment az Keres felé.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó kgmes uramnak ő nagyságának alázatosan.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Muzeum birtokában.)

i)

A febr. 5-iki jelentés.

Mint urammak Kgmednek ajánlom köteles szolgálatomat!

Isten jó szerencsés hosszú élettel áldja meg Kgmedet, kévánom. Kgmed levelét uram, az urunk ő nga commissiójával, az úr Teleki uram levelével, az egri passának szóló levéllel együtt böcsülettel vöttem; az egri passának valót

hová hamarébb elküldöm. Most az úrnak Teleki uramnak semmi választ nem tudtam írni, mert semmivel az hírek nem ujjultak azokon kivűl, melyeket eddig megírtam mind udvarhoz, mind Kgmednek mind Thökölyi ő nga, mind Ubrisi uram felől, hanem az németek megindúltak Szathmárrúl, úgy hozták, Majtényban háltak, de nem tudom bizonyosan, minden felé szorgalmatosan vigyázok és ha mit értek, mindjárt tudósítást tenni el nem mulatom. Isten tartsa Kgmedet sok esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 5. Februarii, anno 1686.

Kgmed

köteles szolgája
Olosz Ferencz mp.

Külczím: Spectabili ac generoso domino Ladislao Székely de Boros-Jenő, celsitudinis suae principalis consiliario intimo, cottus Colosiensis comiti supremo, civitatis et praesidii Claudiopolitani capitaneo supremo, dno mihi semper observmo.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

k)

A febr. 6-iki jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint jó kgmes uramnak, kévánom, Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Az estve érkezék kgmes uram Hunyadról két emberem, kik Tökölyivel személye szerént majd két óráig beszéltenek. Ngodat s az urakat tudakozta, hol légyen, s mondotta, hogy Ngod Szebenben vagyon, melyre semmit sem szólott; az labanczok éjfélkor mentenek ki, a török penig érkezett oda, három nagy sereg tatár volt vele, a mint ők intézhették, lehetett másfél vagy kétezer, a török is volt három ezer, nem a váradi, hanem a jenei passa volt véllek, ki az hunyadiakat mind kardra akarta hányatni, hogy egyszer is a labanczok ottlételét be nem vitték. Tökölyi uram maga szólott mellettek s mondotta is, hogy csak neki köszönjék életeket, mondotta azt is, hogy quártélyozók nélkűl ezentúl is nem maradhatnak, mivel tatár jő utánna. Akkor ugyan Hunyadról visszafelé tértenek, de Sebesvárnál tovább nem ment, tegnap ott napoltanak. Mostis vadnak oda kgmes uram embereim, mihelt meghozzák, merre és hová indúlnak és ha mi egyéb híreim érkeznek is, Ngodnak alázatosan értésére adni el nem mulatom. Ezzel kévá-

nom, éltesse és tartsa Isten Ngodat sokáig szerencsés jó egészségben. Kolosvár, 6. Febr. anno 1686.

Ngod

alázatos szolgája
Székely László mp.

P. S. Hosszas írásommal nem akarván Ngodat kgmes uram terhelnem, minden szavait Tökölyinek leírtam az urnak Teleki uramnak, tudom, ő kgme Nagod előtt referálja.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő nagának, nekem jó kgmes uramnak adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

l)

A febr. 12-iki jelentés.

Kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Ngodnak mint kgmes uramnak alázatosan jelentem: ez múlt kedden az mosár álgyúkat alája vitték Sz.-Jóbnak az major elejiben az vár kapujában, hánytak is tüzes szerszámokat. de még nem sok kárt tehettek. Az vizet alóla elvötték, az lajtorjákot mind alája topták, mind kivűl belől keményen viselik magokat, úgy ítélem, két-három nap elválik, kérték az várat, de azt ízenték, vér nélkűl nem adják. Deák Ferenczet más két hadnagyokkal megfogtatta Karaffa ő nsága, oly híre van, hogy Thökölynek ő nságának küldöttenek volna leveleket. Ez után ha mit értek, mint kgmes uramnak Nságodnak alázatosan megírni el nem mulatom. Éltesse Isten Ngodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 13. Febr. anno 1686.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája
míg él
Olosz Ferencz mp.

Sz.-Jóbon benn háromszázan vagynak kgmes uram, az zsindelyezést leverték. Az jenei és tömösvári passák visszamentek kgmes uram, Thököly ő nsga Váradon maradott háromszáz idegen törökkel.

Szintén pecsételni akarom vala kgmes uram, bizonyosan hozzák, hogy feladták Sz.-Jóbot. az gránát egy kőpinczében harminczöt török asszonyt, gyermeket ölt meg, debreczeni szekerek voltak az táboron, azokra rakatták az

törököket és kísérték Várad felé, másfélezer német, másfélezer magyar is ment az alkalmatossággal portára Várad felé.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó keglmes uramnak ő nságának alázatosan.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Muzeum könyvtárában.)

m)

A márcz. 7-iki jelentés.

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa! Ngodnak mint kgmes uramnak alázatosan jelentem: ez két vármegyék addig halogatták az restantiaélésnek Szatmárban, Károlyban elvitelét, immár az executióra kijüttek az károlyi commendáns öt compánia német hadakkal és az ecsedi magyar lovas hadakkal. Somlyóban praesidium lévén, Ngod méltóságos tekintetit előtte viselvén, ma meg nem szállította. Másfél holnapi élést sem adtak bé kgmes uram, négy ezer köböl búzánál és még annyi köböl zabnál több van hátra az mostani hóra valóval; azt kévánja, declarálta is magát, addig ki nem megyen, míg az négy holnapra való egészen meg nem lészen az vármegyékből, mely miatt félek kgmes uram, debreczenihez hasonló executió fog végbenvitetni; én munkálkodom mindazáltal kgmes uram valamit tehetségem szerént elkövethetek, jó szívvel végben viszem és ha ezután is mi híreim lesznek, mint kgmes uramnak Ngodnak alázatosan megírni el nem mulatom. Szathmári lovas és gyalog hadak is felesen jüttek ki, azok is itt körül vagynak, mit akarnak, még nem tudom. Éltesse Isten Ngodat szerencsés uralkodással sok esztendőkig jó egészségben. In Somlyó die 7. Martii anno 1686.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgája
míg él
Olosz Ferencz mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének nékem jó kegyelmes uramnak ő nságának alázatosan.

(Eredetije a M. Nemzeti Muzeum könyvtárában.)

CXXI.

1685. dec. 1—22.

Székely László jelentései.

a)

A dec. 1-sei jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint jó kegyelmes uramnak, kivánom, Isten Ngdat minden dolgában szerencsésen boldogítsa. — Most estve érkeztem kglmes uram ide, akartam mindjárt alázatoson értésére adnom Ngodnak az idevaló dolgokat; az mely kajtárhaddal Csáki László kglmes uram bejött, azok mind magyarok Tökölyi hadai féle, jobb része afféle hajdú, magyar gyalogok is mintegy négy vagy ötszázan vadnak velek, mind Bánfi-Hunyadra szállottak be, az szegínységre hódoltató czédulákat bocsátottak ki, mindenféle élést felesen kivánnak, pénzt is hasonlóképen mindenik falún, de én is mindjárt ellenkező czédulákat bocsátottam ki, senki semmit ne vigyen nekik, mert felakad érette. Az mint látom kgmes uram, nem egyébért jöttek be, hanem itt akarnának az quártélyban lenni Kalotaszegben. Német egy sincs vele, be is akarják magokat sánczolni ott Hunyadon. Kihez képest kgmes uram én javallanám Nagdnak Fogaras földére menni, hacsak Porumbákra is, hiszen kgmes uram már ezentúl éjjel-nappal tudósítom Ngodat minden occurrentiákrúl. Az pátert is itt értem kgmes uram, az is ajánlja magát, kiviszi innen őket, Csákyt penig most elviszi magával Szatmárra, azt mondja. Holnap magam is reá irok Csákyra, ki autoritásával hozta Ngod birodalmára azt az kajtárhadat s mindjárt kivigye, mert ha nem, csak Ngod útban levő hadait várom, az urakkal együtt mindjárt reájok megyünk, kihajtjuk onnan őket. Olosz Ferencz irja kgmes uram, Kaprara Munkácsra jött volna, praesidiumot akarna belevinni. Ezzel Istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum Kolosvár die prima Decembris 1685.

Ngod

alázatos szolgája
Székely László mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő ngának, nekem jó kgmes urammak adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

b)

A dec. 5-iki jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint jó kgls uramnak, kivánom, isten Ngodnak minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Vagy két katona jött az Csáki László gyülevész hadából kgls uram, kiket beküldöttem kgls uram Ngodhoz, erdélyi fiak mindenik; miket beszélnek, Ngod megértheti, megvizsgáltatván őket, az mint mondja kgls uram, az törökök reája mentek volt Diószegre, éppen az templomig, bevágták volt magokat az városra, azután az gyalogja vetette el rúla, sokan vesztek bennek igen, noha mondják, török is veszett volna; tegnap múlt egy hete, hogy reájok mentek volt. Csáki Lászlótól is kgls uram mi válaszom jött, Ngdnak elküldtem, magam levelem pariáját is elküldtem volt az úrnak ő Kglnek; az mint hallom kgls uram, most az feleségéhez igyekszik, nekem semmi dolgom nincs az vele való beszélgetésre, hanemha Ngod parancsolná. Az szegénységgel kíméletlenül bánnak, beszélik azt is kgls uram ezek az katonák, hogy csak mi legyen is, mind átállnak mellőlök, mert rútul bánnak velek. Ezután is ha miben újúlnak az hirek, Ngdnak alázatosan értésére adni el nem mulatom. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum Kolosvár die 5. Decembris anno 1685.

Ngod

alázatos szolgája, hive
Székely László mp.

Miulta itt vagyok kgls uram, minden nap tudósítottam Ngodat. Kaprara újobban béjött, Debreczenben akar szállani.

Az mint ezek az katonák beszélik, Karafa az mely pénzt rajtok vont, neki ígérte felét, de csak reájok száll, azt mondotta, nem kellett volna annyi pínzt rajtok vonni. Olosz Ferencz uram levele most érkezék kgls uram, az mint írja, ott Somlyónál jött el, az károlyi general azt mondotta, semmi sem telik, az mit az paterrel végeztünk, mert azolta sokképpen megváltoztak az dolgok.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának nekem jó kglmes uramnak adassék.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben XXIX. kötet.)

c)

A dec. 8-iki jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint jó kgmes uramnak, kivánom Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Ngod méltóságos parancsolatját alázatoson vettem Vai Mihály ő kgme által. Valamiben kgmes uram Nagodnak s az országnak tudtam eddig is szolgálni, azt jó szível cselekedtem. Mostan Nagod méltóságos parancsolatjában is kegmes uram teljes tehetségemmel azon leszek kegmes uram hogy véghez menjen, semminek elmulatója bizony nem leszek. Az mint Vai Mihály uram maga látta, már is kegmes uram lassan munkában vettem az dolgot. Csáki László követjét kegmes uram most bocsátám el Vai uram jelenlétében. Szóval miket mondottam neki, hallotta ő kgme. Maga levelét, melyet nekem írt, Nagodnak elküldtem, hasonlóképen neki írt válaszomat. Ezután is ha mi hírek érkeznek, Ngodat tudósítani el nem mulatom. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Nagodat. Datum Kolosvár die octava Decembris anno 1685.

Nagod

alázatos szolgája híve
Székely László mp.

Postscriptum: Ezen matériában kegmes uram ha kivántatik, máskor is hadd jőjjön Vai Mihály, de uram ne forogjon sok ember szán a dolog.

Külczím: Az erdélyi fejedelem ő nagyságának, nekem jó kegmes uramnak adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

d)

A delegátusok dec. 12-iki válasza Székelynek.

Szolgálatunkat ajánljuk uram Kgdnek.

Somlyai praesidium hópénze fogyatkozása honnan suppleálódjék ez mostani szoros üdőben, általyáb mingyárt fel nem találhatjuk annál, a mint Kgd ezen inclusa deliberatiónkból megláthatja. Kgdet azért atyafiságos szeretettel kérjük, consulálván az közönséges jónak, azon két hópénznek késedelem nélkül való megszerzésében és azon szükségre való fordításában mutassa meg igaz hazafiúságát. még megirt szükségre kivántató két hópénznek minél hama-

rébb való megfizetésirűl ez három nationalis pecsétünk alatt költ levelünk által is azonról irott deliberatiónknak tenora szerint assecuráljuk Kgdet. Az mi az Csáki urammal való szembelételit illeti Kgdnek, arról való tetszésünket is ex inclusis Kgd megértheti, tovább penig ezen dologbéli Kgd kivántató maga alkalmaztatásának modalitását Kgd discretiójára s hazafiuságára bizzuk.

Kgd szolgáló atyjafiai

Szeben 12. Decembris anno 1685.

Nemes Erdély országának
három statusiból álló Szebenből
öszvegyűlt úri és fő rendei.

Székely László uramnak.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

e)

A dec. 21-iki jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint kgmes uramnak, kívánom, Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Ezek az Hunyadon lévő hadak kgmes uram ezt az hódoltságot majd elélik, csak két hét múlva is az mint bánnak vele, oda lesz. Mihelt pedig ott megfogyatkoznak, egyenesen mennek Tordára, sokfelől meghozták, de magok is kgmes uram titok nélkűl beszélik, Vidának is szemében mondották, szükséges kgmes uram, ha többet nem is, vagy másfél ezer embert ide a Szamos mellé küldeni, ha hadat látnak fenn, inkább nem menjenek el. Mindenekről az uraknak bűvön írtam, nem akarván Ngodat hosszas irásommal terhelnem. Ezekután Istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum Colosvár 21. Decembris anno 1685.

Ngod

alázatos szolgája
Székely László mp.

Külczím: Az erdélyi fejedelemnek ő nságának, nekem jó kegyelmes uramnak adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

f)

A dec. 21-iki jelentés.

Mint bizodalmas jóakaró uraimnak ajánlom keglmeteknek szolgálatomat, kivánom, isten Kelmeteket szerencsésen jó egésségben éltesse!

Irtam vala tegnapi levelemben is Nsgtoknak s Kelmeteknek Vida István megjüveteliről, de mikor már szintén expediálni akartam volna az mi keglmes urunkhoz ő nsgához s Nsgtokhoz Keglmetekhez, érkezék az úr Teleki uram ő keglme levele hozzám, melyből értettem az ő keglme Görgényben való menetelit, kihez képest gondolva azt, hogy udvarról később lészen ő keglmének tudósítása, ha elsőben Szebenben megyen Vida, innét küldöttem az urhoz Teleki uramhoz ő keglméhez Görgényben, hogy declarálja, az mivel járt, megparancsolván nékie, hogy ott semmit ne késsék, hanem mindjárt menjen udvarhoz: declarálván Nsgtoknak s Keglmeteknek az mit hallott s a mivel járt. Én ezekkel az Hunyadon lévő kajtár hadakkal most szintén úgy járok, mint Maurocordatus mondja vala nékem: domine ne possum non credere, quia multi dicunt, ezek mind magok félékiek, mind más közöttük járó emberek azt mondják, hogy ha az Kalotaszegben ez élések annyira fogy, mindjárt Tordára mennek beljebb ezután. Azért Nsgtok s Kiglmetek küldjön vagy másfél ezer hadat, ha többet nem, hadd lássák ezek is, hogy had vagyon fenn s talán inkább nem mernek által jönni, másképen azt bizonyoson hitesse el magával, hogy az mint magamnak is Vidának megmondották, ha az élések Kalotaszegben elfogy, mindjárt Thordára mennek, ha ott is elfogy, az Szászságot emlegetik, hogy odamennek és igy ez az kevés had az egész országot elkóborolja; Vida valóban emberül viselte magát köztök, mert eleget ött s ivutt vélek, eleget is hazudott mellettünk, eleget is bolondoskodott véllek, hogyha valamire veheti őket, de azok csak azon bakot nyuzzák, az kik közülök béjőnek, azok is tartozás nélkül beszélik, minden szándékjok csak az, hogy Thordára menjenek; az mely Pudler nevü német Csáki uram után ordinantiát hozott, hogy elmenjen, az is még ott vagyon, de aval sem gondolnak, semmit vélek nem tehet, szombaton vagy vasárnap visszamégyen Szathmárra; új esztendőt emlegetik, hogy azután akarnának megindulni. Én az innepek után Aranyosszéket s Thordát felvészem, de azok még kevesek, mivel összevéve csak négyezeren vadnak, az szolgabirákat kivánták eddig, hogy felmenjenek, én az Kolos és Doboka vármegyei felső járásbéli szolgabirákat az itt való ispánnal

együtt ma expediáltam Hunyadra, hogy az szegénységet ugy alkalmaztassa, hogy ha lehetne, beljebb nem bocsátanám őket, mert ezek igen vakmerő zabolna nélkűl való emberek, sem ordinantiával, sem előttök járójókkal nem gondolnak. En Nsgtoknak s Keglmtek azért irom idején korán meg, hogy Nsgtok is s Keglmtek is inkább tudjon hozzá tartozni. Szintén most vöttem Kiss Balázs Gyalura *(írt)* fenyegetődző levelét, melyet felküldöttem, azért ez iránt az Nstok s Keglmetek tetszését elvárom, mivel Gyalu az Szamoson túl quártélyban nékik jutott portio, ha béhódolásokat megengedjem-e avagy sem, tartoztatván és tilalmazván mindeddig is őket attúl, az Aranyosszék odaszállíttatását pedig mindeddig suspendálom, míglen az Nsgtok s Keglmetek az iránt való választételét nem veszem. Az Nsgtok s Keglmetek levelével is nemhogy valamire tudtam volna induceálni őket, de még mint afféle hitván rosz emberek feljebb ütötték magokat véle. Ezzel isten tartsa és éltesse Nsgtokat s Keglmeteket jó egésségben. Datum Kolosvár. Die 21. Decembris anno 1685.

Nsgtok s Keglmetek kész szolgája
Székely László mp.

Külczím: Az mi keglmes urunk ő nsga belső meghitt tanácsúr hiveinek és az nemes országtúl deputáltatott uri és főrenden lévő ő nsga híveinek, nékem bizodalmas uraimnak adassék.

Más kéz: Székely László uram levele 21. Drbris —85.

(Eredetije a Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjteményében.)

g)
A dec. 22-iki jelentés.

Mint bizodalmas uraimnak kedves atyámfiainak ajánlom Kgteknek szolgálatomat, kívánom, Isten szerencsés hosszú élettel áldja meg Kgteket.

Kegyelmetek levelét böcsülettel vettem az mi kgmes urunk ő nga parancsolatjával együtt, mégis jobb volt az szolgabíráknak felmenni az viceispánnal együtt, talám tehetnek valamit köztök, mert már az nemes emberek gabonájához fogtak, azt kezdték hordani, mihelt az elfogy, mindgyárt kíjebb jűnek, mihelt búzát kaphatnak, egynémelyik tiz tizenkét póturán vékáját eladja. Az gyalai hadnagynak Han Lukácsnak hat esztendeig lévén katonája Kis Balázs, azt praeficiáltam volt, menjen végére szándékoknak, az mint tegnap hozá feltett czéljok az ha Kalotaszeghben

elfogy az élések, Gyaluban szállnak, ha ott elélik, Bonczidára, Sukra, de Sukon hamar kikopnak belőle, de Bonczidán tékozolva is megérik egy holnapig vele; az mint hallom, ha ott is elfogy, Tordára, ha ott is elfogy, Nagyenyedre vonták az czélt. Micsoda instructióval bocsátottam az ispánt szolgabirákat s micsoda leveleket küldöttem tűlök, azoknak páriáját Kegmeteknek elküldtem. Karafa most az hol mit vett, testimonialist kért tűlök, hogy jó szível adták. Budlernek Hunyadon az katonák elégették az lovait, szidja őket, el fog menni holnap; az mint mondotta annál kutyábbak lesznek a többi. Toroczkay Istvánt nem szólítám Gyaluban, tartván attúl, mivel túl van a Szamoson, erővel is reá mennek. Kabos uramat disponáltam; csak azon kért, hogy az innepeken had lehessen ott.... napján mindjárt indítom, kiben vagyon az Haller Pál uram levélhordozója, az kiket az innep után az pénzért küldök, azoktól elküldöm. Ezzel a jó isten tartsa és éltesse szerencsésen Kegmedet. Datum Kolosvar die 22. Decembris 1685.

Kegmetek hű szolgája
Székely László mp.

Mihelt penig ezek Hunyadrúl megmozdúlnak, az kűvárvidékiek Désre szállnak, az máramarosiak Beszterczére, ezt régen megirtam az úrnak, én azon leszek mindenképen, beljebb ne jűjjenek, Aradot úgy van megvették, Bélyes vidékre küldtem, úgy hozták az ráczokkal az magyarokkal *(eddig folytatása nincs).*

Külczím: Tekintetes nemzetes Naláci István, Bethlen Elek uraméknak (titulus) nekem bizodalmas uraimnak, kedves atyámfiainak adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

h)

A dec. 22-iki jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint jó kglmes uramnak, kivánom, isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogitsa.

Ngod méltóságos parancsolatját alázatoson vettem, már Csáki László uram elment, az mint mondják, Bécsben, bizony nem egyébért, hanem azért küldte Karafa, hogy az Ngod birodalmából ki ne vigyék quartélybúl őket. Az mint mind levelébűl, mind izenetébűl vettem eszemben, igen kapott volna azon, Ngod gratiájában vegye, ha vissza jű, Ngod parancsolatja szerint cselekszem; az Haller Pál uram levélhordozója is kézben vagyon, az innepek után, mely embereket

az pénzért küldök, azoktúl beküldöm kgls uram Ngodnak. En kgls uram Ngod engedelme nélkül innét sohuva is nem megyek. Ugy látom kgls uram, az dolgok megkivánják itt való tisztemben való continuuskodásomat. Kabos Gábort kgls uram már disponáltam, elmegyen Ngod parancsolatjára Szamosujvárban, hanem azon könyörög Ngodnak kgls uram, Ngod méltóztassék parancsolni az udvarbirónál praebendája felől, mert szegény nemes ember, jószága sincs ott közel, a kibűl sustentálhatná magát. Ezeknek az Hunyadon [1]) levő hadaknak az feltött czéljok bizonyoson kgls uram, az mint tegnap hozák, ha ott elfogy az élések, Gyaluban jünnek, ha azt elélik, onnét Bonczidára. Sukra, ha azt is elélik, onnét Tordára, ha azzal sem érték meg, úgy mentek Enyedre. Egyébaránt én minden tehetségemmel azon leszek kgls uram, által ne bocsássam az Szamoson őket, hogy inkább tartóztassam azon az földön, szolgabirákat is közikben küldtem. Ha onnét megmozdulnának, Ngodnak alázatoson értésére adni el nem mulatom. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum Kolosvár, die 22. Decembris anno 1685.

Ngod alázatos szolgája
Székely László mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának, nékem jó kgls uramnak adassék.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

i)

Az 1686. jan. 3-iki jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint jó kgmes uramnak. Isten Ngodat szerencsés hosszú élettel áldja meg, kévánom.

Olosz Ferencz uram levelei érkezvén, Ngodnak elküldöttem, a mint ő kgme írja Ubrisi Pált negyven török késérte Váradra, úgy hiszem a feleségeknek küldözött leveleket. Ezeknek az hunyadiaknak készületeknek ujólag is végére mentem, emberemet küldvén czirkálni közikben, úgy hozta, hogy Belényest akarják felverni s odaigyekeznek. A kővárvidékin quártélyozó horvátok Deés tájára igen ki kezdettenek széledni. Nagy Pál uram az estve későn érkezett Szathmárról ő kgme is postán megyen Ngodhoz, ezentúl is ha mi

[1]) T. i. Bánffy Hunyad.

híreim érkeznek, Ngodnak értésére adni el nem mulatom. Kévánom, tartsa és éltesse Isten Ngodat jó egészségben. Kolosvár 3. Januári anno 1686.

Ngod alázatos szolgája
Székely László mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek énnékem jó kgmes uramnak ő nságának adassék.

Kivül: Ubrisi Pálról van emlékezet.

(Eredetije a M. Nemzeti Múzeum birtokában.)

k)

A jan. 31-iki jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint jó kgmes uramnak, kívánom, Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Micsoda leveleim jöttenek kgmes uram[illegible] inkét az szélben az németek felől, az urnak Teleki uramnak odaküldöttem őket, tudom, Ngod előtt referálja ő kegme őket; az mint írják kgmes uram őket, mind Karafa veteránjai, Kűvár vidékére jűnnek, Várad nem arra volna, Csákit várják azt hozták, hogy ő hitta volna lakadalomba Kapjonban őket, készültek is ott hozzája, különben Vellisnek egy tolmácsa jüvén most ide, az azt mondja, Várad alá mennek minden bizonnyal, ezt a Szamoson túl való földet kgmes uram szintén elpusztítják ezen a Hunyadon levő magyarok, mindnyen *(így!)* elfutottak az faluk, mert most hogy kikészülnek az mieket kaphatják, mindeneket elviszik. Ezután is ha mi híreim jünek kgmes uram, Ngodnak alázatosan értésére adni el nem mulatom. Ezzel Istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum Kolosvár die 31. Januarii a. 1686.

Ngod alázatos szolgája hive
Székely László, m p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő ngának, nékem jó kgmes uramnak adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

l)

A febr. 23-iki jelentés.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint jó kglmes uramnak; kévánom, Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogitsa!

Amint ennekelőtte is megírtam vala kglmes uram Ngodnak. Kis Balás ezen a nyomorult földön ujjólag élést

kéván, és a mi megmaradott és mit kaphat, most kifelé fordulván, magával mind elviszi. Irtam Karafának is felölle, ezt a rendkívül való prédálását büntetetlen ne hagyja, és emléztettem elébenni ígíretire, hogy tovább az ő felsége hadaival ígíreti szerént ne terhelje. Már kgmes uram Isten kegyelméből talán az ide ki való bajoskodások is valamit tágulnak, eddig Ngod parancsolatja szerént innét sohova is nem mentem, Ngodat alázatosan kérem méltóztatnék megengedni, hadd mennék Ngodhoz és onnét cselédim látogatására is, hiszem ha a dolgok úgy kivánják, én oda nem késem, ismét kijövök az ide ki való vigyázásra.

Ezzel kévánom, tartsa és éltesse Isten Ngodat szerencsés jó egészségben. Kolosvár 23 Februarii 1686.

Ngod

alázatos szolgája híve
Székely László, m p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő Ngának, nekem jó kgmes uramnak adassék.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

CXXII.

1685. dec. — 1686. jan.

A nagyszebeni consultatio rendeletei s irományai.

a)

A rendeletek.

(Megjelent Alvinczy Péter Okmánytár I. 39. s köv. l.)

b)

1685. dec. 3.

Gyulai Ferenczneк, a Carafához küldött követnek a fejedelemtől s a delegatusoktól adott utasítás.

(Megjelent Alvinczy Péter Okmánytár III. 45. s köv. l.)

c)

1685. dec. 14.

Carafa válasza a fejedelemnek.

(Megjelent Alvinczy Péter Okmánytár III. k. 56. l.)

d)

1685. dec. 18.

Gyulay Ferencz jelentése Carafával folytatott tárgyalásairól.

(Megjelent Történelmi Tár 1882. évf. 482. s köv. l.)

e)

1685. dec. 8.

A delegatusok levele a Kalotaszegen levő hadakhoz.

Ajánljuk Kglknek szolgálatunkat.

Nem kevés csudálkozással értettük Kgteknek eddig is kalotaszegi szegénységünken elkövetett hallatlan cselekedeteket, Kgtek is magyarok, keresztyének lévén, mi gyönyörűségek lehet szegénységünknek pusztulásában. Kgteket barátságosan kérjük, addig is, míg nekünk válaszunk, Kgteknek is ordinantiájok jő az kimenetelre, reménlvén ő fge követjétől való végezésünk szerint sokára nem halad. bánjanak csendesebben az szegénységgel, az hódolatlan helyekre ne irogassanak, annál inkább ne menjenek, eddig is mi római császár ő fge kls urunknak ő ngának közönségesen nekünk ajánlott kegyelmességében bizván, s ő fge méltóságát viselvén előttünk, ellenkezőre okot nem kivántunk szolgáltatni, nem is szolgáltatunk, ha Kgtek részéről ok reá nem adatik. Datum Szeben 8. Decembris anno 1685.

Kglmetek jó akaró atyjafiai, baráti:

Nemes Erdély országának három statusiból álló és Szebenben öszvegyűlt úri és főrendei.

Külczím: Római császár ő fge Kalotaszegben lévő mlgos, ngos, nemzetes, nemes és vitézlő generális, fő- s vice-kapitány, hadnagy és több alattok levő lovas és gyalog vitézinek etc. nekünk jó akaró atyánkfiainak, barátinknak ő kgknek adassék.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

f)

1685. dec. 18.

A delegatió rendelete Beszterczére.

Prudentes ac circumspecti amici nobis benevoli.

Fejérváratt létünkben ez országnak több szükséges dolgairól consultálkodván, deliberáltunk volt arról is, hogy

az Kglmetek gondviselésére bizatt Duka vajdáné pénzét bizonyos, és e haza közönséges javára czélozó ratiókra nézve hozassuk magunk dispositiónk alá, úgy tetszvén az mi kglmes urunknak ő ngának is, melyet eddig halasztván, mostan küldöttük oda Macskási Boldisár uramat, hogy azon pénzt, és egyéb ahhoz való portékát kezéhez vévén, hozassa ide. Kglmetek azért igy értvén azon dolgot, azon pénzt és egyéb portékát is adja Macskási uram ő kglme kezéhez, kivántató succursusát is azon materiában nem denegálván; assecuráljuk ez levelünk által Hűségteket, az miatt semmi busulása nem következik. Datum in congregatione nostra Cibiniensi, die 18. mensis Decembris, anno 1685.

Earundem amici benevoli

celsissimi domini domini principis domini domini nostri clementissimi consiliarii ac regni deputati.

Az oklevél alján: Beszterczei tiszteknek.

Külczím: Prudentibus ac circumspectis judici, ceterisque juratis civibus ac senatoribus civitatis Bisztriczíensis etc. amicis benevolis.

(Eredetije három pecséttel lepecsételve a Teleki fam. levéltárában 3462. sz.)

CXXIII.

1685. dec. 11.

Tholdalaghy János jelentése.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak.

Akarám Ngodat ujobban az ide ki való dolgokról tudósítani: bizonyoson irhatom Ngodnak kgls uram, hogy most az közelebbik pénteken az németek beszállottak Magyar-Láposra, hivatja is Szolnok vármegyei tiszt uraimékot, hogy menjenek le Láposra, és rendeljenek quartélyt az hadaknak, mert ő elrendeli külömben. Vagyon az az hir is kls uram, hogy Désre is igyekeznek szállani, noha még azt olyan bizonyoson nem értettem, melyre nézve dési uraimék ő kglmek igen megrezzentek, én mindazonáltal eddigelé ő kget tartóztattam. hogy hadak érkeznek nem sokára ki, az minthogy kgls uram szükséges is volna, talám azok is tartózkodnának valamit. Csáki uram kls uram, az mint értettem, Kaplonyban ment egynéhány század magával, ott meddig leszen kls uram, végére nem mehet-

tem. Ezután is ha mit érthetek újobbat, Ngdat tudósitani el nem mulatom. Istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum in Szamos-Ujvár, anno 1685 die undecima Decembris.

Ngod

alázatos szolgája
Toldalagi János mp.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nekem kls uramnak adassék alázatoson.

(Az Országos Levéltárban őrzött eredetiről.)

CXXIV.

1685. dec. 12.

Az oláh vajda levele a fejedelemhez.

Serenissime Michael Apafi princeps Transylvaniae magnifice comes Siculorum et rex partium Hungariae, dne et patrone mihi clementissime.

A deo optimo maximo desideramus felicem et prosperam sanitatem cum optata pace in annos quam longissimos in sede Tuae regiae Magnificentiae cum toto palanitatu Mtis tuae. Occasio nostrarum literarum humilimarum nihil aliud est, nisi tarditas, quod non scripsissemus, sicuti antea reciprocam consuetudinem habebamus, et ut mos erat provinciae nostrae, quando a porta ottomana veniebant in principatum Moldaviae, erat obligatio antiqua vicinitatis, ut quaererent M. T. cum honore; qua de re rogamus T. R. M. ut parcat nobis de nostra tardatione, quia nulla alia occasio fuit, nisi absentia et debilitas nostra et istius miserrimae provinciae; quia quam primum perveniemus in provincia, ex jussu imperii fecimus iter ad partes seposiores *(így!)*, et cum reversi sumus, statim pervenit supremus dux cum turcico exercitu et cham Tartarorum, qui fuerunt ad partes superiores, et nos secum duxerunt, non ire non est in nostra potestate; etcum denuo reversi sumus a castris, pervenit nobis reiterata jussio, ut denuo nos ascenderemus in illis partibus; haec nobis fuere impedimenta, quod tardavimus. Modo autem postarum reversionem, semper sumus in illo desiderio, mittendi unum ex nostris baronibus cum debito honore, et adhoc vivimus, nunc mittimus hunc nostrum servum ad requirendum et bona et prospera valetudine T. R. M. significando M. T., et Tua Regia Mtas, ut benignus et ut misericors rex ignoscat nobis, rogamus autem V. M., ut fiat jussio ad regios officiales in confinibus, T. R. M. ob nostros miseros

subditos, si aliquis illorum aliquam injuriam haberet veniendo ad illas partes, ut habeat rectum judicium, et nos similiter erimus facturi. Denuo reiteratam supplicationem facimus ad V. R. M., ut agat misericordiam cum nostris miserrimis Moldavis, ut pecuniis possint extrahere victum, quia in nostra provincia ingens fames est et valde caremus panem. Hoc faciendo, a Deo. omni potenti magnam remunerationem habebit, cui rogamus, ut servet et foveat T. R. M. in regali trono, Nestoreos vivendo annos. Quam deus etc.

Jassis die 12. Decembris, 1685.

Vrae Regiae Mtis

benevolus amicus, vicinus et
ad obsequia paratissimus
(Oláh aláírás.)

(Eredetije, olasz embertől irva. Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

CXXV.

1685. dec. 16.

A fejedelem rendelete Telekihez.

Michael Apafi Dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Spectabilis, generose fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram! Ez országnak bennünket szertelen szorongató alkalmatlansági között magunk és az haza megmaradása felől is becsületes, uri, és főrendü deputatus hiveinkkel szorgalmatosan tanácskozván, ő kglmekkel egyező értelemmel kételeníttettünk az ország statussinak bizonyos rendeitül sub spe futurae restitutionis bizonyos summa pénzt kölcsön felvenni, azon summa pénz felvétetéséről cum assecuratione solutionis authentice emanáltatott deliberatiónk tenora szerént. Értvén azért Kglmed is ezen dispositionkat, az maga részéről iratott nro 500 forint summát hazafiui engedelmességének megbizonyítására mához tized napra Bethlen Elek uram, és Sarosi János hivünk kezekhez itt Szebenben administráltatni el ne mulassa, egyébaránt azon felvetett summáról irott deliberatiónknak tenora szerént való büntetést maga becsületi sérelmivel s kárával fogja meg tapasztalni. Secus nec facturus. Datum in civitate nostra Cibiniensi 16. Decembris anno 1685.

M. Apafi m. p.

Az oklevél alján:

Teleki Mihály uram 500.

Külczím: Spectabili ac generoso Michaeli Teleki de Szék, consiliario nostro intimo, universorum regni et nostrorum exercituum generali, comitatuum Thordensis et Maramarosiensis comiti, arcium Huszt et Kővár, praesidiorumque in eisdem constitutorum capitaneo; decimarumque nostrarum fiscalium arendatori utrobique supremo etc. Fideli nobis syncere dilecto.

Ugyanott, Alvinczi Péter kezével: 1685. 17. Decembris. Az Ebesfalván felvetett egy forintos adóhoz való levél 500 frtrúl.

Más kézzel, ugyanott: Anno domini 1685. 17. Decembris. Tekintetes nemzetes Teleki Mihály uram ő kglme az mostani szebeni deliberatio szerint administráltatott én kezemben florenos 500 id' est öt száz, melyről ő kglmét quietálom. Datum Cibinii. Anno et die ut supra Bethlen Elek mp.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában 3723. sz.)

CXXVI.

1685. dec. 17—18.

Carafa levelezése a megszállás ügyében.

a)

1685. dec. 17.

Szolnok megyéhez.

Illmis, reverendissimis, speclibus, ac magnificis, admodum revdis, grosis, egregiis, ita et nobilibus dominis observandissimis.

Praemissa servitiorum commendatione. Quamvis omni procul dubio inclytum hunc comitatum de conventione mecum pro caesarea militia intertenenda inita recordari nequaquam dubitem, nimirum tria millia cubulorum avenae, totidemque tritici durante hyberno stativo, incipiendo a die prima Novembris menstruatim suppeditanda, ex quibus mensuras 4000 avenae, et 500 tritici supramemorati Carolinum vehenda, reliquam inde partem tam tritici, quam avenae supramemoratae usque ad integram summam 3000 cubulorum unius cuiusque generis ad me huc Zathmarinum dirigenda impositum existere, attamen per praesentes meas (cum mihi innotuerit judices nobilium non bene de supradicta accorda conscios esse) hortandum duxi, ne maturo debito termino tam avenam, quam triticum, et quoad summam, et quoad locorum dispositionem (ut supra) tribuere

desinant. Secus enim facturi, ubi militari executione exigere conabor, damnum (praeter praedictas summas) secuturum nonnisi sibimet ipsis imputandum velint. Quibus permaneo inclyti comitatus Zolnociensis

Zattmarini die 17. Decembris 1685.

servire paratus
Antonius comes a Carafa mp.

Külczím: Ilmis, reverendissimis, spectlibus ac magcis, admodum revdis, grosis, egregiis, ita et nobilibus dnis N. N. supremo, ac vicecomitibus, judicibus nobilium, coeterisque juratis assessoribus, toti denique universitati dnorum magnatorum praelatorum ac nobilium inclyti comitatus Zolnokiensis, dnis observandissimis. Zolnok.

Más kéz: Apertae per me Georgium L. Makai juratum cottus Zolnokiensis notarium mp.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIX. kötet.)

b)

Kővár vidékéhez.

Ilsmi, revendissimi, spectabiles stb.

Praemissa salutis exoptatione. Jam sat mirari nequeo, ubi percipere cogor inclytum districtum Cuivariensem de facto tam obstinate rationem intertentionis suae Mattis Sacr. militiae perseverare, nihilque aliud, quam remoram, ut miles cesareus fame pereat, quaerere; ubi dum tamen moto jam benevolo affectu, ope universali christiana jamjam caeteri districtus et comitatus, utpote Krazna et Marmaros, ut debitum erga suam Mattem Sacr. affectum demonstrent, se accomodassent, solus unicus iste districtus Cuiuar nec ope christiana universali, nec affectu erga suam Mattem Sacr. hactenus moveri quivit. Unum solum superest, quod me de facto aliud cogitandum retrahit, quod respectum erga suam Celsitudinem, de qua mihi patet huic inclyto nequaquam praecipere districtui, observare studeam. Secundum vero, quod ablegatos magno cum fervore expectem, sed proinde assecuro, ubi dum cum fustibus et lanternis intrare necessitabor, sine magno eorum detrimento nequaquam reversurus sim, nec me impedient arces et castella ad effectuandam intentionem meam, cum mihi prae manibus talia adsint instrumenta, quae portus et januas aperi-

endas et, si satis fortes, sufficienter servient. Spero autem, perceptis his ultimis, exemplo alieno moti quoque se accommodaturos fore. Quibus permaneo

Inclyti districtus Kuivariensis

Zattmarini die *(ki van hagyva)* 1685.

Servus paratissimus
Antonius Caraffa mp.

Külczím: Illmis Reverendissimis . . . . . stb. inclyti districtus Kuivariensis.

(Eredetije a Telekiek levéltárában. Miss. 137. b.)

c)

1685. dec. 18.

Carafa levele Telekihez.

Illustrissime domine mihi observandissime.

Sperassem quidem, ubi illustrissimae Dominationi adventus meus innotuisset, vicinitatis causa aliquibus lineolis me visitandum fore, ubi autem pro et nunc hoc amicabili favore carere me conspexissem, hisce eidem illustrissimae Dominationi inserviendum censui, attestando mihi summo honori et felicitati ducturum, si praesentia, vel maxime ubi rumor aures meas illustrissimae Dominationis prudentiae, valoris in principatu, ac virtutis exaltatae penetrasset, gaudere valerem, omni spe fretus, quidquid hactenus disturbiorum procellae agitassent, per neminem alium melius in optimam tranquillitatem boni publici reassumere potuisse ac valuisse. Ultimo quidem hoc inter alia rogandum volui, quod ubi mecum illustrissima Dominatio innotuerit, id quod verbotenus percipiet, cum effectu infallibili comparandum fore, concredere et confidere velit. Quibus me commendo

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Zattmarini die 18. Decembris 1685.

servire paratissimus
Antonius comes a Carafa mp.

Külczím: Illustrissimo domino Michaeli Teleky, celsissimi principis Transylvaniae consiliario intimo et generali (titulus cum honore) domino observandissimo.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában, 3578. sz.)

CXXVII.

1685. dec. 19.

A fejedelem levele Maurocordatushoz.

Ilme domine, amice nobis benevole.

Nostrum potentissimo ac invictissimo imperatori, ejusque fulgidae portae complacandi studium urget, ut de occurrentiis nobis notis per Iltem Vram atque residentem nostrum ibidem continuum genuine informatum habeamus. Binos jam habentes fideles nos ad sacrmam caes. regiamque Mtem ex mandato fulgidae portae expeditos, causa nos latet, cur tantam patientur remoram, tamen fidelitati debitaeque nostrae devotioni satisfacere studentes, licet Szathmarini unius ordinis ablegatum detinuerint, ut legatis nostris in aulam Viennensem solenniter absque impedimento pateret iter, celeri cursu, donec novus supervenisset ablegatus, detentioni subjecto non est data libertas. Speramus tamen jam propediem dictos legatos nostros solennes ad aulam Viennensem approximare, quo eventu sint reduces, novit ipse Deus. In partibus regni nostri milites caesareani inauditis et intolerabilibus cujuscunque ordinis incolas sine misericordia onerant exactionibus, adeo, ut praeter miseram ipsorum vitam omnia eorum sese sustentandi adimantur media, neque aliud ipsis praeter ultimam desolationem superesse credamus; de quorum malis remedendis officiales caesareanos habuimus enixe requisitos, unde nullo cum sublevaminis effectu alter noster legatus redux, nec alium cum dissimili resolutione reversurum confidimus. Militia Germanorum, Croatorum et Hungarorum in quibus quartiriis habebant stationem, per omnes dies augentur; et quia misera plebs ob intolerabile onus, nunquamque persolvendam summam ad amplius ipsos sustentandos inhabilis est reddita, ad interiora regni penetrant viscera, inauditis minis repletas dispersim per oppida et pagos praemittentes literas. Judicem civitatis Debreczeniensis cum multis sibi adjunctis stricto detinent in aresto, eodem sorte liberantes etiam aliorum locorum officiales propter insufficientiam solutionis summae ipsis impositae. Potentissimi ac invictissimi imperatoris regni, incolarumque saluti consulentes, ut in fidelitate debita conservarentur, sumus polliciti tam frumenti, quam monetae certam summam, sed et eo nihil perfecimus, adeo enim praeteritorum temporum triumphis sunt evecti, ut ne exaudiant quidem nostras justissimas quaerimonias, praecipue nostram in fidelitatem fulgidae

portae perseverantiam exploratam habentes extremam, non negligunt nobis minari minam; sed nos spem omnem in deo habentes repositam, in illibata illa, in qua hactenus perseveraverimus, persistemus fidelitate, sperantes super nobis et regno nostro imperialem potentissimi ac invictissimi imperatoris extendi clementiam. In arma promere non videtur nobis consultum fore, tum quia ex mandato fulgidae portae legati nostri discordes utrorumque imperatorum animos ad concordiam inducere in opera haberent, tum vero onerum illorum intollerabilium in remedendis mediis euntium et redeuntium legatorum vitae capitique consulamus, quibus postpositis, metuimus, ne insperatus rerum exitus praerecensitis in majora nos praecipitet pericula. Ex recentioribus subinde edocemur informationibus in provinciis Maramarosiensi, Kőváriensi et Szilágyiensi, imo et cis ac trans Szamosianis caesareanorum insolentes exactiones et extorsiones praevaluisse, ut ipsa tantummodo terra cum miserrima vita incolarum sit relicta, quorum explicatione non parum tributo defectum imperiali additum. Iltas etiam Vra sibi persvasum habeat, in eo tamen desudamus, ut quoquomodo multis periculis et tempestatibus expositum regnum persolvendo, cura nostra sollicita in tempore in aerarium imperiale administrari possit.#Nos Ilttis Vrae benevolo affectui confidentes, peramice eandem requirimus, suam in promovendis nostris et regni addat operam, pro qua experietur in se bene propensos. Deus vitam eiusdem conservet. Datum in civitate nostra Cibiniensi, die 19. Decembris, 1685.

Iltatis Vrae

amici benevoli

Maurocordatusnak.

(A M. Nemz. Múzeum könyvtárában őrzött egykorú minutáról.)

CXXVIII.

1685. dec. 26.

Teleki levele a fejedelemasszonyhoz.

Méltóságos fejedelem asszony,
jó kegyelmes asszonyom!

Nagyságod méltóságos levelét alázatosan vettem, mit írjon Nagyságodnak balásfalvi udvarbiró uram, olvastam. Azok az gyalogok Enyedről Balásfalvára az urak és delegatusok közönséges végezésekből rendeltettek, ahoz képest

urunk ő nagysága méltóságos neve alatt kell erősen parancsoltatni reájok, megíratván nekik, hogy az nem megyen szokásban, hanem csak az mostani szükségre való; és hogy ha elmulatják, kemény büntetések lészen. Noha az üdő most felettébb alkalmatlan, az utak is kimondhatatlan rosszak, de az mi nagyobb, gyermekimben hárman is betegek, mindazáltal Nagtokhoz való kötelességemet nagyobbnak tartván, azon vagyok, Isten segítsége által holnap meginduljak. Isten Nagyságodat az én jó kis urammal s iffjú urunkkal ő nagokkal együtt sok esztendőkig jó egészségben éltesse, örvendetes karácsonyi ünnepekkel örvendeztesse s virassza boldogúl a következő és sok új esztendőkre. Görgény 29. Decembris 1685.

Nagyságod alázatos szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczím: Méltóságos Bornemissza Anna erdélyi fejedelem asszonynak, jó kgmes asszonyomnak ő nagának alázatosan.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

CXXIX.

1686. jan. 5.

Közép-Szolnok vármegye felterjesztése a fejedelemhez a német hadak pusztításai ellen.

Méltóságos fejedelmünk, nekünk jó kgmes urunk, Isten Ngodat szerencsés élettel és boldog regnálással áldja meg, alázatosan kívánjuk.

Kgmes urunk, igen alázatosan és síránkozóan kényszeríttetünk Ngodat mint kgmes urunkat alázatos levelünk és követünk által requirálnunk, mivel már Ngodnak lehet tudtára, minemű nagy és kiváltképpen való szorongattatásban és nyomorúságban legyen ez haza is több hozzánktartozókkal együtt, úgyannyira, hogy már teljességgel ez nyomorult föld ezen ő felsége hadainak kívánságit és rajtunk rendkivűl való kivánságit és onusit semmiképen nem reportálhatja különben, hanem kényszeríttettünk Ngod atyai kegyelmességéhez ez iránt is folyamodnunk egész vármegyéűl, mivel ezen az mi iga, és szintén végső pusztulásra jutott szegény hazánknak az gabona termése igen-igen szűkön volt, az mi kevés volna is, úgy mint törökbúza, tönköly, azt is bé nem veszik az egy tiszta búzán és zabon kivűl. Instalunk azért Ngodnak mind kgmes urunknak igen alázatossággal, méltóztatnék Ngod itt Közép-

szolnok vármegyében Udvarhely falujában bizonyos számú búzája lévén, méltóztatnék Nagyságod vagy ezer köböl búzát szegény vármegyénknek conferálni pénzért, úgy hogy . . . . . szerént vagy pénzűl vagy búzáúl Ngodat contentálni (el . . . . mivel) ezen szegény vármegyénknek ezen Carafa ő felsége generálisának kivánságát különben nem complanálhatjuk. Mely atyai kgmes gondviselésért Isten Ngodat szerencsés élettel és boldog regnálással áldja meg, alázatosan kivánjuk, és mi is teljes tehetségünk szerént alázatosan refundálni el nem mulatjuk. De coeteris ajánljuk Ngodat mint kgmes urunkat az élő Istennek kgmes gondviselésében és oltalmában.

Datum ex congregatione comitatus Szolnok Mediocris in confinio Cseh celebrata, anno 1686. die 5. Januarii

Ngodnak Kgmes urunknak alázatos és köteles
hívei és szolgái
Középszolnok vmegyei egész nemesség.

Külczím: A rendes Apafinak.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

CXXX.

1686. jan. 11.

A huszti tisztartó jelentése a fejedelemasszonynak a német hadak pusztításairól.

Mgos kglmes asszonyom.

Isten Ngodat szerencsés jó egészségben éltesse.

Ngod méltóságos parancsolatját alázatos engedelmességgel vöttem, mit parancsoljon Ngod, értem. Hogy Ngodat a németek bejövetelek alkalmatosságától fogva nem informálhattam az ide ki való állapotokrúl, méltán tulajdoníthatik majd két hólnapig való súlyos betegségemnek, kibűl mostan nem régen kezdtem felépülni, mindazáltal még eddig, áldassék istennek neve érette, itt a Ngtok majorságában semmi kárunk nincsen. A csépeltetésen és őröltetésen s annak várban való szállításán szorgalmatosan rajta vagyok ez mostani alkalmatlansághoz képest, holott mindnyájan elviselhetetlen iga s inség alá vettettünk, ha az úr isten ő fge meg nem könyörűl rajtunk, kiváltképen a Ngod faluiban, kikben kijövetelek alkalmatosságával megszállottak; mind azoknak rendkivűl expensájokat s mind a több faluknak hólnaponként való adózásokat praefectus uram ő kglme kezében seriesben beküldöttem, kirűl ő kglme Ngodot

bőven informálhatja, és egyéb dolgokrúl is, kiket ő kglme által kellett Ngodnak értésére adnom. Ezek után isten Ngod életét kedvelje és éltesse számos esztendeig kivánatos jó egészségben. Datum Huszt die 11. Januarii anno 1686.

Ngod

méltatlan szolgája
Kérei Márton mp.

Külczím: Mlgos erdélyi fejedelem asszony, Bornemisza Anna asszonynak ő ngának, nekem kgls asszonyomnak alázatosan irám.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

CXXXI.

1686. jan. 11—apr. 28.

Haller és társai bécsi követségei.

a)

1686. jan. 16.

A követeknek irt levelek.

Bécsben ment követeknek expediált levelek.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae etc. dnus et Siculorum comes. Spect. et grosi, prudentes et circumspecti etc. *(Megjelent Alvinczy Péter Okmánytára III. k. 69. l.)*

Kglteknek ajánljuk szolgálatunkat és istentől szerencsés új esztendőt kivánunk.

Jóllehet az elmúlt napokban Gyulai Sándor urunk ő nga jámbor szolgája által. *(Megjelent Alvinczy Péter Okmánytár III. kötet 70-ik s köv. l. Az utolsó, 76-ik lapon levő kikezdésben jelentékeny betoldások levén, ettől kezdve adjuk.)*

Így értvén azért Kgltek az mi kgls urunk ő nga kegyelmes tetszéséből az dolgokról lett mind informatiónkat, mind pedig az dolgok mivoltához képpest az feljebb leirt modalitas szerént meghatározott resolutiónkat, vegye szép compendiumban s renden az egész dolgokat juxta rerum diversarum exigentias, és tegye irásban s specialis audientiát sollicitálván ő fgétől, tartozó kötelessége szerént terjeszsze az ő fge személye eleiben, és ő fgéhez való keresz-

tyéni devotiónkbéli készségünk s keserves megbántódásink declaratiójával instáljon, méltóztassék ő fge méltó instantiánkat kegyelmes tekintetben venni s bennünket kegyelmes resolutiója s császári gratiája által effective sublevállni s megörvendeztetni. Egyéb iránt ha az alatt is, az mint feljebb megirtuk, ad extrema kénszeríttetünk lépni, sem isten, sem ő fge, sem pedig a keresztyén világ előtt ne okoztassunk.

Ide való ez is: Innen való kiindulásakor C. L. azzal is kérkedett, hogy ő innen erdélyi emberek informatióival menne fel, melylyel is, hihető, csak némely böcsületes atyánkfiait akarná kétségben hozni, de az iránt csak annyi hitelre méltó, mint egyéb már sokszor tapasztalt dolgokban is. Ha azért Kgknek ez és ezen kivűl is valamik objiciáltatnak, serio és valósággal annihilálni munkálódhatja. Mondotta azt is, hogy azért van immár reá nehézség, mint ha ő tartott volna ellent abban, hogy az N. C. ellen fegyvert az erdélyiek ne fogjanak, de az iránt is intricálta magát az portára való szökésével és az erdélyi váraknak oda való igírésével. Ugyanis ha az igaz lehetett volna, nem az portára kellett volna szökni, és nem is ott kellett volna ő fgéhez való hűségét munkálódni, de ezek is csak olyanok, mint több hűségtelen dolgainak rosz gyümölcse.

Kgtek pedig úgy vegye eszében ezen ~~passusinkat~~ nasinkat nem olyan véggel küldöttük fel s kévánjuk ő fge eleiben terjesztetni, hogy míg ő fge erre való resolutióját vennők, addig minden terjedő insolentiáit az ő fge hadainak elszenvednők, és magunk oltalmát teljességgel elmulatnók, mert az mint feljebb is megirtuk, ez szegény országnak azalatt a török és tatár hadaknak kedvünk ellen is segítségnek szine alatt reánk való küldetések által végső pusztulása és romlása következhetnék, hanemhogy tudja meg Kgtek és ő fgének s másoknak is, az kiknek illik, nagy submissióval declarálja egyáltaljában az ő fge hadainak beljebb jöveteleket s ez országban feltött czéljok szerént terjesztendő insolentiájoknak nem succumbálhatunk s nem is succumbálunk, mert minden bizonnyal az ő fge hadainak beljebb jövetelek a török nemzetet provocálván, végső pusztulás és romlás követ bennünket. Melyre is egyéb Kgltekre bizott dolgokkal együtt micsoda resolutiót obtineálhat és egyébiránt is micsoda hasznos vagy ellenkező dolgokat is experiálhat, az mi kgls urunkat ő ngát velünk együtt bizonyos alkalmatossággal és sietséggel tudósitani el ne mulassa. Ajánljuk ezekkel isten oltalmában Kgteket.

és dolgaikban való szerencsés előmenetelt kivánunk. Szeben die 16. Januarii 1686.

Kglteknek szolgáló
jó akaró atyjafiai
Az mi kgls urunk ő nga tanácsúri és fő rendekből álló nemes ország terhes dolgai folytatására deputáltatott rendei.

Bécsben az követ uramnak iratott levél pariája 18. Jannarii 1686.

NB. Valami postscriptum is clavissal vagyon benne. *(Clavissal ez volt irva):* A pecsétes instructiót ne adja ki kezéből Kgltek. Ha az római császár ő fge az pacificatióra lépni láttatnék, Kgltek az mi particularis kivánságinkat ne proponálja, hanem minket informáljon és újabb resolutiónkat várja. Az ő fge szegénységinken quartélyozó hadai annyi búzát gyűjtöttenek, már pénzen vesztegetik, és az ő fge commissariusa is azoktól veszen búzát, úgy szállítják városokra.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

b)

1686. jan. 25.

Pernyeszi Zsigmond jelentése.

Kglmes uram, mlgos fejedelmem.

Isten az Ngod életét sok örvendetesebb új esztendőkre virraszsza, ennek pedig minden részíben boldogitsa, kivánom.

Alázatosan akarám Ngodat mint kgls uramot dolgaink felől tudósítani. Az sok nehiz és akadályos utazásunk után isten ő fge kegyelmes gondviseléséből kgls uram 9. praesentis érkeztünk be ide Bécsben, előbb jöttünk volna ugyan, de Haller János uram még Rosomberken innét úgy megbetegedett mind fiastúl, hogy semmi reménség életéhez nem volt egyiknek is, a nagy nehéz uton s hidegben betegen hoztuk egész Trincsinig, ott felette igen elnehezedvén mind maga s fia, nem várakozhattunk, hanem elől eljöttünk hárman Miles és Inczédi urammal. Ide érkezvén, mi isten kegyelméből az ministereket mind eljártuk, megmondván az hadaknak rendkivűl való cselekedeteket, melyben kételkedvén az nagy emberek (minthogy, a mint ők mondották, nem volt olyan dispositió, hogy olyan károkat tegyenek), leküldöttenek s megparancsolták, hogy szépen bánjanak az

szegénységgel, de hogy az hadakat onnét elhozhassák, abban mód nincs, mert nincsen hova tenni, oda sem vitték volna, ha másutt lett volna hova vinni, illik azért, az partium is segitse ezt az nagy jót; a bizonyos is kgls uram, hogy az egész Magyarországban csak egy vármegye sincs, a hul hadak nem volnának quartélyban, s még itt az környékben is, és így az kihozások felől reménységünk sem lehet. Ide érkezvén osztán Haller János uram is, 16. lött audientiánk ő fgénél, ő fge bennünket szép csendesen meghallgatván. az mely dolgokat lehetett, Haller uram szóval proponált, az melyeket penig erőtelensége miatt szóval el nem mondhatott, azokat irásban adtuk be ő fgének.[1]) Ő fge mindenekben igérte mind Ngodhoz s mind az szegény hazához kegyelmességét, valamiben lehet, és az mostani állapotoknak állapotja megengedi. Az conferentiát várván kgls uram, azért nem tudósítottuk mingyárt akkor Ngodat, de minthogy még eddig nem volt, tovább nem várakoztathattuk Gyulai uramot. Büdöskúti uramot hátra hagytuk, mihelt conferentiánk lészen az dolgokrúl, Ngodat bizonyosabban tudósitjuk. Itt kgls uram mindenek Ngodhoz s az hazához jóval igirik magokat; az sziveket isten vizsgálja.

Az időknek folyási s az dolgoknak igazgatási az istennek ő fgének kezében vannak kgls uram, de másképpen úgy hiszem ebben az seculomban hadi apparatus olyan Europában nem volt, mint ebben az esztendőben lészen. Az lotaringus, bavarus és az saxoniai elector személyek szerint ott lesznek az táboron, kik is, az mint hirdetik, az jövő hónapnak az fogytán minden hadokkal megindúlnak, az brandenburgus is 800 embert adott. Az franczia királynak solennis követsége érkezett 13. praesentis, való, ez pompáson s czifrán vagyon; mivel jött, még igen titokban vagyon. Ngodnak méltóságos tekinteti isten gondviselése után, kls uram itt annyit nyomott, hogy nekünk ő fge tisztességes szállást rendeltetett, s minden napra 50 oroszlános tallért mindnyájunknak; egyébiránt soha mi is bizony soha el nem tudtunk volna élni.

Ngod kgls uram azt is parancsolta vala, hogy keresnék Ngod számára valami szép órákat, én kerestem is Ngod kegyelmes parancsolatja szerént, szépeket is találni minden félét, de olyat, mint az Ngod nunciusos órája, száz aranyon alól nem vehetni, tanáltam egyet igen szépet perpendiculáris, mutató, nem üt, egy fél tekeréssel tiz napig jár, úgy gon-

[1]) A beszédet, melyet a császár előtt tartott, lásd Alvinczy III. 77. s köv. l.

dolom, négyszáz talléron ember megvehetné; most valóban fejedelmi órát találtam kgls uram, mely formáját Ngodnak alá is küldöttem, melyet Gyulai uram is látván, megmondottam, Ngodnak mint mutogassa meg ő kieme, hat mutatio vagyon benne, mikor üt, nótákat ver, igen szép marha, az minemű az formája, ha nem nagyobb, vagyon akkora, úgy hiszem ezüst, vagyon három vagy négy száz tallér nyomó rajta, arany is lehet negyven ötven, 960 talléron tartja, de úgy hiszem nyolczszáz talléron ide adná. Ngod méltóztassék az formát visszaküldeni, ha valaki feljű, mert két aranyat kér értte az ember. Az óra kgls uram 48 óráig jár, az mint az mestere mondja, a mig itt leszek, mind hatot megpróbálom, várván Ngod kgls parancsolatját felőle. Az több dolgokat kgls uram az úrnak Teleki uramnak clavissal megirtuk, abból Ngod kegyelmesen megértheti, eddig itt az dolgok miben legyenek, mi az Ngod s az haza dolgait kötelességünk szerént hiven munkálkodjuk. Isten micsoda gyümölcsét adja, áll az ő fge kegyelmességében. Isten Ngodat az én jó kgls asszonyommal, s mlgos ifjú urunkkal együtt sokáig boldogúl éltesse.

Egy új kalendáriumot is küldöttem alázatoson Ngodnak. Bécs 25. Januarii 1686.

Ngod

méltatlan alázatos szolgája
Pernyessy Zsigmod mp.

Külczím: Az erdélyi fejedelemnek ő ngának etc. nekem jó kgls uramnak ő ngának alázatoson.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

c)

1686. j a n. 26.

A követek jelentése Telekinek.

Ajánljuk Kgdnek köteles szolgálatunkat.

Szintén inditani akarjuk vala Gyulai uramat, hogy informatiónk s óránk jöve az conferentiáról, mely ma 11 órakor marchio Badensis, Ditrichstián herczeg, s aulae cancellarius ő ngok előtt végben is mene, kikkel együtt is ebédlettünk. Valamik követségünket illették, mindeneket ad punctum proponáltunk az szerint, a mint instructiónkban fel voltak téve. De az reálisabb dolgokra semmi válaszunk egyéb, s panaszinkra is nem lett, hanem szórul szóra,

ezen inclusában a mint letettük.[1]) Már ujabb conferentiánk hétfőre igértetett, mely napon, (de kétség kivűl az itt való szokás szerint tovább halad) ha csak particulariter is valami választ remélünk, s mingyárt azzal meginditjuk Büdöskúti uramot. Mi azon volnánk, innen küldetnék ember azoknak a károknak felczirkálására, ne a végekből, ki talám társ is volt azokban, melyet talám obtineálhatunk is. Az hadak hogy a partiumon belől menjenek élődni, ő fge arra ordinantiát, sem penig az bellicum nem adott. Az kártételek felczirkáltatásában az elsőség engedtetett urunknak ő ngának, s az nemes országnak, az ő ngoktúl rendelendő embereknek együtt kell lenni a császár ő fge emberivel, az ki fog denomináltatni. Az debreczeniek dolgai is csak ezen inquisitióra rejiciáltatott, eleget instáltunk mellettek, de vékonyon reménlünk valami pihenésre való választ részekrűl. Hatvanezer embert itélnek hogy van városokban. Mi mind ezen, mind más dolgokban tovább is munkálódni meg nem szününk. Az harminczadot ugyan amoveálni fogják Debreczenből. Ezen inclusában az elein van válosz mostan declarált követségünk punctumira, következendőképpen penig azokra az punctumokra, melyeket ő fgének irásban beadtunk az audientián, mind a vitézek szertelen executiókrúl, mind némelyek jószági mellett való instantiákrúl. Petróczi uram mellett instáltunk, az válosz az, mind személye securitásárúl, mind penig jószági restitutiójárúl van ő fgétűl adatott gratiája Caprara uramnál, keresse ott, készen tanálja. Egyéb dolgokat most irni nem tudunk. Siettünk is a Gyulai uram indulásával, három négy nap alatt talám elindithatjuk Büdöskúti uramat. Istennek ajánljuk Kegmedet. Viennae Austriae 26. Januarii este 6 órakor, 1686.

Kegmed köteles szolgái

Haller János mp.
Pernyeszy Zsigmond mp.
Miles Mátyás mp.
Inczédi Mihály mp.

Külczím: Tek. nemz. széki Teleki Mihály uramnak (titul.) kedves sógor uramnak, bizodalmas urunknak, ő kglmének.

Gyulai Sándor uram hozta levél Bécsből a követ uraktól, sub dato 26. Januarii, 1686.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

---

[1]) Megjelent Alvinczy Okmánytár III-ik k. 79-ik l.

d)

A követek jan. 26-iki jelentése a fejedelemnek.

Méltóságos fejedelem.
Jó kgmes urunk!

Sok bajos akadályink s némelyikünk nyavalyája miatt 9. praesentis érkeztünk ide, ő felségével voltunk szemben 16. praesentis; Ngod kgmes parancsolatja szerént mindeneket ő felségének proponáltunk s az mik úgy kívántattak, írásban béadtuk, de mindeddig is conferentiánk halladott, onnan függ penig dolgaink megorvoslása; mihelyt conferentiánk lészen, Ngodat Büdöskúti uram által mindjárt tudósítjuk. Eddig penig dolgaink miben légyenek, az úrnak Teleki uramnak bővebben megirtuk, ő kmétűl méltóztassék Ngod megérteni, minden igyekezetünk az, Ngodnak s hazánknak hogy szolgálhassunk. Ajánljuk Ngodat méltóságos házával együtt a jó Isten oltalmában. Viennae 26. Januarii 1686.

Ngod

alázatos méltatlan szolgái s hivei
Haller János, mp.
Pernyeszy Zsigmond, mp.
Miles Mátyás, mp.
Inczédy Mihály, mp.

Külczím: A rendes Apafinak.

Más írással a külzeten: Bécsi követek levelei 26. Jan. 1686.

(Eredetije a M. Nemzeti Múzeum birtokában.)

Jegyzet. A január 15-iki jelentést l. Alvinczy III. 20. l.

e)

A követek febr. 17-iki jelentése.

Ajánljuk Ngtoknak, Kglteknek kötelességgel való szolgálatunkat.

Szebenből 16. Januarii költ Ngtok s Kgltek levelét nagy becsülettel vettük, continentiáját valóságosan megértettük. És noha még első audientiánkon hasonló mértékbeli megbántódásinkat ő fgének mind szóval, mind írás által bővön declaráltuk, mindazáltal érkezvén Ngtok s Kegltek levele, mingyárt újabb audientiát sollicitáltunk, melyet 12. praesentis obtineálhatván, ismét ő fgének mindeneket előszámláltunk, irásban is az szerint mit adtunk be, Ngtoknak s Kglteknek elküldöttük párban. Nem kevéssé láttatott ő fge

az rettenetes excessusokon megindúlni, s megorvoslásában igíré is kegyelmességét. Badensis herczegnek is mikor bajainkat detegáltuk volna, igen megindúlt az generálok ellen, és azt mondta, mind az ő fge, mind az ő nga parancsolatja ellen vadnak azok, de ha úgy vadnak egyáltaljában, az generalokat bünteti meg. Van negyed napja, miulta mondják, hogy az ő fge parancsolati expediáltatásában munkálódnak, melyekben az generáloknak irnak kemény fenyiték alatt, hogy úgy zabolázzák meg a vitézeket, többször az erdélyiek ne panaszolkodhassanak; de mindeddég sem mehete effectumba és noha Büdöskúti uramat második audientiánk után mingyárt akarjuk vala visszaküldeni, de nem engedték, s passust sem adtak, hanem napról napra csak várakoztatták az expeditiók elkészüléséig, hogy mi is láthassuk, mit írnak; de látván az rettenetes késedelmet, s passust is már mivel adtak, elküldtük, ha mi realis dolgok lésznek, lévén más posta is itt, attúl mingyárt tudósitjuk Ngtokat Kgtteket. Az vitézeket kiszállitani csak nem akarják, azt mondják, nincs hova vihessék, s mi se kivánjuk, mert nincs mód benne. Hanem mondták azt, hogy árra nem volt s nincs is ordinantiájok, hogy az partiumon belől menjenek. Nem szününk meg tovább is sürgetni azon expeditiók végben vitettetését. Az pater Dunodttal (ki is hova lett, azt sem tudjuk) való contractust annihilálták, azt mondják, nem tudott ő az tábori dologhoz, nem is értette az mostani alkalmatosságot. Azonban a contractus úgy szokott megállani, ha mind az két principalis fél subscribálja, ő fge penig nem subscribálta, nem is subscribálja. Erre úgy hiszszük, azon contractust vissza is adnák, ha kérnők. Az mi az nagybányai dolgot illeti, arra az a felelet: az örökké Szatmár vármegyében volt, ő fgének penig diplomája tartja, hogy Magyarországot nem csonkitja. Az békességnek nevezeti is kelletlen, relegálnak azok iránt az eléhbi követeknek irásban adott válaszra. Egyéb dolgoktúl, melyeket mi instructiónk szerint igen bővön declaráltunk, igen compendiose, mint lett válaszunk, az czifrás irásbúl Ngtok Kgltek megérti, csak hogy az forditó reá vigyázzon az oda irt jelekre és az mit mi az margóra irtunk, úgy irja a forditó is, mert az: mi ujjabb kivánságunk, melyre még válaszunk nincsen, talám nem is lészen, mig Ngtok s Kgltek újabb tudósitása nem érkezik. Ngtokat s Kgteket kérjük, mennél hamarébb cathegorice és oly realiter tudósitson bennünket, ne kellessék újabban kérdőre küldenünk, s annyit itt kérnünk, hogy ezek is meg ne únjanak. Tartunk attúl is, azt ne mondják, csak az üdőt vontatjuk. Arrúl is Ngtok s Kgtek

tudósitson, ha a tracta végben megyen, subscribáljuk-e annak rendi szerint. Az utolsó punctumról szükség Ngknak Kgknek tanácskozni, ott igen rövid időt adtak, ha azalatt a diploma is itt nem lesz Ngtok s Kgtek részérűl, félő, fel ne adjanak a dolgon, mi penig magunktúl semmit sem cselekedhetünk. Nyavalyás debreczenieknek teljességgel semmit nem segithettünk, noha mind audientiánkon, mind conferentiánkon annectáltuk bajokat. Török levelek párjai mi kezünkben nem jöttek. Mi tovább is nem szününk meg importunuskodni a ministereken, noha mindenkor jó szót adnak, de az realitást csak halogatják. Valakik dolgait s praetensiójit sollicitáltuk, mindazokrúl commissio lészen nem sokára Kassán, kinek kinek ott igazságát producálni kell, a szerint lészen satisfactiója, mely commissiónak még terminusa nincsen. Az rebelliseknek is, ha kik ott compareálnak s ő fge hűségére megesküsznek, jószágokat megadni igírték. Az paterrel való contractust viszszakérjük-e vagy ne, tudósitson Ngtok. Istennek ajánljuk Ngtokat Kgteket. Viennae 17. Februarii 1686.

Ngtok Kgtek köteles szolgái

Haller János mp.
Pernyeszy Zsigmond mp.
Miles Mátyás mp.
Inczédi Mihály mp.

Hátlapján: Büdöskúti bejáró hozta Bécsből a követektől, 27. Febr. 1686.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

f)

Ujabb pontozatok.

Puncta noviter allata ac humillime suae Mti sacrmae proponenda.

(Megjelent Alvinczy Péter Okmánytár III. k. 90. s köv. l.)

Hátlapján: Büdöskúti bejáró hozta Bécsből a követektől 27. Februarii anno 1686. Szebenbe.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

g)

A fejedelem márcz. 14-iki levele a bécsi követeknek.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae' partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Spect. magce, grosi, prudensque ac circumspecte, fideles nobis syncere dilecti, salutem et gratiam nostram.

Kgtek eddig viselt dolgairól, azokra lett resolutiónkról s egyéb difficultásokról is tett tudósétását nékünk és becsülletes tanácsúr hiveinknek ő kgknek írt levelekből is megértettük: melyeknek communicatis consiliis minemő resolutiókat tettünk az onnan küldött punctumoknak seriesé ben inseráltatva, tanácsúr és deputatus hiveink ő kglk a mi kegyelmes consensusunkból bő declaratióval írt leveléből megértheti; és noha mi a Kgtek hozzánk tartozó igaz hűségében s hazafiuságában megnyugodt elmével vagyunk, mindazáltal parancsoljuk kegyelmesen és igen serio Kgteknek, az mi resolutiónkat az megirt urak s fő rendi deputatus hiveink ő kglmek bő declaratióval Kgknek írt levele szerint observálja s kövesse mindenekben, tapasztalhassuk mind mi, mind penig az egész ország az Kgtek maga jó alkalmaztatásának hasznos gyümölcsét az Kgtek hűsége és becsületi jó emlékezetivel. Eisdem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Cibiniensi, 14. Martii, anno 1686.

P. S. Kgltek tartsa magát mindenekben a mostan felküldött resolutiónkhoz.

M. Apafi mp.

Külczím: Spect. ac magco groso prudentique ac circumspecto Joanni Haller de Hallerkeő, consiliario nostro intimo, Sigismundo Pernyeszi de Osztopány, aulae nostrae magistro, Matthiae Milesz, senatori Cibiniensi, et Michaeli Inczédi de Várad aulae nostrae familiari, ac ad sacrmam Romanorum imperatoriam Mtem legatis nostris. Fidelibus nobis syncere dilectis.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

h)

Pernyeszi apr. 18-iki jelentése.

Mlgos fejedelem, nekem jó kgls uram.

Isten Ngodat minden idvességes áldásival boldogitsa, kivánom.

Ngod méltóságos parancsolatját alázatoson vöttem. Az kárpitok keresésében kgls uram Ngod kegyelmes parancsolatja szerint munkálódtam, tanáltam is igen szép kárpitokat, olyan formákat az minők felől Ngod parancsolt, de azokat kgls uram réfszámmal nem adják, hanem egy egész házra való nyolcz darabból állván (kiket is egymástúl el nem szakasztanak) együtt szokták eladni, az árak penig mineműségekhez képest vagyon, ezer, kétezer tallérosok, s többek is, de az ki legócsúbb is, ötszáz tallér alól meg nem vehetni, másképpen is nehezek, az nyolcz darab teszen is annyit, hogy az Ngod fejérvári ebédlő palotáját bővön bevonhatnák véle, várom alázatoson az Ngod kglmes parancsolatját felőle. Az pattantyúsok, az melyek kinálják vala magokat, nem akarnak elszakadni azoktúl az franczia officérektűl, azok penig igen drága szolgák, mert hóra száz aranyat emlegetnek, másokat kgls uram ha kaphatok, Ngod kegyelmes parancsolatja szerint viszek. Az itt fenforgó dolgok kgls uram miben legyenek, eddig az uraknak bővön megirtuk, annak olvasásával Ngodat terhelni illendőnek nem itiltem, azokból Ngod bővön megértheti. Mi kgls uram bizony szivesen igyekezünk az Ngod és az nemes ország parancsolatja szerént az dolgokban fáradozni, az áldás mindenekben istené lévén, tovább nem mehetünk. Az hadak itt kgls uram mindennap takarodnak immár alá felé; az Lotaringus már egy hetinél több, hogy *(egy szó kimaradt talán:* bejött), az bavarus herczeg is úgy hiszem a héten beérkezik. Az imperiumi hadak is közelitnek, valóban nagy erő megyen alá, isten micsodás kimenetelit adja, áll az ő fge kegyelmességiben. Isten Ngodat az én jó kglmes asszonyommal s ifjú kgls urammal sok esztendőkig boldogúl éltesse. Bécs, 18. Aprilis, 1685.

Ngod méltatlan alázatos szolgája
Pernyeszy Zsigmond mp.

Külczím: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának, nékem jó kgls uramnak ő ngának alázatoson.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

i)

A követek apr. 21-iki jelentése.

Mlgos fejedelem, jó kglmes urunk fejedelmünk.

Ngod méltóságos parancsolatját alázatos engedelmességgel vettük, tartozó szoros kötelességünk szerint mindenek-

ben ahoz is alkalmaztattuk magunkat, kihez képest dolgaink mint folytak, s micsoda válaszunk lett, bő declaratióval megirtuk az uraknak ő ngoknak ő kgknek, Ngod kegyelmesen megértheti ő ngoktúl, ő kglktúl. Semmi hireink nincsenek az nagy hadi apparatuson kivűl és hogy a bavarus is 26. praesentis be fog érkezni; azon vadnak, hogy elsőbben Egret szállják meg, már az brandeburgus hadai Magyarországban be is érkeztenek. Tovább is ha mi hireink lesznek, Ngodat alázatosan tudósitjuk. Isten Ngodat és méltóságos házát minden változástúl őrizze és jó egészségben tartsa meg.

Viennae 21. Aprilis anno 1686.

Ngod

méltatlan alázatos szolgái
Haller János mp.
Pernyeszy Zsigmond mp.
Miles Mátyás mp.
Inczédi Mihály mp.

Klüczím: Mlgos erdélyi fejedelemnek jó kglmes urunknak ő ngának alázatoson adassék.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

k)

Haller János apr. 21-iki jelentése.

Méltóságos fejedelem,
nekem kegyelmes uram.

Kötelességemhez képest eddig is tartoztam volna alázatos irásommal megjelenni az Ngod méltóságos személye előtt, de mivel mind közönségesen, mind pedig hopmester Pernyeszi Zsigmond uram minden alkalmatossággal tudósitotta Ngodat, én azért nem akartam irásommal olyankor terhelni Ngodat, most is kgmes uram mindenekről igyekeztük alázatosan tudósítani. elsőben is, mint urunkat, Ngdat, és azután az urakat is, de mivel sok karban forganak itt az dolgok, mint az hol az egész Európának forog állapotja, ahoz képest eshetnek fogyatkozások irásunkban, mindazáltal valamiknek végére mehettünk az titkos nemzetség között, semmit azokban el nem akartunk mulatni. Bizonyos dolog kgmes uram, ez az hely sem szükös irígy emberekből, sokan is vadnak, kik sajnálják Ngdnak császárral és több keresztyénséggel való confoederatióját, ahoz képest azon vadnak,

hogy akadályt szerezzenek és minden munkánkat elbontsák, melyet az Ngod mgos neve alatt elkezdettünk; mindazáltal az mely jó Isten eddig is az Ngod dolgaira vigyázott és igazgatta mindenekben, azon lévén feje felett maig is, nem áll el Ngod mellől, elhittem, az Ngod igaz hivei is úgy munkálódnak az Ngod parancsolatjából, hogy valami véletlen romlás ne borítsa el az Ngod birodalmát, segélje is az nagy Isten minden jóra Ngodat. Bécs 21. Szentgyörgyhavának 1686.

Ngodnak méltatlan hive és szolgája
Haller János. mp.

Külczím: Celsissimo domino Michaeli Apafi dei gratia Transylvaniae principi partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, domino mihi clementissimo etc.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

l)

1686. apr. 21.

Haller János levele a fejedelemasszonyhoz.

Méltóságos fejedelem asszony,
nekem kegyelmes aszonyom.

Boldog szerencsével vigasztalja Isten Ngodat teljes életében.

Tartoztam volna kgmes asszonyom eddig is alázatos írásommal egynéhány ízben az Ngod méltóságos személye előtt megjelenni, csakhogy megvallom, Erdélyből érkezett szomorú hirek, s a mellett a nagy betegségek, melyeken általmentem, eddig ebbe az utozásomban úgy meg nyomtak, hogy magam akaratját sem vihettem végben, akkor lévén az nyavalya rajtam, mikor az írásra lött volna alkalmatosságom. Itt való dolgokról alázatoson tudósitottuk mind a mi kgmes urunkat, mind az urakat és főrendeket, kiket az ország mostani fenforgó dolgoknak igazgatására választott. Csakhogy bajoskodásunk nagy vagyon igen, mert az irigy ember sok ebben a helyben. kik azt kivánnák, hogy urunk ő nga az országgal együtt elkezdett dolgait végben ne vihetné, bizony félő, nagy dolgot is végben ne vigyenek, ha onnan belől is az ilyenekre vigyázás nem lészen, mi mindeneket megírtunk, mindazáltal valamelyeknek végére mehettünk, csakhogy felette titkosok az emberek, nehéz kitanulni akarmely szemes embernek is szándékjokat. Látjuk a

készületet, a hadaknak gyülekezeteket, ellenünk való kénykedéseket nem tagadhatjuk, mindazáltal az Ngtok körül lévő igaz uri hívei Ngtoknak, elhiszszük, Ngtokkal együtt úgy igazgatnak mindeneket, hogy valami véletlen veszedelem ne érje az országot, melytől Isten oltalmazza Ngtokat. Bécs 21. Szentgyörgy hava 1686.

Ngod méltatlan alázatos szolgája
Haller János.

Külczim: Az erdélyi méltóságos fejedelem asszonynak ng. etc. méltóságos Bornemisza Anna asszonynak, nekem kegmes asszonyomnak etc.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

CXXXII.

1686. jan. 14.

Pócsay Ferencz válasza egyik német tisztnek.

Spectabilis ac magnifice domine
mihi observandissime.

Litteras Vrae Magnificentiae mihi scriptas summo, quo decuit, honore accepi, et quid a me expostulet, cum praesentia mea intelligo; sed quandoquidem ego sum sub directione clemmi dni principis Transylvaniae et dnorum magnatum, generalium et aliorum officialium, absque favore eorum ego hoc attentare nusquam audeo; sed quo citius notum faciens, quid mihi demandaverint, hoc ero facturus. Pagi autem illi, qui mihi cum regestro missi sunt, majori ex parte ad rationem militum Hungarorum in Hunyad commorantium ab illmo dno generali Karaffa sunt ordinati, qui jam magna cum exactione se curat eduliis hibernalibus, quae pagi illi regestrati amplius supportare nequaquam possunt, imo habitacula etiam sua relinquendo, aufugerunt. In reliquo maneo ad servitia

Dés 1686. 14. Jan.

paratus
Franciscus Pocsay mp.

(Egykorú mása a M. Tud. Akadémia birtokában.)

CXXXIII.

1686. jan. 16.

A fejedelem üdvözlő-levele az új nagyvezírnek.

Excellentissime dne mihi gratiosissime.

Literis Excel. Vrae, medio magci legati sui, gratiosissimis ad me allatis *stb. (Közölve Török-Magyarkori Államokmánytár VII. 128. l.)*

Datum in civitate mea Cibiniensi 16. Januarii 1686.

Exltiae Vrae

servitor paratissimus

Dno supremo vezirio.

(Gróf Kemény József: Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

CXXXIV.

1686. jan. 17.

Nagy István portai követsége.

Instructio pro generoso Stephano Nagy de Vizakna ad fulgidam Portam ablegato. 1686. 17. Januarii Szebenben.

(A bevezetés s az első öt pont megjelent Alvinczy Péter Okmánytár I. kötet 76. l. Aztán így következik.)

6. Holott pedig azt ítilhetjük az római császár ő felsége resolutióiból, nem idegenek teljességgel a békességtől, azért nékünk is ellenkezőt követnünk semmiképpen nem tartjuk tanácsosnak, sőt hogy az fényes porta is az pacificatio iránt közelebb való dolgokra condescendáljon, specificálván in particularibus akaratját, és bennünket kivántató módon instruáljon s segítsen, szükséges, egyébiránt mint oly nagy dologban tarthatunk, szíves fáradozásunkban meg ne fogyatkozzunk, az minthogy az előtt is kérdésben tétetett, micsoda fundamentummal akarjuk azon nagy dolgot munkában venni.

7. Tovább megmondhatja azt is, úgy értjük most is, az római császár hadait szaporíttatja és noha azmint levelében is írja, az sok vérontásnak megszűnésére nézve nem volna idegen az békességtől, de ha abban mód nem lészen, igen bízik, hadainak számát mindennap nevelvén, győzedelmeskedéséhez. Megmondhatja azt is, az lengyel király is hadat kezdett fogadni, de mi végre, nem tudhatni.

8. Ha az adó dolgára fokad az beszéd, megmondhatja: azmint hatalmas császárunk minapi resolutiója is tartja, az fényes portán is nyilván vadnak az mi sok bajoskodásink s külömb-külömbféle szorongattatásink, mert az elmúlt esztendőkbeli hadakozások és az szertelen drágaság, rendkivűl való költség s egyéb rajtunk forgó alkalmatlanságok is annyira elfogyatták ez országnak lakossit, hogy sokan élhetetlenekké lettenek, mégis mindazáltal éjjel-nappal azon vagyunk, minél hamaréb administrálhassuk; de ha Isten ez fenforgó állapotokat le nem csendesíti, nem hisszük, adónknak praestálására ezután semmiképpen érkezhessünk. Ha hol pedig azon hadak bellyebb jövetelekkel és feltett céljok szerint való insolentiájokkal bennünket provocálnak, kételeníttetünk mi is fegyvert fogni és egyéb magunk oltalmára szolgálható remediumokhoz nyúlván, nekiek resistálni s továbbról is a fényes portát tudósítani.

9. Ultimarie az fővezér ő naga mostan hozzánk küldött követ úr híve által tött üzenetit megértettük és azon dolgokról meghitt belső tanácsúr híveinkkel beszélgetvén, ugyanaz ő naga követ úr hive által választ tettünk. A mi pedig az ő naga levelének continentiáját illeti, azt is megértettük és communicatis consiliis, ő ngának resolváltunk, meg is nyugtathatja ő naga elméjét rajta, hogy mi a mint eleitűl fogva a fényes portához mindenekben és mindenkor tartozó igaz hűségünket s engedelmességünket is megmutattuk s meg is bizonyítottuk, ezután is hátraállók lenni semmiképen nem akarunk, sőt szerelmes fiunkat is a fényes portához való tökéletes hűségben nevelni s ahoz szoktatni munkálódunk és noha, mint eleitől fogván, mostan s ezután is igyekeztenek s igyekeznek is gonosz akaróink bennünket az fényes portán kétségben s kedvetlenségben hozni, de a mi már sokszor s még pedig igen szoros állapotokban is megtapasztaltatott igaz hűségünk s kész engedelmességünk jó emlékezeti mint az elébbenieket, úgy azután valókat is megszégyeníthetik, a fővezér ő naga már minket alkalmasint ismér és tud, ezután is a mi az fényes portához és magához is tartozó hűségünkben tökélletes megnyugott elmével légyen és ha mi vádlóink találkoznak, hitelt ő naga nekik ne adjon, sőt kegyes füleit a mi alkalmatos üdőbeli meghallgattatásunkra is meghajtani méltóztassék.

Közhirrel az hozzánk közel lévő végekről halljuk, hogy hatalmas császárunk parancsolatjából az német ellen való hadakozásra az hatalmas tatár hám hadaival az mi országunkon szándékoznék általmenni, melynek csak hire is bennünket felettébb irtóztat. Akarván azért jó idején az

iránt is provideálnunk, instáljon azon hűségesen az fővezér ő naga előtt, megemlékezvén ő naga az mi, és ez ország eleitől fogván a fényes portához tapasztaltatott hűségünkről és minden rendbeli fényes porta parancsolatjához mutatott engedelmességünkről, megszámlálhatatlan költségünkről, sok ezer embereink veszedelméről, és ez országnak is sok rendbeli romlásáról, méltóztassék azon hadak kijöveteléről más utot disponálni s az országot az iránt securussá tenni, mert azon hadaknak harmad íve ez országon való általmeneteléktől fogva az szertelen drágaság és szükség miatt az soha meg nem fizethető adósság és naponként terjedő éhség emészti és pusztítja ez országnak nagyobb részit, mivel nem külömben bánt velünk, mintha ellenségi lettünk volna hatalmas császárunknak. Ez iránt való instantiánknak promotiója reménsége alatt igirhet négyezer tallér honorariumot ő nagának, sőt ötezerre is condescendálhat, csak lehessünk az iránt securusok, ajánlván mindenekben magunk és ez ország ő nagához s a fényes portához is tartozó tökélletes hűségünk gyakorlását s tovább való kész engedelmességünket is.

Ezeken kivűl ha mi oly dolgok vagy occurrálnak, vagy objiciáltatnak, mivel a consultatiónak alkalmatosságával maga is jelen volt, választételit és egyébiránt is kivántató magaviselését alkalmaztathatja, és mindenekben hozzánk és hazájához is tartozó kötelessége szerént cselekedvén, ha mi resolutiója leszen, és ha miket hasznunkra, sőt ellenkezőképpen is czélozható dolgokat experiálhat, hűségesen observálja s hozzánk kivánatos resolutióval s informatiókkal is megtérni isten segítségéből igyekezzék. Melyre ő felsége segilje is Kegdet. Datum in civitate Cibiniensi die 16. mensis Januarii anno 1686.

P. S. Midőn a mi a fényes portához minden alkalmatosságokkal megtapasztaltatott igaz hűségünknek és kész engedelmességünknek emlékezetit előhozza, mondja meg: Avagy csak az elmúlt táborozásoknak alkalmatosságával minemű magunk és országunk népe veszedelmeztetésével tartottuk meg az győri hidat s mely nagy segítségére s oltalmaztatására voltunk is hatalmas császárunk hadainak, gonosz akaróink sem tagadhatják. Melyhez képest bizonyára minden suspiciótól irressek *(így)* és nagy jutalomra lehetnénk érdemesek, melyre nézve nagy reménségünk is vagyon az ű naga méltóságos jóakaratja által hatalmas császárunk császári gratiája felől.

Mondja meg azt is, éjjel-nappal minden erőnk és tehetségünk szerént azon igyekezünk, miképpen vihessük

jobban véghez hatalmas császárunk rajtunk lévő fényes parancsolatját, azonban mégis az váradiak és más végbelieknek is nem kevés insolentiáit szenvedjük. Méltóztassék azért ő naga parancsolni a váradiaknak és az Jenő tájékán lévő főtiszteknek is, velünk alkudjanak jól és tartsanak jó correspondentiát, magunknak s böcsületes hiveinknek is illendő böcsületünket adják meg és birodalmunkbeli szegénységünket is mód nélkül ne bántsák, sőt előttök viselvén a mi a fényes portához tartozó hűségünknek homály nélkül való gyakorlását, minden velünk s birodalmunkbeliekkel való ellenkezéseket távoztassanak el, így mi is birodalmunkbeli becsületes híveinkkel együtt nagyobb örömmel munkálódjuk az ő nagához s a fényes portához tartozó igaz hűségünket etc.

Hátlapján: Vizaknai Nagy István uram instructiójának pariája 1686. 17. Januarii. Portára ment.

(Egykorú másolat fontos javitásokkal. Orsz. Levéltár. E. F. L. 117. XVI.)

CXXXV.

1686. febr. 19.

Balogh László követsége a szerdárhoz.

Instructio pro generoso Ladislao Balogh de Al-Pestes ad magnificum Ahmed passam Szerdarium ablegato.

1. Az szerdárnak ő ngának látogató levelünket s ajándékunkat is megadván, köszöntse szónkkal böcsülettel, az tihája által (kinek is ajándékunkat megadván) a szerdárral ő ngával való szembenlételre alkalmatos üdőt szerezvén.

2. Mondja meg ő ngának, régen eddig ő nga látogatására emberünket küldöttük volna, de Bécsben már alkalmas üdőtől fogván felérkezett követeink bizonyos tudósítása után várakoztunk, hogy ahhoz képest ő ngát valóságos dolgokról tudósíthassuk s még most is az ő nga látogattatását halasztottuk volna, mert mint némelynap is ő ngának megirtuk, szemben voltak ugyan követeink a német császárral, de az reájok bizott dolgok iránt nem procedállhattanak, halasztották a dolgokról való tractát, melyhez képest követeink is semmi bizonyost nem irhattanak; mindazáltal hallván, hogy ő nga hatalmas császárunk fényes hadaival a német hadakhoz közelítene, szükségesnek

itiltük ő ngát sietséggel tudósítanunk arról, hogy a német hadak feles számuak, és igen nagy erővel vadnak, s külömben is a mint értjük s mostan onnan feljűl jött emberünk, ki mindenütt számos hadakat látott szemével, beszéllette igen sokasodnak; ő ngának, a mint az előtt is meg izentük, most is intimáljuk, ne praecipitálja magát, s az hadakat is, és valamiformán meg ne ütközzék a némettel, hanem inkább külömben nyughatatlankodtassa és fárassza őket mindaddig, míg jobb alkalmatossága lehet a fegyvernek ellenek való bocsátására, mert félhető, ha valami formán az ő nga dispositiója alatt lévő hatalmas császár fényes hadai megnyomattatnak, minemű nagy alkalmatlanságok következhetnek a németnek tovább való terjedéséből, maga ő Nga meg itilheti, mindkét részről bőséges példák is lévén. Ezen dolgot világosítnók, de hagyjuk az ő nga itiletire, azonban e szegény országnak is végső és hamar következhető pusztulásától is tarthatunk.

3. Mi eddig is mind ennyi rajtunk s ez országon forgó sok boldogtalanságok között is a fényes portához való hűségünket homály nélkűl (megtartottuk,) és az országot is magunkkal együtt s ez után is a fényes porta hűségében ez szegény országot magunkkal együtt meg tartani igyekezzük.

4. Sok fáradozásunkkal s költségünkkel is már véghöz vittük, hogy a Szilágyból és Kővár vidékéről a német hadak kinyomultanak s azon vagyunk, Máramarosból is kitudhassuk őket, melyen is éjjel-nappal szorgalmatoskodunk.

5. Ha kérdik, miért nem resistáltunk, mikor béjöttek, s az után is miért nem fogtunk fegyvert ellenek: megmondhatja, hatalmas császárunk fényes parancsolatjához képest, minekelőtte béjöttenek volna birodalmunk széliben, már a pacificatio munkájához hozzáfogtunk volt, s azon dolog végett ujabb ujabb embereinket kelletvén oda felküldenünk, nem itiltük tanácsosnak resistálni. Ennek felette feles had lévén, az télnek idején ellenek ez országot felköltenünk veszedelmes lett volna, sőt nagyobb erőt hoztunk volna ez szegény ország romlására, és ha a fényes porta segítségével magunkat oltalmazni akartuk volna, úgy is ez szegény országnak romlására nagy okot szolgáltattunk volna, melyekhez képest következhető sok alkalmatlanságoknak eltávoztatására nézve noha sok károkat és egyéb alkalmatlanságokat is kellett szenvednünk, illendőbbnek itiltük várakozni, ez szegény országot is a fényes portához való hűségben megtartani.

6. Az adónak csak Isten tudná megmondani, meny-

nyi bajoskodással s sok kölcsönkéréssel telhettük szerét, még is mindazáltal a fényes portához való hűségünket azzal is bizonyítani akarván, megindítottuk s úgy hisszük, nem sokára a fényes portára be is viszik, de ha Isten rajtunk nem könyörül, a rajtunk forgó sok inséget rólunk el nem fordítja, és felháborodott dolgokat meg nem csendesiti, nem hisszük, ezután ily adózásra érkezhessünk, mert az elmúlt esztendőbeli tatár hadaknak ez országon való általmenetelével is a mennyi kárt ez szegény ország vallott, és romlást is szenvedett, fel nem épülhet alóla annál inkább, melyet *(így)*.

7. Szomoruan halljuk, hogy mostan is feles számú tatár hadak akarnának ez szegény országon általjűni s menni, kiknek csak hirek is annyira elijesztették ez szegény országnak lakosit, hogy csak alig tarthatjuk őket lakóhelyekben, ez iránt instáljon, mutassa jó akaratját ő nga, azon hadakkal ne terheltessünk, sőt külömben is eleitől fogván, de kiváltképpen az elmúlt háromszori táborozásunkban s ott is a győri hidnak megtartásában tapasztaltatott igaz hűségünket meggondolván, az hol és mikor kivántatik, legyen hozzánk s ez szegény országhoz jóakarattal, azomban instáljon azon is, tovább való maga dolgai folytatásáról és a mi kivántató magunk alkalmaztatásáról is ő nga bennünket tudósítani ne nehezteljen, és mi is, ha mi bizonyos hireink érkeznek, ő ngát valósággal tudósítani el nem mulatjuk s külömben is tehetségünk szerint magunkat alkalmaztatni igyekezzük.

8. Mind útjában s mind pedig odaérkezvén, vigyázzon és tudakozzék szorgalmasan, és ha hol mi hasznunkra szolgálható, vagy ellenkező dolgokat is tapasztal, ha lehet, orvoslásokat kövesse, s bennünket is valósággal tudósítson. A szerdár előtt pedig ha mi oly elmulatni szükséges kérdések objiciáltatnak, azok mellől tisztességes maga mentegetésével muljék el. Isten pedig ő kglmének útját szerencséltesse s hozza kivánt válasszal vissza. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 19. Februarii anno 1686.

Lent, a lap alján, más kézzel: 1686. 20. Februarii. Balog László uram expeditiója az szerdárhoz.

(Egykorú mása az Orsz. Levéltár E. F. L. XVI. 118. sz.)

CXXXVI.

1686. jan. 21.

A fejedelem rendelete Teleki Mihályhoz.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Spectabilis ac generose, fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram! Annyira terjedtenek már ez haza fenforgó közönséges dolgai, hogy egyáltaljában szorosabban kellessék azok iránt prospiciálnunk. Parancsoljuk azért Kglmednek kglmesen és serio, pro die 31. ultima videlicet praesentis udvarunkban sub poena articulari, f. 200 faciente compareálni semmiképpen el ne mulassa, egyébiránt is kemény animadversiónknak kedvetlen consequentiáját fogja magán megtapasztalni. Secus non facturo gratiose propensi manentes. Datum in civitate nostra Cibiniensi, die 21. mensis Januarii anno 1686.

M. Apafi mp.

Lap alján: Teleki Mihály uramnak.

Külczím: Spectabili ac generoso Michaeli Teleki de Szék, consiliario nostro intimo, exercituum regni generali, comitatuum Thordensis et Maramarosiensis comiti, arcium item nostrarum Huszt et Kővár, praesidiorumque in eisdem constitutorum, necnon districtus ejusdem nominis Kővár capitaneo, ac decimarum fiscalium in Transylvania arendatori ubique supremo etc. Fideli nobis syncere dilecto.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 3724. sz.)

CXXXVII.

Macskássy Boldizsár portai követsége.

a)

1686. jan. 22.

(Macskássy Boldizsár rendkivüli portai követnek adott utasítást lásd Alvinczy Péter Okmánytár I. k. 72. s köv. l.)

b)

1686. jan. 23.

Macskássy Boldizsár által portára küldött levelek.

Expeditiones occasione tributi anno 1686. 23. Januarii.

(A szultánnak, nagyvezérnek, divánülő vezéreknek irt levelek megjelentek Török-Magyarkori Államokmánytár VII. k. 134. s köv. l.)

c)

A febr. 22-iki jelentés.

Nekem természet szerint való kgmes uram!

Kgmes uram, tegnap estve felé, úgymint die 21. Febr. érkeztem ide Bukurestre, az vajdával ő nsgával ma reggel szemben voltam. Semmiképen nem javalja, míg az tatárok el nem takaradnak, megmozdítsam az adót; ma Dalján, Orosz-Csikán voltak, reggel megmozdúlnak az tatárak; reggel két zászlóalja lovassal, egy zászlóalja gyalaggal igíri kisértet, ha az tatárak meg nem gátolnak, Daljára volna szándékom, mehessek kgmes uram. Az tatárok vadnak nro 2000 kétezeren, ezek előre is mentenek. Sum. 25 ezer rendeltetett. Igen esküszik az vajda ő nsga, igaz tökéletességgel vagyon Ngodhaz, az Evangeliumra tette kezét egynéhányszor nekem, azt intimálja, siessek, ő megtartja hütit, csak Erdély tartsa meg, ne késsek kijünni, visszajüvén, az én hütöm alatt tudósítja Nsgodat voltaképpen való dolgokról. Ezek után Isten Ngodat szerencsés boldog hosszú élettel megáldja, szüvből kévánom. Ex Bukurest 1686. die 22. Febr.

Nsgod alázatos szolgája

Macskássi Boldizsár mp.

(Eredetije a M. Nemzeti Múzeum birtokában.)

d)

1686. marcz. 14.

A fejedelem levele Macskássyhoz.

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae stb. Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Kegyelmed Csernavodáról 24-ik Februarii költ levelét kegyelmesen vettük; sok és terhes gondaink között az hadban menetel iránt kivántató Kegyelmed maga alkalmaztatásáról emlékezetet tenni instructiójában megfeletkezvén, ez irásunk által tetszett suppleálnunk; ha azért vagy előfordul, vagy az alkalmatosság úgy hozza, annak rólunk való elfordításában Kegyelmed hűségesen munkálódjék; élvén ezekkel és több hasonló ratiókkal is:

1. Az elmúlt három esztendei nagy táborozásokban az egész ország népével jelenlévén, mind emberek s mind pedig értékek s tehetségek iránt annyira megromlott és

fogyatkozott ez az szegény ország, hogy csak az itthonn való vigyázásra is alig érkezhetik; most is pedig az német hadak ez ország széliben benn lévén, (kiket minden útokon-módokon kitudni éjjel-nappal szorgalmatoskodunk) szűntelen kelletik vitézlő rendeinket fenntartanunk s ha azok az több kevés vitézlő rendekkel hadban menni kénszeríttetnek, az lengyelek is szomszédságunkban lévén, végső pusztulásra kell jutni szegény országunknak.

2. Hogy ha mi hadban menni kénszeríttetünk, és az német hadak valamint prosperálódnak, soha mi ez országot tovább hatalmas császárunk hűségében az német ellen meg nem tarthatjuk; az eddig való táborozásunk miatt is nagy nehézség lévén reánk tőlök, kik ellen ha mi eddig is valami hostilitást mutattunk volna, melyre is ellenünk való garázdálkodásokkal szűntelen *(adtak)* alkalmatosságot, semmiképen meg nem maradhattunk volna mi attól; már melyik . . . . . hadban való menetelünkkel . . . . . elszakaszszuk, vagy . . . .

3. Ha szintén az birodalmunkbéli német hadakat valami útonmódon kitudhatnók is, az minthogy az birodalmunk belsőbb részéből ki is tudtuk; Szathmár közel lévén hozzánk, feles praesidium is vagyon benne; minthogy tőlünk sok megbántódásokat is praetendálják, lehetetlen, magunkat s ez országot is miattok csendességben megtarthatnók.

4. Amaz ez ország nyilván való árúlója, Csáki László is minden útokon-módokon igyekezvén ez ország romlására, az minthogy eddig is holmi kajtor hadakkal nem kevés károkat tett birodalmunkban, ezután is nem szűnik, úgy hisszük. Czirjék az havasalföldi vajda szolgája most is az ő követségét viseli az német udvarban, hadat is az ő pénzével fogadott és különben is ezen vajda az Mihály vajda nyomdokát láttatik követni. S ha már ez megréműlt föld népe jó vigyázás nélkűl marad, nem remélhetjük megmaradásunkat.

5. Parancsolja az hatalmas vezér esztendei adónknak fogyatkozás nélkűl való beszolgáltatását is, melyet igyekezünk is hűségesen elkövetni; de hogy hadban is menjünk s adót is adjunk, teljes lehetetlenség; noha különben, ha isten az dolgokat meg nem csendesíti, minden kereskedések módjától elrekesztettek lévén, adófizetésre is nem érkezhetünk; sőt csakugyan mondja meg, ha ugyan hadban menni kénszeríttetünk, mi nem assecuráljuk az fényes portát felőle, hogy az országban sok alkalmatlanságok nem következnek, annálinkább, hogy az adó kitelhessék.

6. Ha szintén akarnánk is pedig az fényes portához

tartozó hűségünknek megbizonyításáért valami hadat hatalmas vezér parancsolatjára felültetni: az feljebb specificált okokra nézve teljes lehetetlenség, mert mind emberekből s mind értékekből megfogyatkozván ez ország, itthonn gondviseletlenül s prédára maradna az község; az kiknek el kellene menni pedig, azok is sok fogyatkozások miatt alkalmatlanok és így is sem magunk, sem ez ország megmaradását nem reménlhetnők. Vagyon már tizenöt esztendeje, ez ország népe ez hazában az német ellen való szűntelen táborozás miatt igen megfogyatkozván, csak az itthonn kivántató vigyázásra is alig érkezhetik.

Bécsből egy bejárónk érkezvén: irják követeink, az német az pacificatió iránt csak az elébbeni resolutióban vagyon, melynek pariáját beküldöttük volt. Mi pedig újabban küldvén emberünket, megparancsoltuk, tovább is hűségesen munkálódják és vegyenek végső resolutiót felőle. Irják azt is, felette nagy készülettel vannak, most is pedig igen szaporodnak és naponként alább-alább nyomulnak az hadak; az electorok hadai is nagyobb részint Bécs tájékán . . . . . várnak csak az idő kinyilásától. Irják ezt is, az persiai király conjungálni akarja magát az német császárral, melyre nézve egymáshoz követeket is készítnek; arra is ígíri magát, Babilloniát megszállja és valamíg az német császár fegyverét le nem teszi, ő is hasonlóképen fentartja. Az hadban menetel iránt élhet ezzel is: noha az tatárok ez országon való általmenetelek iránt biztat az vezér ő nagysága, mindazáltal ez iránt is Kegyelmednek szükség vigyázásban lenni és ha mit olyat érthet, minden útokonmódokon rólunk elfordítani igyekezzék; megmondván az fővezérnek ő nagyságának, hogy az tatár hadnak ez országon harmadéve lött általmeneteli miatt esett sok károk alól is az föld népe fel nem tud épűlni; egyébiránt is az megbúsult s elkeseredett föld népe tovább az sok ínséget nem állhatván, vagy elbújdosik, vagy halálra veti magát, mely miatt is tovább való búsulásunk következhetik.

(A túllapon azon kézzel, mely az eredetiben levő számtalan igazítást tette.) NB. Az clavissal irt dolgok fordítását Kegyelmed másra ne bizza és az clavissal irt dolgokat Maurocordatus uramon kivűl senkinek ne jelentse, neki is pedig hit alatt.

Ugyanazon kézzel: Macskási Boldizsár uramnak. Szeben 14. Martii 1686.

Kivűl azon kézzel, mely a conceptust irta: Macskási Boldisár uramnak a portára. Szeben 14. Martii A. 1686.

(Eredeti fogalmazvány az erdélyi főkormányszék levéltárából.)

e)

Az ápr. 7-iki jelentés.

Nekem természet szerént való jó kglmes uram. Nagod méltóságos parancsolatja szerént kegmes uram mindeneket instructióm szerént igyekeztem elkövetni, valamire Isten segített, s az idő s az emberek elméje bocsátott. Die 4. délután indúlván ki Drinápolyból, ma septima praesentis érkeztem Czalihovára estve. Isten segedelméből ennek utánna is elsietek, az vezér is megparancsolta, elsiessek, verbalis parancsolatja is levén, kit Nagodnak magam akarok alázatoson megjelenteni. Adja Isten, hazánknak csendességében találhassam Nagodat örvendetes jó egészségben. Datum in Czalihova 1686. die 7. Aprilis.

Nagod alázatos szolgája

Macskási Boldisár mp.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő Nagának, nekem természet szerént való keglmes uramnak irám alázatoson.

(Eredetije az E. M. E. birt. Kemény-gyűjt. XXXII. köt.)

CXXXVIII.

1686. jan. 22.

Dunod levele Teleki Mihályhoz.

Excellentissime comes!

Binas Vestrae Excellentiae datas in Görgény mense Decembri accepi, quae mihi afflictionem auxerunt, intelligendo per ipsas modum, quo tractat indigne Vestram Excellentiam dominus Caraffa. Hac de causa illas misi ad imperatorem, ut ipse videret modum violentum agendi illius hominis, et illum corrigat, prout instabo, quamprimum potero, accedere ad caesarem. Quoad miserias vestras: certissime remedium adinveniam apud caesarem, et spero indubitanter ab ipso obtinere, ut nullam prorsus pecuniam detis ejus militiae, sed tantum alimenta in natura, pro decem millibus tantum, et non amplius et usque ad finem Aprilis, et cum tanta exactitudine disciplinae militaris, ut nulla fiet exactio supra taxam, sperans, quod non recusabitis hanc gratiam talis alimentationis caesari in sua necessitate, qui est coactus sustentare suam militiam, quod

non potest facere in Hungaria propter desolationem vobis cognitam, sed ut hoc onus non destruat partem Transylvaniae, erit necessarium, ut cum militia manserit per quindecim dies in uno loco, mutetur ad alia per alios 15 dies, et sic usque ad finem Aprilis. Habetis panem, vinum, et carnem sufficientia, si talis ordo servetur, illud onus erit quasi insensibile, et grande servitium praestabitis caesari, qui non erit ingratus, et in centuplum restituet. Infirmitas, a qua detineor a prima hujus mensis, impedivit, ne propria manu possum respondere et me coëgit supplicare scriptorem Matthiam Militem hanc mihi gratiam facere, rescribere pro me. Caetera caesari meliori modo commendabo, et super his maneo

Datum Viennae die 22. Januarii. Anno 1686.

Vestrae Excellentiae
humillimus et addictissimus servus
Antidius Dunod sacerdos mp.

Külczím: Excellentissimo comiti Teleki, generali Transylvaniae etc.

(Eredetije Miles Mátyás irása, a Teleki familia levéltárában. Nro 3599.)

CXXXIX.

1686. febr. 8.

A fejedelem rendelete Fráter Istvánhoz.

. . . . . *(eleje elveszett)* azonban mivel amaz ura és hazája nyilván való árulója Csáky László eddig is nagy romlásunkra volt és tovább is csak arra czéloz, úgy tetszik mellettünk levő tanácsurak consensusából, ha még oda redeálna, oly gondot kellene róla viseltetni, többé ártalmára senkinek ne lenne, melylyel sem Istent sem magunkat meg nem bántjuk, Kgmed azért disponáljon felölle, többé ne árthasson, múljék el. Revideálja Kmed kérem.

Külczím: Fráter István uramnak írt commissio párja 8. Febr. 1686.

(Conceptusa titkos írással, melyre a megfejtés fel van bontva a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

CXL.

1686. febr. 16.

Nemes János jelentése.

Méltóságos fejedelem, kgmes uram!

Havasalföldiből kgmes uram megérkezék az emberem Kosztandín asztalnak uramtól és az mint írja ő kme, Csáki megértvén az útban, hogy az vajda szemben nem leszen véle, visszafordult és Moldvából Muszkaországra akar menni, az mint más boër nekem izente. Az mely tatárok Barillán teleltenek, azok felmentek az Duna mellett Tömösvára felé. Barillára elküldöttem Ngod parancsolatja szerint, mihelyt megérkeznek, mindjárást újabban tudósítom Ngodat, azok is mivel járnak s micsoda hireket hoznak. Azt beszéli odabejárt emberem, hogy csak békességben vadnak s az vajda inkább mindennap vadászni jár, semmi hadi parancsolatjok nincsen. Az mint írják kgmes uram, szerdálynak az kemenetzi passát rendelték, kemeneczi pasának az főkomornikot küldötték. Ajánlom ezekkel Istennek Ngodat.

Ex Hidvég 16. Febr. anno 1686.

Nagyságodnak alázatos szolgája
s igaz híve
Nemes János, mp.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nságának, nékem kgmes uramnak adassék.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

CXLI.

1686. febr. 16.

Heiszler levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Salutem et servitiorum meorum humillimam promptitudinem. Quandoquidem omnium arma tractantium, consequenter etiam meae professionis esset, singularem inter alia in procuratione quam praestantissimorum equorum adhibere curam: qui in ditionibus Celsitudinis Vestrae Transylvanicis propter insitam generositatem, cum haud postremum in oris nostris Germaniae magnae existimationis obtinerent locum, idcirco bonitatem horum actu experiri volens, Celsitudinem Vestram praesentibus necessarie molestandam habui, demisse rogans, quo liberum passum hominibus meis

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA

pro sex similium praecipuorum equorum coëmptione eo expediendis necessarium gratiose elargiri dignetur Celsitudo Vestra. Quam gratiam humillimis servitiis meis demereri haud praetermittam, optatam praestolaturus resolutionem. In reliquo servet Deus Celsitudinem Vestram diutissime salvam et incolumen. Datum Szolnok die 16. Februarii, anno 1686.

Celsitudinis Vestrae

servus humillimus
Sacrae Caes. reqiaeque Mattis generalis
vigiliarum praefectus et colonellus
Donatus Heisler, mp.

Külczím: a rendes Apafinak.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

CXLII.

1686. febr. 16.

Kolosvári külföldi követsége.

a)

1686. febr. 16.

A brandenburgi választó válasza.

Sersme ac ilme princeps, dne dne clementissime. Curavit hactenus negotia et commissa Dilnis Vrae magna cum diligentia vir nobilis et clarus Stephanus Kolosvari, quem ante aliquot tempus Dil. Vra cum literis fiduciariis ad nos et in Belgium misit. Is cum nunc reditum ad Dilnem Vram paret, noluimus eum discedere, quin et simul illum cum literis hisce recredentialibus comitaremur, ac nos ad ea referremus, quae tum nosmet ipsi tum per unum ex ministris nostris cum ipso loquuti sumus. Ex quibus cum dubio procul Dil. Vra tam affectum erga eandem nostrum, quam et curam, quam pro salute Transylvaniae gerimus, intelliget, nulli dubitamus quin Dil. Vra eidem haecce referenti fidem sit adhibitura. Deus Dilnem Vram difficillimis hisce temporibus quam diutissime servet incolumem. Dabantur ex arce nostra Potstamiensi die 16. Februarii, 1686.

Fridericus Wilhelmus dei gratia marchio Brandeburgensis, sacri Romani imperii archicamerarius et princeps elector, Prussiae, Magdeburgi, Juliae, Cliviae, Montium,

Stetini, Pomeraniae, Cassubiorum Vandalorumque, necnon in Silesia, Crosnae et Carpoviae dux, burggravius Norimbergensis, princeps Halberstadii, Mindae et Camini, comes in Hohenzollern, Marcae et Rovenspergi, dominus in Ravenstein, Lawenburg et Butow.

Dilnis Vrae

amicus studiosissimus
Fridericus Vilhelmus elector, mp.

Külczím: Sersmo et ilmo principi duo Abaffi, principi Transylvaniae, partium regni Hungariae duo et Siculorum comiti, duo amico nostro colendissimo.

(Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

b)

1686. febr. 20.

Fuchs K. válasza.

Serenissime princeps, dne clementissime.

Quod Serti Vrae placuerit gratiosis me compellare literis suis, id uti perhonorificum et gratum mihi accidit, ita ea, qua par est, veneror observantia. Referet nobilis a clarissimus dnus Stephanus Kolosvari, qui Sertis Vrae negotia magna cum fide ac diligentia curavit, quae hic egerit, et quam bene dispositum sersmum electorem dnum gratiosissimum invenerit ad gratificandum Serti Vrae in justissimis ac piis suis desideriis. Me quod attinet, spondeo, nihil mihi antiquius futurum, quam ut observantiam, quam profiteor erga Sertem Vram, re ipsa contestari, ipsiusque causam, quae et dei est, studiis atque officiis meis promovere queam. Qua in re quidem ut et in omni alia, quam injungere mihi velit Ser. Vra, mandatis atque desideriis ipsius nunquam deero. De caetero ipsius gratiae ac favori me commendans, maneo

Serenitatis Vestrae

ad obsequia addictissimus
Karolus a Fuchs

Dabantur Berolini die 20. Februarii, 1686.

(Eredetije gróf Kemény József, Erdély Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

CXLIII.

1686. febr. 23.

Meghivó a marcz. 23-iki országgyülésre.

Michael Apafi, dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Generose fidelis dilecte, salutem et gratiam nostram! Ez szegény országnak régtől fogván fennforgó ügyes és bajos dolgaira mellettünk lévő becsületes uri és főrendű deputatus híveinkkel mely szorgalmatos gondunk és vigyázásunk is lött légyen, senki kétségben nem hozhatja: ezután is pedig szegény ország dolgaira nézve semmi részben hivalkodók lenni nem akarunk. Ehez képest mind az eddig viselt és most is hűséges munkában lévő s mind pedig ezután is terjedhető közönséges dolgok iránt, az adóról kivántató dispositióval együtt, hogy communicandis universorum statuum et ordinum trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum consiliis concludálhassunk, közönséges országgyűlését itt szebeni városunkban pro die 23. mensis Martii proxime affuturi et subsequentibus celebráltatni determináltuk. Értvén azért Kgmed ily szükséges dispositiókat, parancsoljuk kegyelmesen, maga dolgait azalatt disponálván, ad terminum, et in loco praefixo compareálni sub poena alias in hujusmodi negotiis observari solita semmiképen el ne mulassa. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 23. mensis Februari anno 1686.

Más írással: (külzeten) Regalis pro die 23. Martii affuturo 1686.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeumban.)

CXLIV.

1686. febr. 23—apr. 2.

A Kolosvárra delegált bizottság irományai.

a)

1686. febr. 23.

A szebeni delegatio felhatalmazása.

Nos universi status et ordines trium nationum regni hujus Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, damus pro memoria per praesentes, quibus expedit

universis. quod nos assumptis et communicatis universorum nostrorum consiliis, confisi de praeclara fide, constantia industriaque ac dexteritate spectabilium, magnificorum, generosorum item ac egreg., necnon amplissimorum ac circumspectorum Michaelis Teleki de Szék, Gregorii de Bethlen, Alexii itidem de dicto Betlen et Ladislao Székely de Boros-Jenő consiliariorum, item Georgii Bánfi de Losoncz, Ladislai Gyulafi de Rátóth, Nicolai Bethlen de Keresd, Wolfgangi Bánfi de dicto Losoncz, Pauli Bethlen de Kis-Bun, Stephani Toroczkai de Toroczko-Szent-György, Joannis Toldalagi de Iklod, Samuelis Keresztesi de Nagy-Megyer, Stephani Redei de Kis-Rede, Stephani Apor de Al-Torja, Joannis Redei de dict. Kis-Rede, Sigismundi Bálintith de Körtvélyfája, Joannis Alsó de Nagy-Pestény, Francisci Ugron de Ábrámfalva, Joannis Sárosi de Szök..... Pauli Nagy de Petek, nec non Georgii Draut de Brassó ..... de Szász-Medgyes, ac Joachimi Vallendorfii de Bestercze .... videlicet, fratrumque et amicorum nostrorum benevolorum hactenus in omnibus .... regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum negotiis contestatis ... spe freti ..... consimilia fidelitatis constantiae industriaeque ac dexteritatis documenta contestaturos. Eosdem igitur praementionatos amicos nostros benevolos ratione negotiorum nostrorum prae ..... cum exclmo dno Antonio comite a Carafa sacrae caes. regiaeque Mtis camerario, locumtenente generale, campi mareschallo et unius regiminis cathafractorum equitum colonello sedulo et accurate conferendi, tractandique ac eadem determinandi gratia deligendos, pronunciandosque ac ablegandos duxerimus; assecurantes, affidantesque et certificantes eesdem ratum atque firmum nos habituros, quicquid per eisdem cum praementionato dno comite ratione praeattactorum negotiorum tractatum, conclusumque fuerit. Harum nostrarum trium videlicet nationalium sigillorum, eorundemque authenticorum munimine roboratarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate Cibiniensi, die vigesima tertia mensis Februarii anno dni millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto etc.

Hátlapján: 1686. 23. Februarii.

Kolosvárra delegált commissarius urak plenipotentiája az statusok neve és három pecsét alatt.

Ezen tenorral iratott az Szakmárra delegált commissariusok plenipotentiája is.

Jegyzet. A credentionalis levél Szeben, 1886. márcz. 14-iki kelettel, megjelent Alvinczy III. k. 98. l.

(Eredetije Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

b)

A biztosok márcz. 25-iki jelentései.

Ajánljuk Kgknek szolgálatunkat.

Micsoda leveleink jöttenek, Kgknek elküldöttük, úgy azt is, mit irtunk Gyulai uraméknak; megtartván amaz mondást: non est sapientis dicere, non putaram; úgy azt is, hogy nincs oly hazug ember, az ki valaha igazat nem mond; ha valamit akar, nem késik; ehez képest az mi tetszésünkből Teleki uram kiiratott az vármegyékre, hogy Fejér vármegye Nagylakhoz s Csúcshoz, Küküllő Csapóhoz, Torda Tordához, Kolos Kolosvárhoz, Doboka Buzához, Belső-Szolnok Déshez, Hunyad vármegye Kenyérhez szálljanak, micsoda formában iratott pedig, ő kglme, pariáját Kgknek elküldöttük. Szükség urunk ő nga méltóságos neve alatt parancsolatot iratni Háromszékre s Csikra, hogy mind az két szék, kiki az maga székjében lovassal, gyaloggal, egész apparatussal kiszálljanak s készen legyenek, úgy hogy mihelyen a parancsolat érkezik, jöhessenek. Istennek hála, most arról az félről nem tarthatunk, de hiszem az hirekhez képest az ott való vigyázásra mind két székben otthon maradandó vitézlő rend felől vigyázásra tehet Teleki uram rendelést. Az inclusákat kérjük Kgket küldjék vissza, mert azok nékünk még kelletnek. Azonban Kgtek is adja tetszését, ha ugyan eljönnek, mit kell cselekedni. Isten éltesse Kgteket. Kolosvár, 25. Martii, anno 1686.

Kgltek

atyjafiai, szolgái

Teleki Mihály, mp.	Mikes Mihály, mp.
Bethlen Gergely, mp.	Apor István, mp.
Bethlen Elek, mp.	Bálintith Sigmond, mp.
Székely László, mp.	Ugron Ferencz, mp.
Bánffy Gvörgy, mp.	Draudt Georg, mp.
Gvulaffi László, mp.	Nagy Pál, mp.
Betlen Pál, mp.	Alsó János, mp.
Bánffi Farkas, mp.	Ötves István, mp.
Thoroczkai István, mp.	Sárosi János, mp.

Joachimus Wallendorfius, mp.

Külczím: A mi kglmes urunk ő nga méltóságos udvarában úri s fő renden lévő delegatus uraméknak, főrendeknek, nekünk jó akaró urainknak, kedves atyánkfiainak ő kglknek.

Más kézzel: Kolozsvárra expediált commissariusoknak udvarnál maradt deputátusoknak irt levelek Nro 10.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

c)

Teleki márcz. 26-iki levele.

Méltóságos fejedelem,
jó kgmes uram, fejedelmem!

Az brassai, kolosvári, máramarosi harminczadokhoz az urak hárman lévén Ngtok kgmességéből. meghalván szegény Mikes Kelemen uram, Bethlen Gergely, Székely László uramék Bethlen Elek uramat akarnák ő kgme helyében Ngtok kegmességéből bévenni. Kérem alázatosan Ngtokat, sőt mint igaz híve, alázatos szolgája javallom Ngtoknak, méltóztassanak tovább is ő kmeken fejedelmi kegyelmességeket fentartani és míg már ő kgmek Ngtok méltóságos udvarában mehetnek (minthogy most Ngtok dolgaiban fáradoznak) addig suspendálni az harminczadok dolgát, úgy tudom ő kgmek az iránt is kárát Ngtoknak nem kivánják, minthogy Apór István uram tovább viselni nem akarja. Mennyire való haszna legyen ő kgknek, nem tudom, de a mennyi vagyon, nem lehet annyi, hogy ő kgmök három annyinál is többet ne költsenek, csaknem mindenkor Ngodnak szolgálatjában lévén ő kmök foglalatosok, egyébiránt is arra éjjeli nappali szolgálatjokkal érdemesek ne legyenek, másképen is olyan becsületes úr híveit, hogy kivált ezekben az állapotokban Ngtok megkedvetlenítse, a ki Ngodnak igaz híve, nem javalhatja. Minthogy pedig most az harminczadoknak Máramurusban, Kalotaszegben, Désen olyan jövedelme nem volt, mint azelőtt, úgy látom, azon törődnek ő kgmök, hogyha Ngtok az elmúlt esztendőre vagy ezer forintot nem relaxál, meg nem adhatják az jövedelemből, hanemha ő kgmük az magokéból teszik le, bizony dolog annyival is inkább köteleztetnek ő kgmök Ngtok alázatos szolgálatjára, ha relaxálni méltóztatik Ngtok. Ha miben Ngtok az én méltatlan instantiámat is kgmesen respectálja, alázatos igaz hűséggel szolgálom meg Ngknak s olyban tartom, mintha abbeli kgmességekben engem is részeltetne

Nagtok. Isten Ngodat az én jó kgmes asszonyommal s ifjú urunkkal ő ngokkal együtt sok esztendőkig jó egészségben éltesse. Kolosvár 26. Martii 1686.

Ngod

méltatlan híve
alázatos szolgája
Teleki Mihály, m. p.

Külczím: a rendes.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

d)

A bizottság márcz. 28-iki jelentése.

Ajánljuk Kgmeteknek köteles szolgálatunkat.

Hallván s értvén mindenfelől az kamaraházaknál a sóaknákon levő sok fogyatkozásokat, kelleték Kgmeteknek írnunk, minthogy most volna már az ideje is, a só körűl való dolgoknak s jövedelmeknek, látván azt is több kár mint sem haszon Pater János fogságban létezésének, nékünk tetszenék, ha az ő ngok kgmessége accedálna, hogy avagy csak a gyűlésig leányit vitetné bé Szebenben Pater János és ha azok az apjokért kezesek lennének, ülnének benn, illendő vigyázattal Pater Christophtól is erős reversalist vévén, bocsáttatnék el Pater János, az országgyűlése alatt jobb rendben vehetnék dolgát. Isten éltesse kgmeteket. Kolosvár, 28. Martii anno 1686.

Kgmetek szolgái
atyokfiai

Teleki Mihály, mp.	Alsó János, mp.
Bethlen Gergely, mp.	Sárosi János, mp.
Bethlen Elek, mp.	Kabos Gábor, mp.
Székely László, mp.	Toldalagi János, mp.
Bánffy György, mp.	Apor István, mp.
Gyulaffy László, mp.	Balintith Zsigmond, mp.
Bánffy Farkas, mp.	Georgius Draudt. mp.
Bethlen Pál, mp.	Ötves István, mp.
Thoroczkay István, mp.	Joachimus Wallendorfius, mp.

Anno 1686. die prima, mensis Aprilis Mária, néhai Czompo Christof és Theodosia, néhai Policsány János relictái Fejérvári Pater János uram édes leányi, szabad jó akaratjok szerént kezek beadásával lőnek kezesek megirt édes apjokért ilyenformán: hogy ez közelebb következendő országgyűlésére, ad diem videlicet 20 mensis Aprilis,

megirt Pater János édes atyjokat itt Szebenben az urak ő ngok s ő kgmek előtt sistálják a portusi és aknák inspectiója iránt tartozó kötelességét illető minden difficultásoknak és adósságoknak is eligazítására s abból következhető judicium executiójának elviselésére. Alioquin magok a megirt relictá (kik is azalatt itt benn illendő custodia alatt lesznek) tartozzanak mind azokat supportálni és elszenvedni.

Pater Christoph uram penig obligálá magát erre:

1. Hogy Pater János urammal az aknák administratiójában és a rajta levő adósságoknak megszerzésében ha Pater János uram kivánja, hűségesen fáradoz és munkálódik.

2. Pater János urammal együtt ad 20 mensis Aprilis praesentis itt Szebenben compareál: várván a mi kgmes urunk és az urak ő ngok s ő kgmek tovább való dispositióját, melyre kézbeadással kötelezé magát. Mely megirt kétrendbeli dolgokrúl írtuk és adtuk mi is ez mi kezünk írásával és szokott pecsétünkkel megerősíttetett testimonialisunkat fide nostra mediante. Actum in civitate Cibiniensi anno dieque in praemissis

Haranghlábi Sigmond, mp.
Balogh Boldizsár, mp.

(P. H.) (P. H.)

Külczím: Az mi kgmes urunk ő nsága s az nemes ország udvarnál lévő úri és főrendű delegatusinak, jóakaró urainknak s kedves atyánkfiainak ő kgmeknek.

(Eredetije Nemz. Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

CVLV.

1686. febr. 25—márcz. 3.

Levelezés Caprarával.

a)

1686. febr. 25.

Caprara levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps ac dne dne mihi clementissime.

Quam benigna sit suae sacr. Mtis caesareae. stb. *(Megjelent Alvinczy III. kötet 93. l.)*

Uti etiam ex speciali mandato caesareo omnem syncerae amicitiae conservationem, et reciprocae vicinitatis

bonum cordicitus me anhelare, ejusque studiosissimum esse et manere

principalis Celsnis Vrae

servum obsequentissimum

Aeneas comes a Caprara.

Datum Cassoviae die 25. Februarii 1686.

Külczím: Celsissimo principi dno dno Michaeli Apaffi, electo Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. Domino mihi colendissimo.

Más kézzel: Caprara levele, hozta két hadnagya ő fgének Kassáról Szebenbe 8. Martii anno 1686. pro conservatorio. Az Szatthmárra rendelt commissiórúl etc.

(Eredetije gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

b)

1686. márcz. 9.

A fejedelem válasza.

Excellentissime dne nobis observandissime.

Literas Exltiae Vrae de data vigesima quinta praeterlapsi mensis Februarii anni modo labentis Cassovia ad nos expeditas recte accepimus, continentiasque illarum probe intelleximus. Nos quemadmodum hactenus, ita deinceps quoque devotioni suae Mti sacrmae ac toti christianitati debitae omnibus possibilibus modis respondebimus, in iis denique, quae evidentissimum imminensque secum non important periculum, gratificari parati erimus. Quod commissarios concernit, antequam literae antelatae Exltiae Vrae supervenissent, jam nonnullos fidelium nostrorum eum in finem amandaveramus ad exlmum dnum generalem Antonium comitem a Caraffa, deinde grosum quoque Franciscum Gyulai de Maros-Némethi, fidelem nostrum ex ditionibus suae Mtis sacrmae reducem, antequam totiesfatae Exltiae Vrae advenissent literae, ocyssime remeandum, communibusque vocis eosdem allaboraturos expedivimus, quos hactenus ad locum destinatum appulisse nulli dubitamus.

Quorum informationem praestolantes, sicubi ea patiemur, *(így!)* Exltiam Vram in animo fixum habemus, seposita omni cunctatione, requirendam. In reliquo Exltiae Vrae faustissima quaeque apprecamur.

Excellentiae Vrae

ad officia parati.

Datum in civitate nostra Cibiniensi 9. Martii, anno 1686.

Hátlapján: Caprarának írt levél pariája anno 1686. Szebenben.

(Egyk. más. gróf Kemény József Erdély Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

CXLVI.

1686. márcz. 5.

Bonyhai János jelentése.

Méltóságos fejedelem, kgmes uram.

Ngod méltóságos parancsolatját vettem, melyben Ngod kegyelmesen parancsolja, az elmúlt napokban minémű megkárosítási löttenek az nemes ország követinek Sebesvárosa mellett, jóllehet kgmes uram, Szollja Ngtok jószága, az falus birót harmadmagával Ngod odaküldeni parancsolja. Én kgmes uram ide Szoljára ki jövén, Nságod méltóságos parancsolatja szerént, ezek kgmes uram magok szabad is akaratjok szerént, Ngod kgmes parancsolatját megértvén, az két hites emberrel az biró mellett mind elmentenek; az mellett azonkivűl az községi emberek közűl is heten, mindentől kgmes uram . . . . . magát ez az . . . . . igazítása, de ha kgmes uram az elég . . . . birni . . . . . bizonyára hites . . . . . ket inquisitióra, az inquisitióból . . . . dolgában, és ha bűnösök kiveszik, méltó jutalmakat elveszik. Ezek után tartsa Isten Ngodat kévánatos jó egészségben. In Szolja die 5. Martii anno 1686.

Nságod méltatlan alázatos szolgája

Bonyhai János, mp.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeumban.)

CXLVII.

1686. márcz. 10.

Az Erdélyben esett károk megvizsgálására biztosok küldetnek ki.

a)

Doboka vármegyének.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes, etc.

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram! Római

császár ő felsége elébbeni resolutiójához képest már az ő felsége comissariusi elérkeztenek, és az ő felsége hadai miatt birodalmunkban lett károknak és excessusoknak investigatiójára s componálására is, melyhez képest mi is meghitt tanácsúri és fő rendű deputatus hiveinkkel egyező értelemből Kegyelmetek és Hűségtek vármegyéjében ott esett károk és egyéb excessusok investigatiojára nemzetes Rédei János hivünket ő kglmét expediáltuk; parancsolván kegyelmesen és igen serio kglmeteknek s hűségteknek, Rédei János hivünket ő kglmét esmérje azon dologra bizottnak lenni. és industriálkodjék azon, hogy az mint bennünket ő felsége hadai excessusi felől informált, és mi is azokhoz képest Bécsben lévő követeink által ő felségének proponáltattuk, mindeneket voltaképpen tegyék hitelessé az comissariusok előtt is. és belőle ki se vegyenek ugyan, mindazáltal az dolgokra igy vigyázzon, realitást adjanak elő, méltóságunknak sérelmére s az nemes országnak becstelenségére okot ne szolgáltasson. Neque secus facturi. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 10. Martii. Anno 1686.

M. Apafi mp.

Lap alján: Doboka vármegye.

Külczím: Spectabilibus magnificis, generosis, egregiis et nobilibus supremis et vicecomitibus, judicibus, vice judicibusque nobilium, caeterisque juratis assessoribus ac notariis, toti denique universitati dominorum magnatum et nobilium comitatus Dobocensis, etc. Fidelibus nobis syncere dilectis.

(Eredetije a Teleki familia levéltárában Nro 3725.)

b)

1686. márcz. 11.

Katona Mihálynak.

Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram!

Római császár ő felsége elébbeni resolutiójához képpest már az ő felsége hadai miatt birodalmunkban lött károknak és excessusoknak investigatiójára s componálására is commissariusi elérkeztenek. melyhez képest mi is meghitt tanácsúri, és fő rendű deputatus hiveinkkel egyező értelemből Kővár vidékén esett károk és egyéb excessusok

investigatiójára nemzetes Rhédei János hivünket ő kglmét expediáltuk; parancsolván kegyelmesen, és igen serio Hűségednek, értsen egyet mindenekben ő kglmével. Neque secus facturus. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 11. Martii, anno 1686.

M. Apafi mp.

Lap alján: Katona Mihály uramnak.

Külczím: Generoso Stephano Katona de Berkész arcis nostrae Kővariensis et praesidiorum in eadem constitutorum vicecapitaneo etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 3726.)

c)

1686. ápr. 1.

A bizottság levele Bethlen Miklóshoz.

Ajánljuk Kglmednek szolgálatunkat.

Kglmed Teleki uramnak irott levelét ő kglme velünk közölvén, megolvastattuk. Eleget munkálódott Kglmed: úgy látjuk, haszontalan az ő felsége commissariussával való munkálódás. Mi válaszok lett Gyulai uraméknak, igaz páriáját Kglmednek megküldöttük, ennyi számtalan expensák s kártételek után is csak három holnapra sem akarják magokat contentusoknak ismerni, fejedelmünket, hazánkat s mindnyájunkat becstelenitettek s becstelenitenek; ítílje meg az Isten: minden kérés kérdés kivűl Karafa general izente vala Gyulai uramtól, csak adjunk pénzt, készek Caprára generállal oly assecuratiót adni, hogy soha többszer efféle quartélyozással nem terheltetünk, és hogy ő felségétől is assecuratiót hozatnak. Azt is irta vala Caprára general, hogy már meghozatta s most denegálták, hogy ők afféléről jövendőről végezhessenek, nincs hatalmokban s mégis minket okoznak. Bécsből azt irják, az partiumon belől való jöveteleket ordinantia ellen cselekedték, és hogy beljebb jőjjenek, arra is hatalmok nincsen; ezek ellenkezőt akarnak követni. Bécsben az dolgot titokba igirik tartani, és hogy bizonyos idő előtt magunk declarálásával magunkat ne praecipitáljuk, ezek azt mondják, resolváljuk magunkat, némettel-é vagy törökkel tartjuk? ha az elsővel, hűségünkből adjunk, ha az másikkal, erővel vesznek rajtunk. Azelőtt a Pater Dunoddal való végezést hallani sem akarták, oda fel sem acceptálták, ott fen most is pénz adást nem is emlegetnek

s Karafa generál azt kévánja, effectuáljuk. Az Szatmárt lévő ő felsége commissariusi urunknak ő ngának még csak választ sem tettek, csak azt mondták, ite, redite, lássátok, mit csináltok, és hogy megirják az vitézlő rendnek, éljen az mint élhet, ha ki bántja, oltalmazzák magokat s ha nem oltalmazhatják, vagyon ő felségének elég hada s többet is hoznak s az hol most vannak, nem élhetnek, beljebb jőnek; mi az egész dolgokról tudósitottuk az mi kegyelmes urunkat s ő nga mellett lévő uri fő rendeket, és az onnét való parancsolattól várunk az tovább való dolgokban. Kglmed mi tetszésünkből tovább az commissariussal ne bajoskodjék, cum protestatione mondja meg, lássa, mint irja le az ott való dolgokat, de mi nem acceptáljuk, de Kglmed maga az vármegyebeli becsületes emberekkel igazán mindeneket irasson fel.

Hogy peniglen mi kiljebb mehessünk, hanemha arról az részről adatnék ok arra, annak hasznát nem látjuk, egyébaránt csak az aer változtatásért is megcselekednők, mert itt valóban halagatnak pestisben; de ha minden akadály nélkül kiljebb mehetnénk is, abból is semmi hasznat nem remélhetünk, de kiváltképpen Karafa general vélle levőkkel miképpen subsistálhatna csak meddig is azon az elpusztult Kővár vidékén, nem tudjuk. Isten éltesse Kegyelmedet. Kolosvár 1. Aprilis, anno 1686.

Kglmed atyjafiai szolgái:

az mi kglmes urunk ő nga és az nemes ország Kolosváratt lévő uri s fő rendű delegatus commissariusi.

P. S. Levelünket elvégeztük vala, érkezék egy katona, ki azt hozá, az Szurduk körül való faluknak minden marhájokat elhajtották s feles nemes ember szegénységet fogva vittenek el, azt mondják, azért cselekszik, hogy az mi kegyelmes urunk s az ország pénzt nem ád.

Külczím: Tekintetes nemzetes Bethlen Miklós jóakaró urunknak s kedves atyánkfiának.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 3730.)

d)

A bizottság ápr. 2-iki jelentése.

Ajánljuk Kgknek szolgálatunkat.

Mit írjanak Bethlen Elek uramék, Kgknek oda küldtük. Ideki az dolgok naponként nem könnyebbednek,

hanem nehezednek; úgy hiszszük, Máramarosból is hasonló hírt hoznak, és a Szilágyságon is véghez viszik a militaris executiót. Így már tovább mit kell követni, mert gondolkozhatik úgy is az ember, beljebb nem jönnek, hanem az mely helyeket első bejövetelekben elintézték volt magok számára, minthogy az mi követeink is azt írták vala, a partiumból az hadakat ki nem viszik, ezek pediglen úgy látszik az Szamosig kiváltképpen Lápos vidékét, Szurdok tájékát partiumnak tartják; Detristán herczeg is, mint Gyulai uramék mondják, azt írta Carafának, az hadaknak azon quartélyban kell lenni, az kiben voltak, Carafa is mind olyan furiában is azt mondotta: nem bánik úgy, mint ellenség, velünk, noha az ellenség is többet nem igen cselekedhetnék. Ezekre a ratiókra nézve, mint feljebb is irattak, beljebb s kiváltképpen az Szamoson által való jövetelektől nem kellene gondolkozni, de minthogy az eddig elkövetett dolgokból úgy látszik, az mit akarnak, elkövetik, az udvart úgy informálják, a mint akarják, hogy vigyázatlanúl ne találtassunk, Gyulafi uramat ő kglmét az mezei hadnak nagyobb részével és Maros-székkel Dés tájékjára jó reggel megindítjuk, hogy vigyázzanak; de míg az mi kgl urunk ő nga parancsolatját s Kgtek tetszését nem veszszük, a fegyverkezést eltávoztatjuk, hanemha ugyan semmiképpen az dolog nem lehetne s az Szamoson általjönnének, hogy jövendőben mi ne okoztathassunk. Kgtek azért siessenek az választéttellel és ő ngával is parancsoltassanak, s magok is categorice irják meg tetszéseket, és ha az lészen mind az ő nga parancsolatja, mind az Kgtek tetszése, hogy fegyverhez nyúljunk, az háromszéki s csíki hadak disponáljanak az szászok gyalogji felől is tegnapi irásunk szerént. Akarók arról is Kgteket s Kgtek által ő ngát is alázatosan tudósítani, minthogy Gyulai uramék eljövetelekor az ötszáz aranyat, non obstanti eo, hogy azelőtt el nem vette volt, mesterségesen intimáltatta odaadását, gondolván, talán azért is furiálkodik, és megcsendesedvén, talán az mostanában elhajtott marhájok s megfogott rabokat elbocsátja és minthogy kivált az szegény máramarosiaknak rettenetes romlásokra lészen, ha az tavasz-vetésnek idejéből kirekednek, az mely ötszáz aranyat Gyulai uramék kivittek volt, ahoz még ötszázat kérvén itt kölcsön becsületes atyánkfiaitól, Nagy Pál uramot küldtük Szatmárra, instálván azon, vigye ki az hadakat, és az kiváltképpen mostan megkárosítottakat contentáltassa, mit efficiálhatunk, mit nem, magunk is vékony reménséggel vagyunk, mindazonáltal hogy magunkat ne láttassunk vádolni, és az mostan megkárosíttatott

szegénységinktől is ne okoztassunk, jobbnak ítéltük így is megpróbálni.

Egyébiránt minthogy mikor felesebb számmal együtt voltunk is Szebenben, úgy concludáltatott vala, hogyha az Szamoson általjönnek, fegyverrel is resistáljunk ellenek, sőt Karafának is írtunk volt olyanformán, az mi tetszésünk azért most is ez, hogy az Szamoson semmiképpen által ne bocsássuk, s ha által akarnak is pedig jönni, fegyverrel is ellenek álljunk, sőt az Szamoson túl való helyeken is, az marhákat hajtogatni meg ne engedjük, hanem impediáljuk, de mi mint feljebb is iratók, addig, míg ő nga parancsolatját nem veszszük s Kgtek tetszését: nem fegyverkezünk. Azalatt Nagy Pál uram is reménljük pintekre vagy szombatra legfeljebb megérkezik, ha pedig meg nem érkeznék is Nagy Pál uram, annál inkább ha ő ott tartóztatná is, vevén az ő nga parancsolatját s Kgtek tetszését, alkalmatosabban elkövethetjük az ellenek való defensát, nem okozhatván bennünket, hogy értésére nem adtuk az dolgot. Istenért török segítségéhez ne folyamodjunk, hogy valamint magunk szántszándékkal hazánkat sedes bellivé ne tegyük, mert ugyanis az mennyin még eddig vannak, azoknak isten kegyelméből magunk is resistálhatunk; másképpen is már az ő talis qualis csinálta praetensiójok szerént is három s négy hét alatt nekik ki kell menniek, addig is ha ugyan csak hostiliter bánnak velünk, annál is inkább az idő eljövén, s még sem mennek ki, s magunk velek nem birhatnánk, elég idő lesz rá, hogy török segítségét kérjük, de úgy is, az mikor annak úgy kelletik lenni (kit isten ne adjon) legyen egyenlő akaratból. Felette kérjük Kgteket sijessenek az válasz tétellel. Isten éltesse Kgteket. Kolosvár 2. Aprilis, anno 1686.

Kgtek

atyjafiai szolgái

Teleki Mihály, mp.	Bethlen Pál, mp.
Bethlen Gergely, mp.	Bánffi Farkas, mp.
Bethlen Elek, mp.	Thoroczkai István, mp.
Bánffi György, mp.	Dániel István, mp.
Gyulai Ferencz, mp.	Bálintit Zsigmond, mp.
Apor István, mp.	Sárosi János, mp.
Ugron Ferencz, mp.	Kabos Gábor, mp.
Alsó János, mp.	Ötves István, mp.
Deli Mihály, mp.	Georgius Draudt, mp.

Joachimus Wallendorfius, mp.

Már subscribáltunk vala, mikor érkezék Bethlen Miklós uram levele, melyet is in specie odaküldöttünk, úgy ítíljük,

hogy Kinczing azért akar onnan elmenni, Máramarost is fel akarják verni.

(Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

CXLVIII.

1686. márcz. 12.

A székely gyalogok a hűségi esküt újra leteszik.

Mi ez ide alább megírt személyek esküszünk az egy élő Istenre, ki atya, fiú, szentlélek teljes szentháromság, minket úgy segéljen az mi igaz hitünkben és a boldog szűz Mária, négy evangelisták, Istennek minden szentei úgy segítsenek s úgy esedezzenek érettünk, hogy mind az méltsgos erdélyi fejedelemtűl, mgos Apafi Mihály kgmes urunktól ő nságától az ő ngok *(üres hely)* várának őrzésére, oltalmazására s tartására küldettettünk, azért soha az megemlített m. erdélyi fejedelem m. Apafi Mihály kgmes urunkat ő ngát és mélt. Bornemissza Anna erdélyi fejedelemasszony kgmes asszonyunkat ő ngát és m. másadik Apafi Mihály erdélyi választott és confirmáltatott fejedelem kgmes urunkat ő ngát sem titkon, sem nyilván el nem áruljuk, sem ez országbeliekkel, sem ez országon kiül valókkal ő ngok méltóságok sérelmére, romlására, városnak ártalmára s veszedelmére nem igyekezünk, nem praktikálunk, nem colludálunk semmi színek és módok alatt. Ő ngok parancsolatiban és reánk bizott dolgaiban igazán híven eljárunk, ő nga ellenséginek ellenségi, jóakaróinak jóakarói leszünk. Előnkben állíttatott tiszteinktől ő ngok javára, várának megtartására teljes tehetségünkkel fejünk fennállásáig függünk, az ő ngok várát ő ngok hűségére tartjuk vérünk kiomlásáig, ha mit ő ngok méltóságok sérelmére, városnak romlására s veszedelmére észrevennénk, ellenek állani vagy előttünk valóinknak hűségesen s valóságosan megjelenteni el nem mulatjuk; az mi nagyubb, az várat, sem annak samminemű alkalmatosságát sem ígíretért, sem adományért, sem félelemért, sem barátságért, sem várandó valaminemű reménségért, sem bosszúságért, sem semminemű okért, tekintetért felől megírt kgmes urunkon s asszonyunkon s ifjú kgmes urunkon kivűl senkinek fel nem adjuk vérünknek utolsó kifolyásáig. El nem állunk penig az ő ngok hűsége mellől sem boldog, sem boldogtalan, veszedelmes, félelmes állapotokban, sőt híven, igazán, szolgai

engedelmességgel viseljük magunkat. Melyeknek még is a mint megállói s megtartói leszünk, az igaz Isten minket úgy segéljen s úgy adja lelkünk idvességét, sőt az boldog szűz Mária is úgy segítsen, Istennek minden szentei úgy esedezzenek mi érettünk, vallásunk szerint való hét sacramentumok is úgy használjanak lelkünknek. És ha ezekben hitünket meg nem állanók, mint hiti szegett szolgáit szabados dispositióval büntettethessenek ő ngok, életünkkel is szabadok levén ő ngok, ha fejedelmi gratiájok nem járúl. Datum.

Kívül: A. 1686. 12. Martii. Székely gyalogok revers.

(Fogalmazvány a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

CXLIX.

1686. márcz. 14.

Meghivó az ápr. 20-iki szebeni országgyülésre.

Michael etc.

Generose, fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Jóllehet a nemes országgyűlését, ad diem 23. praesentis mensis Martii indicáltuk volt szebeni városunkban celebráltatni, mindazonáltal a mostani fenforgó állapotokhoz képpest oly intervenientiája superveniálván a hazának a regalisok kimenetele alatt, melyre nézve becsülletes tanácsúri és fő rendű deputatus hiveink ő kglmek nagyobb részének Kolosvárra kelletett menniek; annak okáért az nemes ország gyűlését ugyan itt szebeni városunkban ad diem 20. proxime affuturi mensis Aprilis prorogálni szükséges volt. Parancsoljuk azért Kgtknek kegyelmesen s igen serio, ad terminum praefixum szebeni városunkban compareáljon az elébbeni regalisokban specificált dolgok folytatására. Secus sub poena in generali decreto et articulis expressa nec facturi. Datum in civitate nostra saxonicali Cibiniensi 14. Martii anno 1686.

Hátlapján: Regalis párja 1686. 14. Martii Szebenben.

(Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

CL.

1686. márcz. 20—ápr. 30.

Tárgyalások a lengyel királylyal.

a)

1686. márcz. 20.

A lengyel király assecuratiója.

Joannes tertius. Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvania. Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc.

Damus praesentem autographum nostrum, *(Megjelent Alvinczy Péter Okmánytár III. k. 80. l.)*

Datum in palatio nostro Zolkieviensi die vigesima mensis Martii, anno dni millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto, regni nostri duodecimo anno.

Joannes Rex. (L. S.)

Adamus Sarnonészki Secretarius.

Külczím: (más írással) 1686. 20. Martii. Lengyel király assecuartiójának párja.

(Egyk. mása a M. Nemz. Múzeum könyvtárában.)

b)

1686. ápr. 3.

A lengyel király bizalmas közlése.

Zolkieviae die 3. Aprilis.

Expressus vester (Popovics vulgo dictus) ideo diutius apud nos detinebatur, ut certi aliquid de moderno Europae statu, pacis et belli significaremus.

Interea alter supervenit tabellarius cum literis de 5. Martii Fogaras datis, ex quibus oppressionem Vestram abunde cognovimus, eique non modo serio condolemus, sed omnia etiam et adhibuimus et adhibemus remedia.

Nam erga vos regis mei respectus et affectus nec minimum aberravit, vel mutatus est, quod vel ipsa legati regii domini episcopi Praemisliensis ad Romanorum imperatorem, rempublicam Venetam et summum pontificem expeditio testari potest, in qua non per appendicem, sed praecipuo loco Vestri rationem serenissimus rex poni voluit.

Coeterum quod saepius litterae nostrae ad vos non commeaverint, causa fuit nos suasos fuisse, quod vester

cum Romanorum imperatore tractatus omnino completus ac determinatus esset. indeque putabamus nostra vobis officia et bonam voluntatem minime utilem esse aut necessariam. At ex modernis litteris vestris serenissimus rex dominus meus informatur secus vestros. quam sperabatis, tractari.

De nobis hoc vobis compertum esto. Loco in Moldavia (Campo Longo dicto) praesidium nostrum imposuimus nobis perquam oportuno, cui per Montana suppetias subministrare semper possumus.

Incolae illius loci sponte sese nobis dediderunt, cujus loci fortificationi operam dabimus, majorique firmabimus praesidio, nam satis illic plebis congregatum est; pari ratione etiam coetera vellemus munire loca, et praesidia imponere in submontanis a vestris incipiendo limitibus ad ipsam usque Valachiam Transalpinam, quod ipsi Moldavi percupiunt.

Hac itaque ratione ad usque vestros propinquabimus limites, qua nobis libertas pandetur, securique vobiscum correspondendi. ad ipsa enim Poloniae confinia commodus ac securus illuc foret passus.

Unum porro est, quod a vobis desideramus, petimusque, ut pro nostra pecunia annonam et victualia in ditione Vestra parari jubeatis, ut granaria seu domus annonae ibi figere et habere possimus. et cum ad vos propius venerimus, efficacius vobis propinabimus consilium et auxilium.

Exercitus Moschorum et Cosacorum Trans-Boristanorum jam defacto in campum progredientur, generalis illorum est Galiczyn. primus Moschoviae minister, qui in persona primis Martii diebus ex metropoli Moschoviae movit. Militia est innumera, tormentis bellicis et munitione supra fidem et opinionem humanam provisa, pergunt a limitibus suis recto tractu versus Chrimeam.

Meus etiam serenissimus rex profectioni sese accingit, jamque ordinantiae et mandata ad omnem militiam emanarunt, ut quantocius in arenam convolent, quicquid interea a domino episcopo legato nostro Vienna certi habuerimus, notitiae vestrae communicare non intermittemus, reciproca a vobis expectaturi studia, ut quicquid scitu dignum habueritis, nos vicissim certos faciatis.

Exploratam regiae Majestatis cupitis mentem, an ad regem christianissimum mittendum vobis sit? ut ipsi pax Neomagensis in memoriam revocetur?

Hac de re regia Majestas dominus meus cum domino marchione de Betune hic modo praesente contulit, qui ita respondit: Quod rex christianissimus cum serenis-

simo imperatore Romanorum pacem colere velit, imo cupiat armistitium viginti annorum in pacem perpetuam converti sine ablatorum restitutione. Nullum proinde praetextum habebit, donec ista finiatur controversia, cum praesertim patet, quod Transsylvania ultro sese imperatori Romanorum subdiderit?

Demum casu quod Transsylvania sub Turca perseverare velit, nollet certe rex christianissimus eam totius Europae subire invidiam, ut gentem protegat hosti sese christianitati submittentem, contra quae sacra est inita colligatio. Illud vero approbat consilium, ut Transylvania cum aliis etiam christianis principibus colligationem iniret, neque in subjectionem imperatoris Romanorum rueret.

Scribet tamen id dominus marchio iterum ad regem christianissimum vel per postam vel per expressum, ut suam exploret mentem.

Hátlapján: Domino comiti Teleki.

Teleki kezével: Lengyel király írta clavissal Popovics által 3. Aprilis 1686. hozta Popovics 22. Aprilis Fogarasban.

(Komáromy által vett másolata a M. N. M. könyvtárában.)

c)

1686. ápr. 30.

Macskássy Boldizsár titkos utasítása.

Secreta Instructio magnifici ac generosi Balthazaris Macskási de Szent-Márton-Macskása, consiliarii nostri intimi, comitatus Szolnok Interioris supremi comitis et ad sacram regiam Majestatem Poloniarum ablegati. Fogaras, 30. Apr. 1686.

1. Tudjuk, hogy a király ő felsége meg kivánja tudni, eleitül fogva mint folytanak az némettel való dolgaink, melyről ő kglmének elégséges instructiója lévén, tartsa ahhoz magát. Azt bátran megmondhatja ő kglme az királynak ő felségének, hogy az római császárral ő felségénél semminemű traktánkat nem concludáltuk, jóllehet követeink Bécsben (kire instructiójuk nem volt) féltekben, egyébiránt protestálva, subscribáltanak az diplomának, de mi eddig is nem acceptáltuk, sem ratificáltuk, mivel mindenekben az mi szabadságink eversiójára céloznak, és akit azelőtt kérdésben sem tettek követinknek, Kolosvárt, Dévát azután tették a

diplomában, hogy praesidiumjokat vegyük beléjek Saffenberg, Csáki László s Dunod informatiojára.

Lapszélen: Notabene. 2. Ha az Gyulai Ferencz uram expeditiójárúl lesz kérdés, annectálhatja ő kglme másik instructiójában ezen dologrúl irt ratióhoz, hogy az diplomában való némely nehéz s birodalmunk romlására czélozó terminusoknak meliorálásáért expediáltatott, meg is jött, minemü decretumot hozott, in paribus odaküldtük és noha kivánták ujabb követünk felküldését, de mi azért nem küldtünk, hogy elsőben ő felségének akartuk a dolgot értésére adnunk s királyi tetszését vennünk.

3. Ha objiciáltatik: Vajda László által arra ajánlottuk magunkat, hogy Isten boldogitván az keresztyénység fegyverét, inkább mi az ő felsége és az respublica patrociniumját amplectáljuk s Bécsben azután ellenkezőt tractáltunk, ő kgme megmondhatja, most is jobb szivvel amplectáljuk az ő felsége és az respublica patrociniumját, csak az német alól szabaditson fel bennünket, a török igája alól is imminens periculum nékül szabadulhassunk fel mind ez régi nevezetes Erdélyen elkövetett példákra, mind eddig rajtunk elkövetett insolentiáira nézve.

4. Declarálhatja ő kglme a diplomának minden articulussa egészlen ez haza lelki testi szabadságának, libera electiójának, békességének és a nemine dependentiánknak s absolutus principatusságunknak eversiójára czéloz, és nemhogy az török igája alól akarna bennünket felszabaditani, sőt az török igájánál tizszer nagyobbat akar nyakunkban vetni, mert jóllehet mi az töröknek adót adtunk, de semmi törvényünkhöz, szabadságunkhoz nem szóllott, az egy adónkkal contentus volt.

5. Megmondhatja ő kglme, eleitül fogva most is attúl félt az német, hogy ő felségével s az respublicával conjungáljuk magunkat és hogy az francia királylyal is ő felsége által tractálunk, melyek az pater Dunod irásibúl is mind kilátszanak.

Lapszélen: Notabene. 6. Minthogy pedig az ő felsége bölcs tanácsa szerint a keresztyén királyokhoz fejedelmekhez akarunk küldözni, instáljon ő felségének ő kglme, méltóztassék emberinknek salvus passusokat adatni, hogy lehessen bátorságos utjok, a hova ő felségének tetszik, hogy küldjünk, az ő felsége birodalmin által, úgy ha tetszik ő felségének, a franczia királyhoz is, minthogy némely jóakarójink azt tanácslották nekünk. Megmondhatja Kglmed ő felségének, mi az magyar dolgokhoz sem fogtunk volna. ha ő felsége ugyan Kglmed által nem insinuálja, melly iránt való tractatust Kglmed jól

tudja, benne forogván, most mi azért szenyvedünk mindenek felett a némettől.

7. Noha az havasalfődi vajda dolgához örömest nem szóllanánk, mindazáltal ő felsége királyi leveléből, melyet az elmúlt őszkori táborozása alkalmatosságával irt ő felsége, vettünk alkalmatosságot reá. Megmondhatja ő kgelme hogy minékünk is keserves panaszunk ellene, mert nem gondolván azzal, hogy velünk confoederált, erős hiti ellen az német előtt Csáki által ő vesztegette meg dolgainkat, a török előtt is ő vádolt, hogy a németet mi híttuk bé s quartélyoztattuk s fejedelemségünknek elforditását is munkálódja sok költségivel a fővezérnél s a török császár előtt is, valamit az moldvai vajda cselekedett ő felsége ellen, mind az ő tanácsából cselekedte.

8. Ha ő kglmétől azt kivánja az király, hogy az némettel való tractatust előadja, numerusok szerint vegye elő ő kglme a mint meg van jegyezve, de elsőben igen alázatosan instáljon ő felsége előtt, ha az tractákat kivánni fogja, méltóztassék ő felsége assecuratoriát adni, hogy semmi üdőben ő felsége ki nem jelenti, hogy mi ő felségének olyan genuine exponáltuk az dolgokat, nem is pariáltatja, sem olyakkal nem közli, kik a mi veszedelmünkre forditanák.

9. Instálni kell ő felségének alázatosan, hogy ha mikor vagy csuportonként, vagy valakinek in privato az ő felsége birodalmában kell pro securitate recipiálódni ez felháborodott üdőben, lehessen refugiumjok s békességes lakások, mig az ő felsége birodalmában kítelenittetnek lakni, magoknak, hozzájok tartozóknak, javoknak egész securitásokkal. Cui in reliquo gratiose propensi manemus.

M. Apafi mp.

(P. H.)

10. Declarálja ő felségének s vegye királyi tetszését is, hogy a német exactióji milliókra menvén és már közel fele birodalmunkban miattok elpusztulván: ha még sem szünnek, lehetetlen tovább supportálhassuk, hanem félünk, kítelenittetünk magunk oltalmában extremumot tentálni, quo in casu mit kell követnünk, kérje tetszését ő felségének, mert eddig is extremumra fakadtunk volna ellenek, ha azt nem tekintsük, hogy ő felsége confoederatussa.

11. Azon legyen Kglmed, ha szerit teheti, elsőben a királytúl engedelmet nyervén, a Marchioval legyen szemben titkosan és emlékeztesse az franczia király ő felsége inclusiójára, megmondván, az bécsi udvar nehézségét most is azért szenyvedjük mi leginkább, már most volna leginkább szükségünk az Fr. király ő felsége akkori igirt kegyelmes-

ségére, azért kérje a franczia királyt ő felségét, hogy oppressióinknak s megbántódásainknak orvoslását méltóztassék hathatóssan munkálódni az római császár ő felsége előtt és szabadságainkban intacte megmaradhatásunkat et a nemine dependentiánkat.

Lapszélen: Notabene.

12. A királynak ő felségének egész propensióját ha látja, instáljon ő felségének, hogy fizetésre bizonyos számu lovast gyalogot engedjen nekünk, a mint ő felsége az elmúlt nyáron maga is alkalmatosságot királyi levelében adott arra, melyet Marchio uramnak is jelentsen meg és kérje assistentiáját, de igen elkerülje Kglmed hogy az királynak csak legkissebb animadversiójával is a Marchióval szemben ne legyen, annál inkább afféle dolgokrúl ne szóljon, melyek az király nehézségével lehetnének, azon hadak iránt is ő Felsége bölcs tetszésétűl és dispositiójátúl várunk, miképpen kellene kihozni.

13. Ha látja, hogy az franciának az némettel való armistitiumja igaz, és a lengyel király ő felségének is az török ellen való hadakozásra való egész szándékát experiálja, vegye tetszését ő felségének, javallja-e szivessen az töröktűl ily üdő előtt való elállásunkat, mert noha mi arra ante expugnationem Varadini et Temesvarini az némettűl is nem cogáltatunk, de egyébiránt is az töröknek, tatárnak ily közelvaló szomszédságiban lévén, mint declarállhassuk üdő előtt magunkat, ő felsége bölcsen megitilheti, egyébiránt post expugnationem Varad Temesvar et Belligradi magunk sem recusálnánk.

14. Mondja meg Kglmed ő felségének azt is, hogy az német az Partiumnak Erdélytűl való elszakasztásában igyekszik, mert még az elmúlt őszszel is Husztban, Kővárban, Somlyóban praesidiumot akart tenni, de egyébiránt is semmit nem akar beletudni az erdélyi contributióban, valamit Bihar, Kraszna, Szolnok vármegyéken és Debreczenen extorqueált.

15. Köszönje meg alázatossan a király ő felsége kegyelmességét, hogy a mint most utóbban is magát ő felsége királyi levelében declarálta, hogy hozzánk való favora s előbbi kegyes affectiója semmiben is meg nem változott, hogy bennünket tudósitani, tovább való javunkra tetszését adni s abban is utat mutatni, hogy mi formán ne ruáljunk in subjectionem Romanorum és hogy dolgunkat becsületes papi úr Bécsben, Velenczében, Rómában menő követjének instructiójában adni méltóztattatott, és igirje azért való mindenkori devotiónkat s obligatiónkat és kérje, hogy tovább is azon királyi kegyelmességét tovább is continuálja.

16. A mi az annona dolgát illeti, noha ez a szegény haza Basta idejétől fogva ilyen extremitásra nem jutott, mely 1685. esztendőben megbecsülhetetlen károkat, exactiókat tőn a német quartélyokban, de tavaly valamit magok, lovok meg nem emészthetének, eltapodtaták, melynek nagyobb részent szemmellátója volt az ő felsége követje, ez esztendőben is sok ezer köböl gabonát kelle adnunk, azonkivül is ha Erdélyhez közel erősséget szállnak meg, sok ezer köböl gabonáknak előre való készitésére praemoneáltak, szerteszéllyel az országban pedig az vetések a hosszú tél és nagy hó miatt elvesztek, mindazáltal csak ő felsége vigye végben, hogy az németnek ennyi exactiói után ne kelljen adnunk: a mivel lehet, jobb szivvel ő felségének gratificálunk az annona iránt. csak ő felsége is imminens periculumunkat ne kivánja.

17. A keresztyén királyoknak fejedelmeknek szóló leveleinket úgy küldje meg, ha tetszeni fog elküldések a királynak ő felségének. . . . *(Eddig, folytatása nincs).*

(Eredetije törlésekkel s javításokkal Alvinczy kezével N. M.)

CLI.

1686. márcz. 22.

Mikó István jelentése a fejedelemnek.

Méltóságos fejedelem,
nekem kegyelmes uram.

Isten Ngodot szerencsés hosszú élettel, boldog országlással áldja meg.

Az Nagyságod méltóságos poroncsolatjából hírek tudakozására beküldtem volt Jászvásárra, írtam az ott való boéroknak, hogy tudósítsanak, mind penig a vajdának egy látogató levelet, hogy az beküldött emberem bátorságasabban járhasson országában, a vajda ő nga is ír énnekem, melyet is Ngod kezéhez küldtem. Az a híre, hogy másfél ezer számú tatárakot vágtanak le a lengyelek, a boéroknak némelyike írja, kgmes uram, hogy ujobban beküldvén husvét felé bővebben tudósíthatnak. Ajánlom Isten kgmes gondviselésében Nagyságodot.

Bodok 22 Martii 1686.

Nagyságod alázatos szolgája
Mikó István, mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, nékem kgmes uramnak ő ngának.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

CLII.

1686. március 25.

A szebeni delegatio határozata Teleki Mihály kővári kiadásainak megtérítése ügyében.

Nos communitas deputatorum ad ardua regni hujus Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum negotia in hoc disturbiorum regni statu versantia dirigenda, communi trium nationum regni hujus statuum et ordinum universorum consensu delegata: damus pro memoria per praesentes, significantes quibus expedit universis: Hogy midőn az római császár ő felsége hadai nagy részét ez szegény országnak ellenek állhatatlan erővel megülték volna, és továbbra is szertelen fenyegetődzésekkel rettegtetnének bennünket, sőt az kővári praesidiariusok fizetése és sustentatiójok kivűl való provisiójának alkalmatosságát is elfogták volna: tarthatunk attól, hogy azon véghelybéli praesidiariusok meg fogyatkozván, ellenségűl ne declarálják magokat ez országnak nagy romlására; tetszett azért nekünk közönségesen tekintetes úr széki Teleki Mihály fő generalis urunkat ő kglmét illendő instantiánkkal inducálnunk arra; hogy ő kglme ez fenforgó szoros állapotokban ugyanott Kővárban lévő maga búzájából és pénzéből azon praesidiariusok hópénzek és sustentatiójokról kivántató módon prospiciáltatna, melyre ő kglme reá is ígírte magát istenesen. Assecuráljuk azért mi is ő kglmét, hogy valamit ő kglme azon kővári praesidiariusok rendes szükségére erogáltat ez fen forgó állapotokban, ez ország közönséges szükségére lött hasznos erogatióknak tartjuk, és Isten ez állapotokat csendesitvén, mind pénzéről, mind pedig buzájáról ő kegyelmét, vagy ő kglme maradékit, comperiáltatván az megirt szükségre való expensa, minden difficultas nélkül és placide contentáljuk harum nostrarum trium nationalium sigillorum nostrorum munimine roboratarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate Cibiniensi die vigesima quinta mensis Martii, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secto.

Három pecsét.

Extradatum per magistrum Petrum Alvinci celsissimi domini domini principis Transylvaniae protonotarium, mp.

Külczím: Az mostani szoros igyhez képest a kővári securitásra erogálódott s erogálandó expensáinak és búzájának

refusiójáról való assecuratiója az urnak ő kglmének a deputatusoktól 25. Martii. 1686.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában 3806.)

CLIII.

1686. márcz. 28.

Bethlen Miklós jelentése Telekihez.

Kötelesen szolgálok és Istentől minden áldásokat kivánok uram Kglmednek kedvesivel együtt. etc.

Az actákot az inclusák megmutatják. Az hirek felől penig irhatom Kglmednek: A szkolyai szorosra hajtják a lengyeleket igen, hogy azon a passuson a tatár el ne jöhessen, mondják hogy kéredzett volna is a tatár azon ki, de nem bocsátották, és hogy a munkácsi, ungvári passus felé fordultak volna és Ilvót is meghaladták volna. Ez ha igaz talál lenni, itt csak harmadnap alatt is rút confusió leszen, félek attól, ha megháborodik a német, ez az elkeseredett nép is rátámad, és magam is más jámborokkal együtt periclitálok, az is meg lehet, ha onnét alól felfordul erre a tatár rájok, én ugyan elküldöttem minden felé hir tudakozni. Moldovába is mondják, egy bojér hat vagy hét század magával vagyon a szélbeli havason, és naponként szaporodik tolvajból az hada. Ezeknél nagyobb hir penig ez: Tegnap az inquisitio közbe hozának egy nagy kötés levelet Kintzingnek, felszakasztván, olvasni kezdé s a Kegd módja szerént fütyölni s hájhájgatni, a székbe viszkolodni, s a fejét vakarni, hogy a parókáját is majd leütötte a fejéről s mondá, közel vagyunk ahoz, hogy a törökkel megbékéljünk, mert az imperiumba felette meglobbant az hadakozás. Kérdém, ki miatt, s mondá, a francziai király nem nyughatik. Ebéden nálam volt tegnap és azalatt discurálván vélle franciául. nem tagadja, hogy ha ezt a nyarat elvonhatják is a törökkel való hadakozással, de úgy vagyon Europa dolga, nem lehet meg nem békélni a törökkel. A munkácsi obsidio és egyéb hirekről Frater és Ispán uramék, el hiszem, tudósitották Kglmedet. Isten minden jóra segitse és éltesse uram kglmedet.

Sziget 28. Martii. 1686.

Kglmed köteles szolgája, komja, sógora

Bethlen Miklós mp.

A lap szélén:

Itt benn Máramarosban is erre Moldova felé láttak vagy 30 tolvajt, melyet a német strásák is eszekbe vettek.

A levél hátulsó oldalán:

Veterani uram tegnapelőtt Kintzing uram szállására jöve hozzánk ketten, rettenetesen haragvék s panaszolkodék az Okolicsáni hozta levélnek stylusán, vagyon ugyan ortographicus error is benne, bár megnéznék, erről coram plura. Ugy látom akármi bosszú találja, ez a föld bünhödik, a vármegyén akar immár száz lovat szedetni pénzen s félek, soha meg nem adom fejében leszen, vagy csak fél árát adják.

Külczím: Tekintetes nemzetes széki Teleki Mihály uramnak etc. Nekem kedves bizadalmas uramnak, komámnak és sógor uramnak ő kglmének adassék.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában 3728.)

CLIV.

1686. márcz. 29.

Rhédey János jelentése.

Kegyelmes uram,

Isten Ngodat minden dolgaiban boldogitsa, méltóságát terjessze.

Istennek látogatása szegény fiacskám súlyos nyavalyájának szomorú nézése utamban megkésleltetett vala kgmes uram, melyről nekem megbocsásson, könyörgök alázatosan Ngodnak. Én annak végső kimenetelit meg nem vártam, szombaton estére Kővárba érkeztem, melyről másnap mindjárt Bányára tudósittatván az ő felsége commissariussa Vilhelmus Szhim János uram, hétfűn reggel itt Remetén löttünk szemben egymással. Köszöntvén elsőben is Ngod nevével, becsülettel és illendő submissióval fogadá; azután szándékokat, mostani küldetésének végét és módját szavaiból kitanulni akarván, láttam igen messze vagyunk egymástól: ő kgme az magok közűl való vitézlő rendeknek hütökön akarván többet épiteni, az panaszló községnek hütöket kevésbe vagy többire semmire aestimálván. Mennyiféle sok ratiókkal, mind kemény s mind szép szókkal akarják ez szoros feliratásokat mind haszontalanoknak s lehetetleneknek, mind gyalázatosoknak lenni, azoknak bő irásával Ngodat nem illik terhelnem, hanem csak ügyekezem követni Ngod előmbe adatott poroncsolatját; valóban nehezen lehete csak elkezdenünk is, minthogy ezeknek valóban kedvetlen munka ez; az község is penig igen elszélyedett s bujdosott. Egy

summában kgmes uram megalkudni készebbek volnának, az hosszú üdőnek töltését is nagy dolognak s károsnak tartják. Én magamtól kgmes uram ahhoz nem fogok, míg Ngodnak arról való poroncsolatját nem értem.

Semmi bizonyos hireket kgmes uram ezektől nem érthetek, kiket méltó volna Ngodnak irnom, ha miket értek, Ngodat tudósítani el nem mulatom. Ezek után Isten Ngodat sok esztendőkig jó egészségben boldogúl virágoztassa. Datum in Remete a. 1686. die 29. Martii

Ngod alázatos szegény szolgája
Rédei János, mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, nekem jó kgmes uramnak alázatosan.

(Eredetije a M. Nemz. Múzeum könyvtárában.)

CLV.

1686. márcz. 29.

A fejedelem rendelete Teleki Mihályhoz.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes, etc.

Spectabilis ac generose fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram! Kglmed levelét kegyelmesen vettük; az törcsvári harminczad állapotjáról fejedelemasszony szerelmes atyánkfiával beszélgetvén, az már megigirt s arról irott obligatoriában feltött arenda summában valamint defalcálnunk semmiképen nem lehet, tudván Kglmed is külömb külömb-féle sok expensáinkat, sőt mivel szintén jelen vagyon az terminus, Apor István uram számadását igazitani, és ez esztendei hátralevő proventust is egészben beszolgáltatni ne késsék; továbbról ójjon Isten bennünket, meghitt böcsületes úr hiveinket kedvetlenitenők, annálinkább érdemeseknek kegyelmességünkre nem itilnők, sőt ez szoros állapotokhoz képest is kegyelmességünket ő kglmeken bőviteni kivánnók, megnyugodt elmével lévén az ő kglmek tökéletességekben. Ehhez képest mi nem ellenzük, ha már ezután Bethlen Gergely és Elek s Székely László uramék lesznek azon harminczadok főinspectori az előbbi mód szerint. Apor István uram is pedig ha azon harminczadosságban megmarad, javaljuk, Kglmetek lássa, ha pedig semmiképpen nem, ő kglmek keressenek és állítsanak olyat, az ki nekünk is tessék, és ki az előbbi obligatoriák s conditiók szerént az megirt fl 23.600 forint arenda summát az

mi részünkről beszolgáltassa, külömben is pedig magát úgy alkalmaztassa, valami busulásunk miatta ne következhessék se magunk, se az ország és Kglmetek részéről, mely dologról kivántató levelek, Isten Kglmedet behozván, expediáltathatnak. Eidem de caetero gratiose propensi manentes. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 29 Martii, anno 1686.

M Apafi. mp.

Lap alján: Teleki Mihály uramnak ő kglmének,

Külczím: Spectabili ac generoso Michaeli Teleki de Szék consiliario nostro intimo, exercituum regni et nostrarum generali, comitatuum Thordensis et Maramarosiensis comiti, arcium nostrorum Huszt et Kővár praesidiorumque constitutorum capitaneo ac decimarum fiscalium arendatori ubique supremo. Fideli nobis syncere dilecto.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 3729.)

CLVI.

1686. márcz. 31.

A máramarosi investigatió.

Nos Melchior Pogán vicecomes, Gabriel Horvath, Petrus Dunka, Joannes Jura, Thomas Holdos, quatuor judices nobilium comitatus Maramorusiensis, Nicolaus Nagy, Stephanus Nagy-Idai, Ladislaus Szaplonczai, Sigismundus Sztojka, Georgius Debreczeni, Sigismundus Szegedi, Martinus Kerei, Sigismundus Rétyi, Stephanus Olosz, Andreas Vizaknai, Georgius Mohátsi jurati assessores: testamur coram Deo, coram sacratissima caesarea Majestate, et coram toto orbe christiano, quod commissio et inquisitio illa, quae a sua sacratissimae caesareae Majestatis ab una, et celsissimi nostri principis domini dni Michaelis Apafi ab altera partibus per caesaris supremum belli commissarium magnificum dominum Joannem Jacobum a Kintzigh, ac spectabilem et generosum dominum Nicolaum de Bethlen celsissimi principis et statuum Transylvaniae ablegatum commissarium de multis a caesarea militia in hoc comitatu hybernante damnis expensis et injuriis nobis illatis instituta est: in illa inquam inquisitione nos sancte et fideliter processimus, nullum ex hujus comitatus incolis ad falsum vel temerarium juramentum ullo modo coëgimus, induximus aut impulimus, imo omnes monuimus, ut minus potius, quam passi sunt, dicant, quam damna et injurias illatas augendo, in Deum et suam conscientiam peccant; neque nos inquisitionem

illam vel in scribendo, vel aliter qualitercunque tractando, vitiavimus. Testamur insuper bona fide, quod quamvis ingens illa frumenti vis nobis adempta multis incredibilis videretur, si tamen consideretur praeteritorum annorum fertilitas, quam Deus nobis, contra hujus nostrae terrae genium nunc imprimis miraculose dederat et vetus etiam frumentum in magna copia aderat; si consideretur, quod multis commembris nostris nobilibus, octo, novem, decem etiam integri magni acervi utcunque triturati et direpti sunt; si denique consideretur, quod et militia hic hybernans laute vixit, et insuper quam maxima frumenti quantitas in Hungariam tam curribus et equis, quam ratibus secundo Tybisco evecta est; incredibilis certe illa non erit, annona enim apud nos nunquam hoc seculo majori in copia fuit, quam modo, qua tamen jam exhausti; et quicquid pecuniolae erat, illa, et jumentis etiam melioribus emuncti, innumeris incolis diffugientibus, et qui adhuc manent, famem certam ac multiplicem mortem expectantibus, comitatus noster in extremam, et vix una humana aetate reparabilem ruinam praecipitatus est. Uti haec vere scribimus, ita nobis in hac et futura vita propitius sit Deus Pater, Filius et Spiritus Sanctus Amen. In oppido Szigeth, ultima Martii, anno 1686.

Melchior Pogány de Czeb, vicecomes cttus Maramor. mp. (P. H.)
Nicolaus Nagy jur. asses. com. Marm., mp. (P. H.)
Gabriel Horvát, judex nobilium, mp. (P. H.)
Petrus Donka, judex nob., mp. (P. H.)
Jura Jonas, judex nob., mp. (P. H.)
Thomas Holdos, jud. nob. mp. (P. H.)
Sigismundus Sztoyka, jur. assessor cottus Marmar., mp. (P. H.)
Martinus Kérei, juratus assessor cottus Maramor., mp. (P. H.)
Georgius Mohátsi, jur. assessor, mp. (P. H.)
Ladislaus Szaplonczay, jur. assessor cottus Maramor., mp. (P. H.)
Stephanus Nagyidai, jur. assessor cottus Marmar., mp. (P. H.)
Sigismundus Rétyi, salisfodinarum camerarius, mp. (P. H.)
Sigismundus Szegedi, jur. assessor cottus Marmar., mp. (P. H.)
Georgius Debreczeni, jur. assessor cottus Maramor., mp. (P. H.)
Andreas Vizaknai, juratus notarius Szigethiensis, mp. (P. H.)

Hátlapján: Mármarosi tisztek testimonialisa az inquisitio állapotjáról.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

CLVII.

1686. apr. 8.

A fejedelem kötelezvénye Carafának.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes. Damus pro memoria per praesentes: Quod si exlsmus dnus comes Antonius Carafa, sacrae caes. regiaeque Mtis consiliarius ac cubicularius intimus, necnon unius regiminis catafractorum colonellus, in Hungaria Superiori campi marschallus et simul plenipotentialis commissarius copias caesareas ex omnibus partibus ditionis nostrae Transylvaniae, signanter autem comitatibus Maramarosiensi, Szolnok mediocri ac Krasznensi, districtibusque Kővariensi et Laposiensi, ut et Debreczino sine mora revocaverit, nosque tam sacrma caes. Mtas, quam sua exltia in optima forma assecuraverit, quod nullis deinceps quartiriis onerabimur, nullaeque copiae caesareae in partes ditionis nostrae Transylvaniae tam interiores, quam exteriores inducentur, nihilque debiti ac restantiae praetendetur contra praefatam Transylvaniam, signanter autem comitatus Maramarosiensem, Szolnok mediocrem et Krasznensem, districtusque Kőváriensem et Laposiensem ac Debreczinum, militibus suae sacrmae Mtis, supra datis et acceptis hactenus tam pecuniis, quam frumentis et jumentis, quinquaginta milibus florenis hungaricalibus, et bis mille bovibus nos gratificaturos pollicemur. Quorum triginta millia propediem, reliqua vero viginti cum bis mille bovibus ad proxima festa adventus spiritus sancti in Nagy-Bánya ad manus illmi dni commissarii caesarei administrari curabimus. De quo praefatam suam excliam bona fide per praesentes assecuramus. Datum in arce nostra Fogaras, die octava Aprilis, anno dni millesimo sexcentesimo octuagesimo septimo.

M. Apafi mp.

(Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

CLVIII.

1686. apr. 10.

Varlam Vaszilia oláh püspök megerősítése.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes,

quibus expedit universis: Quod cum nihil christiano principi aeque dignum, nihil officio suo magis consonum reputetur, quam populorum gubernationi suae divinitus concreditorum saluti internae et externae maxima solicitudine invigilare, quantumvis enim ad bene vivendum, rempublicamque tranquille moderandam clavo regiminis externi incumbere summe necessarium existat, verum tamen salutis internae populorum cura tantum praestat, quantum anima corpus praecellit. Illa siquidem rebus humanis tanquam caducis rejectis ea meditatur, quae coelestis requirit beatitudo, mentemque nostram ad deum elevat: Hanc vitae supernae et sempiternae curam ac modum dum saepe saepius in animo revolvimus, occurrit nobis sollicitudo, qua circa spiritualia animis subditorum fidelium nostrorum, maxime autem Wolachorum, Graecorum et Rutenorum opinionibus et superstitionibus variis laborantium condoleremus. Quorum igitur (velut imperitae plebis in ditionibus nostris degentis) reformationi insudare studentes, libertati quidem conscientiarum, uti throno omnipotentis Dei praedominari nolumus, attamen serenissimorum Transylvaniae principum amplissimae recordationis, praedecessorum videlicet nostrorum vestigia prementes, in eo operam nostram existimavimus locandam, quatenus ad normam sacrosanctae scripturae et directionem ecclesiasticam condecentem ritus ipsorum quoque revocare valeremus; Porro quo magis scandalis eorum e medio sublatis, erronea etiam consvetudo tolleretur. Ut autem in dei gloriam auspicatus iste labor noster optatum possit sortiri effectum, e re visum est nobis ratione praevia antistitem idoneum, ac habilem doctrina, pietate, moribus et vitae sanctimonia praecellentem universis ecclesiis Volachicis, Graecis et Rutenis in ditionibus principatui nostro subjacentibus praeficere. Ex quorum numero cum nobis vel maxime commendatus habeatur honorabilis Waszilia Warlám, universae confraternitatis ad munus episcopatus seu populariter uladicatus publicis etiam votis bene acceptus, eidem igitur Wasziliae Warlam universarum ecclesiarum Volachicarum, Graeci et Rasciani rituum in Albensi Transylvaniae, Hunyadiensi, Thordensi, Colosiensi, Dobocensi, de Küküllő, Szolnok interiori et mediocri, Maramarosiensi, Krasznensi, Bihoriensi et de Zarand comitatibus, in Sepsi, Kezdi, Orbai ac Miklosvara, Udvarhely et ejusdem filialibus, Keresztur ac Bardocz, Csik, Gyergyo et Kászon, Maros ac Aranyos sedibus Siculicalibus, inque Cibiniensi, Segesvariensi, Mediensi, Szász-Sebesiensi, Szászvarasiensi, Kőhalmiensi, Nagy-Sinkiensi, Ujegyhaziensi et Szerda-

helyiensi sedibus Saxonicalibus, ut et in Kővariensi, Barczensi et Bistriciensi districtibus, excepto tamen Fogarasiensi, in ditione videlicet nostra Transylvana et partibus Hungariae eidem annexis existentem Vladicatum, illarum scilicet, uti praemissum est, quae Graecanicam sequuntur religionem, dandum et conferendum, atque in eodem Uladicatu ipsum benigne confirmandum duximus; his tamen subsequentibus per expressum adjectis conditionibus:

Primo: Quod sacrosanctum Dei verbum juxta sacros Bibliorum codices tam dominicis, quam aliis diebus festis, tum in ecclesiis suis, tum ad funera, tum vero alibi ubicunque locorum desiderabitur vernacula praedicabit, praedicarique per quosvis alios quoque pastores procurabit ac faciet.

Secundo: Quod cathechismum ipsis jam exhibitum recipiet, recipique per alios curabit, eumque juventutem ipsam tum ipsemet diligenter docebit, tum per alios doceri faciet.

Tertio: Quod baptismi sacramentum juxta institutionem domini nostri Jesu Christi aqua simplici in nomine patris, filii et spiritus sancti administrabit et per alios quospiam administrari faciet.

Quarto: Quod sacrum coenae domini sacramentum, quod communionem vocamus, perinde juxta institutionem domini nostri Jesu Christi vino ac pane administrabit et per alios administrari faciet, idque adultis duntaxat et integri judicii, atque vitae haud profanae hominibus participabit, participarique faciet.

Quinto: Quod divinam domini nostri Jesu Christi Majestatem, qui est noster unicus salvator atque mediator apud patrem, divino prout Christianum hominem, addecet, venerabitur cultu, venerarive eodem modo per alios faciet, sanctos vero etiam debito honore prosequetur prosequique faciet.

Sexto: Quod cruces et simulacra in templis collocata non cultu aliquo religioso colet, verum pro ornaculis duntaxat templorum ac memoria passionis domini habebit, haberique faciet.

Septimo: Quod ceremonias ad tumulos vel sepulturas e vivis migrantium juxta receptum Christianorum morem ac consvetudinem, adhibitis, ubi necessum foret, contionibus ac cantionibus sacris peragi faciet, superstitiones autem illas aniles nequaquam approbabit vel docebit, approbarique vel doceri faciet.

Octavo: Quod personas ss. matrimonii vinculo copulandas tribus ad minimum ante copulationem diebus in

frequenti ecclesiae coetu publicabit, ac per quoslibet pastores sibi subjectos ubilibet et in quibusvis ipsorum ecclesiis publicari faciet ac si nihil vitii, quo copulatio eorum futura impediri possit, de iisdem inaudiatur, copulabit libere, juramenti sacramento mediante ac per alios etiam perinde copulari faciet. Quae vero jam sunt invicem copulatae, ambae sancte cohabitent, et si quae perfide se invicem deseruerint, et utraque earum in hoc regno Transylvano vel partibus eidem annexis vivere comperiatur, nullo pacto, nullaque de causa eas divortiet, verum in eo casu, alter altero perfide deserto peregre ad exteras ac longe distantes oras se contulerit, nec ullus certus de eo rumor inaudiatur, tandem exacto quatuor aut quinque circiter annorum curriculo, juxta usitatum ecclesiarum Hungaricarum orthodoxarum morem et consuetudinem liberam parti innocenti et desertae dabit ac dari procurabit nubendi potestatem.

Nono: Quod nefandae ac profanae vitae homines, publicosque malefactores ab ecclesia ac communi fidelium coetu excommunicatos ac omnino exclusos habebit, haberique per alios procurabit, neque illis usum cultus divini publicum permittet, vel permitti patietur, quoadusque idem poenitentia seria mediante Deum imprimis, post ecclesiam sibi praeconciliatam habuerint, resipuerintque.

Decimo: Quod illos, qui ex Walachis sive ecclesiasticis, sive plebeis instinctu ss. veram fidem Orthodoxam amplexi sese episcopatui adjunxerint Orthodoxo, eos nullo modo turbare vel molestare clam vel palam attentabit, per aliosque attentari permittet, quin eosdem aeque ac sibi parentes fraterna charitate prosequetur, neque contra eosdem apud populum quicquam adversi molietur, vel per alios quospiam moliri patietur.

Undecimo: Quod singulis annis universis officio ejus Uladicali sub existentibus pastoribus generalem indicet synodum, ubi si in negotio religionis quippiam ardui occurret, extunc obstrictus sit unacum senioribus suis reverendis etiam d. episcopum Orth. Hung. modernum vel futurum super eo consulere, censuramque ac consensum ejusdem ratum et acceptum habere.

Duodecimo: Quod seniores ex unanimi voto et suffragio consistorii eliget, eligique faciet, neque quempiam eorum pecunia vel quovis munere corruptus, officio privabit vel privari permittet, verum si qui eorum excessum aliquem commisisse, vel quovis modo a justo officii sui tramite declinasse comperti fuerint, justo juris processu tales ex officio degradabit, rem totam praenotato etiam domino episcopo

Orthodoxo communicando. Et qui tandem ad subeundum munus hujusmodi senioratus dignus fuerit visus, pastoribus etiam eiusdem dioeceseos, vel districtus aut cottus, maxime vero praelibato dno episc. Orthod. consentientibus, eligetur, ac in locum ab officio remoti surrogetur.

Decimotertio: Quod temporibus visitationum generalium ecclesiarum passim in reg. Transylv. sub jurisdictione sua existentium fiendarum ac celebrandarum causas, si quae graviores occurrerint, unacum senioribus sibi adjunctis decidet: quorum judicio si qua partium litigantium contenta esse noluerit, extunc eandem maturius revidendam ad sedem judriam Albensem Uladicae eiusdem per viam appellationis provocare valeat, ubi adhibitis senioribus paulo pluribus, causas easdem denuo discutiat ac decidat, censura quoque ac consilio saepenominati domini episcopi orthodoxi usurus vel utens.

Decimoquarto: Quod nullum Hungarorum matrimonii vinculo copulabit vel copulari faciet, neque quemquam eorum separabit vel separari faciet, neque infantes eorum baptisabit, neque defunctos sepeliet, neque aliis ea peragendi dabit potestatem, hoc unico excepto casu, si scilicet quispiam ex Walachis, aliquam ex Hungaricis mulieribus vel puellis ac virginibus in uxorem sibi desponsaverit, ejusque foret animus, ut per pastorem Valachicum copuletur. Quas quidem universas et singulas conditiones si quis eorum vel in toto, vel in parte violasse compertus fuerit, prima quidem vice sex florenis, secunda autem decem et duobus florenis hungaricalibus mulctabit, tertia denique in id ipsum temere impingentes ex officio degradabit.

Decimoquinto: Quod praeterea nobis quoque in omnibus sincerus ac fidelis semper permanebit, benevolorum nostrorum benevolus, inimicorum vero ac malorum inimicus ac malus erit, pro censu vero annuali pelles marturinas triginta et duas, ac lynceas duas juxta usum hactenus observatum fisco nostro singulis annis administrabit.

Decimosexto: Ut scholae ubi fieri potest inter Valachos. praecipue in monasterio Alba-Juliensi, comitatibus Hunyadiensi et Maramarosiensi, itemque in districtu Kővariensi erigantur, in quibus primum lectionem et scriptionem lingua ac literis Valachicis juniores strenuo doceantur, adhibita deinde, ubi commode fieri potest, Latinae linguae cultura.

Decimosept.: Ut in hunc finem recte consequendum Walachica typographia Alba-Juliensis quanto citius pristino splendori restituatur, cujus ope libri utiles, praecipue

sacri evulgentur et sufficienter multiplicentur in nativa Walachorum lingua.

Decimooct.: Ut illi pastores Walachici, qui praeter Rascianam literaturam nihil murmurant in templo cum summo suo, suorumque salutis detrimento, neque praeterea vel summe necessarios ad salutem christianae religionis articulos vel sciunt, vel scire volunt, ut aliquoties more et modo christiano admoniti sint, e statione sua moveantur, ut tum loco ipsorum, tum ordinarie in ecclesias Walachicas instituendas ii pastores promoveantur, qui literaturam Valachicam callent et in necessariis christianae religionis fundamentis scopo convenientem notitiam habent.

Decimonono.: Ut episcopus Valachicus non solum in pastorum ac seniorum Valachicorum ad suum ministerium ordinatione ac indignorum depositione ac poenitentium reassumptione generali visitatione ecclesiarum Walachicarum, revisione arduarum causarum ecclesiasticarum, sed etiam in indictione ac directione Synodi generalis Valachicae a praescripto episcopo Orthod. Transylv. dependeant, finitaque Synodo Valachica, in synodo Orthod. evangelicae religionis refor. pastorum Hungarorum ad nutum praenominati episcopi personaliter cum certis sibi adjunctis compareat, partim ut res in sua synodo decisae maturae revisioni subjiciant, partim ut religionis verae, processuumque ecclesiasticorum majorem notiam addiscat, suosque deinde iisdem instituere valeat, ex principali nostra in bonum christianitatis publicum promovendum propensione ac praecipuorum nostrorum consiliariorum consensione a praenominatarum ecclesiarum Valachicarum episcopo senioribus, pastoribusve sub animadversione superius declarata observari ut justum et aequum duximus, ita serio mandamus.

Dantes et concedentes eidem Wasziliae Varlam plenam atque omnimodam in ecclesiis seu praenarratis diocesibus suis jurisdictioni suae subjectis ea, quae muneris sui, esse censebuntur, rite et legitime peragendi ac exequendi ecclesias moderandi causas matrimonii cognoscendi, errata ministrorum vitae dissolutae corrigendi, doctrina pietate et morum integritate munus ecclesiasticum administrandi, personas habiles assumendi, minus vero idoneas rejiciendi et alia, quaecunque ad suam pertinent vocationem, juxta morem et consvetudinem, quae tamen doctrinae divinae contraria ne sint, praemisissve conditionibus omnino correspondeant, administrandi et suis legitimis proventibus ac reditibus fovendi, iis nimirum, quibus alii ecclesiarum Valachicarum, Graecarum et Rascianarum superintendentes, prae-

decessores ejus antiquitus introductis usi sunt, ut a singulis pastoribus suae jurisdictioni subjectis singulos florenos annuatim exigere consveverint, sic etiam ipse a singulis pastoribus ecclesiarum Valachicalium in praeallegatis comitatibus, districtibus, sedibusque Siculicalibus et Saxonicalibus, excepta tamen terra Fogarasiensi, singulos florenos exigendi potestatem, prout damus, conferimus et confirmamus praesentium per vigorem. Quocirca vobis fidelibus nostris spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis et nobilibus supremis et vicecomitibus, judliumque quorumcunque comitatuum, item capitaneis et judicibus regiis supremis, vicejudicibus regiis quarumlibet sedium Siculicalium, necnon praefectis, provisoribus et rationistis bonorum, capitaneis ac castellanis arcium, generosis etiam prudentibus ac circumspectis magistris civium primariis, regiis ac sedium judicibus, villicis, coeterisque juratis civibus ac senatoribus quorumcunque districtuum, septem denique et duarum sedium Saxonicalium superius nominatarum, modernis scilicet et futuris quoque pro quovis tempore constituendis, eorumque omnium vices gerentibus, cunctis etiam aliis, quorum videlicet interest, seu interierit, tam ecclesiasticis, quam saecularibus praesentium notitiam habituris harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus praefatum Wasziliam Varlam dictarum ecclesiarum Valachicalium Graecos, Rascianos et Valachos ritus observantium in saepedictis comitatibus, districtibus, excepto Fogarasiensi, et sedibus Siculicalibus pariter ac Saxonicalibus existentium superintendentem seu wladicam sub praerecensitis conditionibus agnoscere, atque admittere debeatis et teneamini: ita, ut ecclesiis suis invigilare publice ecclesias curet, moderetur, in suove officio legitime procedat, scandala corrigat et excedentes a tramiteque recti exorbitantes digna poena puniat, eos nimirum, quibus alii ecclesiarum Volachicarum, Graecarum et Rascianarum superintendentes, sive wladicae praedecessores antiquitus introducti usi sunt: ut a singulis sacerdotibus suae jurisdictioni subjectis singulos florenos annuatim exigere consveverint. sic etiam ipse a singulis pastoribus, seu sacerdotibus ecclesiarum universarum superius declaratarum muneri suo wladicali commissarum, ac in antea dictis ditionis nostrae partibus, in quibusvis scilicet comitatibus, districtibus, excepto Fogarasiensi, ac sedibus Siculicalibus et Saxonicalibus habitarum singulos florenos annuatim exigere, pro seque percipere valeat atque possit. In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memorato Wasziliae Varlam

gratiose dandas duximus et concedendas. Datum in civitate nostra Cibiniensi die decima mensis Aprilis, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto.

Michael Apafi mp.

Franciscus Lugasi secretarius mp.

Hátlapján: Confirmatio episcopi Valachi Vasziliae Varlam a principe Michaele Apafi, die 10. Apr. a. 1686.

(Eredetije hártyán hat levélből fűzve kék, sárga, veres selyemzsinórról függő pecséttel, elől címképpel, a Nemzeti Múzeum Tunyogi-gyűjtemény birtokában.)

CLIX.

1686. május 6.

Teleki Mihály jelentése a fejedelemnek.

Nékem jó kegmes uram fejedelmem.

Már ide visszaérkeztem, itt is nem késem, befelé sietek. Az szakmári német praesidiarius küldött igen igen titkon hozzám, azok bizonyos conditiók alatt úgy látom, feladnák Szakmárt Nagodnak. Én jó szót adtam nekik, de hitlevelet nem mertem adni, 1. mert feles pénzt kérnek, rövid időn penig, 2. nem tudván, az portai válasz mi leszen, nem mertem bátorkodni. Istenért a dolog legyen titokban. Egyébaránt én úgy alkalmaztattam az választ, ha nem tökélletlenkednek, végben mehet ezután is, noha igen kezdették őket változtatni. Isten bevivén, Nagodnak az dolgokat alázatosan megbeszélem. Isten Nagodat sok esztendeig éltesse. Kővár. 6. Maji 1686.

Nagodnak alázatos

méltatlan szolgája
igaz hive
Teleki Mihály, mp.

Az otthon lakott magyarok valóban átkozzák Tököly, Veselényi uramékat. Egynehány templomot az mit nekik megadtak, avval hitegették most őket.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagának, nekem jó kegmes uramnak adassék.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia birtokában.)

CLX.

1686. május 6—7.

Nagy Pál bécsi követsége.

a)

1686. május 6.

Az udvari kamara elnökének írt levél.

Excellentissime dne mihi colendissime.

Solicitudinibus regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum jam in immensum miseriarum pelagus excrescentibus, necessitor iterum augustissimam caesareae regiaeque Mtis aulam, ac proinde Exltiam Vram quoque molestare. Quamobrem Exltiam Vram ea, qua par est, observantia constitui rogandam volni, legatos meos recenter per expressum meum de afflictis rebus nostris informatos benevole exaudire, eorum verbis meo nomine proponendis fidem indubitatam adhibere, ac negotia mea debitis in locis promovere (ut brevissime desiderata cum resolutione opera Exltiae Vrae inde revocantur) ne gravetur. Factura Exltia Vra rem nomine suo et christiano zelo condignam, mihique omnibus officiis recompensandam. Eandem Exltiam Vram in reliquo prospere valere desidero.

Exltiae Vrae

ad officia paratissimus
M. Apafi, mp.

Datum in civitate mea Cibiniensi 6. Maji, anno 1686.

Külczím: Exltissimo dno Georgio Nicolao comiti de Rosenberg libero baroni in Lerchenau et Graffenstein, dno in Sonneg, Strinfejersberg et Keitspach, sac. caes. Mtis intimo consiliario, ac aulae camerae praesidi etc., mihi colendissimo.

(Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

b)

1686. május 6.

A rendek levele.

Celsissime ac Excelsme princeps, dne dne nobis colendissime.

Sollicitudinibus nostris jam in immensum miseriarum pelagus excrescentibus, necessitamur iterum augustissimam

caes. regiaeque Mtis aulam, ac proinde Exlmam Vram quoque Celdnem molestare. Quamobrem eandem, qua par est, observantia constituimus rogandam, legatos celsmi dni principis dni dni nostri clemi, ac nostros recenter per expressum suae celdnis ac nostrum de afflictis rebus nostris informatos benevole exaudire, eorum verbis nostro nomine proponendis fidem indubitatam adhibere, ac negotia nostra debitis in locis promovere (ut brevissime desiderata cum resolutione opera Excelent. Celdnis Vrae inde revertantur) ne gravetur, factura Exlma Celdo Vra rem nomine suo et christiano zelo condignam, nobisque omnibus officiis recompensandam. Eandem Excel. Celdnem Vram in reliquo prospere valere desideramus.

Excelmae Celdnis Vrae

servi obligatissimi

Universi status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum.

Datum in civitate Cibiniensi 6. Maii, anno 1686.

Külczímezve nincs, bár le volt pecsételve a 3 statustól.

(Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

c)

1686. május 6.

Egy másik levele a rendeknek.

Eminentissime ac Revdme dne dne nobis colendissime.

Debitis semper obligabimur servitiis Eminentiae Vrae pro syncera optimi sui affectus hactenus etiam luculenter experta coram sua caes. regiaque Mte declaratione legatis celsmi dni principis dni dni nostri clemmi, ac nostris Viennae modo noviter syncere oblata; neque dubitamus, quin coepta tanta candoris sui, deinceps etiam continuatura sit argumenta. Quamvis enim nonnulli synceram suae celdnis ac nostram erga sacr. suam Mtem ac rempublicam christianam devotionem in augustissimam suae Mtis aulo sinistre interpretentur, nihilominus tamen Eminentia Vra postquam causae suae celdnis ac nostrae justitiam ex recentioribus legatorum suae celdnis ac nostrorum informationibu, ex eventu rerum metietur, nihil aliud inveniet, nisi

omnem officii christiani contestationem. Eminentiam igitur Vram instantissime rogamus, ex magno suo in christianitatem zelo instantiam suae celdnis ac nostram, quam legati suae celdnis ac nostri sacr. suae Mti noviter porrigent, efficacissime promovere, atque ut desideratam quantocius obtineant resolutionem, operari ne dedignetur. Si jam ab ipso Novembri tot regimina armorum christianorum in ditione suae celdnis portiones suas ad plenam usque aliquot comitatuum evacuationem sumserint, evidentissimamque spem de reali suae celdnis ac nostra in res christianas declaratione conceperint, qui a tot annis sub jugo turcico permansimus, ne sub violentia et onere armorum christianorum ac insupportabilitate istius tributi, annonae, commeatus vecturarum, viriumque subministrationis (ad quae nunc a sacr. sua Mte impellimur) deficiamus. Caedet hoc in gloriam sacr. suae Mtis universorumque principum christianorum, Eminentiae etiam Vrae et foelicitati tam sanctae operationis. Cui insuper omnem ex corde vovemus benedictionem, continuumque foelicitatis annorum incrementum.

Eminentiae Vrae

servi paratissimi ac devotissimi

Universi status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum.

Datum in civitate Cibiniensi 6. Maji anno 1686.

Külczímezve nincs, de pecsételve volt.

(Gróf Kemény József. Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

d)

Nagy Pál utasítása.

Anno 1686. 7. Maji. Cibiniensi. Bécsi követ uraknak írt levél három pecsét alatt.

(Közölve van a levél Alvinczy Péter Okmánytára I. kötet 119. s kör. l. — A levél végéhez van mellékelve a Nagy Pálnak ez alkalommal adott utasítása, mely így hangzik):

Nagy Pál uramnak adott titkos instructió:

Köztünk letett erős hiti alatt imponáltatik ő kegmének, hogy mindaddig titokban tartja ez ide alább irandó

dolgokat, míg egészben extremitásra jutni a dolgokat nem látja, ki nem mondja az követeknek is, kiváltképpen az utolsó punctumot. *(Megjelent Alvinczy I. 110. l.)*

Ha pedig medio tempore az punctumokban meghatározott magunk declaratiójának ideje előtt, minthogy az magok punctumokban fel is tették, annonabéli succursusunkat fogják kívánni. instructiójok szerént az mint lehet, róllunk elfordítani munkálódják, de ha semmiképpen külömben nem lehet, mivel az élésadásban veszedelmünket közelítő okokat látunk: annyi summa ígíretre, az mennyit post declarationem kelletnék adnunk, reáléphetik, mi is annuálunk. Erről pedig külön assecuráljanak, hogy titokban tartják és nyilván való praestálására nem is erőltetnek bennünket. Cibinii 7. Maii 1686.

Hátlapján: Anno 1686. 7. Maii Bécsben az követ uraknak írt levél az ország neve alatt és Nagy Pál uramnak adott titkos instructió.

(Egykorú másolata Orsz. Levéltár. E. F. L. XVI. 119. Nro.)

CLXI.

1686. apr. 20—máj. 9.

A szebeni országgyülés törvényei s irományai.

a)

1686. máj. 9.

A törvények.

Nos Michael Apafi etc. Articul dominorum magnatum etc.

Articulus I.

Ez esztendei adózás determináltatik.

Jóllehet kegyelmes urunk szegény hazánknak csaknem végső pusztulásához közelítő terhes okai szorongassanak bennünket, mindazáltal a felséges mindenható istennek keglmes gondviselésében bizván, közönséges megmaradásunk jó reménysége alatt ez esztendei adózásnak rendit determináltuk e szerint:

Az kapúszám után adózni szokott helyekre és rendekre a praesidiariusok fizetésére kivántató pénzzel együtt kapúszám után vetettünk hatvan forintokat ... ... fl. 60.

Az ravatlan helyeken lakó személyekre capitatim három-három forintot ... ... fl. 3 : 3.

Az egyház-helyi nemességre capitatim két-két forintot ... ... fl. 2 : 2.

A szász papokra, a barczai szász papokat is ide értvén, közönségesen négyezer forintot ... ... fl. 4000.

Az oláh papokra közönségesen kétezer forintot fl. 2000.

A székelységre közönségesen tízezer forintot fl. 10.000

A székelységen levő jobbágyrendekre, azonkivül az rólok már beadott regestum szerint külön-külön ötven-ötven pénzt ... ... fl. 50 : 50.

Fogaras földére közönségesen háromezer forintot fl. 3000.

A szebeni görög compániára közönségesen kétezer négyszáz forintot ... ... fl. 2400.

A brassai görögökre közönségesen ezerkétszáz forintot fl. 1200.

Ezeken kivül levő lakos görögökre, kik hadban felülni nem szoktak, személy szerint külön-külön ötven-ötven forintot ... ... fl. 50 : 50.

Örményekre közönségesen négyszáz forintot fl. 400.

Nagy folyó vizen való malmokban lévő molnárokra külön-külön két-két forintot ... ... fl. 2 : 2.

Malommesterekre, az hol vadnak, két-két forintot fl. 2 : 2.

Városok és faluk csordapásztorira, kik ha kapúszámban nincsenek, külön-külön két-két forintot fl. 2 : 2.

Regius fundusokon lakó czéhén kivül lévő oláh mészárosokra külön-külön két-két forintot ... ... fl. 2 : 2.

A szelistei jószágra, ha kik articularis kapúszámban nincsenek, capitatim két-két forintot ... ... fl. 2 : 2.

A tolmácsi jószágban, ha kik articularis kapúszámban nincsenek, capitatim két-két forintot ... ... fl. 2 : 2.

A törcsvári jószágra hasonlóképen capitatim két-két forintot ... ... fl. 2 : 2.

Vízakna városára közönségesen hatszáz forintot fl. 600.

Abrudbánya városára közönségesen négyszáz forintot fl. 400.

Fejérvári városi rendre capitatim két-két forintot fl. 2 : 2.

Háczoki városi rendre közönségesen százötven forintot fl. 150.

Vajdahunyadi városi rendre közönségesen száznégy forintot ... ... fl. 104.

Bereczk városára közönségesen százhúsz forintot fl. 120.

Kézdi-Vásárhelyre közönségesen négyszáz forintot fl. 400.

Szepsi-Sz.-Györgyiekre közönségesen negyven forintot fl. 40.

Illyefalva városára nyolczvan forintot ... ... fl. 80.
Udvarhely városára száznegyven forintot ... ... fl. 140.
Csík-Szereda városára hatvan forintot ... ... fl. 60.

A praefecturára adózni szokott tisztek, úgymint harminczadosok, kamaraispánok, udvarbírák, számtartók, fő és vice dézsmások és a fejérvári sidók két-két annyit adjanak, mint rendszerint szoktak adni.

Ha kik pedig a rendszerint adózni szokott személyek közűl e seriesből kifelejtettek volna, azok is két-kétannyit tartozzanak adni ez esztendőben, mint egyébkor szoktak adni.

Articulus II.

Az adó administratiójáról.

Ez esztendei adónak generalis perceptora Ugron Ferencz atyánkfia, helye pedig percipiálásának Szeben városa lészen, tartozván szebeni főtiszt atyánkfiai az elébbeni articulusok szerint megírt perceptor atyánkfiainak szállást rendelni, gazdálkodni és egyéb requisitumokról is prospiciálni. Ezen adó administratiójának pedig első terminusa ad primum Julii, második ad primum Septembris determináltatott, egyéb modalitási az elébbeni adóról írott articulusok szerint helybenhagyattatván.

Articulus III.

Az Görgényben titkos dolgokért fogva lévő személyekről.

Az fennforgó szoros állapotok miatt a Görgényben holmi titkos dolgokért fogságban levő személyek dolga effectumban nem mehetvén, Ngod keglmes tetszéséből concludáltuk, minél hamarébb revideáltassék juridice dolgok itt Szebenben, juxta articuli 9. Const. Reg. 1685. super eisdem emanati tenorem; azon articulusban specificált úri és főrendi uraink s atyánkfiai mellé, mivel némelyek decedáltak is, Macskási Boldizsár, Daczó János, Daniel Mihály, Lugasi Ferencz, Haranglábi Sigmond és Dósa Tamás, sőt a szász natio közűl is a mostan itt lévő főtiszt atyánkfiait is rendelvén és authorálván cum hac declaratione, hogy ha hárman, vagy négyen is megírt atyánkfiai közűl jelen nem lehetnének, non obstante eo, a dolog expeditióban, executióban is vétetődjék finaliter, praeclusis juridicis remediis universis et exceptionibus.

Articulus IV.

Az deputatusi úri és förendekről.

Ez hazának fenforgó szoros ügyiben eddig viselt hűséges szorgalmatoskodását az elmult 1685. esztendőbéli októberi második articulusban specificált úri és főrendű deputatus uraink s atyánkfiainak megértvén, cum gratiarum actione agnoscáljuk, annuálván közönségesen egész országúl azoknak a conclusumoknak, melyeket ő kglmek pro rerum et temporum exigentiis irtak s előttünk publicáltattak is; és mivelhogy szegény hazánknak sok igyes-bajos dolgai nem szűnnek, sőt nagy mértékben nevekednek, Ngod kglmes consensusából végeztük, ezután is, míg e fenforgó szoros állapatok durálnak s az egymás ellen hadakozó két hatalmas nemzet között a fegyver békesség szerint letétetődik az oda feljebb citált articulusban specificált uraink s atyánkfiai közűl a kik életben vadnak, azokon kivűl pedig mivel nyavalyájok és egyéb akadályok miatt is némelyek nem mindenkor lehetnek jelen, Rédei István, Daczó János, Daniel Mihály, Jósika István, Naláczi András, Nagy István, Buda János, Mikes Pál, Tornya Péter és Balog László atyánkfiait is vigore praesentis deliberati deputáljuk és az mostan fenforgó szegény hazánk dolgai folytatására assecuráljuk, megnyugodván abban, hogy ő kglmek Ngoddal együtt a fenforgó szoros állapotokhoz képest hazánk javára szolgálható minden dolgok folytatásában igaz hazafiuságoknak gyakorlásával bennünket egész országostól örvendeztetni hűségesen munkálódnak. Hogy pedig ő kglmek az egész ország szolgálatjában magok fogyatkoztatására munkálódván, meg ne kedvetleníttessenek, végeztük az arról közönséges tetszésünkből írt regestumban, kinek-kinek nemes állapotja szerint ellimitált költségét pro anno integro a modo in posterum computando, az ország közönséges pénzéből adják meg, melyen is egész országúl megnyugszunk és acceptáljuk.

Articulus V.

Némely helyekre deputált commissariusokról.

Jóllehet kglmes urunk a martontelkieknek a baromlakiakkal s más némely faluk határok iránt régtől fogván controversiában lévő határok eligazításáról már egy nehány ízben concludáltunk, de a fenforgó időknek szoros volta miatt effectumban nem mehetvén, concludáltuk Ngod kgls tetszéséből, a martontelki, borgói s több faluknak is más falukkal controversiában forgó articulusban iratott határok-

béli controversiájok jó alkalmatossággal azokról ez előtt irott articulusok szerint vétetődjék végső és istenes igazításban azon articulusokban specificált commissariusok által, néhai Mikes Kelemen urunk s atyánkfia helyett Alvinczi Péter itélő mester atyánkfia adhibeáltatván; ha kik pedig többek vagy decedáltak, vagy nyavalyájok miatt nem érkezhetnének arra rendelendő időre compareálni, azok helyében más alkalmatos hiveit rendelni méltóztatván Nagod.

Articulus VI.

Az ország adaja pótlására pénzeket kiadott némely nagy rendek assecuratiója.

Az elmúlt esztendei sok alkalmatosságokkal következett a portusi jövedelemnek fogyatkozása miatt ez ország adaja ki nem telhetvén, szükségesképen kelletett tekintetes széki Teleki Mihály, Bethlen Elek és néhai Mikes Kelemen uraink s atyánkfiainak magok bizonyos számú pénzeket az ország közönséges adaja pótlására kiadni, melynek refusiójában hogy ő kglmek meg ne fogyatkozzanak és másszor is az országnak ilyen, vagy hasonló szükségebéli succursusra másokkal együtt inducáltassanak, Nagod kglmes tetszése is accedálván, végeztük: Pater Jánosnak imponáltassék, primum et ante omnes alios a megirt urak ő kglmek adósságát megfizetni kötöles legyen, ő pedig vagy decedálván, vagy változtatván, a successor portusi arendatorok, vagy provisorok tartozzanak véle, meg is fizessék, comprobálván az urak ő keglmek is cum literis obligatoriis az ország adója pótlására kölcsön adott pénzbéli adósságok summáját, és ha casu quo a portusi jövedelemből ő keglmeknek contentatiójok nem lehetne, ország közönséges szükségére erogálódott pénznek ismervén ő kglmek kiadott pénzeknek summáját, assecuráljuk ő kglmeket vigore praesentis Nagod kglmességéből, minden okvetetlen s fogyatkozás nélkül contentáltatjuk ő kglmeket, vagy ő kglmek maradékit az ország közönséges költségéből.

Datum in civitate Cibiniensi die nona mensis Maii, ultima videlicet congregationis nostrae praemissae, anno 1686.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium etc.

(Egykorú irott példánya a M. T. A. birtokában.)

b)

1686. máj. 8.

A papi rendtől kölcsönzött összeg jegyzékei.

Az papi rendre sub spe futurae restitutionis felvetett summa pénznek regestuma.

Anno 1686 die 8. mensis Maii, communicatis statuum et ordinum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum consiliis.

Ez mostan fenforgó ez haza szoros állapotjához képest (magunk már egynehány ízben supportálván ily szükséges állapotokbéli terhét ez szegény országnak) kételeníttettünk némely ecclesiabéli atyánkfiaira is nevek után specificált summa pénzt felvetnünk sub spe futurae restitutionis, hogy annyival is kevesebb nehézséggel emergálhassunk az rajtunk forgó súlyos nehézségek alól, ez megírt summát pedig kiki ad quindenam a datis praesentium szebeni polgármester s királybíró atyánkfiai kezekhez praestálni tartozzanak, egyébiránt kinek-kinek neve után írott summa director atyánkfia által exequáltatván rajta, cunctis praeclusis juridicis remediis propter non obtemperationem, refusiója felől nem lehet reménsége.

Az orthodoxa reformata ecclesiabéli predicátorok közönségesen ezer oroszlányos tallért ... ... tall. 1000.

Az catholica religión lévő ecclesiák predicátori közönségesen száz tallért ... ... tall. 100.

Az unitaria religión lévő ecclesiák predicátori közönségesen hatszáz tallért ... ... tall. 600.

Az augustana confessión lévő ecclesiák predicátori pedig az ide alább megírt rend szerint:

Az szász püspök ő kglme kétezer tallért, tall. 2000.
Az szebeni nagy pap ő kglme ezer tallért, tall. 1000.
Az brassai nagy pap ő kglme ezer tallért, tall. 1000.
Az rosnyói pap kétezer tallért ... ... tall. 2000.
Az hérmányi pap ezer tallért ... ... tall. 1000.
Az beszterczei nagy pap ötszáz tallért ... tall. 500.
Az kaczai pap hatszáz tallért ... ... tall. 600.
Az daróczi pap ötszáz tallért ... ... tall. 500.
Az olczinai pap hatszáz tallért ... ... tall. 600.
Az kőhalmi pap ötszáz tallért ... ... tall. 500.
Az szt.-ágotai pap háromszáz tallért ... ... tall. 300.
Az nagy-sinki pap ötszáz tallért ... ... tall. 500.
Az jakabfalvi pap háromszáz tallért ... ... tall. 300.
Az baromlaki pap ötszáz tallért ... ... tall. 500.

Az botfalvi pap háromszáz tallért ... ... tall. 300.
Az keresztúri pap kétszáz tallért ... ... tall. 200.
Az musnai pap száz tallért ... ... tall. 100.
Az újegyházi pap háromszáz tallért ... ... tall. 300.
Az szt.-lászlói pap kétszáz tallért ... ... tall. 200.
Az bárányküti pap kétszáz tallért ... ... tall. 200.
Az piheni pap száz tallért ... ... tall. 100.
Az nagy-ekemezei pap kétszáz tallért ... tall. 200.
Az kisselyki pap kétszáz tallért ... ... tall. 200.
Az nagy-apoldi pap háromszáz tallért ... tall. 300.
Az szeredahelyi pap száz tallért ... ... tall. 100.
Az szászvárosi pap száz tallért ... ... tall. 100.
Az nagy-demeteri pap kétszáz tallért ... tall. 200.
Az törpeni pap száz tallért ... ... tall. 100.
Az dersi pap száz tallért ... ... tall. 100.
Az fadi pap száz tallért ... ... tall. 100.

Datum in civitate Cibiniensi in congregatione videlicet nostra, die nona mensis Maii, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto.

(Eredeti irott példánya a M. T. A birtokában, egy más példány a Teleki levéltárában.

c)

1686. máj. 14.

Teleki lemondása a generálisságról.

Széki Teleki Mihálynak, Ngtok méltatlan alázatos szolgájának alázatos supplicatiója Nagtokhoz.

Nékem jó kglmes uram s asszonyom! Nagtokat alázatoson kérem, méltatlan írásomat tekintsék kegyelmesen és méltóztassanak nehézség nélkül megolvasni, mert ezen alázatos supplicatiómra adott okot mindennapon hanyatló s megélemedett üdőm, mind penig költségtelen és a három táborozás miá megértéktelenedett állapotom elégtelenné tett a generálisságnak viselésére. Nagod maga is kglmes uram jól emlékezhetik réá, mennyi rettenetes bajjal és erőm felett való nagy költséggel kelletett a háromszori táborozásban élnem, csak ember s marhabeli kárvallásim sokra mennének. De ezek felett valakinek táborban kell menni, és valakinn valami esik, az mind az én generálisságomnak tulajdonítja, reám kiált. Én gyermekes ember lévén, ezzel is gonoszakaróim számát tovább is szaporítani nem kívánnám. Azomban hármas conventióm szerint hivatalomnak

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR KÖNYVTÁRA

megfelelése is bajos dolog lévén, kívánnám azt, bár csak azoknak felelhetnék úgy meg, mint a Nagtok méltósága kivánná. Bízom azért Nagtok fejedelmi keglmességiben, hogy ily méltó mentségemre keglmesen tekintenek.

Könyörgök is Nagtoknak alázatoson, azon bajos hivatalomtúl (Nagod kglmes uram kglmes assecuratiója szerint) Nagtok nehézsége nélkűl lehessek immunis, én azonkivűl is tartozó szolgai kötelességem szerint, míg Isten életemet halasztja, Nagtok igaz és hű szolgája lészek. Három esztendei szolgálatomnak legyen a jutalma, nehézség nélkűl vegye le Nagtok azon bajos hivatalt rólam.

Ez iránt való Nagtok kegyelmességeért Isten Nagtokat és méltóságos házát minden boldogsággal áldja meg.

N. K. V. V.

Ugyanazon papiron válasz Apafi kezével.

Meglévén nyugodva ő kegyelme hűségében, nem akarunk ellenni ő kegyelme abbeli szolgálatja nélkűl.

Albae, 25 Julii 1684.

Absolon kezével ugyanazon levél másik oldalára:

Generálisságtúl búcsuzó alázatos supplicatiómra való alázatos replicám.

Keglmes parancsolatjából a generálisi hivatalt felvállaltam, assecurált volt kglmesen Nagod, hogy mikor le akarom tenni, nehézség nélkűl absolvál Nagod tőlle. Nagtoknak azért igen alázatosan könyörgök, megelégelvén, hogy négy esztendők alatt sok költséggel, fáradtsággal, becstelenséggel Nagtokat azon hivatalban szolgáltam, méltóztassanak nehézség nekűl abbeli kötelességem alól keglmesen absolválni, mert tovább viselnem egész lehetetlenség mind elbetegedésemre, mind kölcségtelen voltomra, mind egyéb sok tőlem ki nem írható alkalmatlanságokra nézve.

N. K. V. A. V.

Hátlapján Apafi sajátkezű válasza:

Ekkédiglen való ő kegyelme hűséges szolgálatját ő kegyelmétől kedvesen s kegyelmesen vesszük, ennekutánnis megnyugodva lévén az ő kegyelme hűségében jó magaviseletében, el is nem bocsátjuk. Fogaras 14 Maii 1686.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában Nro 3199.)

CLXII.

Kabos Gábor követsége.

a)

1686. máj. 9.

Tököli levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps ac domine mihi colendissime! Kgmed hozzám küldött híve Kabos Gábor uram által tett izenetit. és levelében letett némely terminusit is megértettem. Oly dolgokat Kgmed részemről nem tapasztalhatott, az melyekkel ellenkező ítiletre és nem az kivánt jó edgyességre és abból reménlhető jó következésekre nyujtottam volna alkalmatosságot; Kgmed birodalmának ezen részében való bejüvetelemet is az fényes porta akaratjából és Kgmednél levő követeimnek insinuáltatott velem való szemben lételre ajánlott készségre nézve cselekedvén. Ezekben azért mennyire adtam ki légyen magamot említett híve Kgdnek representálni fogja és vagyok oly reménységben, jóra czélozó igyekezetem nem idegenséget, hanem inkább előmozdítást fog érzeni az dolgoknak nagyobb indulattal való közelítésével. In reliquo servet deus Celsitudinem Vram diu foeliciterque valentem et viventem. Datum in Dobra die 9 Mar. 1686.

Eiusdem Celsitudinis Vestrae
servitor addictissimus
Emericus Thököly, mp.

Külczím: Celsissimo principi ac domino Michaeli Apafi, inclyti regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc. Dno mihi colendissimo.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában.)

b)

1686. máj. 9.

Theököly válasza a fejedelem pontozataira.

Ad primum. Az jó correspondentia és az atyafiságos megegyezés, szeretet valamint annakelőtte, már alkalmas hetektűl fogva részemről insinuáltatott: úgy az két haza s annak főrendei között leendő, állandó uniónak munkája is tülem offeráltatott, az fényes portának is lévén ebben híre, attúl most is idegen nem vagyok és a mennyiben eddig haladott is azon istenes és két haza javára való inten-

tiómnak véghezvitele, nem én, hanem azok az okai, az kik az méltóságos fejedelemmel halasztatták az urak a végre való lebocsátását és az egymással való szemben lételnek helye s terminusa megnevezését. Az felyebb említett jó egyezség és szomszédság ellen sem lett az erdélyi birodalomban való jüvésem, a midőn ezen az hazán által való utamot is nem magam gondolatjából vettem fel, hanem az fővezér ő nga nálam levő levele és parancsolatja mellett, és ez hazának csak határában is mihent bejöttem, hadaim között kemény büntetés alatt meg is hirdettem, senki az királyi birodalomban rendeletlenséget ne kövessen, kiről tehetnek az hazának ezen részének lakósi bizonyságot, az említett hadak mennyire eddig is minden rendeletlenségek és hatalmaskodások iránt megzaboláztattak.

Ad 2. Ugy tudom, az erdélyi méltóságos fejedelem az fényes portához való igaz hűségre böcsületes hivei által az fővezér ő nga előtt magát offerálván, arra is magát reá-ajánlotta, hogy az német, mint az fényes porta mások felett való nagy ellensége ellen insurgálnak, táborban szállonak és parancsolatjához magokat mindenekben alkalmaztatják, úgyis tudjuk, az iránt lött ajánlásból vett az fényes porta is okot, hogy míg az fővezér ő nsga közeljebb jönne is Munkácsnak, ily szorongató szükségében az nemes ország bizonyos ezerekből álló, népének mellém való rendelésével segítséggel légyen, holott az mennyiben avagy csak az kereszténység és szomszédok házának, míg az magoké meg nem gyulad, jobban is oltása s ebben az fényes portának való complaceálás is ő kgmeket arra viszi, attúl ne idegenkedjenek, az német ellen való defensát istenre s arra is bizván, a ki ez hazát örökös országának tartja és hatalma van arra is, annyival is inkább már isten az füvet is kihozván s a fővezér ő nga is ezután naponkint közelítvén, hogy meg is oltalmazhassa.

Ad 3. Az erdélyi hazának Magyarországra micsoda passusi legyenek, és Várad felé is, azt az fényes porta jól tudja, úgy azt is penetrálta, az német hadaknak ezentúl más felé is lévén distractiójok, mennyire élhetnék én is alkalmatosságommal Erdélyen által való menetelemmel, és abban ő kgmektől impediáltatván, azt is megisméri azután, mennyire maradok hátra az fényes porta mostani előttem álló szándékának secundálásában; Munkács alól az német tábornak valamely része ha szintén elment is, kit én még nem értettem, de az lenta obsidiótúl azzal fel nem szabadult és ennyi holnapokig való szorongatások után ott levő házam népének s egyéb hiveimnek lehet szükségek az

új provisióra és dispositióra, az fővezér [illegible] nga érkezésével az reájok való gondviseléstől én is avocáltatván.

Ad 4-tum. Az mélt. fejedelem és az nemes ország hozzám küldött emberét véle megkináltam, ha arról instructiója vagyon és ahoz török irásttudó tolmácsa is, a fővezér ő nga levelét, kiben mind Huszain Pasa keze alatt levő tatár hadaknak velem együtt erre által való jövetelekről, mind peniglen az erdélyi hadaknak velem való conjunctiójukrúl kegyelmesen parancsol, olvastassa meg: azért az nemes ország is az méltóságos fejedelemmel együtt magokkal hitessék el, hogy az fényes portának én is ez iránt való cselekedetemről számot adok és ha nagyobb atyafiságra s egyezségre való indulatot látok ő kgmekben, az oly leveleit a fényes portának kész is vagyok közlenem ő kgmekkel, hasonlót várván az confidentiának contestálására ő kgmektül is.

Ad quintum et sextum. Álljon az méltóságos fejedelem és az nemes ország akaratjában, tovább a praemissákhoz magát mint alkalmaztatja és ha szintén hazájoknak az én által menetelemben valamely oly következő kárát látnák is, mennyiben respectálják az én személyemben az fényes porta reputatióját és kivánnak engem is magok szolgálatjára kötelezni, az ki mostan is Huszain pasával levő tatárság érkezése előtt azért siettem előre, hogy tempestive mind mostani kivánságokban, mind penig régtől fogvást böcsületes hiveim által folytatott dolgokban ő kmek arra rendelendő úr hiveivel atyafiságosan beszéljek és véget is érjek, holott másképen is feljebb említett hiveim Kende Gábor és Bancsi Ádám uramék az méltóságos fejedelem nevével olyat adtak értésemre, hogy Németiig az urak lejönnek az velem való tractára, és én mondhatom azt inkább, hogy nem gondoltam volna az eddig való ajánlásokhoz képest, ily ellenkező dolgokra fakadjanak ő kgmek.

Ad septimum. Ha pedig ő kgmek az mostan fenforgó dolgoknak eventusától nem akarnak várni és igaz szívvel kivánják az egyezséget s veszik az én szolgálatomat is, azzal bizonyítják meg, hogy az lejövetellel az mlgos fejedelemtől már elrendelt urak nem késnek és Hunyad vármegye tiszteinek is parancsolnak, az hadak intertentiója és egyéb aprólékos dolgok iránt is magokat alkalmaztatják, csak már is interveniálván ő kgmek részéről némely értetlenségek, kiben hiszem, az méltóságos fejedelemtől és nemes országtól parancsolatjuk nincsen; melyet ő kgmek is cselekedvén, kész vagyok subsistálnom és az urak érkezését várnom; megértetvén pedig jobban is ő kgmek velem, hogy az erdélyi

hazán való általmenetelemből az hazának veszedelme következzék: úgy böcsületes híveim által az méltóságos fejedelemnek és az nemes országnak credentiám mellett küldött kívánságaimra ő kgmek magokat istenesen resolválván, megtapasztalják, hogy sokaknak praeconcipiált opiniójok szerint az hazának eddig is kárára nem igyekeztem és veszedelmének munkása nem is leszek, tagja ő kgmeknek, és ez hazának örökös fia lévén én is, noha az egy esztendőnek forgása alatt mostohaságot kelle tapasztalnom.

Ultimo. Az idegenségnek nem kicsiny jele az is, hogy az méltóságos fejedelem udvaránál levő két rendbeli híveim resolutiót ekkoráig is ő kgmeknél nem obtineálhatnak, avagy csak arrúl való tudósításokat sem vehettem, az fényes portára és Lengyelországban expediált embereim az ő kgmek assistentiájával expediáltattak-e. Ha azért az m. fejedelem tovább is suspendálni akarja resolutióit az urak le nem bocsátásával, és impediálni akarja az erdélyi hazán való általmenetelemet és az fényes portára s Lengyelországban küldött embereimet is, az mlgos fejedelemtűl és nemes országtúl azt kívánom, az emlitett híveimet avagy az kiknek kedvek lészen s az ő kgmek birodalmában comperiáltatnak, bocsássák hozzám. Dobra 9. Maii 1686.

(Eredetije a Nemzeti Muzeum Tunyogi-gyűjteményében.)

CLXIII.

1686. máj. 15—17.

Szász városoknak adott assecuratió.

a)

1686. máj. 15.

A beszterczeiek assecuratiója.

Assecuratio universorum magnificorum, grosorum, egregiorum et nobilium dominorum in publico hoc Regni disturbio intra moenia civitatis Bisztriczien sis refugii causa commorantium in et erga prudentes ac circumspectos judicem primarium, caeteros cives juratosque, totum denique senatum ac inhibitatores praetitulatae civitatis Bisztriczien sis singulari et intimo ex affectu ultro data et oblata etc.

Mi mostani változó s édes hazánknak boldogtalan állapotjában egész s javaeskáinkkal Besztercze városában oltalumnak okáért bészállott úri fő és nemes rendek mint

hazánkban közellítő idegen hadaknak szomszéd országok, várak, városokbéli felebarátainkon szomorú s hallatlan példáúl elkövettetett kemény magokviselésére nézve, mind penig édes hazánknak néhai ilyen színű romlott állapotjának hasonló erősségekben beszorúlt lakosok és interveniens nemesség között történt káros, sőt veszedelmes inconvenientiáknak távoztatására nézve városostól egész igyekezettel kivánván s munkálkodván in ea parte, az magunk részéről említett becsületes Besztercze városának főbiráját az egész tanácscsal ő kgmekkel és az város közönséges lakosival együtt assecuráljuk az alább megírt módok és punctumok szerént, vévén hasonló jó akaratjokat ő kgmeknek, minden mostani kgmes urunknak s édes hazánknak tartozó hűségünkkel megegyező dolgokban az város megmaradása iránt ő kgmekkel egyetértünk, az ellen semmi szin és praetextus alatt nem tractálunk s nem is concludálunk.

2. Az mi kgmes urunkhoz fejedelmünkhez az mellett édes hazánkhoz tartozó kötelességünk, országúl nem régen öszvegyűlt státusinak ez iránt való szoros conclusoma és azok mellett interveniált kemény commissiók, parancsolotok ha megengedhetik, az városban ő kgmek mellett benn maradunk.

3. Ha a szükséges kinyszerítő parancsolatok úgy kivánják, hogy az haza dolgaira nézve személyünkben is ki kelletik mennünk, ott is távolról az városnak megmaradását, succurrálását, mind az ifjú kgmes urunk ő nga s mind más méltóságos személyek előtt egész industriával sollicitáljuk, allaboráljuk, magunk személyünkbéli fáradságunkat is örömest adhibeálván.

4. Kit isten távoztosson, ezen városnak utolsó extremitása azt kivánván, minden más erejekben megfogyotkozván, sanczoltatásra találna dolgunk deveniálni csak ő kgmek magunkon, házunk népén s kevés javadalmunkon való violentiát távoztassanak, vékony értékünkhöz képest proportionaliter, istenesen az contributio intéztetvén, ez iránt az város megmaradásának, készek lészünk.

5. Magunk személyünkben bennmaradván s ha nem is, (succurálni) házunk (népét) s cselédinket készek vagyunk disponálni az megírt punctumokra (megtartatván intacte az ő kgmek assecuratiója is) legyenek kötelesek, híven s igazán alkalmaztatván mindenekben magokat és kinekkinek az böcsületes városnak lakosi közűl rendin való becsületit megadván.

Mely fenn megirt punctumokra bona fide christiana obligáltuk s obligáljuk magunkat s annak megerősítésére

adtuk ez kezünk irásával s pecsétünkkel roboráltatott levelünket. Datum et actum Bisztricii die 15. Maii anno 1686.

Assecuratoria prudentum ac circumspectorum dnorum judicis primarii, caeterorum civium juratorum, totius denique senatus civitatis Bisztriciensis in et erga spectabiles magnificos, grosos, egregios ac nobiles in hoc disturbio regni universo in civitatem supra intitulatam Bisztriciensem commorantium, tam in singulari et in propria, quam in universorum eorundem et paterfamiliarum propria ex affectu christianitatis intimo, ultro et ex beneplacito data et oblata.

Mi Besztercze városának főbirája és tanácsi rend közönséges lakosival együtt az hazának mostan felháborodott állapotjában városokban refugii causa házok népével beszorult úri, fő és nemes rendeknek szabad jótetszésekből reciproce nekünk adott assecuratiójokat egész tekintetben vévén, mink is ő ngokat s ő kgmeket magok házak népek cselédjek s javaik iránt is akarjuk ez ide alább megirt punctumok szerint assecurálnunk.

1. Minden az mi kgmes urunkhoz tartozó kötelességünket, hazánk közönséges javát s megmaradását néző és illető dolgokban városunk megmaradása iránt is ő ngokkal s ő kgmekkel egyetértvén, az ellen sem egyszer sem másszor semmi szín és praetextus alatt nem tractálunk s nem is concludálunk.

2. Soha az dolgoknak kimeneteléig semmit hazánkat s városunkat következhető boldog s boldogtalanság iránt forgó hírek s alkalmatosságok iránt el nem titkolunk.

3. Ha a szükség úgy kivánja, hogy kételenség alatt a mi kgmes urunk parancsolatjára ki kellessék a haza statusi közé ő nsgoknak s ő kgmeknek menni vagy szállani, valamikor ő ngok vagy in praesentia ő ngok s ő kgmek közűl városunknak kapujához közelítenének, úgy kivántatván, fegyver alatt is bébocsátjuk.

4. In eo casu távozván ő ngok s ő kgmek városunkból, az ő Ngok s ő kgmek házok népét és cselédjeket magok hagyott szállásokban s alkalmatosságokban nem impediálván, senkinek városunk lakói közül injuriáltatni, becsteleníttetni s károsíttatni nem engedjük, kit-kit maga érdemes állapotjában excipiálunk s excipiáltatunk, ide értetvén azok is, magok jovak iránt az mely becsületes embereknek tulajdonosok szállások s javaik találtatnak is ide bé, s magok ország dolgában a mi kgmes urunk ő nsga mellett forgolódnak.

5. Isten oltalmazzon, városunknak olyan extremitásra jusson dolga, expensánkkal kételeníttetnénk városunknak megmaradását keresnünk, minden violentiákot ő ngokon, ő kgmeken s házok népein eltávoztatunk, hanem az contributióban találtatván az megmaradás, ő ngokkal s ő kgmekkel együtt communicatis consiliis kire-kire értékéhez képest illendőképen felvetvén, ahoz képest contribuáljanak ő ngok, ő kgmök vagy az ő ngok ő kgmök házok népei vagy az kikre lészen az a dolog bizattatva.

6. Arra szoríttatván városunknak, állapotja ha környül vétetnék városunk, az ő ngok s ő kgmök személyeknek s javaiknak, békességét megnyerhetnők is, conditióink ellen semmi úton-módon (compatiensek akarván inkább lenni) rá nem megyünk s nem is cselekeszszük.

Mindezekre bona fide christiana obligáljuk magunkat, pecsétünkkel és subscriptiónkkal is ezen levelünket megerősítvén. Datum in civitate Bisztriciensi die 15. May anno 1686.

Correcta per Nos

Judex et Senatus, Caeteri denique cives universi Bisztricienses, mp.

L. S.

Alvinczy kezével: Igy esküdtek öszve a beszterciekkel a bészorultak 1686.

(Hibás egyk. más. Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

b)

1686. máj. 17.

Szebenieknek adott assecuratiók.

Mi nemes Erdély országának egyező tetszésből ez mostani szoros állapotokhoz képest fenforgó ország közönséges dolgai folytatására deputált tanács úri s főrendű személyek:[1]) adjuk emlékezetül, az kiknek illik, mindeneknek, hogy mi az mi kgls urunk s fejedelmünk mlgos Apafi Mihály kgls urunk ő nga kegyelmes tetszéséből . . . *(Közölve Alvinczy I. 152. l.)*

Melyeknek szentül való megállására magunkat és successorinkat az mint hittel is köteleztük, úgy azon dolognak valóságáról írtuk és adtuk ez mi kezünk írásával és szokott pecsétünkkel is megerősíttetett oblationális contrac-

[1]) Eddig Teleki kezével, correcturákkal.

tusunkat. Datum in civitate Cibiniensi, die 17. mensis Maii anno dni 1686.

(P. H.) *A magyar nemzeté.* (P. H.) *A székely nemzeté.*

Külczím: Anno 1686. 18. May. Szebeniekkel való uj contractus.

(Eredeti, Országos levéltár. Erdélyi kincstári osztály.)

CLXIV.

1686. máj. 17.

A Kolosvárra menekült rendek a fejedelemhez.

Ilme ac celsme princeps ac dne dne nobis naturaliter clementissime.

Isten Ngodat boldog országlással sok esztendőkig virágoztassa, szivből kivánjuk.

Ngod nekünk küldött kegyelmes parancsolatját alázatos engedelmességgel vöttük, annak teljes tehetségünk szerént effectuálói is igyekezünk lenni és az Ngod hűségében alázatosan megmaradni életünk fogytáig, kérvén azon Ngodat mint kglmes urunkat alázatosan, megtekintvén mostani állapotunkat és ez helynek is mivoltát, mind nagyságára, mind pedig egyéb alkalmatosságokra nézve, minthogy az nemesség egy részinek és más rendeknek is innen kiszállításával számunk kevesedett, méltóztassék Ngod kglmes urunk rólunk kegyelmesen provideálni bölcs ítéleti szerént idejénkorán, mivel már fenyegettetünk is az idegen nemzettől; officirek jövén, most is felkéredzenek be az városban, fenyegetődzvén azzal, hogyha most harmad negyed magokkal be nem bocsátjuk az városban, harmad s negyed nap mulva kérdezetlen két s három század magokkal is eljönnek; mindazáltal kglmes urunk mint eddég hogy egyet sem bocsátottunk bé, most eztet sem bocsátjuk, sem mást is; egyébaránt ilyen nagy helyen sokfelé kévántatván az vigyázás, magunkat kevés számuaknak ítélhetjük minden helyekre, közülünk is pedig sokan afféle munkára mely alkalmatlanok legyenek, arról Ngodat főkapitány uram ő kglme bőségesen informálhatja; mindazáltal mi bízván isten segedelmében, az míg lehet, fejünk fennállásáig teljes tehetségünk szerént oltalmazni igyekezzük és az Ngod hűségében állhatatosan végig megmaradni, várván az Ngod fejedelmi kegyelmességét. Ajánljuk az szent isten oltalmában

Ngodat mint kglmes urunkat. Kolosvár die 17. Maii anno 1686.

Ngodnak

méltatlan alázatos hívei, szolgái mostan Kolosváratt levő külső és belső minden rendek mp.

Külczím: Ilmo ac celsmo principi et dno dno Michaeli Apafi, dei gratia Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno nobis naturaliter clementissimo.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

CLXV.

1686. május 16.

Sennyey István levele Máramaros vármegyéhez.

Ajánlom szolgálatomat ajánlom Kgdnek, isten sok jókkal áldja meg Kgteket, szívből kivánom.

Fő generalis Csáki István uram ő nga parancsolatjából kelletett ide Szathmárra bizonyos számú lovas és (gyalog) seregekkel beszállonom, mely seregeknek sustentatiójára ugyanazon generális uram ő nga rendelte nemes Szathmár, Beregh és Ugocsa vármegyéket és az egész Máramarust; mivelhogy azért az felől megnevezett három vármegye már az magokra esett seregeknek élését rendben vette, és némely részét immár administrálta is, akarván azért Kgdet is ezen levelem által requirálnom, hogy Kgd is azon Máromarusra rendeltetett egy seregnek az élését az falukra proportionaliter felvetni és ad diem 25. mensis currentis ide Szathmárra beküldeni ne neheztelje. Egyébiránt ha ebben akármi okokból fogyatkozás talál lenni, ha mi kár követi azon districtust, ne énnekem, se senkinek másnak, hanem Kgtek magoknak tulajdonítsa, mert egyátaljában a mi azon egy seregnek élését illeti, valami módon leszen, de meg fogom vennyi. Azon élésnek pedig specificatióját in inclusis megküldöttem Kgdnek, s a kinek incumbál, azzal is közölje Kglmed a dolgot, el is várván az specificált napra. Kivánom, tartsa isten Kgdet jó egészségben.

Datum Szathmár 16. Maii, 1686.

Kgdnek jó akarója

Sennyei István, mp.

Egy holnapra való élése egy seregnek
vágó marha nro 32,
liszt cubul. 100,
kősó 15,

Ezeket Máromarus ad diem praefixum administrálja.

Külczím: Groso dno Melchiori Pogány inclyti comitatus Maromarus vicecomiti etc. dno mihi observandissimo. Huszt.

Máskézzel: Ehez hasonlót vittek Kővár vidékére is. Bécsben kell küldeni.

(Gróf Kemény József: Erdély Története Eredeti Levelekben. XXX. kötet.)

CLXVI.

1686. május 23.

Teleki Mihály levele Naláczy Istvánhoz.

Édes komám uram!

Tegnap Kgmednek elfelejtettem megírni, minthogy a mint Kgmed is látta, Bécsből is azt írják a követek, ott olyan hír van, hogy mi követeink kezéhez feles számú ezer aranyakat adtunk az ministerek corrumpálására és elméjeknek az békességre való inducálhatásra. Azomban Gyulai uram is írván, hogy olyat értett, belé fáradván mind ő felsége, mind confoederatusi az hadakozásban és sok költségben, békességre volnának inclinátusok, nem tudván azt is az az császár és nuncius apostolicus passusával járó ember miben expeditus. Ha a dolog úgy talál lenni, hogy a békességet akarják, mintsem az porta vagy azon ember által, vagy Sorban vajda által, tudja előbb meg, úgy tetszvén a mi kgmes urunknak ő nságának és Kgmednek is, talám nem ártana postán megírni a portára mind azt, hogy mi hír van iránt unk az német ministerek között, mind pedig, hogy egyébiránt is sajdítottuk az békességre való inclinatiójokat, minthogy mind maga, mind confoederatusi beléfáradtak a hadakozásban és a sok költségben, és hogy mostan öszvegyűjtött hadokkal próbákat tesznek e tavaszon és nyáron, de összre kelve, békességre adják elméjeket. Úgy kell írni, az a híre, azon ezer aranyakat, kiket a ministerek híresítettek, az portárúl küldték kezünkhöz, hogy az elméket corrumpáljuk a bécsi udvarban.

Gondolom, ezért talám valami tekintetünk is lenne a portán.

Ellenben meg kellene azt is talám írni, most írták Máramarusbúl:

Hogy a pápa tizenhatezer vég posztót vétetett Lengyelországban a kozák hadak ruházatjára.

Hogy az Brandenburgus hada (melyet tizenkétezernek mondanak) már Sziléziában érkezett, Magyarországban jön.

Mondanak 15 ezer svédet is készen lenni, de még nem tudják, az német mellé megyen-e vagy az lengyel mellé?

Hozzák a lengyel királynak is nagy készületét és Kamenyicz felé való igyekezetét.

Mindezeket úgy írhatjuk mi, az mint nekünk is hozzák.

Ez a dolog így tetszik az itt levő uraknak is. Isten éltesse Kgmedet. Kolosvár 23. Maii 1686.

Kgmed szolgája komja

Teleki Mihály mp.

Külczím: Tekintetes nemzetes Naláczi István uramnak, főhopmester kedves uramnak, komámnak.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

CLXVII.

1686. máj. 24—jun. 7.

A havasalföldi vajda levele a fejedelemhez.

a)

1686. máj. 24.

Illme princeps, dne, frater,
amice et vicine nobis benevole.

Az elmúlt napokban tolvajok és ebben a szegény hazában történt károkrúl az mint értettük volt, mi is másoktúl tudósítván Ngodat, választ tételében neheztelvén Ngod, hogy böcsületes híve illetlen nevében egyeledett: úgy is vagyon hogy az méltóságos udvarokban levő böcsületes hívek oly mocskos alkalmatosságokkal nem szoktak élni, mi is nem úgy írtuk volt Ngodnak, mint valóságos dolgot, hanem az mint másoktúl értettük, reménlvén, hogy Ngod inquisitióra bocsátatván, az tolvajok fölkerestetnének és szegénységink károkrúl contentáltatnának.

De nemhogy contentáltattak volna, sőt inkább újjobban is újult az tolvajok sok kártételök, mert az elmúlt

napokban Bárczaságbúl ismét ide béjüvén az tolvajok, Tergovistánál lévő Manasztya Ten-Deál nevő kalastromunkat fölvervén, jegumányi jelen nem létében az kalugyerekben vesztegettek meg és minden jovukat fölprédálván, azomban szokásunk szerint az kalastromokban sok ezüst eszközek is lévén, vittek el mindegy ötven oka ezüstöt érő marhákat és eszközeket, melyek is számos egynehány száz esztendőktül fogván levő vajdáknak beneficiumát vitték el, embereink üzőben vévén, vagy kettőt fogtak el bennek, az többi visszaszállottak az Ngod birodalmában, mely tolvajok mind barczaságbéliek.

Mi Ngodhoz úgy irtunk volt s mostis úgy írunk, bízván az jó atyafiságos szomszédságban, hogy Ngod által szegénységink igazsága kiszolgáltassék, nem akarván más utat követni, különben az barczaságiak ebben az birodalomban ílődvén, minden marhájok itt vagyon, könnyen contentáltathatnók szegénységinket, de azért tudósétottuk Ngodat, igazságunkat Ngodtúl kivántuk, igazíttassék és kárainkrúl megcontentáltatnánk, azon kalastromba Jegumánya tolvajok keresésekre Brassóban menvén, Ngod is méltóztatnék egy hiteles embert odaküldeni és azon károkat fölkerestetvén, nekünk megküldené, mert az oly nevezetes eszközek lehetetlen hogy föl ne találtassanak.

Mások indításábúl írja Ngod azt is, hogy Hunyad s Haczogbelieknek lett volna károk ide bé, az megeshetett, de mi nekünk abban semmi hírünk sincsen, sem senkitűl nem requiráltattunk, mert minden bizonynyal felkerestettük volna és igazságukban eleget tétettünk volna, az mindhogy senki igazságát akadályoztatni nem is szoktunk. Quibus in reliquo Illustritatem Vestram bene valere desideramus. Datum in civitate nostra Bukarest die 24. Maii 1686.

Illustritatis Vestrae

frater
amici et vicini
(oláh aláírás.)

Külczím: Ilmo principi dno Michaeli Apafi dei gratia principi Tranniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. etc. Dno fratri, amico et vicino nobis benevolo.

Más kézzel: Az 1686. 24. May költ havasalföldi vajda levele.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

b)

1686. máj. 28.

Illustrissime princeps, domine frater,
amice et vicine nobis benevole.

Ngod böcsületes 4 vagy 5 rendbéli (kikből egyiket meghitt böcsületes Ngodtúl s az egész országtúl fényes portára expediált követ uram ő kgme, úgymint Sárosi János uram által s a többieket böcsületes hívei, szolgái által) leveleit kedvesen vettük s azokból legelsőben is örvendezvén Ngod kedves egészségin, értettük Tököli uram Ngod s az egész ország ellen való ő kgme insolentiáit, mely ilyen történet nekünk nagy szomorúságot szerezvén, Istentúl szent felségétúl kivánjuk, hogy azokat messze távoztassa s távoztatván azokat, Ngod s az egész országnak könnyebbségire való kívánságinkat meg se vesse, ő szentségét alázatosan kérjük. Innen most semmi oly hírünk nem lévén, melylyel Ngodat tudósíthatnánk, hanem Ngodnak jelentjük s tudtára adjuk, hogy ma 28. May érkezvén ide hozzánk az fényes portai követ Oszmány Aga, ugyanazon követ az, mely mostani elmúlt télen is Ngodhoz expediáltatott, mely mostan is Ngodhoz menendő; ő kgmétúl semmi bizonyost nem érthettünk sem az menetelinek ratióját, csak az mint mások által észben vettük, hogy Ngodnak egy tollas botot s egy zászlót vigyen, mindazonáltal expeditiójának continentiáját nem tudván bizonyosan, Ngodnak nem írhattunk a felől bizonyosat, de kényszeríttetvén bennünket az jó atyafiságos szomszédság, azon követ oda meneteli alkalmatosságát tudtára adni Ngodnak nem akarók elmulatni, s azon követ úr érkezvén Ngodhoz, általa hisszük mindent bőven megérthet Ngod. Quibus in reliquo Iltatem Vestram bene valere desideramus. Datum in civitate nostra Bukorest die 28. May anno 1686.

Iltis Vrae frater amici et vicini benevoli.

(oláh aláírás.)

Külczím: Illustsissimo principi dno Michaeli Apafi dei gratia principi Tranniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. etc. dno, fratri, amico et vicino nobis benevolo.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában.)

c)

1686. jun. 7.

Illustrissime princeps, dne frater,
amice et vicine nobis benevole.

Meghitt Ngod böcsületes követ úr híve által való tisztességes levelét kedvesen vettük, ugyanazon követ uramra relegálván Ngod az (dolgot), ő kgme által mindeneket alkalmasint megértettük. Azonban Ngod leveléből is értvén, az mi Ngod s az egész országhoz való jó affectióink megköszönését, melyre nízve hitesse Ngod magával, hogy a miúta székünkben (lévén oly hites copulatio közt s az atyafiságos szomszédság is kényszeríttetvén bennünket arra, hogy egymásnak kedveskedjünk, szolgáljunk) jüttünk s az eleink, s régi familiánk is jó szomszédságban tartóztatván magokat Ngtokkal, mi is exemplumok után nyomdokozván, s előnkben vévén, követjük, s ennekutánna is fogjuk követni. Az mi az követ úr híve dolgát illeti, már ő kegmét visszabocsátván, reá bízott dolgokat hisszük bőven megértheti Ngod ő kegme által. Quibus in reliquo Illustrissimam Dominationem Vram bene valere desideramus.

Datum in civitate nostra Bukarest. Die 7. Juny, anno 1686.

Illustrissimae Dominationis Vestrae frater, amici et vicini benevoli.

(oláh aláírás.)
io Serban voevoda mp.

Külczím: Illustrissimo principi domino Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. etc. dno fratri, amico et vicino nobis benevolo.

(Eredetije szakadozott, a M. T. Akadémia birtokában.)

CLXVIII.

1686. máj. 25.

Bethlen Elek hadfölkelési rendelete.

Ajánlom Nagyságtoknak Kgmeteknek
köteles szolgálatomat.

A mi kgmes urunk ő nsga kgmes parancsolatja s az delegatus úri főrendek végezések, ő ngától adatott authoritásom szerint kelletett Ngtoknak Kgmeteknek írnom, kérem

nagy bizodalommal Ngtokat Kegteket, minthogy az hazának derekas és elkerülhetlen szüksége kivánja, minden kigondolható mentségeket félretévén, sem órát sem napot nem várván viritim, személy szerint szálljanak Deéshez, hogy onnét, mihelyen tudósíttatnak, késedelem nélkül, az hová kivántatik, indulhassanak. Egyébiránt tudom, a ki becsületit s hazája, szerelmesi szeretetit s kgmes urunkhoz fejedelmünkhöz való hűségét előtteviseli, ellenkezőt nem cselekeszik. Ha kik pediglen vakmerősködni találnak, a kin mi esik, magának tulajdonítsa: hitessék is el magokkal, az olyan szófogadatlanokat oly büntetés éri, minemű még e hazában nem hallatott. nem használván ebben az exemptio is senkinek, az mint a mi kgmes urunk ő nsga méltóságos parancsolatibúl is megértette Ngtok Kgmetek. Isten éltesse Ngtokat Kgmeteket s szerencséltesse. Kolosvár 25. Maii 1686.

Ngtok Kgmetek köteles szolgája
atyjokfia.

(Fogalmazvány Alvinczi Péter kezével a M. T. A. birtokában.)

CLXIX.

1686. jun. 2.

Sárosy János jelentése a delegatiónak.

Nemes Erdély országa nékem édes hazám, isten Ngtokat s Kgmeteket mostani bajos állapotiból szabadítsa.

Drinápolyon kül három órányi járó földnyire találkoztam az vezér ő ngával; Ngtok s Kgmetekhez expediált emberével, és az véle levő posta kezinél lévő kapikiha uram levelét, melyet kgmeteknek s Nagtoknak írt, felszakasztottam, és ujabban his includáltam, teljes reménységben lévén azon, hogy Ngtok s Kgmetek nem fogja neheztelni. Melyből az dolgokat látván, isten velem lévén, ügyekezem az Ngtok és Kgmetek dolgait úgy promoveálni, hogy lehessen az egész haza javára. Áldja isten Ngtokat s Kegyelmeteket találjam örvendetes állapotban. Datum in via versus Hadrianopolim die 2. Juny, anno 1886.

Ngtok s Kgmetek alázatos szolgája
Sárosi János mp.

P. S. Az ajándékban való lovak eddig, noha bajjal, de békével jöttek.

Külczím: Nemes Erdély országának három nemzetből álló méltóságos rendeinek alázatosan írtam.

(Eredetije a M. N. Muzeum birtokában.)

CLXX.

1686. jún. 4.

A Beszterczébe szorult nemesség jelentése Telekinek.

Tekintetes úr, nékünk bizodalmas jó urunk!

Isten Kglmedet szerelmes hozzátartozóival együtt boldogúl szerencsésen éltesse, kévánjuk.

Csaknem másfél héttűl fogvást, kiválképpen mindenik fordulóra az idegen hadaknak körülöttünk való forgások miatt az passusok securitása megbomolván, azonban várakozván magunk iránt való dolgoknak kimenetelek után is, ez okon esett késői tudósitásunkról Kegyelmedet böcsülettel követjük. Elérkezék uram Pünkösd napján nyolcz óra tájban hozzánk is Picolonimi generál mintegy kétezer német és magyar hadakkal, hat terhes tevéivel, élés szekereivel, sátorát az váras mellett való réten felvonatván, mindjárást tractára való személyeket kévána ki, s azok által hogy haladék nélkűl mellette levő hadainak három ezer kenyereket, száz vágó marhát küldjünk ki, derék táborokra pedig két ezer kis köböl lisztet készitsünk, kévánságát megizené. Nem lőn uram semmi helye magunk mentegető ratióinknak, az vágó marhát és kenyereket kiküldvén nekie, egész harmadnapig való tractálásink után is másfél ezer kis köböl lisztre nagy nehezen inducálhattuk; azt csak fel kellett, az kénszerítő szükségtűl viseltetvén, vállalnunk; okait más alkalmatossággal Kglmednek megjelentjük. Három száz köblit az lisztnek nemességűl vállaltuk; az többről az váras visel gondot, ez addig innen sohova nem akar menni. Az assecuratiót ígíri, mint leszen praestituma, az dolgok mutatják meg; Kglmednek bizodalmas urunknak instálunk, továbbra is jó informatióval bennünket éltetni ne difficultáljon. Bálintit uram ő kglme az németek idejövetelekben semmit nem tudván, azon nap ideérkezék, azoltától fogvást keresett ő kglme alkalmatosságot, Szebenbe az hagyott terminusra compareálhasson, de mivel az magyar hadak szintén Régen tájékáról is ma nagy csorda marhát hajtottanak ide s mint hallatik igen elszéledtenek, magunk is ő kglmét nem bátorkodtattuk; vévén az experientiákhoz képest az itt forgó dolgokban is segitségét ő kglmének. Egyébiránt úgy látjuk, passusa engedtetvén ő kglmének, oda való menetelét siettéti. Kegyelmed uram parancsolván, magunk alkalmaztatásával ez után is Kglmednek kedveskedni készek

vagyunk, ajánlván Istennek kegyes oltalmában Kegyelmedet. Datum Besztercze die 4. Junii, anno 1686.

Kegyelmednek

köteles szolgái
Orlai Miklós mp.
Kollataric György mp.
Harizonis F. Ferencz mp.
Balogh János mp.

Külczím: A tekintetes urnak, tekintetes nemzetes Széki Teleki Mihály uramnak (titulus) nekünk bizodalmas urunknak ő kglmének.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 3733.)

CLXXI.

1686. jún. 8.

Tholdalaghy jelentése a fejedelemnek.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagodnak, mint kegyelmes uramnak, isten Nagodat minden dolgaiban szerencséltesse, kévánom.

Nagyságod méltóságos parancsolatját nagy alázatossággal vöttem; én kegyelmes uram, valamire Isten segít, erőmmel, eszemmel felérek, tehetségem szerént mind Nagodnak, mind penig az országnak tehetségem szerént szolgálni el nem mulatom, csakhogy megvallom kegyelmes uram, hogy igen ember szükében vagyok, minthogy már az nemességnek innét Nagod parancsolatjából el kell menni, mert kegyelmes uram voltak köztek, az kikre kiváltképpen váron kivűl való strásáltatást és egyéb szükséges dolgokat szorgalmatoson véghezvitték. Ezen órában érkezék meg kegyelmes uram bizonyos emberem, kit is az német tábor vizsgálására küldettem volt, hogy hol legyenek, tegnap somkereki és szentandrási réten volt, onnét való mozdulása mikor lészen, végire nem mehettem. Én kegyelmes uram ezután is ha mit érthetek, Nagodat tudósitani el nem mulatom. Isten tartsa meg Nagyságodot jó egészségben sok esztendeig. Datum in Szamosujvár, anno 1686. die 8. Junii.

Nagyságod alázatos szolgája
Toldalagi János mp.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nékem kegyelmes uramnak adassék alázatosan.

(Gr. Kemény József, Erdélynek Története Eredeti Levelekben. XXXVII. kötet.)

CLXXII.

A június 8-iki portai expeditió.

a)

Fővezérnek.

Excellentissime domine,
domine mihi gratiosissime.

Cum clementissimis potentissimi ac invictissimi imperatoris gratiosas Excellentiae Vestrae medio magnifici domini Oszman Agha ablegati sui summo obsequio recepi litteras; pro clementiae imperialis testimonialibus ornamentis per eundem me insignitis, et fidelitatis debita offero obsequia et suae imperatoriae Majestati et Excellentiae Vestrae, quae totius orbis, in ipso vero fulgidae portae Ottomanicae, amota omni suspicione, testatur experientia; suae Majestatis imperatoriae clementiam et Excellentiae Vestrae gratiam demereri sincerae meae fidelitatis documenta in omne tempus testabuntur; uti enim hactenus, ita semper etiam imposterum mandatis imperatoriis et Excellentiae Vestrae me devinctum fore agnosco, nihil ambigens me et multis malis expositum hoc regnum ad impossibilia cum extremo ejusdem periculo, in quo a circumstanti et praevalente hostium multitudine sumus positi, cogere; quibus resistere inpares, quam evidens suae Majestatis imperatoriae exinde subsequatur jactura, sapientissimo Excellentiae Vestrae committo iudicio. Cum annotato domino magnifico Oszman Aga non sine cunctatione invicem fuimus praesentes, omnia eidem expectorando, meumque animi candorem juxta rerum exigentias eidem extradando, quae omnia ex magnifico domino eodem Oszman Agha Vestra Excellentia intelliget. Cum autem per expressum legatum meum generosum Stephanum Nagy ad Excellentiam Vestram proximis diebus missum uti mihi res ad ejus discessum innotuerunt, Excellentiae Vestrae notificare non praetermisi; ita post, quae mihi venerunt ad notitiam, (Excellentiam Vestram inter ardua negotia positam prolixo stylo molestare evitans) dare per eundem mei officii duxi. Excellentiam Vestram rogo demisse, ut verba denuo meo nomine dicenda benigne exaudire, ac nominatum fidelem legatum meum cum gratioso suo responso sine mora remittere dignetur. Deus Excellentiae Vestrae conatus felicitet, incolumemque conservet. Datum in civitate Cibieniensi die 8. mensis Junii 1686.

Excellentiae Vestrae

servitor humillimus

b)

Maurocordatus uramnak.

Illustrissime domine
nobis honorande.

Prolixitate litterarum Illustritati Vestrae molesti esse nolentes, per recentem legatum nostrum generosum Stephanum Nagy non pridem ad excellentmum dominum supremum vezerium expeditum, ut et residentem nostrum Matthiam Balo, post discessum nominati legati nostri exortas Illustritas Vestra ex ore ipsorum intelliget occurrentias; rogamus confidenter ipsas exaudire nomineque nostro repraesentandis verbis fidem adhibere, ac negotiisque nostris per nos experto reali suo candore adesse; legatique nostri regressum cum optato excellentmi domini supremi vezerii responso sinceram addere operam velit: nostra reciproca gratificandi experietur testimonia etc.

(Fogalmazvány a M. N. Muzeum birtokában.)

CLXXIII.

1686. jún. 9.

Kálnoky jelentése Theököly meneküléséről.

Alázatos szolgálatomat ajánlom mint jó uraimnak Ngtoknak s Kgmeteknek, isten ő felsége kivánt áldásokkal boldogítsa Ngtokat s Kgmeteket etc.

Kabos uram ő kgme sietvén elmenni, nekem nem kevés bajt hagya ő kgme, noha sok szókkal kértem, de nem marada itt, az hadak számára kenyeret kelletett szerzenem, mert csak harmad napra való élést hozván magokkal, úgy elélheztenek vala szegények, kivált az hosszas űzésben, hogy elfogyatkoztak vala; semmit az szekerekben sok élésből többet 25 köböl búzánál nem találtunk sok bajoskodással, melyet zászlónként kiosztván, azzal az kevés praemendával indulunk és ma Szászváros mellett hálunk; írtam előre még tegnap oda és Szász-Sebesbe, hogy valami gazdálkodás felől provideáljanak, mert az falukon semmit nem kaphatni, az egész föld elfutván Tököli miatt. Kabos uram Ngtokat és Kgmeteket sok dolgokról informálhatja, hogyha kalauzok jók lettek volna. Tornya uram ne késedelmezzék, emberi opinio szerént el nem szaladhatott volna, de ő kgme harmadfél órakor érkezvén hozzánk szintén négy órakor ütöttük meg az várost, Tököli penig

(az mint az várbeli becsületes emberek mondják) három órakor ment el, itt az hegyeken subsistálván, mihelyt meglátta az sok sereget, az mint béereszkedtünk, s hogy oly nagy impetussal s nyargalva jöttünk az seregekkel, azt mondotta, soha ellenséget úgy ellene jönni nem látott, mü az janicsárságot elszakasztván tőle, úgy hiszem 150 hullott el bennek, de az elszaladtak felől azt mondják az Havasról lejött oláhok, hogy igen felesen elhullottak, sőt az Tököli mellett levő katonákban is igen sokat elvertek bennek, egy jó paripáját is elnyerték. Igen jó kalauza lévén, igyenesen Facsatra szaladott. Gyulafi előre lévén strásálni, mintegy 250 magával az Jósika Gábor uram mellett lévő nemesség rátalált, összvepuskázván, elhullottak ezekben kilenczen és amazok az Körös felé elvarrottak.[1]) Az föld népe tegnapelőtt és tegnap hoztanak feles rabokat bé, kik közűl az kik alföldi magyarok voltak tízig elbocsáttatám. Janicsárokat és rácz szimenyeket nem tudtam hová tenni, drága lévén az praemenda, udvar bíró uramnak sem lehetett tartani, elbocsáttattam volna, s úgy az föld népe mind levágta volna útjokban, im az lajstromokat elől küldöttem, azokat elvitetem, már Szebenben bevitessem? vagy mit parancsol Ngtok s Kgmetek felőle, tudósítson. És mely felé dirigáljuk utunkat Szász-Sebesen túl? magam az táborra menjek-e? vagy Szeben felé? Jancsár zászló 2. az somlyai sereg előtt. Egy néhány szép öszvérek is vannak, ha solemniter illenék mind azokat az rabokkal együtt bevinni, informatiót kivánunk Ngtoktól s Kgmetektől. Irtam vala tegnapelőtt is fáradott állapotomban rövideden, mely nehezen esett az hadaknak, hogy meddig űzni voltunk 12 órakorig s vissza 3-kor érkeztünk, semmi nyereséget nem találtunk, hanem az kik nem ellenségre, sőt gyalázatos prédálásra jöttek, mindeneket azok zsákmányolottak fel, volt 100 élésszekér, abból üressen 9 került elé, az sok pénz, drága menték köntösök kiknek maradtak kezeknél, alkalmasint felnyomoztuk; az Istenért reménykedik az vitézlő rend Ngtoknak s Kgmeteknek, hogy ilyen sanyarú fáradságoknak méltó s megigért jutalmának felnyomoztatása után érezhessék gyümölcsét, hogy ő kgmek is minden alkalmatosságokban szívesen, híven s hasznosan szolgálhassanak az mü kgmes urunknak ő ngának és az szegény hazának. Az elinduláskor generalis uram ő kgme sok nyereséggel, bő éléssel biztatván s szívesítvén az vitézlő rendet (melyet obtinálhattak is volna) már úgy megszomo-

[1]) Varrantani: fugam olandestinam arripere, vakarodni.

rodtak, hogy az gonosz emberek miatt frustrálódtak. Ezekután ha mi occurrentiák lesznek, ismét Ngtokat, Kgmeteket tudósítani el nem mulatom, várván alázatosan mindenekben az Ngtok s Kgmetek parancsolatjától, maradok, míg élek

Ngtoknak s Kgmeteknek holtig való
alázatos szolgája
Kálnoki Sámuel, mp.

Hunyad 9. Junii anno 1686.

Külczím: Méltóságos és tekintetes Erdély országának tanácsúri főrendeinek és én nekem bizalmas jó uraimnak ő ngoknak s kgmeknek alázatosan adassék.

Más kézzel kivül: Kálnoki Sámuel uram levele költ 9. Juny anno 1686.

(Eredetije a M. N. Muzeum birtokában.)

CLXXIV.

1686. jún. 10.

Menedéklevél a Scherffenberghez küldött követek számára.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes, fidelibus nostris universis et singulis cujuscunque status, conditionis, gradus, honoris, ordinis, officii, dignitatis, praeeminentiaeque et functionis hominibus, ubivis in ditione nostra constitutis et commarantibus, praesentes nostras visuris, lecturis vel legi audituris, Nobis dilectis, salutem et gratiam nostram!

Tekintetes nemzetes Bethlen Miklós, Gyulai Ferencz, Dániel István uramékat és Téglás János hívünket ő kegyelmeket expediáltuk ország közönséges javára nézendő dolgok végett méltóságos gróf Scheffenbergh generálishoz ő kegyelméhez. Parancsoljuk azért feljebb megirt minden rendbeli híveinknek kegyelmesen és igen serio, mindenütt mingyárást legyenek szállásadással, gazdálkodással és késedelem nélkül jó erős postalovak adásával. A lovak jó egész készülettel legyenek, úgy, hogy ha visszavinni kivántatik, fogyatkozás és késedelmeztetés nélkül jöhessenek rajtok udvarunkba; különben cselekedvén, ha kiknek késedelmeztetések és lovaknak nem adásáért megakadályoztatnak és fogyatkoznának, elhitessék minden kétség nélkül magokkal, csalhatatlanúl kemény animadversiónkat tapasztalják magokon. Secus nec facturi, praesentibus perlectis exhibenti

restitutis. Datum in civitate nostra Cibiniensi, die decima mensis Junii anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto.

M. Apafi mp. (P. H.)

A lap alján: Salvus passus.

(Eredeti patens alakban a fejedelem nagy pecsetjével ellátva gróf Kuun Géza levéltárából.)

CLXXV.

1686. jún. 16.

Maurocordatus levele a fejedelemhez Sárossy követségéről.

Celsissime princeps ac domine mihi colendissime.

Qua sinceritate, qua diligentia, qua industria Celsitudinis Tuae servitiis hac etiam occasione insudatum fuerit, satis contestabitur generosus dominus Joannes Sarossius, magnus protonotarius regni ipsius et ad fulgidissimam portam legatus si ad amussim contestari voluerit; sine respectu ad accusatorum oblocutionem, malevolorum invidiam, ad laborum taedium pro ipsius gloria et emolumento atque pro regni ipsius commodo maximo conatu allaboratum est, deus optimus augeat clementiam, ac benignitatem excelsi supremi vesirii domini mei benignissimi, qui auditis rationum ponderibus, favorem suum Celsitudini Tuae praestitit, tantam ipsius propensionem in se demereri studebit ex innata sibi gratitudine in servitiis Celsitudinis Tuae summa semper observatione adhibita opera spero Clementiam Tuam veluti in clientis sui praesentem meum statum respecturam benigno intutu, atque per ulteriorem suam in me gratiam, me ad perpetua servitia devincturum. Deus altissimus Celsitudinem Tuam ad nestoreos annos conservet incolumem atque felicem, et inimicos atque osores pedibus ipsius prosternat.

Celsitudinis Tuae

ad servitia sincere paratus
Alexander Maurocordatus.

Datae Sophiae die 16. Junii, anno 1686.

(Eredetije a M. N. Muzeum birtokában.)

CLXXVI.

1686. jún. 17.

Bethlen Gergely jelentése a fejedelemnek.

Méltóságos erdélyi fejedelem. érdemem felett való keglmes uram.

Nagod méltóságos parancsolatját alázatosan vettem, kihez képest minden késedelem nélkűl azon Nagod méltóságos parancsolatját véghezvinni tehetségem szerint igyekeztem. Mivel peniglen kegyelmes uram Nagodnak sok ország gondjait tudom, az úrnak fő generális urnak mindeneket megirtam, az melyek az Nagod méltóságos parancsolati iránt való dolgokat illetik. Ezzel ajánlom Ngodat keglmes uram méltóságos házával az jó Isten oltalmában és maradok

Nagod alázatos igaz
kisebb hive és szolgája
Bethlen Gergely, mp.

Ekemezei réten anno 1686. die 17. Junii.

Külczím: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem érdemem felett való kegyelmes uramnak adassék.

(Gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXXVII. kötet.)

CLXXVII.

1686. jún. 19.

A fejedelem rendelete a bécsi követeknek.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Spectabilis magnifice, generosi item prudensque ac circumspecte, fideles nobis sincere dilecti, salutem et gratiam nostram. Büdeskuti által lett Kegmetek tudósítását sok várakozásunk utánra vettük kegyelmesen. Az dolgokbeli hűséges szorgalmatoskodásában semmit nem kételkedvén, tovább kivántató szives maga alkalmaztatását is kivánjuk; a die 22. Maji miben forgattanak és mostan is miben legyenek az ide alá való dolgok, holmi egyéb szükséges occurrentiákkal együtt böcsületes úri és főrendű deputatus hiveink az mi tetszésünkből lett írásából Kegmetek megértheti azok iránt kivántató maga alkalmaztatásival együtt, parancsolván kegyelmesen Kegyelmeteknek, azok iránt fogyatkozást ne is tegyen. Eisdem gratiose propensi

manentes. Datum in civitate nostra Cibiniensi 19. Junii 1686.

M. Apafi mp.

A lap alján: Bécsi követ uraméknak.

Külczím: Spectabili, magnifico, generosis, prudenti, ac circumspecto Joanni Haller de Hallerkő, consiliario nostro intimo, Sigismundo Perneszi de Osztopan alteri aulae nostrae magistro, Mathiae Miles senatori civitatis nostrae Cibiniensis et Michaeli Inczédi de Várad ex praecipuis aulae nostrae familiaribus, legatis nostris solennibus ad sacram Romanorum imperatorium Maiestatem, fidelibus nobis sincere dilectis.

(Eredgti, gróf Kemény József. Erdély Története Eredeti Levelekben. XXXVII. kötet.)

CLXXVIII.

1686. jún. 19.

A Scherffenberghez küldött követek utasítása.

Instructio pro spectabili ac generosis, prudenti item ac circumspecto Nicolao de Bethlen ac Michaele Daniel de Vargyas, tabulae nostrae judiciariae jurato assessore, et Joanne Téglás senatore civitatis nostrae Coronensis, nostris ad excell. dominum Fridericum comitem de Scherffenberg ablegatis.

Minél hamarébb ő klmek útjokat maturálván, ha az generálhoz ő klméhez érkeznek szónkkal becsülettel köszöntvén, levelünket adják meg.

1. punctum ha azt mondja . . . *(innentől kezdve Alvinczy Péter Okmánytár I. kötet 260—1. l., azután következik)*

Az említett levélnek continentiája ez:

Excellentissime domine observandissime!

Jam videtis, quod omnia . . . *(innentől kezdve közölve maga a levél Alvinczy Péter Okmánytár I. k. 262—3. l.)* omni officiorum genere demerebitur.

Isten pedig Kegyelmetek útját szerencséltetvén, hozza vissza hozzánk kívánatos válaszszal. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 19. Junii anno 1685.

Michael Apafi mp.

(P. H.)

Ispán nevű ételfogónkat, kit Kegyelmed után küldöttünk volt, Scherffenberg elfogatta s Szakmárra vitette, Kegyelmed kiszerzésében s elbocsáttatásában munkálkodjék.

(Eredetije Orsz. levéltár E. F. L. XVI. Nro 121.)

CLXXIX.

1686. jún. 19.

A delegatió bizonyságlevele, hogy az erdélyi várakba német hadakat nem ereszt be.

Nos status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, notum testatumque reddimus, quibus competit universis, quod nos dolenter sane et acerbe intellexerimus aulam sacrae caesareae et regiae Maiestatis a quibusdam oblique informatam esse, quod nimirum assecurationem dederimus, si exercitus caesareus Transylvaniam intraverit, praesidia suae Maiestatis in nostras civitates et fortalicia recepturos. De qua re quod cum nemine tractaverimus, eo magis concluserimus, imo nec in cogitationes nostras mentio istius rei ascenderit, bona fide christiana recognoscimus harum nostrarum trium nationalium sigillorum nostrorum munimine roboratarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in civitate Cibiniensi, die decima nona mensis Junii, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto.

(Fogalmazvány gróf Kemény József. Erd. Tört. Ered. Lev. XXXVII. kötet.)

CLXXX.

1686. jún. 25.

Nagy István portai követ jelentése.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint kgmes uramnak, hogy isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, istentől kévánom.

Én kgmes uram, noha sok kerülésem után, de isten jó voltából 17 praesentis beérkezvén, az vezért Philippinél értem, 19. eiusdem velem szemben lévén, midőn az Tököly uram exactióit k rkedékenségit s egyéb alkalmatlan az hazában való cselekedetit mind szóval előszámláltam volna s mind penig írásban beadtam volna, mondá, mit csinál s ki parancsolatjából mívelte az eb, az mit mívelt, melyre

mondék: azt mondja, Ngod s hatalmas császárunk parancsolatjából jött be s azért míveli, sőt hogy mikkel kérkedik, azokat is megmondván, felelé, kicsoda az az haraszanasziti köpek, hogy ő az erdélyi király eleiben tétetnék, jól tudom már én huszonhat esztendőktől fogván való igaz hűségét s szolgálatját mind uradnak s mind az országnak, nemde nem te általad izentem-e meg az erdélyi királynak, hogy ne gondolkodjék, mig én élek s míg hatalmas császárunk hűségében megmarad, hogy más neki eleiben tétettessék; melyre mondék, úgy vagyon kegyelmes uram, hogy Ngod általam izente s ajánlotta is magát az én kgmes uramnak, melyet én ő ngoknak meg is mondottam, azszerént ő ngok örvendezvén rajta, úgy is hiszik mostan is, de ez az Tököly uram maga biztatása s cselekedeti hunnan legyenek, ő nagok meggondolni nem tudják, mivel hazánk szabadságának felfordítására s kánonink elrontására soha sem Ngod, sem az szegény ország hatalmas császárunknak okot nem szolgáltattunk, sőt engemet ugyanazért küldettek még vissza Ngodhoz, hogy megkérdjem s végére menjek Ngodtól. hogyha ezen dolgok Ngod tetszéséből s parancsolatjából vadnak-e, nem-e, melyre mondá, úgy vagyon, tőlem kéredzett. hogy Munkács segítségére hadd menjen által Erdély országán s én írtam, hogy ha Erdélyiek akadályt benne nem találnak s megbántodásokra nem leszen, menjen el, de az erdélyi királynak csak kisebb dologban is véteni ne igyekezzék, sőt mindenekben magát Ngod kévánsága szerint alkalmaztassa, de hogy ő odamenjen s azt mivelje, ki adott neki arra fermányt. már meg írtam az szerdárnak, hogy hivassa maga mellé s tartsa ott, míg Isten engemet is alá viszen. igen igen nagy haragja volt akkor ellene, sokszor szidván. Oszmány Aga is az én szemben létem előtt érkezvén meg, szintén igen megcsinálta volt az vezér elméjét, nagy jó emlékezettel lévén mind az vezér, mind egyesek előtt Ngod felől. Az németek mennyiségéről tudakozódott, mondottam 20 ezernek, de nem hitte, mondván, hogy az végekből mindenünnen azt írják, hogy nincs több hat-hét ezer embernél, Kaprarának is fogván el egy íródeákját, az is azt mondja, hogy nincs több. Ngod Oszmány Aga által tött resolutióit. hogy eddig miért nem resistált nekik, helyesnek itélte, Tököly uram nem az szerdárhoz, hanem töstént ide befogván, miben legyen dolga, Sárosi uram Nagyságodnak bő szókkal fogja referálni. Az vezér elméje kegyelmes uram isten jóvoltából az Ngod részéről jól van disponálva, az több ministereket is igyekeztük tehetségünk szerént csinálni, de meg kell azt kgmes uram vallani, hogy az más

résznek is vadnak factori, és hogy Ngod is az mostan fenforgó alkalmatlanságokhoz képest magát alkalmaztassa, gyenge itéletem szerént szükségesnek lenni látom. Engem kgmes uram az vezér magával elviszen Lándorfejérvárig, megparancsolta, hogy odamenvén, szemben leszen Tököly urammal, meghallgatván panaszit is, azután ad választ nekem is; ha mi oly dolgok interveniálnak penig az alatt Ngodat tudósítani el nem mulatom. Ezeknek utánna istennek áldását kévánom Nagyságodra mint kgmes uramra terjedni. Datum in castris ad Szofiam positis die 25. Junii anno 1686.

Ngod méltatlan legkisebbik
szegény szolgája
Vizaknai Nagy István mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek etc. nekem kegyelmes uramnak ő ngának adassék.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában.)

CLXXXI.

1686. jú l. 6.

A fejedelem rendelete a Kővárban levő őrségnek.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Generosi, egregii, nobiles, agiles et strenui, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Teljes tehetségünkkel igyekezünk azon, miképpen tehessünk eleget római császár ő eelsége kivánságinak, de az ittben lévő hada Bécsben lévő követeink által való tracta után nem várakozván, és ő felsége kegyelmes oblatiójával mindenekben ellenkezőt követvén, aligha ide Szeben alá is el nem jő, mi mindazáltal istenben ő felségében reménlvén, ki is minden dolgainkat eddig emberek elméje felett szerencsésen folytatta, reménljük, hogy akaratjok ellen is hamar időn birodalmunkból ki kell menniek s bennünket ez szegény hazával tőlök megszabadit és kglmetek s hűségtek is felőlünk való jó hireknek hallásával megörvendeztetik. Kglmeteknek és hűségteknek azért vice kapitány, fő s vice porkoláb, udvarbiró, és több tiszt hiveinknek, és az egész praesidiariusoknak kegyelmesen és serio parancsoljuk, hozzánk tartozó igaz hűségekben állhatatosan maradjanak meg, elhitetvén magokkal, a kik hűségesen viselik magokat,

kglmességünket magokon megtapasztalják, a kik pedig hűségtelenségben találtatnak, mind istentől, mind emberektől büntetést várhatnak, különben is hitesse el kglmetek s hűségtek magával, isten mindezeknek jobb végit adja hamar üdőn. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Cibiniensi, die 6. Julii, anno 1686.

M. Apafi, mp.

A lap alján: Kővárba.

Külczím: Generosis, egregiis, nobilibus, agilibus et strenuis Michaeli Katona de Berkesz, vice capitaneo, Stephano Bucsi de Varad supremo, ac etiam vicecastellanis, Stephano Dioszegi de Dés provisori, coeteris quoque officialibus, ac universis et singulis praesidiariis nostris etiam Siculicae nationum et Saxonicae peditibus arcis et bonorum nostrorum districtusque Kőváriensis etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 3735.)

CLXXXII.

1686. jú l. 11.

A máramarosiak bizonyság levele Dolhay mellett.

Recognoscimus tenore et testimonio praesentium, significantes, quibus expedit universis: quod in anno currenti 1686. mense Aprili labente, dum sacratissimae caesareae regiaeque Majestatis milites hic in comitatu nostro Maramorusiensi quartirizantes exactionem portionum severius ursissent, multos incaptivassent, executionesque fecissent ubique ferme militares, ob quod officiales comitatus, vicecomes, judicesque nobilium, caeterique nobiles praecipui, in latebras Alpium, aliaque receptacula se abdere sunt coacti; in tam turbata rerum facie, auditi sunt latrones ex diversis locis advolare et conglomerari, putantes jam pessum iisse et susque deque sine ordine et capite haberi omnia; qui tamen ne in aliquod quartirium militum claudestinum possint facere impetum, significatum est tempestive excellentissimo dno dno generali de Veterani per eos, qui nondum erant dispersi, quod sua excellentia accepit cum gratiarum actione, cavitque diligentius malum, adhibendo vigil as plures et frequentiores. Exeunte autem militia suae Majestatis ex hoc quartirio, in silvis clam conglomerati illi latrones ceperunt diffundi etiam in apertos campos, qui antea fortissimis Germanorum militibus se ostendere non

audebant. Comitatus non modico temporis intervallo elabente, post dispersionem suam supraspecificatam ad suos lares et penates sensim pedetentimque rediens ac revertens, quaestionem dum cepisset facere de conglomeratione illorum latronum, et aliquid etiam grandius, domini officiales in illos voluissent moliri, interea clam se per avia loca Munkatsinum versus receperunt, unde etiam paulo post dispersi sunt, qualiter conglomerati latronum more, taliter dispersi. Quod autem aliquo comitatus magnate vel officiali instigante vel practicante illi fuissent suscitati aut convocati, id firmissime negamus. Testis esse poterit excellentissimus dominus dnus generalis a Veterani, cui saepissime dominus vicecomes talia insinuavit, insinuatumque etiam per alios, qui adhuc erant praesentes, dum exitus militiae appropinquabat. Testibus itaque conscientiis nostris inculpabiles fatemur, attestamurque tam officiales, quam magnates comitatus nostri, signanter etiam spectabilem ac generosum d. Georgium Dolhai, qui merito insons ac innocens istius est accusationis. Quod autem idem dnus Dolhai victualia Munkatsinum suppeditasset, nunquam vel minimus nostrum id audivit, notitiam nullam ejus rei habemus. Nam quod attinet currus victualia portantes per dnum capitaneum Joannem Molnar interceptos, nobis relatum est pro certo, subditos et currus d. Georgii Gyulafii fuisse, qui dnae conjugi ejusdem portarunt victualia, quod forte aliis quoque mediis comprobabitur. Super quibus hanc fide nostra mediante sigillisque comitatus roboratam damus attestationem nostram. Ex congregatione nostra die 11. mensis Julii anno 1686. in oppido Szigeth celebrata.

Universitas dominorum magnatum et
nobilium comitatus de Maramorus.
(Négy pecsét)

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

CLXXXIII.

1686. jú l. 15.

A császár az erdélyi rendeket biztosítja kegyelmérül.

Leopoldus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus.

Magnifici, egregii, strenui et nobiles, prudentes ac circumspecti, fideles syncere dilecti. Non modo ex litteris

vris, quibus vestros ad nos legatos comitati estis, pluribus intelleximus, verum etiam nobis ab iisdem uberius exposita sunt negotia ipsis a vobis unacum principe Transylvaniae commissa, quos et benignissime audivimus, et devotioni fideique vestrae luculentius per ipsos testatae pari correspondimus propensione, prout ex resolutionibus nostris, tractatuque cum iisdem concluso clarius elucescit et ab ipsismet legatis reducibus, quibus indubiam fidem habebitis, fusius percipietis, ad quos proinde nos referimus, vobisque in reliquo protectionem gratiamque nostram caesaream regiamque denuo clementissime offerimus. Datum in civitate nostra Viennae die decima quinta mensis Julii, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto, regnorum nostrorum Romani vigesimo octavo, Hungarici trigesimo secundo, Bohemici vero trigesimo.

Leopoldus, mp.

T. H. Henricus Comes a Strattmann, mp.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeque Mtis

Steph. And. de Weindenburg, mp.

Külczím: Magnificis, egregiis, strenuis et nobilibus, prudentibus item et circumspectis, fidelibus syncere nobis dilectis N. N. universis statibus provinciae Transylvaniae.

(Eredetije a M. N. Muzeum birtokában.)

CLXXXIV.

1686. jú l. 16.

A kolosváriak folyamodása a fejedelemhez.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Nagodnak mint kglmes urunknak.

Isten Nagodat keglmes urunk szegény hazánk oltalmára kévánatoson boldogúl sok esztendőkig éltesse, szívből kévánjuk.

Nagod kglmes parancsolatját alázatoson vettük kglmes urunk. Szegény extremitásban forgó véghelyünknek Kolosvár várasának oltalmazása felől Nagod kglmesen mit parancsoljon, értjük; hogy Nagod kglmes urunk atyai gondviselésével rólunk meg nem feledkezik és (kit Isten ne adjon) annak idejében keglmesen succursust is ígír, Isten Nagodat érette megáldja, mi is alázatoson megszolgáljuk Nagodnak mint kglmes urunknak. Mi keglmes urunk vérünk utolsó cseppiig igyekezünk ez szegény vég hazának oltalmazásában

híven forgolódni, Nagod ez iránt való kglmes parancsolatját is előttünk viselvén, minthogy peniglen az Nagod kglmes parancsolatjának titulusa, az mint látjuk, szól ez szoros igyben ide confugiált külső nemességnek is, erre nézve innen mostan az táborra készült s induló félben levő néhány nemes atyánkfiait megtartóztattuk, míg Nagodnak alázatoson értésére adjuk, instálván alázatoson Nagodnak, méltóztassék Nagod ő keglmeknek itt maradásokat keglmesen megengedni, nem alább való gradusban szolgálván velünk együtt itt e véghelyben ő keglmek az hazának és Nagodnak, mint az mezőbeli hazafiai.

Isten éltesse és tartsa meg Nagodat keglmes urunk szegény hazánk jovára s megmaradására.

Kolosvár die 16 Julii anno die 1686.

Nagodnak alázatos szolgái

Kolosvár városnak lakosi és minden rendei, tisztviselői közönségesen, mp.

P. S. Mind Kolos, Doboka és Belső Szolnok vármegyéből is az nemesség, kik vagy beteg házok népéhez, vagy élésért bejöttenek és mostan itt tapasztaltattak, nem lehetnek többen kglmes urunk mintegy tizenhaton vagy huszan.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagának s nekünk kglmes urunknak ő nagának nagy alázatoson.

(Eredetije gróf Kemény József. Erd. Tört. Ered. Levelekben. XXXVII. kötet.)

CLXXXV.

1686. jú l. 19.

Bethlen Elek jelentése a delegatiónak.

Tekintetes és méltóságos urak, urunk ő nságának tanácsi, és minden felső közép és alsó renden levő, tekintetes deputatus igaz hivei, nekem érdemem felett jóakaró uraim.

Ngtok s Kigyelmetek levelit igen alázatosan vettem jó akaratját, tudósítását alázatosan megszolgálom, parancsolatokat penig öcsém urammal Macskási urammal isten segedelméből effectuálni teljes tehetségemmel igyekezem, Sárosi János itélő mester uram által penig szóval mindenekről Ngtokat és Kigyelmeteket bővön tudósíttattam és kérem alázatosan Ngtokat s Kgteket, méltóztassék továbbá is az mi kgmes urunkkal Ngtok és Kigyelmetek engemet Macskásy

uramtól tudósítani és mindkettőnknek bővön parancsolni az több dolgokról. Ajánlom ezzel az jó Istennek Ngtokat és Kigyelmeteket és maradok

Ngtok Kigyelmetek

alázatos szolgája
Bethlen Gergely, mp.

Anno 1686. 19. praesentis.

Külczím: Az mi kegyelmes urunk ő nga mellett levő felső, közép és alsó renden levő úri fő és minden deputatusi rendeknek ő ngoknak és kigyelmeknek alázatosan adassék.

Más kézzel: Anno 1686. 19. July költ Bethlen Gergely uram levele.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában.)

CLXXXVI.

1686. jú l. 27.

Baló Mátyás portai kapikiha jelentése a fejedelemnek.

Kgmes uram!

Micsoda karban forgottak Ngod és édes hazánk iránt az egynéhány napok alatt az dolgok, Nagy István uram ő kgme Ngodnak bővön declarálhatja, annak olvasásával Ngodat nem terhelem. Mostani állapotokról penig kgmes uram írhatom, holnap az vezér megyen az eszéki hídhoz, mindenfelől odagyűltek s gyűlnek az hadak, ott tészen egész dispositiót és úgy indúl három napok mulva Buda felé. Bizony dolog, az német Budát keményen víjja, hogy mig az segéltség elérkezik, apprehendálhassa, de az bennlevő törökök is tudván már az segéltségnek közel való létit, emberűl oltalmazzák. Ezek oly resolutióval vadnak, csak megharczoljanak, kié lesz az győzedelem, isten tudja. Kgmes uram mégis alázatosan könyörgek Ngodnak, mint ez előtt is sokízben cselekedtem, engem is nyomoruságos és terhes szolgálatot ezen táborozásnak alkalmaztosságával viselő szegény szolgáját Ngod ne hagyjon, az mely kegyelmességivel más ilyen állapotbéli szolgáit Ngod éltette, engem is azon fejedelmi kgmességivel éltetni méltóztassék, isten is Ngodat érette megáldja, én is vékony állapotom szerint Ngod kegyelmességit életem fogytáig alázatoson megszolgálni el nem mulatom és maradok Ngod alázatos legkisebbik szolgája Baló Mátyás, mp.

Ex Castris Turcicis ad pontes Eszekianos prope positis 27. July 1686.

Külczím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek természet szerint való jó kgmes uramnak ő ngának irám alázatosan etc.

Más kézzel küllapon: 1686. die 7. Augusti Nagy István uram hozta Baló Mátyás uram levele.

(Eredetije a M. N. Muzeum birtokában.)

CLXXXVII.

1686. jú l. 22—23.

A bécsi követek jelentései.

a)

1686. jú l. 22.

Pernyeszy Zsigmond levele Telekihez.

Mint uramnak ajánlom Kiemednek uram köteles szolgálatomat. Idvességes áldásokkal boldogitsa Isten uram Kglmedet szerelmesivel, kivánom.

Noha uram sokszor nyujtatott oly bizonyos reménségünk, hogy az ő felsége kegyelmességéből expediáltatunk Bécsből s tisztességesen visszabocsáttatunk édes hazánkban, de mindeddig kelle várakoznunk az ellenünk titkon munkálódó gonosz emberek miatt. Az dolog penig uram historice igy volt. Még ide feljüttünkben Pater Dunottal együtt jüvén, Trincsinben az úr Haller János uram megbetegedék, mely miatt kételenségből Trincsinben kelletvén maradni, az postákra adott pénzből ada ő nga én kezemhez száz tallért, hogyha hamar nem jöhetne, s az alatt kivántatnék az leküldés, lenne miből pénzt adni postára, ezt mikor ki olvastuk az szálláson, Dunod uram is jelen volt, mind azt mind az urnál lévő több költséget s más emberek vásárlásra adott pénzét is az úr ládájában meg látván, mindjárt angariálni kezde bennünket. No ti (ugy mond) 40.000 aranyat hoztok mostan, az melylyel az ő felsége miniszterit corrumpáljátok. Az mindennap igy lévén, az isten megbetegité ő kiemét, oly betegen vittem Bécsben az ő felsége méltóságos tekintetiért, hogy még az utban gondoltam, hogy meghalott is, majd hat hétig feküdt; midőn osztán meg gyógyult volna, avval insinuálta ő felsége előtt magát s több nagy rendek előtt is, mely dolog (minthogy nagy átkokkal s esküvésekkel bizonyitotta) nem kicsiny suspiciót szerzett ellenünk, udvarnál penig az nagy

emberek között nagy confusiót; midőn ezt uram mi megértettük volna, (már az úr is Bécsben érkezett volt utánunk) esküdtünk földre mennyre, mentettük magunkat mind ő felsége s mind az méltóságos nagy emberek előtt, annyira, hogy az suspicio alól is nagy részént szabadosok leszünk vala, hanem midőn már szintén el bocsáttatásunkat reméljük vala, én nem tudom uram, mások seductiójából-e, vagy penig maga gyermeki gonosz indulatjából, az urfi Haller Jósef uram (szeginy vén atyjának nagy keserüséginek öregbülésére, nemzetének becstelenségére, nekünk nagy gyalázatunkra, magának penig veszedelmére) árula el bennünket, mert midőn ő felsége gratiájában nem insinuállhatta volna különben magát, privata audientiát solicitált, melyet midőn jó darab ideig nem obtineálhatott volna, irt ő felségének egy levelet, melyben irva az volt, hogy mi adtunk M. Badensis fejedelemnek 32.000 aranyat a végre, hogy az legyen magáé, 6000 adtunk a végre, hogy avval másokat is seducáljon részünkre. Saponara urammak penig adtunk 14.000 aranyat ugyan mind egy végre, de ha ő neki audientiája leszen ő felségénél, több dolgokat is jelent meg ő felségének; ő felsége mint istenfélő keresztyén monarcha, az audientiát nem denegálta, hanem igen titkoson felhivatta, ott is midőn ő felsége mind ezen irásrúl s mind egyéb dolgokrúl megkérdezte volna, ugyan ezeket szóval is bizonyitotta, sőt avval többitette, hogy 60.000 aranyunk volt, az melynek 30.000 ezerit az török küldötte énnekem (minthogy én féltörök vagyok) Spinola nevő olasz által (értette Francisko uramot) s én hoztam fel, az 30.000 aranynak 14.000 Nagy Pál uram hozta fel, az többire cambiumot hozott, de arcus papirosok kellenének uram annak leirására, milyekkel vádolta uram azokat az nagy embereket s minket is ő felsége előtt. Ilyen állapottal ítílje meg uram Kglmed, az elébbi suspicio mennyire újulhatott meg, és bizony mi mindnyájan rosszúl jártunk volna, ha az tstennek kiválképpen való gondviselése, s az ő felsége császári gratiája nem járult volna hozzánk, de az isten oly gondot viselt reánk, hogy az lelkiismeret az urfiat megrettentvén, valamit azelőtt irt volt s az audientián is ő felségének mondott volt, azt másnap ő felségének irt levelében meg visszamondotta s irta, hogy valamit irt s mondott volt, az mind hazugság volt, és abban semmi igaz nem volt. Midőn ezt ő felsége látta volna, hogy csak gyermeki hazudozás, mint okos és felséges monarcha, csak elhallgatta volna ő felsége, de az ördög ismét más nagyobb gonoszt öntvén az urfi szivében, ment Badensis

fejedelemhez, ott ismét azt mondotta, hogy ő felsége méreggel el akarja vesztetni, azért magára vigyázzon, ezen osztán még nagyobb confusio lévén, arestáltatott, mely miatt ismét két hétig kellett késnünk; látván osztán ő felsége s az méltóságos tanács is ártatlanságunkat, minket ő felsége még az elmúlt csötörtökön elbocsátott tisztességesen, és noha akkor mindjárt elindulhattunk volna, mindazáltal az szeginy öreg urért kellett vagy két napig várakoznunk, várván az urfinak dolgát, de midőn az reménségnél semmit nem obtineálhattunk, tegnap uram délután három órakor isten kegyelméből megindultunk Bécsből, ma estvére ide Hamburkra jöttünk hálni, holnap isten kegyelméből az Dunán általmegyünk, és a mennyire lehet, sietünk. Ehhez uram még sok volna, de Kiemedet hoszszas irásommal nem terhelem, isten szemben juttatván Kiemeddel, az többit meg beszélem uram Kiemednek. Ezeket uram ő ngoknak ne neheztelje Kglmed megjelenteni. Buda uram már egynehány héttül fogva erős obsidióban vagyon, mára végeztetett az derék ostrom, jó reménség vagyon megvétele felől, mint lött az dolog, még nem tudhatni. Isten uram Kglmedet szerelmesivel sokáig boldogúl éltesse. Hamburk 22. Julii 1686.

Kglmed köteles szolgája
Pernyeszy Sigmond mp.

Kglmednek mint uramnak megszolgálnám magam részérűl is, ne neheztelne kűvári tiszturaméknak parancsolni, bárcsak az asszonyomnak vásárlási alá adnának valami vonómarhát, mert bizony nem hiszemhogy az hat lovam elvihesse, meg tudja uram Kglmednek mondani Hevesi uram.

Az szegény Haller Jánosné asszonyomnak sok keserüségit mennyire nevelheti uram kedves gyermekének ily majd példátlan eseti, azt én hagyom Kglmed ítíletire, mondottam Hevesi uramnak, hogy Kglmed kezéhez adja az asszonynak szóló szegíny úr levelét. Kglmed azért édes uram az maga bölcs ítíleti szerint ne neheztelje szegínt vigasztalni. Noha szegíny urát biztatták szabadulása felől, de az én goromba elmím szerint, én bizony féltem nagy példátúl nyavalyás gyermekét. Isten oltalmazza, etc.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 6035.)

b)

1686. jú l. 23.

A bécsi követek jelentése a fejedelemnek.

Kegyelmes urunk.

Reméljük vala Inczédi uram elmenetelekor, az méltóságos conferentiáriusok szavaihoz és igéretihez képest mi is megindulhatunk keglmes urunk két, vagy tovább három napok mulva; de mindaddig vontaták az hátramaradt expeditiókot, az Nagodnak szóló leveleket, az ő felségénél búcsúzásunkra való audientiát és passusokot, elébb meg nem indulhatánk, hanem 21. Julii estve felé. Már mi is isten kegyelméből azon leszünk, az mennyére az utnak hosszas és nehéz volta engedi, hová hamarább utunkat admaturálhassuk és Nagod méltóságos személye előtt megjelenhessünk. Egyéb hirek felől kglmes urunk Nagodat nem tudósíthatjuk, hanem az mint halljuk, Budának nagy rész falát lerontották, ostrommal két úttal is próbálták, de még eddig meg nem érhették. Továbbá isten mit ad, ő felsége titkában vagyon. Most keglmes urunk több irásunkkal Nagodat nem terheljük, isten reménségünk szerént bevivén, magunk mindeneket Nagod méltóságos személye előtt referálunk és detegálunk. Kévánjuk az úrstentől, Nagodot szerencsés boldog állapotban találjuk, és ezzel maradunk

Nagod alázatos szolgái
Hallér János mp.
Pernyeszy Sigmond mp.
Miles Mátyás mp.

Poson, 23 Julii 1686.

Külczím: Méltóságos erdélyi fejedelem jó keglmes urunknak ő nagának.

(Eredetije gróf Kemény József. Erd. Tört. Ered. Levelekben. XXXVII. kötet.)

c)

1686. jú l. 23.

Haller János bizalmas levele Telekihez.

Mint jóakaró uram sógoromnak ajánlom szolgálatomat Kglmednek.

Nem tudok mit cselekedni, hanem keserves panaszszal kell kezdenem irásomat Kegyelmed előtt, mert azt hozta

az én boldogtalanságom, a melyre születtem volt. Minekelőtte természet szerint való halállal meghalnék, ez a fiam Jósef, kit elhoztam volt magammal tanuságnak okájért, elevenen temetett el engem becsületemben. Ez ságor uram azt cselekedte, hogy valami megismert német urfi által a császár előtt audientiát szerzett ilyen praetextussal, hogy ő holmi dolgokat jelentene meg, melyet ő felségének szükséges volna tudni, az császár is nem tudván mire vélni a dolgot, szemben lött véle, ott hazudozott eleget, de a mi nagyobb s nehezebben esett, Badensis fejedelem felől, egyszersmind Szapanare uram felől is mondott olyat, hogy bizonyos számú aranyat vettek volna fel tőlünk erdélyi követektől, az ki miatt kétség nélkül ő felségéhez tartozó kötelességeket nem tartják. Ez nem volt elég, hanem ujalag ment Badensis fejedelemhez, ott megint azt mondotta hogy a császár meg akarja őtet öletni méreggel, amaz ezen meg busulván, mindjárt megyen fel udvarhoz s ott sirva panaszolkodik ő felsége előtt, honnat érdemlette azt, hogy titkos embere által ő felségének igy vesszen, a császár elálmélkodván az Badensis panaszán, végére megyen, hol vette ezeket, amaz meg jelenti, hogy az én fiamtól Józeftől. Igaz dolog, Jósef kezi irása által megtagadta, hogy minden beszédi hazugságok voltak, de azzal nem csendesedett a dolog, mert Badensis urgeálta, hogyha ő volt olyan ember, törvény szerint büntetődjék halállal, ha rá nem bizonyosodik, büntessék azt, a ki őtet vádolta. Szapanare is spanyor lévén, az spanyor király követjét felinditotta, és munkálódtak a gyermek ellen. Azért a császár ő felsége megfogatta Józefet, és mint lészen dolga, azt én nem tudom. Megítélheti Kglmed, ez aránt is mint vagyok én, mert akkor magam is az rosz gyermeknek halálát kivántam, de azután való gondolkodásomban általértettem, hogy avval is nem orvosoltatik meg a dolog, sőt inkább ha megölik azt az rosz gyermeket, rajtunk marad a gyalázat. Erre pedig semmi egyéb nem inditotta azt az én elfajúlt fiamat, hanem az, hogy ő titkon az városon pénzt kért fel hírem nélkül, melyet nekem nem mervén megjelenteni, mesterkedett azon, mint tehesse szerit a pénznek, melylyel adósságát megfizethesse, gondolta azt, hogy a császár ad neki valamit hűségejért, abból kifogyván, Badensishez ment, ott valósággal kifejezte, hogy kőtött ő két száz aranyat, hogy az ellene való titoknak végére mehessen, azért felette igen kéri, hogy forditsa meg neki az ő költségét. Ezt midőn szüntelen szüntelenül sürgette volna Jósef, Badensis is eszében veszi, hogy a gyermeknek minden mestersége,

esze, kedve csak az, hogy pénzt kaphasson kezéhez, maga is mondotta azt ozton Badensis fejedelem, hogy későn vette eszében az gyermek mesterségét, és ez igyben már csak az vén atyát (úgy mint engemet) szán. Én oztán fogságban létében mint intettem Józsefet, párját elküldöttem Kglmednek. Deákúl kellett irnom, hogy az itt való nemzetnek más szeget ne üssek a fejében, a császárt is ő felségét mint suplikáltam annak is igaz párját küldettem. Elég az, hogy rabságából semmiképpen ki nem szabadithatám, noha biztattak azzal, hogy egy hét alatt igazitásban vétetődik dolga és egészen végben megyen, de minthogy a társaim neheztelették a várokodást, én sem mertem elmaradni, az közönséges ország dolgát nagyobbnak tartván az magaménál akarmely szükségemben is, hagytam egy szolgámat hátra a végre, hogyha szabaditják, póstán jöhessen avval Erdély felé. Megirtam rövideden a feleségemnek is ezt, tudom, a sok rendbeli szomorúság megnyomja, hanem Kglmedet kérem, ha közel lészen, segitse tanácsával, mint mérsékelje magát az ilyen esetekben, inkább akartam, tőlem értse, mint másoktól nem igaz formában, egyébképpen Kglmed előtt ennyi bajoskodások után is elméjének lecsendesitésével jelentem volna meg, ha ez eset ne történjék rajtam, mindazáltal azt ugyan elkövetem, szemben lévén Kglmeddel. Ezek után isten oltalmában ajánlom kglmedet. Spekehely *(így!)* 23. Szent-Jakab hónap 1686.

Kglmed kész szolgája, sógora

Haller János mp.

Csak magánál legyenek Kglmednél az suplikátiónak s admonitiónak párjai.

Külczím: Tekintetes nemzetes Teleki Mihály uramnak (titulus) nékem jó akaró uram sógoromnak Erdélyben.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 6032.)

CLXXXVIII.

Meghivó az aug. 12-iki országgyülésre.

a)

1686. aug. 2.

Teleki Mihály meghivója.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes, etc.

Spectabilis ac generose, fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram! Mindennyi hosszas bajosko-

dásink között is újobban országos oly kiváltképpen való terhes dolgaink occurrálván, az melyeket közönséges országgyűlése nékül Kegyelmetekkel is becsületes tanácsúri, és több főrendű deputatusi hiveinkkel nem lehet és nem is akarunk dirimáltatni, kik felett is szükségesképpen, de igen sietséggel kivántatván Kglmedet is convocáltatnunk: Ez okáért parancsoljuk kegyelmesen és igen serio Kegyelmednek, hogy ad diem decimum secundum Augusti anni praesentis szebeni városunkban okvetetlen megjelenni el ne mulassa Kglmed. azonban innotescálván némely nyughatatlan elméjű arestum és kezesség alatt lévő embereknek oly notorius casusok is; melyeknek is dolgokat egyuttal igazittatás nélkül halasztani nem is akarjuk. Secus sub poena in generali decreto et articulis regni expressa nec facturus. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 2. Augusti 1686.

M. Apafi, mp.

Lap alján: Teleki Mihály uramnak.

Külczím: Spectabili ac generoso Michaeli Teleki de Szék, consiliario nostro intimo, exercituum regni et nostri generali; comitatuum Albensis Transylvaniae, Thordensis et Maramorosiensis comiti, arcium Huszt et Kővár, praesidiorumque in eisdem constitutorum, ac districtus ejusdem nominis Kővár, necnon sedium Siculicalium Csik, Gyergyo et Kászon capitaneo, decimarum fiscalium in Transylvania arendatori ubique supremo etc. Fideli nobis syncere dilecto.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában 3737.)

b)

1686. aug. 2.

Gyeröffy György meghívója.

Michael Apafi dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram!

Mindennyi hosszas bajoskodásunk között is újabban országos oly kiváltképpen való terhes dolgaink occurálván, az melyeket közönséges országgyűlése nélkül mellettünk levő becsületes tanácsúri és több főrendű deputatusi hiveinkkel nem lehet, nem is akarunk dirimáltatni, kik felett is szükségesképpen, de igen sietséggel is kivántatván Kegyel-

meteket is convocáltatnunk: ezokáért parancsoljuk kegyelmesen és igen serio Kegyelmednek, hogy ad diem decimum secundum mensis Augusti anni praesentis szebeni városunkban okvetetlen megjelenni el ne mulassa Kegyelmed; azomban innotescálván némely nyughatatlan elméjű, arestum és kezesség alatt levő embereknek oly notorius casusok is, melyeknek is dolgokat egyúttal igazíttatás nélkül halasztani tovább nem is akarjuk. Secus sub poena in generali decreto et articulis regni expressa nec facturus. Datum in civitate nostra Cibiniensi, die 2. Augusti, anno 1686.

M. Apafi, mp.

Külczím: Generoso Gyerőfi de Gyerővásárhely comitatus Colosiensis comiti supremo, tabulae nostrae judiciariae jurato assessori etc. fideli nobis dilecto.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményemben.)

CLXXXIX.

1686. aug. 10.

A fejedelem rendelete a kővári őrséghez.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes, etc.

Generosi egregii et nobiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram! Bizonyos hirűl úgy hozván ugyan tudósittatásunkra, hogy az német armada kifelé ügyekeznék nyomulni ez hazából és már Panczél-Cse felé ki is haladott volna, ha igaz, melynek is valóságát mi véggel isten s az magok szándéka tudhatja, mivel peniglen birodalmunkbeli eddig való sok károkat követett tekergésivel mindenkor is sok álnok, titkos, csalárd és istentelen munkáit idején korán soha ki nem tanulhatók, úgy mostan is elégséges hitelt neki nem adhatván, hogy valami álnok szineskedésivel más csalárdságot is el ne követhessen oly véggel, hogy remélvén az embereknek, és valamely helyeknek is, megbizokodásokkal történhető megejthetéseket, hogy viszsza is ne fordulhassan súlyasabb kártételekre is váratlanúl; fentartván azért az ki tudját, hogy valami non putaram ne kövesse ez hazával s azon helylyel Kglmeteket és hűségteket, akarók ez irásunkkal is hozzánk s édes nevelte hazájokhoz tartazó szoros kötölességekre, és azon helynek is megmarasztására serkengetnünk, és emlékeztetnünk nagy

szorgalmatossággal Kglmeteket és hűségteket, parancsolván kegyelmesen és igen serio, hogy a miképpen eddig is dicsiretes és érdemes magok viselésivel, és serény vigyázásokkal, és minden ügyekezésekkel munkálódta, fáradozta mindenekben való megtartását, szerencséjit és megmarasztását azon egyik véghelyünknek, nem külömben szorgalmatoskodjék Kglmetek és hűségtek mindaddig is, miglen szegény hazánknak határiból teljességgel ki nem távoznak is csalhatatlanúl. Quibus de reliquo secus non facturis gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Cibiniensi 10. mensis Augusti 1686.

M. Apafi mp.

Lapalján: Kővárba.

Külczím: Generosis, egregiis et nobilibus arcis et praesidiorum nostrorum Kővariensis vicecapitaneo castellanis et reliquis inibi sese receptis etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában 3738.)

CXC.

1686. aug. 12—21.

Az országgyülésen hozott törvények.

Nos Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungarinae dominus et Siculorum comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod spectabiles ac magnifici, generosi item ac egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem duodecimum mensis Augusti anni praesentis 1686. in civitatem nostram Cibiniensem ex edicto principali nostro indictis et celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in conventu eorundem communibus ipsorum votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos, supplicantes nobis humillime, ut nos omnes et singulos eosdem articulos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque illis consensum praebentes, authoritate nostra principali eosdem acceptare, approbare, ratificareque et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam etiam per alios quospiam observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem duodecimum mensis Augusti anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi sexti in civitatem nostram Cibiniensem ex edicto suae celsitudinis principalis indictis et celebratis conclusi.

Articulus I.

Az adóról.

Az mostani szükséges állapotok úgy kívánván, kételeníttettünk kegyelmes urunk extraordinarie adót vetni fel, Nagyságod kegyelmes consensusa is accedálván, az ide alább megírt mód szerént:

Kapuszám után vetettünk ... ... fl. 40.
Az ravatlan falukon levő személyekre capitatim fl. 2.
Az vármegyei egyházi nemességre capitatim ... fl. 1.
Az taxás városok az tavalyi contributio szerént adjanak: Fogaras földe ... ... fl. 3000.
Az szebeni companiabéli görögök ... ... fl. 1200.
Brassai görögök ... ... fl. 600.
Idegen kereskedő rendek közönségesen ... ... fl. 200.
Az szebeni és brassai ravatlan faluk capitatim fl. 2.
Az szász papok ... ... fl. 1000.
Az oláh papok ... ... fl. 1000.
Az székelység Aranyas-széken kivűl ... ... fl. 6000.
Ilyen qualificatióval, hogy tudniillik adjon:
Háromszék ... ... fl. 2400.
Csik-Gyergyő Kászon ... ... fl. 1600.
Udvarhelyszék ... ... fl. 1600.
Marusszék ... ... fl. 400.

Az görögök és szász papok ezen felvetett adót tegyék aranyúl le.

Az universitas is aur. numero 2000, pro fl. 4. den. 50. vétetődvén bé.

Az praefecturán adózni szokott személyek az tavalyi adózás szerént.

Ezen adózásból eximáltatnak az német hadnak alkalmatosságával gabonájokból elpusztult, avagy minden javokból felveretett és megfosztatott, a kis és nagy Szomoson innét levő faluk (mivel a két Szomoson túl való vármegyék részeit ide nem értjük.) Ott peniglen a mely faluk teljes-

ségesen minden gabonájokból, vagy marhájokból kipusztultanak, legyenek immunisok az adózástól. A mely faluknak gabonája peniglen nem egészlen pusztíttatott el, hanem rész szerént, eximáltatások is az szerént legyen, a vármegyéknek perceptorinak a tisztektűl levén hiteles testimonialisok felőle az administratiónak idején.

Ezen felvetett adónknak generalis főperceptorának rendeltük Apor István atyánkfiát, helyéűl Segesvárt, a hova is minden helyekről az adózó rendektől tartozandó adót ad diem 20. Septembris fogyatkozás nélkűl administrálni el ne mulassák, az holott is azon megírt atyánkfiának legyenek is a szállásadásból és gazdálkodásból illendő provisióval.

Articulus II.

Az kölcsön kiadott pénznek refusiójáról.

Az mostani szoros állapotban sub spe futurae restitutionis hazájok szeretetitől viseltetvén bizonyos úri, fő és alább való rendek bizonyos summa pénzeket mostan kiadják, hogy ilyen kész magok alkalmaztatásáért vagy háládotlonoknek ne találtassunk, vagy peniglen azon úri fő és alább való renden lévő uraink és atyánkfiai meg ne károsadjanak és contentatiójok létele felől nagyobb securitásban lehessenek, egész országúl három nemzetűl ezen articulusunkban a megírt urakot ő kegyelmeket és több atyánkfiait assecuráljuk, hogy az mostan kiadott pénzeket, mihelt ez arra felvetett adót felszedhetik, fogyatkozás nélkűl contentáltatni el nem mulatjuk; a minthogy praesentium per vigorem imponáljuk Apor István atyánkfiának, hogy mihelt a megírt terminusra az adót percipiálhatja, mindeneknek fogyatkozás nélkűl contentatiót tenni el ne mulassa. A kik pediglen az urak és főrendek ő kegyelmek közűl mostan aranyúl tötték le, hasonló pénzűl légyen contentatiójok, minthogy hirtelenséggel kivántatván, a pénzt aranyúl kelletett ő kegyelmeknek deponálni, más penig ő kegyelmektől bizonyos okokra nézve nem vétetődvén el, a kik penig annakutána tötték, vagy tészik le, szabadságokban álljon, minemű pénzt administrálnak, contentatiójok is peniglen olyan pénzből lészen, a minémű fenn megírt perceptor atyánkfia kezénél akkor találtatik, mindazáltal kinek-kinek egy aranyért négy forint, egy imperialis tallérért két forint fizetődjék.

Articulus III.

Az új pénz állapatjárúl.

Látjuk kegyelmes urunk, hogy a római császár ő felsége képére vert pénz ez hazában igen elszaporodott, megtapasztaltuk azt is, hogy azon pénz alkalmatosságával sok rossz pénz is csúszott bé közinkben; annak megtiltásában (hanemha felette nagy kárunkkal) módot nem látunk. Végeztük azért kegyelmes urunk, Nagyságod kegyelmes consensusa is accedálván, hogy mindennémű rendek az országban azon császár képére vert pénzt indifferenter elvenni tartozzanak sub poena articulari per directorem vigore praesentium mox et de facto exequenda. Hogy peniglen a rossz pénznek veretői refrenáltassanak, azokat director atyánkfia szorgalmatoson felczirkálni és a kik deprehendáltatnak, az arról írt constitutióink szerént kemény animadversióval lenni ellenek és kedvezés nélkül megbüntetni legyen köteles. Mivel pedig a kereskedő emberek ismerik jobban a pénzt s több is ő kezekben forog, a csalárdságot is hamarébb ők ejthetik, valamely kereskedő embernél afféle hamis pénz, legalább két forint ára, annálinkább ha több találtatik, eo facto azon helybéli tisztek által megfogattatván, Nagyságod méltóságos udvarában tisztek s becsületek vesztése alatt tartozzanak elvitetni, az arról írott constitutiók szerént való megbüntetésre, az holott is sub eadem poena se director atyánkfia. se mások, kikre Nagyságod kegyelmesen bízni fogja, az olyannak patrocinálni ne merészeljenek, hanem juxta vigorem legis vegyék el mások példájára kemény büntetéseket.

Articulus IV.

Az tábori tumultust inditók ellen processus.

Az közelebb elmúlt nemes országgyűlésében iratott szoros articulus az hadi felülésben vakmerőlködők ellen ezután is in vigore maradjon és a szerént az vakmerőlkedők megbüntetődjenek és noha az a végezés a székely natióra ő kegyelmekre nem extendálódott volt, mindazonáltal mivel az mostani hallatlan tumultusnak és világos rebbeliónak állapotja úgy kívánja, végeztük Nagyságod kegyelmes consensusából, az haza közönséges romlását el akarván távoztatni, mely ez féle rossz dologból emergálódhatnék, hogy akar vármegyebéli akar székelységbeli személyek löttenek légyen azok, a kik az olyan rossz példájú tumultust

és rebelliót csinálták, azon declarált articulusban specificált mód és processus szerént vegyék el méltó büntetéseket jövendőbéli örökös példára.

Articulus V.

Pekri Lőrincz nótázásáról.

Pekrovinai Pekri Lőrincz meg nem emlékezvén az Nagyságod fejedelmi gratiájáról, melyet Nagyságod természeti kegyelmességéből az feljebb elmúlt esztendőkben Béldi Pál istentelen factiójában való maga elegyítése alkalmatosságával élete s javai akkor megmarasztására neki adott volt, sőt azután is egynehány ízben alkalmatlan dolgokban elegyítvén magát, sokszor megintetett, melyre nézve ő is Nagyságodnak igen szoros reversalissal magát obligálta volt, mind azt az reversalisát, mind penig Nagyságodhoz és édes nevelte hazájához való kötelességét félretévén, hogy sok és hallatlan practikákban elegyítette magát és hogy Tökölyi Imrével, úgymint ez hazának nyilván való ellenségével és Nagyságod méltóságos házának felforgatására szemlátomást czélozó személylyel nemcsak titkon egyet értett, hanem tehetsége felett is Tökölyi gonosz szándékát letött hüti és kötelessége ellen Nagyságod méltóságos háza és édes nevelte hazája romlására promoveálta a világos napfénynél csaknem világosban előttünk innotescált, sőt maga is lelki ismeretitől meggyőzettetvén, cselekedetit megvallotta: mi is azért egész országúl, három nemzetűl ilyen istentelen cselekedeteiért megírt Pekri Lőrinczet unanimi voto et consensu notában incurrált személynek pronunciáltuk és reversálisának tenora szerént Nagyságod kegyelmes dispositiója alá a megbüntetésre mind maga személyében, mind jószága iránt rekesztettük, arról emanáltatott sententialevélnek tartása szerént és másoknak rettentő példájára, ez articulusunkban Nagyságod kegyelmes consensusából béiratni végeztük örök emlékezetre.

Articulus VI.

Az universitas gravaminája tollálásáról.

Az universitas atyafiak ő kegyelmek az Tökölyi felveretése iránt esett sok rossz szóknak hirdetéséből származott suspicio alól felszabadulásokat natióúl kivánván, decernáltatott, hogy jobb módjával való végére menetele lehessen a dolognak, az vármegyéknek és székeknek tisztei az elejekben adandó utrum szerént szorgalmatoson inquirál-

tatván, tisztek szerént reportálni tartozzanak és az végére menvén, az szász atyafiak ő kegyelmek között is az szerént a mi kegyelmes urunk ő nagysága kikerestetni méltóztassék, hogy az olyan rossz dolgoknak találói és indítói vehessék el méltó büntetéseket.

Articulus VII.

Daczó János megnótáztatásáról.

Sepsi-szent-györgyi Daczó János meg nem emlékezvén a Nagyságod rajta megtetézett sok rendbéli kegyelmességéről, sőt az Nagyságodhoz való hűségét és az hazához való szoros kötelességét elfelejtvén, még peniglen olykor, a mikoron követségét leghívebben kellett volna viselni, akkoron az Nagyságod méltóságos házának aemulusával és ennek az hazának nyilván való ellenségével, Tökölyi urammal titkos practikálások által colludált és az reá bízattatott követséget nem annyira az Nagyságod javára, mint Tökölyi uram dolgainak promoveálására és hasznára viselte, az deputatióban lévő titkokat hüti ellen sok helyeken divulgálta és az Tökölyi pártját tartóknak aperiálta az Nagyságod méltóságos házának felforgatására és az hazának közönséges veszedelmére. Mely cselekedeti, noha rész szerént egyebünnen is, de legkiváltképen a méltóságos tanács és deputatusi rendek ő kegyelmek előtt lött maga tulajdon szavaibúl világoson innotescáltanak. Hogy azért ily gonosz cselekedeti büntetlen ne maradjon, egész országostúl három nemzetűl unanimi voto et consensu örökös hitetlenségnek notájában incurrált személynek pronunciáltuk, feje, jószága és minden javai elvesztésére az arról emanáltatott sententialevélnek tenora szerént méltónak adjudicáltuk, és ez articulusunkban örök emlékezetre, másoknak rettentő példájára, Nagyságod kegyelmes consensusa is accedálván, béiratni szükségesnek itéltük.

Articulus VIII.

Az Sodomia életben lévőkről.

Az éktelen sodomiai életben élőknek kikeresésére az deputatusi úri és fő rendekkel ő kegyelmekkel egyező tetszésből lött Nagyságod fejérvári kegyelmes dispositiója szerént, hogy azon inquisitio arról lött dispositiónak rendi szerént tovább való halogatás nélkűl, az állapotok annyéra csendesedvén peragáltassék, Nagyságod kegyelmes consensusából végeztük.

Articulus IX.

Az kolosvári fizető mestertől való számvételről.

Az kolosvári fizető mestertől való számvételre rendeltük kegyelmes urunk Jó Mihály, Bándi Kovács István és Keczelei István atyánkfiait, kik is kolosvári főkapitány atyánkfia ő kegyelme által valamikoron tudósíttatnak, Kolosváratt compareálni és az számvételt hitelesen peragálni el ne mulassák, Nagyságod kegyelmes consensusából végeztük.

Articulus X.

Az deputatus urakról és förendekről.

Az fennforgó szoros állapotok továbbra is a deputatiónak fennlételit kívánván, a méltóságos tanácsi rend mellé rendeltük két itélőmester atyánkfiait, item az tábla fiai közűl Gyerőfi György, Macskási Boldisár, öregbik Toldalagi János, Daniel Mihály, Daniel István, Keresztesi Sámuel, Apor István, Kálnoki Farkas, Haranglábi Sigmond. Az főrendek közül: Bánfi György, Gyulafi László, Kemény János, Bethlen Miklós, Bánfi Farkas, Gyulai Ferencz, Jósika István, Toroczkai István, Kendeffi János, Kálnoki Sámuel, Lugasi Ferencz, Toroczkai Péter, Bálintit Sigmond, Naláczi András, Mikes Pál, Ugron Ferencz, Alsó János, Kabos Gábor, Balog Boldisár, Nagy István, Nagy Pál, Maxai Ferencz, Balog László, Buda János, szebeni polgármester, szebeni király-biró, brassai biró, segesvári királybiró, beszterczei Joachimus Valendorphius, medgyesi polgármester, vagy királybíró atyánkfiait..

Hogy penig azon deputatus főrend atyánkfiai ő kegyelmek magokat az méltóságos tanácsi rend mellé való jöveteltől inkább ne subtrahálják, hanem a szükségnek idején a paroncsalatot vevén, compareáljanak, rendeltünk az vakmerőlködők ellen száz forint summáig való büntetést, mely is toties-quoties exequáltassék az contumaciter nem compareálókon, mely birságnak két része az deputatusoké, harmadrésze praesidens atyánkfiáé legyen, Nagyságod kegyelmes consensusából végeztük.

Articulus XI.

Az görögök és egyéb kereskedő rendek ellen.

Az görögök és minden egyéb kereskedő rendek az árujoknak adásában felette kezdvén exorbitálni kegyelmes urunk, elannyira, hogy minden árujokat csaknem kétszerte

való árán kezdették adni országostól nyilván való nagy kárunkra, Nagyságod kegyelmes consensusából articulust iratni ellenek szükségesnek itíltük, úgy hogy valaki közülök a modo deinceps az nem régen bévött rossz szokás szerint akarmi névvel nevezendő árúját feljebb adja az annak előtte usuált áránál, tehát eo facto azon helynek tisztei kötelességek szerint tartozzanak az olyan kereskedő embernek minden árúját elpecsételni és az dolgot s magát is az embert Nagyságod méltóságos személye és az egész tanácsi rend eleiben reportálni, az holott dolga revideáltatván, az articularis poenával büntetődjék toties quoties. Nevezet szerint penig az borsnak fontját ötven pénzen felűl, az gyömbérnek harmincznál, a szekfűnek és szerecsendióvirágnak fontját öt-öt forintnál, az finum bécsi sáfránynak fontját huszonöt forintnál, az lengyelországinak huszonegynél, a török sáfránynak kilencznél, szerecsen diónak fontját négy forintnál adni semmiképen ne merészeljék.

Articulus XII.

Az universitas assecuratiójáról.

Mivel kegyelmes urunk isten jóvoltából az állapotok már kevéssé csendesedvén, Nagyságod is ez városból kimenni igyekezik, az több Nagyságod hivei is mind innét s mind a több városokból házokhoz igyekeznek, mindazonáltal bizonytalan lévén az következendő dolgok állapotja, mikor és mi formában kivántassék kinek-kinek az városokban szállásokra való bészorulása, az szász natión lévő atyánkfiai ő kegyelmek az eddig esett fogyatkozásoknak megorvoslását ígérvén, obligálják arra magokat, hogy mind Nagyságod s mind pediglen Nagyságod több hivei jövendőbéli nagyobb securitására készek ujjobban való assecuratoriát adni, úgy hogy az szebeniek most mindjárást megadják az deputatusi rend uraink s atyánkfiai praesentiájában, az több városok is pediglen hová hamarébb hasonló formában való assecuratiót Nagyságod méltóságos udvarában küldeni el nem mulatják, mind az mostani, mind ezután következhetendő akarminémű extremitásokban Nagyságodat és Nagyságod szerelmesit s Nagyságod hiveit s azoknak szerelmeseket és minden javokat assecurálják az eleitől fogva az fejedelmekkel és az magyar nemzettel lött contractusok tenora szerént, hasonlót kívánván Nagyságodtól és az statusoktól ő kegyelmektől közönségesen ő kegyelmek is.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento, vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus, offerentes nos benigne, ut praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus, imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in civitate nostra Cibiniensi die vigesima prima currentis mensis Augusti. ultima videlicet generalis nostrae praemissae congregationis anno domini millesimo sexcentesimo octogesimo sexto.

Cibinii, excudebat Stephanus Jüngling MDCLXXXVI.

Kézírással: Cum suis originalibus collatum et eisdem confirmatum per Petrum Alvinczi protonotarium mp.

(Eredeti nyomtatott példánya a M. T. A. birtokában.)

CXCI.

1686. aug. 12.

A fejedelem rendelete Telekihez az országgyülés által kivetett summa ügyében.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes.

Spectabilis ac generose fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram! Az mostani boldogtalan állapotoknak lecsendesitésére kételenittetvén sub spe futurae restitutionis bizonyos summa pénzt ezen articulusunkban denominált személyekre vetnünk: kik közzül is kévántatván Kglmednek is ezer nrorum 1000 imperialis tallérokat egész számmal kölcsönözni; vagy helyette minden tallérokért kétkét forintokkal suppleálni jó folyó pénzül azon summát ilyen okkal: hogyha ad diem 2-odik mensis Augusti anni praesentis ide szebeni városunkban nemzetes Apor István

hivünk kezében nem administrálja eo facto, tudva legyen Kglmednél, hogy valaki ezen summát azután deponálja, a melyik vármegyében akarja, két annyi érő jószágát vigore praesentis deliberationis, azon vármegyének tiszteivel aestimáltatván a jószágot, szabadosan elfoglaltathassa, három esztendeig birhassa, addig vissza se vehesse, hanem az eltelve, depositis deponendis, annakutána redimálhassák. Minekokáért úgy késedelmeskedjék administratiójával de pleno contumaciter, hogy ha valami kár követi érette, nem másnak, hanem tulajdonitsa magának. Nec secus facturus. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 12. Augusti. Anno 1686.

M. Apafi mp.

Lap alján: Az ur Teleki Mihály uram. Tallerorum 1000.

Külczím: Spectabili ac generoso Michaeli Teleki de Szék; consiliario nostro intimo, exercituum regni et nostri generali, comitatuum Albensis Transylvaniae, Thordensis et Maramorosiensis comiti; arcium nostrarum Huszt et Kővár, praesidiorumque in eisdem constitutorum, ac districtus ejusdem nominis Kővár, ut et sedium Siculicalium Csik, Gyergyo et Kászon capitaneo; necnon decimarum fiscalium in Transylvania arendatori utrobique supremo etc. Fideli nobis syncere dilecto etc.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 3739.)

CXCII.

1686. aug. 25.

A vajda-hunyadi porkoláb térítvénye.

Én Hunyad vármegyében, Szászvároson lakó Áron deák adom emlékezetűl mindeneknek, az kiknek illik, ez levelemnek rendiben, hogy mivel az én kgmes uram ő nga, az méltóságos Apafi Mihály istennek kegyelmességéből Erdély országának fejedelme, Magyarország részeinek ura és székelyek ispánja, és méltóságos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemasszony kgmes asszonyom ő nga engemet méltóztattanak Hunyadvárokbeli porkalábságunk hivataljában s tisztiben állítani; kit én is szabad jóakaratomból vállalván, esküszöm az egy élő mindenható Istenre, ki atya, (fiú,) szentlélek teljes szt. Háromság egy bizony örök Isten, engemet az én igaz hütömben és minden világi előmenetelemben úgy segéljen s úgy adja lelkem idvességét, hogy én az én

megírt kgmes uramnak: az mlságos erdélyi fejedelem, méltóságos Apafi Mihály uramnak ő nságának, és méltóságos Bornemisza Anna fejedelemaszszonynak és ő ngok szerelmes magzatjoknak, méltóságos második Apafi Mihály Erdély országának választott s confirmáltatott fejedelmének, ő ngoknak fenn megírt hivatalamat illető, illethető, sőt minden egyéb ő ngoktól reám bizatandó dolgokban is tökéletes igaz hivek és hűséges szolgájok, ő ngok barátjoknak barátja, jóakarójoknak jóakarója, viszont ellenségeknek ellensége, gonosz akarójoknak gonosz akarója leszek. Az ő ngok méltóságok ellen, sem penig valamely ő ngok károkat, vagy ártalmakat, birodalmok vagy személyeket, *(így)* dolgokban nem prakticálok, sem magamat affélékben semmi részében és semmi szinek alatt nem elegyitem, sem ez országbeliekkel, sem külsőkkel, sem egy, sem más időben nem colludálok s nem tractálok, annál inkább véllek meg nem egyezek, sem titkon, sem nyilván, sem írás, sem iratás, sem beszéd, sem izenet, követség által, sőt ha kiknek csak legkisebb indulatjakat, szándékokat is ő ngok életeknek, méltóságoknak ellene, ártalmokra, sérelmekre czélozni sajdítanék s eszemben vennék, minden megkülönböztetés nélkül, akár kik s akármi nemzetbeliek legyenek, ő ngoknak magom, vagy mint az idő s alkolmatosság kivánja s engedi, ő ngok hiteles hivek, úgymint ő ngok után előttem járó praefectusok által életem elvesztése alatt megjelenteni el nem múlatom: sőt magam is az olyanoknak minden tehetségem szerint ellenek állani s azokbeli fogyatkozásakat minden úton-módon megorvaslani igyekezem; fenn megirt hivatalomat az mi illeti, minden időhez és minden alkalmatossághoz képest magamat igaz hűséggel alkolmoztatom, nevezet szerént hunyadi várának, (kinek porkalábságára állíttattam) külső és belső minden alkalmatosságit előmben és gondviselésem alá adandó kapuit, csekházit, bástyáit, palotáit, házait, árkát, kerítését, azokhoz és azok körűl levő minden hasznos és szükséges alkolmatosságit nagy hűséggel s gondviseléssel procurálom; hogyha penig miben és mire nézve azok körűl s azokban takarítás, orvaslás, szaporítás kívántatnék, minden haladék nélkűl elkövetvén, az kiket illik, azokban kivántató szükség, segitség felől idején requirálom, előmben állított vagy ezután ő ngoktól állitandó kapitányomtól illendő böcsülettel függök és minden ő ngok javokra, s méltóságoknak s városnak megmaradására szolgáló dolgokban tökéletes hűséggel egyet értek, minden időben megírt ő ngok hunyadi várokat ő ngoknak fen megírt kgmes urammak kgmes asszonyamnak ő

ngoknak hűségekre, számokra tartom, minden ő ngok ellenségek ellen fejem fennállásáig, soha sem titkon, sem nyilván, sem igéretért, sem adományért, sem félelemért, sem reménységért, sem atyafiságért, sem barátságért, sem valami boszúságért, és semmi kigondolt vagy kigondolható, irható, mondható tekintetért, okokért semmi praetextusok alatt el nem árulom sem boldog, sem boldogtalan állapatokban (kit Isten távoztosson), sőt ha (kitől Isten oltalmazzon) ő ngoknak vagy ez hazának Istennek közenséges látogatásából valami háborúja következnék, vagy penig ő ngok személyek ellen akárkitől is valami támadás lenne, akár ez országnak gonosz ellenkező tagjaitól, akár külső nemzetbeliektől, és felül megírt kgmes (ur) s fejedelemtől vagy kgmes asszonyomtól ő ngoktól, ő ngok szerelmes fioktól s hűségektől vagy az várnak feladására vagy annak megvétele felől való tanácsadásra vagy egyéb hűségem ellen való alkolmatosságokra igéret, adomány, vagy reménység vagy penig félelem és rettegések által intetném s fenyegettetném is, reá semmi úton-módon semminemű tekintetekre, praetextusokra nézve senkinek meg nem cselekeszem, sőt oly szoros igyben, ha szinte az megírt kgmes uramnak vagy kgmes asszonyomnak méltóságos nevek subscriptiójok és pecsétek alatt költ leveleket hoznák is, de abból ő ngoknak s az hazának következhető ártalmával s romlásával fel nem adom, sem mással akárkivel abban meg nem egyezek, ő ngoknak s ez hazának ellenségivel, gonosz akaróival semmi úton-módon, nevezet szerint mostani alkolmatlan időben a német nemzettel, sem Csáki Lászlóval, sem Thököly Imrével, sem azoknak akárminemű embereivel, szolgáival, sem másokkal akárkikkel semmi kigondolható színek s tekintetek s praetextusok alatt nem tractálok, nem practicálok, sem senkivel effélékben egyet nem értek, sem titkon, sem nyilván nem correspondeálok, és afféle dolgokból, semminemű tekintetekből senkinek nem engedek s nem kedveskedem; gonosz tanácsot ő ngok felől megírt vároknak ártolmára, kárára, erőtelenségére, romlására senkinek nem adok, senkit az ő Ngok hűségétől el nem idegenitek, sőt inkább ő ngok hűségéhez édesgetni igyekezem. Az praesidiumat illendő böcsületben, fenyítékben s isteni félelemben tartani hasanlóképpen igyekezem, az ő ngok hűségekre fejemnek s fejeknek fennállásáig senkit közülök senkinek ő ngok hírek s akaratjok nélkül ki nem adok. A várbeli minden munitiókra, épületekre, valami az én kezem alatt való gondviseltetést nézi és illeti, avagy az mit ő ngok reám bízni, paroncsolni méltóztatnak, teljes

tehetségemmel szorgalmatos gondot viselek s viseltetek, abban híven serényen alkolmaztatom magomat, előmben adott ő ngok kgmes akaratjok és paroncsolatjoktól semmiből nem recedálok (azonban kit isten ő felsége hosszira halosszon) ha szintén istennek tetszik valamelyiket ő ngok közűl ez életből kiszólítani halál által vagy penig (kitől Isten oltalmazzon) ez hazából ideig ő ngoknak el kellenék nyomulni, az kénszerítő alkolmatlan időknek forgására nézve, az melyek ő ngok közűl isten jóvoltából életben marad s leszen, valamit valamikor paroncsol, változás nélkűl való ezen megírt dolgokban való hűségre kötelezem magamat mind ezen hivatalomnak rajtam létéig fejem fenállásáig, ő ngoknak fejjül megírt kgmes uramnak s kgmes asszonyomnak hűségekben tartom s tartatom az megírt ő ngok várát, ha mi obsidio vagy szorulás Istennek ítéletiből reánk következnék, olyan állapatban is, véremnek végső kiomlásáig megtartom s megtartatom az ő ngok várát, a midőn kivántatik igaz ostromokon állok s alattam levőkkel állatok s ő ngokat távollétekben is teljes tehetségemmel s alattomban mentől titkosabban tudósítom, egyszóval boldog és boldogtalan szerencsémet, életemet, halálomat ő ngok boldog és boldogtalan szerencséjekkel, életekkel, halálokkal öszvekötöm. Mint ahogy penig böcsületes szolgához illik, esztendőm eltelése előtt egy holnappal búcsuzom, magamat az iránt való ő ngok kgmes resolutiójokhoz alkalmaztatom. Mégis mindezeknek megállására és minden részeiben való megtartására kötöm hitemet, életemet, böcsületemet. Az teljes Szentháromság egy igaz örök Isten úgy áldjon meg lelkemben, testemben, úgy boldogítson s úgy adja idvességét lelkemnek, az mint mindezeknek megállója és megtartója leszek. Hogyha penig mindezek ellen cselekedném és hűségtelenségben comperiáltatnám vagy ő ngok mlgos személyek ellen vagy várok vagy házok ellen való álnok praktikálásom világosságra jűne, tehát minden törvényes processusokat kirekesztvén életem, halálom s minden jovaim az ő ngok szabados és kgmes dispositiójokban álljon, mint hitiszegett szolgájokat szabadoson büntethessenek minden circumstantiákra nézve, melynek nagyobb erősségére adom ez pecsétes és subscriptiós reversalisomat ő ngoknak. Datum Cibinii die 25. Augustii anno 1686. Szászváros on lakó Áron Deák, mp.

(P. H.)

Alúl: Anno 1668. 25. August. Vajda-hunyadi porkoláb Szászváros on lakó Áron Deák uram reversalissa.

(Eredetije a M. T. Akadémia birtokában.)

CXCIII.

1686. a u g. 26.

Pekri és Daczó jószágainak elkobzása.

Difficultates directoris.

1. Parancsolják-é ő ngok, hogy Pekri és Daczó uramék ellen a sententia executióban vétessék, ha úgy: szükség, hogy deákok rendeltessenek.

ad 1.-num: igenis parancsolunk, deákok is rendeltessenek,

2. Pekri uram jószágiból kell-é dost excindálni: és a gyermekinek részt?

ad 2-dum. Reversalissa szerint mindenét elvesztette s mi Teleki uramnak adtuk, ő kglmével alkudjék. Datosban az mely részt mi adtunk, és Maramarosban az kit feleségünk zálogban vetett volt, azokat magunknak reserváljuk. Ludasi portio felett osztozzanak Toroczkai István urammal.

3. Daczó uram ős jószágiból kelletvén dost excindálni: a közjószágból kell-e excindálni, vagy a fiscus részén kivűl, csak a gyermeki részekből?

ad 3-tium. Cselekedjék az ország törvénye szerint.

4. Ha oly praetendens az alatt, míg az executor deákok oda érkeznének, belé szállott volna, vagy belé szállana valamelyik amittált jószágban: s ki tudja talám, még az executorokat sem engednék bé menni, in tali casu, quid sit faciendum?

ad 4-tum, ha valaki olyan törvéntelenséget mivelne, tudósítson s gondot viselünk reá.

Cibini 1686. 26. Augustii.

M. Apafi, mp.

Hátlapján: Urunk ő nga resolutiója és a directornak adott instructiója, a Pekri és Daczó uramék jószáginak elfoglalásában lehető difficultások iránt.

(Eredetije a Teleki fam. levéltárában. 7991.)

CXCIV.

1686. sept. 20.

Gróf Rabatta a hadi biztosnak, sürgeti az 50.000 tallér befizetését.

Praenobilis ac summum honorande supreme bellice ac annonae commissari. Ex annexa copia caesaream resolutionem intellectura est Dnatio Vra, ex qua patebit. quod non tantum urgendi, verum etiam cum centum millibus imperialium per Transylvanos deponenda plenariam disponendi facultatem habeam. Ut itaque clementissimae caesarae resolutioni me accomodem. et morem geram et dictam summam in servitium suae Majestatis impendam, comittitur Dominationi Vrae et vigore harum attribuitur facultas et plenipotentia, ut depositionem dictae summae omnimode adurgeat. Quod negotium noverit Dominatio Vestra effectui debito mancipare. Viennae 20. Septembris 1686.

Domini supremi bellici ac annonae commissarii
ad serviendum paratissimus
comes Rudolphus de Rabatta. mp.

(Egykorú másolat a M. N. Múzeum birtokában.)

CXCV.

1686. sept. 22.

A fejedelem tudósítása Baló László portai követnek.

Michael Apafi dei gratia princeps Trannae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram! Nem kevéssé csudálkozunk rajta. sőt peniglen ugyan nem is tudjuk mire vélni, mi lehessen az oka. hogy három postáinknak ennyi időktől fogva az fővezérnél ő nságánál létekkel is nem hallhatánk vagy csak egyik által is, holott ha egy postánk történet szerint ennyi hosszas időknek haladékjával ott nem lött volna is, legalább Kgmednek csak magános jelenlétével is kellett volna eddig régen fizetéssel is hűségesen és igen szükségesképen is tudósítani bennünket, mind boldog boldogtalan állapatokról is, hogy az hazával csak függőben és közbizontalansággal ne halasztott volna ennyire bennünket. Nem tagadhatjuk magunknak is az szebeni hosszas lakással való sok szenvedésink, búsulásink után igen változó egészségünk fordulván, még mostis

elég gyengeséggel létünket. Váltig nehezteljük ezt is, hogy halasztók eddig való tartózkodásunkat is, elkésvén várokoztunk az onnét várandó tudósíttatásink után, mely miatt kelleték sietve ezúttal is elküldenünk, hogy érthetnénk valami bizonyost mind az fővezérnek ő nságának holléte, mind egyéb dolgainknak rendelési felől, mind peniglen több egyéb kivántató tudósíttatásokkal az ott forgó minden állapotokról is s azok között közelebb is az postáknak késedelmek felől. Megmondhatja Kgmed. az hol alkalmatosságát látja és szükséges lészen, hogy az lengyel király Bucsák felé még az tatárok ellen lévén nagy haddal, úgy hozzák felőle hírűl, hogy az tatárság jó idején az lóéléseket előttök mind elégetvén, most visszatérő útjában volna ugyan az lengyel, úgy hallatik, de felette lassan jöhet, az marhakosztnak nem léte miatt elszukaszkodásokkal az lovaknak, különben is késérgetvén az táborát az tatárság, éjjel nappal kapdosván mind egyre hadain, nyughatatlankodtaták őket. Az mely hadakat ide hátrahagyott volt is Moldvában, azok ellen is elérkezvén az tatárok, csak valami klastromokban szorultanak Jász-Vásárt, különben azoknak is minden lovokat, szekereket és egyéb marhájokat is a miket kaphattanak, mind prédára vittenek mindeneket. Elvégtére peniglen hozzánk s hazájához tartazó szoros kötölességiről hűségesen megemlékezve, parancsoljuk kgmesen és igen serio Kgmednek, nemcsak feljebb való írásunk iránt, hanem ha bátorságát tapasztalja, szélesebben is terjeszkedjék és ammaturálja éjjel-nappal minden órán mindenekről s az hosszas haladékról is tudósítását hozzánk nagy serénységgel elkövetni, nem tartóztatván semmire is emberünket. Cui de reliquo secus non facturo gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Fogaras, die 22. mensis Septembris, anno 1686.

Lap alján: Baló László uramnak.

(Egykorú másolat a M. N. Múzeum birtokában,)

CXCVI.

1686. sept. 22.

A hadi biztos levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps ac domine domine mihi gratiosissime.

Servitiorum meorum submississimam commendationem. Ad mandatum exllmi gralis Scherffenberg etc. prima hujus

praeteriti Nagybaniae comparui, ut mihi juxta datam assecurationem suae celsitudinis ibidem per dominum Inczédy illa 50. M. imperialia deponerentur, sed hucusque inaniter expectavi et siquidem pro ulteriori directione exllmi generalis necesse est scire causam tam inexpectatae tergiversationis, responsum gratiosissimum opto, obsequiosissime commendo me

Suae Celsitudinis Vestrae

Zathmar, die 22. Septembris 1686.

Joannes Wilhelmus Sybert
annonae et belli supremus commissarius.

Külczím: Celsissimo dno dno Michaeli Apaffy Transylvaniae principi et partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno dno mihi gratiosissimo etc. Transylvania.

(Eredetije gróf Kemény József. Erd. Tört. Ered. Levelekben. XXXVII. köt,)

CXCVII.

1686. sept. 25.

A *Máramaros vármegyei rendek levele a szathmári parancsnokhoz.*

Excellentissime domine, domine nobis colendissime, servitiorum nostrorum humillimam, ac debitam semper commendationem.

Medio egregii domini Francisci Darvai, nobilis huius comitatus, Vestrae Excellentissimae Dominationis erga nos contestatam sufficienterque declaratam benevolentiam et favorem maximi facientes, singulares et agimus et habemus gratias. Quibus optime freti, et indubie confisi, ad eandem iterum recurrimus, et confugimus syncere, ad benigne consideraturam sequentia. Siquidem talpasones quidam, ignoramus an ad Zatthmar, vel Munkacz pertinentes, in abditis recessibus montium, sylvarumque latitantes, et divagantes, non parvos insultus et excessus ac minas faciunt, prout in villa Szeklencze, et oppido Hosszumező noctis intermedio enormia quaeque perpetrarunt. Milites quoque in Beregszasz commorantes, antequam nobis aliquam annonae administrationem inposuissent, multas virgines et foeminas intemerarunt; imo et in haecce comitatus nostri viscera, in districtu vulgo Varkovina nominata prolapsi, non paucas domos expilarunt, pecora miserae plebis abegerunt, et in praedam converterunt, quibus aliquot millia florenorum

perpetratis, supranominatam a nobis annonam, seu subsidium postulare non erubescunt, interjectis assiduis suis formidolosis comminationibus ac terroribus; licet persuasum nobis habeamus nullam eos ad pravitates et enormitates tales a superioribus accepisse facultatis licentiam; quin potius, confidimus a sua sacratissima Maiestate, ac consequenter belli gubernatoribus, eos, et similes refrenandos, compescendos, et in officio continendos fore semper et ubique, quoniam a parte celsissimi domini domini principis nostri clementissimi, ditionisque suae sicut et a nobis nihil ansae ad talia, fomitisque sibi praebitum ac datum fuisse, prout etiam cavetur vel deinceps. Accedit etiam, quod sat magna in tanta huius comitatus nostri ruina in medium regni Transylvanici contributiones dietim urget, pro alia autem parte, ut iteratam contributionem facere possimus, nobis est impossibile. Ob haec itaque eandem Vestram Excellentissimam Dominationem obnixe rogamus, et instamus, dignetur ex sua, qua maxime pollet, authoritate et benignitate contra eos, et tales milites vagabundos, et grassabundos, et alios similes quoslibet infestatores juxta benignam suam oblationem, gratiamque et protectionem defendere, protegere, et tueri modis omnibus, ut sic ex suae protectionis sufficienti provisione permanentes, omnia haec apud eandem officiis nostris demereri valeamus, Eandem prosperrime diutissime valere desiderantes. Datum ex congregatione nostra in oppido Sziget die 25. Septembris anno 1686.

Ejusdem Excellentmae Dominationis Vestrae
humiles ac paratissimi servitores

(Fogalmazvány a M. N. M. birtokában.)

CXCVIII.

1686. sept. 30.

Teleki levele a szatmári parancsnokhoz.

Szakmári commendansnak

30. Septembris 1686.

In reditu plane ex aula celsissimi principis ac domini domini mei clementissimi heri mane accepi litteras Vestrae Illustrissimae Dominationis debito cum honore. Hominem Illmae Dominationis Vestrae sine mora in aulam suae celsitudinis comitari curavi. Non mirabitur tarditatem admini-

strationis rerum illarum, de quibus scribit Illma Vestra Dnatio, si rationes intelliget ex legato summe memoratae suae celsitudinis ad sacratissimam caesaream et regiam Majestatem proficiscente, qui secum illas propediem in Nagy-Bánya transportabit.

Si jam tam evidentissima est suae principalis celsitudinis ac universi hujus regni erga augustissimam imperatoriam Mattem et totam rempublicam christianam accomodatio, Vram Illmam Dnem confidentissime rogo, dignetur milites caesareos ab invasione et ulteriori damnificatione districtuum Kővariensis et Szilagyiensis refrenare, iisque, qui contra Munkacsinum ordinati sunt, serio demandare, ut nullum comitatui Maramarus inferant detrimentum. Ne gravetur Vra Illma Dnatio etiam meos, quos in praefato districtu Kővárіensi habeo pagos et villas, protegere, quia illae plane in finibus sunt, et citius damnificari solent: Vrae Illmae Dni reservire conabor. Quamvis enim Illmae Dni Vrae hactenus ignotus fuerim, experietur tamen realiter praecipue, si mihi imperare dignabitur, quod sim Illmae Dnis Vrae

addictissimus servus.

(Fogalmazvány a M. N. M. birtokában.)

CXCIX.

1686. okt. 7.

A szathmári parancsnok levele a fejedelemhez.

Celsissime princeps.

Literas Celsitudinis Vestrae sub 26. elapsi mensis ad me exaratas debito cum honore obtinui, et non intermisi Celsitudinis Vestrae cursorem hinc absque ulla perditione temporis ulterius promovere; quoad bonam viciniam: me illam fideliter observaturum spondeo. Si vero interdum aliquae insolentiae per militiam Hungaricam causatae fuerint, non mihi, sed malae inobedientiae hujus gentis adscribendum obsecro, cum enim iis, qui in similibus excursionibus deprehensi sunt, meritam poenam injunxerim. Caeterum me Celsitudinis Vestrae gratiae humillime recommendans, permaneo

Celsitudinis Vestrae

Zathmarini 7-ma Octobris 1686.

humillimus servus

Paulus Ant. L. B. de Huchin

(Eredetije az Erdélyi M. E. birtokában. Kemény gyűjt. 37. k.)

CC.

1686. oct. 5.

Olasz Ferencz jelentése a fejedelemnek.

Kegyelmes uram!

Isten Nagyságodat minden dolgaiban szerencséssen boldogítsa! Nagyságodnak alázatossan akarám értésére adni, Váradrúl érkezvén meg emberem, bizonyossan hozá kegyelmes uram, hogy Tökölyi ő nsga Váradon van száz hetvenkettőd magával. Az gyulaiak kik kisérték, visszamentek; az monó törökök penig még ott vagynak. Megparancsolta a fő vezér, hogy elkisérjék Váradrúl Munkácsig, a passa a váradiakban nem akar küldeni, hanem az monókat küldené, azok sem akarnak menni, hanem újobban írtak a fő vezérnek, még válasz nem jütt. Az mely német armáda Eszék felé ment kglmes uram, úgy hallatik. Kanisa alá ment volna, de nem bizonyos; a mely penig a Dunán innét van, semmit felőle nem érthettem. Ezután ha mit értek, mint kglmes uramnak Ngodnak alázatossan megírni el nem mulatom. Éltesse Isten Ngodat szerencsés uralkodással sok számos esztendőkig kévánatos jó egésségben. In Somlyó die 5. Octobris anno 1686.

Ngodnak

alázatos szolgája
míg él
Olosz Ferencz, mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó kegyelmes uramnak ő Nagyságának alázatossan.

(Eredetije a M. N. Múzeum birtokában.)

CCI.

1686. oct. 11.

Teleki jelentése a lengyel királynak.

Ad regem Poloniae.

11. Octobris 1686.

In contestationem humilimae ac debitae meae erga Sacram Regiam Majestatem Vestram obligationis transmitto has inclusas, quas metu Tartarorum perterriti bis ex Moldavia retulerunt emissarii.

Post expugnatam Budam nihil penitus certi de ulteriori progressu armorum christianorum audivi; magnus vezerius ad pontes Eszekianos reversus est, cujus intentio est, ut pro Buda severam vindictam agat, totum corpus exercitus prope Belligradum sustineat, Tartaros, quos secum habet ad districtus Temesvar, Lugas et Karansebes distribuat, hanum vero Chrimensem in Budsák acciat; manutenere volens horatim occasionem ad . . . . dendum nos, siquidem a Tökölyio et Sorbano Valachiae palatino Turcis delati sumus, quod nosmet Germanis agglutinaverimus.

Tökölyius in expugnata Buda aleae coecitatem passus est, postque in Munkács dimissus; fertur, quod jam Varadinum usque appulerit cum tribus centurionibus Turcarum.

Germanorum hybernia et insupportabiles portiones terribiliter exhorrescimus. Sacram Regiam Vestram Majestatem humilime oramus, dignetur nobis et hoc in casu clementissime adesse, ne propter ipsos deficiamus.

A lap alján. Lengyel királynak 11. Octobris 1686.

(Pogalmazvány Alvinczy kezével, a M. N. M. birtokában.)

CCII.

1686. oct. 19—nov. 6.

A fejérvári országgyülés törvényei s irományai.

a)

1686. oct. 19.

Jelentés az országgyülés lefolyásáról.

Descriptio

Actorum in generalibus regni comitiis in civitatem Albam-Juliam ad diem 19. mensis Octobris, anni videlicet 1686. indictis gestorum.

Haec generalis congregatio licet indicta erat ad diem 19. praedicti mensis Octobris, interim tamen, quoniam dni magnates et proceres regni ad eundem diem praefixum praesentes non erant, cathalogi perlectio diem 22. praedicti mensis attigerat, quo instante status et ordines regni in palatium ad id destinatum locum videlicet solitum confluunt et cathalogus universorum statuum et ordinum perlegitur, ac more solito illrma principalis celsitudo medio

legati salutatur, tandemque propositiones suae celsitudinis principalis per spectabiles ac generosos dominos Michaelem Teleki de Szék et Alexium de Bethlen consiliarios declarantur verbis in his punctis: 1. significatur, quod litterae excellentissimi vezerii et Capithiae ex castris Turcarum, ac quaedam legationes de Germanis fuerint allatae. 2. Quaeritur, an eaedem litterae et legationes, discursusque superinde in publico, coram videlicet universis statibus et ordinibus regni, vel vero in secretiori loco, coram scilicet dnis consiliariis et deputatis agitentur. 3. Proponuntur esse quaedam difficultates in modo contributionis proxime praeterita congregatione Cibinii celebrata ordinatae, quae ut dirimentur, ac de administratione ejusdem sub poena concludatur, statibus et ordinibus regni demandatur. Quibus exauditis status et ordines juxta consvetudinem hactenus observatam seorsim ad nationem confluere concludunt.

23. praedicti mensis status et ordines seorsim deliberationes suas super praemissis juxta nationes factas in communi proponunt. Tandemque per legatum ab ordinibus et statibus requiritur humilime principalis celsitudo, et impetratur accessus dnorum consiliariorum. Quibus clementer dimissis, unanimi voto difficultates in contributione habitae dirimuntur ac de administratione sub poena demandatur.

24. praescripti mensis literae vezerii et aliorum ex castris Turcarum allatae in publico perlectae sunt.

29. ejusdem. Hortatur principalis celsitudo medio spectabilium et generosorum Stephani Naláczi et Gregorii de Bethlen consiliariorum transmissorum status et ordines regni, quatenus iidem de et super damnificationibus occasione irruptionum Germanorum factis et illatis rite et legitime concludant, ad quem conclusum praesentia dnorum consiliariorum expostulatur. Accessis itaque dnis consiliariis, adducuntur Turcae Varadino legati in medium statuum et ordinum, quibus mensae a parte occidentali, dnis consiliariis vero ab orientali accumbentibus declaratur, quod hactenus ex pagis ad Varad applicatis contributiones in Varad administrari non potuere, non est causa temeritatis, sed impossibilitatis, quoniam ob irruptionem Germanorum tota praeterita aestate miserrimi populi in aedibus suis habitare non potuerint, sed undiquaque in silvis sese occultantes, vix etiam aedulia habere potuerint, qua aegestate laborantes neque in rationem celsitudinis principalis contributionem administrare potuerunt. Ne itaque ipsi Turcae tam severe tractent populos, quod qui ingrediuntur, Varadinum afferen-

tes censum in captivitate retinent. imo clementer potius agere convenit et sic populi etiam libentius quicquid habere potuere administrabunt. Quibus auditis Turcae sese excusantes, quaestionem faciunt, an ipsi egrediantur pro congerenda contributione, vel vero sua principalis celsitudo velit congeri curare. Ad quod respondetur: Si Turcae pauco numero egressi fuerint, metuendum, ne a Germanis vicinis spolientur, si vero multi, plus damni inferent populis, sed a sua principali celsitudine hactenus etiam fuit superinde mandatum, sic deinceps quoque demandabitur.

Die 30. ejusdem. A principali celsitudine status et ordines regni medio spectabilium ac generosorum dnorum Michaelis Teleki de Szék et Alexii de Bethlen consiliariorum requisiti sunt, quatenus iidem subsidium pro expensa occasione modernae legationis per generosum dnum Joannem Sárossi de Kis-Sárosi magistrum prothonotarium ad excellentissimum vezerium suscipiendae necessarium conferant, ad quam superinde consultationem dni consiliarii in medium statuum regni accedentes, unanimi voto sex millia florenorum administrandum conclusum est. Praeterea quorundam querulantium supplices libelli perlecti sunt.

31. ejusdem. Principalis celsitudo medio praedictorum dnorum consiliariorum iterum requirit status et ordines, quatenus generosos dnos Paulum, Georgium et Michaelem Inczédi de Várad ac Stephanum Hegyessi de Boros-Jenő in collationibus bonorum et jurium in oppido Alvincz et Borberek habitorum confirmarent, cui assensum praebentes in continenti generosus dnus Petrus Alvinczi de Borberek magister prothonotarius coram statibus et ordinibus regni pro sui parte similiter pro tali negotio instantiam humillimam porrexit, sicque eundem etiam dnum Petrum Alvinczi in collationibus jurium suorum in Borberek habitorum confirmaverunt.

Ceterum principalis sua celsitudo missis ad ipsos status et ordines regni spectabilibus nimirum ac generosis dnis Stephano Naláczi et Alexio de Bethlen consiliariis internuntiis, benigne eos requisivit, ut fideles suos Michaelem Vay et Joannem Keszei, qui principali suae celsitudini a teneris annis et fere ab incunnabilis fideliter continueque servivissent, incorporare, et in Transilvanos praeficere vellent. Status igitur et ordines regni recepto ab ipsis solito super unione juramento, in numerum ipsorum recipiunt. Postremo quaedam supplicationes perleguntur.

1. Novembris. Querulantium quorundam supplices libelli perleguntur, deinde hortatur principalis celsitudo

medio spectabilium ac generosorum dnorum Michaelis Teleki de Szék et Alexii de Bethlen status et ordines regni, ne modernis disturbiorum temporibus de introducendis bonis in civitatibus inconvenientes exactiones extorquerentur, decentibus modis et conditionibus superinde concluderetur. Cujus rei finalis decisio in horam promeridianam dilata est.

2. ejusdem. Domini consiliarii in medium statuum et ordinum regni accedentes, unanimi voto conclusum est de et super modalitate exactionis bonorum in civitates introducendorum. Tandem quorundam supplicantium resolutiones publicantur.

4. ejusdem: Principalis celsitudinis admonitionem medio spectabilium ae generosorum dnorum Stephani Naláczi et Alexii Bethlen de licentia vini in civitatem Kolosvár introducendi generalibus concedenda (prout etiam capitaneis ac aliis officialibus praesidiariis est concessa hactenus) amplectuntur et unanimi voto status et ordines regni statuunt. Postulat praeterea principalis celsitudo per praedictos dnos consiliarios Michaelem Teleki et Alexium de Bethlen, denunciando consensum benevolum statuum et ordinum super bonis Tökölyianis per eundem sententia notae infidelitatis amissis, ne collatione eorundem bonorum in illrmum principem Michaelem Apaffi juniorem, dnum dnum clementissimum fienda videatur violare conditionem super bonorum collatione constitutam. Cui suae celsitudinis clementi hac in re factae requisitioni pro singulari eorum suae celsitudini in omnibus promptissime semper obsequendi studio status et ordines regni unanimi voto consentiunt.

5. ejusdem: articuli coram statibus et ordinibus regni perlecti, in praesentiam suae celsitudinis principalis humilime mittuntur. Quorum revisio ad horam pomeridianam est dilata. Confluxis itaque hora pomeridiana statibus et ordinibus regni, quoniam annexionem adhuc trium articulorum super negotiis quibusdam principalis sua celsitudo expostulabat, terminatio hujus generalis congregationis diem sextum mensis praedicti Novembris attigerat et sic finis erat.

(Egykorú másolata megvan a nagyszebeni levéltárban.)

b)

1686. oct. 25.

Sárossy János törökországi követutasítása.

Instructio pro generoso Joanne Sárosi de Kis-Sáros magistro nostro protonotario, ad excellentmum supremum vezerium ablegato ac non conscripta.

Sárosi János uram instructiója a fő vezérhez Fejérvárrúl 25. Octobris 1686.

1. Istent hiván segitségül, a mennyiben lehet ő kglme siessen a fő vezérhez ő ngához és a míg oda jut, ha az utban valahol valamely szerdárt vagy passát talál, meglátogassa, szónkkal becsületesen köszöntse. A fővezérhez jutván pedig, levelünket megadván köszöntse mennél tisztességesebben minden jóknak kivánásával.

2. Elhisszük lesznek sok kérdési, azok közt legelsőben, hogy miért ily késő küldtük követünket hozzája, holott megígírtük volt még Szebenbűl. Felelhet ő kglme 1. Mig az német az országban volt, az utak, passusok bátorságosok nem voltak, lehetetlen volt küldeni, bizonyos jelei voltak az posták sűrű küldözési, hogy követünket is ha lehetett volna, elküldöttük volna. 2 Ő kglme által a mely dolgokrúl ő nga izent, lehetetlen volt azokra ország nékűl replicálni, az ország népét pedig elébb öszve nem gyüjthettük, mert az német előtt kiki az távulyabb való erősségekre, havasokra szorult, késő szállhattak házokhoz, hazaszállván is, gabonájoknak takaritását, szüretjeket késő vihették végben. Magunk is változó egésséggel voltunk. 3. Az németek elmenetele után abban voltunk sokáig foglalatosok, az németek alkalmatosságával az országban lött tumultusokat mi módon csendesithessük meg s hozhassuk jobb karban, hogy magunkat hatalmas császár számára conserválhassuk.

3. Szivünknek nagy szomorúságával értettük annyi kárvallásunkkal, jószágink prédáltatásával, sok emberinknek levágatásával, életünk koczkáztatásával, sok költségünkkel megbizonyitott hatalmas császár számára annyi munkával megtartott hűségünkért ő nga igy pirongasson bennünket, micsoda elfutó bolondok voltunk volna, hogy a németet magunk veszedelmére, fogyatására magunk hittuk volna bé? s quartélyt is neki adtunk volna, házainkat elhagytuk volna, égettettük volna, és jóakaratunk szerint oly summát adtunk volna: hogyha módunk lett volna benne

hogy resistáljunk nekik, holott a mennyi kegyetlenséget rajtunk elkövettek, miképpen ne resistáltunk volna, ha lehetett volna. O kglme számlálja elő, miket cselekedtek, mint ölték, fosztották, rablották, sanczoltatták emberinket személy válogatás nekül, még a holt testeket is felhánták, az aszszony népeken erőszakot tettek, pusztitottak, prédáltak, égettek, fenálló s már megért gabonáinkra táborostúl szállottak, elélették, az gyengébb erejü városok alá menvén, azokat feleségek, gyermekek kardra hányásával, égetéssel rettentvén, éléssel pénzzel sanczoltatták. Hogy ő nga kevésiti azt a németet, megítílheti ő nga, öt generalisság alja volt, a császár hadának a szine volt s oly had, hogy mig az Budához nem ment, addig Budát meg nem vehették.

4. Ha a régi fejedelmek példáját hozza elő, azt meg mondhatja ő kglme, most az dolgok más kézben vadnak; azoknak idejében Várad és annak széles tartománya a hajduságga megvolt, legalább felűlt a váradi kapitány tiz ezer karddal, Jenő, Lugas, Karansebes megvolt azokból is egynehány ezer kard felúlt, az magyarországi vármegyékben, várakban egynehányat birának, most az ország felényi, az adó majd két annyi, az emberek elszegényedtek, a három esztendős hadakozásokban elhóltak: de egyéb iránt is az keresztyénségnek azok idejében ily erős és közönséges ligájok conjunctiójok nem volt, azoknak a hadakozáshoz elégséges segitség mind pénz, mind ember adatott volt, tekintetek az keresztyénség előtt nagy volt. Nekünk az mennyire tekintetünk felnőtt volt is az magyar dolgok folytatása alkalmatosságával, az megholt vezér kivétetvén kezünkből az athnamét és az dolgoknak is folytatásit Tökölyinek transferálta, bottal, zászlóval confirmálta, azután annyira ment dolgunk, az egész keresztyén világ előtt azzal deferáltattunk, ez soha nem hallatott forma a fényes portához való hűségünkért hogy törökké lettünk és a Mahomed vallását acceptáltuk. De ha szintén annyira bizhattuk volna is magunkat, hogy hadainkkal reájok mehessünk, nem lehetett volna nekik ártanunk, hanemha magunkat mind el akartuk volna veszteni, mert mikor quartélyban voltak is, mint szinte Buda alatt, szint úgy besanczolták magokat erős sánczokkal, mikor az országban jártak is, a hol csak egy nap megállapodtanak is, hasonlóképpen cselekedtenek. Ha pedig vele közönséges harczot tettünk volna s elvesztettük volna, az egész ország egy nap a német kezére esett volna, a mint erről világos példák vadnak. Ha ugyan mindazáltal elegedendő segitséget küld vala ő nga, az mint sok izben sollicitáltuk, ugyan csak oly extremitásinkban

próbáltunk volna, noha ha vélek nyilván megharczoltunk volna is annyi bennek talán nem esett volna el, mint igy a mennyi bennek elmaradt, kirűl a holsatiai fejedelem dolga is bizonyság. Megmondhatja ő kglme, az mint ő nga bölcsebben tudja, az országok nemcsak fegyverrel, hanem mikor azzal nem lehet, okossággal conserváltatnak; ő nga magais azt intimálta nekünk Szulimán Aga nevű követje által, akármimódon lehessen, csak conservállhassuk a fényes porta hűségében magunkat, hatalmas császár mi tőlünk eleitűl fogva egyebet nem kivánt, hanem hogy a fényes porta hűségében megmaradjunk, az egész világnak fegyverben létele közt még eddig megmaradtunk állhatatosan, csak egy német is birodalmunkban nem maradt, az egész tábora oda jött volt, az hol voltunk, sok ígíretekkel, mesterségekkel, végre ellenségeskedéssel magához állani kénszeritett, nemhogy arra vehetett volna csak arra sem, hogy vélek szembe legyünk. Midőn láttuk fegyverrel magunkat meg nem tarthatjuk, egyéb módot kellett keresnünk, tudniillik pénzzel mint fizethessük ki és azzal is érhessük el azt a véget, melyet fegyverrel kerestünk volna, hogy a fényes porta hűségében megmaradhassunk, a mint hogy meg is maradtunk mindeddig, ez után is azon leszünk, mert jól tudjuk a régi példákból, micsoda mesterségekkel, hazugságokkal igyekezte eleitűl fogva a német elveszteni ezt a hazát.

5. Keservesen értettük azt is, hogy a vezérnek ő ngának azt mondták volna, mi micsoda ellenséges szándékkal vagyunk a fényes portához; de keservesebb az, hogy mi ellenünk olly emberek vádjainak adatott hitel, kiknek némelyike még emlékezetben sem volt, mikor mi az fényes portához megállapodott hűséggel voltunk, némelyike pedig ma is egész hűségtelenségben vagyon. Itilje meg az mindent tudó isten, csak egy is az erdélyi fejedelmek közűl oly nevezetesen a fényes portához a hűséget meg nem bizonyította, mint mi, elhallgatjuk a többit, látta az egész musulmán nemzet, az bécsi hadakozásban, ha mit akartunk volna cselekedni, kezünkön vala az alkalmatosság az elmúlt nyáron, midőn az németek éppen ide jöttenek hozzánk, sok mesterségekkel, ígíretekkel s midőn az nem fogta, fegyverrel is próbálgattanak, de mit vihettek végben, az üdő ki mutatá. Ily hüségünkért megérdemlettük volna, tett volna ő nga tőlünk egy kérdést, úgy van-e, az mikkel vádoltatunk, addig ő Nga ne adott volna hitelt a vádoknak.

6. Elhisszük kétség nékűl, a bécsi követek mi válaszszal jártak, megtudakozzák. Arra felelheti, mi azon köve-

teket az porta intimatiójábul küldtük volt fel, kinek intimatiójábúl lettek volt az Inczédi Mihály Balog Lászlóék expeditiói is, kik mi válaszszal jártak volt, az portára megküldöttük volt, élhet ő kglme azon ratiókkal most is, kiket elébbi követségében instructiójában adtunk volt ő kglmének. Azon követeinket elsőben becsülettel kezdték volt látni, de csakhamar felmenetelek után érkeztek olyan informatiók a bécsi udvarban (honnét s ki által? könnyü általérteni) hogy mi kezünkben hatalmas császár hatvanezer aranyat küldött volna, hogy azáltal a német császár ministeri corrumpáltatnának az békesség munkájára, mely miatt a mi követink igen becstelenül tractáltattak, sőt az fő követnek fiát is megfogták, kevésben múlt, némelyik követünknek élete is el nem költ. Azon informatióbul lett az is, hogy országunk széliből az hegyek s erős helyek között quartélyozó német hadakat midőn azt gondoltuk volna, kiviszik, az minthogy Szatmárig ki is vitték, ott többekkel együtt azokkal magát Safenberg conjungálván, úgy jött reánk, azt hitetvén el vélek, közel akkor sohul hatalmas császár hadai nem lévén, hamar való és elégséges segitséghez nem bizhatván, mind mi, mind az ország melléje állunk, látván, abban megcsalatkoztak, a mi követeinket csak leigazitották többire minden válasz nékül. Azután Budát megvévén, újobban adtanak alkalmatosságot arra, hogy követünket küldjük fel, gondolván, talám az békesség felől tesznek valami intimatiót, de legkiválképpen azért, hogy mind a magyarok állapotját s elméjét, mind az imperium s keresztyénség közt való dolgokat kitanulhassuk s ő ngát a fő vezért tudósithassuk, azért küldtük újobban fel Gyulai Ferencz uramat és hogy a mely pénzt kintelenittettünk adni, arrúl is vegyen bizonyos irást, hogy mi jövendőben Isten s hatalmas császár kegyelmessége által azért contentatiót vehessünk, melyet akkor osztán inkább ne tagadhassanak meg.

7. Kétség nékül az itt commoráló lengyel követ dolga is előfordúl, melyre felelheti ő kglme, a lengyel király mind ezekben az involutiókban is jó affectióval viseltetett hozzánk, találtattuk volt meg, hogy irna az római császárnak mellettünk, ne pusztittatná úgy országunkat, melyre az volt válasza hogy csak hazugság a mi panaszunk, úgy kérettük, küldje bizonyos emberét, lássa meg, micsoda pusztitásokat cselekedtenek, abban foglalatoskodván, az alatt megbetegedett, most kezdett gyógyulni, egyébiránt megmondhatja ő kglme, valamint van az dolog, de minekünk mindenkor azt adta tanácsúl az lengyel

király, hogy hatalmas császártul el ne szakadjunk, úgy is vesszük eszünkben, az német dolgait nem mindenekben javallja.

8. Hireket ha tudakoznak, megmondhatja ő kglme, hogy a német császárnak segitségűl adatott hadai az keresztyéneknek visszamentenek, a Lotaringus, Saxo, Bavarus, Brandenburgus is, az imperiumban egy nagy erős várost a francia a dániai király által obsidealtatván.

9. Tökölyi dolga ha előhozódik, megmondhatja ő kglme (noha bizonyos helyről intimáltatott, hogy neki ne higyjünk) mi fő vezér ő nga tekintetiért készek leszünk vala az elmúlt tavasszal a véle való megegyezésre, (itt élhet ő kglme az ő kglmének akkor adott instructiójában s utána irt leveleinkben lévő ratiókkal és Nagy István uramnak adott instructiókkal s utána irt ratiókkal [1]), de semmiképpen véle véget nem érhettünk, fejedelemségünket piszkálván országunkat pusztitván: hogy tovább országunkban legyen, el nem szenyvedhettük. Irja kapikiha hivünk hogy Maurocordatus uram irta volna Teleki uramnak, hogy Tökölyi uram elvett javait kikerestessük, ide ugyan olyan irás nem jött, mindazáltal ha előhozódik, megmondja Kglmed. azt lehetetlen volna kikeresni, noha az nem is sok volt, mert a hadak közt odalett, azomban a mi része megvolt is nálok, a német azon hadnak egy részét felverte s elnyerte.[2])

Ha venné eszében ő kglme, hogy valami török, vagy tatár vitézeket akarnának birodalmunkban quartélyban rendelni, minden tehetségével azon legyen, azt az szándékot és quartélyozó hadat rólunk elforditsa, élhetvén ő kglme az rajtunk forgott sok változások miatt következett sok kárunknak előszámlálásával.

Az váradi sanczoltság iránt rajtunk forgó nehézséginknek eligazitásáról ígírte volt ő nga kegyelmességét; már Isten ő ngát kihozván, méltóztassék igazitásban venni, szabadulhassunk meg aziránt régtől fogván szenvedő nehézséginktől az Ali passától adatott hitlevél szerint.

Az ország közönséges adaja relaxatiója iránt is egynehány rendbeli alázatos instantiánkra ígírte volt ő nga kegyelmességét; instáljon azért ő nga előtt, eleitül fogván tapasztaltatott hűségünket méltó tekéntetben vévén, már valaha érezhessük az ő nga és hatalmas császárunk kegyelmességének gyümölcsét.

---

[1]) A lap szélén áll: NB. Ezeket irásban ki kell venni.
[2]) Eddig Alvinczy kezével, innentől más kéz.

Az váradi vitézek meg nem gondolván az rajtunk forgó ellenségnek sok kártételit s általok való pusztittatását az váradi sanczoltságnak is, rendkivűl kényszeritik őket az adózásra s ellenünk is panaszolkodnak, sőt fenyegetőznek is ellenek s ellenünk, noha sem mi őket az oda való adózástól nem tilalmaztuk, sőt magunk az ország részéről tartozó adajokat elengedtük, hogy annyival is inkább kereshessék kedveket az váradi vitézeknek, magok is pedig abban nem akadályoskodtak, hanem az rajtok forgó sok nyomoruság miatt nem administralhatták, immár pedig az honnan mit lehet, szegénységekhez képest bévinnék, de nem veszik, mivel ők is egyszersmind az mit az vitézek praetendálnak, nem vihetik; sőt fogsággal nyomorgatják őket, mely miatt is igen megfélemlett az szegénység és félhető, hogy lakó helyeket is pusztán ne hagyják, ehhez képest méltóztassék ő nga parancsolni ő kglmeknek, vigyázván az időre is, ne sanczoltassák őket, hanem legyenek engedelemmel is nékiek s ha mikor mit vihetnek vegyék el tőlök, minket pedig méltatlan panaszokkal ne búsitsanak; mert ő kegyelmek is hatalmas császárunknak nem lehetnek igazabb hivei mi nálunknál; sőt ő kegyelmek hűségeket az soldért, mi pedig hatalmas császárunk kegyelmességének jó reménsége alatt gyakorlottuk eddig s ez után is készek lészünk.

Ha mi oly szükséges dolgok vagy alkalmatosságok kivánják, jó alkalmatossággal rescribáljon ő kglme, és vegyen tőlünk kivántató resolutiót, melyhez képest az dolgokat folytathassa. Isten pedig ő kglmét szerencséltesse és hozza hozzánk kivánt válaszszal jó egésségben. Datum in civitate nostra Alba Julia die 2 mensis Novembris 1686.

(Fogalmazvány a M. N. Múzeum birtokában.)

c)

1686. oct. 25.

A titkos utasitás.

Sárosi János uram titkos instructiója Fejérvárrúl. 25 Octobris 1686.

1. Miképen lett Csáki Lászlónak Sorban vajda által portárúl való megszabadulása, és sokáig lappangtatván Havasalföldében s onnét mint expediálta lengyel királyhoz, s német császárhoz, honnét egy nehány izben ment vissza Havasalföldében, declarálhatja ő kglme. Az elmúlt őszszel is oly véggel jöttek volt, hogy egyenesen Havasalföldében

menjenek, az nem lehetvén, ugy szállottak quartélyban azokra az szoros helyekre, s Csákit beküldték Sorbanhoz, a mint hogy akkor 12 ló terhe pénzt is küldött s azzal fizetett az ősszel quartélyban reánk jött hadaknak, melyet az előtt is megizentünk volt ugyan ő kglme által az fő vezérnek. Ott koholták a dolgot s úgy ment fel Bécsben Csáki s úgy expediálták Safenbergertől hadakkal, kikkel együtt úgy conjungálta magát az itt quartélyozó némettel és azokkal az kóborláshoz szokott magyarokkal. Bátran meg mondhatja ő kglme, mindezeknek az rosz dolgoknak feje Sorban vajda, azt pedig Csáki által kezdte meg az bécsi expeditio előtt, magok megvallották az bécsi udvarban levő nagy emberek, hogy Csáki László Sorban vajda embere, fizetett szolgája aminthogy a bécsi obsidióban is gyakran küldözött ő hozzája s biztatta a benvalókat; a Lotaringushoz is jött s ment az embere, az ő informatiójával inducáltattanak az keresztyén fejedelmek, hogy siettessék Bécsnek segitségét. Mikor el kellett is Bécs alól jőni, az német császárhoz való kötelességének jeléül ott a hol szálláson volt Bécs alatt, egy nagy keresztet hagyott a földbe eltemetve, a minthogy az bizonyos, hogy pápistává lett, megigirte, hogy az országot is azzá teszi. Mind Bécsben, mind a német táboron a mi embereinknek azt hánták szemekre, hogy miért nem veszünk példát Sorban vajdárúl, ki azt igirte nekik, csak minket vegyenek melléjek, mentest ő huszezer emberrel hozzájok áll. Minden mi veszedelmünknek, prédáltatásunknak ő az oka, az ő informatiójából lettenek, ő hozta reánk, azt hitetvén el velek, bizvást eljöhetnek. mert ő bizonyosan végire ment, de mind tatárral együtt is alig vagyon ő ngának 40 ezer embere, a minthogy a mikor a tatár takarodott, akkor is a Csáki embere nálla volt s megszámláltatván a tatárokat, csak hétezernek izente. Categorice megmondja, ha Sorban vajdát ő nga meg nem változtatja, jó végét az dolgoknak nem remélhetjük s ez haza, mi is, dolgainkban elő nem mehetünk s minthogy mi hatalmas császár hűségében állhatatosan meg akarunk maradni, ha valamint oly erő jőne reánk, ki előtt nagyobb bátorságnak okáért hatalmas császárunk belsőbb országira kintelenittetnénk menni, soha ő miatta el nem mehetnénk. Rettenetes dühösséggel vagyon ellenünk, hogy hatalmas császár hűségétűl elszakadni nem akarunk, mindenütt vádol, becstelenit bennünket, azt irván, izenvén felőlünk hogy Mahomed vallására akarunk állani, melyet megláthattak volt az Safenberg levelébűl, melyet beküldöttünk volt, most is kalugerek által jártatja az ráczságot, hogy a

némethez tartsák a hűséget. Az utakat is azért vágatta volt bé, hogy ha szintén akarnánk is, arra ne szaladhassunk el a német előtt. Értettük azt is, hogy ő nga előtt azzal vádolt benünket, ha ő nga Tökölyit el nem bocsáttatja, mi az adót meg nem adjuk hatalmas császárnak, ellenben nekünk azt izente, hogy magamra vigyázzak, mert ő nga az én fejedelemségemet Tökölyinek igirte, és noha velünk szinesképen Tökölyi tractálni akar, de neki ne higyjek, mert meg csal. Mikor Naláczi uram az adót bevitte volt, éppen Brassóból kellett megtéritenünk és úgy másfelé küldenünk, mert az Moldva széliben levő lengyeleket disponálta volt, hogy reáijeszszenek és elvegyék. Azzal dicsekedik mindenkor, a mi dolgainkrúl ő nga ő tőlle tudakozódik és e dolgokat néki maga kezével szokta megirni, és akármint adják az ő dolgait értésére ő ngának, de ő azt pénzzel el tudja csinálni.

2. Szükségesnek itiljük, hogy ő kglme olyan athnamét sollicitaljon (mint Székely Mojsesnek adtak volt) hogyha az némettől való kitelenitő szükség miatt hatalmas császárunk birodalminak belsőbb részire kell mennünk, adassék alkalmatos hely, a hová magunkat recipiáljuk hiveinkkel, és legyen elégséges alkalmatos élődésre való alkalmatosságunk.

3. Pohárnok Sztajkul dolgát valamint ő kglmétül lehet, segitse de mi szónkkal ne instáljon.

4. Megmondhatja ő kglme, mi minden nehézséget a némettől szenyvedtünk a három esztendei hadakozásért és mikor kértük, ne pusztitsanak igy, azt felelték, mi is úgy pusztitottuk hatalmas császár hadaival az ő országokat.

5. Ha ő kglme illendőnek itili, az ott való discursusokhoz képest megjelentheti, kitelenittettünk a németnek azért is fizetni, hogy tőllünk erősségeket kértek s tartottunk attúl, hogy valamely készületlenűl levő erősséget ne száljanak meg.

6. Jó módjával és discretióval azt is declarálhatja ő kglme, kivált ha szükségesnek látja, tartván némely nyughatatlan elméknek rosz cselekedetitűl, hogy az vitézlő rend közt nagyobb confusiót ne csináljanak (minthogy sok ígíretekkel kezdték volt is már őket fascinálni) s tanácsosabbnak ítúltük a hadakat leszállítani, mintsem alkalmatosságok lehessen az hadak közzé való jártatásra: és így pénzzel a németeket kitudni.

7. Nem árt talám azt is, kivált ha az lengyel király itt levő követje dolga előfordúl, megjelenteni, hogy mi az itt levő lengyel király követjétűl testimoniálist akarunk

venni, az németek itt mennyi kárt tettek s kegyetlenséget követtek, hogy azt az egész keresztyénségnek elküldözzük. Mert a német azzal hitette el őket, hogy mi csak hazudunk.

8. A keresztyén vallásunkon való fejedelmek intimáltatják hogy követünket küldenők hozzájuk, másokhoz is, a kik azon kezdtek munkálódni, hogy a német szerencséje ennyire ne terjedjen.

9. A magyarországi dolgot ha előhozzák, ő kglme igen magára vigyázva feleljen reá: eleiben adván a vezérnek vagy Maurocordatus uramnak ezen ratiókat. 1. Míg az német szerencséje hanyatlani nem kezd, addig ő nga fundamentomoson azon dologhoz nem foghat. 2. Míg az magyarországi nagy rendek elméjét ő nga nem allicialhatja azon operatióra. 3. Míg az evangelicus fejedelmeknek ő nga elméjeket nem veszi és újjobban nállok munkálódni kezd (kit eddig sem mulatott el), hogy az német ellen valamit moveáljanak, és annyira nőni a német szerencséjét ne engedjék, mert véllek is úgy bánik a keresztyénség színe alatt, mint Magyarországgal. 4. A magyar nemzet athnaméja is Tökölyi kezénél lévén, míg az magyar dolgok az ő kezén lesznek, addig ahhoz nem is lehetne fogni. 5. Tökölyi nékünk s ez hazának ellenségünk lévén, Munkácsból annak sok akadálya lenne.

A mi a magyar hadaknak a német mellől való elvonását illeti, arra azt felelheti ő kglme: 1. A magyarok előljáróit, a német ngos uraságoknak, jószágoknak osztásával és arany lánczok adásával igen elcsalta, azoknak elvonásához nagy munka kiváltatik, egyébiránt is látván a Német szerencséjét igen megfélemlettek s valamig a töröknek szerencséjét nem látják, addig azokat semmire nem vehetni, mert noha a németet gyülölik, de ugyancsak az szerencséjéért az némettel tartják a dolgot, tartván az előbbi példáktúl.

10. Megmondhatja azt is ő kglme, midőn a fordúl elő, hogy mi híttuk volna bé a németeket: hogy cselekedtük volna mi azt, csak azért is, mert azok a mi vallásunknak ellenségi, mihelt az országban megállapodhatnak, az mi mecsetinket elfoglalnák és azokban bálványokat emelnének fel, mely nekünk a halálnál is keservesebb volna.

Külczím: Sárosi János uram titkos instructiója 25. Octobris 1686.

(Fogalmazvány: a M. Nemz. Múzeum birtokában.)

d)

1686. oct. 28.

Teleki levele Maurocordatushoz.

Maurocordatus uramnak 28. Octobris 1686.

Debito cum honore acceperam literas Vestrae Illustritatis, sed citius rescribere non potui, tam, quod ab aula procul fuerim, quam, quod aegrotaverim; continuationem antiqui amoris atque synceram mei recordationem Vestrae Illustritati reservire conabor, dum vivam, neque aliud in me experietur, quam quod realis officiositatis et synceri amoris demonstrat argumentum.

Debriczinensibus iteratis tam verbis, quam literis ut Vestram Illustritatem contentent, intimavi, etiamque has transmisi, neque ulterius intermittam servitium et commoditatem Vestrae Illustritatis operari, refero me instantem ad S. ac P. D. ablegatum, qui plenariam de omnibus habet informationem. Equum (quem promiseram gradarium) citius (siquidem et in hoc regno rari sunt) acquirere non potui, hac occasione transmisi. libenter et aliis in rebus Vestrae Illustritati gratificaturus maneo

I. D. V. addictissimus servus

Kívül: Maurocordatus uramnak így irtam 28. Octobris 1686.

(Fogalmazvány, a M. N. Múzeum birtokában).

e)

1686. oct. 19—nov. 6.

A törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transilvaniae par-Regni Hungariae dnus et Siculorum comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod spectabiles ac magnifici, generosi. item ac egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem decimum nonum mensis Octobris anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi sexti in civitatem nostram Albam Juliam per nos eisdem indictis et celebratis congregati: exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos arti-

culos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos, supplicantes nobis humillime, ut nos omnes eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni hujus Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem decimum nonum mensis Octobris anni praesentis millesimi sexcentesimi octuagesimi sexti in civitatem Albam Juliam ex edicto suae celsitudinis principalis indictis et celebratis conclusi.

Articulus I.

Szebenben in anno 1686. sub spe futurae restitutionis felvetett két rendbéli summáról.

Az fenforgó szoros állapotokhoz képest kegyelmes urunk kételeníttettünk volt ez jelen való 1686. esztendőben Szeben városában két ízben Nagyságod kegyelmes consensusából ez haza bizonyos rendire sub spe futurae restitutionis bizonyos summa pénzt felvetnünk, mely summát némelyek ez mái napig is magok részekről administrálni posthabeálták, az akkor ellenek írott poenával nem gondolván. Hogy azért az olyan szófogadatlan emberek miatt valamely szoros állapotban az egész haza dolgai ne periclitáljanak, sőt mások is eféle végezésünk ellen magokat ezután is ne opponálhassák, Nagyságod kegyelmes tetszéséből az ilyenek ellen communi voto concludáltuk: hogy valakik az fennemlített kétszeri alkalmatossággal sub spe futurae restitutionis reájok vetett summát eddig nem administrálták, tehát ab expiratione praesentis congregationis ad octavum az arra rendeltetett perceptor atyánkfiai kezekhez administrálni kötelesek legyenek. Alioquin ha kik ezen végezésünk szerint is nem administrálnák, eo facto perceptor atyánkfiaitól informáltatván azon vármegyék és székek tisztei, az ilyen negligenseknek akarmely jószágiból az reájok vetett summának fele részét, exclusis juridicis omnibus

remediis, minden kedvezés és késedelem nélkűl exequáltatni és az ország közönséges szükségére administráltatni tartozzanak vigore praesentis articuli.

Articulus II.

Az Szebenben in anno 1686. mensibus Aprili et Augusto felvetett két rendbéli adóról.

Az rajtunk forgó elkerülhetetlen és külömben meg sem orvosolható szükséghez képest kételeníttettünk volt kegyelmes urunk ezen 1686. esztendőben Szeben városában celebráltatott generalis gyűlésünkben Nagyságod kegyelmes tetszéséből kapuszám után egy versben flor. 40, más alkalmatossággal pedig flor. 60 felvetnünk, mely két rendbéli adó administratiójának terminusa már el is múlt ugyan, de mindeddig is sok helyekről ezen adó nem administrálódott nagy kárunkkal. Hogy azért az említett két rendbéli adó administratiójának halasztása, annál inkább elmulatása miatt nagyobb inconvenientiák ne következzenek, Nagyságod kegyelmes consensusából végeztük, hogy ab expiratione praesentis congregationis az említett negyven forintos adóban, úgy az székelységen lévő jobbágyságra felvetett ötven pénzes adóban is ha holmi hátra vagyon, ad decimum quintum, az hatvan forintos adót pedig egészen ad primum Decembris anni praesentis minden rendek az arra rendeltetett perceptor atyánkfia kezéhez administrálni tartozzanak. Ha kik pedig ezen végezésünk ellen személyekre, vagy jószágokra nézendő adót ad terminum proximum nem administrálnák, tehát tempestiva certificatione praemissa, az kik részekről azon adó administratiója iránt fogyatkozás comperiáltatik, azon embereknek akármely vármegyebéli jószágokon, az generális adófőinspectori ő kegyelmek dupplomot exequáltathassanak vigore praesentis articuli, juridicis omnibus remediis praeclusis, és fordítsák ország közönséges szükségére.

Articulus III.

Az generalis adó inspectoriról.

Megnyugodván kegyelmes urunk tekintetes Bethlen Gergely és Székely László uramék ő kegyelmek igaz hazafiuságokban, az fenn említett ország közönséges adaja főinspectorinak rendeltük ő kegyelmeket, instálván alázatoson Nagodnak, méltóztassék Nagod is kegyelmesen annuálni.

Articulus IV.

Ez felháborodott időben megkárosodott emberek dolgáról.

Jóllehet kegyelmes urunk az gonosztévőknek megbüntetésekről szép articulusink vannak ugyan, mindazáltal az időnek sok ellenkezési miatt az törvények az ő rendekben nem folyhatván, igen elbizakodtanak, kivált ez felháborodott időben; hogy azért az ilyenek is refrenáltathassanak, Nagod kegmes consensusából végeztük: Ha mely paraszt, vagy egyéb rendbéli nem nemes emberek e felháborodott üdőben másoknak akárkiknek is akármi névvel nevezendő javaiban s marháiban vagy magok csak, vagy ez hazában forgott idegen nemzetség alkalmatosságával lett kártételekben részeseknek comperiáltatnak, ideértvén az kik az idegen nemzetség közt kalauzkodtanak volna is, minél rövidebb törvényes uton azon székek és vármegyék tisztei előtt revideáltassék dolgok és excessusok, és eo facto az kártételt, ha a patratum halált nem érdemel, cum poena minoris potentiae tartozzanak az kárt tött emberek megfizetni az kárt vallott embereknek, ha lészen honnan és miből, alioquin fogattassanak meg az olyan kárt tett s nem fizethető emberek és usque ad satisfactionem tartassanak fogva, ide értetvén az olyan nemes emberek is, az kiknek az ilyen szinű, comperiált patratumot fel érő javai, vagy residentiája nem találtatnék; ha kik pediglen abban comperiáltatnak, hogy az idegen nemzettől marhát, vagy akárminémű bonumokat pénzen vettenek volna, ámbár az afféle marha, vagy akármely bonumok is medio tempore egy kézről más kézre kerültek volna is, de az hol és kinél a káros ember megtalálja, azon széknek, vagy vármegyének vicetisztei előtt comprobálván de proprietate bonorum, úgy az is, a kinél az marha vagy bonumok találtatnak, mennyi pénzen váltotta légyen magához, eo facto az káros refundálván néki azon marháért adott pénzit, minden superfluitas nélkül tartozzék ő is az károsnak a marhát, vagy bonumokat restituálni, vagy illendő árát megfizetni. Ha pedig az károsnak elveszett marhája szőrin nem találtatnék is, de comperiáltatnék, ki által és ki keze alatt tévedett volna el, vagy emésztődött volna meg, úgy is illendő áráról a károst contentálni: alioquin az tisztek sub amissione officii tartozzanak az ilyen magát opponáló emberekkel vagy a marhát simpliciter restituáltatni, vagy pedig comprobált károkról contentáltatni a querulans személyeket sine respectu personarum et dilatione. Ha kik végezetre csak pénz nélkül

vagy egy, vagy más uton, de nem potentiose jutottak valami másoktól elveszett marhákhoz, vagy bonumokhoz és a páros reá talál, comprobálván ut supra, a vármegyék vagy székek tisztei aestimaltatván, negyed részét az aestimatio szerint való summának refundálja a káros annak az kinél a marhák vagy baromuk találtatnak és az tartozzék a marhát vagy egyéb borumokat a károsnak restituáltatni, melyet ha ki nem cselekednék, azon széknek vagy vármegyének tisztei minden refusio nélkül restituáltassák az olyan marhát, vagy bonumokat eo facto. Végezetre ha kik vagy gabonájokban vagy füvökben, vagy ezekhez hasonló javokban szenvedtenek valakik miatt károkat, az olyanok is comprobálván, mennyi érő kárt vallottanak és azt is doceálván, kik miatt vallották légyen a kárt, azon vármegyék, vagy székek tisztei által, praeclusis aliis processibus et juridicis remediis, modo praemisso contentáltassanak vigore praesentis articuli.

Articulus V.

Vai Mihály és Keszei János atyánkfiai incorporaltatnak.

Megtekintvén kegyelmes urunk Vajai Vai Mihály és Óvári Keszei János atyánkfiai Nagyságod méltóságos udvarában való hűséges szolgálatjokat és ennekutánna is az ő kegyelmek hűsége s hasznos hazafiuságok iránt nem kételkedvén, Nagyságod kegyelmes tetszéséből, ez nemes ország igaz tagjai és hazánk fiai közé incorporáljuk s acceptáljuk ő kegyelmeket vigore praesentis articuli, az minthogy ő kegyelmek is annak rendi szerént homágiumokat coram statibus et ordinibus regni hujus Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum universis deponálák.

Articulus VI.

Az városiak ez felháborodott üdőben az oda refugiálók eránt kévántató observantiájokról.

Jóllehet kegyelmes urunk az előbbeni boldog időkhöz képest mind a szász natio ő kegyelmek, mind pedig kolosvári, n.-enyedi s marosvásárhelyi atyánkfiai, egyéb város és kastélybéliek is privilegiumokat praetendálván róla, magok városokban, kastélyokban is holmit szállító szekerektől bizonyos számú pénzt szoktak volt exigálni, azomban az külső nemességnek városokban bort bévinni, annál inkább városokban szállított magok borával élni nem engedték, ez felháborodott üdőkben is pedig azon privilegiumokhoz ragasz-

kodván, mindkét féle dolgot szorosan observálják, sőt az szállásoktól felettébb való bért, vagy tizedet mindenből az refugii causa magokat oda recipiáló nemes és nemtelen rendeken is felettébb való exactiókat kívánnak, mely dolgok igen terheseknek és az keresztyénséggel is ellenkezőknek láttatván, Nagyságod kegyelmes tetszéséből communi et unanimi voto concludáltuk: míg Isten ő felsége ez felháborodott üdőket lecsendesíti, sőt ezután is, ha ő felsége ítéletiből oly idők következnek, hogy az ellenségtől való félelem miatt (ide nem értvén az kik lakásokat Kolosvárott continuálják) ez haza tagjainak lakóhelyekben való securitások nem lehet, addig és az olyan üdőben, csak az békességes időket kirekesztvén, az szász natió ő kegyelmek akármelyik városiban s kastélyiban (melyre magok is ő kegyelmek magokat reá igérték,) úgy Kolosvárra, Nagy-Enyedre és Maros-Vásárhelyre, sőt egyéb városokban s kastélyokban is akarminémű bonumokat securitatis causa bé vagy onnan kiszállító külső emberek szekereitől semminémű taxát ne exigáljanak; bort is pedig, ha kik az külső nemes atyánkfiai közűl ő kegyelmek az megírt városokban, vagy kastélyokban securitatis causa szállíttatni akarnak, szabados légyen minden taxázás és impedimentum nélkűl, és azon magok boraival magok asztalok tartásában futásnak idején szabadosan élhessenek ugyan, de semmi szín és praetextus alatt az városok privilegiuma praejudiciumára senki közülök korcsomát ne tarthasson, különben is ne komplárkodhassék azon városok aziránt való szabadságának megbántódására minden azon városban lévő borainak elvesztése alatt; az ilyen borok pedig azon városok főtisztei által fordíttassanak ország közönséges szükségére sub poena flor. 500. per fiscalem directorem toties quoties exequenda et ad publicam regni utilitatem generali regni perceptori suo ac exequutorum salario exceptis administranda. Hordóstól mindazáltal borokat (ez iránt Kolosvár excipiáltatván) minden városokban s kastélyokban is, búzájokat pedig és egyéb bonumokat akármikor is akármely városokban akárkiknek indifferenter eladhassák szabadosan; ennekfelette ha kik nemes atyánkfiai, sőt szegénységink közűl is valamelyik városban vagy kastélyban pro sui et bonorum suorum securitate szállást fogadni akarnak, nemcsak ne sanczoltassák az szállást fogadó embereket, hanem úgy moderálják megírt atyánkfiai az szállásnak bérit, hogy az külső nemességnek sok szenvedése s vérek hullásával ő kegyelmekért is viselő nyughatatlankodások illendő respectusban forogván, az mostan fenforgó panaszok ne is hallattassanak, tizedet pedig borból, vagy

búzából sohult ne kívánjanak, annál inkább ne vegyenek illendő s képese szerint való bérivel az szállásoknak elégedjenek meg ő kegyelmek. Végezetre ha kik refugii causa ez háború időknek mivoltához képest vagy magok személyekben, vagy marhástól is magokat ő kegyelmek városában, vagy kastélyában recipiálják, azok közül ha kiknek fogadott szállások comperiáltatik, semminemű taxát azért, hogy őket városokban recipiálták, rajtok ne exigáljanak, az kiknek pedig fogadott szállások nem comperiáltatik, az olyanok egy szekértől flor. 3. egy ökörtől denar. 1. apró marhát kettőt egy öreg marha számban computálván, vehessenek s az olyan emberek is adni tartozzanak, ezenkivül semminemű taxára őket ne erőltessék, mely megírt végezésünket minden város és kastélybéliek is hogy ez feljebb declarált időknek forgásiban, az békességes időt ide nem értvén, modo praevio hűségesen megtartsák, azon városi és kastélybéli tisztek szorgalmatosan reá vigyázzanak, alioquin ha mely városok vagy kastélyok lakosi ez ellen impingálni comperiáltatnak, eo facto fiscalis director atyánkfia ezer forintot exequáltathasson rajtok, praeclusis omnibus juridicis remediis vigore praesentis articuli, ad requisitionem querulantium, mely summából az panaszló félt plenarie contentálván és magának is flor. 50 kivévén, az exequutoroknak pedig flor. 24 kiadván, az többit kötelessége szerént forditsa ország közönséges szükségére fen megírt perceptor atyánkfia kezében.

Articulus VII.

Főgeneralis uram Kolosvárra bort szállíthasson akármikori szükségére.

Jóllehet kegyelmes urunk mikor és micsoda üdőben szállíthasson a külső nemesség borokat Kolosvárra és micsoda üdőben s mi formában élhessenek is véle, Nagod keglms tetszéséből determináltuk, mindazáltal főgeneralis uramnak ő kegyelmének is az iránt való szükséges alkalmatosságát méltó consideratióban vévén, Nagod kegyelmes consensusából communi voto concludáltuk: hogy mivel a kolosvári praesidiariusok fő és vice kapitányinak, fő és vice hadnagyinak és porkoláboknak is magok szükségére való boroknak oda bé való szállíttatások s abból való asztalok tartása is megengedtetett, annál inkább főgeneralis uramnak ő kegyelmének maga borainak oda bé való szállíttatása és azokból való asztala tartása akármi üdőben is szabados légyen és megengedtessék minden akadályoztatás nélkül vigore praesentis articuli.

Articulus VIII.

Küküllővár és több Tökölyi Imre uram elitilt jószági collatiójáról.

Jóllehet kegyelmes urunk az Nagyságod fejedelmi méltóságos conditióinak huszonegyedik punctuma azt tartja, hogy az mely jószágok per notam vel defectum fiscusra szállottanak és szállanának ezután is, azokat Nagod se magának ne tartsa, se méltóságos szerelmesinek ne adja, hanem ez haza érdemes tagjaiból álló becsületes hiveinek conferálja, mindazáltal józan elmével és nagy szorgalmatossággal elmélkedvén az mi kegyelmes ifiú urunk, méltóságos második Apafi Mihály urunk, isten kegyelméből választott és confirmáltatott fejedelmünk ő nagysága méltóságos személyének ez haza szoros ügyiben s az fiscalis jószágoknak fogyatkozott állapotjában is kivántató illendő neveltetésinek módjáról, nagy consideratióban vévén annakfelette azt is, mely terhes gondokkal és sok költséggel is viselte légyen Nagyságod az fényes porta parancsolatjához képest az magyarországi atyafiak ő kegyelmek dolgait, mely Nagyságod sok költségének cum gratiarum actione léjendő refusiójáról noha Tökölyi Imre uram virtute suarum superinde obligatoriarum assecurálta volt is Nagyságodat, de nemhogy praestálta volna, sőt inkább külömb-külömbféle ellenkező cselekedetivel mind Nagyságodat megbántotta, mind pedig az országot megháborította, melyre nézve ő kegyelme is ez országnak rendes törvénye szerént convincáltatván, maga része szerént való erdélyi és partiumbéli jószági fiscus számára itiltettenek, mely jószágokat, úgy mint az küküllővárit, illyeit és csehit az kastélyokkal és hunyadit az várral, vashámorokkal, bányákkal és havasokkal, az haczokit, magyar-berettyeit és szigetit az udvarházakkal s azokhoz tartozó egész falukkal, rész portiókkal, malmokkal s minden egyéb majorkodó s haszonvévő helyekkel együtt annyi részben, a mennyiben megírt Tökölyi Imre uramtól elitiltettek (az több Tökölyi Imre vér szerént való atyafiait illető rész iránt mint conveniálhat Nagyságod, bízván Nagod fejedelmi kegyelmességére) az fenn megírt és több méltó tekintetekre nézve is hogy Nagyságod megírt ifiú kegyelmes urunknak ő nagyságának conferálja, nem obstálván ez egy matériában az Nagyságod méltóságos conditióinak feljebb említett huszonegyedik punctuma.

Mely jószágról megírt ifiú kegyelmes urunk ő nagysága méltóságos nevére Nagyságod méltóságos neve alatt expediálandó privilegiumoknak mi is egyező szívvel egész

országúl, három nemzetűl annuálunk és azok szerént lejendő megírt iffiú kegyelmes urunk birodalmát, (melyet Isten hosszas időkre boldogúl terjeszszen) ez articulusunk által jure perennali et immutabiliter confirmálunk, instálván Nagodnak is mint kegyelmes urunknak, méltóztassék Nagyságod is kegyelmesen acceptálni.

Articulus IX.

A tubáknak extirpáltatásáról.

Már alkalmas üdőtől fogván tapasztaltuk kegyelmes urunk a tubáknak káros és veszedelmes voltát is ez hazában, melyhez képest hogy se béhozni, sem vetni s colálni, sem pedig véle ez hazában porul vagy pipárul is élni szabados ne legyen, in articul. 13. const. regni 1670, annakutánna in art. 11. const. regni 1683 cum poena et modalitate exequutionis voltaképen determináltuk volt: mely articulusokat etiam vigore praesentis articuli confirmálunk, instálván alázatosan Nagyságodnak, méltóztassék kegyelmesen annuálni.

Articulus X.

Az ország szükségére kiadott búzabéli difficultások eligazításáról.

Nagyságod méltóságos izenetiből értvén kegyelmes urunk, hogy az nem régen elmúlt üdőkben ország közönséges szükségére kiadott búza iránt holmi difficultások és ugyan búzabéli megfizetendő restantiák is volnának fenn, melyek is eligazítást kévánnak, mi azért eziránt is a Nagod méltóságos személye mellé rendeltetett tanácsurakat és deputatus főrendeket ő kegyelmeket authoráljuk, úgy, hogy a mint egyéb fenforgó terhes dolgokban, úgy e búza dolgában is ha mit Nagyságod az tanácsurakkal és deputatus főrendekkel fog decernálni, alázatosan annuálunk vigore praesentis articuli.

Articulus XI.

Az törökbúzavetés circumscribáltatik.

Az mint eszünkben vesszük kegls urunk, sok helyeken a szegénység a búzavetéstől igen elkezdette magát fogni és csak az törökbúzára támaszkodik, azzal foglalván el búza alá való szántóföldeit is igen csalárdúl a földes uraknak nagy károkra. Hogy azért az olyan szegénységek, az hódolt-

ságot és Kővár vidékét ide nem értvén, afféle csalárdkodása a földes uroknak nagy kárával ne terjedjen, Nagod kegyelmességéből végeztük: Publicálják az olyan helyeken és imponálják a vármegye vice tisztei, hogy senki a szegénység közűl búza alá való földjét törökbúzával el ne foglalja, hanem búzával igyekezze bévetni sub poena flor. 6, törökbúzát is pedig kertben vetni szabados légyen ugyan, de abban is a földes uraknak kárára na abutáljanak sub poena praeexpressa, toties quoties per dictos officiales ad dominorum terrestrium requisitionem, különben pedig ne, exequenda, melynek harmada az exequutoré, két része pedig a földes uraké légyen.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum regnicolarum trium nationum regni nostri Trnsylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento, vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et confirmavimus, offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Alba Julia die 6. mensis Novembris ultima videlicet generalis nostrae congregationis praemissae, anno domini 1686.

M. Apafi mp. (P. H)

Claudiopoli, Impressit Michael Némethi, anno dni MDCLXXXVI.

(Eredeti nyomtatott példánya a M. T. A. birtokában.)

CCIII.

1685. oct. 28.

Scherffenberg levele a fejedelemhez Gyulai követségéről.

Celsissime princeps et domine
domine mihi colendissime.

Quas sub vigesima septima elapsi nuper mensis Septembris occasione exmissi simul spectabilis ejusdem ad augu-

stissimam aulam caesaream ablegati domini Francisci Gyulay humanissimas et benignas mihi literas transscribere dignata est Celsitudo Vestra, tandem heri hic in castris debito cum honore accepi et quemadmodum singulari favori duco confidentiam, qua in promovendis apud caesaream aulam inclyti regni Transylvaniae negociis meam utpote paratissimi servitoris sui invitat operam, ita obligationi meae nullatenus deesse volens, pronunc quidem in augendis hic ad Dravum prosperis armorum caesareorum progressibus, quos post nuperam Quinque Ecclesiarum occupationem ad interiora inimicae nationis territoria meditamur, occupatus, saltem scriptotenus, finita vero brevi feliciter, uti speramus expeditione, hac, in reditu meo, coram sua Majestate sacratissima et universa aula, Transilvani regni statum humillime repraesentare et quantum in me fuerit, domini ablegati commissiones, velut non dubito, in bonum christianitatis directas, eo quo par est, candore secundare non intermittam, quo magis appareat, quam sim in omnem occasionem Celsitudinis Vestrae

servus obsequentissimus
Fridericus Comes de Scherffenberg mp.

Actum ex castris caesareis in obsidione arcis Siklos die 28. Octobris 1686.

Külczím: Celsissimo domino domino Michaeli Apaffy, electo Transilvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti domino mihi colendissimo

Cibinium

Vienna
Szathmarino.

Más kézzel. Saffenberg levele sub dato 28. Octobris 1686, Siklósnál lévő táborból: hozta Csáky Gábor uram 1687. 7 Januarii. Fogaras.

(Eredetije a M. N. M. birtokában)

FÜGGELÉK.

I.

Az 1683. ápr. 20-iki országgyülés elhatározta, hogy az erdélyi hadak, élükön a fejedelemmel csatlakozni fognak a török táborral. A mint a táborba szállás ideje közeledett, hozzá fogtak az előkészületekhez. Serédynek alább következő levele a XIV-ik számú okirat után (127. l.) igtatandó.

1683. jún. 27.

Serédy Benedek jelentése.

Keglmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Nsgod böcsületes szolgája Balog István uram onnét kivül az táborrúl jüvén, keglmes uram, Nsgodhoz mégyen, az oda ki való híreket Nsgodnak tudom bőségesen referálja. Az német pártiak keglmes uram igen alkalmatlankodnak. Ez múlt napokban adó hajtani küldötték volt ki keglmes uram az itt való katonákat Debreczen felé és az ecsediek Mike-Pércsnél reájok ütvén, kilenczet bennek elfogtak, egyet meglőttek, az kiket bévittek Ecsedben; írtam keglmes uram mind Saponarának Szatmárra, mind Ecsedben az commendansnak, hogy bocsáttassanak el minden lovaikkal, javokkal, melyrűl is mi válaszom lészen Nsgodnak alázatosan megírni el nem mulatom. Saponara keglmes uram Szatmárt van az Patak várából kihozatott német companiával. Éltesse isten Nsgodat szerencsés uralkodással sok esztendőkig kívánatos egésségben. In Somlyó die 27. Junii anno 1683.

P. S. Keglmes uram! Nsgod bölcs tetszésében álljon Nsgod utazása, az Érben keglmes uram semmi víz nincsen, az Berettyóban is igen kevés, az útakot mindenekfelé csináltatom.

Nsgodnak alázatos méltatlan szolgája míg él

Serédi Benedek mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, nékem jó keglmes uramnak ő nsgának alázatosan.

(Eredetije Nemz. Múzeum Tunyog-gyűjtemény.)

II.

Damokos Tamás kötelezvénye 1661-ben kelt s adalékot képez a tatár fogságba került urak kiszabadításának történetéhez.

16 . . sept. 12.

Én alsó-csernátoni Damokos Tamás, adom ez reversalis hütöm alatt való és pecsétemmel megerősíttetett levelemet az én kgmes uramnak, az mgos és ngos erdélyi fejedelmemnek ő ngának, Apafy Mihály urunknak, mostani hosszas és keserves rabságomban gyámoltalan lévén, az ő nga kegyelmességihez ragaszkodván és alázatos könyörgésemmel folyamodván, hogy ő nsga kegyelmességét mutatván és fogságomból sanczomban kiszabadításomra méltóztatik ezer ezüst tallérokat adni költsön, és az moldvai vajdának is írni és assecurálni kegyelmesen méltóztatnék ezer tallér adás felől, azt is költsön, hogy az pogányok kezéből kiszabadulván, jószágomat eladván, mind ő ngának az én kgmes uramnak, s mind pedig az vajdának ő nsgának megadni fogadom és igérem a két ezer tallért. Míg megadhatom és szerezhetem ő ngának az ezer tallért, a vajdának elsőben megadván, addig ő nsgát az én kgmes uramot méltóságos udvarában szolgálom fizetés nélkül, valami szolgálattal ő nga szolgáltat. Az ő nsga pénzéről contentálván, azután mint több böcsületes hívei, szolgái, úgy szolgálom ő nsgát híven és igazán, életem fogytáig igaz, tökéletes híve és szolgája leszek ő nságának, ellenségének ellensége, barátjának barátja, fejem fenállásáig igaz híve, szolgája ő ngának, Isten úgy szabadítson és segéljen és adja az én lelkemnek üdvességét, megállom, megmáslom (így) ez hüttel való reversalisomat. Irtam Buzakban, 12. Septembris 16 . .

Rab Damokos Tamás
m. p.

Hátlapján: Damokos Tamás reversalisa.

(Eredetije az Akadémia birtokában.)

TARTALOM.

XXXII. Fejezet. 1683—1686.

Lap

I. 1683. febr. 10—25. Segesvári egyetemes gyűlés 3
II. 1683. ápr. 26—30. Fogarasi egyetemes gyűlés 6
III. 1683. júl. 7. Apahidai tábori országgyűlés 10
— 1683. november. Értekezlet Déván 16
IV. 1684. márcz. 8—29. Fogarasi egyetemes országgyűlés ... 18
V. 1684. aug. 21. Radnoth 23
VI. 1684. szept. 17—19. Fejérvári országgyűlés 24
VII. 1684. dec. 6. Gyulafehérvári országgyűlés 26
VIII. 1685. febr. 22.—márcz. 24. Fogarasi országgyűlés 27
IX. 1685. ápr. 1—14. A fogarasi delegátió 32
— 1685. máj. 15—31. A fogarasi delegatió 34
X. 1685. júl. 18—25. A fejérvári delegatió 35
XI. 1685. okt. 24.—nov. 7. Egyetemes országgyűlés Fejérvárt 37
XII. 1685. decz. — 1686. april. A szebeni delegatio 41
XIII. 1686. ápr. 26.—máj. 9. A szebeni országgyűlés 49
XIV. 1686. máj. 10.—aug. 10. A szebeni delegatió 52
XV. 1686. aug. 12—21. A szebeni egyetemes országgyűlés ... 62
XVI. 1686. szept. 27—29. A fogarasi delegatió 64
XVII. 1686. okt. 19.—nov. 6. A fejérvári országgyűlés 67

Törvények és Okiratok.

I. 1682. okt. 16. Apafi utasítása portai állandó követének Kovács Zsigmondnak 71
II. 1682. dec. 7. Vitéz Ferencz törvénybe idéztetése a miatt, mert a táborozásban nem vett részt 77
III. 1683. jan. 1. Pernyeszi Zsigmond híreket ír Teleki Mihálynak 81
IV. 1683. jan. 10. Meghivók a febr. 10-iki országgyűlésre 82
a) 1683. jan. 10. Gávai Miklós meghivója 82
b) 1683. jan. 10. Teleki Mihály meghivója 83
c) 1683. jan. 10. Udvarhelyszék meghivója 84
d) 1683. jan. 18. A székelységre hirdetett generalis mustra elhalasztása 84

Lap

V. 1683. febr. 10—25. A segesvári országgyűlés törvényei s irományai 86
a) 1683. febr. 10. A törvények 86
b) 1683. febr. 23. A fejedelem elrendeli a hadfölkelést 95
VI. 1683. márcz. 3. Zöldi Demeter jelentést tesz Barcsay Mihály letartóztatásáról 95
VII. 1683. márcz. 31. Apor István hitlevele a törcsvári harminczadosságról 96
VIII. 1683. április 4. Tanácsurak votuma a tatár hadak közeledése ügyében 100
IX. 1683. ápr. 8. Meghivó az április 24-iki országgyűlésre ... 101
X. 1683. április 8. Teleki a fejedelemhez: a portáról érkezett levelek ügyében 101
XI. 1683. április 11—13. Tanácsurak votuma a tatárok Erdélyen átvonulása ügyében 102
a) 1683. április 11. Székely László votuma 102
b) 1683. április 13. Rhédey Ferencz votuma 103
c) 1683. április 13. Bethlen Elek votuma 105
XII. 1683. márcz. 31. Klobusiczky Apafi Mihálynak jelentést tesz Theökölyhez tett utjáról 105
XIII. 1683. ápr. 24—30. 107
a) 1683. ápr. 24. A fogarasi országgyűlés törvényei ... 107
b) 1683. ápr. 24. A rendek téritvénye 112
c) 1683. április 30. A sóaknák és portusok arendába adása 113
d) 1683. április 30. A marosváradjai hidvám bérbeadása 116
e) 1683. ápr. 30. A tanácsurak kezeslevele 119
XIV. 1683. máj. 23.—jún. 7. A tatárok átvonulása Erdélyen 120
a) 1683. máj. 23. Székely László jelentése 120
b) 1683. máj. 23. Pernyeszy Zsigmond jelentése 121
c) 1683. máj. 27. Pernyeszy ujabb jelentése 122
d) 1683. máj. 28. Rhédey Ferencz jelentése 123
e) 1683. máj. 27. Naláczy István jelentése 124
f) 1683. máj. 30. Daczó János jelentése 125
g) 1683. jun. 7. Fábián János jelentése 126
XV. 1683. máj. 3.—aug. 17. Vajda László követsége 127
a) 1683. máj. 3. Apafi megbizó levele 127
b) 1683. jún. 13. A nádor levele a fejedelemhez 128
c) 1683. jún. 27. A nádor levele a fejedelemhez 128
d) Ugyanaz napról más levél 129
d) 1683. jún. 27. Vajda László jelentése a nádornak ... 130
e) 1683. júl. 17. Esterházy Ferencz levele a nádorhoz 133
f) 1683. aug. 17. A nádor opiniója 135

Lap

XVI. 1683. júl. 3. Hadi szabályok 136
XVII. 1683. júl. 7. 141
a) 1683. jul. 7. Az apahidai tábori országgyűlés törvényei 141
b) 1683. júl. 7. A fejedelem plenipotentiája neje számára 144
XVIII. 1683. júl. 15. Mikó jelentése a fejedelemasszonynak a lengyelek készülődéseiről. 144
XIX. 1683. júl. 20. Teleki jelentései Apafi utazásáról. 145
a) 1683. júl. 20-iki jelentés 145
b) 1683. júl. 21-iki jelentés 146
c) 1683. júl. 28-iki jelentés 146
d) 1683. aug. 3-iki jelentés 147
XX. 1683. aug. 4. (ó szerint.) Maurocordatus levele a fejedelemnek a Rába hidjának őrzése ügyében 148
XXI. 1683. aug. 9. A fejedelemasszony betegeskedéséről 150
XXII. 1683. aug. 11. Nemes János jelentése a fejedelem utazásáról 151
XXIII. 1683. aug. 19. Bethlen Gergely a fejedelemasszonynak híreket ír 151
XXIV. Levelek Vajda Lászlóhoz a mediatorság ügyében. 152
a) A fejedelem levele 152
b) 1683. aug. 25. Teleki Mihály levele 153
XXV. 1683. aug. 25.—okt. 19. A fejedelemasszonyhoz mint helytartóhoz intézett jelentések 154
a) 1683. aug. 25. Bethlen Elek tanácsúr votuma a lengyel király követküldése ügyében 154
b) 1683. szept. 1. Tövissy Dániel jelentése 155
c) 1683. szept. 14. Bethlen Gergely jelentése ... 156
d) 1683. oct. 18. Bethlen Gergely jelentése ... 157
e) 1683. oct. 19. Rhédey Ferencz jelentése 158
f) 1683. oct. 21. Rhédey Ferencz jelentése ... 159
h) 1683. oct. 21. Bethlen Gergely jelentése ... 160
i) 1683. nov. 5. Bethlen Gergely jelentése 162
XXVI. 1683. aug. 27. Sárossy János jelentése a fejedelemhez 163
XXVII. 1683. szept. 1.—nov. 2. Teleki jelentései a fejedelem utazásáról 164
a) 1683. szept. 1-ei jelentés 164
b) 1683. oct. 2-iki jelentés 164
c) 1683. oct. 14-iki jelentés 165
d) 1683. nov. 2-iki jelentés 166

Lap

XXVIII. 1683. oct. 19. Fráter István Naláczynak híreket ír. 167
XXIX. 1683. nov. 9. Apafi jelenti haza érkezését 168
a) 1683. nov. 9. A lengyel királynak 168
b) 1683. nov. 13. A szathmári parancsnoknak ... 168
XXX. 1683. nov. 17. ó sz. Maurocordatus levele Apafinak. 169
XXXI. 1683. nov. 24. Teleki Mihály a fejedelemasszonynak 169
XXXII. 1683. nov. 24. Fráter István a fejedelemasszonynak híreket ír 170
XXXIII. 1683. nov. 20. Serédy Benedek jelentése a fejedelemnek 171
XXXIV. 1683. nov. 22. Teleky Mihály jelentései 172
a) 1683. nov. 22. A fejedelemasszonynak 172
b) 1683. nov. 22. A fejedelemnek 173
XXXV. 1683. nov. 23. Rhédey Ferencz jelentése 173
XXXVI. 1683. nov. 23. Armbruster György oláhországi híreket ír 174
XXXVII. 1683. nov. 29.—dec. 1. Theökölyre vonatkozó jelentések 176
a) 1683. nov. 29. Fráter István jelentése 176
b) 1683. dec. 1. Naláczy István jelentése 177
XXXVIII. 1683. dec. 3. Vallatás Béldi Pálné kuruzslása ügyében 178
XXXIX. 1683. dec. 1. Apafi Telekinek: Theökölynek Erdélyben leendő elszállásolása ügyében ... 181
XL. 1683. dec. 12. Theököly Imre utasítása Bancsi Ádámnak 182
XLI. 1684. jan. 2—22. Inczédy Mihály követsége a lengyel királyhoz 184
a) 1684. jan. 2. Az utasítás 184
b) 1684. jan. 22. A fejedelem levele a lengyel királyhoz 185
c) 1684. jan. 29. A megbizó levél 185
XLII. 1684. jan. 17. A dévai őrség hűségesküje 186
XLIII. 1684. jan. 28. Serédy Benedek a fejedelmet a tatárok átvonulásáról tudósítja 190
XLIV. 1684. febr. 2. A lengyel király levele Apafihoz. 191
XLV. 1684. febr. 7—25. Pócsay követsége a szatmári parancsnokhoz 192
a) 1684. febr. 7. Saponara levele a fejedelemhez 192
b) 1684. febr. 17. A fejedelem válasza Saponarának 192
c) 1684. febr. 25. Saponara válasza 193

Lap

XLVI. 1684. febr. 8. Meghívók a márcz. 8-diki országgyűlésre 194
a) 1684. febr. 8. Teleki Mihály meghívója ... 194
b) 1684. febr. 8. Gyerőfi György meghívója ... 195
c) 1684. febr. 8. Udvarhelyszék meghívója 195
XLVII. 1684. febr. 24—25. Mikó István a fejedelemnek híreket ír 196
a) 1684. febr. 24-iki jelentés 196
b) 1684. február 25-iki jelentés 197
XLVIII. 1684. febr. 27. Az egri basa rendelete a debreczeniekhez 197
XLIX. 1684. márcz. 8—29. A fogarasi országgyűlés törvényei s irományai 198
a) 1684. márcz. 17. Tanuvallatás Barcsai ellen 198
b) 1684. márcz. 14. A fejedelem Harinait haza bocsátja 205
c) 1684. márcz. 24. A segesváriak számadása ... 205
d) 1684. márcz. 8—29. A törvények 209
L. 1684. márcz. 31. Apor István szerződése a törcsvári harminczad iránt 219
LI. 1684. márcz. 13.—ápr. 20. Serédy Benedek jelentései 223
a) 1684. márcz. 13-iki jelentés 223
b) 1684. márcz. 24-iki jelentés 224
c) 1684. ápr. 20-iki jelentés 225
LII. 1684. máj. 8. Az oláh vajda kéri a fejedelmet: intézkedjék, hogy a harminczadon vásárlásait ne tartóztassák fel 226
LIII. 1684. máj. 17. Mikes Kelemen a fejedelemnek a magyarországi dolgokban véleményét írja ... 227
LIV. 1684. máj. 15. Vajda László követsége a lengyel királyhoz 227
a) A fejedelem utasítása 227
b) 1684. máj. 15. A tanácsurak emlékirata 230
c) 1684. máj. 15. Apafi Mihály Guinski János lengyel prokanczelláriushoz 232
LV. 1684. máj. 15. A sóportusok és sóaknák bérbeadása 232
LVI. 1684. jún. 10. A szebeniek biztosítják a fejedelmet, hogy szükség esetén befogadják 234
LVII. 1684. jún. 12. Rendelet a hadi készület ügyében 235
LVIII. 1684. jún. 13. Saponara a fejedelemhez a kuruczok garázdálkodása ügyében 236
LIX. 1684. jún. 19. A fejedelem tanácsülést hirdet az oláh papok ügyében 237

Lap

a) Teleki előterjesztése 237
b) 1684. jún. 19. A fejedelmi rendelet 238
LX. 1684. jún. 25.—júl. 15. Jelentések a magyarországi hadi mozgalmakról 238
a) 1684. jún. 25. Olasz Ferencz jelentése 238
b) 1684. júl. 15. Olasz Ferencz júl. 15. jelentése 239
LXI. 1684. júl. 6. Teleki Mihály levele Inczédyhez ... 241
LXII. 1684. júl. 21. A fejedelem Udvarhelyszékre biztost küld 242
LXIII. 1684. júl. 23. Teleki jelentése a fejedelemasszonyhoz 242
LXIV. 1684. júl. 24. Meghívó a radnóthi országgyűlésre 243
a) Teleki meghívója 243
b) 1684. júl. 24. Udvarhelyszék meghívója 243
LXV. 1684. aug. 3. A lengyel király a fejedelemnek ajánlja Dimulakowitz Anasztázt 244
LXVI. 1684. aug. 8. Olasz Ferencz a fejedelemnek híreket ír 245
LXVII. 1684. augusztus 6. Nagy István portai követ jelentése 246
LXVIII. 1684. aug. 16. Apafi Telekit a lengyel király elindulásáról tudósítja 247
LXIX. 1684. aug. 30. Az oláh vajda a fejedelemnek híreket ír 248
LXX. 1684. aug. 26. Meghivó a sept. 16-iki országgyűlésre 249
a) Teleki Mihály meghivója 249
b) Galgai Rácz István meghivója 250
LXXI. 1684. sept. 3. Boér Zsigmond jelentése a fejedelemasszonynak 250
LXXII. 1684. sept. 26. Afejedelem egyik portai vezérnek panaszolkodik Thököly ellenségeskedései miatt 251
LXXIII. 1684. oct. 13—dec. 2. Saponara levelezése a fejedelemmel 252
a) 1684. október 13. Saponara a fejedelemnek: Pocsay követet visszaküldi hozzá 252
b) 1684. dec. 2. Saponara válasza a fejedelemnek 253
LXXIV. 1684. nov. 7. A fejedelem dec. 6-ára országgyűlést hirdet 254
a) Udvarhelyszék meghivója 254
b) 1684. nov. 7. Gyerőfi György meghivója 255
LXXV. 1684. dec. 10. Maurocordatus a fejedelemnek: köszöni, hogy kiszabadulásában a fejedelem segítségére volt 255

Lap

LXXVI. 1684. dec. 19. A fejedelem a főárendatorságot Telekinek adományozza 256
LXXVII. 1685. jan. 17. A felső-magyarországi reformált statusok Bancsit a fejedelemhez küldik 256
LXXVIII. 1685. jan. 25. Meghivó a febr. 22-iki országgyűlésre 257
a) Teleki Mihály meghivója 257
b) 1685. jan. 25. Wesselényi Pál meghivója ... 258
LXXIX. 1685. jan. 26. A Husztba küldött székelycsapatok hűségesküje 258
LXXX. 1685. jan. 28. Maurocordatus levele a fejedelemhez portai dolgokról 260
LXXXI. 1685. jan. 30. Kerekes Mihály portai tolmács esküje 261
LXXXII. 1685. febr. 8—13. Portai jelentések 264
a) A kapitiha jelentése 264
b) 1685. febr. 13. A főkövet jelentése 265
c) 1685. márcz. 12. Maurocordatus jelentése a fejedelemnek 265
LXXXIII. 1685. jan. 20—máj. 31. Inczédy Mihály követsége a lengyel királyhoz s a császárhoz 266
a) 1683. jan. 20. Instructio stb. 266
b) 1685. jan. 17. Telekinek a lengyel királyhoz és »Koniusznak« Vajdát ajánló levele 267
c) 1685. febr. 2. Inczédy jelentése Telekinek ... 267
d) 1685. febr. 21. Wichert Kristóf Inczédy követségéről 267
e) 1685. febr. 23. Inczédy Mihály jelentése 268
f) 1685. márcz. 25. Dietrichstein levele a fejedelemhez 268
g) 1685. apr. 5. A császár leirata 269
h) 1685 apr. 14. Dietrichstein válasza 269
i) 1685. apr. 14. A lotharingiai herczeg válasza 270
k) 1685. apr. 18. Saponara válasza 271
l) 1685. apr. 18. Gubasóczy János válasza 271
m) 1685. ápr. 18. A bádeni őrgróf válasza ... 272
n) 1685. ápr. 18 Strattmann válasza 273
o) 1685. máj. 12. Matczynszki válasza 273
p) 1685. máj. 15. A lengyel király levele a fejedelemhez, melyet a Bécsből hazatérő Inczédy által küldött 274
q) 1685. máj. 17. Matczynszki levele Telekihez, melyet Inczédytől küldött 274
r) 1685. k. n. (június), Inczédy jelentései bécsi

Lap

és lengyelországi útjáról s fogadtatásáról a császár s a király által 274
LXXXIV. 1685. febr. 26. Olasz Ferencz jelentése 274
LXXXV. 1685. márcz. 2—7. Teleki Mihály jelentései ... 275
a) 1685. márcz. 2. A márczius 2-iki jelentés ... 275
b) 1685. márcz. 7. A márczius 7-iki jelentés ... 276
LXXXV. 1685. febr. 22—24. Az 1684. febr. 26.—márcz. 24-iki országgyűlés törvényei s irományai ... 277
a) 1685. febr. 22. A fejedelmi előterjesztések ... 277
b) 1685. febr. 24. Hegyesi Márton fiscalis-director térítvénye 278
c) 1685. márcz. 10. Vallatás Theököly Imre ellen 280
d) Theököly Imre nota-pere 282
e) 1685. márcz. 17. Barcsay Mihály elleni vallatások 282
f) 1685. márcz. 14. Boér tudósítása az elfogott boszorkányokról 310
g) 1685. márcz. 20. A fejedelem a Barcsaytól elfoglalt jószágokat Székely Lászlónak adományozza 311
g) 1685. febr. 22.—márcz. 24. A törvények ... 314
h) 1685. márcz. 25. Apafi a portai követnek: tudatja Theököly jószágai elkobzását 320
LXXXVI. 1685. márcz. 27. Vallatás Szebenben a Thökölyféle javak felkutatására 321
LXXXVII. 1685. márcz. 31. Székely László a kolosvári nemesek hadnagyának 324
LXXXVIII. 1685. ápr. 12.—máj. —. Vajda László követsége a császárhoz 325
a) 1685. ápr. 12. Vajda László utasítása 325
b) 1685. ápr. 13. Vajda László megbizó levele 325
c) 1685. ápr. 13. A fejedelem levele a nádornak 326
d) 1685. ápr. 13. A fejedelem levele Schulcznak és Vallisnak 326
e) 1685. ápr. 15. A Vajdának adott emlékirat töredéke 327
f) 1685. máj. 18. Vajda László visszahivása ... 329
LXXXIX. Dunod tárgyalása Telekivel 329
a) 1685. ápr. 14. A kercsesorai szerződés 329
b) 1685. ápr. 26, Dunod bizalmas levele Schultz tábornokhoz 331
c) 1685. jún. 25. A császár leirata Telekihez ... 334
XC. 1685. ápr. 4.—máj. 15. Portai tárgyalások 335
a) 1685. ápr. 4. Maurocordatus a fejedelemnek 335

Lap

b) 1685. ápr. 24. Maurocordatus levele a fejedelemhez 336

XCI. 1685. ápr. 20. Fráter István jelentése Telekinek 336

XCII. 1685. máj. 12. A szász universitas felterjesztése a fejedelemhez a hadfölkelés ügyében 337

XCIII. 1685. máj. 15—22. Jelentések Duka vajda haláláról 339

a) 1685. máj. 15. Gyárfás jelentése 339

b) 1685. máj. 22. A lengyel király levele 340

XCIV. 1685. máj. 15. Meghivó a május 25-iki delegationalis ülésekre 341

XCV. 1685. máj. 25—jún. 9. A fogarasi delegatió irományai 341

a) 1685. máj. 25. Szövetség Havasalföldivel ... 341

b) 1685. jún. 1. Balog László utasítása a császárhoz 344

c) 1685. jún. 1. Balog László titkos utasítása a lengyel királyhoz 346

d) 1685. jún. 1. Balogh László utasítása a beszterczeiekhez 346

e) 1685. jún. 5. A fejedelem levele a beszterczeiekhez 347

f) 1685. jún. 9. Balogh László jelentése Beszterczéről 347

XCVI. 1685. jún. 26. Olasz Ferencz a fejedelemnek híreket ír 348

XCVII. 1685. júl. 1. Meghívó a júl. 18-iki delegatióba 349

XCVIII. 1685. júl. 2. Teleki Mihály votuma a hadak leszállítása ügyében 349

XCIX. 1685. júl. 10. Jablonovski a lengyel seregek vezére török foglyoknak Lengyelországba szállítása felől 350

C. 1685. júl. 18—25. A delegatio fejérvári üléseinek rendelései és irományai 351

a) 1685. júl. 18. A delegatio conclusumai 351

b) 1685. júl. 24. Apafi levele a szathmári parancsnoknak 351

CI. 1685. júl. 28. Olasz Ferencz híreket ír a fejedelemnek 352

CII. 1685. júl. 31—aug. 11. Balogh László követsége 353

a) 1685. júl. 31. A brandenburgi választó levele 353

b) 1685. aug. 11. Teleki jelentése a lengyel királynak Balogh László követségéről 354

Lap

CIII. 1685. aug. 1—oct. 1. Az oláh vajda levelezése a fejedelemmel ... 354
a) 1685. aug. 1. Bialis (Olasz) Sándornak a feleségével adott javak visszaadását kéri ... 354
b) 1685. szept. 1. Jeremiás pópát ajánlja ... 355
CIV. 1685. oct. 1. A moldvai vajda híreket ír a fejedelemnek ... 355
CV. 1685. szept. 2—21. Daczó György jelentései ... 357
a) A szept. 2-diki jelentés ... 357
b) A szept. 21-iki jelentés ... 358
CVI. 1685. szept. 5. Teleki Mihály votuma ... 359
CVII. 1685. szept. 5. Bethlen Gergely votuma ... 360
CVIII. 1685. aug. 14—szept. 16. Az erdélyi követeknek adott menedék-levelek ... 361
a) 1685. aug. 14. Leopold császár menedéklevele ... 361
b) 1685. szept. 16. A lengyel király menedéklevele a fejedelem követei számára ... 362
CIX. 1685. szept. 24. Meghivó az octóber 24-iki országgyűlésre ... 363
CX. 1685. oct. 6—18. Olasz Ferencz jelentése ... 363
a) Az oct. 6-iki jelentés ... 363
b) Az oct. 17-iki jelentés ... 364
c) Az oct. 18-iki jelentés ... 365
CXI. 1685. oct. 7—25. Wallis levelei Telekihez ... 366
a) Az oct. 7-iki levél ... 366
b) Az oct. 21-iki levél ... 366
CXII. 1685. oct. 18. Apafi tudatja Telekivel Thököly elfogatását ... 367
CXIII. 1685. oct. 24—nov. 7. A fehérvári országgyűlés törvényei s irományai ... 368
a) 1685. nov. 7. A törvények ... 368
b) 1685. nov. 4. Az országgyűlés által megválasztott delegatiónak adott assecuratio ... 374
CXIV. 1685. nov. 14. A kolozsváriak gazdálkodása a bécsi követeknek ... 374
CXV. 1685. nov. 8—dec. 15. Haller János és társai bécsi követsége ... 375
a) 1685. nov. 8. A megbizó levél ... 375
b) 1685. nov. 10. Az expeditiók fogalmazványa 376
c) 1685. nov. 12. A spanyol követhez adott megbizó levél ... 377
d) 1685. nov. 15. Az utasítás ... 378

Lap

d) 1685. nov. 21. A követek előterjesztése a fejedelemhez 379
e) 1685. nov. 26. A követeknek adott válasz ... 381
f) 1685. nov. 27. A fejedelem assecuratoriája a követek számára 382
g) A követek nov. 28-iki jelentése 383
h) 1685. dec. 3. Apafi levele a követeknek 384
i) 1685. dec. 8. A követek jelentése a fejedelemnek 384
k) 1685. dec. 7. A követek jelentése a tanácsuraknak 385
l) 1685. dec. 17. A követek jelentése a tanácsuraknak 386
m) 1685. dec. 17. A követek jelentése a fejedelemnek 387
n) 1685. dec. 18. A fejedelem levele a követeknek 388
CXVI. 1685. nov. 14. Az erdélyi területen okozott sérelmek ügyében tett expeditiók 388
a) 1685. nov. 14. A császárnak de Margisio vitte el 388
b) A császárnak Büdöskúti uram által 389
c) Aeneae Caprara 389
d) 1685. nov. 14. Antonio Karafa 390
e) Friderico comiti Veterani 391
CXVII. 1685. nov. 20. Veterani levele a máramarosi alispánhoz 391
CXVIII. 1685. nov. 27. Apafi rendelete Marosszékhez ... 392
CXIX. 1685. nov. 24—dec. 23. A páter Dunoddal folytatott tárgyalások 393
a) Páter Dunod propositiói 393
b) 1685. nov. 24. A páter Dunoddal kötött szerződés 393
c) 1685. dec. 11. Dunod levele a fejedelemhez 393
d) 1685. dec. 17. Dunod levele Telekihez 394
e) 1685. dec. 23. Teleki levele Dunodhoz 395
CXX. 1685. nov. 25—dec. 29. Olasz Ferencz jelentései 396
a) A nov. 25-iki jelentés 396
b) A dec. 6-iki jelentés 397
c) A dec. 7-iki jelentés 398
1685. dec. 5. Ennek a levélnek melléklete ... 399
d) A dec. 17-iki jelentés 400
e) A dec. 28-iki jelentés 401
f) A dec. 29-diki jelentés 402

Lap

g) Az 1686. jan. 2-iki jelentés 403
h) A febr. 4-iki jelentés 403
i) A febr. 5-iki jelentés 404
k) A febr. 6-iki jelentés 405
l) A febr. 12-iki jelentés 406
m) A márcz. 7-iki jelentés 407
CXXI. 1685. dec. 1—22. Székely László jelentése 408
a) A dec. 1-sei jelentés 408
b) A dec. 5-iki jelentés 409
c) A dec. 8-iki jelentés 410
d) A delegátusok dec. 12-iki válasza Székelynek 410
e) A dec. 21-iki jelentés 411
f) A dec. 21-iki jelentés 412
g) A dec. 22-iki jelentés 413
h) A dec. 22-iki jelentés 414
i) Az 1686. jan. 3-iki jelentés 415
k) A jan. 31-iki jelentés 416
l) A febr. 23-iki jelentés 416
CXXII. 1685. dec. — 1686. jan. A nagyszebeni consultatio rendeletei s irományai 417
a) A rendeletek 417
b) 1685. dec. 3. Gyulai Ferencznek, a Carafához küldött követnek a fejedelemtől s a delegatusoktól adott utasítás 417
c) 1685. dec. 14. Carafa válasza a fejedelemnek. 417
d) 1685. dec. 18. Gyulay Ferencz jelentése Carafával folytatott tárgyalásairól 418
e) 1685. dec. 8. A delegatusok levele a Kalotaszegen levő hadakhoz 418
f) 1685. dec. 18. A delegatió rendelete Besztercze 418
CXXIII. 1685. dec. 11. Tholdalaghy János jelentése ... 419
CXXIV. 1685. dec. 12. Az oláh vajda levele a fejedelemhez 420
CXXV. 1685. dec. 16. A fejedelem rendelete Telekihez ... 421
CXXVI. 1685. dec. 17—18. Carafa levelezése a megszállás ügyében 422
a) 1685. dec. 17. Szolnok megyéhez 422
b) Kővár vidékéhez ... ... — 423
c) 1685. dec. 18. Carafa levele Telekihez 424
CXXVII. 1685. dec. 19. A fejedelem levele Maurocordatushoz 425
CXXVIII. 1685. dec. 26. Teleki levele a fejedelemasszonyhoz 426
CXXIX. 1686. jan. 5. Közép-Szolnok vármegye felterjesz-

Lap

tése a fejedelemhez a német hadak pusztításai ellen 427

CXXX. 1686. jan. 11. A huszti tiszttartó jelentése a fejedelemasszonynak a német hadak pusztításairól 428

CXXXI. 1686. jan. 11.—ápr. 28. Haller és társai bécsi követségei 429

a) 1686. jan. 16. A követeknek irt levelek 429

b) 1686. jan. 25. Pernyeszi Zsigmond jelentése 431

c) 1686. jan. 26. A követek jelentései 433

d) A követek jan. 26-iki jelentése 435

e) A követek febr. 17-iki jelentése 435

f) Ujabb pontozatok 437

g) A fejedelem márcz. 14-iki levele a bécsi követeknek 438

h) Pernyeszi ápr. 18-iki jelentése 438

i) A követek ápr. 21-iki jelentése 439

k) Haller János ápr. 21-iki jelentése 440

l) 1686. ápr. 21. Haller János levele a fejedelemasszonyhoz 441

CXXXII. 1686. jan. 14. Pócsay Ferencz válasza egyik német tisztnek 442

CXXXIII. 1686. jan. 16. A fejedelem üdvözlő-levele az új nagyvezírnek 443

CXXXIV. 1686. jan. 17. Nagy István portai követsége ... 443

CXXXV. 1686. febr. 19. Balogh László követsége a szerdárhoz 446

CXXXVI. 1686. jan. 21. A fejedelem rendelete Teleki Mihályhoz 449

CXXXVII. Macskássy Boldizsár portai követsége 449

a) 1686. jan. 22. Macskássy utasitása 449

b) 1686. jan. 23. Macskássy Boldizsár által portára küldött levelek 449

c) A febr. 22-iki jelentés 450

d) 1686. márcz. 14. A fejedelem levele Macskássyhoz 450

e) Az ápr. 7-iki jelentés 453

CXXXVIII. 1686. jan. 22. Dunod levele Teleki Mihályhoz ... 453

CXXXIX. 1686. febr. 8. A fejedelem rendelete Fráter Istvánhoz 454

CXL. 1686. febr. 16. Nemes János jelentése 455

CXLI. 1686. febr. 16. Heiszler levele a fejedelemhez ... 455

CXLII. 1686. febr. 16. Kolosvári külföldi követsége ... 456

Lap

a) 1686. febr. 16. A brandenburgi választó válasza 456
b) 1686. febr. 20. Fuchs K. válasza 457
CXLIII. 1686. febr. 23. Meghivó a márcz. 23-iki országgyűlésre 458
CXLIV. 1686. febr. 23.—ápr. 2. A Kolosvárra delegált bizottság irományai 458
a) 1686. febr. 23. A szebeni delegatio felhatalmazása 558
b) A biztosok márcz. 25-iki jelentései 460
c) Teleki márcz. 26-iki levele 461
d) A bizottság márcz. 28-iki jelentése 462
CXLV. 1686. febr. 25—márcz. 9. Levelezés Caprarával 463
a) 1686. febr. 25. Caprara levele a fejedelemhez 463
b) 1686. márcz. 9. A fejedelem válasza 464
CXLVI. 1686. márcz. 5. Bonyhai János jelentése 465
CXLVII. 1686. márcz. 10. Az Erdélyben esett károk megvizsgálására biztosok küldetnek ki 465
a) Doboka vármegyének 465
b) 1686. márcz. 11. Katona Mihálynak 466
c) 1686. április 1. A bizottság levele Bethlen Miklóshoz 467
d) A bizottság ápr. 2-iki jelentése 468
CXLVIII. 1686. márcz. 12. A székely gyalogok a hűségi esküt újra leteszik 471
CXLIX. 1686. márcz. 14. Meghivó az ápr. 20-iki szebeni országgyűlésre 472
CL. 1686. márcz. 20—ápr. 30. Tárgyalások a lengyel királylyal 473
a) 1686. márcz. 20. A lengyel király assecuratiója 473
b) 1686. ápr. 3. A lengyel király bizalmas közlése 473
c) 1686. ápr. 30. Macskássy Boldizsár titkos utasítása 475
CLI. 1686. márcz. 22. Mikó István jelentése a fejedelemnek 479
CLII. 1686. márcz. 25. A szebeni delegatio határozata Teleki Mihály kővári kiadásainak megtérítése ügyében 480
CLIII. 1686. márcz. 28. Bethlen Miklós jelentése 481
CLIV. 1686. márcz. 29. Rhédey János jelentése 482
CLV. 1686. márcz. 29. A fejedelem rendelete Teleki Mihályhoz 483
CLVI. 1686. márcz. 31. A máramarosi investigatió ... 484

Lap

CLVII. 1686. ápr. 8. A fejedelem kötelezvénye Carafának 486
CLVIII. 1686. ápr. 10. Varlam Vaszilia oláh püspök megerősítése 486
CLIX. 1686. máj. 6. Teleki Mihály jelentése a fejedelemnek 493
CLX. 1686. máj. 6—7. Nagy Pál bécsi követsége ... 494
a) 1686. máj. 6. Az udvari kamara elnökének írt levél 494
b) 1686. máj. 6. A rendek levele 494
c) 1686. máj. 6. Egy másik levele a rendeknek 495
d) Nagy Pál utasítása 496
CLXI. 1686. ápr. 20—máj. 9. A szebeni országgyűlés törvényei s irományai 497
a) 1686. máj. 9. A törvények 497
b) 1686. máj. 8. A papi rendtől kölcsönzött összeg jegyzékei 502
c) 1686. máj. 14. Teleki lemondása a generálisságról 501
CLXII. Gabos Gábor követsége 505
a) 1686. máj. 9. Thököly levele a fejedelemhez 505
b) 1686. máj. 9. Theököly válasza a fejedelem pontozataira 505
CLXIII. 1686. máj. 15—17. Szász városoknak adott assecuratio 508
a) 1686. máj. 15. A beszterczeiek assecuratiója 508
b) 1686. máj. 17. Szebenieknek adott assecuratiók 511
CLXIV. 1686. máj. 17. A Kolosvárra menekült rendek a fejedelemhez 512
CLXV. 1686. máj. 16. Sennyey István levele Máramaros vármegyéhez 513
CLXVI. 1686. máj. 23. Teleki Mihály levele Naláczy Istvánhoz 514
CLXVII. 1686. máj. 24—jun. 7. A havasalföldi vajda levelei a fejedelemhez 515
a) 1686. máj. 24. 515
b) 1686. máj. 28. 517
c) 1686. jún. 7. 518
CLXVIII. 1686. máj. 25. Bethlen Elek hadfölkelési rendelete 518
CLXIX. 1686. jún. 2. Sárosy János jelentése a delegatiónak 519
CLXX. 1686. jún. 4. A Beszterczébe szorult nemesség jelentése Telekinek 520
CLXXI. 1686. jún. 8. Tholdalaghy jelentése a fejedelemnek 521

Lap

CLXXII. A június 8-iki portai expeditió 522
Fővezérnek 522
b) Maurocordatus uramnak 523
CLXXIII. 1686. jún. 9. Kálnoky jelentése Theököly meneküléséről 523
CLXXIV. 1686. jún. 10. Menedék levél a Scherffenberghez küldött követek számára 525
CLXXV. 1686. jún. 16. Maurocordatus levele a fejedelemhez Sárossy követségéről 526
CLXXVI. 1686. jún. 17. Bethlen Gergely jelentése a fejedelemnek 527
CLXXVII. 1686. jún. 19. A fejedelem rendelete a bécsi követeknek 527
CLXXVIII. 1686. jún. 19. A Scherffenberghez küldött követek utasítása 528
CLXXIX. 1686. jún. 19. A delegatio bizonyságlevele, hogy az erdélyi várakba németeket nem ereszt be 529
CLXXX. 1686. jún. 25. Nagy István portai követ jelentése 529
CLXXXI. 1686. júl. 6. A fejedelem rendelete a Kővárban levő őrségnek 531
CLXXXII. 1686. júl. 11. A máramarosiak bizonyság levele Dolhay mellett 532
CLXXXIII. 1686. júl. 15. A császár az erdélyi rendeket biztosítja kegyelméről 533
CLXXXIV. 1686. júl. 16. A kolosváriak folyamodása a fejedelemhez 534
CLXXXV. 1686. júl. 19. Bethlen Elek jelentése a delegátiónak 535
CLXXXVI. 1686. júl. 27. Baló Mátyás portai kapikiha jelentése a fejedelemnek 536
CLXXXVII. 1686. júl. 22—23. A bécsi követek jelentései ... 537
a) 1686. júl. 22. Pernyeszy Zsigmond levele Telekihez 537
b) 1686. júl. 23. A bécsi követek jelentése a fejedelemnek 540
c) 1686. júl. 23. Haller János bizalmas levele Telekihez 540
CLXXXVIII. Meghivó az aug. 12-iki országgyűlésre 542
a) 1686. aug. 2. Teleki Mihály meghívója 542
b) 1686. aug. 2. Gyerőffy György meghívója ... 543
CLXXXIX. 1686. aug. 10. A fejedelem rendelete a kővári őrséghez 544
CXC. 1686. aug. 12—21. Az országgyűlésen hozott törvények 545